

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Jørgen Mejdahl

Tvis sogn - og dets beboere

Jørgen Mejdahl

Tvis sogn

- og dets beboere

Bogen »Tvis sogn og dets beboere« er udgivet af Tvis sogns menighedsråd i 1987 med støtte fra:

SPAREKASSEN

Anonym giver i Tvis
Jens Jensen, Murer og Entreprenør A/S
Holstebro Bank
Vestjysk Bank
Lions Club, Holstebro
Holstebro Kommune

Sats: corner sats, Herning
Tryk: AN-bogtryk, Holstebro
Indbinding: Rounborgs grafiske hus, Holstebro

© Jørgen Mejdahl

INDHOLD

Festdag i Tvis.....	9
De høje herrer 9 - Den nye præst 10.	
Prins Buris' gave	11
Helligkilden 11 - Gudevi 12 - Byggeplaner 13 - Buris Henriksen 13 - Den uheldige helt 14 - Folkesagn 14 - Liden Kirsten 16.	
Munkenes kloster	17
Den sikre dal 17 - Navnet Tvis 19 - Kloster i 400 år 19 - Nedgangstider 20 - Birkeret 20 - Abbederne 22.	
Kirke på øen.....	23
Genbrug 23 - Klosterkirkens hjørne 23 - Ombygget ridehus 25 - Kirkegården 26 - En kærlig hånd 26 - »Lidet interessant kirke« 27 - Herskabsstolen 29 - Lysestagerne 29 - Altertavlen 30 - Kirken nedrives 30 - Forfald 32 - Fredning 32.	
Adeligt gods	34
Oluf Munk 34 - Kirkeejer 34 - Havesyg og grisk 35 - Arvestrid 36 - Ulfeldt'erne 37 - Claus Ulrich Mormand 38 - Trolle og Grubbe 38.	
Herregården.....	39
Fallit 39 - Jens Hvass 39 - Herregård 41 - Ladegården og møllen 41 - Peder Gedsted 42 - Studedrift 43 - Godset slagtes 43 - Rytterhest 44 - Gården flyttes 45.	
Series pastorum	46
Sjusket kirkebog 46 - Hyppige præsteskit 47 - Lille Møller 48 - Sick-historier 49 - Pastor Schmidt 50.	
Skole og degn	51
Unyttigt med skole 51 - Amalielyst 53 - Frydenlund 53 - Nye skoler 55 - Hingebjerg skole 55.	
Fæste og hoveri.....	56
Ingen landsby 56 - Forsvundne skove 57 - Landgilde 58 - Nye gårde 58 - Ufred og plyndring 59 - Riget fattes penge 59 - Ny matrikel 60 - Hoveri 60.	
Selveje	64
Hvordan får de råd? 64 - Befolkningstallet stiger 65 - Fæstehusmænd 66 - Sogneforstanderskab 66 - Fattigforsørgelsen 67 - Fattighus ved Tingager? 68 - Hvem skal betale? 68 - Vejene i sognet 70 - Krisen kradser 72 - Mejdal gør sig gældende 73 - Kommunesammenlægningen 74 - Mejdal sogn 74.	

Lauralyst	75
Ladegård 75 - Gården omdøbes 77 - Bluhme 77 - Smith 79 - Christensen 79 - Sønderby 80.	
Tvis by.....	81
Stationsby 81 - Kirken 84 - Kirkehuset 88 - Tvis Andelsmejeri 88 - Købmanden 91 - Bageren 92 - Centralen 92 - Frisøren 93 - Skomageren 93 - Slikbutikken 93 - Trikotage 94 - Købmanden 94 - Værket 94 - Blomster og post 96 - Høkerforretningen 96 - Missionshuset 96 - Brugsen 97 - HAG 98 - Slagteren 98 - Tvis station 99 - Ledvogterhuse 100 - SAJYKA 101 - Smeden 101 - Sognegården 101 - Kaffe og blødt brød 104 - Slagtehus på Klostervej 105 - Købmand på Smedegårdvej 105 - Edelweiss 105 - Grillbar på Smedegårdvej 106 - Vognmænd 106 - Muremestre 107 - El-installatør 107 - Sparekassen 108 - Gråkjær Staldbyg 108 - Tvis Køkkener og Garderobeskabe 108 - Damefrisører 109 - Tvis centralskole 110 - Plejehjemmet 111 - Stadion og hal 112 - Fjernvarme 112 - Ændret struktur 112 - Lokalplanen 114.	
Foreningerne	115
Indre Mission 115 - KFUM og KFUK 116 - FDF og FPF 117 - Ungdomsforeningen 117 - Idrætten 117 - Tvis amatørerne 119 - Tvis Borgerforening 120.	
Lauralyst jorder	122
Skovbolig 122 - Fuglsang 122 - Tvis fritidshjem 122 - Lauralund 123 - Lilleskov 123 - Nørrevang 124 - Elmely 125 - Højbo 126 - Felletoft 126 - Banestrup 126 - Toftegård 127 - Højmark 127 - Barnemordet i Tvis 128 - Motivet 129 - Peter Sabroe 130 - Bækkehøj 131 - Engbæk 131 - Engholm 132 - Lerbæk 132 - Svanholm 132 - Vejlund 132 - Moselund 134 - Gertrudbæk 134 - Kildevang 134 - Søndervang 135 - Tvis hønseri 135 - Tvis planteskole 136 - Laulund 136 - Vejager 137 - Føniksminde 138 - Pelsdyrfarmen Tvis 138 - H.C. Andersen traktor 138.	
Tvislund.....	139
Gården 139 - Nørgård 139 - Søndergård 142 - Vestergård 145 - Østergård 146 - Meldgård 146 - Nygård 147 - Skolen på Nørgård mark 148 - Østerlund 149 - Hedegårdhus 150 - Hedegård 150 - Kabbels 151 - Lillelund 151 - Frydenlund 153 - Baunhøj 153 - Løghøj 154 - Sønderlund 157.	
Hingebjerg	158
Pe' Tyskers hus 159 - Hingebjerghus 159 - Hingebjerg skole 160 - Nørremark 161.	
Tvis kloster mark.....	162
Tvis mølle 162 - Mergelleje 167 - Kommunalt eje 168 - Dambruget 169 - Tviskloster 170 - Tuta Valis 170 - Østergård 171 - Enggård 171 - Bakhus 173 - Siggård 174 - Meltoft 174 - Bakgård 176 - Mølvad 178 - Sommerdal 179 - Kragdalthus 179 - Sønderbæk 179 - Hjørvig 180 - Huldahl 182 - Moesgård 183 - Dalhus 184 - Klosterhus 184 - Vejhus 185 - Tingager 185 - Rosenly 187 - Amalielyst 187 - Vesterager 188 - Lindballe 188 - Mejdal møbler 190 - Dueholm 190 - Nyholm 190 - Munkholm 192 - Burisholm 192.	
Uglkær	193
Over Uglkær 193 - Mosehuset 195 - Uglkær 195 - Neder Uglkær 196 - Virkelyst 197.	
Smedegård	198
Sønderbak 201 - Toustrup 202 - Dalby 204 - Fæstehus 204 - Lundsberg 204 - Vestager 204 - Lykkens Prøve 205 - Solvang 205 - Granly 206 - Guldager 207 - Lerggrav 208 - Rosenlund 208 - Grønlund 209 - Nyborg 209 - Bækkelund 210 - Nørlund 211.	

Majgård	212
Øster Majgård 212 - Lille Majgård 213 - Sønder Majgård 214 - Damtoft 216 - Majgårdhus 216 - Forundringshuset 216.	
Halgård	217
Nørre Halgård 217 - Sønder Halgård 219 - Øster Halgård 221 - Villemos 223 - Vidtskue 223 - Halgård skole 223 - Vester Halgård 228 - Ellegården 228 - Fjald 228 - Husmandssted 229 - Højvang 230 - Højlund 230 - Halgård smedie 232 - Halgård købmanden 232 - Halgård tømrer 232.	
Nybo	233
Nørre Nybo 233 - Peterslyst 234 - Godthåb 234 - Gl. Skovlund 234 - Ny Skovlund 235 - Metalskolen 235 - Sommerlyst 235 - Virkelyst 236 - Vester Nybo 237 - Sønder Nybo 237 - Øster Nybo 238 - Brohuset 239 - Nybolejren 240 - FDF/FPF 240.	
Munkbro	241
Jægersborg 242 - Neder Munkbro 243 - Fredens hvile 244 - Højgård 244 - Kibæk 246 - Ny Kibæk 248 - Stentoft 249 - Stokvad 250 - Stokvadhus 252 - Fredslund 252 - Grønbæk 253 - Øster Grønbæk 254 - Vester Grønbæk 255 - Langmosehus 256 - Lille Grønbæk 256 - Skærpendal 256 - Vibholm 258 - Vibholmhus 261 - Kragbæk 262 - Øster Kragbæk 262.	
Skautrup	264
Den vestre gård 264 - Vester Skautrup 266 - Nørre Skautrup 267 - Over Skautrup 268 - Den østre gård 268 - Neder Skautrup 270 - Munkedal 270 - Haurtoft 272 - Sønderhus hus 273 - Vinghuset 274 - Skautrup skole 274 - Hedeager 275 - Sparretoft 276 - Skautrup mølle 278 - Holmgård 279 - Tvis traktorværksted 280 - Lille Skautrup 280 - Sønderis 281 - Spangsmose 282 - Spangsmosehus 282 - Ny Spangsmose 283.	
Soels	284
Store Soels 284 - Lille Soels 285 - Lundager 286 - Lykkens Prøve 288 - Søjborg 289 - Birkholm 289 - Højlund 290 - Ny Soels 290 - Højager 290 - Solglimt 290 - Vestertoft 290 - Tvis gamle kro 291 - Mordet i Tvis gamle kro 292 - Pågribelsen 292 - Stærke ord 294.	
Haurids	295
Sønder Haurids 296 - Lundager 298 - Nedergård 299 - Hauridshus 299 - Høvids 299 - Vester Høvids 300 - Øster Høvids 302 - Sønder Høvids 304 - Laulund 305 - Damtoft 306 - Øster Høvids hus 306 - Øster Høvids aftægtshus 306 - Sønderborg 307 - Hedelund 308.	
Uhrlund	309
Nørrelund 310 - Skadborg 311 - Østerlund 311 - Vesterlund 312 - Lille Uhrlund 313 - Morre 314 - Sønder Morre 315 - Nørre Morre 316 - Morreholm 316 - Øster Morre 318 - BM-Silofabrik 318 - Vester Morre 319 - Lille Morre 320 - Morrehus 320.	
Gedbo	321
Store Gedbo 321 - Lille Gedbo 323 - Aalykke 324 - Skovly 325 - Aabjerg 325 - Aagård 327 - Damgård 327 - Fyrly 328 - Gedebolund 328 - Gedbo skole 328 - Fæstehus på Lille Gedbo mark 329 - Wolle Svenskers hus 329 - Fæstehus på Store Gedbo mark 329.	

Langeland	330
Grydholt 330 - Mellem Grydholt 332 - Knudsensminde 333 - Vester Grydholt 335 - Bjerrehus 336 - Højberghus 337 - Fæstehuse 337 - Brejnholt 338 - Øster Brejnholt 340 - Vester Brejnholt 340 - Brejnholt skole 341 - Søren Saxens hus 342 - Lindholt 343 - Gl. Lindholt 344 - Ny Lindholt 345 - Pilgård 346 - Øster Gedbo 347 - Gardingården 347 - Bakhus 347 - Blaaekær 348 - Damtoft 348 - Meldtoft 349 - Tusholt 350 - Gl. Tusholt 351 - Ny Tusholt 351 - Toftkær 352 - Bakkely 353.	
Ejendomsregister	354
Kilder og litteratur	357

FORORD

Til »Tvis sogn og dets beboere« er anvendt såvel trykte som utrykte kilder. Utrykt kildemateriale er studeret på Rigsarkivet og Matrikelarkivet i København, Landsarkivet i Viborg samt på museet, lokalhistorisk arkiv, biblioteket og tinglysningskontoret i Holstebro. Tak skylder jeg personalet på de nævnte institutioner for hjælp og imødekommenhed. En speciel tak til museumsdirektør *Torben Skov* for adgang til Holstebro Museums materiale fra prøvegravningerne ved Tvis kloster i 1978 og den efterfølgende udstilling på museet, samt til bibliotikar *Erik Falsig*, Holstebro lokalhistoriske arkiv, for hjælp med fremskaffelse af billedmateriale.

Bogens ejendoms- og personalhistoriske afsnit bygger på studier af kirkebøgerne fra Tvis sogn, folketællingslister, skøde- og panteprotokoller samt - for de sidste 50 års vedkommende - på mundtlig meddelelse til forfatteren. Tak til alle de mange personer i og uden for Tvis, som villigt har ladet sig interviewe, og som venligt har stillet privat materiale til rådighed. Uden denne velvilje havde det ikke været muligt at bringe oplysninger helt frem til 1987.

To afdøde lokalhistorikere ønsker jeg at mindes ved udgivelsen af denne bog. Det er *Laurids Vestergaard* og *Henry Rasmussen*. Hver for sig forskede de i Tvis sogns historie, og deres efterladte materiale har jeg draget nytte af. Ingen af dem har jeg kendt personligt, men hvad de samlede og skrev, vidner om en levende interesse for Tvis og det, der rører sig i sognet.

Manuskriptet til »Tvis sogn og dets beboere« er løbende revideret i takt med inddragelsen af ny viden. For talrige udbyttegivende samtaler, for gode råd og retledning, når jeg var på vildspor, og for kritisk gennemlæsning af manuskriptet retter jeg en personlig tak til *Else Østergaard*, *Jens Halgaard*, *Børge Pedersen*, *Ellen Westh* og *Hans Larsen*. Deres lokalkendskab er stort og deres villighed til at hjælpe mig er ikke mindre.

Redigeringen af stoffet er afsluttet den 1. oktober 1987. For den her foreliggende udformning og opsætning af bogen bærer jeg selv det fulde ansvar, også for mulige fejl i det skrevne. Ejendommene i Mejdal-Overgaard og Uhre ejerlav er ikke omtalt i denne bog, men findes i bogen om Mejdal »Fra fæstegård til villa- by«, som udkom i 1985.

At forsyne en sognehistorie som denne med et videnskabeligt noteapparat har jeg ikke anset for hensigtsmæssigt. I stedet opregnes bag i bogen de vigtigste bøger og artikler, som er benyttet ved udarbejdelsen af de enkelte kapitler.

Holstebro i oktober 1987

Jørgen Mejdahl

FESTDAG I TVIS

Ikke en plads var der at få. Helt fra Vinding og Aulum og især fra Nørre Felding var folk strømmet til for at være med ved denne indvielse af Tvis nye kirke. De mere forudseende var kommet ved 10-tiden, mens de, der var gået hjemmefra til sædvanlig tid før en gudstjeneste, knap nok kunne knibe sig til en ståplads.

- Jamen, de stole, der var stillet frem oppe i koret? - Desværre! Lærer Kjerulf Henriksen, som var degn og kirkesanger, oplyste, at de var reserveret til biskoppen og amtmanden og de andre officielle personer. De var samlet ovre hos proprietær Smith på Lauralyst, og om lidt kom de vandrende i fornem procession, som det sig hør og bør ved sådan en indvielse.

Dette var altså Tvis nye kirke! I syv år havde man talt om, hvor den skulle bygges. Sognerådsformanden Christian Nybo ville have den hen i 'sin' ende af sognet, ved Smedegård eller Halgård. I Tvislund mente man, at den burde ligge ved Østergårds krat. Svenning Grønbæk arbejdede for at få den bygget oppe ved landevejen i nærheden af Skautrup mølle.

Så var det, at proprietær Smith i Lauralyst udstykkede en parcel af sin jord og skænkede den til formålet. Og biskoppen i Ribe afgjorde sagen: Kirken skulle bygges på denne grund på bakken øst for Lauralyst. Til gengæld skulle proprietæren have ret til de tre øverste bænke i kirken.

Den var vel ikke meget større end den gamle kirke nede i klosterdalen, men hvor var den dog lys og pæn. Og helt nye bænke at sidde på, selv om man i dag sad lidt klemt, kvinderne til venstre og mændene til højre, som man var vant til.

Den gamle kirke var nu også noget forsømt på det sidste. Og der var slet ikke gjort noget ved den, siden man besluttede at bygge den nye.

Det var nu ikke nyt alt sammen. Altertavlen med de hellige tre konger, der tilbeder Jesusbarneret, stammede fra den gamle kirke. Men hvorfor var Moses og Jesus på sidefløjene malet over med egetræs-maling. Skal det nu være moderne? Prædikestolen med det morsomme billede af hånden, der rækker Bibelen ud fra skyerne, nikkede man genkendende til. Nu begyndte kirkeklokken at ringe. Den måtte bestemt være ny. Sådan havde den gamle ikke lydt. Eller var der fordi klokken nu hang i et rigtigt kirketårn?

Det er en arkitekt ovre i København, der har tegnet kirken, men det er skam Christian, der har bygget den. - Hvem? - Ham Christian Jensen ude fra Østergård i Tvislund. Han har muret kirken, og Hans Mogensen i Vester Skautrup og Christian Pedersen Haurids har udført tømrerarbejdet. Tror du måske ikke vi har folk i Tvis, der kan bygge æ' kierk'?

De høje herrer

Nu skete der noget nede ved døren. Alle rejste sig. Processionen af officielle gæster kom ovre fra Lauralyst. Klokken var et kvarter over elleve, så det var vel ikke for tidligt at komme i gang.

Forrest kom biskop Balslev, høj og rank og i fuld ornat. Hvem skulle tro, at han var 82? Det fortælles, at Kultusministeriet i København allerede for flere år siden havde sendt en embedsmand til Ribe, for på en pæn måde at lade biskoppen

Billedet på prædikestolen med hånden, der rækker Bibelen ud fra himlen, nikkede man genkendende til.

forstå, at man i ministeriet mente det var på tide, at han gik af, så yngre kræfter kunne komme til. Ham havde biskoppen inviteret op i domkirkens tårn. Mens biskoppen let og ubesværet klarede alle trinene, måtte den ministerielle udsending flere gange standse for at puste ud. - Spørgsmålet om biskoppens afgang blev ikke taget op ved den lejlighed.

Ved siden af biskoppen gik amtmand Dreyer fra Ringkøbing, iført galla. Og dernæst tre af amtets fire provster, herredsfoged d'Auchamp fra Holstebro og en hel del præster fra nabosognene. Den unge præst dér i processionen, var det mon ham, der i dag skulle indsættes her i sognet? Det var det nok. Norup hed han vist. Hvordan mon han var?

Lærer Kjerulf Henriksen bad indgangsbønnen og Fadervor, og efter første salme talte biskoppen og indviede på sit embeds vegne den nye kirke. Han lyste velsignelsen over prædikestol, døbefont og alter, og over de hellige handlinger, som skulle foregå her. Efter endnu en salme trådte provst Bluhme frem foran alteret og indsatte den nye præst, kandidat udi theologien, Carl Vilhelm Marius Norup, som var kaldet til Tvis og Nr. Felling, oplæste hans kaldsbrev og anbefalede varmt den unge præst til menighedens kærlighed og forbøn.

Den nye præst

Så var det den unge præsts tur. Pastor Norup var kun 25 år. Han stammede fra Aalborg, men var vokset op i København. Efter sin embedseksamen blev han huslærer hos proprietær Tranberg i Bækmark i Flynder sogn. Det var her provst Bluhme var præst, og det var ham, der fik Norup til at søge det ledige præsteembede i Tvis. Han var forlovet med proprietær Tranbergs datter, Anna Marie, og de skulle giftes til december, altså godt tre uger efter indsættelsen. Det lød alt sammen lovende.

Nu stod han på prædikestolen. Dagens evangelium var Den blodsottige kvinde. Han prædikede godt, men længe; noget påvirket af provst Bluhme, mente nogle. I bønnen efter prædikenen opfordrede han menigheden til at bede for ham og hans gerning. Så blev der igen sunget en salme, og efter at pastor Norup havde messet foran alteret, sang man til slut »Guds ord det er vort arvegods«.

Klokken var over to, hin søndag den 20. november i 1887, da den højtidelige indvielse af Tvis nye kirke var forbi. Tre stive klokketimer havde det varet. De officielle gæster samledes igenovre hos proprietær Smith på Lauralyst, og hvem der ikke var indbudt, gik hjem til sit. Det skulle jo også passes.

PRINS BURIS' GAVE

Med kirkens flytning fra klosterdalen op midt i sognet, vendte den tilbage til det sted, hvor vi må formode, at den første gudsyndelse i Tvis fandt sted. Navnet Kappel Kiergaard i den østlige udkant af Tvis by fortæller, at der var både kapel og begravelsesplads her, før munkene omkring 1162 kom hertil og byggede kirke og kloster nede i dalen.

Spadserer man ad Hovedgaden ud mod Vestergaard, passerer man ud for nummer 43 en lille løvskov. Den vokser på en høj, der hedder Kapelbakke, og mellem de gamle træer kan man ane et lavt dige, som fortsætter ind i haven på modsatte side af vejen. Dette dige er kirkegårdens afgrænsning mod øst. En egentlig arkæologisk undersøgelse af Kappel Kiergaard er aldrig foretaget, men at det har været begravelsesplads, ved man, for der er opgravet skeletter på stedet.

Helligkilden

Også en helligkilde var der engang i Tvis. Den lå på det areal ved Egevænget, som nu er frilagt, efter at Holstebroegnens Andels- og Grovvarerforenings pakhuis er nedrevet. Oprindeligt var det en mark, der hørte til ejendommen Skovbolig for enden af Egevænget. I 1955 købte HAG arealet, lod kilden udtørre og opførte et pakhuis på stedet. Nu har Tvis menighedsråd erhvervet arealet, efter at HAG er flyttet ud på Skautrupvej, for at sikre sig plads i tilknytning til kirke og kirkegård til et muligt kommende menighedshus og præstebolig. Foreløbig er arealet frilagt, så nu er der

håb om, at helligkilden i Tvis kan genetableres eller stedet i hvert fald markeres.

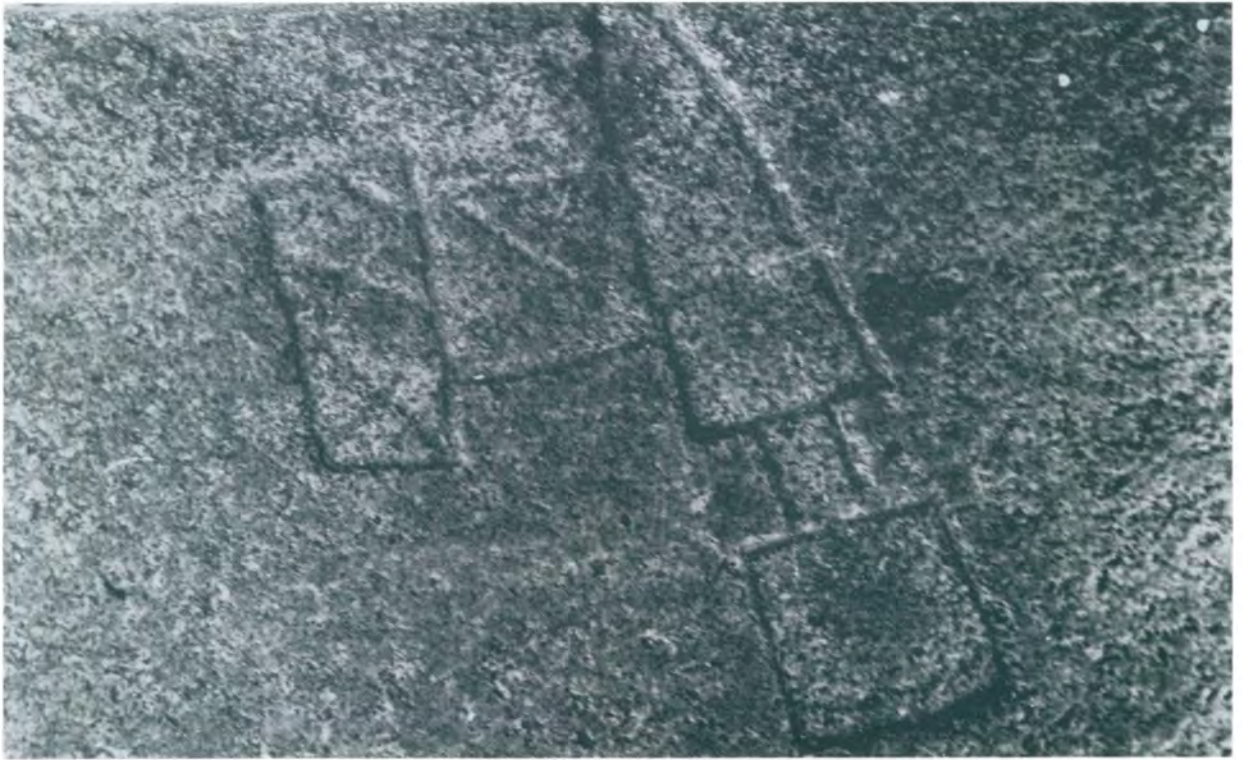
Kilden blev første gang registreret, da lærer Jacob Vilken Nissen i Ramten på Djursland i slutningen af forrige århundrede rejste Jylland rundt og registrerede de jyske helligkilder for Nationalmuseet. I sin indberetning skriver han om helligkilden i Tvis:

- Øst for Avlsgaarden Lauralyst og atter lidt forbi den ny Kirke findes et lille Boelssted i Kanten af Skoven. Stedet kaldes Skovbolig, og nogle Favne syd herfor er en nu næsten sammenfalden Brønd på de flade Agre. Brønden er henved 2 Alen dyb, altid fuld af Vand, som er klar, kold og frisk. Dette Sted er den gamle Helligkilde, som nu har tabt sin Søgning, men førhen drak man af den og tog Vand til at vaske sig med mod alle Slags Sygdomme.

Og Nissen Ramten skriver videre:

- Indtil for nogle Aar siden var Kilden som et Voldhul, men da Hr. Bluhme flyttede fra Lauralyst til Skovbolig, lod han hullet brøndsætte. Brøndsætningen kan paa Grund af løs Bund og Vandmængde ikke holde sig og agtes omsat i denne Sommer (1897).

Såvidt Nissen Ramten. Et voldhul var et hul i marken, hvor omkring der i tidens løb var dannet en lille jordvold, når man ved pløjningen drejede uden om kildehullet. Børge Pedersen, den nuværende ejer af Skovbolig, fortæller, at i hans og hans fars tid var kilden brøndsæt med røde mursten; ofte vandede man hestene ved kilden, som var så vandrig, at det blev nødvendigt at dræne arealet.

Denne sten ligger som trappesten foran Tvis kirke i dag. Den har siddet i fundamentet til Tvis kloster, men måske er den tilhugget af stenmesteren i Tvislund, før munkene kom hertil. Den indhuggede figur er stadig en gåde. Det er ikke noget kristent symbol, men hvad er det så? - Thors hammer?

Gudevi

Helligkilde - begravelsesplads - kapel! Meget tyder på, at vi her står på den oprindelige kultplads i Tvis. På det sted, hvor menneskene måske helt tilbage i hedensk tid dyrkede deres guder, begravde deres døde og søgte kildens rene og helbredende vand. Et højtliggende sted i sognet. Den eneste plet i Tvis, hvor skoven fik lov at stå. Man forgriber sig ikke på det, der er helligt.

De missionærer og munke, der kom til Danmark for at udbrede Kristendommen, var kloge nok til ikke at udslette de gamle gudevi rundt om i sognene. Tværtimod byggede de kapeller af træ og senere kirker af sten ved de gamle kultpladser. De gav kilderne navne efter katolske helgener og tilpassede sig i det hele taget de lokale forhold, så

»hvide Krist« en tid lang blev dyrket side om side med de hedenske guder.

Helligkilden i Tvis hedder ikke noget, siger nogle. Andre, at de har hørt den blive kaldt Gertruds Kilde. Er det den hellige Sankt Gertrud, der rejsendes og især de vejfarendes beskytter og helgeninde, som kilden har fået navn efter? Og har også gården Gertrudbæk, det senere Lauralyst, sit navn efter denne kilde?

At der også stod et kapel, ved vi kun fra navnet Kappel Kiergaard. Hvis der i Tvis som i andre sogne i 1100-tallet var blevet opført en kvaderstenskirk, var der ingen tvivl om, hvor man skulle søge resterne af kapellet. Mange af vore landsbykirker er bygget oven på tidligere kirker og

gudshuse af træ. Da Trans kirke i 1965 blev restaureret, fandt man ved udgravningerne resterne af hele tre træbygninger oven på hinanden, hvoraf den ældste godt kan tænkes at være et før-kristent gudehus.

Byggeplaner

Men hvorfor blev der ikke opført en kvaderstenskirke her i Tvis? Har Tvis-boerne ikke haft planer om at bygge af sten, som man gjorde i nabosognene Felding, Vinding, Aulum og Mejrup? - Det har de sikkert, og planen var uden tvivl, at kirken skulle ligge her midt i sognet. På Kappel Kiergaard har man fundet afhuggede stenflager, som bærer præg af, at en stenmester har været i gang med at bearbejde indsamlede sten fra markerne. Men man har ikke fundet en eneste færdigbearbejdet kvadersten på Kappel Kiergaard.

Er det ikke nærliggende at antage, at det er Prins Buris, der ved at skænke sin gård Tvisel med tilhørende bøndergods til cistercienserordenen er kommet i vejen for rejsningen af en centralt beliggende kirke i sognet? Måske har munkene vundet Tvis-boerne for deres plan om at opføre kirke og kloster nede i klosterdalen. Måske har de ligefrem befalet, at de kvadersten, som stenhuggeren var i fuld gang med at tildanne i Tvislund, blev transporteret ned i dalen for at indgå i kloster- og kirkebyggeriet dér. I hvert fald bliver det i de næste 700 år den afsides liggende klosterø ved Tvis-åens udmunding i Storåen, der bliver Tvis sogns centrum.

Buris Henriksen

Prins Buris er den ældste Tvis-boer, vi kender navnet på, så han er nok en messe værd.

Tanken om at blive konge i Danmark har næppe været ham fremmed. Han var nemlig oldiebarn af Svend Estridsen og dermed af kongelig byrd. Men det var der nu mange, der var. Stridighederne om Danmarks trone i det 11. og 12.

århundrede hænger nøje sammen med det mildt sagt rodede privatliv, som Svend Estridsen førte. Man skulle tro, at kongen havde sat sig for at befolke, om ikke jorden, så i hvert fald Danmark med sine efterkommere. Der er ikke tal på alle de børn han avlede rundt omkring i riget. Lovformeligt var Svend Estridsen vist nok gift tre gange, men ikke en af de fem sønner, der efterfulgte ham på tronen, var avlet i ægteskab. De var alle fem frillesønner, men hvem moderen var - eller mødrene, for de har muligvis haft hver sin moder - melder historien ikke noget om.

En af de sønner, der ikke blev konge i Danmark, var prins Buris' bedstefar, som også hed Svend. Det var ellers ligeved. Da Erik Ejegod døde i 1103 på en pilgrimsrejse til det hellige land, mente Svend, at nu var det hans tur, så han sammenkaldte jyderne for at lade sig udråbe til konge på tingstedet i Viborg. Men på vej hertil blev han syg. Da han ikke kunne holde ud at sidde på en hest, lod han sig først køre, siden bære af sine mænd. Så opsat på at blive konge var han, at han skal have sagt, at han gerne ville dø, om han blot i tre dage måtte bære kongenavnet. Det nåede han ikke. Inden ankomsten til Viborg var Svend død, og hans bror Niels blev i stedet udråbt til konge efter Erik Ejegod.

Prins Buris' far hed Henrik. På grund af sit dårlige ben blev han kaldt Halte-Henrik eller Henrik Skadelår. Hans kone hed Ingrid Ragnvaldsdatter, og de havde fire sønner: Magnus, Ragnvald, Knud og Buris. Henrik Skadelår ejede en del gods i Jylland, heriblandt gården Tvisel. Han er altså den tidligste navngivne ejer vi kender til den gård, som gav Tvis sogn navn, men om han nogen sinde har boet her, er uvist. Det var denne gård med tilhørende bøndergods, som sønnen Buris Henrikssøn arvede, da Henrik sammen med sønnerne Magnus og Ragnvald faldt i slaget ved Fodevig i Skåne i 1134, og moderen derefter giftede sig med den norske kong Harald Gille.

I kampen om kongemagten i Danmark fulgte den ene blodige handling efter den anden. Mest kendt er striden mellem Svend, Knud og Valdemar. I denne strid stillede Buris sig på Valdemars side, og da denne efter slaget på Grathe hede i 1157 kunne betragte sig som den, der havde magten i hele Danmark, belønnede han Buris for hans hjælp, men han stolede ikke på ham. Da Valdemar den Store i 1162 deltog i et kirkemøde i Frankrig, insisterede han på, at Buris skulle ledsage ham. Han var bange for, hvad Buris kunne finde på af rænker under kongens fravær fra riget.

Intet tyder dog på, at Buris var faldet i unåde, da han i påsken den 24. marts 1163 havde kong Valdemar som gæst på sin gård Tvisel sammen med to bisper, tre abbeder og adskillige stormænd for at bevidne det gavebrev, hvormed han overdrog sin fædrengård Tvisel med underliggende bøndergods til cistercienserordenen.

Den uheldige helt

Tre år senere hører vi, at Buris deltog i et togt mod venderne. Ved borgen Arkona på Rygen forsøgte han dumdrigt ene mand at ride lige frem mod borgporten, men blev ramt af en sten i hovedet, styrtede af hesten og måtte reddes af sine landsmænd. Allerede under dette togt blev det foreslået at hylde Valdemar den Stores treårige søn Knud som Valdemars medregent og efterfølger for det tilfælde, at der skulle ske Valdemar noget. Men Buris, der var kommet til hægerne igen, vægrede sig ved det. Han refererede ifølge Saxo til de ulykkelige fejder, der tidligere var opstået mellem far og søn om magten i Danmark. Også ved et efterfølgende møde i Roskilde afviste Buris at anerkende Knud som Kong Valdemars efterfølger.

Valdemars mistillid til Buris voksede, og da han modtog et brev fra Henrik Løve om, at Buris planlagde et anslag mod kongen, fandt Valdemar, at nu kunne det være nok. På et møde for

rigets stormænd i Vordingborg blev Buris anklaget for højforræderi og sat i fængsel i fæstningen Søborg i Nordsjælland.

Buris' videre skæbne omtales ikke hos Saxo, men vi kender den fra kortfattede notater i forskellige krøniker og årbøger, og den er ret dramatisk: Hans øjne blev stukket ud og han blev berøvet sin manddom. Et senere middelalderligt håndskrift fortæller, at Buris efter at være blindet blev holdt som fange på sin gård Tvisel, dog således, at han kunne gå til kirke, hvor han ved sin bøn sonede sin ungdoms forseelser, samt at han tynget af alderdom omdannede Tvisel med alt sit gods til et kloster.

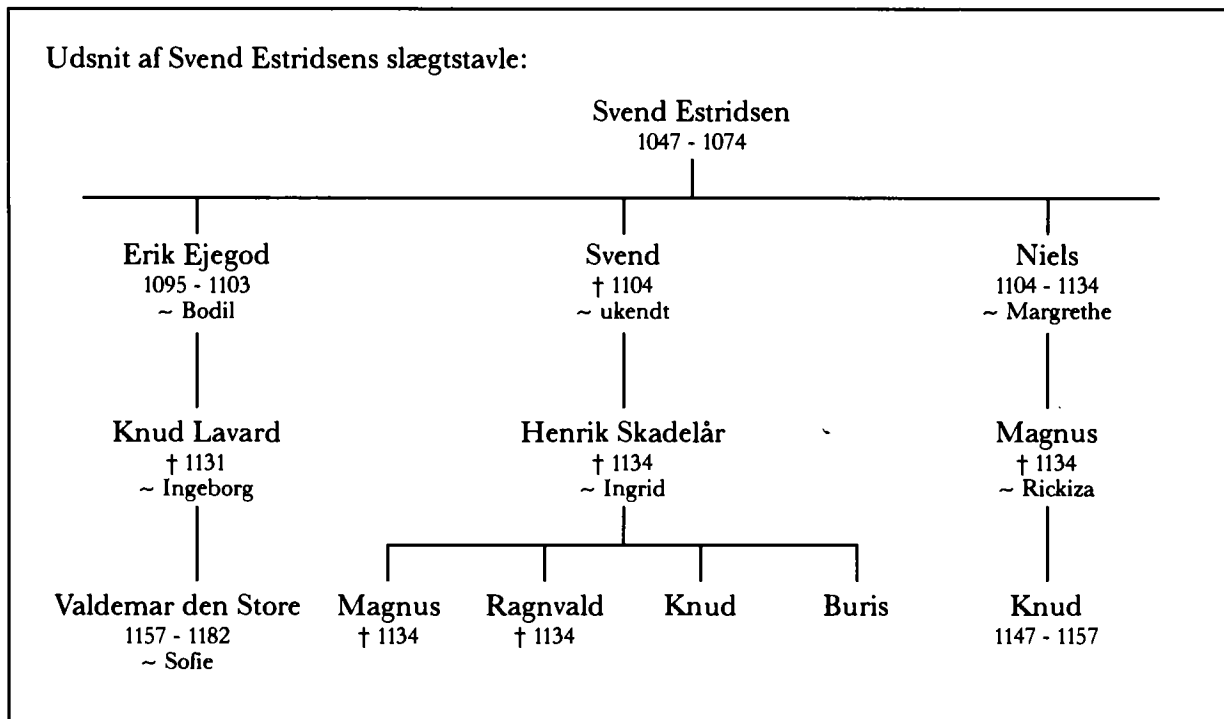
Folkesagn

At den blindede og kastrerede Buris skulle have levet i husarrest på sin gård Tvisel, mens klosterbyggeriet stod på, støttes af flere af de mundtlige overleveringer fra Tvis sogn, som Evald Tang Kristensen samlede i forrige århundrede og udgav i »Jyske Folkeminder«. Her er nogle uddrag, gengivet i den mundtlige form, sådan som Evald Tang Kristensen nedskrev dem:

- Det er ellers en blind munk, der har bygget Tvis Kloster. Han opholdt sig i Tvislund oppe ved Kapelkjerregaard og gik så ved en kobberstang derned, mens arbejdet med bygningen stod på. Da den var færdig, ville han have præsten til at bede for sig på stolen, at han måtte få sit syn, destaand han så sin bygning. Det fik han, og så sagde han: det stod til høje middag og stakket herresæde ... (142).

- Der var engang en blind munk, som boede i Tvislund, og han fik i sinde at bygge et kloster og en kirke der oppe ved Tvislund på det sted, som endnu kaldes Kappelkjerregaard. Men hvad han byggede om dagen, det blev revet ned om natten. I denne hans forlegenhed blev der kjendt ham det råd af en klog kone, at han skulle få to røde kvier spændt for en framvogn og få dem te'n ad marken med den, og hvor de så fandtes om mor-

Udsnit af Svend Estridsens slægtstavle:

genen efter, dér skulle han bygge hans kirke og hans gård. Det blev på det sted, hvor de står den dag i dag, men klosteret er jo da blevet revet ned. Og den nat, da kvierne blev gjennede af sted, var enhver mand i Tvis sogn oppe for at værge for sin mark, for ingen ville have dem til at lægge sig derpå og så få bygningerne der. Imens arbejdet stod på, lod munken sætte pæle fra Tvislund og til der, hvor han byggede gården, og så kunne han gå ved en jernlænke langs med pælene derud og tilbage igen uden følgeskab. Da nu det hele var færdigt, så faldt han på hans knæ og bad så mindelig Vorherre om at få sit syn blot en time, for at han kunne bese værket. Hans bøn blev opfyldt, og da han nu så hans kloster, sagde han, te' det stod til sildig middag og til stort uheld for øghøveder og småskifte herskaber, og hvad det sidste angår, da har det sædet, så længe a' har kjendt ... (143 a).

- En munk, der skal have boet på Tvis Kloster,

var blevet forvist hertil af kongen, som havde ladet hans øjne udstikke, og han lod Gjertrudbæk bygge, men gik til og fra byggepladsen ved en jernlænke. Nu har Gjertrudbæk fået navnet Lauralyst. (143 c).

- Det er prins Buris, der har bygget Tvis Kloster, og da han var blind, gik han til og fra arbejdet ved en jernlænke. Da bygningen var færdig, beder han Vorherre, om han ikke nok må se den et øjeblik, og hans bøn blev hørt. Så udbryder han: »Høj middag og stakket herresæde!« Han blev siden ført til Vestervig og dér lænket sådan fast, at han lige kunde nå hen til Liden Kirstens grav. Dér gik han hen hver dag. (143 d).

Beretningen om kirken, der skulle bygges der, hvor kvierne lagde sig, er et vandresagn, som også kendes fra andre egne, for eksempel fra Hjerm sogn. Men historien om den blinde munk, der dagligt fulgte byggeriet og gerne ville se sit værk, kendes kun fra Tvis.

Prins Buris' og Liden Kirstens grav på Vestervig kirkegård.

Det, som munken udtaler, da han for en stund får sit syn igen, er skuffelse over, at bygningen ikke er bygget ganske solret, samt en spådom om, at dens lykke vil blive kort.

At beretningen om den blinde munk i Tvis ikke er noget man har fundet på i nyere tid, viser en indberetning fra 1766, altså godt 100 år før Tang Kristensen indsamlede og nedskrev de folkelige beretninger. I en indberetning til biskoppen i Ribe skriver præsten i Nr. Felding-Tvis, at »herregården Tvis Closter skal være bygt af grev Buris, hvis øjne bleve udstukne... hvilket er grunden til den tradition, som bønderne endnu ved at sige, at gården er bygt af en blind Mand.«

Liden Kirsten

Ifølge overleveringen blev Liden Kirsten og hendes elsker, Prins Buris, engang i 1100-tallet begravet på Vestervig kirkegård i en fællesgrav, den såkaldte Liden Kirstens grav. Her dvæler de unge brude et øjeblik og lægger efter en gammel tradition deres brudebuket på stenen, når de lykkelige og stemningsfyldte efter vielsen forlader kirken. Liden Kirsten - hvem hun så end var - har ikke som prins Buris nogen tilknytning til Tvis sogn, men vi kan ikke afslutte beretningen om prins Buris uden at berøre folkevisens forklaring på skamskændingen af Buris:

Mens kong Valdemar var på togt mod venderne, lokkede hans onde dronning Sofie prins Buris til at besøge Liden Kirsten, kong Valdemars søster. Da kongen kom hjem, fortalte dronning Sofie sin mand om hans søsters skændsel. Kongen blev vred og befalede Liden Kirsten, endnu samme nat som hun i dølgsmål havde født en datter, at komme til sig, og natten igennem måtte hun træde dansen. Femten riddere dansede hun trætte, og til sidst sprang Valdemar selv i dansen med hende, til hun segnede død om i sit blod. En senere variant af visen lader kongen piske Liden Kirsten til døde. Og forføreren, prins Buris, bliver blindet og skamskændet og lænket i en så lang lænke, at han hver dag kan vandre til Liden Kirstens grav, hvor han så siden blev gravlagt, ikke ved hendes side, men i forlængelse af hendes grav.

I 800 år har krønikeskrivere, folkevisedigtere, menigmand og forskere beskæftiget sig med denne dramatiske historie. Ved den seneste åbning af graven på Vestervig kirkegård i 1962 fik man ved undersøgelser af skeletterne ny viden om de jordfæstede. Det er ikke bevist, men - sammenholdt med den historiske viden man har - er det i meget høj grad sandsynligt, at mandsskelettet er Buris Henrikssøn, den uheldige helt fra slaget ved Arkona, kong Valdemars slægtning, som grundlagde Tvis Kloster.

MUNKENES KLOSTER

Det var i sine velmagts dage prins Buris grundlagde Tvis kloster. Gavebrevet er dateret den 24. marts 1163, »det sjette år efter kong Valdemar blev konge efter Svends og Knuds afgang«, altså fire år før Buris' fængsling og lemlæstelse, da forholdet til Valdemar endnu var tåleligt. I gavebrevet erklærer han, at han skænker sin »gaard, som kaldes Thuissel, som er mig udi min federne arffue till kommet, ... med ald den eyedomb till samme gaard hörde och alle sin tillegelse, som er ager, skouff, engi, fællede, fischevand, møller, husse och queg och alle boeschab« til cistercienserordenen, for at de skulle opbygge et kloster til jomfru Marias ære. Endvidere skænker han Skjerm birk, Fellinginge birk, Hjerm birk og Quistrup birk med »jord, skoffue, engi, fægang, møller, fischevand och andre sin tillegelse«, så det har været en omfattende gave.

Ovennævnte citater stammer ikke fra det originale gavebrev, for det eksisterer ikke mere. Det var skrevet på latin, men blev gudskelov afskrevet i 1434, ligeledes på latin. Heller ikke denne afskrift findes mere, men den er igen afskrevet i 1544 samtidig med, at det blev oversat til dansk. En dansk adelsdame, fru Anne Krabbe, afskrev siden den danske oversættelse, og det er fra hendes afskrift vi kender dokumentet, som senest er blevet udgivet af Holstebro Museum i 1980.

Hele fire gange er gavebrevet altså afskrevet. Det er måske forklaringen på det mærkelige, at der står Skjerm, Fellinginge, Hjerm og Quistrup birk. Forskere har ment, at det må være en fejl-oversættelse, at der muligvis skulle stå: gårde. Altså: Skærum gård i Ulfborg sogn, Feldinggård,

måske Krogsdal i Nr. Felding sogn, Hjerm gård (?) og Quistrup gård i Gimsing sogn.

Hvilke motiver mon Buris havde til at skænke fire store gårde med underliggende bøndergods bort til en munkeorden? Med skyldig respekt for al den fromhed og håbet om at få hundredefold igen i det hinsidige, som Buris giver udtryk for i gavebrevet, tør vi nok tilføje: politiske. Kong Valdemar havde i 1158 skænket en del gods ved Limfjorden til cistercienserordenen og stiftet Vitskøl kloster, så Buris har utvivlsomt følt, at han ikke burde stå tilbage for kongen, når det gjaldt om at vinde kirkens gunst. Desuden lå dette gods jo i Jylland, mens landets politiske centrum i stigende grad forskubbedes til Sjælland, så når det endelig skulle være, så ...

Den sikre dal

Det var en genial placering munkene valgte, da de i 1160'erne kom hertil for at opbygge et kloster til jomfru Marias ære: På en lille ø, der dannedes af Tvis Å's to arme, kort før den udmunder i Storåen. Her kom klosteret til at ligge i læ af høje skrænter. I naturlig beskyttelse og i passende afsondrethed. Her var fiskevand lige uden for døren, og åens vandkraft kunne udnyttes til mølledrift. Langs åerne var der frodige enge, og oven for skrænterne var der skov og hede, som kunne udnyttes og dyrkes af de arbejdsomme munke. Stedet kaldte de for 'tuta valis', som betyder 'den sikre dal'. Det er ikke en latinisering af ordet Tvis, selv om det kunne lyde sådan.

Wijelaffu factob og Dømt af Gællig Dømt,
Jeg Bivisius Antonio den Hertog indfor
Ikkede fæder og Gællige Brøder af Gællig
Den mine alle offer Runna palle Gællig
I pforinats og Naade. & Mand; at jeg bad
for Mættig pællig Gællig Dømt at vær
Her ved idøden, Disligste og min fæder og
Brøder Gællig og Gællig og Gællig, aff
Læne Liff, da brøder Gællig at bliffie
mig alle dæmmen Gællig aff Gællig Gællig
og offer, Gællig vi ind Læde Gællig den Gællig
fæder Land. og der for Læde det at vær
mig Gælligste at Gællig mig Gællig Gællig
Læde dæmmen og aff Gællig Gællig Mættig, og
ved dæmmen Gællig ind Læde mig at Læde
Gællig Gællig, Gællig Gællig Gællig Gællig
Gællig Gælligste og det, Gællig Gællig Gællig
de Gælligste den den Gællig Gællig
Gællig Gælligste Gællig at Gællig mig Gællig
Gællig Gællig Gællig Gællig Gællig Gællig
og Gællig Gælligste Mættig den er alle Gællig
Gællig, og Gællig den Gællig Gællig Gællig den
er mig Gællig min fæder Gællig Gællig Gællig
er alle Gællig fæder Gællig Gællig Gællig
aff Gællig Gælligste Gællig, med alle den Gællig

Navnet Tvis

Tvis havde sit navn, før munkene kom hertil: Tvisel - med to stavelser. Stavemåden varierer i kilderne: Thuissel, Thuis, Thyssel, Tuisz, men ordet kommer af * twisl, urnordisk: * twislō, som betyder 'forgrening af vandløb' eller 'delte vandløb'. Måske er det denne betydning af ordet, der ligger til grund for den teori, at Buris' gård, Tvisel, som har givet navn til sognet, skulle have ligget dér, hvor klosteret siden blev opført. Som nævnt placerer folkesagnene fra Tvis om den blinde munk gården i Tvislund, som jo rummer Tvis-navnet, og som ligger i det område, som vi formoder var sognets oprindelige kultplads og centrum. Gården Gertrudbæk nævnes også i folkesagnene. Som vi senere skal se, har Gertrudbæk aldrig været en fæstegård, men derimod klosterets og senere herregårdens avlsgård. Kan det tænkes, at Buris' gård lå her? I hvert fald er det utænkeligt, at munkene som noget af det første har givet sig til at rive Buris' gård ned, medmindre den lå i vejen for deres eget byggeri. Ser vi »strategisk« på det, er de fordele, som munkene så ved at placere klosteret på øen i Tvis Å's udmunding, næppe de samme som en stormand ville tage i betragtning, når han skulle placere sin gård. Og forgrenede vandløb kan man meget vel have haft andre steder i sognet end blot ved Tvis Å's udløb i Storåen. Nok om det!

Kloster i 400 år

De første munke i Tvis kom hertil fra klosteret Herridsvad i Skåne, som regnes for Tvis Klosters moderkloster. De tilhørte cistercienserordenen,

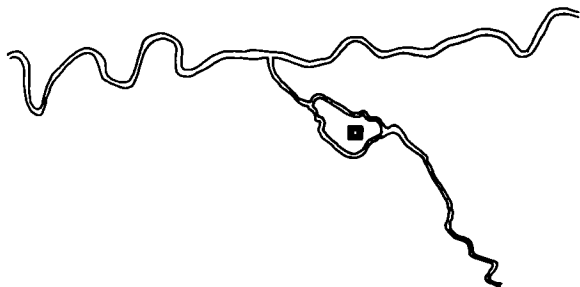
Tvis klostres segl viser jomfru Maria med Jesusbarnet. I randen står: Sigillum Conventus Tuta Vallis.

hvis første kloster lå i Frankrig i Citeaux, der på latin hedder Cistercium. I hen ved 400 år drev munkene klosteret her i Tvis, men vi ved praktisk talt intet om, hvad der rørte sig i og omkring dette kloster. Ud fra cistercienserens ordensregler og sædvanlige levevis kan vi slutte os til en del, men ud over et par kirkeklokker i Vejrum og Hjerm kirker og muligvis den i Lomborg kirke, som ifølge indskrifterne skal være støbt i eller ved Tvis Kloster, har munkene ikke sat sig synlige spor på egnen. Ingen klosterkrønike eller andre skriftlige kilder er bevaret, som kunne fortælle os noget om dagligdagen, om opgaverne eller om trængslerne.

Jo, trængslerne hører vi lidt om mod slutnin-

- Udi faderens og sønnens og helligåndens navn! Jeg Buris Henriksen hertug ønsker abbed Peder og elskelige brødre af Tvis, som nu er eller skal komme efter, evig beskærmelse og nåde.

Sådan indledes det gavebrev, hvorved prins Buris i 1163 overlod sin gård og sit gods Tvisel til cisterciensermunkene. Det oprindelige gavebrev på latin findes ikke mere, men det blev afskrevet i 1434 og igen i 1544. Samtidig blev det oversat til dansk. I adelsdamen Anne Krabbes kopibog på Det kongelige Bibliotek finder vi denne afskrift af den danske oversættelse fra slutningen af 1500-tallet.

Det var en genial placering munkene valgte for opførelsen af klosteret: På en lille ø, dannet af Tvis Å's to arme kort før den udmunder i Storåen.

gen af klosterperioden, da respekten for klostrene generelt var på retur, og da Tvis Kloster trods sine enorme jordbesiddelser var i økonomiske vanskeligheder. En meget langvarig strid havde klosteret med ejeren af Vosborg om retten til nogle engarealer, de såkaldte Munkehaver, samt en laksegård ved Skærum. Også i Ikast og Aulum sogn havde klosteret nogle ejendomme, som Predbjørn Podebusk på Vosborg hævdede var hans. Striden blev indbragt for kongen, som henviste sagen til biskoppens og nogle bygdemænds afgørelse. I 1506 kom så et forlig i stand: Tvis Kloster skulle have de omstridte ejendomme i Ikast og Aulum, mens Predbjørn Podebusk skulle have engarealerne samt laksegården ved Skærum, som abbeden forpligtede sig til at frafalde kravet på. I Tvis Kloster har man nok ikke været alt for sikker på, at Predbjørn Podebusk ville respektere dette forlig. Derfor stadfæstes aftalen, formentlig på klosterets foranledning, ved et møde i Ribe domkirke den 9. oktober 1516 i overværelse af en stor forsamling af indflydelsesrige personer.

Nedgangstider

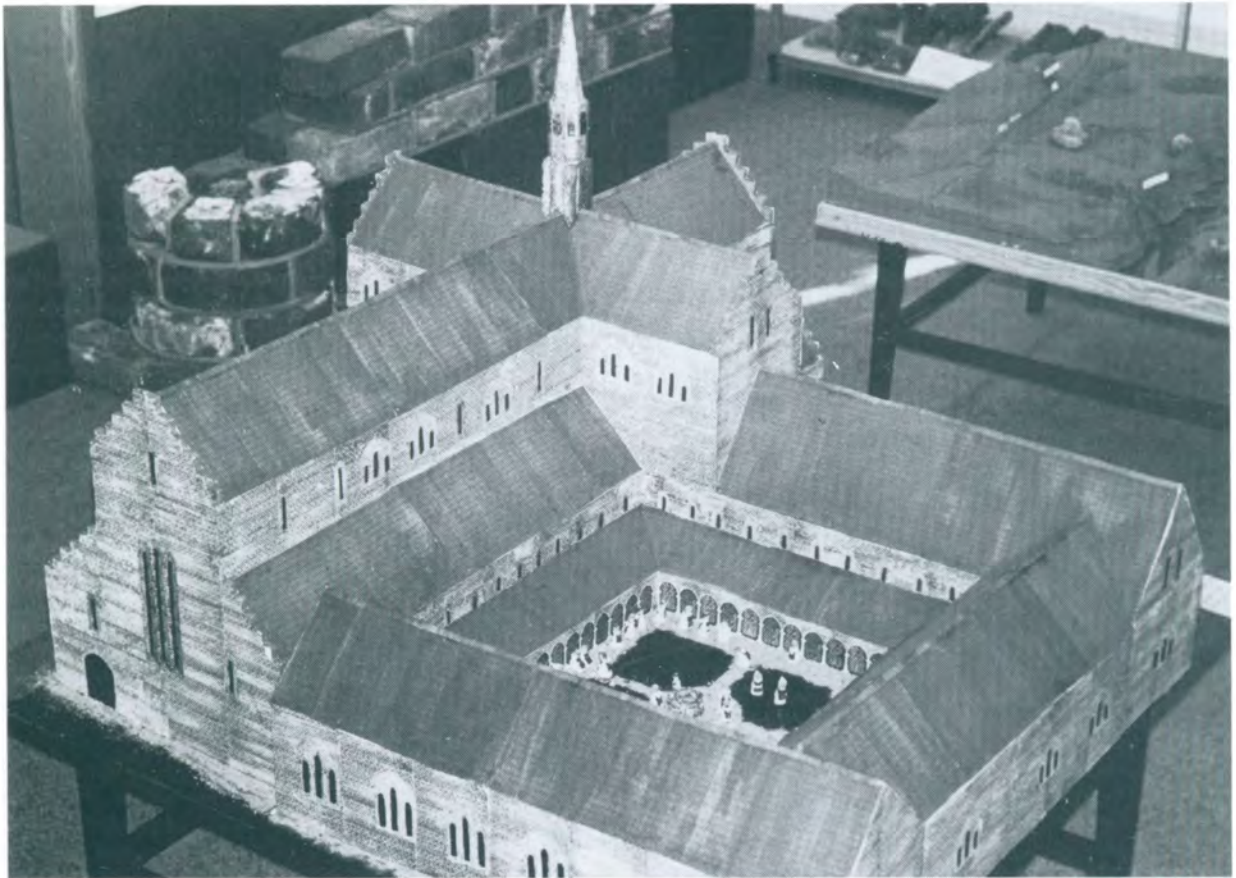
Klosteret havde store jordbesiddelser og hen ved 200 bøndergårde. Så langt mod syd som til Nørre Snede sogn på Vejlekanten, mod vest til Skærum i Ulfborg sogn og mod nord til Quistrup i Gim-

sing sogn, havde Tvis kloster jord og ejendomme. Prins Buris' gods var i tidens løb forøget ved testamentariske gaver fra personer, der som han ville sikre sig en plads i himlen, eller som søgte optagelse i klosteret. Men store jordbesiddelser betød ikke automatisk, at klosteret var rigt.

Udgifterne oversteg efterhånden indtægterne, og det kom så vidt, at klosteret måtte stifte gæld. Den rige laksegård Skærum ved Storåens udmunding i Nissum fjord var, så vidt man ved, bortforlenet allerede i slutningen af 1400-tallet til en hr. Jens Klausen. Og i 1506 noterer lensmand Niels Clemmensen i sin gældsbog, at han har lånt abbed Niels i Tvis Kloster et sort leydisk klæde indtil Sct. Johannes dag, oven i de 24 Mark, »som han var mig tilforn skyldig«. Samme Niels Clemmensen får kort tid efter nogle gårde i Måbjerg i pant for et lån på 300 Mark, og i 1509 får han gården Munktoft i Mejrup sogn i pant for yderligere 200 Mark. I 1517 får han skøde på yderligere nogle gårde i Måbjerg, og i 1525, da Niels Clemmensen er død, får hans søn et brev, hvori abbeden i Tvis Kloster meddeler, at klosteret har opgivet nogen sinde at få det pantsatte indløst, hvorfor det til hans afdøde far pantsatte gods nu må betragtes som hans ejendom.

Birkeret

Klosteret havde fra starten en række privilegier. Allerede gavebrevet indeholder løftet om, at Tvis Kloster skal være friholdt for alle skatter, af hvad art de end kan være. I 1308 stadfæster kong Erik Menved alle »de privilegier, rettigheder, friheder og nåder, som de - det vil sige: munkene i Tvis Kloster - af vore fædre konger i Danmark og hertug Buris, deres første grundlægger, har haft«. Foruden bekræftelsen på skattefrihed fritager kong Erik i 1314 klosterets munke for færges- og toldafgifter: »Vi gør alle vitterligt, at vi har undt og givet hr. abbed og convent af Tvis denne besynderlige (d.v.s. særlige) nåde, at ingen af dette convent skal betale ved noget færgested eller

Cisterciensermunkene byggede sædvanligvis deres klostre med fire fløje omkring en lukket gård og med klosterkirken i nordfløjen. Således er Tvis kloster sandsynligvis også bygget. Her modellen af klosteret på Holstebro Museum.

toldsted inden (for) vort rige«.

Den øverste dommer i landet var kongen, men allerede fra slutningen af 1200-tallet fik enkelte klostre overdraget domsmyndighed i en række mindre sager, den såkaldte birkeret. I Erik Menveds brev fra 1308 tildeles således Tvis kloster birkerettighed over klosterets bønder »for 40 Marks sager og de, som her under ere«. Denne birkeret bevarede Tvis kloster længe efter, at det blev en herregård. Birketinget afholdtes i det fri på Tvis kloster mark syd for klosterøen. Denne mark kaldes i 1683 for »Tingbache March«, og ejendommene Tingager og Tingagerhus har navn efter dette birketing, der indtil 1775 var retskreds

for samtlige bønder under Tvis kloster gods, uanset om de boede i Tvis sogn eller havde fæstegårde under godset i andre sogne. Klosterets abbed og senere godsets ejer havde domsmyndigheden, men udøvede den som regel gennem ridefogeden eller fuldmægtigen på Tvis kloster, som tillige var birkefoged. Han blev assisteret af en karl på gården, som havde status som birkeskriver.

Birketinget kunne idømme bøder på indtil 40 mark for brud på freden i retskredsens område. Større sager måtte behandles ved Viborg Lands-ting, som da Anna Christensdatter i Tvislund i 1635 ved Tvis birketing blev kendt skyldig i »Throld-Dombs Conster«. En sådan sag mod en

Under gulvet i Tvis klostres østlige korsgang fandt man denne grav i 1978. Det er skelettet af en mand, der ved sin død var mellem 25 og 35 år. Måske en af munkene. Måske en rigmand, der mod gaver til klosteret er blevet begravet inden for klosteret. Menigmand er det næppe.

heks kunne ikke afgøres lokalt, men måtte prøves ved en højere retsinstans. Kun derfor kender vi til den. Fra Tvis birketing er der ikke bevaret tingsprotokoller, hverken fra klosterperioden eller tiden derefter.

Abbederne

Inden for klosteret var det abbeden, der havde det store ord at skulle have sagt. Han blev valgt af konventet, der bestod af klosterets munke, men

hans valg skulle godkendes af biskoppen. At være abbed var en høj værdighed, og man har eksempler på, at klosterabbeder spillede en betydelig politisk rolle, helt op i kongens råd. Abbederne i Tvis har nu aldrig været særligt fremtrædende, hvilket nok hænger sammen med, at Tvis kloster trods de store jordbesiddelser hørte til de mindre klostre.

Vi kender ikke engang den fuldstændige række af abbeder i Tvis. Peder hed den første abbed, som nævnes i Buris' gavebrev, og som formentlig kom hertil fra Skåne. Det er muligvis ham, der var inde i billedet, da der i 1171 skulle vælges ny biskop i Ribe. Han blev dog ikke valgt. Suno hed en anden abbed i Tvis, som nævnes i 1238 og 1245. I sin ungdom havde han været kapellan hos biskop Gunner i Viborg, og som abbed var han leder af Tvis kloster indtil sin høje alderdom. I 1263 nævnes en abbed Niels i Tvis i forbindelse med en strid mellem abbeden i Øm kloster og biskoppen i Århus, hvor de øvrige cistercienserklostres abbeder solidariserer sig med kollegaen i Øm. I 1322 nævnes på ny en abbed Niels i Tvis, men det kan næppe være den samme.

I år 1400 hed abbeden Laurentius, og i 1434 på ny en, der hed Niels. Det var denne abbed Niels i Tvis, der lod gavebrevet og privilegiebrevene afskrive. Abbed Christiern kender vi fra indskriften på kirkeklokken i Vejrum, der er støbt i 1485. Abbed Christiern var abbed allerede i 1461 og beklædte embedet endnu i 1499. I 1503 hed abbeden minsandten igen Niels, vist nok Niels Andersen. Hans navn nævnes på kirkeklokken i Hjerm, der er støbt i 1507. Det var denne abbed Niels, som lånte penge af lensmanden Niels Clemmensen, og det var ham, der havde al balladen med Predbjørn Podebusk. Han blev efterfulgt af klosterets sidste abbed, Anders Andersen, vist nok i 1522.

KIRKE PÅ ØEN

Turister, der besøger Tvis klostertomt, bliver ofte skuffet. De venter at finde ruiner som ved Æbelholt kloster i Nordsjælland eller Øm kloster ved Ry, hvor man kan iagttage bygningernes grundformer og indretning samt - hvis man har lidt fantasi - kan fornemme, hvad der stod her engang.

På Tvis klostertomt er der næsten intet over jorden, som giver grundlag for sådanne forestillinger. Og de tre videnskabelige prøvegravninger, som gennemførtes i 1885, 1923 og sidst i 1978 har ikke skabt fuld klarhed over klosterets udstrækning og indretning.

Genbrug

Hvis så Tvis kloster bare havde fået lov til at forfalde. Men på et ikke kendt tidspunkt - muligvis i forbindelse med klosterkirkens nedbrydning i 1698 - har man ulykkeligvis sat sig for at rydde op. Og det er sket så grundigt, at store dele af fundamentet er fjernet, formentlig med genbrug for øje.

Kvadersten og mursten var ikke sådan at få fat på i Vestjylland, så Tvis klosters ejere har solgt ud af byggematerialer for at stive den vaklende økonomi af. Så langt væk som til Engbjerg kirke ved Harboøre har man i tiden efter 1698 transporteret mursten fra de nedbrudte klosterbygninger i Tvis: Så ruinerne af Tvis kloster sidder i dag som genbrugte byggematerialer i ældre kirkelige og verdslige bygninger i Vestjylland.

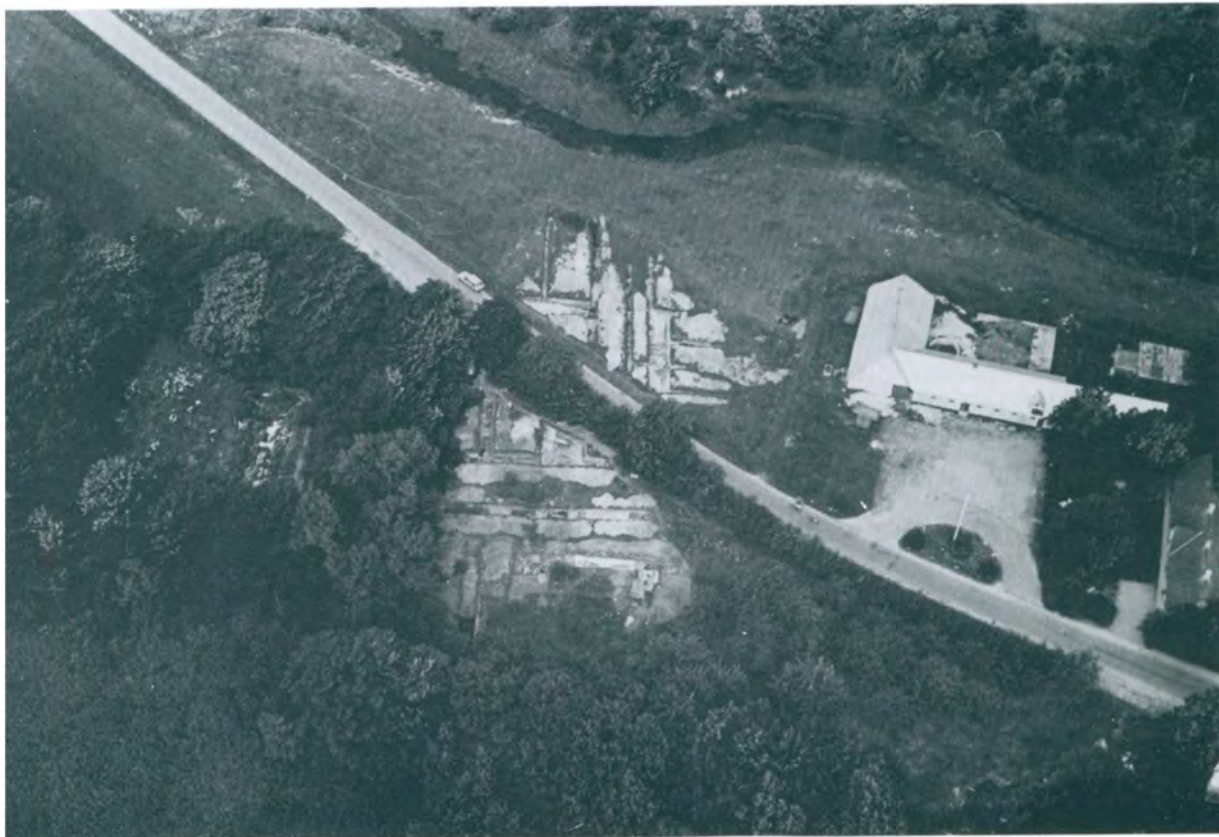
Klosteret lå midt på øen, og den asfalterede Tvis Møllevej går i dag desværre skråt hen over

fundamentet til den gamle klosterkirke, hvad der ikke gør det lettere at foretage undersøgelser på stedet. Sædvanligvis bestod cistercienserordenens klostre af fire fløje, som var forbundet med hinanden, så de dannede en lukket, nærmest firkanteret klostergård. Langs indersiden af de fire fløje løb en overdækket gang, som var åben ud mod klostergården i midten, den såkaldte korsgang. Sådant var Tvis kloster sandsynligvis også bygget.

Klosterkirken udgjorde klosterets nordfløj, ved man, og det er Peter Fridrich Suhm, der i sin Danmarkshistorie fra 1800 hævder, at det var en stor og prægtig bygning. Hvor stor den var, forsøgte museumsinspektør Henry Petersen fra Nationalmuseet at finde ud af ved prøvegravningerne i 1885. Han fandt resterne af klosterkirkens nordmur og kunne følge den knap 22 meter på begge sider af vejen, men han fandt ikke kirkens afslutning, hverken mod øst eller vest. Derimod fandt han resterne af en parallelløbende væltet mur, som han antog for at være klosterkirkens sydmur, men han fandt ikke denne murs fundament. I det hele taget var pladsen så grundigt gennemgravet og mange af fundamenterne opbrudt, så det ikke var til at se, hvor lang og bred kirken havde været.

Klosterkirkens hjørne

Ved parkeringspladsen foran kirkegårdsdiget ved Tvis kloster ser man i dag hjørnet af klosterkirken. Det blev frilagt i forbindelse med de prøvegravninger, som blev gennemført i 1978 under ledelse af museumsdirektør Torben Skov. Ved dette

De prøvegravninger Holstebro Museum gennemførte i 1978 blev foretaget på begge sider af Tvis Møllevej, der er anlagt skråt hen over klosterkirkens fundament. Til højre ses den nuværende Tvis mølle gård og til venstre mellem træerne på kirkegården anes fundamentet til Tvis gamle kirke.

arbejde genfandt man fundamentet til klosterkirkens nordmur. Det bestod af granitsten, der i enkelte tilfælde var tilhugget til kvadre, og oven på fundamentet var muren opført i teglsten. Også klosterkirkens væltede sydmur genfandt man. Fundamentet til denne mur kunne man ane som en 1.5 meter bred rømningsgrøft i profilvæggen, så ud fra denne iagttagelse vurderede man kirkens bredde til 20-22 meter. Om kirken har haft en kortilbygning i den østlige ende, har udgravningerne ikke klarlagt, men selv uden en mulig kortilbygning har kirkens længde været cirka 48 meter. Til sammenligning er Tvis nuværende kirke inklusive koret 22 meter lang og 9 meter bred.

Den kunne altså stå fem gange inde i klosterkirken. Det siger lidt om, hvor stor klosterkirken var.

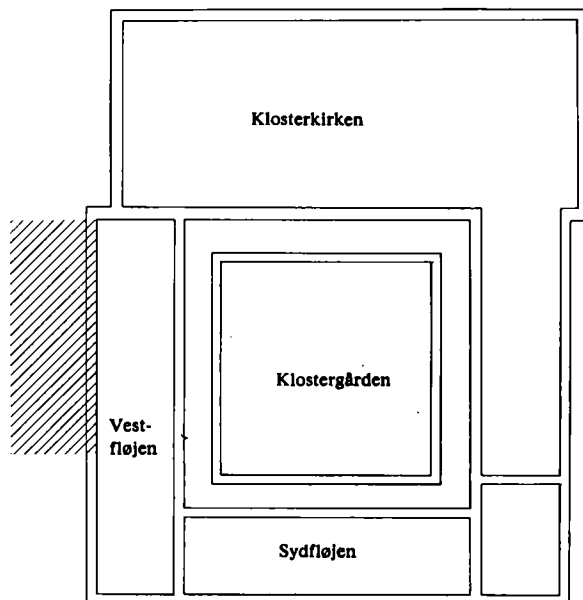
Hvor stærkt forfalden klosterkirken i nordfløjen var 150 år efter reformationen, kan vi kun gætte på, men det må have været slemt, siden Anne Dyre på Tvis kloster kan få kongens tilladelse til at rive den ned og indrette en ny i en anden del af hovedgården. At det for hende gjaldt om at finde den billigste løsning, er der ingen tvivl om, men når hun tilmed får kongens velsignelse til det, kan det kun skyldes, at også andre har anset det for den eneste udvej, hvis Tvisboerne fortsat skulle have deres egen sognekirke.

Ombygget ridehus

Inde på den fredede Tvis kirkegård markerer en lav beplantning og en mindesten i dag det sted, hvor Tvis kirke stod fra 1698 til 1889. Ingen tvivl om, at det er kirken, der her er markeret. Det har man tilmed fotografier, der beviser. Men det er tvivlsomt, om denne kirke var indrettet i vestfløjen af det gamle kloster, således som der står på mindestenen.

Ved Holstebro Museums prøvegravninger i 1978 konstaterede museumsdirektør Torben Skov, at denne kirke i den hidtil formodede vestfløj lå en bredde længere mod vest, end den skulle gøre, hvis Tvis kloster som andre cistercienserklostre har haft en blot nogenlunde kvadratisk klostergård. Bemærkelsesværdig er også den iagttagelse, som museumsinspektør Henry Petersen fra Nationalmuseet gjorde i 1885, altså få år før kirken blev nedrevet, nemlig at kirkens østmur var bygget i middelalderlige munkeskifter, mens vestmuren og begge endemure, selv om de var bygget på sokkel af hugget kampesten med skråkant, var nyere og i hvert fald ikke bygget i Middelalderen. Torben Skov har derfor udkastet den teori, at østmuren i den bygning, som Anne Dyre lader indrette til kirke i 1698, er identisk med vestmuren i klosterets oprindelige vestfløj.

Men hvor stammer det fra, at kirken skulle være indrettet i klosterets vestfløj? Det står i Trap: Danmark. Allerede i førsteudgaven fra 1859. Og det er formentlig af den grund, at lærer P. Storgaard Pedersen i sin beskrivelse fra 1915 af Tvis kloster uden videre går ud fra, at sådan er det. Men i sin indberetning til Nationalmuseet fra august 1885 skriver museumsinspektør Henry Petersen: »Kirken er ifølge danske Atlas en fløj af herregården Tvis kloster (min fremhævelse), der indrettedes til kirkebrug i 1698«. Og i Pontoppidans danske Atlas fra 1769, som Henry Petersen henviser til, hedder det: »Sognekirken er nu en grundmuret længde af borgegården (igen min

Så lige og vinkelrette som vist på denne formodede grundplan over Tvis kloster var murene selvsagt ikke. Men planen giver et indtryk af, hvor stor klosterkirken i nordfløjen var i forhold til de øvrige tre fløje og til den senere indrettede kirke, hvis grundplan er vist skraveret vest for klosterets vestfløj.

fremhævelse), som til samme brug er apteret og indviet«.

Det skal indrømmes, at de to udsagn ikke udelukker, at det *kan* være klosterets tidligere vestfløj, der først er indrettet til en del af herregården eller borgegården, og som i 1698 indrettes til kirke. Men hør så, hvad præsten Damianus Knudsen i en indberetning til biskoppen i Ribe skriver i året 1766: »Tvis kirke er en liden kirke uden tårn, bygget i syd og nord, i hvilken ende alteret står. Bemeldte hus har ikke været andet end et ridehus, indtil det i 1698 med kongelig allernådigst tilladelse blev til kirke indviet, efter at den forrige store kirke tillige med gården ved tidens ælde var nedfalden«.

»- har ikke været andet end et ridehus«! Hvis det var klosterets oprindelige vestfløj, mon så ikke præsten havde skrevet det? Biskoppen beder

netop stiftets præster om at indberette alt vedrørende deres sogne, som kan tjene til belysning af Ribe Stifts historie. Og præstens bemærkning om, at »den forrige store kirke tillige med gården ved tidens ælde var nedfalden«, kan vel kun tolkes således, at klosterkompleksets bygninger siden reformationen har ligget mere eller mindre ubenyttet hen, med undtagelse af klosterkirken, og senere er blevet ryddet, men netop *ikke* har været indrettet til verdslige formål.

Kirkegården

Kirken blev taget i brug i foråret 1698. - Dom. Miherii, den 8. Majj, døbte jeg i Tvis nye Kirche Jens Stochvad hands datter, kaldet Lisbet, skriver præsten i kirkebogen. Og samme måned »copulerede« han Peder Lauridsen Hingebjerg med Maren Madsdatter, »som var det første Par (jeg) viede i Tvis nye Kirche«.

Samtidig er pladsen rundt om kirken blevet hegnet med et dige af græstørv og taget i brug som kirkegård. Præsten skriver, at han 16. søndag efter trinitatis 1698 begravede Anders Uhres søn Jens, der var tre år og fire måneder gammel. Og så kommer tilføjelsen: »Det var det første Liig, som blev nedsat i Tviis nye Kirchegaard. Tilforn begravedes alle Liig af Tviis sogn i Felding Kirchegaard«.

Der har altså ikke før 1698 været begravelsesplads for almindelige Tvisboere på Klosterøen. De begravelse, som Torben Skov ved udgravningerne i 1978 fandt nord og øst for klosterets nordfløj, stammer derfor helt givet fra katolsk tid. Formentlig er det klosterbrødre eller fornemme folk, som har tilkøbt sig en begravelsesplads i eller ved klosteret. Menigmand er det næppe.

En kærlig hånd

Kirken har sikkert fra starten været yderst tarveligt bygget og indrettet. Som enke og ejer af Tvis

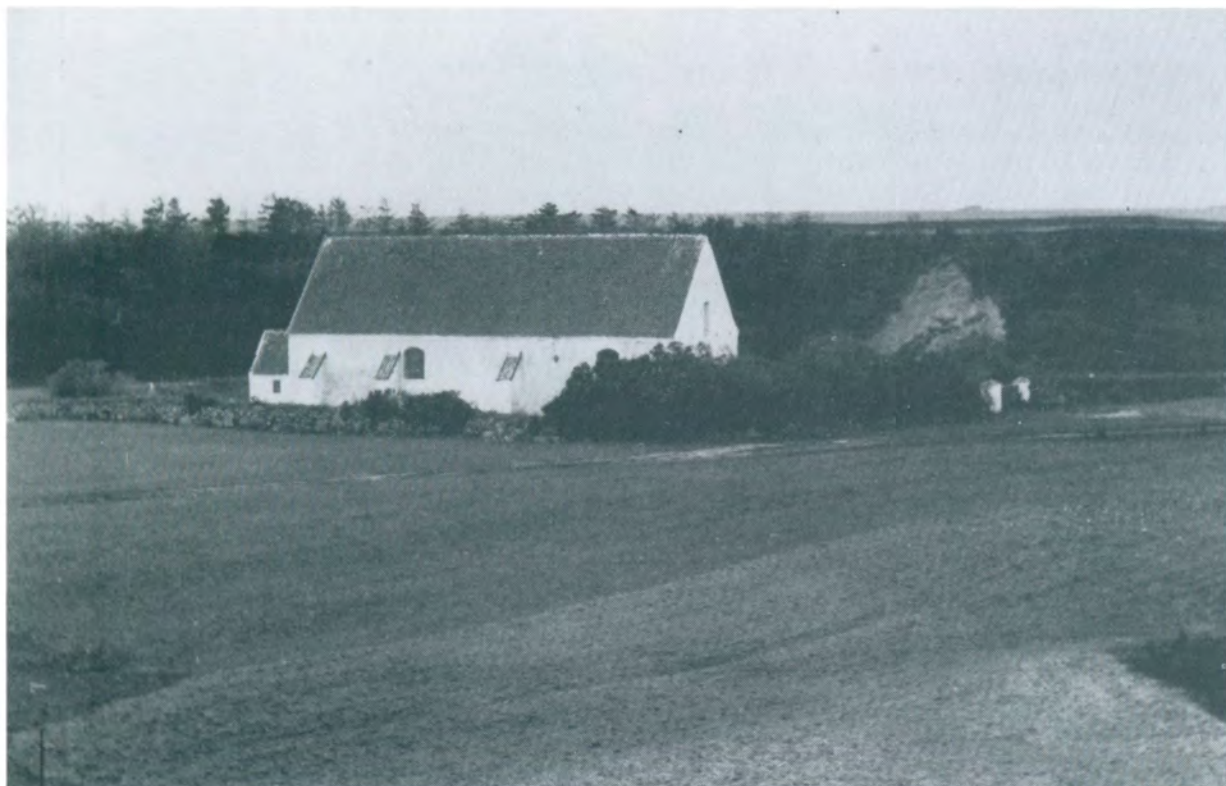
kloster sad Anne Dyre hårdt i det, så hun har ikke ofret mere på kirken end højst nødvendigt. Men indretningen af en ny kirke i ridehuset har åbenbart været en billigere løsning end istandsættelse af den langt større klosterkirke. Heller ikke den følgende ejer af Tvis kloster, købmand Niels Ibsen fra Holstebro, bør mistænkes for gavmildhed mod Tvis kirke. Han gik fallit i 1727, så de kirketiender han fik ind er næppe gået til deres rette formål. Derimod ved vi, at han flittigt solgte ud af byggematerialer fra den nedbrudte klosterkirke for at få sin økonomi til at hænge sammen.

Det er først omkring århundredets midte, da konjunkturerne for landbruget bedrer sig, og Tvis kloster hovedgård bliver drevet af en dygtig ejer, at der ofres noget på kirken. I 1766 hører vi, at kirken er under hovedreparation. Det tidligere ridehus har utvivlsomt trængt til en kærlig hånd, som der står i ejendomsannoncerne i vore dage, hvis der ikke har været rørt ved det i de forløbne knap 70 år. Provst Kynde fra Holstebro er i 1766 på visitats i Nørre Felding og Tvis. Han skriver:

- Som Tviis Kirke i denne Sommer har stået under en Hovedreparation og er saa godt som fra Grunden nyopbygget, men ej endnu ganske færdig eller brugelig, saa skete Visitatsen i Felding Kirke ovenmeldte Dato for Tviis Menighed, og forklarede de tilstedeværende og underskrevne Sognemænd, at de ventede, at Kirken med (det) første skulle komme i brugelig Stand, og var det mestendels allerede forfærdiget Arbejde af den Bonitet, at de gjorde sig forsikrede om, at deres Kirke blev saa god som den aldrig forhen havde været.

Læg mærke til, hvorledes provsten understreger de forsikringer, som kirkeværgerne fremsætter. Selv har han måske nok haft sine tvivl, om der nogensinde blev kirke i Tvis igen.

Men det blev der. Og det skyldes justitsråd Jens Hvass og hans hustru Anna Magdalene Molderup, hvis våbenskjold med rette pryder al-

Kort før nedrivningen i 1889 tog fotograf Vorbeck fra Holstebro dette billede af Tvis gamle kirke, indrettet i et tidligere ridehus til herregården i 1698 og siden næsten fra grunden ommuret. Østmuren med de fire støttemure er formentlig indentisk med det gamle klostrets vestmur.

tertavlen i Tvis kirke i dag. »- så godt som fra grunden nyopbygget«, skriver provsten. Og: »Udvendig næstendels nye fra Grunden opmuret«. - *Det* tør siges at være en hovedreparation! Der var ikke meget tilbage af Anne Dyres gamle ridehus efter den omgang.

»Lidet interessant kirke«

Fra denne hovedreparation har vi bevaret oplysninger om kirkens mål: Den var 72 fod og 2 tommere lang og 26 fod bred i udvendige mål, altså godt 22 gange 8 meter. Det er nogenlunde som Tvis nuværende kirke, men kun en brøkdel af den tidligere klosterkirke, som var næsten lige så

bred som denne kirke er lang. I det ydre får Tvis kirke ved denne hovedreparation det udseende den har indtil nedrivningen i 1889.

- En simpel Bygning, uden Al Architectur, af Muursteen, med eens Høide heelt igjennem, fladt Loft og Tegtag, uden Taarn.

Sådan karakteriseres kirken i førsteudgaven af Trap fra 1859.

- Men så lidet interessant denne Kirkebygning end er, bidrager den sit til at give dalen dens Karakter og fastholde Erindringen om Stedets hellige Betydning gennem Aarhundreders Række, skriver Henry Petersen i sin indberetning til Nationalmuseet, da han besøgte kirken i 1885, fire år før nedrivningen.

På et af de få fotografier, som findes af kirken, ses at den var hvidkalket, og at østmuren støttes af fire murede piller. I sydgavlen var der et våbenhus, og over døren hang kirkeklokken i et glughul på samme måde, som vi ser det i Nørre Felding kirke i dag. Klokken var meget lille, ikke større end de sædvanlige herregårdsklokker. Den bar årstallet 1745 og indskriften »Soli Deo Gloria« - Gud alene æren. Det er ikke en af den gamle klosterkirkes klokker, men en klokke, som Jens Hvass anskaffede i forbindelse med hovedreparationen i 1766.

Efter tidens skik sad mændene i højre og kvinderne i venstre side. Der var siddeplads til godt 150 mennesker, og det var på almindelige søndage rigeligt i det tyndt befolkede Tvis sogn. Kirkebænkene fra dengang eksisterer ikke længere. Det var lukkede kirkestole, og på hver stoledør var der malet et nummer og navnet på den gård, som stolen tilhørte. Der var 18 stole i hver side, og i hver stol kunne der sidde 4-5 personer.

Forrest i mandssiden stod degnens stol. Den var lidt finere end de almindelige kirkestole. På hver side af stoledøren var der anbragt en udskå-

ret kvindefigur, en såkaldt herme, og på stoledøren ses et billede af knokkelmanden, der henter den rige mand. Oven over stod skrevet:

Det hjælper ej
at sige nej
med døden skal vi vandre
al nådens gang
den vej så lang
tillige med hverandre

Degnestolen står i koret i Tvis kirke.

Herskabsstolen

Væk er derimod herskabsstolen, hvor herskabet på Tvis kloster havde deres plads under gudstjernen. Vi kender den kun fra en præsteindberetning, hvori det hedder, at den var »indrettet oven over de gemene stole« i kirkens højre side, smukt proportioneret, malet og forgyldt samt stafferet med elleve forgyldte billeder.

Denne sikkert ikke helt lille herskabsstol blev i 1817 taget ned og fjernet af Jens Pedersen Søgaard, som på det tidspunkt ejede Tvis kloster. Det var efter at bønderne sammen med ejendomsretten til deres gårde havde købt kirketien- den, og kirken følgelig tilhørte sognebeboerne og ikke ejeren af Tvis kloster. Men Jens Pedersen Søgaard mente, at herskabsstolen tilhørte ejeren af Tvis kloster, så han brød den ned. Det protesterede kirkeværgerne imod. De hævdede, at den hørte til det almindelige kirkeinventar. Sagen gik både til amtmand og biskop og endte i kancelliet. Hvilken afgørelse man her traf, har det ikke været muligt at finde, men herskabsstolen er og bliver borte. Om Jens Pedersen Søgaard har brugt den til dørfyldninger i sin gård eller om han har solgt den, er ikke godt at vide.

Lycestagerne

Af andet kirkeinventar nævnes i 1766 et krusifiks, som hang over kirkedøren. Det var »smukt malet og forgyldt«, skriver præsten. Også muren om-

I mange år stod døbefonten midt for alteret i Tvis kirke. Nu står den i højre side af kirken modsat prædikestolen, hvor tidligere kakkellouven stod.

kring dette krusifiks var malet og forsynet med indskriften I.N.R.I. - Dette krusifiks befinder sig på kirkeloftet i Tvis kirke. Hvad med at lade det restaurere og ophænge i de nye menighedslokaler, når de en dag står færdige?

På alteret stod to store malmlysestager med fødder, der er dannet af tre siddende løver. Det er formentlig det ældste kirkeinventar vi har tilbage i Tvis kirke i dag. Ekspertener mener, at disse malmlysestager stammer helt tilbage fra den katolske tid, det eneste, som kan tænkes at have stået i den gamle klosterkirke, hvis inventar ellers blev spredt for alle vinde.

Døbefonten er ikke slet så gammel. I 1951, da Tvis kirke gennemgik en istandsættelse, fik døbefonten en ny sokkel. Dengang døbefonten stod nede i Tvis gamle kirke, havde den en sokkel, som museumsinspektør Henry Petersen mente var en omvendt søjlekapitel, altså den øverste ende af en søjle. Den kan således godt tænkes at stamme fra klosteret, soklen altså. Men døbefonten som sådan er ikke så gammel.

Altartavlen

Midterpartiet i Tvis kirkes altartavle er et alabastarbejde, der viser de hellige tre konger, der tilbeder Jesusbarnet. Ekspertener mener, at det er et nederlandsk arbejde fra omkring 1575, altså fra tiden efter reformationen. Omkring dette midterparti er der senere anbragt fire søjler fra omkring 1625 i renæssancestil. I 1766 bliver altartavlen udbygget med to sidefelter: Til venstre Moses med tavlerne med de ti bud, hvorunder der står skrevet: Loven er givet ved Moses. Til højre Jesus, hvorunder der står: Nåden og Sandheden er bleven ved Jesum Christum.

Under midterpartiet står der: Det lys er kommen og Herrens Herlighed er opgangen over dig. Esa. Alle tre indskrifter er skrevet med latinske forgyldte bogstaver, oplyser præsten i sin indberetning fra 1766, og han tilføjer: »Alteret er og smukt malet, rødagtigt af Coleur, med smaa hvidagtige Riller meleret«.

Også topstykket med Jehova-navnet med forgyldte bogstaver på hebraisk, omgivet af gyldne stråler, stammer fra denne istandsættelse i 1766, bekostet af Jens Hvass og Anna Magdalene Molderup, hvis våbenskjolde blev indsat på alterets fløje.

Altartavlen har i dag stort set det udseende den fik i 1766-67, men moden har også spillet en rolle ved de senere istandsættelser. Da Tvis nye kirke blev bygget i 1887, og inventaret flyttet hertil, blev også altartavlen istandsat. Dengang var det på mode, at både møbler og inventar uanset, hvad det var lavet af, skulle se ud som egetræ. Hele altartavlen med de melerede farver, der skulle illudere marmor, blev da malet over. Også Moses og Jesus på sidefelterne forsvandt under et lag egetræsmaling, hvad der ikke vakte udelt begejstring hos de ældre Tvisboere. Siden skiftede moden igen, og ved en istandsættelse i 1951 blev altartavlen bragt tilbage til sit oprindelige udseende.

Prædikestolen fik også en gang egetræsmaling,

men billedfelterne slap fri. Hvor gammel prædikestolen er, vides ikke, men den er udformet i renæssancestil, og i førnævnte indberetning fra 1766 omtaler præsten de allegoriske billeder i prædikestolens fire felter: I det første felt ses en hånd, der rækkes ud fra skyerne og holder en krone. Nedenunder står korset, og inskriptionen lyder: See korset, det trykker, men kronen, den smykker. I det næste felt holder hånden, som rækkes ud fra skyerne, en bog, og inskriptionen lyder der: Ordets bog for dig tillukkes, når om åndens hjælp ej sukkes. I det tredje felt holder hånden fra skyerne en hammer, og inskriptionen lyder: Hårde hjerter Diemant lige, vil for Ordets Straf ej vige. Endelig ses i det fjerde felt en pelikan, der hugger sit næb i brystet, mens inskriptionen lyder: Min Jesus selv sit dyre blod, for mig og hver udløse lod.

Kirken nedrives

Den gamle kirke på klosterøen blev revet ned i 1889, to år efter at den nye oppe midt i sognet var taget i brug. Arbejdet blev udbudt i offentlig licitation, og den højstbydende fik det for 80 kroner. Siden har der ofte lydt beklagelser over, at man kunne få sig selv til at rive den gamle kirke ned. Sandheden er, at den ikke var værd at bevare. Ikke kirken. Et stykke af den østre mur var, men ikke kirken. Det var ikke en smuk kvaderstenskirke som den i Mejrup, Aulum, Vinding, Nr. Felding, for slet ikke at tale om den smukke kirke i Holstebro, som man i 1905 fandt på at sprænge bort med dynamit for at give plads for den kirke, der står på kirkepladsen i Holstebro i dag. Den gamle kirke i Tvis i det ombyggede ridehus var ikke smuk, og dynamit var ganske overflødig for at få de mure til at falde.

Men naturligvis bør man altid ved nedrivninger have øje for, om der er bevaringsværdige ting imellem, og det havde blandt andre lærer Henriksen. Han sørgede for, at Nationalmuseet blev

Denne mindesten rejste sogneboerne i 1935 på den fredede kirkegård på det sted, hvor indgangen til den gamle kirke var.

spurgt, om de var interesseret i yderligere undersøgelser ud over, hvad museumsinspektør Henry Petersen havde noteret i forbindelse med prøvegravningerne på klostertomten i 1885. Han fik intet svar. To dage efter at murene var væltet, kom svaret: Nationalmuseet var interesseret i bevarelse af østmuren med munkeskifterne. Men da var det for sent. Lærer Henriksen skrev til Nationalmuseet, hvordan landet lå - eller rettere sagt: hvordan murene lå.

Forfald

Nedrivningen af kirken kan man ikke bebrejde Tvisboerne. Derimod nok, at de ikke med det samme tilsluttede sig lærer Henriksens tanke om at frede den gamle kirkegård, som i 200 år havde været begravelsesplads for sognet. I princippet var man vel enig med ham om; at der burde værnes om stedet, men i praksis fik kirkegården lov til at forfalde, fordi ingen tog sig af den. Træer og buske voksede vildt, væltede træer blev ikke fjernet, ukrudtet bredte sig mere og mere, og også kirkegårdsdiget begyndte at forfalde.

Knud Knudsen i Tvis mølle gård gjorde, hvad han kunne for at værne om stedet og han var flink til at tage kontakt til Nationalmuseet, når

han på de tilstødende arealer, som hørte til hans gård, stødte på sten eller andre opgravninger, som han mente hørte til det forsvundne Tvis kloster. Også en senere ejer af Tvis mølle gård, gartner Hans Fjord, havde stor respekt for fortidsminderne på klosterøen. Det var ham, der indbød Nationalmuseet til de udgravninger, som fandt sted i 1923. Men der var andre ejere, som lod hånt om den slags. En af dem lod raskvæk sine køer græsse inde på kirkegården, som om den var en del af hans ejendom. Da det under første verdenskrig blev et yndet udflugtsmål at tage til Tvis klosterdal, blev der indrettet sommerrestaurations i Tvis mølle gård.

Fredning

I 1918 blev det Tvisboerne for meget. Hvad Tvis mølles ejer driver på sin egen jord, kan man måske ikke gøre noget ved, men Tvis gamle kirkegård skal hverken bruges til græsning for kreaturer eller til affaldsplads. Sogneråd og menighedsråd enedes om at indhegne og istandsætte kirkegården »mod beskadigelse ved gravning, pløjning, fjernelse af sten eller jord, tilkørsel af affald eller anden forstyrrelse af stedet«. Ud over almindelig vedligeholdelse må der ikke foretages ændringer uden tilladelse fra Nationalmuseet. Desværre var det kun kirkegården, som ved den lejlighed blev fredet, ikke arealerne udenfor med fundamentene for klosteret.

I 1932 gennemføres en indsamling for at bevare kirkegården og holde den i stand. Mod nord og øst opføres et muret dige, og mod syd og vest hegnes den med hegnstråd. En række graner bliver fjernet fra tomten, hvor kirken stod, og kirkens grundplan bliver markeret med en naurhæk. Hvor alteret stod, opføres en muret talerstol til brug ved de friluftsmøder og gudstjenester, som i nogle år afholdes her. Hvor kirkens våbenhus havde stået, rejses en mindesten, og kirkegården bliver lagt ind under Tvis kirkes vedligeholdelsespligt, hvad den stadig er.

Ved istandsættelsen i 1981 blev den murede talerstol fjernet, mindestenen blev rykket lidt tilbage og hele kirketomten plantet til med vedbend.

I 1920 optalte professor Peter Skautrup, dengang ung student på 24 år, i alt 41 gravminder på Tvis gamle kirkegård. Gravsten, jernkors og et enkelt trækors. I 1952 fandt lærer Esbern Jespersen, Vinding, i alt 27 gravminder, da han besøgte kirkegården. Ved et meningsløst hærværk i 1962 blev 20 gravsten og gravkors væltet, brækket midt over eller slået i tre dele. I 1987 kan man tælle 21 gravsten og smukt renoverede jernkors. Måtte de få lov at stå i fred!

Efter Holstebro Museums prøvegravninger blev der ved Tvis menighedsråds og Fortidsmindeforvaltningens fælles foranstaltning i 1981 gen-

nemført en renovering af den gamle kirkegård. Naur-hækken og den murede talerstol blev fjernet, og kirkens grundplan markeret med en beplantning af vedbend. Mindestenen er flyttet nogle få meter mod syd og en bred gang er anlagt rundt om kirketomten. Kirkegården blev udlagt med græs, og de restaurerede og opmalede jernkors er så vidt muligt anbragt på deres gamle plads. Det blev endvidere besluttet at opstille en orienteringstavle på parkeringspladsen, som kunne give de besøgende et indtryk af klosterets formodede grundplan.

ADELIGT GODS

De sidste 100 år inden reformationen i 1536 var nedgangstider for klostrene. Klostertugten var i opløsning, munkenes arbejdsomhed og fromhed ikke, hvad den havde været, og i 1536 var det slut. Nu var det Martin Luthers lære og ikke paven, der skulle gælde i Danmark. Den katolske kirkes magt og indflydelse var brudt, og kirkens og klostrenes ejendomme blev konfiskeret af kronen.

De få munke, der var tilbage i Tvis, fik lov til at blive boende, hvis de lovede, »at leve kristeligt og prædike det hellige evangelium uden al menneskelig digt og påfund«. Klosterlivet i Tvis fortsatte dog kun et års tid, indtil den sidste abbed i Tvis, abbed Anders, i 1537 forflyttedes til Vitskøl kloster.

Oluf Munk

Kong Christian den Tredje gav Tvis kloster gods som len til adelsmanden *Oluf Munk* for de tjenester han havde gjort, og som han fremover forventedes at ville gøre kongen, hvilket vil sige: låne kongen penge. Ti år senere købte Oluf Munk godset. Tvis kloster blev en skattefri hovedgård. Til gengæld skulle Oluf Munk sørge for, at kongen fik skatter og afgifter af det underlagte bøndergods.

Oluf Munk omtales undertiden som den sidste katolske biskop i Ribe. Sagen er den, at hans farbror, biskop Iver Munk, i 1531 udpegede brodersønnen Oluf Munk til sin efterfølger i Ribe. Men reformationen betød, at Oluf Munk aldrig blev indviet til biskop. En kort tid sad han fængs-

let i København sammen med farbroderen og de øvrige katolske biskopper, men han kom igen i gunst hos kongen, som gjorde ham til lensmand og medlem af rigsrådet.

Som godsbesidder og lensmand blev Oluf Munk umådelig rig. Han var lensmand over Skivehus len, Ålborghus, Lundenæs og Ørum len samt flere mindre forleninger, blandt andet Sct. Hans kloster i Horsens. Af godser ejede han Volstrup med underliggende bøndergods i Hjerm herred, som han overtog efter sin far, landsdommer Mogens Munk. Tvis kloster gods, som han købte af kongen i 1547, var kun et af hans mange godser, og det er et spørgsmål, om han nogen sinde har boet her.

Som lensmand opholdt han sig gerne på Skivehus og som medlem af domkapitlet ved Ribe domkirke boede han på Tårnborghus i Ribe. Men ellers var Volstrup hans foretrukne gods. Det er da også betegnende, at han bestemte sig for at lade sig gravlægge i Hjerm kirke, hvor også hans far var gravlagt, og ikke i Tvis klosterkirke. Tvis klostres forfald og kirkens forfald, der endte med nedrivningen i 1698, er sikkert begyndt i Oluf Munks tid.

Kirkeejer

Ejendomsbrevet på Tvis kloster gods, udstedt den 3. januar 1547 af kongen, Christian den Tredje, til Oluf Munk er interessant. Heri findes nemlig navnene på godsets bøndergårde i Tvis og omliggende sogne, fæsternes navne samt oplysning om, hvad de skulle betale i landgilde.

Dette ejendomsbrev - som ikke må forveksles med Prins Buris' gavebrev mange år tidligere — henvises der ofte til i omtalen af de enkelte gårde senere i denne bog. Hvad der derimod ikke nævnes i ejendomsbrevet er kirkerne i Tvis, Nørre Felding, Aulum og Mejrurp. Dem mente Oluf Munk også at han havde købt, men det mente kongen ikke. Dog fik han i 1554 »af synderlig gunst og nåde« overladt kirkerne i Tvis og Nørre Felding samt retten til at bestemme, hvem der skulle kaldes til præsteembedet.

Det var nu ikke af kirkelig interesse Oluf Munk var så forhuppet på at få fat i kirkerne, men for at få tiendeindtægterne fra bønderne, som rettelig skulle gå til vedligeholdelse af kirkerne. Det må have anet kongen, for i brevet, hvori han får overdraget de to kirker, understreger majestæten: »- dog så, at han skal holde dennem både ved godt hævd og bygning eller og lade bygge en kirke der udi birket, hvor det kan være bedst belejliget, som begge sognes folk kunne tilsøge, og dertil lægge en god præstegård, som præsten altid skal bo udi«.

Oluf Munk havde ingen planer om at bygge en ny kirke fælles for de to sogne, men han påtænkte at rive Nr. Felding kirke ned og blev kun hindret deri af kongen, som i 1556 lod Oluf Munk vide, at kirken i Nørre Felding skulle blive stående, »da det skal være en meget skøn kirke, og den ligger ved alfar vei«.

Havesyg og grisk

Han var i det hele taget en hård negl, Oluf Munk. En fæstebonde, som i klosterets tid havde bygget en gård på noget øde jord, måtte af med 2 okser og 4 daler, hvis han ville beholde sin gård. Ydermere forhøjede hans foged denne bondes landgilde. Da bonden så gik til Skivehus for at klage til Oluf Munk over denne behandling, blev han sat »udi Stock og Jærn« i to dage, og da Oluf Munk satte ham fri, skete det med den besked, at han skulle betale, hvad fogeden forlangte, hvis

Da Oluf Munk blev løsladt fra fængslet, krævede kongen, at han giftede sig og satte børn i verden. Det var en af de få kongelige ordrer han efterkom. Han fik seks sønner og seks døtre, som ses i lille format ved Oluf Munks fødder på hans og hustruen Drude Rantzau's gravsten i Hjerm kirke.

han ville beholde sin gård. Bonden vandrede så til Flensborg (!) og klagede sin nød til kongen, som gav sin kansler besked på, at bonden skulle have kongeligt brev på, at hans landgilde skulle være som det var, før Oluf Munk kom til. Men Oluf Munk tog brevet fra bonden, og da denne

Dåbsfadet i Tvis kirke fra 1615 bærer Mogens Ulfeldts initialer og adelsvåben. Dyret i skjoldet er en såkaldt »valraavn«, det vil sige halv ulv, halv ørn.

påny henvendte sig til kongens kansler, fik han det råd at søge forlig med Oluf Munk. Det gjorde han, men da han kom hjem, havde Oluf Munks foged jaget bondens kone og seks børn ud af gården. Bonden klagede så igen til Oluf Munk over fogedens behandling, men fik ikke medhold. Han måtte yderligere af med fire okser til Oluf Munk, før »jeg kunne blive hannem kvit«.

Denne tro på, at kongen vil hjælpe den enkelte og yde ham retfærdighed, er karakteristisk for bønderne op igennem tiderne. I dette tilfælde hjalp det altså ikke. Kongen havde selv svært ved at få penge fra Oluf Munk. I 1545 sender kongen ham »et strengt brev«, hvori Oluf Munk får at vide, at nu har han bare at betale kongen på Koldinghus, allersenest 1. nytårsdag, den sum, som han skal give for Tvis kloster.

Også med sine søskende havde den havesyge Oluf Munk stridigheder, blandt andet om godset Volstrup, som han efter deres mening forlods havde tiltaget sig af faderens efterladte bo. Denne sag vandt han, men ved senere processer indgik han forlig med sine brodersønner. Bestandig sager, processer og stridigheder er kendetegnet for denne mand, som døde i 1569 og som ligger be-

gravet i Hjerm kirke tillige med sin hustru, Dru- de Rantzau, som først døde i 1606.

Allerede mens han levede, blev der digtet et smædevers om Oluf Munk:

Oluf Munck
 Er stiff och strunck
 Han æder sig feed
 Som en anden Geed.
 Alle stakarls Føde
 Dem ligger hand øde.
 Palsgaard i Ribe
 Kand hannem ikke rige,
 Uden hand faar
 Tvis och Tredie hans Gaard.
 Guds Tieneres Rente
 Och de fattiges Provente
 Sluger han som en Ulff,
 Kand aldrig bliffue fuld.
 Fylder ham ikke Mammon.
 Da fylde hannem Dæmon.

Det er unægtelig andre toner end »erlig oc wel- byrdig Mandt, salige Oluf Munck til Wolstrup« som der står på hans gravsten i Hjerm kirke.

Arvestrid

Men var der blæst om ham, mens han levede, blev der ikke mindre ballade, da han døde. Han havde 12 børn, seks sønner og seks døtre, og der gik fire år, inden de sammen med moderen blev enige om, hvem der skulle have hvad. Enige og enige er nok for meget sagt, men et skifte bliver der dog holdt i 1573. Enden på det hele bliver, sagt meget forenklet, at Jørgen og Ludvig Munk skal have Volstrup og Quistrup, når moderen dør, mens *Iver* og *Poul Munk* i fællesskab får Tvis kloster og Krogsdal, som endnu 60 år senere udgør et gods. Dog skal de til enhver tid siddende ejere af Volstrup og Quistrup have ret til at hente 'ildebrændsel' i Tvis og Krogsdal hede. Som man kunne vente, førte denne bestemmelse til

fornyede ballade senere, da de nævnte gårde ved arv og køb var kommet på nye hænder.

Ulfeldt'erne

Fra 1547 og i de næste godt 150 år er Tvis kloster i forskellige adelige slægters eje: Munk, Trolle, Ulfeldt, Brock, Mormand, von Buchwaldt, Rantzau, Grubbe og Dyre. Mindst et medlem af disse familier har ejet Tvis kloster, undertiden flere på samme tid. Nogle af dem er mere eller mindre kendte skikkelser i Danmarkshistorien, men ikke i egenskab af ejere af Tvis kloster. Det handler man bare med, slås om, arver, gifter sig til, pantsætter. Kort sagt: udnytter.

Det er ikke sandsynligt, at Oluf Munk omdannede klosterbygningerne til beboelse, da han købte godset i 1547. Han havde boliger nok. Og hvem af de senere adelige ejere har villet bo i en munkecelle, spise i refektoriet og have dagligstue i dormitoriet, når de havde andre gårde, der var bygget til beboelse for et herskab? Det er snarere sådan, at der på klosterøen ved siden af klosterbygningerne er opført en hovedgård så rummelig og værdig, at den i perioder kunne tjene som bolig for det adelige herskab, men at det ellers var godsets forvalter, der regerede her. En egentlig herregård bliver først bygget omkring 1750, altså efter de adelige ejeres tid.

Det er meget få spor de skiftende adelige ejere har sat sig i Tvis. Ingen af dem er så vidt vides begravet i Tvis kloster. Om *Børge Trolle* til Trollholm og Tvis ved vi, at han dør i Tvis kloster i 1610. Men han bliver begravet i Roskilde domkirke, og det var jo ikke så lidt finere. *Mogens Ulfeldt*, godsets næste ejer, begravnes i Helligåndskirken i København. Hans tre sønner 'skriver' sig alle til Tvis, men derfor er det jo ikke sikkert, at de nogen sinde har sat deres ben der. *Jacob Ulfeldt* til Tvis nævnes som en af de adelige, der samles i Nykøbing Mors for derfra at bringe sig i sikkerhed i Norge for Wallensteins tropper, der i årene 1627 til 1629 hærger og plyndrer i hele Jylland, så

Alterkalken i Tvis kirke er skænket af Claus Ulrich Mormand og Else von Buchwaldt. Den bærer på foden deres monogram og våbenskjolde.

han må i hvert fald have befundet sig i Jylland. Jacob Ulfeldt altså.

Igen skifter godset ejer to-tre gange i løbet af få år. *Corfitz Ulfeldt* er en af ejerne i disse år. Ikke den Corfitz Ulfeldt, der var gift med Leonora Christine, og som endte som landsforræder i svensk tjeneste. Han her var ejer af godset Selsø på Sjælland. For øvrigt var han admiral, så Tvis kloster og Storåen var nok ikke rigtig noget for ham. Han pantsætter det i 1633 til *Joachim Rantzau* til Putløb for 6000 rigsdaler. De skal tilbagebetales med rente i de næste fire år med 360 rigsdaler om året de første år og det fjerde år resten.

Det klarede han vist ikke, for allerede få år efter er det *Ditlev von Buchwaldt* og hans kone Margrethe Rantzau, der besidder Tvis kloster. Endelig nogle ejere, som både beholder godset i en årrække, og som også bor her. Men de interesserer sig mere for Holstebro end for Tvis. I 1643 skænker Margrethe Rantzau et legat på 50 rigsdaler til latinskolen i Holstebro, hvoraf renterne skal uddeles til en »skoleperson, som fører et skikkeligt levned«. I 1662 stifter de et begravelseslegat til Holstebro kirke på andre 50 rigsdaler samtidig med, at de køber en begravelsesplads i Holstebro kirke, hvor de siden bliver begravet. Hvorfor ikke

i Tvis kirke, som de selv ejer og som ligger ved siden af deres egen hovedgård? Formentlig fordi kirken allerede i 1660'erne er så forfalden, at man må se i øjnene, at dens dage er talte.

Claus Ulrich Mormand

Deres datter Else er gift med *Claus Ulrich Mormand*. De bor en tid lang på Tvis kloster. Om de også var ejere af Tvis kloster, er kilderne lidt uenige om. Det var de vist ikke, for i 1660 pantsætter svigerfaderen Ditlev von Buchwaldt godset til *Niels Juel* til Boserup, admiral på Bremerholm. Men herskab på Tvis kloster var Claus Ulrich Mormand og Else von Buchwaldt i hvert fald. Derfor har skriveren i matriklen fra 1688 anført ham som ejer.

Folkeholdet på Tvis kloster hovedgård er ikke stort i Claus Ulrich Mormands tid: En ridefoged, som tillige er birkefoged, en karl, som desuden har hvervet som birkeskriver. Derudover en møller, en hyrde, en »fruens pige«, en kokkepige og en pige mere. Besætningen på gården er 6 heste og 12 køer, 8 unge plovstude, 12 ungnød og kalve samt 40 får og 2 svin.

Det kan synes at være et meget lille folkehold til en gård, der i 1664 ansættes til 40 tønder hartkorn, men sagen er den, at gården Gertrudbæk - det senere Lauralyst - siden 1630 har været avlsgård til Tvis kloster hovedgård, og at også Skærpendal og Stokvad hører ind under hovedgårdens takst og derfor ikke er selvstændigt sat i hartkorn.

Trolle og Grubbe

Tvis kloster med mølle, avlsgård og fæstegårde bliver i 1670 solgt til den yngre *Børge Trolle* til Trollholm, og efter hans død i 1676 er det sønnen *Erik Trolle*, der ejer den. Men stadigvæk er det Claus Ulrich Mormand, der driver godset. Efterhånden kniber det for ham at få det til at løbe

rundt. I 1688 ansøger han kongen om eftergivelse af sin rostjenesterestance. Rostjeneste var adelens forpligtelse til at holde en hest i fuld udrustning på adelsgårdene. Denne forpligtelse afløstes efterhånden af en afgift til kongen, og det er denne afgift han er kommet så langt bagud med, at han ansøger om at få den eftergivet.

Om han opnår det, ved vi ikke, men da Erik Trolle i 1689 sælger Tvis kloster gods til sin bror *Niels Trolle*, flytter Claus Ulrich Mormand fra Tvis kloster til Store Gedbo, som var »et øde sted, som var forladt for armods skyld«. Niels Trolle driver herefter Tvis kloster ved Peder Tved som bestyrer, fuldmægtig og birkefoged, men allerede i 1691 sælger han Tvis kloster til *Gabriel Grubbe*. Han er rytterofficer, har tjent sig op gennem graderne fra kornet ved 1. jyske rytterregiment til oberstløjtnant. Han bliver i 1692 sendt sydpå med 2500 mand kongelige danske tropper for at hjælpe den tyske kejser Leopold i kampen mod tyrkerne. Under dette felttog dør han og bliver begravet så langt væk fra Tvis som i Großwardein i Ungarn.

Muligvis er det denne lidenskabelige rytter, der har indrettet det ridehus ved Tvis kloster, som i 1698 bliver ombygget til kirke. Den gamle klosterkirke er nu så forfalden, at Gabriel Grubbes enke, *Anne Clausdatter Dyre*, får kongens tilladelse til at rive den ned mod at indrette en anden kirke til sognebeboerne. For at finansiere det køber hun kirkerne i Mejrup og Vinding med det resultat, at også disse kirker i de følgende år forsummes, fordi tiendeindtægterne går til indretningen af Tvis kirke.

Anne Dyre bliver ikke længe efter på Tvis. Hun driver godset ved forvalter Peder Vium, som senere køber Krogdsdal i Nørre Felding. I 1703 sælger Anne Dyre Tvis kloster til købmand *Niels Ibsen* i Holstebro. Hun flytter til Gudumkloster, som hendes afdøde mand var medejer af, og her tilbringer den sidste adelige ejer af Tvis kloster sine sidste leveår.

HERREGÅRDEN

Niels Ibsen er den første ikke-adelige ejer af Tvis kloster gods. I 1705 får han kongens tilladelse til at nyde de samme rettigheder på godset som de adelige ejere havde haft, nemlig at Tvis kloster fortsat skal være en skattefri hovedgård, mod at der svares skatter og afgifter af det underliggende bøndergods. Sådanne regler gjaldt, hvis bøndergodset inden for en afstand af 2 mil var på mindst 200 tønder hartkorn. Tvis kloster gods var på 201 tønder hartkorn, og hovedgården samt avlsgården Gertrudbæk nu på 31 tønder hartkorn.

Niels Ibsen er købmand i Holstebro. Han er søn af rektor Jeppe Christensen Solgård og gift med Karen Jørgensdatter Grøn, også en bekendt Holstebro-slægt. Med købet af Tvis kloster og senere af Lergrav i Aulum drømmer Niels Ibsen formentlig om at skaffe sig rigdom som den berømte Christen Christensen Linde i Holstebro, som tilhandler sig 12 større og mindre herregårde i omegnen med et samlet hartkorn på 3400 tønder land, og som ved sin død i 1706 regnes for en af Jyllands rigeste herremænd.

Fallit

Sådan går det ikke for Niels Ibsen. Han opkøber en del tiender, men Tvis kloster er ikke særligt indtægtsgivende, især ikke da der nedbrænder hele 7 gårde i sognet ved en hedebrand. Den brand må have været særdeles omfattende, når man betænker, hvor spredt gårdene lå i Tvis. Niels Ibsen må låne penge for at få det til at rende rundt. Hans Thomsen Strørborg på Vinderslevgård er en af dem, der forstrækker Niels Ib-

sen med kapital og får en anden prioritet i Tvis kloster som sikkerhed.

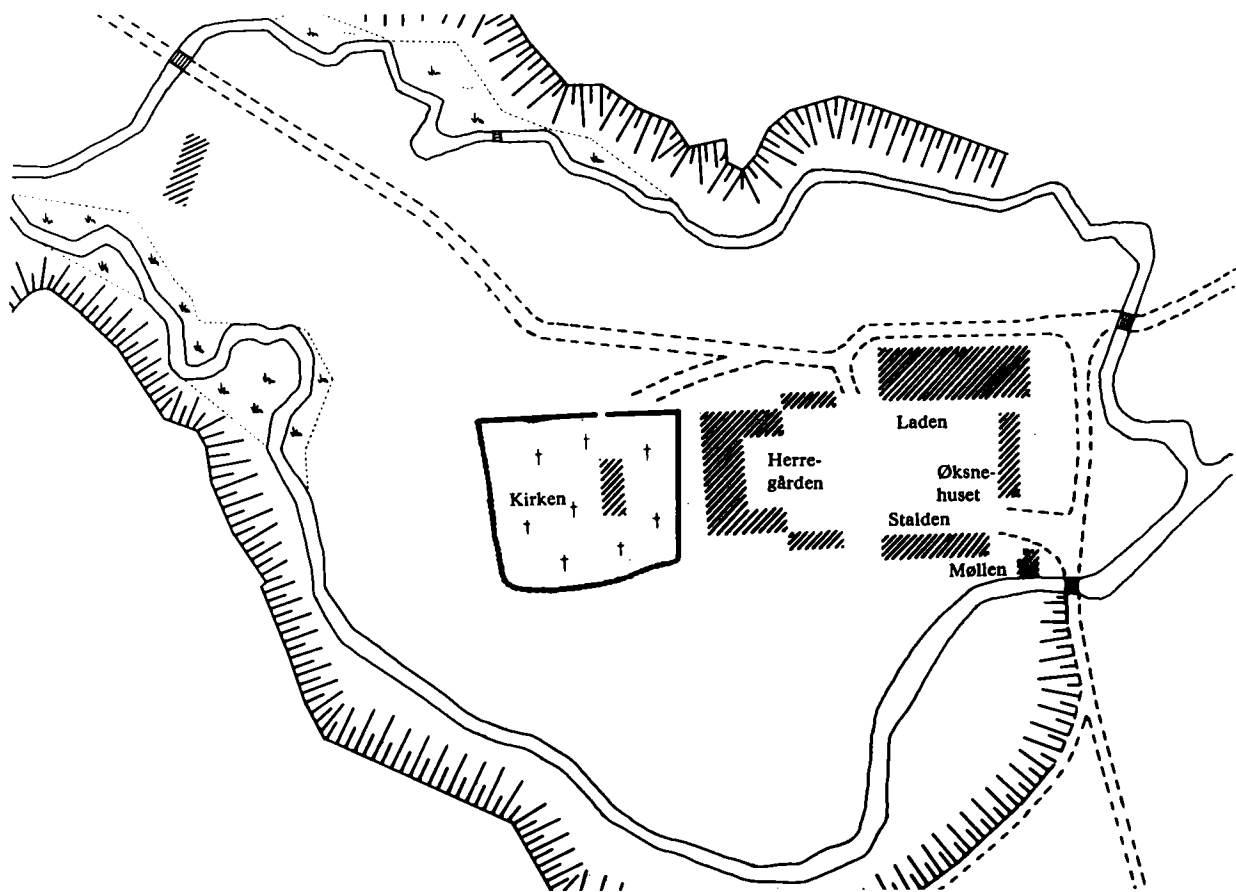
I 1727 går Niels Ibsen fallit, og Tvis kloster kommer på tvangsauktion. Stor interesse for at byde er der ikke. Det bliver sognets sognepræst *Frederik Richard*, der køber godset for 7110 rigsdaler. Ikke fordi han drømmer om at blive godsejer, men simpelthen fordi hans kone, Anna Hansdatter Strørborg, har arvet den prioritet, som hendes far havde i Niels Ibsens ejendom. Så for at få sin kones penge hjem byder ægtemanden på godset og får hammerslag.

Fra sit første ægteskab med præsten Frands Hvass har Anna Strørborg 4 børn, voksne bliver kun de to: Hans, født 1718, og Jens Hvass, født 1720, og i sit andet ægteskab med Frederik Richard har hun datteren Olive.

Jens Hvass

Sønnen *Jens Hvass* vokser op på Tvis kloster, bliver student som 17-årig og senere jurist. I 1740'erne vender han hjem til Tvis kloster for at bestyre godset for moderen, der dør 1763, 70 år gammel. På gården bor desuden moderens søster Birgitte Marie Hvass, født Strørborg, som dør 64 år gammel i 1759. Hun er den første person, som bliver begravet inde i kirken, oplyser præsten i kirkebogen.

I 1765, da Jens Hvass er 45 år, gifter han sig med Anna Magdalene Molderup, som er oberstdatter fra Vestervig kloster. Vielsen forrettes i Tvis kirke af brudens fætter, provst Vinding fra Vestervig. Det er et fornemt parti, og for at leve op til

Herregårdens hovedbygning vendte så at sige ryggen til kirkegårdsdiget og åbnede sig mod øst til gårdspladsen, der var omgivet af laden, øksnehuset og stalden. Fra møllebroen gik vejen nord om laden hen til kirken og til broen over åens nordre løb i retning mod Storåen og Mejrup. Nordvest for laden førte en bro og en vej til gårdene i den østlige ende af sognet. Denne vej eksisterede længe efter at herregården var nedrevet, som det ses på billedet på side 42.

det er Jens Hvass nu blevet justitsråd, formedels 1000 rigsdaler, og virkelig justitsråd, for yderligere 500 rigsdaler.

Jens Hvass' tid på Tvis kloster falder sammen med den stigende forståelse for det enkelte menneskes værdighed, der igen er baggrunden for landboreformerne og bøndernes frigørelse i århundredets slutning. Jens Hvass er en mand med orden i tingene og har et godt forhold til fæstebønderne. Da der i 1769 kommer en kongelig forordning om, at der skal opstilles faste regler for omfanget af bøndernes hoveriforpligtelser, er

han en af de få godsejere, som ikke stiller sig vrangvillig. Han gør, hvad han bliver bedt om: Udarbejder et generalhoveri-reglement for godset og indsender det til Rentekammeret inden den frist på 15 måneder, som kongen har sat.

I 1600-tallet var det bøndernes landgilde, der udgjorde indtægtsgrundlaget for hovedgårdene. I 1700-tallet samler godsejernes interesser sig mere og mere om driften af hovedgårdene. Studedriften bliver en af de store indtægtskilder for vestjyske herremænd, som indtil 1788 har monopol på opfødning og salg af stude. Jens Hvass har mel-

lem 70 og 100 stude under opfødning, og det giver godt.

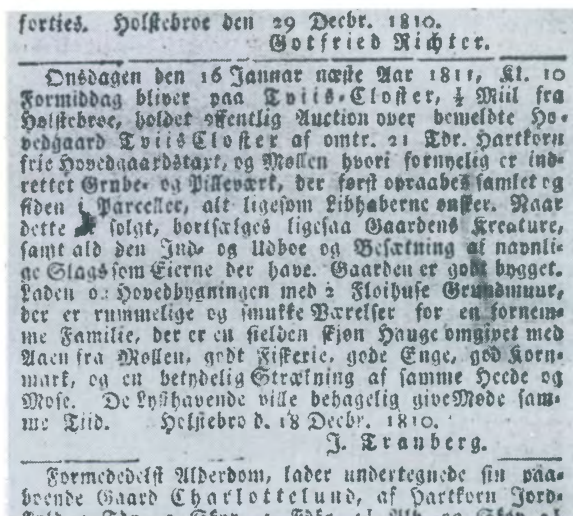
Herregård

Stigende velstand fører som regel til øget byggeaktivitet. Sådan også i Tvis. Ganske vist får vi ikke i Vestjylland sådanne imponerende herregårdsbygninger som i Østjylland og på øerne, men alligevel: Omkring 1750 opfører Jens Hvass en ny Tvis kloster hovedgård på klosterøen. Om den lå på samme sted som den hovedgård Niels Ibsen gik fallit på i 1727, ved vi ikke, men Jens Hvass' gård er i hvert fald ikke noget lapperi. Det er et bygningskompleks, opført efter en helhedsplan, som nok fortjener betegnelsen herregård.

I sin grundplan minder den om herregården Quistrup i Gimsing, som Jens Hvass for øvrigt købte i 1771: En en-etages hovedbygning, der er 24 fag lang og 12¾ alen dyb. Det svarer til 280 kvadratmeter bebygget areal. Hovedbygningen flankeres af to fløjhuse, hver på 174 kvadratmeter og for enden af disse fløjhuse yderligere to mindre bygninger, der ligesom fløjhusene ligger symmetrisk i forhold til hovedbygningen og omgiver en gårdsplads, der er åben mod øst.

Hele gården er grundmuret til alle sider. Taget er af teglsten og i hovedbygningen er der en gennemgående kvist over de tre midterste fag, og der er tre skorstene. - Gården er i prægtig stand, skriver præsten i 1766 i sin indberetning til biskoppen; den er »smuk udvendig og indvendig indrettet, ziret udvendig med oliefarver og indvendig med meget smukt skilderarbejde samt prægtige mobilier«. Hele gårdkomplekset er forsynet med engelske vinduer og hollandske døre samt bræddegulv, tilføjer han.

I hovedbygningen er der en forgang med trappe op til kvisten og nedgang til kælderens. Så er der en storstue, en dagligstue, et skrivekammer, to gæstekamre samt yderligere to stuer og et fadetur.

I en annonce i »Viborg Samler« indbydes alle »lysthavende« til auktion over herregården Tvis kloster den 16. januar 1811 klokken 10. Der var nu ikke så mange, der havde lyst. Jørgen Tranberg købte den selv.

Det nordre fløjhus rummer en forgang samt køkken, bryggers, bagestue med bageovn samt kammer til pigerne. I det søndre fløjhus er der en forgang, en havestue, to gæsteværelser samt fogenes kammer.

De to mindre tilbygninger ved fløjhusene er i virkeligheden halvtagsbygninger, »10 fag og 5 alen dybe, ege under- og fyrrevertømmer, tavlmur og stentag, forsynet med vinduer og døre og med fyrreloft over hele huset«. Det sydlige hus er indrettet til sprøjtekammer og rullestue samt kammer for podemesteren. Det nordlige er knap så fornemt. Her er hønsehus og svinesti.

Som nævnt indeholder det ene fløjhus også en havestue, som formentlig er indrettet, efter at et langt større 'haugehuus væsten borgegården' bliver nedrevet omkring 1809.

Ladegården og møllen

Også avlsbygninger og ladegård indretter Jens Hvass og de er heller ikke små: 35 fag lang er den lade han bygger og indretter til korn- og hølade

Da herregården nedrives og flyttes bort fra øen, opstår Tvis mølle gård i den østlige ende af klosterøen. Af de bygninger, der ses på billedet, er det kun møllehuset ved møllebroen til venstre samt muligvis tilbygningen, som stammer fra herregårdsperioden. - Bemærk tagryggen på Tvis gamle kirke i baggrunden. Billedet er formentlig taget kort før kirkens nedrivning i 1889 fra skrænten ved den nu nedlagte vej nord om mølledammen.

og som køre- og tærskelo. Den har fire køreporte og er som hovedgården bygget med stenvure og tegltag.

Stalden og færehuset syd i gården er 33 fag langt. Her er der foruden vognporte, hestestald, karlekamre, hakkelseshus og gæstestald også færehus og hølade.

Øksnehuset øst i gården er 22 fag langt og indrettet til stald for studene og køerne samt en køreport. Også denne bygning er i starten flankeret af to fløjhuse, som senere sløjfjes.

Selve møllehuset »hvorudi Mølle Værket er« er den eneste af bygningerne, der eksisterer i dag. Det beskrives som 4 fag eller $10\frac{1}{4}$ alen langt og

$9\frac{1}{2}$ alen dybt med tavl- og fielmuur og stråtækt. Dette hus rummer en rugkværn, en brødkværn og et »pilleværk«.

Nord for møllehuset ligger et hus, der er 5 fag langt og $9\frac{1}{2}$ alen dybt, stråtækt og med tavlmuur og fyrrelofter, fornødne vinduer og dør samt en skorsten. Det er indrettet til mølestue, møl-lersvendens kammer samt forgang til møllen.

Peder Gedsted

Jens Hvass dør i 1773, og hans enke Anna Magdalene Molderup når både at forlove sig og testamentere Tvis kloster til sin forlovede, ritmester

Henrik Fischer, inden hun selv dør i 1774. Den nye ejer ønsker ikke at drive godset, så han skøder samme år gården til *Frederik Westrup*, som er født i 1729 og gift med Karen Kirstine Quistgaard til Stubbergaard, født 1744 som datter af Morten Andersen Quistgaard til Stubbergaard.

De får en datter i 1777, og hvis vi skal tro kirkebøgerne er det første gang en ejer af Tvis kloster hovedgaard lader sit barn døbe i Tvis kirke, som han selv ejer. Barnet får ved dåben navnet Mette Bolette, og fadderne var: Jomfruerne Kirsten Quistgaard og Mette Quistgaard, monseur Mads Borch fra Holstebro, monseur Mads Quistgaard og monseur Anders Quistgaard. - Det har været en stor dag. Året efter får herskabet på Tvis kloster endnu en datter, der bliver døbt Claudiane, og i 1779 dør Frederik Westrup. Enken gifter sig så med *Peder Gedsted*. I dette ægteskab er der ingen børn.

Stuedrift

Peder Gedsted og Karen Quistgaard bor på Tvis kloster indtil 1802, da de sælger og i stedet køber Krogsdal i Nørre Felding, hvor Peder Gedsted dør i 1806. I deres tid på Tvis kloster bevares de af Jens Hvass opførte bygninger stort set uændrede: Det er en stor og værdig hovedgård med en stor ladegård til, og folkeholdet viser, at der på Tvis kloster fortsat lægges vægt på den animalske produktion.

Foruden Karen Quistgaards to piger fra første ægteskab, bor her 11 personer i 1787: en ladefoged, en staldkarl, en podemester, som tillige er skoleholder i sognet om vinteren, en møllersvend, endnu en staldkarl, som tillige er kusk for herskabet, 3 hyrder, en husholderske, en bryggerspige og en køkkenpige. 15 år senere udgør folkeholdet en forvalter, en ladefoged, en møllersvend, to staldkarle, en studerøgter, en ko-røgter, en fårepasser, to hyrder, en køkkenpige og en bryggerspige.

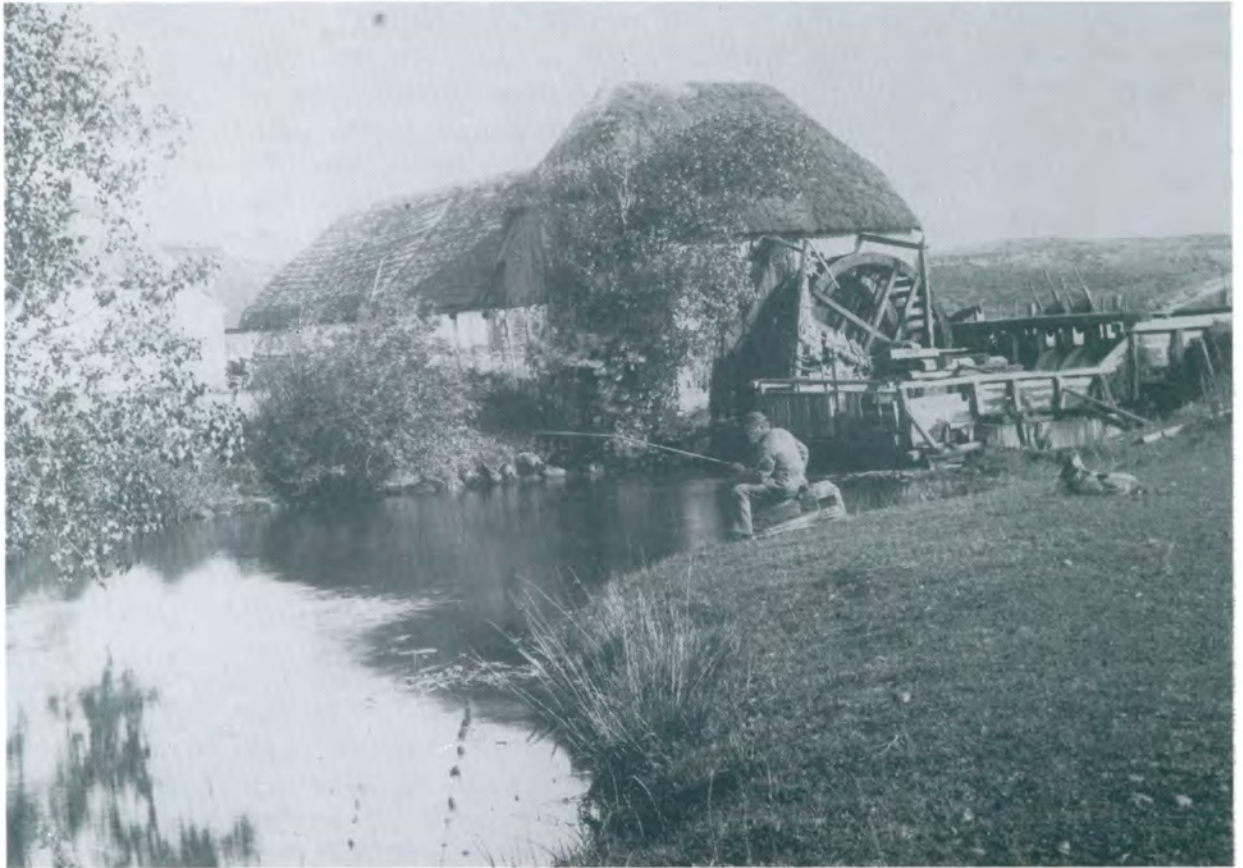
Godset slagtes

Tvis kloster hovedgård med ladegård og mølle. Avlsgården Gertrudbæk samt 7 fæstehuse på Tvis kloster mark. Kirketiende fra Tvis, Vinding og Mejrup kirker. Af bøndergods al jorden i Tvis sogn med 34 gårde og 4 boel, 6 gårde og 2 huse i Mejrup, 2 gårde i Aulum, 4 gårde i Hodsager, 12 gårde i Vinding og 2 gårde i Vind. - Det er, hvad Tvis kloster gods omfatter, da det i 1802 bliver solgt for 65.000 rigsdaler til herredsfoged *Casper Møller* til godset Højris i Ikast sogn og *Morten Westrup* til Herningholm.

Det er et par rigtige godsslagtere, de to. Købesummen for godset er for intet at regne imod den fortjeneste de tager hjem, da de med kongelig bevilling i ryggen i 1804 sælger al bøndergodset i sognene til de hidtidige fæstere. Også Gertrudbæk sælger de ved den lejlighed til den hidtidige forvalter på stedet.

Efter således at have hjemtaget en betydelig spekulationsgevinst sælger de Tvis kloster hovedgård, som nu er reduceret til 25 tønder hartkorn, ved en auktion i 1804 til *Sophie Magdalene Poulsen*. Om hun blot er stråkvinde for yderligere spekulation, vides ikke, men i 1806 udparcelleres Tvis kloster mark med de 7 fæstehuse i 33 parceller, der også udbydes til salg. Hovedparcellen med Tvis kloster hovedgård og møllen bliver solgt til *Christian Nybo Lundsgaard*.

I 1810 averterer han gården til salg ved auktion. I Viborg avis hedder det, at gården »er godt bygget, omfatter hoyedbygning og lade med 2 fløjhuse, grundmur, rummelige elegante værelser for fornem familie, sjældent skjøn have omgivet af åen«. Den bliver købt, ikke af en enkeltperson, men af et interessentselskab, bestående af byfogeden i Holstebro, *Jørgen Tranberg*, som ved siden af sin offentlige stilling drev en udstrakt handel med ejendomme, samt to Holstebro-købmænd, *Søren Houmark* og *Christian Gudichsen*. For tredje gang inden for 11 år udstykkes den, denne gang i 70 parceller og i 1812 averterer interessentselska-

Billedet af Tvis mølle med fiskeren i forgrunden er utvivlsomt taget samtidig med billedet på side 42. Vinkelbygningen til møllehuset rummer møllestue, bolig for mølleren samt forgang til møllen.

bet hovedparcellen, nu reduceret til 6 tønder hartkorn, til salg til den højstbydende. Tvis klostres tid som gods er forbi.

Rytterhest

Tvis mølle udskilles ved den lejlighed fra Tvis kloster. Af auktionsbetingelserne fremgår, at køberen af Tvis mølle skal betale møllersvenden 50 rigsdaler, lig med et halvt års løn, til næste mikeldag. Og den, der byder på Tvis kloster hovedparcel, skal vide, at køberen har pligt til at

holde en rytterhest og anskaffe en ny, når den gamle er udtjent. Han skal endvidere sammen med ejeren af Tvis mølle vedligeholde møllebroen over Tvis Å. Han skal lade Tvis kirkes ejere få adgang til at hente fornøden jord til kirkegårdsdiget i Roumerbæk hede, hvor det så end er, samt indrømme kirkeejerne fornøden plads til reparation af kirken, når det behøves. Beboerne i Elkjær og Mejrup har tilladelse til at hente mergel i Tvis klostres mergelgrav og de har fri kørsel ned over markerne. Det samme gælder udflytterne og parcellisterne på de solgte parceller - dog må der

Væk er både fiskeren, hunden, stemmeværket og møllehjulet. Stråtaget er erstattet af pandeplader, og også murene er beklædt med moderne byggematerialer. Hvor tilbygningen lå, går nu Tvis Møllevej.

ikke uden tilladelse graves nye mergelgrave uden for de gamle.

Gården flyttes

Jens Pedersen Søgaard hedder den mand, der køber den nu stærkt reducerede hovedparcel i 1812. Vi er midt i både landbrugets og hele landets værste kriseår, og det kniber for den nye ejer. Flere gange kræver kreditorerne gården på tvangsauktion. I 1828 bliver det alvor. *Jens Pedersen Søgaard* må gå fra gården, hvis bygninger er alt

for store til det reducerede jordtilliggende. I 1828 får *Hermann Gudichsen* hammerslag på Tvis kloster for et bud på 2000 rigsdaler. Han nedriver gårdens bygninger på klosterøen og bygger en ny og mindre gård på 'æ hyw juer', på gårdens marker øst for klosterøen, hvor landbrugsejendommen 'Tviskloster' ligger den dag i dag, Grydholtvej nummer 3.

Tilbage på klosterøen står foruden kirken her efter Tvis mølle samt nogle avlsbygninger, som indgår i ejendommen Tvis mølle gård i øens østlige ende.

SERIES PASTORUM

Rækken af præster i Tvis er lang. Hvor andre sogne kan klare sig med en tavle, hænger der bagest i Tvis kirke hele to med præsternes navne. De virkede både i Nørre Felding og Tvis samt siden 1984 desuden i Mejdal sogn, der udgør et pastorat. Nørre Felding er hovedsognet, og her ligger præstegården, hvis historie falder uden for denne bogs rammer. Men det gør præsterne ikke. Her er de:

Den ældste præst i Nørre Felding-Tvis man kender navnet på var *Jacob Jensen Bølling*, som omtales 1584. Efter ham kom *Daniel Andersen*, *Hans Christensen Riber* og *Peder Pedersen Sommer*. Alt, hvad vi ved om dem, er deres navne. I 1650 blev *Mads Christensen Bruun Ørre* kaldet til embedet af Claus Ulrich Mormand på Tvis kloster. Han var gift med Karen Hansdatter og var præst her til sin død i 1676. Han efterfulgtes af *Laurids Pedersen Grøn*, som stammede fra Nøvling sogn. Grøns-gade i Holstebro har navn efter et medlem af denne slægt, som gjorde sig stærkt gældende i Holstebro. Laurids Pedersen Grøn var gift med Anne Jepsdatter Solgaard - også en berømt Holstebro-familie - med hvem han fik 5 sønner og 2 døtre. Kirkebøgerne i Nørre Felding-Tvis er bevaret fra 1676, det år Laurids Pedersen Grøn tiltrådte embedet.

Når en præst døde, var det ikke ualmindeligt, at hans efterfølger i embedet måtte gifte sig med enken, hvis han ville have embedet. Det gjorde *Frands Jensen Hvass*, da han, 32 år gammel, efterfulgte Laurids Pedersen Grøn ved dennes død i 1700. Det var Anne Dyre på Tvis kloster og hendes søster Elsebeth Dyre på Krogsdal i Nørre Fel-

ding, der kaldte Frands Hvass til embedet, som var meget ringe aflagt. Men det hjalp, da han tillige blev provst over Ulfborg provsti. I 15 år er han gift med præsteenken Anne Jepsdatter Solgaard. Så dør hun, og året efter ægter Frands Hvass, der nu er 48 år, den 25-årige Anna Strømborg Hansdatter fra Vinderslevgård. Hun er et godt parti, der bringer en vis velstand til huse. Hendes far er Hans Thomsen Strømborg, ejer af Vinderslevgård i Århus stift. Han har lånt ejeren af Tvis kloster, Niels Ibsen, 4700 rigsdaler og som sikkerhed fået en prioritet i Tvis kloster. Denne prioritet arver Anna Strømborg ved faderens død i 1718.

I 1726 dør Frands Hvass, og enken Anna Strømborg gifter sig med efterfølgeren, *Frederik Richard Hansen*, som er foged på Timgaard, da han bliver kaldet til embedet. Året efter går Niels Ibsen på Tvis kloster fallit, og for at redde nogle af de penge, som hans kone har stående i godset, køber han ved tvangsauktionen i 1727 Tvis kloster gods for 7110 rigsdaler. Ret længe får han nu ikke glæde af at være både godsejer, kirkeejer og sognepræst. Han dør i 1729 efter kun 3 år i embedet. Enken tager ophold på Tvis kloster, hvor hun dør i 1763, 70 år gammel, og begravnes i Tvis kirke.

Sjusket kirkebog

I de følgende år er kirkebøgerne sjusket ført. Der mangler oplysninger om fadderne ved barnedåbene, senere er end ikke de døbte børns navne eller køn indført. For et enkelt år er der kun note-

ret en eneste dåbshandling, og fra 1736 til 1749 er kirkebøgerne simpelt hen ikke ført. Præsten, der må formodes at være skyld i dette, hedder *Niels Lauridsen Sommer*, som blev ordineret i embedet i 1729 og som sad her til sin død i 1749. Hans sju-skeri som kirkebogsfører er årsag til, at vi har nogle kedelige huller i udredningen af slægterne på gårdene i Tvis. Pastor Niels Lauridsen Sommer var gift med Sophie Elisabeth Clemensdatter Fog af Hviding, syd for Ribe. Efter mandens død flyttede hun til København, hvor hun døde i 1768. Det må være en slægtning af hende, den *Peder Clemmensen Fog* af Hviding, som bliver kaldet til embedet i 1749, men som døde samme år af sprinkler, før han nåede at blive ordineret.

Orden i tingene kommer der igen med *Damianus Christensen Knudsen*, som var her fra 1749 til 1776. Han var født i Roskilde i 1717 som søn af universitetsforvalter Carl Knudsen og Bodil Stendorph. I 1750 giftede han sig med Ellen Møller, født på Kjølkegård i Vendsyssel i 1717 og død som enke i Holstebro i 1789. Der er ingen børn i ægteskabet. Damianus Knudsen roses af biskop Brorson i 1751 for sin smukke prædiken, og igen i 1758 roser Brorson ham for hans »grundige prædiken om vor frelsers kærlige anvisning til en Gud takkelig bøn«.

Peder Randrup var kapellan i Tvis allerede fra 1774, og overtager sognepræsteembedet ved forgængerens død i 1776. Peder Randrup er født i 1748 i Vestervig som søn af Christen Randrup. Han blev student fra Aalborg Katedralskole og blev kandidat i 1771. I 1777 blev han gift i Ryde med Karen Bertelsen, født 1748 som datter af forpagter på Eskjær Jeppe Bertelsen og Mette Hansen. De havde 3 sønner og to døtre. Peder Randrup var rationalist og foregangsmand i landbrug, skole- og fattigvæsenet. Han købte sig en part i Krogsdal i Nørre Felding, da den blev solgt ved auktion i 1799. Det er vist nok denne part i Krogsdal, som i 1801 tilskødes Peder Randrup som ejendomsret til Stavshede, det senere

Feldingholm, som han ejer og driver indtil sin død i 1829. Han var da 81 år og havde været præst i 54 år og 9 måneder og været gift i 49 år. Han blev bisat i Nørre Felding kirke.

Carl Hasager var præst her fra 1829, indtil han i 1841 flyttede til Låstrup-Skals ved Hjarbæk Fjord nord for Viborg. Han har fået det skudsmål, at han var en stille, venlig mand, men en noget tør prædikant, modstander af de gudelige forsamlinger og vækkelsesfolkene. Han var gift med Dorothea Hansine Hørmøng, og parret efterlod sig ved deres død en betydelig formue, som de testamenterede til hjælp for unge studerende. De havde en herskabelig villa på Frederiksberg, som de skænkede til et kollegium, Hasagers kollegium.

Hyppige præstekift

Når præsterækken er så lang, skyldes det blandt andet, at der fra 1841 til 1925 er 18 sognepæster i Nørre Felding-Tvis. Ikke mange sogne har oplevet så hyppige præstekift.

Christopher Sølling Høgsbro var her fra 1841 til sin død i 1852. Han var født i 1803 i Rødding og bror til højskoleforstanderen og venstrepolitikerens Sofus Høgsbro. Han giftede sig i 1842 med Ane Henriette Cathrine Poulsen, født 1823 som datter af Christen Poulsen i Vegen mølle og Marren Schou. Parret fik tre døtre.

Nis Hanssen var sønderjyde, født i Øster Højst i 1808. Allerede som student var han aktiv i kampen for danskhedens sag i Sønderjylland. Han blev cand.theol. i 1841 og adjunkt i Århus i 1842. Han blev medejer og senere enejer af Hastrup, hvor han oprettede og fra 1845 til 1848 styrede et landvæseninstitut. Derefter var han lærer ved Odense Realskole og redaktør af »Fyens Avis« fra 1848 til 1849. Det var således en yderst aktiv og alsidig mand, der i 1852 kom til Nørre Felding-Tvis sogn. Han var umådelig flittig og samvittighedsfuld og regnes for den betydeligste præst i Nørre Felding-Tvis i det 19. århundrede. Den se-

ner biskop Peder Madsen, som stammede fra Vinding, blev konfirmeret af Nis Hanssen i Tvis kirke, og han fik i præstegården undervisning af Nis Hanssen, inden han drog af sted til Viborg Katedralskole. Nis Hanssen flyttede i 1859 til Satstrup i Sønderjylland, hvor han døde i 1866.

Henrik Georg Marius Hansen var præstesøn fra Vadum. Han var født i 1824 og var præst her i sognet fra 1859 til 1873, da han flyttede til Vadum sogn, hvor faderen havde været præst. Han var ugift og helbredsmæssigt ingen stærk mand. »Sølle Hansen« blev kan kaldt, og sølle var også kirkegangen. Skulle der lyses til ægteskab, måtte man have bud efter folk for at der overhovedet var nogen at lyse for.

Peter Ammundsen var her fra 1873 til 1878. Han var et udpræget ordensmenneske. Kirkebøgerne er i hans tid ført med omhu og man glædes over hans smukke skrift, hvilket bestemt ikke kan siges om forgængeren. Han var en meget flittig præst, hans forkyndelse var ikke retningspræget men med klart personligt sigte, ligevægtig og vederhæftig, al hans tale var velovervejnet, hedder det om ham. Han var glad for at være her, men tålte dårligt det vestjyske barske klima, hvorfor han søgte og fik embede i Pjedsted. Peter Ammundsen havde to sønner, der begge blev biskopper over henholdsvis Lolland-Falster og Haderslev stift, samt en datter, der blev gift med en gårdejer i Klovborg.

Lille Møller

Jens Peder Møller var fynbo, søn af provst C.F. Møller og som faderen udpræget grundtvigianer. Han var lille af vækst, blev kaldt »Lille Møller«, men hans tale var fængende og han samlede mange tilhørere. Også fra Holstebro kom der jævnligt kirkegængere til pastor Møllers gudstjenester. Han var en folkelig mand, holdt bibellæsninger og foredrag, og mange af hans tilhængere sluttede sig senere til Morten Larsen i Valgmenighedskirken i Holstebro. Jens Peder Møller var

præst i Nørre Felding-Tvis i fem år, fra 1878 til 1883.

Han efterfulgtes af *Niels Kristian Arlose Poulsen*, som er født i 1855 som søn af Poul Andersen Refskou. Han blev støttet af pastor Reumert i Holstebro, der læste med drengen, så han blev student og siden teolog i 1883 og dernæst sognepræst i Nørre Felding-Tvis. Indre Mission fik i disse år fodfæste i sognet sammen med grundtvigianismen, og pastor Poulsen fandt sin plads i Indre Mission, men allerede efter to års forløb flyttede han til Harboøre, hvor Indre Mission stod stærkere.

Også *L.C. Petersen* sluttede sig til Indre Mission. Han var en lidt tør prædikant, gik flittigt på husbesøg i det vidtstrakte sogn, holdt bibellæsninger og missionsmøder og bidrog til oprettelsen af nogle gode, små IM-samfund. Han var her kun i halvandet år. Så flyttede han til Bredstrup og blev sognepræst dér.

Carl Vilhelm Marius Norup var den unge præst, som blev indsat i embedet samme dag som Tvis nye kirke blev indviet i 1887. Han var en nidkær vækkelsesprædikant og har skabt sig et navn i Indre Missions historie, men dog ikke i sin Tvisperiode. Han var en forkynder ud over det almindelige, var meget søgt som taler og han fik folk meget tæt ind på livet med evangeliet. Norup var her ikke i mere end fem år, og i hans tid skærpedes modsætningerne mellem Indre Mission og grundtvigianerne i sognet. Indre Mission voksede støt, men samtidig blev flere og flere grundtvigianere sognebåndsløserne og søgte til Morten Larsen i Valgmenighedskirken i Holstebro. I 1892 søgte Norup til Dejbjerg.

Efterfølgeren *Peter Ferdinand Boesen* blev en meget afholdt præst den korte tid han var her. Han døde knap 31 år gammel, en fin og elskelig ung mand, ikke særligt retningspræget. Efterfølgeren hed *M.J.A.J. Jensen*. Han var her fra 1894 til 1899 og efterfulgtes af *Johannes Sørensen*, som døde i embedet i 1901, kun 35 år. Det var tragisk.

Børnene fra Tvis gik til konfirmationsforberedelse i missionshuset i Tvis og blev konfirmeret den 5. oktober 1919. Her er de fotograferet i haven til præstegården i Nr. Felding sammen med pastor Jens Nielsen og ni drenge fra Nr. Felding, som blev konfirmeret den 12. oktober.

På forreste række sidder fra venstre: Anna Katrine Jensen, Lille Soels - Marie Jepsen fra Blåkær - Anna Katrine Kirstine Jensen fra Tvis-kloster - Agnes Kirstine Thomsen fra Lykkens Prøve - Anna Marie Knudsen fra Østerlund - Jenny Christa Dyrmosse Jensen fra Bækkehøj - Nielsine Jepbine Jeppesen fra Nygård - Johanne Katrine Vestergaard fra Munkedal.

I midterste række er de to piger Anne Karoline Krupsdahl fra Sparretoft og Petrea Frederikke Jensen fra Øster Morre. De fire drenge er alle fra Nr. Felding.

I bageste række står ved siden af pastor Nielsen: Niels Ingvar Knudsen fra Sparretoft. Så følger to drenge fra Nr. Felding. Dernæst Viggo Bitsch fra Tvis by - Peder Kristian Mogensen fra Vester Skautrup - Nr. Felding-bo - Carlo Emil Jensen fra Moesgaard og igen to drenge fra Nr. Felding.

Han var i sommeren 1900 blevet forlovet med en datter af pastor Jens Peder Møller, som var sognepræst her fra 1878 til 83, og bryllupsdagen var fastsat til den 23. juli 1901. Samme dag døde han af en blodstyrning.

Sick-historier

Georg Julius Sick fra 1901 til 1909 betegnes af de

fleste som en misforståelse i præsteembedet. Han bekendte sig til Indre Mission og var ikke en dårlig prædikant, men hans privatliv var temmelig uheldigt, og det førte til adskillige klager og indberetninger. Sikke Sick-historier der blev fortalt! Mange i sognet lod deres børn konfirmere hos andre præster, først og fremmest hos Morten Larsen i Holstebro. I 1909 blev han afskediget fra

sit embede og kort efter skilt fra sin kone. I 1908 udgav han bogen: »Ak, vidste du dog, hvad der tjener din fred«. Hans afskedigelse vakte betydeligt røre i sognene. Tvis burde hedde Tvist, sagde man.

Det var ikke nogen let opgave de følgende præster fik efter den historie. Grundtvigianerne i sognet søgte fortsat Valgmenighedskirken i Holstebro, og også missionsfolk søgte udensogns eller samlede i missionshuset. Kirkegangen var meget ringe, da pastor *Axel Holm* kom hertil i 1910, men i hans tid bedredes det noget. Han var født i København i 1875 og havde embede på Venø, inden han kom til Nørre Felding-Tvis. I 1916 flyttede han til Vor Frelses kirke i Esbjerg og blev efterfulgt af *Jens Nielsen*, som var opvokset på Mors, og som havde sit udgangspunkt i Indre Mission. Han kom nu godt ud af det med alle kredse i sognet, men flyttede i 1921 til Brorsons kirke i København.

Så fulgte to sognepræster, som ikke var teologer, men hjemvendte missionærer fra det fjerne Østen, Japan og Kina. Det var *J.M.T. Winther* og *J.C. Lykkesgaard*, der var her henholdsvis 1921-22 og 1922-24.

Pastor Schmidt

Med pastor *Niels Peter Mortensen Schmidt* kom der endelig en præst, som slog sig til ro i embedet. Han var præst her i 35 år. Han var sønderjyde, født 1895 i Hajstrup ved Haderslev, blev student fra Haderslev Katedralskole i 1915 og deltog som så mange unge danske sønderjyder mod sin vilje som tysk soldat i første verdenskrig, hvad der prægede ham for livet. Efter krigen og Sønderjyllands genforening med Danmark læste han teo-

logi i København, blev kapellan i Holstebro-Måbjerg sogn og fik i 1925 embedet i Nørre Felding-Tvis, som han bestred, til han gik af i 1960. Han blev gift i 1925 med Johanne Marie Olesen, født 1901 i Ryde. Parret fik børnene Ole i 1927, Else i 1931, Inger i 1932, Iver i 1935 og Hans Christian i 1940.

Pastor *Viggo Holger Andersen* kom hertil i 1960 og var i embedet, indtil han tog sin afsked i 1977. Han er født i Åby i 1910, var som ung kandidat højskolelærer i Åby, blev derefter sognepræst i Givskud og fra 1952 residerende kapellan ved Kildevældskirken i København. Han er gift med Inger Geisler Mortensen, født i København. Parret har børnene Poul Verner, født 1939, Lone Elisabeth i 1942 og Torben Niels Christian i 1944. Efter pensioneringen i 1977 flyttede parret til Vinding, men er siden flyttet til Engparken i Tvis.

Pastor *Leif Pedersen* tiltrådte embedet i 1978 og flyttede i 1979 til Ørbæk-Refsvindinge på Fyn. Han er født i 1948 i Køng sogn og gift med Bente Vernstrøm Ebbesen, født 1948 i Århus. Parret har børnene Janni, født 1969 og Tanja, født 1974. Leif Pedersen er cand.mag. i kristendomskundskab og latinsk middelalderfilologi og blev præsteordineret i 1977.

Ægteparret *Ebbe Fibiger* og *Lise Brandt Fibiger* er de nuværende sognepræster i Nørre Felding-Tvis sogn og det nye Mejdal sogn, som blev udskilt i 1984. De kom hertil i 1980 fra henholdsvis Filips kirke og Solvang kirke i København. Ebbe Fibiger er født i 1950 i Farsø, blev cand.theol. i 1975 og gift i 1971 med Lise Brandt Nielsen, født 1949 i Fredericia. Hun blev cand.theol. i 1976. Parret har børnene: Thomas født i 1976, Morten i 1980, og Anders i 1985.

SKOLE OG DEGN

Børnene i de sogne, der lå indtil 2 mil fra en købstad - og det gjorde Tvis - skulle ifølge et kongebrev fra 1568 undervises af en discipel fra byens latinskole. Det var altså elever i de ældste klasser ved latinskolen i Skolegade i Holstebro, der som løbedegne tjente en skilling ved at lære Tvis-børnene katekismus.

I 1739 udstedte kong Christian den Sjette en forordning, som pålagde godset eller den største gård i sognet at sørge for undervisning af alle børn, som måtte ønske det fra deres 7. til 14. år. Forordningen var et led i den reform, der førte frem til bondefrigørelsen, men det gik lidt trægt. Ikke alle bønderne var lige ivrige efter, at børnene skulle lære noget; deres arbejdskraft i hjemmet var vigtigere. Det var heller ikke overalt, at godsejerne gjorde noget ved sagen.

Men fru Anna Strømborg på Tvis kloster hørte til de reformvenlige godsejere. I 1741 antog hun en karl til at undervise børnene om vinteren. Det foregik på Tvis kloster, men da det lå ret akavet for de fleste, underviste han også i Tvislund og i Skautrup; ikke i særlige skolehuse, men i gårdenes storstuer.

Den første skoleholder vi kender navnet på hed *Christen Larsen*. Han døde på Tvis kloster i 1776, kun 29 år gammel. Dernæst fik *Jens Pedersen Haurids* opgaven betroet. Han var 39 år og søn af Peder Jensen Haurids. Ikke af Frans Andersen Haurids, som det fejlagtigt siges i »Hardsyssels Degnehistorie«. I 3 år var Jens Pedersen Haurids skoleholder og omgangslærer i Tvis, men da han i 1779 giftede sig med Mette Pedersdatter fra Hingebjerg, foretrak han at flytte til Nørre Fel-

ding. Det kan man ikke fortænke ham i, for dér var der en rigtig skolestue og bolig for skoleholderen.

Så kom *Anders Madsen* til. Han var søn af Mads Kjeldsen i Grønbæk, ungarl og boede først på Tvis kloster, senere hos sin bror Kjeld Madsen i Grønbæk. Han var podemester om sommeren og omgangslærer om vinteren. Om han var lige god til begge dele, melder historien ikke noget om.

Unyttigt med skole

- Angaaende Skole i Sognet erklærer tilstedeværende Sognefolk, at der hverken er Skole eller beskikket Skoleholder, samt at Sognet ikke heller kunde være tjent med at have nogen Skole paa et enkelt Sted, men at de have antaget en Person, som omgaar i Sognet og underviser Børn hjemme hos Forældrene. Efter den Beskaffenhed ansaa Sognefolkene det unyttigt at bestemme nogen Jord til Skolen, hvilken Jords Udlæggelse synes efter Anordningen ikke ved Kommissionen at kunde paalægges Sognet, uden hvor der er Skole og beskikket Skoleholder. Da intet videre ved Forordningen var at foretage, saa blev den sluttet.

Sådan ender den protokol, som landvæsenskommissionen nedskrev efter sit møde den 15. december 1803. Samtlige fæstebønder var indkaldt til møde på Tvis kloster for at tage stilling til kommissionens forslag til, hvordan deres egen jord fremover skulle fordeles. Men en skole var det altså unyttigt at sætte jord af til.

Den person, som »omgår i sognet og undervi-

Et 100 år gammelt skolebillede, taget på Frydenlund i 1887. Lærer Henriksen, hans hustru og mor sammen med børnene kort efter skolens flytning fra Amalieyst op midt i sognet.

ser børn hjemme hos forældrene« er sørnævnte Anders Madsen Grønbæk. Han bor nu ikke længere hos sin bror, men har i 1801 giftet sig med enken Anne Jensdatter i Vibholm og overtaget denne ejendom.

I 1809 oprettes der degneembeder i både Tvis og Nørre Felding. Nu skal der undervises hele året, omend ikke hver dag. Men det er ikke lige let at få en kvalificeret degn. Så man må fortsat klare sig med skoleholdere, altså gårdmænd eller karle i sognet uden egentlig læreruddannelse, men med almindeligt godt omdømme. I 1809-10 vikarierer degnen fra Måbjerg i embedet, men det er ingen succes. Når vejret er godt, kommer børnene ikke. Og når vejret er dårligt, kommer

degnen ikke.

I mangel af bedre bliver min tip-tip-oldefar *Peder Pedersen Halgaard Mejdahl* antaget som skoleholder i Tvis. Han er ejer af gården Mejdal og nylig gift med Anna Clausdatter fra Nybo. Han betegnes som »ædruelig, arbejdsom og vittig«. Ret længe kommer han nu ikke til at virke. Ifølge folketroen kræver Storåen hvert år et menneskeliv. Ingen drukner i Storåen. Åen ta'r. Og i 1815 tager den altså Peder Mejdahl. Han farer vild i tågen, og hans lig bliver fundet 8 dage senere, fremgår det af kirkebogen.

Så henvender man sig til ejeren af Smedegård *Poul Lauridsen*, som siger ja til at blive skoleholder i Tvis. Men han kommer også ulykkeligt af

dage. Han drukner i 1827 i Vegen Å i et ålegårds-høl, da han vil passere broen.

Amalielyst

I 1831 beslutter man at købe Trindvighus, som ligger på Tvis kloster mark nær Storåen, og indrette det til skole og bolig for læreren. Handelen går i orden i 1833, og da man samme år tilkøber yderligere en parcel, skabes der grundlag for et degnelod. Det vil sige, at læreren som en væsentlig del af sin løn frit kan drive den jord, der hører til skolen. Ejendommen, der nu kaldes Amalielyst, er hovedskole og degnebolig i Tvis fra 1833 til 1887. For degnen ligger det dejligt nær kirken på klosterøen, men for børnene i den sydlige del af sognet unægtelig lidt afsides. Derfor opretholder man skolen i Søndergård Tvislund som biskole indtil 1841, da der opføres en biskole til Tvis hovedskole på Nørgårds mark i Tvislund. I søndersognet bliver skolen i Skautrup biskole under hovedskolen i Nr. Felding.

Vilhelm Dalgaard hedder den første degn ved Tvis hovedskole med en egentlig læreruddannelse bag sig. Han er født i Lomborg i 1805 som søn af Jens Pedersen Dalgaard og bliver 28 år gammel ansat som skolelærer og kirkesanger i Tvis. Han gifter sig med Bodil Cathrine Rygaard, født 1814 i Varde, og de får børnene Ane Severine Kirstine i 1835, Mads Peder i 1837, Ane Kirstine i 1839 og Hans Henrik i 1842.

I 1844 flytter Vilhelm Dalgaard til Gudum, og embedet i Tvis overtages af *Niels Olesen*, som er født 1807 i Ryde som søn af Ole Kristensen, og gift med Else Kirstine Christensdatter Bak, født 1805 i Viborg som datter af Christian Henrik Bak. De kommer hertil fra Handbjerg med deres seks børn. Efter ankomsten til Tvis får de yderligere datteren Nielsine i 1848. Niels Olesen er lærer og kirkesanger i Tvis til sin død i 1863.

Efter ham kommer *Jens Knudsen Kjær*. Han stammer fra Humlum, hvor han er født i 1824 som søn af Knud Jensen. Han er gift med Anne

Troelsdatter Særkjær, født 1821 i Gjellerup. De kommer hertil fra et embede i Esbøl sogn ved Tarm med seks børn og får i Tvis yderligere datteren Ane Margrethe i 1865. Jens Knudsen Kjær har ikke det bedste ry fra sin tid i Tvis. Drikfældighed og pigesjov interesserer ham efter sigende mere end de to skoler han skal passe. I 1876 bliver han afskediget, hvorefter han flytter til Holstebro og opretter en privatskole i Sønderlands-gade.

En helt anderledes engageret lærer er efterfølgeren *Niels Sehested Kjerulf Henriksen*, som kommer hertil fra Hodsager i 1876 og virker i Tvis indtil 1911. Lærer Henriksen er sjællænder, født 1844 i Holbæk som søn af Niels Frederik Henriksen og gift med Elise Franziska Thorkeline Richter, født Svendsen, enke efter skibskaptajn Richter. Parret får i 1870 sønnen Frederik Ferdinand Henriksen, som dør 7 år gammel af skarlagensfeber.

Frydenlund

I lærer Henriksens tid flyttes hovedskolen fra Amalielyst til Tvislund mark. Det sker i 1887 samtidig med flytningen af kirken fra klosterøen op midt i sognet. Degneboligen skal jo ligge nær kirken. Lærer Henriksen selv taler for, at den nye hovedskole bygges på Lauralyst jorder tæt ved kirken, men det er sognerådet ikke indstillet på. Man køber 12 tønder land af Jens Jensen i Østergård Tvislund og opfører en ny hovedskole med tilhørende degnelod i den ejendom, som senere kaldes asylet, men hvis rette navn er Frydenlund.

Lærer Henriksen er hverken tilfreds med placeringen af skolen eller med det degnelod, han får tildelt. Jorden er så ringe, at selv den uvildige taksation af jorden, som sognerådet går med til, kommer til det resultat, at jorden er fortræffelig til at holde gæs på, forudsat at læreren selv køber kornet til dem. Så det er næppe lærer Henriksen, der har kaldt stedet for Frydenlund. Nok heller ikke skolebørnene.

Dette skolebillede er taget i Frydenlunds have i foråret 1911 i anledning af lærer Henriksens forestående tilbagetræden som lærer. Den nye lærer Johannes Dons er også med på billedet, men ikke så centralt placeret som »æ' gammel degn'«. Johannes Dons overtog embedet i 1911, men var hjælpelærer for Henriksen i vinteren 1910-1911.

På jorden forrest sidder fra venstre: Christian Nielsen, ukendt, Holger Jensen, Sigvard Dyrmosse, Ferdinand ?, ukendt, Kristen Lund Nørgaard, Jacob Larsen, Christian Dyrmosse, Bertel Larsen, Anders Lauridsen, Peder Eriksen.

I anden række: Martin Nielsen, ukendt, Petrine Dyrmosse, Erikkje Jensen, ukendt, Agnes Henriksen, Kristiane Dyrmosse, Emma Lauridsen, Andersine Mikkelsen, Junie Vestergaard, Anine Knudsen, Katrine Lauridsen, ukendt, Thyra Jensen, Kirstine Eriksen.

I tredje række: Oskar Nielsen, Mette Jensen, Mary Nielsen, Marie Andersen, Helga Henriksen, Elisabeth Henriksen, Petra Kammersgaard, Karen Henriksen. Og på den anden side af lærer Henriksen: Dorteia Andersen, Klara Svendsen, Ane Marie Methea Jensen, ukendt, Mads Vestergaard, Frederikke Jensen.

I fjerde række: Peder Jensen, Peder Østerholm Hansen, Aksel Henriksen, Carl Thingsgaard, ukendt, Anders Nygaard, Henrik Nørgaard, Lars Kammersgaard, Christian Dyrmosse, Kristian Laursen, Søren Lund Sørensen, Ejnar Kammersgaard, ukendt, Anders Andersen Skaustrup, ukendt, Ingvard Knudsen, Anton Eriksen, Aage Jensen.

I femte række: Anine Pedersen, Marie Nørgaard, Else Vestergaard, Mette Nørgaard, Ane Jensen, Nikoline Jensen Boutrup, Karen Lauridsen, Andrea Knudsen, Siliane Jensen, Kirstine ?, lærer Johannes Dons.

I bageste række: Marius Laursen, Karl Mikkelsen, Martin Jensen Boutrup, ukendt, ukendt.

Nye skoler

Da hovedskolen flyttes til Østergård Tvislunds mark, bliver biskolen på Nørgårds mark nedlagt. Men nu er det børnene i sognets nordlige og vestlige del, der har langt til skole. Derfor oprettes en biskole i Brejnholt, som skal betjenes af degnen i hovedskolen, mens der vest i sognet opføres en ny hovedskole med lærerbolig, men ikke med degnelod, i Halgård. Skautrup skole, som hidtil har været biskole under Nr. Felding hovedskole, bliver nu lagt ind under Halgård skole og betjenes af enelæreren i Halgård. Denne ordning varer fra 1887 til 1902. Så bliver også Skautrup skole gjort til enelærerembede.

Lærer Henriksen er efter 1895 en del syg. Derfor antages en hjælpelærer til at undervise i biskolen i Brejnholt, ligesom enelæreren i Halgård i perioder må varetage hvervet som kirkesanger. Lærer Henriksen mister sin kone i 1896, og i 1911, da han fylder 67 år, trækker han sig tilbage og flytter til et hus i Tvis by, hvor han tilbringer sine sidste år. Han dør i 1919.

Han efterfølges af *Johannes Dons*, som er født i 1889 i Gjelballe som søn af J.C.A. Dons. Han er netop færdiguddannet på seminariet i Jelling, da han i 1911 kommer til Tvis. Han er gift med Kristine Nissen Jøkler, født 1889 i Gjelballe, og parret får sønnen Poul i 1918. I 1921 flytter parret til Gejsing ved Lunderskov til den egn de begge stammer fra.

Hingebjerg skole

I 1914 sker der igen ændringer i skoleforholdene i Tvis. Halgaard skole og Skautrup skole er nu begge selvstændige skoler uden biskoler og hver med sit enelærerembede. Men midt i sognet beslutter sognerådet at flytte hovedskolen. Igen er det på tale at lægge den nær kirken i den hastigt voksende Tvis by, som nu tilmed er blevet stationsby, men heller ikke denne gang bliver det til noget. Det vedtages at bygge skolen i Hingebjerg,

og lærer Dons flytter hertil, mens skolen på Østergårds mark indrettes til asyl for sognets fattige.

Hingebjerg skole får ingen biskoler. Skolen i Brejnholt nedlægges i 1914, og samme år opføres en ny skole i Gedbo for børnene i den østlige ende af sognet. I den nu selvstændige Tvis kommune er der herefter fire skoler: Hingebjerg, Halgård, Skautrup og Gedbo med hver sin enelærer.

Men hvervet som kirkesanger er fortsat knyttet til embedet ved Hingebjerg skole. Her efterfølges Johannes Dons i 1921 af *Anders Peter Laustsen*, født 1880 i Ringive som søn af Karl Laustsen og gift med Petrine Lystbæk, født 1878 i Thorsted. Anders Peter Laustsen er lærer fra Silkeborg seminarium og kommer fra et embede i Junget til Tvis, hvor han er lærer til han går af i 1947.

Efterfølgeren, lærer *Ejnar Christian Sørensen* er født i Hjerm i 1900 og gift med Alma Pedersen, født 1903 i Hjerm. De flytter hertil fra Kilde skole i Aulum med børnene Herdis, født 1931 og Tage, født 1935, og bliver i 1947 ansat som førstelærer ved Hingebjerg skole, som på det tidspunkt uden har et forskolelærerinde-embede. I lærer Sørensens tid vokser elevtallet i Hingebjerg skole, og da det i 1961 bliver aktuelt med en flytning af skolen, foretrækker lærer Sørensen at gå af og give plads for yngre kræfter. Han flytter til Gedbo skole i 1961, hvor han underviser, indtil denne skole nedlægges i 1964. Derefter flytter han til Holstebro, men underviser ved den nye centralskole i Tvis indtil pensioneringen i 1967.

Lederen af Tvis centralskole og kirkesanger ved Tvis kirke er *Helge Jensen*, født 1928 i Mejls ved Varde som søn af Peder Lund Jensen. Han er lærer fra Gedved Seminarium og var lærer i Lindknud, inden han i 1961 blev førstelærer ved Hingebjerg skole. Ved skolens flytning i 1964 til Skolevænget i Tvis udnævntes han til skoleinspektør for Tvis skole. Helge Jensen er gift med Else Fischer, født 1924 i Gedved. De har børnene Herdis, født 1955 og John, født 1959.

FÆSTE OG HOVERI

I 1547 er der 22 gårde og huse i Tvis. Det ved vi fra det ejendomsbrev på Tvis kloster gods, som kongen samme år udsteder til Oluf Munk. Heri nævnes hver eneste gård i sognet ved navn. Også fæsteren i gården er anført samt hvor meget han betaler i landgilde.

Ved Storåen på Langeland ligger øst for Tvis kloster Grydholt, Brejnholt, Lindholt og Tusholt. Vestfor, helt ude mod skellet til Holstebro købstads jorder, ligger Mejdal. Ved Vegen Å Skærpendal, Skautrup og Nybo. Ved Halgård bæk finder vi Tvislund, Gertrudbæk, Smedegård, Uglkær og Halgård. Og ved Tvis Å ligger Høvids, Morre, Uhrlund og Store Gedbo.

Tvislund, Halgård, Nybo og Skautrup er tvillinggårde med to gårdfæstere. Også i Høvids er der to gårde, hvoraf Haurids muligvis er den ene. Og i Gertrudbæk er der tre gårde og et boel. Antager vi, at hver af disse 30 husstande i gennemsnit har været på 7 personer, så bor der i hele Tvis sogn i 1547 ikke over 250 mennesker.

Ingen landsby

Skellet mellem det gamle Tvis sogn og Holstebro Købstadsjorder går langs Søndre Plantage i Mejdal. I sognets modsatte ende mod Aulum og Vinding følger sognegrænsen også en trukket linie. Ellers er det Storåen og Vegen Å, der danner de naturlige grænser for Tvis sogn.

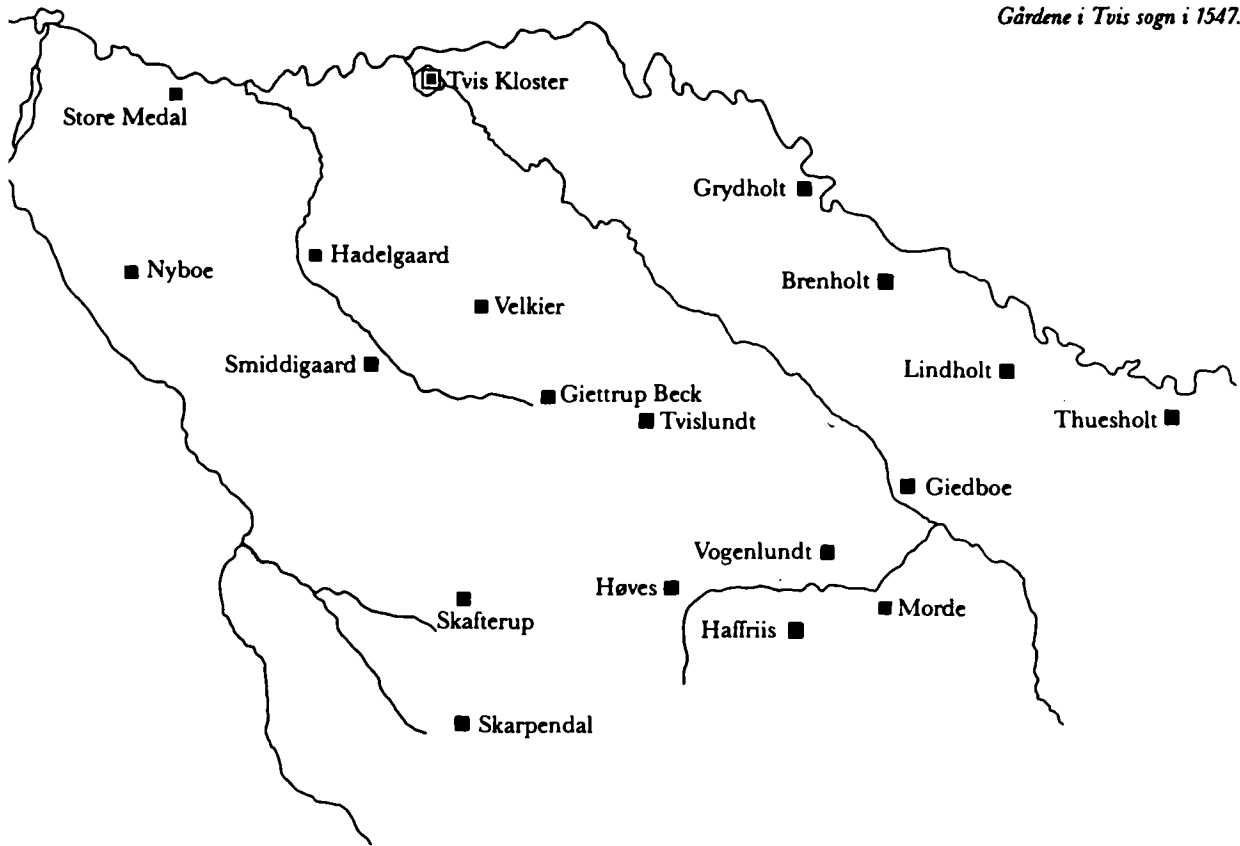
Igennem sognet strømmer desuden Tvis Å, som oprindeligt hed Lilleåen, og Halgaard Bæk. Disse fire vandløb var bestemmende for, hvor menneskene slog sig ned. Det var nemlig enga-

realerne langs vandløbene, som udgjorde gårdenes eksistensgrundlag. Eng er agers moder, siger et gammelt ordsprog. Engen gav hø og græsning til kvæget. Koen gav mælk og gødning. Og mødningens størrelse var afgørende for, hvor meget jord bonden kunne dyrke.

Især ved vandløbenes udspring, hvor de får tiløb fra flere bække, var det godt at bosætte sig. Sognets oprindelige centrum omkring Gertrudbæk og Tvislund var også i dyrkningsmæssig henseende det foretrukne. Gertrudbæk er det eneste sted i sognet, hvor der tidligt har været en samlet bebyggelse, hvis ellers man kan kalde 3 gårde og 1 boel for en samlet bebyggelse.

Nogen landsby har der aldrig været i Tvis. Det trykke landsbyfællesskab med gårdene tæt samlet omkring gadekæret og dyrkningsfællesskabet på markerne med de fordele og ulemper det medførte har bønderne aldrig kendt her i sognet. I Tvis har gårdene altid ligget spredt. Meget spredt endda. De var enestegårde eller enstedsgårde, også selv om enkelte af dem tidligt var tvillinggårde, der omfattede to gårdparter. Både som bosteder og som bedrifter var gårdene meget isolerede. Dyrkningsfællesskab kendte man ikke. Markerne lå op til gårdene, og tilsammen udgjorde de dyrkede arealer en forsvindende lille del af de godt 11.000 tønder land, som Tvis sogn dækker.

Det meste af jorden lå hen. Ikke sådan at forstå, at Tvisbønderne ikke udnyttede det. Det gjorde de i desværre alt for høj grad. Jorden lå hen som hede og som skov. Den var allemandseje, og den kunne man bare bruge løs af. Troede man.

Forsvundne skove

Hvor meget var der mon tilbage i slutningen af Middelalderen af de vældige skove, som engang dækkede den store Skovbjerg bakkeø, som også Tvis sogn ligger på? Måske kun egekrat af den slags vi endnu i dag kan opleve i Stovbæk krat i Aulum sogn. At der har været skove i Tvis, viser flere af de gamle gårdnavne. Hele fire gårde ender på -holt, som betyder 'lille skov', nemlig Grydholt, Brejnholt, Lindholt og Tusholt. De ligger på Langeland tæt ved Storåen, på 'æ hyw juer', oven for engarealerne, hvor de var i sikkerhed, når Storåen gik over sine bredder, og det gjorde den tit.

Måske kan man af disse gårdnavne slutte, at

de vældige skove ved gårdenes bygning var reduceret til adskilte skovpartier. To gårdnavne ender på -lund, nemlig Tvislund og Uhlund, og omkring dem opstår siden mange udstykkede gårde, som også ender på -lund. Ikke så mærkeligt, for netop omkring Tvislund er skoven bevaret helt op til nyere tid som det eneste sted i Tvis.

Kun et enkelt af de gamle gårdnavne ender på -torp, som betyder 'rydning', nemlig Skautrup. Det kunne tyde på, at den fælles rydning af skoven og påfølgende bosættelse, som man normalt finder ved torp-bebyggelserne, ikke var almindelig i Tvis.

Hvornår de sidste skove forsvandt i Tvis, ved man ikke, men det skete i hvert fald før 1638. Det

år skriver præsten nemlig i en indberetning til Ribe stift vedrørende Tvis sogn: »En liden kratt med faa smaa træer udi, ved naffn Tviislund, ander høie skoffve er her icke«.

Bortset fra Tvislund skov, som man ikke foregreb sig på, fordi den lå tæt ved sognets gamle kapel, begravelsesplads og helligkilde, så har bønderne i Tvis som i andre egne hugget løs i skoven uden viden om, hvad det ville føre til. Menneskenes forhugning af skoven var ødelæggende, men lige så slemt var dyrenes græsning i skoven. Oldensvin indgik også i Tvis i fæstebøndernes landgilde til godsets ejer. Det var svin, som fandt deres næring ved at rode i skovbunden. De nye spirer fik ikke en chance under sådanne vilkår. Ikke i den dårlige vestjyske jord. Det gjorde til gengæld lyngrøene, og heden bredte sig, hvor der før var skov.

Landgilde

Den forpagtningsafgift en gårdfæster skulle udrede til ejeren kaldes landgilde. Den blev oprindeligt betalt i landbrugsvarer, som fæstebonden selv kunne frembringe på sin gård. Den højeste landgilde i Tvis sogn betalte fæsterne Per Nielsen og Niels Nielsen i Tvislund: 6 ørtug rug. En ørtug var 10 skæpper, når det drejede sig om rug; 12 skæpper, når det var byg. Desuden skal de af med en halv tønde smør, en skovvogn, hvilket vil sige et læs tømmer, et svin, et lam, en gås, to høns og et fødenød. Det vil sige ungkvæg, som tilhører godsejeren, men som opfedes hos fæsteren. Desuden omfattede landgilden »gæsteri«, som vist nok i praksis betød en mindre afgift i penge i stedet for pligten til at indkvartere godsets gæster og deres heste.

Også Gedbo er en af de store gårde, hvis man skal dømmе efter landgildens størrelse. Her skal Per Knudsen af med 5 ørtug rug foruden de samme ydelser som ovenfor nævnt. I Brejnholt og Lindholt skal Per Andersen og Mats Jensen af

med 2 ørtug rug og 2 ørtug byg. Det samme skal de tre gårde i Gertrudbæk. Billigst slipper Tames Vilasen i boelet i Gertrudbæk og Methe Jensen i Uglkær; de skal af med en ørtug rug, mens Christen Lauridsen i Mejdal slipper med en ørtug rug og en ørtug byg. Om denne forpagtningsafgift var rimelig eller ej, er svært at sige, når vi ikke kender gårdenes ydeevne, men der er ingen grund til at antage, at det skulle være en særlig gunstbevisning fra godsejerens side, når nogle gårde slipper billigere end andre. Der har nok ikke været mere at hente. På den anden side er det en almindelig antagelse, at fæstebønderne under klostergodserne havde det tåleligt. Det er godt at bo under krumstaven, sagde man i den katolske tid. Men den tid er i 1547 forbi. Tvis kloster bliver nu et verdsligt gods, og Oluf Munk er en hård godsejer.

Nye gårde

Alligevel vokser antallet af gårde og huse i Tvis sogn fra 22 til 35 i perioden fra 1547 til 1633, som er næste gang vi i en skriftlig kilde ser bostederne i Tvis nævnt ved navn. Som de gamle gårde fra før 1547 vokser også de nye frem ved vandløbene og ved engene, hvilket ses i flere af navnene: Grønbæk, Kibæk, Kragbæk, Stokvad, Munkbro, Lille Gedbo, som dengang lå lige syd for Tvis Å nær Store Gedbo. Også Majgaard, som dengang hed Lille Smedegaard, og Overgaard, der hed Lille Mejdal, er opstået i denne periode, foruden Uhre og Soels samt en gård ved navn 'Bierre', som muligvis er Hingebjerg.

13 nye ejendomme i løbet af små hundrede år er måske ikke så imponerende, men det er trods alt en forøgelse på 50 procent, så de bedre konjunkturer for dansk landbrug i 1500-tallets anden halvdel har altså også smittet af i et så fattigt og tyndt befolket hedesogn som Tvis.

Ufred og plyndring

Men fremgangen varer ikke ved. Christian den Fjerde er jo mærkeligt nok en af de mest populære danske konger, selv om ingen konge som han bragte ulykker ind over landet ved sit tåbelige engagement i Trediveårskrigen. Wallensteins tropper hærgede og plyndrede i Jylland, og efter dem kom svenskerne under Torstenson og Wrangel. Og hvad de ikke havde stjålet og ødelagt, det gjorde vore kejserlige forbundsfæller polakkerne og brandenburgerne. Hele egne af Jylland blev lagt øde i de år.

Fra Tvis foreligger der ingen beretninger om ødelæggelser og plyndringer, men fra nabosognene ved vi, hvordan fjenderne og vennerne tædte sig: Blæsbjerg skov, som lå ved gården Blæsbjerg i Mejrup, »blev aldeles ophugget og ødelagt udi fjendernes tid«, skriver præsten i 1638, og i 1645 blev Sibigaard, Stensgaard og Kobberrup gentagne gange overfaldet af fjender, som tog ophold i gårdene tre dage og nætter, fjernede bøndernes korn fra laderne og stjal 3 hopper og andet, som var i husene.

Præsten i Aulum opregner i 1638 nogle og tredive hele og halve gårde, som er forladt og opgivet af bønderne på grund af plyndring, og i 1644 hører vi, at den svenske major Koch opslog sit kvarter i Lergrav ikke langt fra sognegrænsen til Tvis.

I Vinding-Vind fortæller præsten, hvorledes tre forskellige regimente efter hinanden slog sig ned i sognet fra 7 til 15 uger, og han slutter sin beretning med det fromme ønske: Gud, lad Danmark aldrig se dennem mere, amen! Året efter kom polakkerne og brandenburgerne, og de var om muligt endnu værre. Deres røven og plyndren stod på i 11 uger i træk, skriver præsten: »- Mit bedste kvæg gik med i løbet. 7 heste og hopper haver jeg tilsat i denne krig til dette aars ende«. Det var i 1659.

Mon Tvis sogn med hovedgården Tvis kloster

og avlsgården Gertrudbæk samt 35 gårde og huse er gået ram forbi? - Næppe!

Riget fattes penge

I 1660 sluttes der omsider fred. I Danmark regerer nu Frederik den Tredje. »Han gjorde alle borgere i landet frie og lige«, står der på hans gravsten i Roskilde domkirke. Det hentyder til, at adelens gamle privilegier blev fjernet med indførelsen af enevælden i 1660, så nu også borgerne kan få embeder og komme tilvejs. Borgerne ja. Men hvad med bønderne?

Med enevælden vokser administrationen. Lundenæs len, som Tvis i Hammerum herred hører under, bliver nu til Lundenæs amt, forløberen for Ringkøbing amt. I 1663 kommer der besked fra København til de nyudnævnte amtmænd og amtsskrivere, at de skal udarbejde og indsende en fuldkommen og rigtig matrikel og jordebog over al jordegodset i deres distrikt. Alle ved, hvad det betyder: Landet skal bringes på fode igen efter de ødelæggende krige og efterfølgende besættelse. Også landets egne krigsudgifter skal gerne dækkes ind. Altså nye skatter.

Det er ikke en opmåling og vurdering af gårdenes jorder og ydeevne man foretager, men blot en omregning af bøndernes landgilde til tønder hartkorn. Hartkorn betyder hårdt korn, hvilket vil sige rug og byg, og hartkorn har helt op i vort århundrede været den enhed man anvendte, når landbrugsejendomme skulle beskattes. Beskatningen efter denne matrikel fra 1664, som kaldes Frederik den Tredies matrikel, falder i Tvis udelukkende på bøndergodset, mens hovedgården er fri for skat. Derfor bliver hverken avlsgården Gertrudbæk eller Skærpendal og Stokvad sat i selvstændigt hartkorn ved denne lejlighed, men blot henregnet under hovedgårdens samlede 40 tønder hartkorn. Men landgilden fra bønderne på fæstegårdene i Tvis bliver omregnet til ialt 135 tønder hartkorn, og det skal der svares skat af.

Ny matrikel

Det var ikke retfærdigt. Det indså man snart. Landgilde var som nævnt en forpagtningsafgift, altså en sag mellem godsejeren og den enkelte fæstebonde. Det var ikke en objektiv vurdering af jordværdien. At omregne landgilden til hartkorn var det samme som at beskatte bønderne efter deres husleje, som kunne variere meget fra sted til sted.

Fra 1681 til 1683 foretager man derfor en landsomfattende opmåling af al agerjord i Danmark, og i oktober 1683 er landmåleren i den anledning kommet til Tvis for at tage fat. Hver enkelt strimmel jord – og agerjorden lå netop i strimler hist og pist i den ellers uopdyrkede hede – måler han op i én længde og to bredder og udregner det til slut i kvadratalen. Der går 14 000 kvadratalen på en tønde jord, så man får et godt billede af, hvor meget jord hver enkelt gård har under plov. Det er faktisk et imponerende arbejde denne nye matrikel, som bliver færdig i 1688, og som kaldes Christian den Femtes matrikel.

Det er ikke gjort med opmålingen og udregningen af det dyrkede areal, for der er forskel på agerjord. Derfor tager man ved denne matrikulering også jordens godhed - dens bonitet - i betragtning. På Sjælland med de bedre jorder inddeler man jorden i fire klasser, men i Jylland i seks: Allerbedst, god, middelmådig, skarp, ond og allerværst. Også i Tvis varierer jordens bonitet, men gennemgående bliver den vurderet som halv skarp, halv ond. Deraf udtrykket 'det skarpe Tvis'.

Det er kun agerjorden, der måles op. Mosen, engen og heden bliver takseret efter, hvor meget hø bonden kan høste eller hvor mange kreaturer arealet kan give græsning til. Gården Mejdal med engarealer langs Storåen sættes således til »fire læs ond hø og fire hoveders ond græsning«.

Så godt som alle gårdene i Tvis får ved denne matrikel nedsat deres hartkorn. Nogle endda

ganske meget. Store Gedbos hartkorn nedsættes således fra 9 tønder til godt 6, Tusholt fra 9 til 7, Morre fra 8 til 6, Uhlund fra 5 til 3. Det viser lidt om, hvor uretfærdig den gamle matrikel på grundlag af landgilden var. Det samlede bønderhartkort nedsættes fra 135 tønder til godt 122 tønder, helt præcis 122 tønder, 6 skæpper, 3 fjerdingkar og 1 album.

Også hovedgårdens jorder bliver nu opmålt, men det betyder ikke, at den beskattes på samme måde som bøndergårdene. Tvis kloster hovedgård sættes til 17 tønder og 4 skæpper, Tvis mølle til 2 tønder og 1 skæppe, ladegården Gertrudbæk til 7-7-1-2, Stokvad til 2-2-2-2 og Skærpendal til 1-0-1-2. I alt en nedsættelse fra 40 tønder til 29-7-1-0-

Hoveri

Skattevæsenet kræver sit af bønderne, men det gør godsejeren også. Foruden landgilde er bønderne pligtige at yde hoveri på hovedgårdens marker. Mens det i 1600-tallet især er landgilden fra bønderne, der udgør hovedgårdens indtægtsgrundlag, samler godsejernes interesser sig i 1700-tallet i stigende grad om driften af hovedgården og avlsgården. I Tvis er hovedgårdens opdyrkede arealer ikke overvældende store, så det er begrænset, hvor meget arbejdskraft der er brug for. Af de 54 bøndergårde og boelsteder, der i 1770 hører under Tvis kloster gods, er det således kun de 29, der er hoveripligtige, nemlig gårdene i Tvis sogn med undtagelse af Grydholt, Tusholt og Overgaard. De er ligesom de fæste-

I matrikelbogen fra 1688 er det gamle hartkorn fra 1664-matriklen anført i den ene kolonne og det nye hartkorn i den anden. For de fem anførte ejendomme Store Gedbo, Grønbæk, Uhlund, Lille Gedbo og Morre betyder det en betydelig nedsættelse, at jorden nu er målt op og dens bonitet beregnet.

Under ejendommens navn oplyses desuden navnet på brugeren eller fæsteren: Store Gedesbol - Claus Morman bruger selv jorden. Grønbæk - Mads Kjeldsen. Vogelund - Jens Pedersen. Lille Gedesbol - Christian Poulsen. Moera Boell - Knud Jensen.

Proprietarius.

No.	Folio Hart Korn Extr.	Gammel Matricul Hart Korn			Nye Matricul Hart Korn				
		Landst.	St.	Fier.	Sk.	Landst.	St.	Fier.	Sk.
Store Gjedestøl									
Clavis Mennan Lønnes sølvsør den	153	9	2	0	4	9	1		
Brønnebøl									
Mads Lindesøn		0	3	2	4	0	2		
Bogetlund									
Jens Jørgensen		5	9	2	3	3	2		
Lille Gjedestøl									
Christen Jørgensen		3	7	2	2	0	3		
Hoera Bøll									
Lind Jørgensen	154	8	4	9	5	1	2		

Dilla

Bønderne skulle selv møde med både heste og vogn til hoveriarbejdet, som omfattede meget andet end egentlig avlingshoveri. Alligevel var de bønder, der havde arbejdsforpligtelser, måske bedre stillet end dem, der skulle betale sig fra deres hoveri.

gårde under godset, som ligger i Aulum, Vinding, Nørre Felding, Måbjerg og Mejrup, fritaget for hoveri »imod penges afgift«. Det er dog kun det egentlige avlingshoveri, de er fritaget for. Til bjergning af hø på hovedgårdens enge er de forpligtet såvel som Tvis-bønderne.

De 29 hoveripligtige bønder, der alle holder heste og vogn, er inddelt i 7 hold, som skal udføre »alt det arbejde, som til gårdens avling og drift udfordres. De skal fælde, gøde, så, harve, tromle, rense, høste, opbinde, sætte korn sammen i rader, rive stubbene, opsanke bygaks, rejse, røgte, båndbinde, indkøre og gulve kornet, tærskke, rense og bære det på loftet samt køre det til nærmeste ladeplads Struer.

De syv hoverihold skal hver dyrke en lod af Tvis Klosters omkring 175 tønder land agerjord. Ikke den samme lod hvert år. Det hold, der det første år dyrker den lod, der ligger længst væk fra hovedgården, får det følgende år den nærmestliggende lod og rykker så år for år ud i systemet. Jorden besås med byg eller havre det første år og med rug de følgende fire år, hvorefter den hviler i to år.

Ethvert af de syv hold skal hvert år så 2 tønder

byg, 6 tønder rug og 6 tønder havre. Derimod er hoveribønderne ikke forpligtet til at opbryde ny jord for at gøre den tjenlig til avling. Men sæden har de pligt til at lægge på den jord, så længe sæden af alle slags korn ikke overstiger de førnævnte mængder såsæd.

Mens agerjorden ligger op til hovedgården og avlsgården Gjertrudbæk, så ligger engarealerne spredt langs de mange vandløb. Engen inddeles også i lodder, som bønderne, også de hoverifritagne, hvert år skal rydde, slå, rygte og hjemføre høet fra. Englodderne er forskellige i størrelse, men det forsøger reglementet at bøde lidt på ved at tage hensyn til, hvor langt de enkelte bønder har fra deres egen gård til de engarealer, de har fået tildelt:

»Den af de 7 Lodder, hvortil Beboerne af Halgaard og Nyboe er henlagt, skal aarligen slaa, rygte og hjemføre Høet af det Stykke Eng, som er beliggende til Vester og Nør for Broen, som er mellem Munchbroe og Staushede (d.v.s. Feldingholm). Og endskønt denne Lods Part er noget mere end enhver af de øvrige Lodder af det andet Eng herefter er tildelt, saa er dette omtalte Stykke Eng igen saa meget mere belejligt for denne Lod at bjærge, siden Beboerne af Halgaard og Nyboe bor udi Nærheden af Engen«.

Foruden agerdyrkning og hø-bjergning har hoveribønderne andre pligter: De skal oprense Lilleåen, så den ikke gror sammen til skade for engene og Tvis Mølle. De skal køre jord til og reparere mølledæmningen, når det behøves. De skal mure, tømre og tække ladegårdens bygninger og selv levere ler, tækkelyng og møndingstørv. Hvis der findes ødegårde i sognet, skal de sætte dem i stand. De skal køre aske, tørvesmuld og gammelt halm ud i møddingen, grave og levere tørv til hovedgården, reparere diger samt folden til studene, og de skal vaske og klippe fårene. Med ordnet hoveri og med en driftig godsejer som Jens Hvass går det i denne periode ganske godt for hovedgården Tvis kloster. Men i de 32

gårde og de 8 huse og boelsteder i sognet er situationen en ganske anden:

- Sognets bedste Næring har tilforn været deres Tørve Grøft, hvoraf de en temmelig deel kunde tilforn sælge til Holstebro, men da det Tid efter anden formindskes, er der faae, der haver meere end til egen Fornødenhed, skriver præsten Damianus Knudsen i en indberetning til biskoppen i Ribe i 1768. Og om bøndernes kornavl skriver han:

- Udsæden er fornemmelig Rug, hvoraf dog lidt kand sælges, thi Vaar-Korn Byg og Havre samt Boghvede avles saae gandske lidet, saa at der neppe kand haves til fornødenhed endsige deraf noget sælges, af Raison at Rugen skal bruges til alle ting, baade Øll og Brød. Kand noget lidet af Aulingen sælges, bliver det til Holstebro eller andre omliggende Sogne.

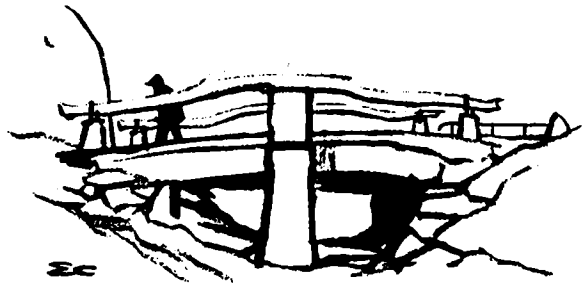
Hvor megen sandhed og hvor megen jammer gemmer der sig i denne vurdering? Ganske vist er det ikke en indberetning til amtmanden - læs: skattevæsenet - men til præstens biskoppelige foresatte, men alligevel kan man mistænke præsten for at tegne billedet en anelse mere dystert end det faktisk var.

I spørgeskemaet fra biskoppen bliver præsten også spurgt om, hvordan bønderne dyrker deres jord og hvordan avlingen kan forbedres. Men her bliver Damianus Knudsen sin biskop svar skyldig:

- Hvor mange Aar Jorden hviler, veed jeg icke, thi det staaer i eenhver Mands eget godt Befindende.

- Hvorledes og ved hvad Middel Aulingen kunde forbedres, veed jeg icke, thi af mangel paa Høebiergning kand ingen holde saa mange Creaturer, som han kunde have fornøden, da de om Sommeren af Mangel paa Græs ere færdige at vandsmægte.

Det er ikke noget opmuntrende billede præsten tegner af forholdene i Tvis sogn: Korn avles der ikke mere af end bønderne selv har brug for.

Oprensning af Tvis Å og reparation af mølledæmningen og møllebroen påhvilede også bønderne ifølge hoverireglementet.

En udvidelse af kvægbestanden er ikke mulig på grund af mangel på foder. Eneste overskudsproduktion er hedetørv, men også dem synes bønderne i Tvis nu at kunne bruge selv. - Dette er Tvis i 1768, hvis vi skal tro præsten på hans ord.

Er der noget at sige til, at det undertiden kniber med at få en ung mand til at overtage en fæstegård? Ofte må godsejeren tvinge ham eller lokke ham ved at love fritagelse fra den forhadte soldatertjeneste. Alligevel hænder det, at en fæstebonde står af fra det hele. Han kan ikke få det til at løbe rundt, er for fattig til at betale sine ydelser, måske mislykkes høsten for ham, eller evnerne slår ikke til. Så stikker han af fra det hele, vandrer sydpå til Slesvig og Holsten til de bedre jorder dernede, eller han tager videre til Holland, hvis krigsflåde en tid især var bemannet med danske bønderkarle.

Stavnsbåndet, der indføres i 1733, er en kriselovgivning, som skal hindre denne afvandring: Ingen ung mand af bondestanden må forlade sit fødegods uden godsejerens tilladelse, og han har pligt til at tage en gård i fæste, hvis godsejeren forlanger det. Stavnsbåndet er betegnet som et umenneskeligt overgreb, og stavnsbåndets ophævelse i 1788 er blevet fejret som det vigtigste skridt i bondefrigørelsen. Det er imidlertid et spørgsmål, hvor effektivt stavnsbåndet var. I Tvis forsvinder adskillige unge mænd ud af billedet i perioden 1733-1788, og de har næppe alle sammen fået lov af godsejeren.

SELVEJE

- Alle Sjæle i Tuiis Sogn ere 289, skriver Damianus Knudsens efterfølger i præsteembedet, pastor Peder Randrup med sin fine snørklede skrift. Han kunne nemlig godt skrive pænt, når det passede ham, og det gør det hin junidag i 1787, da han i Nr. Felding præstegård ved sin skrivepult afslutter den første folketælling af beboerne i Tvis sogn, »saaledes som det befandtes at være den 1ste Juli 1787«.

148 mænd og 141 kvinder fordelt på 51 bosteder. Størst er naturligvis hovedgården Tvis kloster, hvor der foruden ejeren Peder Gedsted og hans familie bor en ladefoged, podemester, møllersvend, husholderske, staldkarle, bryggerspige, køkkenpige og 3 hyrder. I alt 15 personer.

I de 32 fæstegårde bor der som oftest mand og kone og børn samt 2-3 tjenestefolk plus nu og da aftægtsfolk, mens beboertallet i de jordløse huse er nede på 3-4 personer. Her er der ingen tjenestefolk, og de jordløse husmænds børn kommer endnu tidligere ud at tjene end fæstebøndernes. Til trods for, at slutningen af 1700-tallet er en økonomisk opgangstid for landbruget, så daler befolkningstallet i Tvis sogn fortsat frem til århundredskiftet. I 1801 er antallet af beboere faldet fra 289 til 260, omtrent det samme, som vi skønnede der boede i Tvis i 1547. I netttotal drejer tilbagegangen sig om 29 personer, i procenter et fald på godt 10 procent i forhold til 1787. Det skyldes ikke fødselsunderskud, for antallet af fødte og døde mellem 1787 og 1801 er nogenlunde det samme. Det skyldes en fortsat afvandring fra sognet til egne, hvor jorden var bedre, og hvor udviklingen var længere fremme end i Tvis.

Hvordan får de råd?

De bondereformvenlige tanker kommer nemlig sent til Tvis. I sogne med de bedre jorder nord for Holstebro finder udskiftningen af jorden sted allerede i slutningen af 1700-tallet. I Tvis sker det først i 1803. Overgangen fra fæste til selveje er andre steder godt igang i 1790'erne. I Tvis bliver fæstegårdene først købt til ejendom i 1804. Til gengæld bliver de så alle sammen solgt på en gang, efter at de to godsslagtere Casper Møller til Højris og Morten Westrup til Herningholm har erhvervet Tvis kloster gods for 65 000 rigsdaler. I alt 38 ejendomme i Tvis sogn bliver ved denne lejlighed solgt til deres hidtidige fæster med en enkelt undtagelse.

Det må her være tilladt at spørge: Hvor får de pengene fra? Der er bønder i Tvis, der betaler deres gård kontant. Der er andre, der optager lån i den almindelige danske enkekasse, men selv med denne prioritet og undertiden med mindre prioriteter til sælgerne er det ganske pæne summer, der skal udredes. Hvor har de pengene fra?

Når man erindrer sig pastor Damianus Knudsens beskrivelse af Tvis sogn i 1768, så er der virkelig kommet velstand til huse i sidste trediedel af 1700-tallet. Det er rigtigt, at denne periode er en opgangstid for landbruget med pænt stigende priser på det udenlandske marked. Også ophævelsen af herremændenes monopol på opfedning og salg af stude i 1788 er en af de landbrugsreformer, som virkelig baner vej for øget indtjening for bønderne. Men alligevel?

Eller er forklaringen den, at Tvis-bønderne ik-

Indtil 1788 var det forbeholdt herremændene at opfede stude og sælge dem på markederne i Slesvig og Holsten. Jens Hvass på Tvis kloster havde således mellem 70 og 100 stude under opfodning. I store kolonner blev dyrene drevet ned gennem Jylland af studedriverne, som havde nok at se til.

ke var slet så fattige og forarmede, som pastor Knudsen i 1768 fortalte sin biskop? - Den sag må pastoren selv afregne med Vorherre.

Befolkningstallet stiger

Efter århundredskiftet stiger befolkningstallet i Tvis nærmest eksplosivt. Fra 260 personer i 1801 til 448 i 1834, det år vi har den næste folketælling. En stigning på over 70 procent.

Det er der flere grunde til. Dels falder børnedødeligheden, så der opstår et reelt fødselsoverskud. Dels sker der i disse år en kraftig indvan-

dring til sognet. Mange af de familier, som med rette betegner sig som gamle Tvis-slægter, er indvandret til sognet i begyndelsen af 1800-tallet. Men i samme periode foregår der også en afvandring fra sognet. Antallet af personer, der mellem 1801 og 1834 skifter bopæl, er således langt større end nettotilgangen viser.

I århundredets begyndelse er konjunkturerne fortsat gunstige for de nybagte selvejere. Landbrugsreformerne er ved at kunne mærkes. Der produceres mere, og afsætningen sker til stadig stigende priser. Dertil kommer den stigende inflation, som snart får gælden i gårdene til at sy-

nes latterlig lille. Så for den, der beholder sin gård eller lader den gå videre til den ældste søn, har det ingen nød.

Anderledes med den, der under den galoperende inflation vil købe en gård. Der forlanges nu helt andre priser end i 1804. Afsætningen til de udenlandske markeder er heller ikke så gunstig mere, efter at udlandet oven på Napoleonskrigene igen har fået styr på deres eget landbrug. I 1813 går den danske stat fallit. Der indføres en ny møntfod, og statens hårdhændede økonomiske indgreb betyder, at renter og afdrag på gæld stiger mere end mangel på produktion kan bære. I Tvis som i andre sogne betyder det en række fallitter blandt de gårdejere, der sidder med stor gæld. Først i 1820'erne kommer landet og landbruget så småt på fode igen og ind i en langsom fremgangsperiode.

Fæstehusmænd

Ved siden af de nybagte gårdejere i Tvis opstår der en ny stand af husfæstere. Det er i reglen unge karle, der tager arbejde som daglejere hos skiftende gårdmænd frem for at tjene ét sted. Når de gifter sig, længes de som andre unge efter at få deres eget. At købe en gård er uden for rækkevidde. Eller også har de prøvet, men har måttet gå fra den igen. Så lejer de en plet hedejord af en gårdejer for 49 år. Her bygger de selv en bolig, ofte blot en jordhytte af hedetørv med bolig i den ene ende og plads til et par får og måske en ko i den anden. Et søj-hus kaldes sådan en bolig - navnet kommer af det vestjyske ord for græstørv 'såd'. Primitiv er den, men ganske lun. Så sent som i 1870'erne lå der vest for Haurids et såre primitivt søj-hus, hvor taget blev holdt oppe af tykke revlingstov, der var spændt ud mellem tagspærenes ender og blev strammet på samme måde som man spænder en sav med en pind.

Mellem 1801 og 1834 opstår der i Tvis 35 sådanne søj-huse, de fleste i sognets nordlige del på Tvis kloster mark og på Langeland. Alene ved

Gl. Grydholt lå der fire sådanne fæstehuse. Mange er siden forsvundet igen efter fraflytning eller ildebrand. Det sidste, der forsvandt, var Brejnholtus, som lå ved Brejnholtvej i den nuværende Tvis Nordre Kommuneplantage. Brejnholtus blev nedlagt i 1934.

De fleste fæstehuse - også de, der opstår spredt ud i sognet efter 1834 - bliver senere udstykket og solgt som selvstændige ejendomme. Mange af de nyere gårde og huse i Tvis, og hermed menes ejendomme opstået efter år 1800, er oprindelige fæstehuse uden egen jord, men fæsteren havde ret til at opdyrke jorden omkring sin bolig. Det var en uskreven lov, at fæstehusmanden hvert forår og efterår havde ret til et 'bed'. Det vil sige, at han af den gårdmand han tjente hos kan låne heste og redskaber til ¼ dags spandarbejde på den lejede jord. Men leve af denne jordlod kan de færreste. Som regel passes jorden af konen og børnene, mens manden tjener som daglejer på gårdene eller driver et håndværk ved siden af. En af de sidste fæsteejendomme i Tvis er Ålykke på Gedbo jorder. Den overgår til selveje i 1899.

Sogneforstanderskab

Den 12. november 1841 - det er en fredag - afholdes for første gang i Nr. Felding-Tvis kommune valg til sognerådet eller sogneforstanderskabet, som det dengang hed. Valget foregår i storstuen i Nørre Halgård, som ligger ved præstevejen midt mellem de to sognes kirker. I Tvis bor der nu 455 mennesker, men kun 29 er stemmeberettigede, nemlig gårdejere over 25 år, der har en ejendom på mindst 1 tønde hartkorn. I Nr. Felding med sine 325 beboere er der 21 stemmeberettigede. Af de i alt 50 stemmeberettigede møder kun 31 op for at afgive deres stemme. De kan afgive indtil 7 stemmer, for der skal vælges 7 personer - 3 fra Nr. Felding og 4 fra Tvis. Hemmelig er afstemningen ikke. Vælgeren meddeler valgbestyrelsen, hvem han vil stemme på, og det bliver indført i

valgprotokollen. Da det ikke ser ud til, at der kommer flere, bliver stemmerne talt op: Proprietær Ægidius til Staushede i Nr. Felding har fået 23 stemmer, Anders Soels 22, Diderik Grønbæk, Niels Sønderhus og Peder Christian Overgaard har fået 20 stemmer hver. Laust Skindbjerg 17 stemmer og Hans Harrestrup 15.

Tre dage senere træder sogneforstanderskabet sammen for at konstituere sig. Sognepræsten Christopher Høgsbro er født formand og derfor ikke på valg. For hvert af de to sogne skal der vælges skolepatron, skoleforstander og fattigforstander. For Tvis sogn bliver Anders Soels skolepatron, Peder Christian Overgaard bliver skoleforstander og Diderik Grønbæk og Niels Christensen Sønderhus bliver fattigforstandere.

Fattigforsørgelsen

Konstitueringen viser, hvad der var de væsentligste kommunale opgaver: Skolevæsenet og fattigvæsenet. Det sidste var ikke noget nyt. Fattigforsørgelse havde man i Tvis allerede fra midten af 1700-tallet, men det var ikke noget man talte om, langt mindre skrev om. På spørgsmålet om, hvor mange fattige der er i sognet, og på hvilken måde de bliver understøttet, skriver præsten i sin indberetning fra 1766: »Sognets fattige ere undertiden faae og undertiden flere, hvilket sognets almisse efter deres omstændigheder aarlig bliver tildelt«. - Det svar har biskoppen sikkert været ovenud lykkelig for. Næsten som når en politiker bliver spurgt om noget i TV-avisen og ikke har mod til at sige: Det aner jeg ikke et klap om.

Men hvis ikke præsten skulle vide det, hvem så? Den smule fattighjælp, der blev givet i 1700-tallet, var helt og aldeles afhængig af præstens evne til at få bønderne i sognet, som ikke selv havde for meget, til at yde noget. I 1766 er der ikke noget fattighus i Tvis, men hen mod 1780 opstår et fattighus på Tvis kloster mark. Her bor i 1787 otte personer, heraf to familiefædre med hustruer.

Den ene familie har desuden en blind søn på 19 år, der går omkring i sognet og tigger. Desuden bor her tre ældre enlige kvinder: En, der er 'skilt ved sin mand', en anden, der 'spinder og binder strømper' samt en almissekone, som er 'rørt i underkroppen', det vil sige lammet. I 1801 bor der udelukkende kvinder i fattighuset, otte i alt. Den ældste er 77 år, den yngste 12 år, 'lam og skrøbelig'.

Dette fattighus lå dér, hvor i dag ejendommen Moesgård ligger ved vejgaflen mellem Prins Burisvej og Tvis Møllevej. Dette hus er en af de syv ejendomme på Tvis kloster mark, der bliver solgt til ejendom, da den sidste rest af godsets jorder i 1813 udparcelleres og sælges. Jens Jensen Skrædder, der køber huset, bliver længe efter kaldt Jens Fattighus. Det samme tilnavn får hans søn, der siden overtager stedet. Så sent som i 1840-erne vinder navnet 'Tvishus' frem, hvad Peder Jensen nok har fundet mere passende.

'Tvishus' har altså ikke tjent som fattighus længere end til 1813. Herefter, eller måske før dette tidspunkt, opføres to fattighuse nede på klosterøen ved kirken og kirkegården, som siden 1804 tilhører sogneboerne i fællesskab. Inde i diget der omgiver kirkegården bygges nogle primitive søj-huse af samme slags som de fæstehuse, der i århundredets begyndelse opstår flere steder i sognet.

De har næppe pyntet, disse fattighuse, og placeringen nok også været en torn i øjet på mange kirkegængere. Hvordan kirkegården har set ud, kan man kun gisne om. I synsprotokollen over Tvis kirke forekommer der i 1836 følgende slutbemærkning: »Endelig bør de gamle fattighuse i kirkegårdshegnet bortflyttes«. Det sker imidlertid ikke lige med det samme. Det følgende år bemærker kirkesynet, at bogstolen i prædikestolen ikke er repareret, og de gamle fattighuse i kirkegårdshegnet ikke er bortskaffet. Sogneboerne får pålæg om at bringe det i orden. Året efter konstaterer kirkesynet, at bogstolen i prædikestolen

nu er repareret, men fattighusene i kirkegårdsdiget står der stadig. Årsagen er, at 'den liden commune vanskelig kunne skaffe de i samme huse bosatte 3 familier anden bolig, hvorfor omflytningen for dette fattige sogn ville blive uoverkommelig, da ingen byggeplads eies'.

I 1840 sker der imidlertid noget. Nu hedder det i kirkesynsprotokollen: »De flere gange tilforn ommeldte i kirkens omgivelser vanholdne fattighuse, der ifølge det kongelig danske kancelis resolution af 31. december forrige år skulle flyttes inden dette års udgang, er nu nedbrudt og diget lukket«. Der skulle altså en kraftig henstilling til, før det hjalp.

Fattighus ved Tingager?

Da det nyvalgte sogneforstanderskab i Tvis i 1841 overtager forvaltningen af fattigunderstøttelsen, og Diderik Grønbæk og Niels Christensen Sønderhus ved konstitueringen bliver fattigforstandere, er der bygget nyt fattighus i Tvis, fremgår det af fattigkommissionens protokol. Men ud over, at huset lå på Tvis kloster mark, præciseres det ikke *hvor* på Tvis kloster mark.

Alle vidste jo, hvor fattighuset lå, så hvorfor ulejlige sig med nærmere forklaringer? Det har ikke været muligt at finde dette hus i skøde- eller tinglysningsprotokoller, men i de skiftende folketællingslister nævnes fattighuset i reglen i sammenhæng med Tingager, så det lå muligvis på Tingager mark. Huset ejes af kommunen og eksisterer fra 1840 til midt i 1870'erne. Så nedlægges det, og fattiglemmerne overføres til Flodgaard i Nørre Felding, hvor der indrettes fattiggård fælles for de to sogne, som indtil 1913 udgør en kommune.

Langt fra alle fattighjælpsmodtagere bor i fattighuset. Både de forældreløse børn og enkelte voksne er 'indtinget' hos gårdejere i sognet, som mod betaling fra fattigkassen tager imod den pågældende. En sådan licitation - ja, det hedder det faktisk i fattigprotokollen - afholdes en gang om

året, og det er som regel den lavestbydende, som får et sådant barn tildelt.

En af dem, der bor i fattighuset i 1841 er Jacob Andersen. Han er 61 år og stammer fra Borbjerg. Hans kone Maren Christensdatter er 48 år og stammer fra Handbjerg. Indtil 1839 har de boet i Bækhus på Mejdal mark, hvor de får en række børn. Men nu kniber det med at forsørge dem. Jacob Andersen betegnes som 'arbejdsdygtig', hans kone derimod ikke. Ud over ophold i fattighuset modtager Jacob Andersen i 1841 som hjælp til forsørgelse af de fire hjemmeværende børn 2 tønder rug, 1 tønde og 2 skæpper byg samt 1 rigsdaler og 7 mark i årlig understøttelse. Kornet bliver uddelt kvartalsvis af fattigforstanderne, mens pengene udbetales af sognepræsten, ligeledes kvartalsvis.

Hvem skal betale?

Selv om Diderik Grønbæk og Niels Christensen Sønderhus ved konstitueringen bliver fattigforstandere, er det stadigvæk præsten, der som formand for fattigkommissionen hvert år udarbejder et forslag til, hvor meget hver enkelt beboer i de to sogne skal bidrage med til den offentlige fattigforsørgelse. Bidragene lignedes efter hartkornet og består både i rug, byg og hedetørv samt i penge; tjenestefolkernes pålignede bidrag er udelukkende penge. Karlene skal af med 1 mark, pigerne med 8 skilling i 1840. Pr. tønde hartkorn bliver der i 1840 lignet 1 skæppe og 2 potter rug samt 9 potter byg. Det er en forhøjelse på 3 potter rug og 2 potter byg i forhold til forrige år. Også de pålignede pengebeløb forhøjes med en tredjedel.

Tvis sogn har nemlig fået flere fattige at forsør-

Jordene nord for Holstebro er opdyrket agerland, mens det meste af Tvis sogn fortsat er hede, fremgår det af Videnskabernes Selskabs kort fra år 1800. Største opdyrkede område i sognet er de tidligere hoveni-marker ved Tvis kloster. Gårdene i sognet er markeret som huse med kors på taget, mens fæstehusene intet kors har. Bemærk fattighusene øst for det store N midt i kortet.

Nor. Lund Gd.

Sønder Havn

Hylde Gd.

Blasbjerg Gd.

Hauglund Gd.

Sønder Lund

Ma Gde

Pandborg

og Bye

Blaarbjerg

Birk Gde

Risum Gde

Hornshøj

Arlund

Store

Lille Gamnelløse

Læ Gde

Meirup

Oversø

Laggaard M.

Agerbæk

Elkær

Saustrup M.

HOLSTBROE

Tvis M. Kloster og M.

Store Tausb. M.

Vejen M.

Singård

Sønder Hovgaard

Nyboe

St. Mikkel

Thorvad H.

Kroddal

Smede Gd.

Hængeberg

Elding K.

Mejgaard

Trækund

Lindholt

Skindbjerg

Kidbek

Skovvad

Lille og Store

Skovvad

Tovstrup

Skavstrup

Orlund

Norre

Polsbjerg

Svenstrup

Skjependahl

Grønt

ge. Så mange, at kommissionen henstiller til beboerne i Nr. Felding og Tvis om ikke at tage nogen indsidder i deres huse, som på kort eller længere sigt kunne tænkes at ville bebyrde fattigvæsenet. Hvert sogn er ifølge loven forpligtet til at tage sig af sine egne fattige. Det vil sige de personer, der er født og opvokset i sognet. Det finder man rimeligt nok. Men også personer, der er født uden sogns og som i mindst 3 år har opholdt sig i sognet og ernæret sig på ærlig vis, har ifølge loven ret til fattigforsørgelse i opholdskommunen. Den bestemmelse bevirker, at mange kommuner gør sig alle mulige anstrengelser for ikke at hænge på sådanne tilflyttere. Er der udsigt til, at en sådan familie vil falde det offentlige til byrde, sørger man for, at familien, inden de tre år er gået, bliver lempet over i nabokommunen.

Om Nr. Felding-Tvis kommune i særlig grad har været udsat for at få sociale tabere importeret fra andre kommuner, ved vi ikke. Måske vil en undersøgelse af nabosognenes fattighjælpsmodtagere vise et tilsvarende billede som det, der tegner sig i Tvis: Med ganske få undtagelser er de voksne fattighjælpsmodtagere i perioden 1840 til 1860 personer, som er født uden for Tvis sogn.

På det tidspunkt, hvor fattigkommissionen fremsætter sin henstilling til beboerne, er der i Nr. Felding 11 personer under fattigforsørgelse og i Tvis 24. De er inddelt i 3 klasser. Til 1. klasse henregnes de gamle og syge, som er så svækket på legeme og sjæl, at de er helt ude af stand til at klare sig selv. Til 2. klasse regner man forældre-løse børn eller børn, hvis forældre ikke kan forsørge dem. Til 3. klasse hører enkeltpersoner eller familier, som ikke tjener tilstrækkeligt til, at de kan forsørge sig selv.

Vejene i sognet

Som i andre hedesogne travede eller kørte man blot hen over heden, hvor det bedst lod sig gøre, når man skulle andetsteds hen. Hvor én havde kørt, kørte andre. Blev hjulsporene for dybe, kør-

te man ved siden af sporene og dannede en ny vej.

Men hvor skulle man overhovedet hen? Man skulle til kirke og til mølle, og det var samme vej. Derfor førte alle veje i Tvis til og fra klosterøen; kirkevejene kaldtes de. Det samme gælder præstevejen mellem Nr. Felding og klosterøen - i dag Munkbrovej-Halgårdvej-Tingagervej - formentlig den ældste vej i sognet. Præstevejen passerer Vegens Å og Halgård bæk, og begge steder har en primitiv kørebros og en stenliste meget tidligt afløst vadestederne, så herskabet på Tvis kloster og præsten kunne komme tørskoet over.

Indtil 1870'erne var det begrænset, hvor megen samfærdsel gårdene i Tvis havde brug for. Man var stort set selvforsynende og brugte egne produkter. Men omlægningen i landbruget i forrige århundrede betyder, at produkterne skal afsættes og forsyninger tilføres, og det kræver veje. Da kirken flyttes op midt i sognet i 1887, ligger de gamle veje forkert i forhold til sognets nye centrum. Stadigvæk skal en del af bønderne til mølle på klosterøen, men ikke dem alle. Mølletvangen er ophævet, så Skautrup mølle og Vegens mølle ligger nærmere for dele af sognet. Med opførelsen af mejeriet i 1892 vokser behovet for nye og navnlig bedre veje. Om et læs hedetørv skulle vælte, skete der forhåbentlig ikke alverden ved. Men en væltet mælkevogn betød ofte spildt mælk.

Sognerådet er ikke meget for at sætte vejene i stand. At en række veje nu er kommunale, betyder blot, at sognerådet kan pålægge de enkelte gårde at holde hver deres tildelte bid af vejene i stand. At sætte sognevejen i stand ved kommunal foranstaltning koster penge, så det viger sognerådet længe tilbage for.

To år efter mejeriets start henvender mejeribestyrelsen sig til amtsrådet for at få amtet til at pålægge Tvis sogneråd at gøre noget ved vejene. Sognerådet reagerer ikke, hvorpå amtsrådet gentager sit pålæg og sætter en frist på: inden 1. august. Heller ikke det fører til noget, så tredje gang

tager amtsrådet den strenge mine på og forlanger arbejdet udført inden 14 dage. Ellers vil amtet lade vejene i Tvis sætte i stand for kommunens regning. Om det så hjælp, ved vi ikke. Hele dette røre om vejene er overhovedet ikke omtalt i sognerådets forhandlingsprotokol, så hvis sagen overhovedet er drøftet i sognerådet, så har det været under kaffen.

I 1895 er den gal igen. Andelsmejeriets bestyrelse anmoder amtsrådet om at pålægge Tvis sogneråd at istandsætte vejen mellem Tvis mølle og Lauralyst med ler og lyng samt planere vejen fra Lauralyst ned til landevejen med 10 kubikfavn harpet grus inden den 15. oktober.

Når der endelig er vejsager på dagsordenen i Nr. Felding-Tvis sogneråd, ender de som regel med afslag. Beboerne i Lindholt, Tusholt og St. Gedbo anmoder i 1896 om en sti fra Peder Nygård over åen ved St. Gedbo til vejen over Østergård Tvislund. Sognerådet siger nej. Beboerne i Majgård og Kibæk vil gerne have en kirkesti over Majgård og Lauralyst jorder til den nye kirke.

Sognerådet henviser dem til at benytte vejen fra Majgård høj over Smedegård eng til Smedegårdvej. Sognerådet udviser en helt forbløffende ubøjelighed i vejsager i disse år. Søren Jensen Tvislund indklager Tvis sogneråd for retten i en vejsag. Retten giver Søren Jensen medhold og dømmer sognerådet til at betale ham erstatning med renter samt sagens omkostninger. I sognerådets følgende møde vedtages følgende protokollat: Sognerådet fandt ingen anledning til at efterkomme denne dom, men henviser til overretten.

Denne kommunale vrangvillighed i vejspørgsmål står i skærende kontrast til den fremsynetthed, som Tvis sogneråd udviser 60 år senere. I 1959 - ja, nu springer vi langt frem i tiden, men spring nu bare med! - Altså: I 1959 er der i Tvis knap 60 kilometer sognevej, hvoraf de syv kilometer er asfalteret. Med beslutningen om at asfaltere tilsammen 28 kilometer sogneveje og bygge 3 broer over Tvis Å og Morre bæk bringer Tvis

Befolkningstallet i Tvis gennem 200 år

1787: 289	1925: 1257
1801: 260	1930: 1241
1834: 448	1940: 1226
1840: 455	1950: 1306
1845: 495	1955: 1370
1850: 551	1960: 1504
1860: 641	1970: 2303
1870: 701	1980: 3536
1880: 755	1981: 3739
1901: 894	1984: 3805
1913: 1022	1987: 3774

kommune sig langt forud for andre landkommuner. Det er en udgift på 1.4 millioner kroner - et betragteligt beløb i 1959 for en lille kommune.

Tilbage til århundredskiftet:

I langt de fleste sager er sognerådets beslutninger enstemmige. Man når det gælder placeringen af skoler i sognene, kommer lokalinteresserne frem. Det er netop en skolebyggesag, der fører til adskillelsen mellem Nr. Felding og Tvis i 1913. I 1899 vedtager sognerådet enstemmigt et forslag fra skolekommissionen om at flytte skolen ved Krogsdal i Nr. Felding til Harrestrup mark. To år senere, da der har været afholdt nyvalg til en del af sognerådet, springer de fem Tvis-medlemmer af sognerådet fra denne beslutning og vedtager mod Nr. Felding-folkenes stemmer, at Krogsdal skole ikke skal flyttes men tværtimod udbygges. Det skaber bitterhed i Nr. Felding, hvor en kreds af beboere indsender et andragende om deling af Nr. Felding og Tvis i to kommuner. Tvis-folkene, der med fem mand ud af ni udgør flertallet i sog-

Prins Burisvej i Mejdal var endnu i 1962 en landevej med marker på begge sider. Men snart skød det ene parcelhus op ved siden af det andet her på trekanten med Søndre Plantage i baggrunden.

nerådet, afviser tanken, fordi de »anser de i Andragendet anførte Motiver for Adskillelse for ubegrundede og formener for øvrigt, at dette betydningsfulde Spørgsmål er for lidt over tænkt til, at der kan tages Bestemmelse om Sagen«.

Felding-boernes trussel er dog ikke uden virkning. På det følgende møde vedtager sognerådet at opføre en ny skole med tilhørende lærerbolig på Harrestrup mark. Men det dæmper ikke gemytterne. I et referat fra et sognerådsmøde senere på året hedder det: »I Anledning af en Skrivelse af 8. August d.Å. angaaende forskellige Angreb paa Tvisboerne skal Flertallet af Sogneraadet bemærke, at vi fremdeles protesterer mod de af Feldingboerne fremsatte Beskyldninger«.

I de følgende år rumler sagen i begge sogne, og i 1910 er man godt trætte af hinandens selvskab. Sognerådet vedtager enstemmigt »det af nogle Beboere til Amtet indsendte Andragende om Kommunens Deling i to Kommuner«. I juli 1911 holdes der beboerafstemning om sagen i begge sogne. 273 stemmer for en adskillelse, kun 3 stemmer imod. Den 1. april 1913 fuldbyrdes skilsmissem. Nr. Felding og Tvis er nu to kommuner med hver sit sogneråd.

Krisen kradser

Antallet af landbrugsejendomme vokser efter år

1900. I 1899 har rigsdagen vedtaget loven om oprettelse af husmandsbrug, og også i Tvis søger mange jordløse landarbejdere om statslån, så de kan få deres eget. Formålet med loven var godt nok, men desværre indeholdt loven i begyndelsen ikke nogen nedre grænse for størrelsen af de parceller, der kunne udstykkes til statshusmandsbrug. Drevne gårdslagtere så derfor muligheden for let tjente penge ved at slagte en gård og udstykke den i parceller. Gården Mejdal - det nuværende Mejdal camping - er den første gård i Tvis, der slagtes og udparcelleres på denne måde. Også på Smedegårds og Lauralysts jorder opstår en række statshusmandsbrug.

På de ringe jorder i Tvis sogn er 8 tønder land for lidt til at kunne ernære en familie. Mangen husmand og hans kone har taget fat på en sådan parcel med de bedste forhåbninger - navne som Solvang, Virkelyst, Guldager, Rosenlund og Lykens Prøve stråler ligefrem af optimisme - for så efter kort tid at måtte give op. Nye folk kommer til, og de kan heller ikke få det til at løbe rundt. Leve af bruget alene kan kun de færreste. Indtægterne må suppleres med en mælkerute, et håndværk eller med arbejde som daglejer hos gårdmændene.

Befolkningstallet i Tvis stiger fra 894 personer i 1901 til 1257 i 1925, men denne nettostigning på 40 procent dækker over en betydelig til- og fraflytning i sognet. Efter 1925 falder befolkningstallet en smule for derefter igen at stige svagt. I 1945, det år da anden verdenskrig slutter, bor der færre mennesker i Tvis end i 1925, nemlig 1230; heraf bor de 251 i Tvis by, som har 82 husstande.

Begge verdenskrige betyder tilbageslag for udviklingen i Tvis og den generelle landbrugskrise i mellemkrigsårene rammer også hårdt i Tvis. Fogedudlægninger og tvangsauktioner på både store og små ejendomme er nu så almindeligt, at det næsten er nemmere at opregne de ejendomme, som ikke er i økonomisk krise. Sognerådet oversvømmes med anmodninger om eftergivelse

af skat og med bønskrifter om forhøjelse af aldersunderstøttelsen. Ofte må de sige nej til begge dele, for hvor skal pengene komme fra? Udpantninger finder sted i stort tal, og sognefoged Didrik Mogensen farer så hårdt frem, at 54 beboere i 1929 udtaler deres mistillid til hans embedsførelse og henstiller til sognerådet at indstille en anden til hvervet. Sognerådet videresender klagen til politimesteren i Holstebro, som udbejder sig en nærmere begrundelse fra klagernes side. Det sker, og sognerådet medgiver klagerne, at sognefogeden ikke har optrådt korrekt ved en nærmere angiven udpantningssag for kommuneskatter, hvorfor man anbefaler, at klagesagen indsendes til amtets afgørelse. Da amtet tøver med at svare, anmoder sognerådet amtet om godkendelse af, at man har udnævnt en anden person i sognet end sognefogeden til pantefoged for ubetalte stats- og kommuneskatter. Men det kniber med at få skatterne ind. En lang række personer bliver strøget af valglisterne på grund af skatterestance. Alimentsbidrag bliver heller ikke betalt. Kommunen må udrede pengene og indstille barnefædrene til afsoning, når de erklærer sig ude af stand til at betale. Jo, krisen kradser i Tvis.

Mejdal gør sig gældende

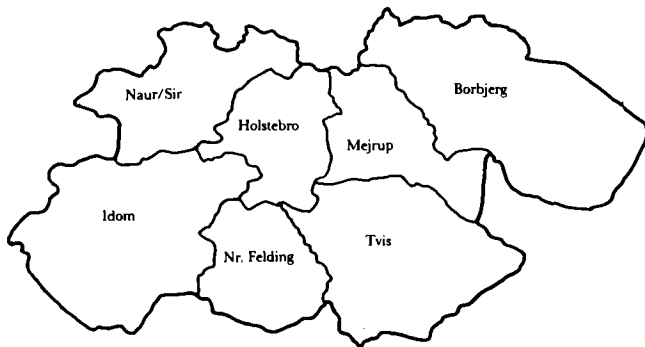
Efter anden verdenskrig begynder Tvis at kunne mærke, at nabokommunen mod vest er en købstad. I 1942 har Holstebro bygget en dæmning og en kraftcentral ved Storåen kun få meter fra sognegrænsen, og den derved opståede Vandkraftsø bliver i årene derefter et yndet udflugtsmål og rekreatiomsområde for Holstebroerne. Der er sågar dem, der køber grunde og bygger huse ned mod søen. Men da man i 50'erne begynder at udstykke grunde oppe på marken, vedtager Tvis sogneråd, at byggevedtægten for Tvis by skal gælde i hele sognet. Man må have lidt hånd i hanke med, hvad der sker deroppe i Mejdal. Det skulle nødtigt ende som det rene klon-dyke.

Tvis sogneråd 1962-1966, som påbegyndte udstykningen af Engparken, bestod af Kjeld Grønbæk, Hans Larsen og Ejnar Thomsen. Og bag dem: Sigfred Dalgaard, Thomas Petersen, Peder Lysgaard og Niels Mikkelsen.

I 60'erne tager byggeriet i Mejdal imidlertid et sådant omfang, at der snart bor lige så mange mennesker i dette yderste hjørne af sognet som i hele Tvis by. De kræver skoler, veje og kloaker, og det kan ikke gå stærkt nok. Halgård skole bliver udbygget før det egentlig var tænkt, men alligevel synes Mejdal-boerne, at Tvis kommune gør for lidt for dem, og i 1963 bryder oprøret løs. Mejdal-boerne kræver området løsrevet fra Tvis og lagt ind under Holstebro. Sognerådet stejler. Her har man investeret i udbygningen af Halgård skole samt i en skolevej mellem Mejdal og Halgård. Skulle man så pludselig miste alle skatteindtægterne fra Mejdal? Ikke tale om.

I Mejdal skriver 72 procent af beboerne under på et andragende til indenrigsministeriet om løsrivelse fra Tvis og indlemmelse i Holstebro, hvor byrådet erklærer sig villig til at tage imod Mejdal. Tvis sogneråd siger stadig nej. Og Ringkøbing amt siger nej. I 1965 foreligger svaret fra indenrigsministeriet. Det er også et nej. Ministeriet henviser til den forestående kommunalreform, som vil betyde en sammenlægning af mindre kommuner til større enheder. Der er derfor ingen grund til at foregribe begivenhederne, mener indenrigsministeriet.

De syv kommuner, som ved kommunalreformen i 1970 blev sammenlagt gav den nye Holstebro kommune et samlet befolkningstal på knap 33 000, heraf i Tvis 2300.

Ved næste sognerådvalg i Tvis opstiller Mejdal-boerne to lister, en socialdemokratisk liste, som går i listeforbund med lønmodtagerlisten i Tvis, og en bredere Mejdal-liste. I Tvis opstilles foruden lønmodtagerlisten en by- og landleste med Hans Larsen som spidskandidat og en missionsliste med Sigfred Dalgaard som spidskandidat. Mejdal, der hidtil har været repræsenteret i sognerådet ved Niels Mikkelsen, får ved dette valg to repræsentanter, valgt på fælleslisten, mens den socialdemokratiske liste og lønmodtagerlisten i Tvis får valgt Børge Dyrmosé. Niels Mikkelsen, som er placeret som nummer seks på fælleslisten i Mejdal, får det største antal personlige stemmer overhovedet, nemlig 100. Han bliver derfor næstformand i det nye sogneråd, der gen vælger Hans Larsen som sognerådsformand, og derudover består af Gunnar Baunsgaard, Børge Dyrmosé, Sigfred Dalgaard, Thomas Pedersen og Ejnar Thomsen.

I valgperioden sker der følgende ændringer: Ejnar Thomsen dør i 1966 og Frederik Christensen fra Burisholm indtræder. Gunnar Baunsgaard fraflytter kommunen i 1967 og erstattes af Karl Gandrup. Samme år anmoder Thomas Pedersen om at måtte udtræde af sognerådet. Han efterfølges af Kjeld Grøn bæk.

Kommunesammenlægningen

Dette er Tvis kommunes sidste sogneråd. I april 1970 bliver kommunalreformen gennemført, og Tvis kommune sammenlægges med Nr. Felding, Mejrup, Borbjerg, Idom, Naur/Sir, en del af Råsted samt Holstebro til den nuværende Holstebro kommune. Ved kommunevalget i 1970 indvælges tre Tvis-boere i Holstebro byråd: Hans Larsen for partiet Venstre og Børge Dyrmosé og Karl Gandrup for Socialdemokratiet. I 1978 udtræder Hans Larsen og Karl Gandrup. Nyvalgt bliver Else Cederdorff. I 1981 udtræder Børge Dyrmosé og Else Cederdorff. Nyvalgt bliver Jacob Halgaard for Venstre og Paul Cederdorff for Socialdemokratiet. Midt i valgperioden indtræder Kurt Degnbol Pedersen i byrådet ved suppler ing. Ved kommunevalget i 1985 bliver Jacob Halgaard og Kurt Degnbol Pedersen genvalgt, og Henning Gjellerod nyvalgt.

Mejdal sogn

I begyndelsen af 1980'erne bliver der bygget kirke i Mejdal. Den er tegnet af arkitekterne Holger Jensen og sønnen Lars Jensen i København og den står færdig og bliver indviet i april 1982. Befolkningsmæssigt er Tvis sogn nu så skævt, at der bor flere mennesker i Mejdal alene end i det øvrige Tvis sogn til sammen. Derfor udskilles Mejdal som selvstændigt sogn i december 1984. Sognegrænsen, som er den samme som grænsen for Halgård skoledistrikt, går fra Vandkraftsøen umiddelbart vest for Klosterøen i en bue hen til Tvis Møllevej og derfra i lige linie mod sydvest ned mellem Dueholm og Lindballe, skærer Heringvej ved 5. km.-stenen mellem Lykkens Prøve og Solvang, fortsætter øst om ejendommen Jægersborg til Vegen Å. Mejdal sogn med godt 2000 beboere, Tvis sogn med 1754 og Nr. Felding sogn med godt 1000 beboere pr. 1. januar 1985 udgør fortsat et pastorat. Sognepræster for alle tre sogne er ægteparret Lise Brandt og Ebbe Fibiger.

LAURALYST

Oprindelig hed gården *Gertrudbæk*, i den ældre skrivemåde stavet med j: Gjertrudbæk. Bækken er naturligvis Halgård bæk, der udspringer syd for Tvis by. Og Gertrud forbinder de fleste vel med et pigenavn. Men sådan hænger det ikke sammen, siger stednavneforskerne, for så skulle det hedde Gertrudsbæk. Den ældste stavemåde man kender er 'Gjettrup Beck', og man har spekuleret på, om denne trup-endelse skulle være den almindelige stednavne-endelse, der betyder 'rydning', altså 'getthorp'. Forstavelen kunne tænkes at være dyrenavnet 'ged', som på gammeldansk hed 'get'. Der er bare det ved det, at man ikke kender nogen bebyggelse i Tvis ved det navn. Så navnets oprindelse er fortsat uvis.

Mens gårdene i Tvis altid har været spredte enstedsgårde, så er 'Giettrup Beck' det eneste sted i sognet, hvor der i 1547 er tale om en samling gårde. Her ligger tre gårde og et boel. Fæsterne hedder *Niels Tamesen*, *Per Søfrinsen* og *Christen Lassen*. De betaler hver 2 ørtug rug, 2 ørtug byg, et lam, en gås, et par høns, et fødenød samt 'gjæsteri' i landgilde for deres gårde. I boelet bor *Tames Vilasen*. Han slipper med 1 ørtug rug.

Ladegård

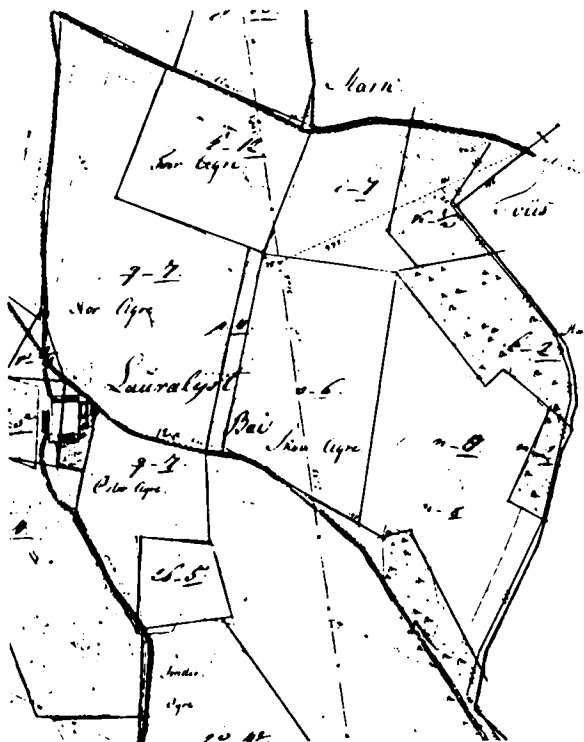
Gertrudbæk må have været noget særligt, for i 1630 inddrages den som ladegård under Tvis kloster. Den bliver ikke skyldsats ved matriklen i 1664, men medregnes under Tvis kloster hovedgårds takst. Men ved opmålingsmatriklen i 1688 bliver Gertrudbæk sat i hartkorn 7-7-1-2. Det er fortsat en ladegård eller avlsgård under klosteret

og drives af en forvalter, der tillige er birkeforvalter ved Tvis birkeret.

I 1635 føres ved Viborg Landsting en retssag mod en kvinde i Tvislund, som ved Tvis birke-ting er dømt for trolddomskunster. I den forbindelse nævnes en *Henrik Sebastsen* og en *Christen Henriksen* i Gertrudbæk - efter navnene at dømme muligvis far og søn. Fra 1677 til 1686 optræder en *Christen Jensen* på stedet. Gertrudbæks næste forvalter hedder *Peder Jensen Hegelund*. Han dør i 1693, og kort tid efter nedkommer hans hustru, der hedder Drude, med en datter, som døbes Pernille, hvorefter også de forsvinder ud af billedet.

I 1694 er *Mads Andersen* forvalter eller bestyrer af Gertrudbæk. Han er født o. 1655 og dør som en meget gammel mand i 1752. Han er da 97 år. Han var gift to gange. Hans første kone hed Dorete Lorensdatter. Hun er født o. 1668 og dør kun 33 år gammel i 1701. Med hende får han børnene Mette i 1695, som dør knap 5 år gammel, og Maren i 1698, som senere bliver gift med Anders Hansen Kibæk.

Hans anden kones navn er ikke fundet, ej heller deres bryllup, som formentlig er holdt uden-sogns, men med hende får han 8 børn: Dorete i 1702, som opkaldes efter den afdøde. Hun dør i 1705. Så følger sønnen Poul i 1704. Han kom senere til Nybo. Anders i 1706, som efterfølger faderen på Gertrudbæk. Mette i 1709, som bliver gift med Søren Christensen Brejnholt. Anne i 1712, som man ikke ved noget om. Dorete i 1714, dør 1 år gammel. Adser i 1717, dør 2 år gammel, og endelig Christen Madsen i 1719.

Matrikelkortet fra 1790 viser, at der mellem Gertrudbæk og skellet til Tvislund kun var marker dér, hvor Tvis by opstår efter 1887. Kortet er et arbejdskort med senere tilføjelser, blandt andet, at gårdens navn er ændret fra Gertrudbæk til Lauralyst og at ejeren fra 1830 er Bay.

Det er som nævnt sønnen *Anders Madsen*, der efterfølger faderen på Gertrudbæk. Anders er født i 1706 og dør 60 år gammel i 1766. Han er gift med *Maren Jensdatter*, født 1712 i Nr. Felding som datter af *Jens Poulsen* i Tolstrup. De får sønnen *Adser* i 1736, der senere overtager Lille Gedbo. *Poul* o. 1739, der fæster *Tusholt*. *Mads* o. 1742. Han er 'fra forstanden', forbliver ugift og dør 57 år gammel på Gertrudbæk. Sønnen *Jens* er født o. 1744. Han overtager gården efter forældrene. *Frans* er født o. 1747 og kommer senere til *Haurids*, hvor han dør 39 år gammel i 1786. *Mette* er født i 1750 og bliver gift med *Didrik Sørensen Tvislund*. *Søren* er født i 1751 og dør 10 år gammel. *Maren* i 1754. Hun bliver gift med *Laurids Poulsen* i Smedegaard.

Sønnen *Jens Andersen*, der overtager Gertrudbæk, bliver gift med *Karen Pedersdatter*, født 1753 i Vejvad i Vinding som datter af *Peder Pedersen*. Også de får en stor børneflokk: *Anders* i 1775, *Peder* i 1777, *Niels* i 1778, *Marianne* i 1780, *Søren* i 1782, *Poul* i 1785, *Mette Kirstine* i 1787, *Anders* i 1789, *Frans* i 1791, *Mette Kirstine* i 1794.

I 1804 bliver Gertrudbæk solgt til *Jens Andersen*, da Tvis kloster gods bliver slagtet. *Jens Andersen* dør imidlertid, inden handelen er afsluttet, så gården skødes til hans enke *Karen Pedersdatter* for 2500 rigsdaler. Gertrudbæk har nu hartkornet 5-0-0-2¹/₂₀, og dens jordtilliggende er 700 tønder land opmålt jord, men kun en brøkdel er opdyrket, nemlig de gamle ladegårds marker dér, hvor i dag Bannestrupparken ligger.

Inden salget er Gertrudbæks bygninger for første gang blevet brandforsikret, og fra denne taksation ved vi, hvordan gården så ud i 1803: Stuehuset lå dengang mod syd i gården. Det var 16 fag langt, bygget med klinede vægge og med strå- og lyngtag og rummede 2 stuer og 5 kamre foruden kælder, køkken og bryggers. Mod øst lå en 28 fag lang staldbygning, der også var indrettet til hakkelseskammer samt lo og lade. Fårehuset lå mod nord i gården. Det samme gjorde fæhuset, mens det vestre hus på 11 fag rummede fæhus, tørve- og svinetus samt vognporte. Alt i alt forsikres Gertrudbæk for 1100 rigsdaler, den højeste brandforsikring for nogen ejendom i Tvis sogn, bortset fra hovedgården Tvis kloster.

Enken *Karen Pedersdatter* skøder i 1807 Gertrudbæk til sin søn *Peder Jensen* for 2500 rigsdaler. Han ejer den herefter indtil 1812, da han sælger den til broderen *Anders Jensen* for det samme, som han selv gav for den: 2500 rigsdaler.

Anders Jensen bygger nyt stuehus på Gertrudbæk vest i gården, hvor stuehuset siden har været placeret. Det er noget større end det gamle: 22 fag langt og grundmuret til alle sider og har 'fjeldguld', det vil sige: bræddeguld. Der er fyrreloft

over hele huset, og taget er af strå og spåner. Huset har fire skorstene samt engelske vinduer og hollandske døre. Det er indrettet til 2 stuer og 8 kamre, 2 forgange foruden køkken, bryggers og bagestue. Forsikringssum: 2500 rigsdaler alene for det nye stuehus. Dette stuehus, som senere bliver ombygget og får lige kamtakkede gavle, er det stuehus på Lauralyst med de 10 værelser, som der i hele sognes tales om med beundring og respekt.

Anders Jensen er gift med Kirstine Andersdatter, vist nok fra Nøvling. De får børnene Karen i 1826, Jens i 1828 og Kirstine i 1830.

Gården omdøbes

700 tønder land i jordtilliggende, det store hartkorn, stuehus med 10 værelser, imponerende avlsbygninger: Gertrudbæk er godt på vej til at blive sognets betydeligste gård. Fra midten af 1800-tallet benævnes de skiftende ejere af Gertrudbæk »Proprietærer«. De har indflydelse og bruger den både da kirken skal bygges og jernbanen anlægges, som vi senere skal se.

I 1830 flytter Anders Jensen til Fjederholt i Rind sogn og sælger Gertrudbæk til *Hans Henrik Bay* fra Lægård mølle. Han er født 1805 på Clausholm i Voldum sogn og han gifter sig samme år som han køber Gertrudbæk med *Laurentine Severine Christiane Richter*, født 1812 i Levring. Købesummen for Gertrudbæk er 5100 rigsdaler, hartkornet er uforandret 5-0-0-2 $\frac{1}{20}$ og af de 700 tønder land er 93 tønder opdyrket. *Hans Henrik Bay* ansøger og får kong *Frederik den Sjettes* tilladelse til at give gården et nyt navn. Han ønsker at kalde den Lauralyst efter sin kone *Laurentine*, og det hedder den siden 1831.

Det unge proprietærpar på Lauralyst får børnene *Andrea Cathrine* i 1831, *Caroline Severine Marie* i 1833, *Johanne Sophie* i 1834, *Hans Peter Andreas* i 1836, *Laura Juliane Marie* i 1837, *Nanna* i 1838, *Thora Nielsine* i 1839 og *Søren Laurids* i 1841. I 1841 dør proprietær *Bay*, kun 36 år

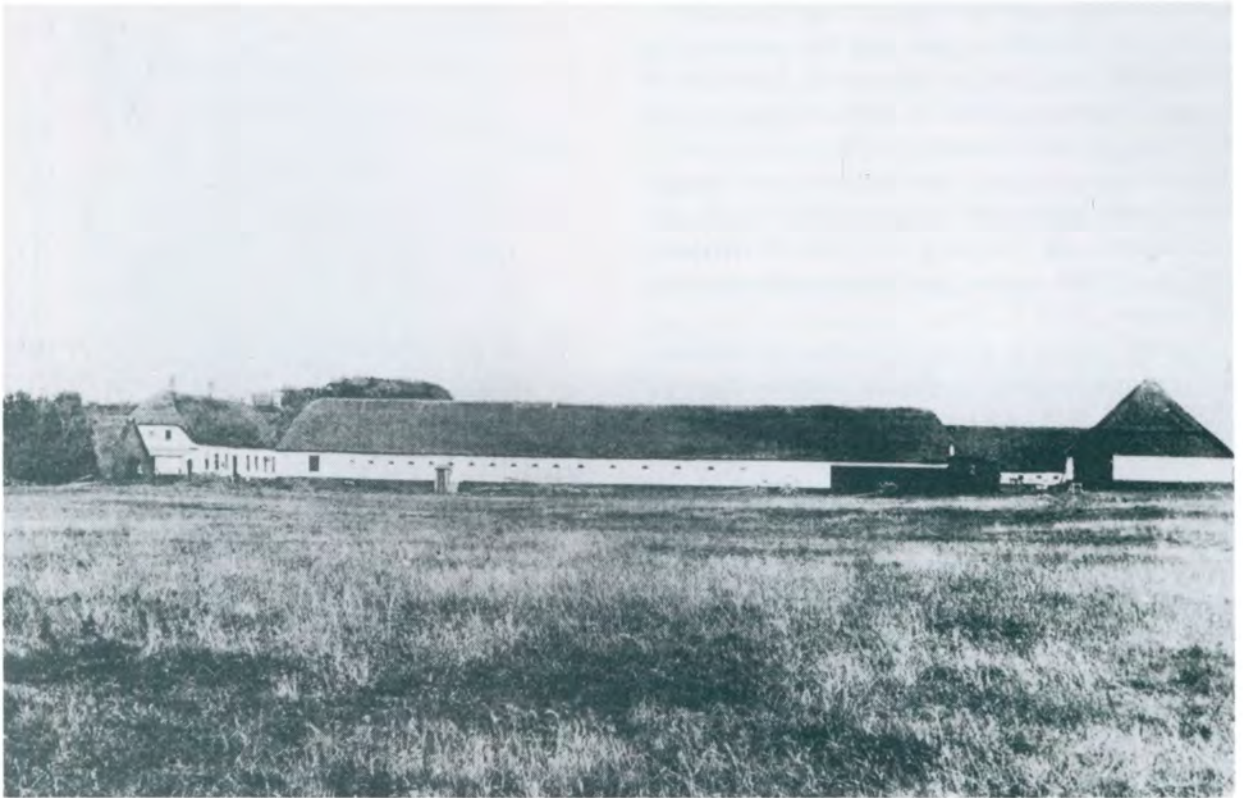
Edvard Bluhme er proprietær på Lauralyst fra 1853. Da han sælger den i 1869, bliver han husmand i den udstykkede Skovbolig i kanten af Egeskoven, som stadig kaldes Bluhmes skov.

gammel, og enken sidder derefter i uskiftet bo på Lauralyst i den næste halve snes år, mens gården drives ved tjenestefolkene. I 1850 er der 9 tjenestefolk på gården foruden enken og hendes 7 børn, hendes svigermoder *Ane Cathrine Bay* samt en ugift svigerinde, som er lærerinde for børnene.

I *Laurentine Bays* tid bliver en mose på Lauralysts jorder lejet ud for 20 år til købmand *Toft* i Holstebro, men ellers er gården endnu komplet, da hun i 1853 flytter til Ejsinggård og sælger Lauralyst til konsul *Hans Pedersen Rygaard* i Struer, der har pant i gården. Han videresælger den for 16 800 rigsdaler til proprietær *Edvard Bluhme*, der flytter hertil fra Vendsyssel.

Bluhme

Edvard Bluhme er født 1825 i Angel i Slesvig og er gift med *Gerhardine Elisabeth Knudsen*, født 1827 i Nimtofte ved Randers som datter af mølle-ejer *Knud Knudsen*. Parret har ingen børn selv, men et plejebarn, *Betty Camilla Voß*, født 1850 i Holbæk Mølle på Sjælland. Hos dem bor endvidere den cand.pharm. *Henrik Sørensen Lund*, hvis gravsten endnu kan ses på Tvis gamle kirke-

Store avlsbygninger og stråtækt stuehus med fire skorstone og ti værelser bekræfter, at Lauralyst er den betydeligste gård i sognet. Da den i 1920-erne kommer i økonomiske vanskeligheder og det kniber med at finde købere, bliver bygningerne »sminket« med kamtakkede gavle og kvist på stuehuset som det fremgår af luftfotoet på næste side.

gård. Det er en stor sten, hvorpå den afdøde betegnes som »fædrelandsvennen« og under navnet står: »Dette Minde reistes af hans Venner«.

I Bluhmes tid på Lauralyst vokser folkeholdet på gården. I 1860 bor der en avlsbestyrer og hans kone, der er husholderske; endvidere en mejeriforpagter og hans kone samt deres fire børn. Derudover er der en røgter, 4 karle og 3 tjenestepiger.

Bluhme opfører en ny længe i nordsiden af gården, altså langs med Smedegårdvej. Den er 34 fag lang, 11½ alen dyb og 3 alen høj til taget. Huset er grundmuret og stråtækt. I den vestlige ende af huset indretter han mejeri og bryghus samt et lille kammer. I disse tolv fag af huset er

der lergibsedede lofter samt to halve fag vinduer med små ruder. Resten af længen indrettes til fæhus.

I 1860 bortforpagter Bluhme hele sin besætning samt mejeriet til Bertel Laursen. Det skyldes ikke blot denne mejeriforpagters dygtighed, men også det forhold, at Edvard Bluhme ikke er rask. En snigende sindslidelse fører til, at han i en periode bliver erklæret for umyndig, men denne kendelse ophæves igen. I 1862 bortforpagter Bluhme Lauralyst til W. Friese fra Grenå, og i 1869 sælger Edvard Bluhme Lauralyst til *Søren Peder Smith* og flytter med sin hustru til et husmandssted udstykket fra Lauralyst, kaldet Skovbolig - i dag: Egevænget 1.

Smith

Søren Peder Smith er kun 23 år og ugift, da han i 1869 overtager Lauralyst. Han er født i 1845 i Egense på Fyn og gifter sig med Tora Benedikte Lund, født 1853 som datter af redaktør Lund i Holstebro. De får børnene Ole Gerhardt i 1874, Christian Marius Anton i 1877, Gerhardt Frederik Peder i 1879, Louis Frederik i 1881, Søren Thorvald Laurids i 1885, Marian Johanne Elisa i 1886 og Helfred Louise i 1889. Familien får senere efter at de er flyttet fra Tvis tilladelse til at føre familienavnet 'Aarestrup Smith'.

I en årrække går det godt for Smith, men så begynder det at knibe. I 1883 begynder han at udstykke jorden, og i 1890 går han fallit og må forlade Lauralyst og flytte til Sevel kro. Det er den vest- og sønderjyske kreditforening, som må overtage Lauralyst. Den driver gården nogle år ved bestyrere og skiller yderligere tyve tønder land fra for at få dækning for nogle af de penge, foreningen har til gode i gården; det er den jord, som bliver grundlaget for ejendommene Vejager og Føniksminde.

Christensen

I 1894 lykkes det kreditforeningen at finde en køber. Det er den hidtidige forvalter på Store Restrup *Anders Christensen*, som nu bliver proprietær på Lauralyst. Han køber gården på de betingelser, at han hverken skal svare renter eller afdrag i 3 år, men at de påløbne renter skal lægges til købesummen, som var 70 000 kroner. Til gengæld forpligter han sig til at opdyrke 75 tønder land hede, hvoraf de 25 tønder skal være tilsæet det tredje år efter overtagelsen, hvilket også skete. Det drejer sig om gårdens tilliggende hedeareal nord for Smedegårdvej. I alt omfatter Lauralyst ved Anders Christensens overtagelse af gården omkring 400 tønder land. Anders Christensen er født på Thyholm i 1854 og gift med Johanne Christiane Beck, født i Vester Thorup i 1862. De

Lauralyst omkring 1933 med det ombyggede stuehus fra 1816. I 1935 nedbrændte udlængerne men blev genopført på samme sted. Huset i forgrunden er de to sammenbyggede røgetboliger til Lauralyst, de eneste Lauralystbygninger, som er tilbage i dag på Lauralystvej.

har børnene Vita Beck Christensen, født 1896, Alma Beck Christensen, født 1900.

Efter anlæggelsen af jernbanen og opførelsen af Tvis Station i 1903 - en placering, som proprietær Christensen havde ikke så lidt indflydelse på - opstår Tvis stationsby på Lauralysts jorder og der udstykkes flere mindre parceller langs med vejen mod Tvislund, der snart får navnet Hovedgaden.

I 1915 sælger Anders Christensen Lauralyst. Han og hans kone flytter til Holstebro, og siden bygger de et hus i Grejsdalen ved Vejle. Huset kalder de 'Tvis'. Salgssummen for Lauralyst er 180 000 kroner og gårdens jordtilliggende er nu på ca. 200 hektar. Køberne er *Anders Breinholt* og *Christian Vandamsgaard*. Igen udstykkes Lauralyst og igen skifter den hyppigt ejer. Ejendommene Engholm, Lerbæk og Banestrup opstår i disse år. I 1922 ejes Lauralyst af *L.P. Poulsen*, i 1924 af *K.P. Haugaard*, derefter af *L. Pagh*, hvorefter den overtages af Bikuben i Århus, som i 1928 sælger den til grosserer *R.L. Hvid*, København, som fra 1933 driver den ved forpagter Erik Thomsen. I

Lauralyst blev nedrevet i 1978, da Holstebro kommune købte ejendommen. Billedet er taget kort før nedrivningen. Det fraflyttede stuehus er en bungalow, som blev opført i slutningen af 1930'erne, få år før Vilhelm Sønderby overtog Lauralyst.

1936 er gården på 54 hektar, hvoraf de 52 hektar er ager, 1 hektar eng og 1 hektar gårdsplads og have. I 1936 brænder Lauralyst, hvorefter gården genopføres med moderne bygninger.

Sønderby

Alligevel er Lauralyst en gård, der er kørt ganske meget ned, da den i 1942 overtages af *Johannes Vilhelm Sønderby*, der i løbet af nogle år får den i god drift igen.

Johannes Vilhelm Sønderby er født i 1899 i Gjellerup som søn af Peder Pedersen Sønderby, som drev Smedegaard. Han er gift med Agnes

Signe Henriksen, født i 1904 som datter af Søren Henriksen i Hedegård. Parret flytter hertil fra Sparretoft med fire børn og får i Lauralyst yderligere sønnen Søren Peder i 1946.

I 1961 dør Vilhelm Sønderby, og i 1964 sælger enken gården til *Christian Lauge Nielsen*, der i 1971 sælger den til *Børge Sørensen*. Han har den indtil 1978. Så sælger han til Holstebro kommune, som nedriver bygningerne og udstykker jorden. Landbrugsjorden bliver solgt til omkringboende landmænd. Grunden, hvor gården lå, er delvis udstykket til parcelhusbebyggelse og industri. Lauralysts have forsøger man at bevare som et åndehul midt i byen Tvis.

TVIS BY

Meget få byer her i landet kender deres fødselsdag. Det gør Tvis. Byen blev grundlagt den 20. november 1887, den dag kirken blev indviet. Men det var der ingen, der vidste, og det var heller ikke med i planen. I det vidtstrakte Tvis sogn med enestegårdene havde man aldrig haft nogen landsby og heller ikke noget ønske om at få det. Det drejede sig om at få bygget en ny kirke et mere centralt sted i sognet end nede på klosterøen, som unægtelig lå lidt afsides for de fleste. Og nu stod den dér på bakken øst for Lauralyst, ene bygning midt mellem proprietærgården og Bluhmes husmandssted nede ved æ' skov. Jovist skulle der bygges en kirkestald ved kirken til kirkegængernes heste. Men at flytte skolen og degnens bolig op ved siden af kirken, som lærer Henriksen foreslog, ville man ikke vide af. Og præstegården lå jo i Nørre Felding, så det kom heller ikke på tale. Så: Samlet bebyggelse - nej tak!

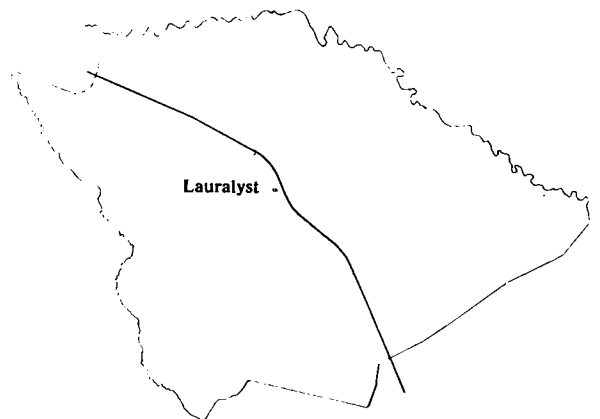
Tvis by ligger på Lauralyst jorder og Tvislund jorder. Skellet går tværs over Hovedgaden mellem nummer 38 og 40. Det er langs Hovedgaden den første bebyggelse opstår på parceller udstykket fra Lauralyst. Mejeriet opføres i 1892 og de første beboelseshuse efter århundredskiftet.

Jernbanen kommer til Tvis i 1904. Heller ikke det var tanken, men her havde proprietæren på Lauralyst igen en finger med i spillet. Planen var, at banen skulle følge en lige linie fra overskæringen inde ved Herningvej, dér, hvor der i dag er en viadukt under Ringvejen og Herningvej, ned gennem Tvis sogn, slå et sving ved Hingebjerg bavn for derefter igen at følge en lige linie ned til

Aulum. Der var allerede sat pæle af i marken, dér hvor banen skulle gå. Men proprietæren ønskede banen lagt nærmere ved Lauralyst, så han indbød teknikerne og andre folk med indflydelse til frokost på Lauralyst. Dagen efter blev de nedrammede pæle flyttet, og banen fik det nuværende forløb. På et kort over Tvis er det tydeligt at se, hvorledes de tre sving banen slår ved Tvis er en rettelse i den oprindelige plan. Ingeniører og arkitekter ynder ikke en masse buer og sving, men hvad gør man ikke for en god frokost?

Stationsby

Det er nærliggende at mistænke proprietær Christensen for at have øje for den erstatning han får, når han ved den ændrede linieføring skal

En frokost på Lauralyst er skyld i, at jernbanen fik dette ændrede forløb gennem Tvis sogn.

Disse syv huse i Hovedgaden er bygget mellem 1903 og 1906. Ældst er købmand Peder Jensens hus med flaget og de brede hvide rammer om butiksvinduer og dør. I huset ved siden af åbner bagermester Norre i 1906 en bagerforretning, og det har her været siden da. I det næste hus med de vandrette striber og smøgen ind langs huset indrettes senere Tvis telefoncentral. Billedet er taget i 1907.

afstå mere jord til jernbanen. Men som den igangsætter han ubestrideligt er, har han sikkert en række positive forventninger til banen, når han ser, hvordan det er gået andre steder. De ændrede produktions- og afsætningsforhold i landbruget betyder, at der skal tilføres mergel og kunstgødning, og at landbrugets produktion vokser og skal transporteres til fjernere markeder.

Set i tilbageblik må det erkendes, at hverken for landbruget i Tvis sogn eller for udviklingen i Tvis by kommer jernbanen til at spille nogen afgørende rolle. Det er der flere årsager til. Dels

sognets udstrækning, dels at Tvis ligger så nær Holstebro. Men den væsentligste årsag er nok, at jernbanen kommer så sent.

Den store udvikling for de stationsbyer, der skyder op langs de nyanlagte jernbaner, indledes i 1880'erne og tiltager frem mod år 1900. Efter århundredskiftet er udviklingen mere behersket for nærmest at gå i stå i mellemkrigsårene. En genopblomstring oplever stationsbyerne i 1960'erne og 70'erne, da nye parcelhuskvarterer og servicevirksomheder skyder op, mens afhængigheden af jernbanen aftager.

Nu har fotografen stillet sig op i Hovedgaden ud for nummer 14, for her kommer brudeparret Niels Christian Andersen og Karen Boutrup Christensen i spidsen for bryllupsgæsterne på vej fra kirken hjem til Skovbolig. Over kirkegårdslågen og trætoppene aner man stationsbygningen, og bag signalmasten og vogterhuset ses røgterhuset og den lange ladebygning på Lauralyst. Billedet er taget i 1907.

Fordi jernbanen først kommer i 1904, bliver Tvis aldrig en egentlig stationsby, selv om den får navn af stationsby. Læg mærke til, at hovedgaden i Tvis ikke er nogen »Stationsvej« eller »Jernbanegade« som i andre stationsbyer. Sådanne findes ikke i Tvis. Hovedgaden er vejen ved kirken ud mod Tvislund. Det er her den tidligste bebyggelse opstår. Ikke på Lauralyst-siden af banen. Heller ikke den specielle stationsby-arkitektur finder vi på husene i Tvis. Her er ingen huse, som med storslåede indgangspartier eller små tårne skal markere indehaverens status. Det er

enkle huse, som ikke giver sig ud for mere end de er.

Tvis hører til den slags byer man kalder rurale. Det vil sige byer med kirke, mejeri og enkelte håndværkere og handlende og med en befolkning, som har nær tilknytning til landbruget. De fleste af husene i Hovedgaden er bygget af og til tidligere landmænd i sognet. Før i tiden gik de på aftægt på gårdene. Efter år 1900 bliver det moderne at bygge sig et hus i Tvis, når en gårdmand eller en enke overdrager gården til yngre kræfter. Denne tendens gør sig stadig gældende.

Også dette billede må være fra 1907, taget fra Lauralyst mark, hvor i dag Bannestrupvej ligger. Eneste nybebyggelse på Lauralyst-siden af banen er stationen og vogterhuset, som ses yderst til højre. Så følger mejeriskorstenen og mejeriet, som det så ud før ombygningen i 1912. Derpå de syv huse i sydsiden af Hovedgaden.

Både i den gamle boligmasse og i de nyere parcelhuskvarterer bor der mange familier eller enlige, som tidligere har ejet og drevet landbrugs-ejendomme i Tvis.

Naturligvis kommer der med mejeriet og jernbanen enkelte tilflyttere udefra. Også blandt de handlende, der i starten med varierende held forsøger sig i Tvis, er der folk, som ikke har den umiddelbare tilknytning til landbruget lokalt. Men de kommer aldrig til at dominere i en sådan grad, at der som i andre stationsbyer opstår en egentlig stationsbybefolkning, som får intersemodsætninger til landbefolkningen. Helt frem til efter anden verdenskrig er Tvis i udtalt grad landboernes by med handlende og håndværkere,

der betjener landbruget og med virksomheder - mejeriet, foderstofforretningen og kartoffelcentralen - der er skabt af landbruget. Det ændrer sig fra slutningen af 1960'erne, som vi senere skal se. Men nu skal vi først en tur ned ad Hovedgaden.

Kirken

Tvis kirke er tegnet af arkitekt Løffler i København, men den er opført af lokale håndværkere. Murerarbejdet af Christian Jensen, senere kaldet Christian Høvids, da han overtager sin svigerfars gård Vester Høvids. Han stammer fra Østergård i Tvislund, bliver udlært som murer og driver som ung ejendommen Baunhøj. Leve udelukkende

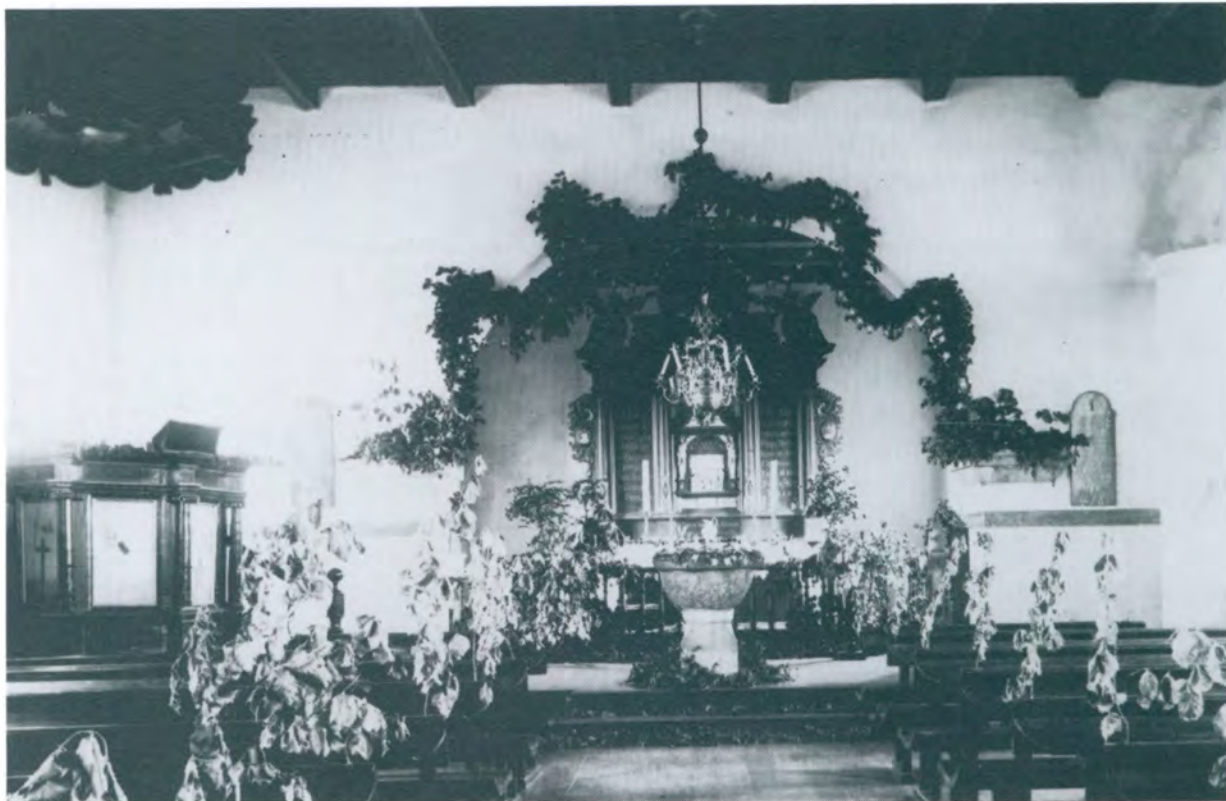

Både den store og den lille kirkegårdslåge var oprindelig af træ og sad i murede lågestolper, som i deres form skulle ligne kirketårnet, omend de var knap så spidse. Forpladsen blev i 1932 nyanlagt med et halvmåneformet bed med græs og roser. Kapellet blev bygget i 1952 til venstre for flagstangen, hvor der engang var kartoffelmark.

af håndværket kunne kun de færreste håndværkere på landet dengang. De drev landbrug ved siden af. Siden flytter Christian Jensen til Holstebro, hvor han nedsætter sig som murermester. Sønnen Jens Jensen fortsætter håndværksevirsomheden, som i dag under navnet Jens Jensen Murer og Entreprenør A/S videreføres af sønnesønnen Jens Chr. Kirketerp Jensen. Opførelsen af Tvis kirke i 1887 er således firmaets første betydelige byggeopgave. Også tømrerarbejdet er udført af Tvis-håndværkere, der driver landbrug ved siden af, nemlig af Hans Mogensen i Vester Skautrup, som blev kaldt Hans Dahl, fordi han stammede fra Skærpendal, og Christian Pedersen Haurids.

Alt i alt koster kirken 15.000 kroner, og det er i 1887 mange penge for kirkeejerne. De søger om lån i stiftsmidlerne i Ribe, men ifølge gammel tradition må der ikke være gæld i Guds hus, så derfor tinglyses gælden i kirkeejernes gårde. Det er nemlig gårdene i sognet, der ejede kirken. Både den gamle nede på klosterøen og den nye midt i sognet. Ikke alle gårdene i sognet. Gårdene på Tviskloster og Lauralyst jorder var ikke kirkeejere. Det skyldes, at det kun var fæstegårdene i Tvis, der var pålagt kirketiende inden overgangen til selveje i 1804, og på Tviskloster mark og Lauralyst mark har der aldrig ligget fæstegårde.

I 1912 kommer der en lov om, at menighederne kan overtage kirkerne, men det sker ikke i

Det faldt ikke i alle Tvis-boeres smag, at altertavlen ved opstillingen i den nye kirke i 1887 var overmalet med egetræsmaaling og sidefelterne påført skriftsteder i guldbogstaver. Midt for alteret hang den lysekrona med levende lys, som Peder Gedsted og Karen Kristine Quistgaard på Tvis kloster i sin tid skænkede kirken.

Tvis, fordi kirkeejerne stadig betaler på det lån de har optaget til opførelsen af kirken i 1887. Tvis kirkes overgang til selveje finder sted så sent som i 1952.

Et kirkehus med stalde til kirkægængernes heste bliver opført ved kirken. For at finansiere det får kirkeejerne den geniale idé at udstykke gravstederne på kirkegården og sælge dem. Når man kan udstykke landejendomme, kan man vel også udparcellere gravsteder. Men den går ikke. Stiftsøvrigheden forlanger ordningen ophævet, hvorefter kirkeejerne igen må pålignе de enkelte gårde gælden.

I 1926 udvides kirkegården hen til det gamle skel mod øst, og i 1929 vedtager menighedsrådet

at købe et stykke jord af Christian Andersen i Skovbolig med henblik på senere udvidelse af kirkegården mod øst.

Kirkeejerne vælger to kirkeværger, der har med bygningen og kirkegården at gøre, men samtidig vælges der et menighedsråd, der står for driften. Allerede i det menighedsråd, der vælges i 1904, bliver der rørt ved spørgsmålet om præstens fortsatte bopæl i Nr. Felding, og i 1916 - efter kommuneadskillelsen - indsender Tvis menighedsråd en ansøgning til kirkeministeriet om flytning af præstegården til Tvis by. Man henviser til, at det vil være lettere at få ansøgere til præsteembedet, hvis præstegården ligger i Tvis. Desuden vil præsten få nærmere kontakt til fler-

I 1951 bliver altertavlen bragt tilbage til sit oprindelige udseende med Moses og Jesus i sidefelterne. Den store kakkelovn i højre side fjernes året efter, og der installeres el-varme. De åbne bænkerækker erstattes af lukkede kirkebænke, og prædikestolen hæves. Nye tavler til salmenumrene anskaffes i stedet for de gamle, hvor salmenumrene blev skrevet med kridt.

tallet af beboerne, idet der i Tvis bor 1068 sognebørn mod kun godt 600 i Felding.

Kirkens indre og ydre er flere gange istandsat. I 1904 bliver det på forslag af pastor Sick vedtaget at købe et billede af Kristus på korset for midler, der indsamles i kirken. - I 1914 vedtager menighedsrådet at fjerne spytbakkerne i kirken, og i våbenhuset ophænges en plakate fra Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse, der opfordrer kirkegængerne til ikke at spytte på gulvet.

I forbindelse med 50-års jubilæet i 1937 skænker et af sognebørnene en syv-armet lysestage til kirken på den betingelse, at der skal installeres elektrisk lys i stagen. I 1942 installeres der orgel i kirken og opføres nyt pulpitur over indgangen.

Det gamle harmonium, som siden 1917 har ledsaget kirkesangen, bliver solgt til missionshuset for 50 kroner.

I 1943 - midt under besættelsen - forærer fabrikant Færch en flagstang til kirken, og samme år anskaffes særkalke til altergæsterne. Kirkens ligkapel er opført i 1952.

Kirkeinventaret bliver i 1951 istandsat på kirke-maler Johs. Madsens værksted i Aalborg. Egetræsmalingen fjernes fra altertavlen, så Moses og Kristus i sidefelterne igen kommer frem. Både altertavlen, prædikestolen med lydhimmel og degnestolen bliver malet op i de farver og med den guldstaffering de havde, da de stod i den gamle kirke nede i klosterdalen.

Da det smukt istandsatte inventar igen er anbragt på sin rette plads i kirken, falder det endnu stærkere i øjnene, at også kirkerummet trænger til en kærlig hånd, og i 1953 bliver kirken lukket et halvt år, mens den gøres i stand både ude og inde. Vinduerne i kirkens nordvæg mures til, kirkerummet hvidtes og træværket males. Den store kakkellovn, som står i sydsiden modsat prædikestolen, fjernes, og kirken forsynes med el-varme. Foran alteret lægges et gulvaltertæppe med Tvis Klosters segl som motiv. Tæppet er et korsstingsbroderi, fremstillet af en række af menighedens kvindelige medlemmer. Et nyt tæppe med samme motiv har en kreds af damer i sognet broderet til jubilæet i 1987.

I 1982 får Tvis kirke et nyt orgel i forbindelse med en istandsættelse, hvorunder kirken igen er lukket et halvt år. Menighedsrådet køber i 1985 foderstofforretningens areal bag Brugsforeningen. HAGs pakhushed nedrives og arealet inddrages i kirkegården, så der foruden en større oplagsplads indrettes et hjørne med gravsten fra de hjemfaldne grave.

Også HAGs arealer på den anden side af Hingbjergvej bliver købt og frilagte. I 1987 fremlægger menighedsrådet et projekt til opførelse af et menighedshus på dette areal.

Kirkehuset

Ved siden af kirkegården opføres et kirkehus med bolig og en lille stue, hvor de forordninger, som skal læses op på kirkestævnet, lægges frem, og hvor sognerådet af og til holder møder. I forbindelse med kirkehuset opføres stalde til kirkegængerne heste. I 1924 udvides med endnu en staldbygning, som kan rumme 17 spand heste, og året efter lejer mejeriet staldplads i kirkestalden til mælkekuskenes heste. I 1964 rives det gamle kirkehus ned og giver plads for et moderne parcelhus til bolig for kirkebetjent og graver.

Den første, der bebor kirkehuset fra 1887, er *Poul Nielsen*, som flytter fra ejendommen Lille

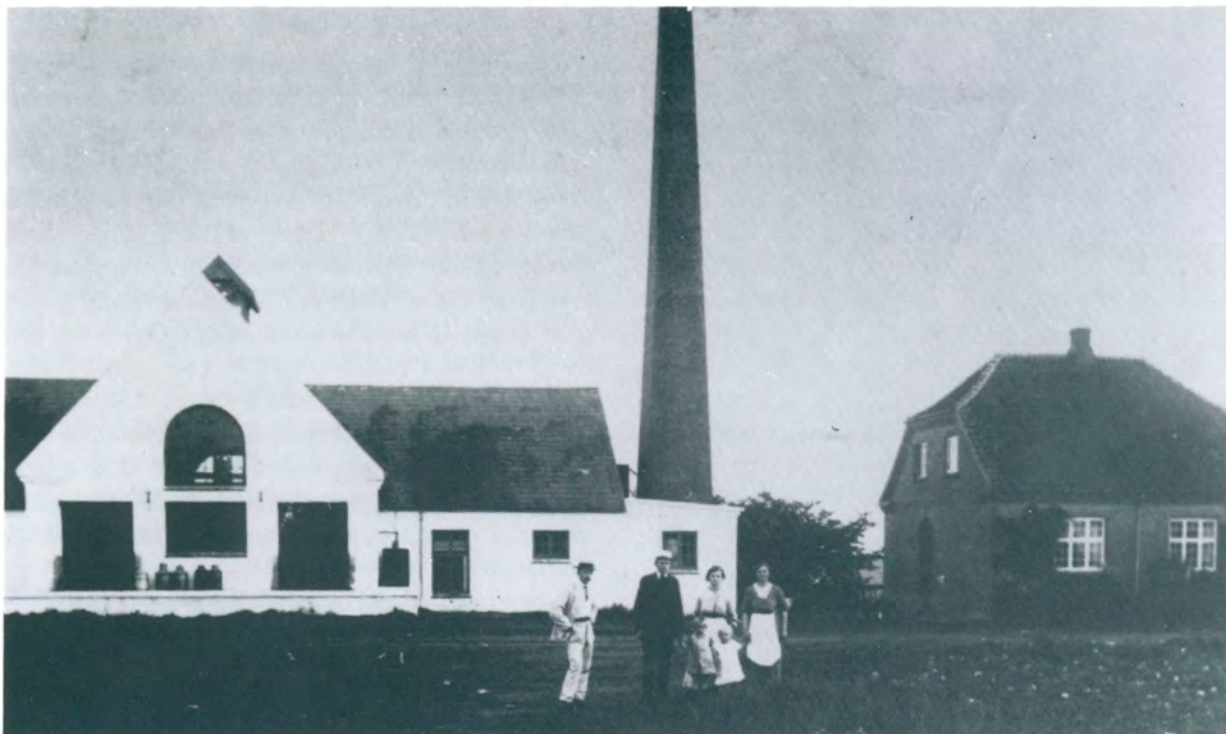
Soels, og som foruden at være graver ved kirken ernærer sig som skomager i kirkehuset. Efter Poul Nielsens død i 1895 overtager den ældste søn *Niels Christian Nielsen*, gift med Ane Tolstrup Nielsen, både lejemålet og skomageriet. De får børnene Oskar i 1901, Martin i 1903 og Ingeborg i 1916. Ane Skomager er desuden fra 1915 til 1920 ansat som ringer og kirkebetjent ved Tvis kirke. Parret flytter i 1926 til Hovedgaden 16, hvorfra de fortsat driver skomagerforretning. Ind i kirkehuset flytter *Peder Jensen*, »Pe' Værk«, som han kaldes, fordi han bliver bestyrer for elektricitetsværket i Tvis. Han er graver ved kirken, mens kirkebetjentstillingen fra 1920 til 1937 varetages af *Ane Jensen Morre*, der bor i Hovedgaden nr. 11.

I 1930 flytter Peder Jensen til en bolig i Hovedgaden 32 ved siden af elektricitetsværket, og den næste lejer i kirkehuset er *Christian Jensen Overgaard*. Han er tømrermester og har ingen funktion ved kirken. Kirkehuset er i denne periode udelukkende lejebolig.

I 1937 bliver murer *Jens Peder Jensen* ansat som graver og kirkebetjent men bor ikke i kirkehuset. Han er gift med Johanne Pedersen fra Lindballe, som efter mandens død fortsætter som kirkebetjent. I 1953 bliver *Johannes Christensen* fra Højgård ansat som kirkebetjent og graver, efter at han i nogle år har haft løst arbejde ved kirkegården. Han efterfølges i 1957 af *Thorvald Emil Hansen*, som flytter hertil fra ejendommen Ny Mejdal. I 1964 antages *Mads Uhlund Jensen* fra Nørrevang som kirkebetjent og graver. Han flytter i 1975 til Hovedgaden 42, og *Gunnar Skov*, født 1924 i Fousing, gift med Ida Ellegaard Jensen, født i 1927 i Fousing, flytter hertil fra Holstebro og overtager kirkebetjent- og graverstillingen.

Tvis Andelsmejeri

Mejeriet er den første virksomhed, der opføres i 1892 på en grund over for kirken. Håndværkerudgifterne løber op i 1740 kroner, men det er ikke gjort med bygningen alene. Der installeres

I 1912 udvides mejeriet og samtidig opføres en mejeribestyrerbolig, som den nyansatte mejeribestyrer Søren Nielsen Giver flytter ind i. Han ses her med mejeristkasket sammen med hustruen Valborg og børnene Vagn Aage og Signe. Bag børnene står tjenestepigen Ellen, som desuden er mejerske. Manden med stråhatten er mejerist Holst.

mejerimaskiner til behandling af mælken og fremstilling af ost og smør. Alene dampmaskinen, der skal drive det hele, koster 1175 kroner og centrifugen 1150 kroner. Vand får mejeriet fra egen brønd. Da den løber tør, borer man en ny, som heller ikke kan dække behovet, hvorefter en rørledning fra Lauralyst mergelgrav bliver ført over til mejeriets brønd.

Til at forestå arbejdet i mejeriet ansætter bestyrelsen den unge *Jens Kristian Henriksen* som mejerist til en løn af 950 kroner om året, fri bolig og brændsel samt 1 pægl fløde og al det skummetmælk han kan drikke. Der er blot det problem, at han ikke har været soldat endnu, men i 1892 giver bestyrelsen ham lov til at møde på session, selv om han ved sin ansættelse har lovet at søge udsættelse. Han gifter sig med *Jensine Lar-*

sen og de får i 1896 sønnen *Aage* og i 1897 sønnen *Ejnar*.

Den skepsis, der hist og her findes i sognet over for andelsmejeritanken, forsvinder snart. Kort tid efter starten har mejeriet 95 leverandører i Tvis og 11 i Nr. Felding, som først får sit eget andelsmejeri i 1907. Mejeriet omsætter 1.4 millioner pund smør, og smørret koster 96 øre pundet. På generalforsamlingen har hver andelshaver en stemme, men mejeriets overskud fordeles efter fedtindholdet i den mælk de leverer. Leverer en andelshaver mindre end 7 pund mælk, får han dog ikke andel i den skummetmælk, som leveres tilbage til producenterne.

I 1898 bliver den 27-årige *Poul Jensen Seerup* antaget som mejeribestyrer. Han stammer fra Mors og er gift med *Else Marie Pedersen*, og par-

I deres pæne tøj og på festligt smykkede vogne er mælkekuskene forsamlet på pladsen foran Tvis andelsmejeri i anledning af mejeriets 50 års jubilæum i 1942.

ret kommer hertil fra Vinding sogn. I Tvis får de børnene Signe Johanne i 1908, Aksel Peder i 1909 og Gunhild i 1910. I 1912 rejser han, og der indkommer 35 ansøgninger, da stillingen slås op. Udpeget bliver *Søren Nielsen Giver* fra Sønderup Andelsmejeri. Lønnen er nu 1600 kroner om året, fri husleje og brændsel, 2 deciliter fløde daglig samt al den skummetmælk og kærnemælk han har brug for.

Prisen på en liter sød stiger i 1912 til 15 øre, kærnemælk til 6 øre og skummetmælk til 4 øre. Det går helt godt for mejeriet. Før banens anlæggelse fragtede man mejeriprodukterne til Holstebro, men efter 1904 afsendes smørret og osten fra Tvis station, hvortil man også får kullene til dampmaskinen. I 1912 ombygges og udvides mejeriet, og der opføres en mejeribestyrerbolig ved siden af mejeriet. Under første verdenskrig kniber det med kultilførslerne, og mejeriet må fyre med tørv. Krisen i landbruget viser sig også i en mindre tilbagegang i omsætningen. Alligevel har Tvis Andelsmejeri i 1918, det år krigen slutter, 165 leverandører med i alt 900 køer. 13 år senere er der 185 leverandører med i alt 1300 køer, og mejeriet omsætter nu 3.6 millioner kg. mælk og fremstiller 145 tons smør. Der ansættes en mejerielev til en løn af 200 kroner om året. Et forslag om, at mejeriet skal ligge stille på søn- og helligdage bliver i 1935 nedstemt på en generalforsamling med 78 stemmer mod 35. Samme år forsynes mejeriet med vand fra det nyoprettede vandværk i Tvis, og så sent som i 1939 forhandles der om delvis overgang til elektrisk drift af kærnen, kølemaskinen og pumpen. Fra slutningen af 1920'erne udnyttes dampen fra dampmaskinen til kogning af kartofler. Der anskaffes først en, senere to beholdere, der hver kan rumme 10 tønder kartofler. Landmændene kommer selv med kartoflerne, og efter kogningen læsser de dem igen på vognen og kører dem hjem til svinefoder på ejendommene. Anden verdenskrigs udbrud fører igen til vanskeligheder med at få kul til dampmaskinen. Igen må man ty til hedetørvene samt til fyring med kvas, som betales med 19 øre knippet. Der går mange knipper til i de år. Efter krigen opføres en butiksbygning i forbindelse med mejeriet, og i 1952 bliver hele pladsen foran mejeriet brolagt, fordi Hovedgaden nu bliver asfalteret. 8.9 millioner pund sødmælk leveres nu til mejeriet, som har en omsætning på godt 1.6 millioner kroner. Den største indvejning oplever Tvis An-

delsmejeri i 1964: 13.1 millioner pund mælk, næsten 10 gange så meget som ved starten i 1892. I Tvis og i Mejdal har mejeriet nu to salgsvogne i gang, hvorfra der sælges mejeriprodukter direkte til forbrugerne.

Mejeribestyrer Søren Nielsen Giver har en stor andel i mejeriets succes, og ved sit 40 års jubilæum i 1952 modtager han da også megen ros og anerkendelse for sin indsats. Han stammer fra Søttrup ved Hornum og er gift med Valborg Cecilie Nyborg. De får børnene Vagn Aage i 1913, Signe i 1914, Niels i 1918 og Poul i 1925. Foruden som mejeribestyrer gør Søren Nielsen Giver sig gældende i sognets kulturelle liv, blandt andet som formand for Tvis forsamlingshus og for foredragsforeningen.

Det er sønnen *Niels Giver*, som bliver mejeribestyrer i 1952 efter faderen. Han gifter sig med Grethe Andersen, der stammer fra Brørup, og de får børnene Kirsten i 1949, Søren i 1953 og Else Merete i 1956.

I 1965 bygges mejeriet ud bagtil med en kærnestue, hvor også den nyanskaffede pakkemaskine til smørret anbringes. Indtil da var smørret fra Tvis andelsmejeri udelukkende emballeret i dritler.

I slutningen af 1960'erne er der forhandlinger i gang om tilslutning til Mejeriselskabet Danmark og i 1969 vedtages på en generalforsamling med 55 stemmer mod 23 at sammenlægge Tvis Andelsmejeri med Holstebro Andelsmejeri. I 1975 flyttes produktionen til Holstebro, og den veltjente mejeribygning nedrives.

Købmanden i nr. 8

Det første privatbyggede hus i Hovedgaden er nummer 8. Her bygger tømrermester Søren Christensen Bach i 1903 et hus, som han sælger til en skræder, der kun er her kort tid, hvorefter købmand *Peder Jensen* i 1905 køber huset og åbner en købmandsforretning, hvad her har været

I 1953, da Poul Nielsen ejer og driver købmandsforretningen i nr. 8, er de brede markerede rammer omkring vinduer og dør malet i en mørkere farve.

siden. Peder Jensen stammer fra Vrou sogn, hvor han er født i 1856, og han er gift med Karen Laustsen, født 1859 i Ejsing. Parret har børnene Christian, Petra, Anine, Marie, Laurids, Peder og Thyra.

I 1919 overtager sønnen *Christian Jensen*, født 1881, forretningen. Han gifter sig med Sara Sørensen, født i 1889 som datter af Jens Sørensen i Meldgaard. De får ingen børn. I 1929 sælger de forretningen til *Niels Sørensen*, født 1896 i Feldborg og gift med Karen Arentsen, født 1889 i Staby. De har børnene Olga, Johanne og Sven.

Sønnen *Sven Bang Sørensen*, født 1923, overtager købmandsforretningen i 1946, da faderen køber trikotageforretningen i nr. 20 og viderefører den. Han er gift med Anna Staun Jensen, født 1923. De får børnene Jørgen i 1947, Gustav i 1948, Karen Margrethe i 1951, Karla i 1954 og Kirsten i 1957.

I 1951 bliver forretningen solgt til *Poul Emil Nielsen*, født 1921 i Sønder Saltum og gift med Katrine Iversen, født 1930 som datter af Kristian Iversen i Neder Skautrup. De får børnene Carl Christian i 1956, Bo i 1957 og Karin i 1966.

Poul Emil Nielsen sælger i 1958 forretningen til *Axel Lundager Pedersen*, født 1936 i Lundager som søn af Peder Pedersen. Han gifter sig med

Over indgangen til sin forretning anbragte Jens Christian Norre en bagerkringle, så ingen var i tvivl om, at her bor en bager. Butikken var til venstre for indgangen og til højre var privaten, som senere indrettes til konditori.

Guðrun Hansen, født 1934 i Ydby. De får børnene Jan i 1961, Tom i 1965 og Margit i 1970.

I 1978 sælger han forretningen til *Freddy Knudsen*, født 1947 i Vinding og gift med Annelise Sørensens, født 1949 som datter af Svend Sørensens i Tvis. De får børnene Charlotte i 1974 og Marianne i 1978.

Bageren i nr. 10

Da tømrer *Søren Bach* sælger det knap færdigbyggede hus i nummer 8, giver han sig til at opføre et hus på nabogrunden, hvor der i dag er bageri og bagerforretning. Sådan var det ikke oprindeligt tænkt, for bag ved huset opfører Søren Bach en værkstedsbygning, hvor han selv har tømrerværksted i den ene ende, og hvor smed Svend Svendsen har smedeværksted i den anden. Dette værksted er ikke alene rammen om den tidligste håndværkervirksomhed i Tvis, men det er også rammen om det tidligste foreningsliv i Tvis, idet foreningsforeningen samles til møder her, inden forsamlingshuset bliver bygget.

I 1906 bliver huset købt af bagermester *Jens Christen Jensen Norre*. Han er født i Kjettrup sogn i 1877 og er enkemand, da han kommer hertil fra

Aggersborg ved Løgstør og gifter sig med Petra Marie Jensen, født 1884 som datter af købmand Peder Jensen i Tvis. Parret får datteren Anne i 1908, som dør som spæd. Senere får de drengen Roger Norre, født 1918.

Bagermester Norre indretter bageri og butik i huset og åbner nogle år senere et konditori, som bliver en succes. Det fortælles, at selv damer fra Holstebro tog toget ud til Tvis for at drikke kaffe hos bagermester Norre. Han driver forretningen indtil 1946. Herefter følger hyppige ejerskift: *Christian Carlskov* i 1946, *Morten Ranneris og Birk* i 1947, *Charles Kjær* i 1948, *Ingemann Madsen* i 1953, *Harald Eriksen* i 1955. I 1955 overtager bagermester *Peder Sundgaard* forretningen. Han er født i 1922 i Ørnhøj og gift med Annelise Katrine Christensen, født 1924 i Spjald. De har børnene Ebba, født 1944, Hardy i 1946 og Inge i 1950.

I 1979 sælger Peder Sundgaard forretningen til *Lone og Preben Dupont*, der driver den indtil 1982. Derefter overtages forretningen af Bagernes Kautionsinstitut, som sælger den til *Gert Bust*. Da han i 1984 bliver faglærer ved teknisk skole i Holstebro, forpagter han den ud til bagermester *Leif Jensen*, født 1947 i Års, der driver den indtil august 1987, da forretningen bliver købt af bager *Morten Pulapa*, født 1966 i Holstebro, som har bofællesskab med Conny Hedegaard Simonsen, født 1966 i Århus.

Centralen i nr. 12

Huset er opført i 1907 som bolig for tømrersvend *Niels Furbo*, som flytter hertil fra Højberghus på Grydholt mark. I 1911 bliver huset købt af købmand *Peder Jensen*, og her bor sønnen Christian Jensen, hvis kone Sara bliver den første centralbestyrer, da telefoncentralen oprettes i Tvis. I 1919 overtager Christian og Sara Jensen købmandsforretningen, og Peder Jensen og hans kone flytter ind i nr. 12 og overtager centralen. Efter Peder Jensens død i 1927 fortsætter hustruen

Karen Jensen som centralbestyrer til hun dør i 1934. Huset og centralen bliver året efter solgt til *Niels Peder Jensen Morre*, hvis kone *Andersine Petrine* er centralbestyrer, indtil centralen i 1960 flyttes til huset *Edelweiss* på *Klostervej 9*.

Frisør i nr. 14

Huset er opført i 1907 og tjener udelukkende som privatbolig, indtil *Gunnar Brejnholt* i 1928 køber det og indretter sadelmagerværksted og butik i huset. I 1938 bliver huset solgt til *Relius Jensen Overgaard*, født 1897 og gift med *Marie Dyrmosé*, født 1909 som datter af *Karl Jensen Dyrmosé* i *Sønderbæk*. De har datteren *Inga*, født 1930, og får efter ankomsten til *Tvis Bjarne* i 1933, *Orla* i 1939 og *Karl Erik* i 1947.

Foruden at kunne betjene saks og kam er *Relius* og *Marie Overgaard* begge dygtige musikere, som har spillet til mangen en fest i *Tvis*.

I 1956 sælger *Relius Overgaard* huset til *Robert Pedersen Kjeldahl* og forretningen til *Jørgen Kristian Pedersen*, der driver salonen videre og siden køber huset. *Jørgen Pedersen* er født i 1934 i *Aulum* og gift med *Frida Johanne Høgild*, født 1938 i *Hodsager*. De får børnene *Henning* i 1958, *Karsten* i 1963, *Johnny* i 1970 og *Heidi* i 1975. I 1968 sælger *Jørgen Pedersen* huset og salonen til *Bent Johansen* fra *Sunds*. Han driver den indtil 1971, da salonen ophører.

Skomager i nr. 16

Huset er bygget i 1906 af slagter *Karl Ejler Christensen*, født 1881 som søn af *Jens Christensen* i *Dueholm*. Han opfører bolig, slagteri og stald, men sælger allerede i 1907 og flytter til *Aulum*. Huset er herefter udelukkende bolig i en årrække. I 1911 flytter således pensioneret lærer *Kjerulf Henriksen* hertil og bor her til sin død. I 1926 bliver det købt af skomager *Niels Christian Nielsen*, gift med *Ane Nielsen*, datter af smed *Johannes*

Huset *Hovedgaden 14* fotograferet i 1959, da *Jørgen Pedersen* driver frisørsalonen. Huset er nu forsynet med en kvist, og indgangen, der oprindeligt var helt til højre, er flyttet hen midt i huset.

Nielsen i *Smedely*. De flytter hertil fra kirkehuset. *Ane Skomager* har pensionærer på kost og i baghaven til huset opføres en bygning, der i flere år rummer en loge, som siden flytter til loftet over røgterboligen ved *Lauralyst*. Parrets datter *Ingeborg*, født 1916, gifter sig med *Jens Marinus Nielsen* fra *Struer*. De får datteren *Birthe* i 1937, og i 1939 overtager de huset og skomagerforretningen, som de driver indtil 1978. Herefter nedlægges forretningen og huset er siden udelukkende privatbeboelse.

Slikbutik i nr. 18

Huset er opført i 1906 og tjener udelukkende som privatbeboelse indtil *Thor Jensen* fra *Hjørvigshus* i 1924 køber det. Hans kone *Laura Henriette Jensen* åbner en slikforretning, som i 1925 overtages af *Jens* og *Marie Vestergaard* fra *Munkedal*. I 1939 køber *Børge Dyrmosé* huset og viderefører forretningen indtil 1946. *Børge Dyrmosé* er født i 1913 som søn af *Karl Dyrmosé* i *Sønderbæk* og gift med *Marie Kjeldsen*, født 1920 som datter af *Jens Kjeldsen* i *Uhrlund*. Parret får sønnerne *Ove* i 1941 og *Benny* i 1946. Samme år sælger de huset og forretningen til *Morten Christensen*, der flytter hertil fra *Haurtoft*. Det er mest

Hvor Hovedgaden svinger, og hvor i dag Jens Meldgaard Sørensens hus ligger i nr. 23, lå dette lille idylliske hus, som hed Granhøj, og som i tidens løb har haft mange skiftende ejere.

hustruen Marie Christensen, som passer butikken, mens Morten Christensen arbejder som vognmand og som handelsmand indtil 1962. I 1964 nedlægges butikken, og huset er siden udelukkende privatbeboelse.

Trikotage i nr. 20

Også dette hus er bygget i 1906. Det bliver omkring 1914 lejet og senere købt af *Peder Andersen Hallundbæk*, som indretter en købmandsbutik, men som også handler med træsko og trikotage foruden at han klipper og barberer kunderne. Han er født i 1884 i Hodsager og gifter sig med Marie Dorthea Holding, født i 1881 på Fyn. De får datteren Magna i 1915.

I 1946 køber købmand *Niels Sørensen* forretningen og viderefører den som trikotageforretning, efter at han har overdraget købmandsforretningen i nr. 8 til sønnen Sven Bang Sørensen. Niels Sørensen, der nu er enkemand, bistås i forretningen af datteren Olga, som dør i 1963. Herefter overtager *Sven Bang Sørensen* sammen med sin hustru Anna trikotageforretningen i nr. 20, som de udvider til også at forhandle gardiner og møbler. I 1973 flytter de forretningen til Øster Gedbo og sælger nr. 20 til *Benny* og *Aase Christensen*,

som i nogle år forhandler trikotage og garner, indtil forretningen nedlægges i 1980.

Købmand i nr. 28

Huset er opført i 1908 og i 1918 bliver det solgt til *Søren Nielsen Tranemose*, som tidligere har ejet og drevet Fredens Hvile i Munkbro. Han nedsætter sig som træskomager og bor her indtil 1929.

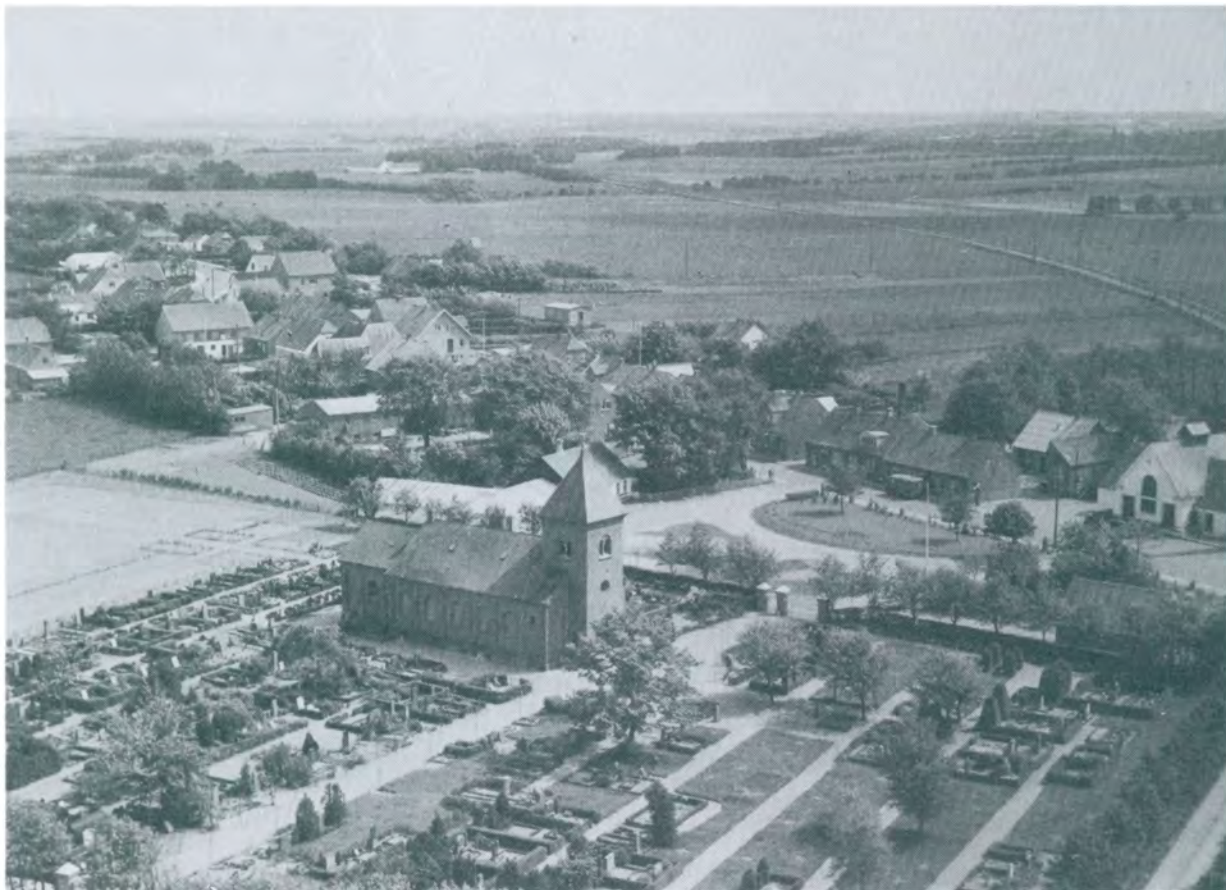
Fra 1936 til 1943 bor *Peder Christian Pedersen Sundgaard* i huset og driver vognmandsforretning fra ejendommen.

I 1950 køber *Børge Dyrmosé* huset og åbner en købmandsforretning, som han driver indtil 1982. Foruden at drive forretning er Børge Dyrmosé aktiv i kommunalpolitik. Fra 1966 til 1970 er han medlem af Tvis sogneråd og fra 1970 til 1981 medlem af Holstebro byråd.

Værket i nr. 34

I 1922 får Tvis elektricitet. Diderik Mogensen ejer grunden og opfører bygningen, hvori der installeres en 30 hestes dieselmotor, som har kapacitet til at betjene 300 brugere, men det er langt fra alle, der vil være med til den slags nymodens påhit. Alligevel kan Tvis andelselektricitetsværk i 1925 notere, at der er tilsluttet 14 elektromotorer og 43 målere for lys. Foruden forbrugere i Tvis by får de nærmeste Tvislund-gårde strøm fra værket og på Lauralyst-siden gårdene til og med Felletoft. Kommunen lader installere elektricitet i Hingebjerg skole men siger nej til at opsætte gadebelysning.

Diderik Mogensen bliver selv den første værkbestyrer fra 1922. Han efterfølges i 1930 af *Peder Jensen* i kirkehuset. Pæ' Værk som han bliver kaldt. Oprindeligt er han tømrer og kommer hertil fra Vinding. Han er født i 1890 og gift med Elisabeth Jensen, ligeledes født i 1890. De har datteren Magna, født i 1921. Først bor familien i en lejlighed i Missionshuset og fra 1926 til 1930 i

Tvis by på Tvislund-siden af banen fotograferet i 1954. Kirken er året forinden blevet istandsat og vinduerne i nordsiden muret til. Kirkegården grænser mod øst op til Skouboligs marker, idet Hingebjergvej endnu ikke er ført igennem til Hovedgaden. Næsten skjult bag kirkelårnet ses det gamle kirkehus, som rives ned i 1964.

kirkehuset samtidig med, at Peder Jensen er graver ved kirken. I 1930 flytter de til huset Hovedgaden nr. 32 ved siden af værket. Ved siden af hvervet som værkbestyrer arbejder Peder Jensen som stationsarbejder på Tvis station og varetager hvervet som kasserer i sygekassen, et hverv, som senere overtages af datteren Magna, gift med murer og post Anders Nielsen i Hovedgaden 32.

Tvis Andelselektricitetsværk eksisterer indtil 1943. Så nedlægges værket og forbrugerne tilsluttes Holstebro og omegns elektricitetsforsyning, som udbygger el-forsyningen, således at hele sog-

net forsynes med strøm i årene efter anden verdenskrig. Da værket nedlægges, sælges bygningen til smed *Harald Hansen*, der flytter hertil fra Hovedgaden nr. 9. Han indretter smedeværksted i nummer 34 og bygger senere en privatbolig oven på værkstedet. I 1972 ophører Harald Hansen med at drive smedeværksted, men fortsætter med salg af VVS-artikler indtil han sælger bygningen i 1981 til *Kenneth Kristensen*, der indretter drejerværksted under navnet Tvis Møbel-drejeri.

Stjernen kaldte Jens Jensen Østergaard sit hus Skovbakken, som opføres i 1904 på sydsiden af Hovedgaden på Tvislund jorder. Høkerforretningen havde han i den nærmeste ende af huset.

Blomster og post i nr. 42

Huset hedder Sønder Kabbels og er bygget i 1931 af *Kristine Vestergaard*, da hun sælger Nørre Kabbels på den anden side af Hovedgaden og flytter herover. Huset er privatbeboelse, indtil *Mads Uhlund Jensen* køber det i 1959 og indretter en blomsterhandel ved huset, da han i 1975 flytter fra kirkehuset hertil. I 1980 oprettes postindleveringskontor i huset, og i 1985 ophører han med blomstersalget, og forretningen er herefter udelukkende postindleveringskontor. Mads Uhr-

Foruden at være rammen om Indre Missions arbejde i sognet benyttes missionshuset i Hovedgaden i mange år til konfirmandundervisning.

lund Jensen mister sin kone i 1960 og gifter sig senere med Johanne Krab, født 1940 i Frørup ved Christiansfeld.

Postindleveringskontoret har haft til huse forskellige steder i Tvis by, siden Tvis station nedlægges i 1970. Først flyttes det til Anna Kammergaard i Hovedgaden 36. I 1972 til Magna Nielsen i Hovedgaden 32. Fem år senere flyttes det til Lis Sørensen på Bannestrupvej 4 og i 1980 som nævnt til Mads Uhlund Jensen i Hovedgaden 42.

Høkerforretning i nr. 56

Jens Jensen Østergaard, som hidtil har drevet forretning fra ejendommen Egebjerghus på Tvislund mark, bygger i 1904 huset Skovbakken på Vestergårds jorder og åbner her en høkerforretning. Han er gift med Else Kirstine Sørensen, og familien flytter her til Skovbakken med deres børn og får her yderligere Jenny Andrea i 1905, Jens Andreas i 1907 og Louise i 1908. I 1909 flytter han forretningen tilbage til Egebjerghus, og Skovbakken bliver solgt til privatbeboelse.

Missionshuset i nr. 13

Den første bygning, der opføres på den nordre side af Hovedgaden, er missionshuset. Det står færdigt og bliver indviet den 16. november 1904, få måneder efter banens indvielse. Indre Mission i Tvis fejrer hvert år denne indvielsesdato for missionshuset, som i alle årene har været rammen om det arbejde, som Indre Mission har drevet i sognet, ligesom det også i en årrække rummede konfirmandundervisningen. Bygningen har i tidens løb gennemgået istandsættelser og moderniseringer og midlerne hertil er indkommet ved offergaver. I 1919 får huset nyt tag af rigtige teglsten og i 1922 indlægges elektricitet. I 1932 bliver huset kalket indvendig og udvendig. I besættelsens sidste år beslaglægges missionshuset af den

Butikken i Tvis brugsforening var adskilt fra pakhuset øst for ved en brandmur. Her var en port og indkørsel fra Hovedgaden til gården hvorfra der forhandles grovvarer. De to kommisser i døren er Aksel og Alfred Laustsen.

tyiske besættelsesmagt, og efter krigen gennemgår det en total reovering og forsynes med tilbygning samtidig med at møbelinventaret fornyes.

Brugsen i nr. 5

Ejendommen er opført i 1907 som landbohjem. Det ejes og drives af *Sofus Christian Thingsgaard*, oprindelig smed fra Holstebro og gift med *Jensine Karlsen*. I landbohjemmet var der billard og mulighed for terningspil og også værelsesudlejning. I 1912 ansøger *Thingsgaard* om tilladelse til at åbne en afholdsbeværtning og en mindre købmandshandel. Det får han lov til på betingelse af, at han opgiver at drive ejendommen som

landbohjem. Købmandsforretningen drives af *Johannes Frederik Mathias Colstrup*, gift med *Olivia Nora Christensen*. De får i 1912 sønnen *Knud Sofus*. Af andre bestyrere kan nævnes *Madsen*, *Lindemann* og *Christian Thingsgaard*.

I 1919 sælger han ejendommen til Tvis og Omegns Brugsforening, som oprettes samme år. Den første uddeler er *Knud Peder Mikkelsen*, født 1893 i Gjellerup og gift med *Anesine Pedersen*, født 1894 i Rold. De får børnene *Tage* i 1920, *Svend Erik* i 1922 og *Ove* i 1931.

Efter *Knud Mikkelsens* død bliver sønnen *Tage Mikkelsen* uddeler et års tid, indtil posten i 1954 overtages af *Poul* og *Edel Kristensen*. *Poul Kristensen* er født i 1920 i Hover ved Ringkøbing

Smed Harald Hansens værksted bag huset i Hovedgaden 9, fotografert i 1940. Selv boede han i forhuset, mens forretningen ud til gaden var udlejet til slagter Magnus Hesel.

og hustruen i 1929 i Ulfborg. Parret får børnene Elsebeth i 1950, Margit i 1951 og Helle i 1958. I 1980 fratræder Poul Kristensen, og som ny uddeleger antages *Erik Nørgaard* og hustru, som kommer hertil fra Holstebro. Erik Nørgaard er født i Møldrup i 1953 og gift med Lisbeth Iversen, født 1954 i Lading. De får børnene Gitte i 1980 og Allan i 1984.

HAG

I 1930 er Tvis Brugsforening så stor en forretning, at det på en generalforsamling vedtages at forhandle foderstoffer til landmændene. Bag Brugsen opføres et pakhuis og i 1939 bygges den nuværende brugsforeningsbygning. Efter anden verdenskrig vokser foderstofforretningen så kraftigt, at den i 1952 udskilles som en selvstændig virksomhed under navnet Tvis Foderstofforening med *Thomas Pedersen* fra Fyn som uddeler. Foreningen køber en grund bag Brugsen og opfører et pakhuis. Men pladsen bliver snart for trang, og i 1955 køber foreningen et areal mellem Hingebjergvej og Egevænget og bygger her et større pakhuis med silo samt kontor- og lagerbygninger.

I 1970 sluttes Tvis Foderstofforening sammen

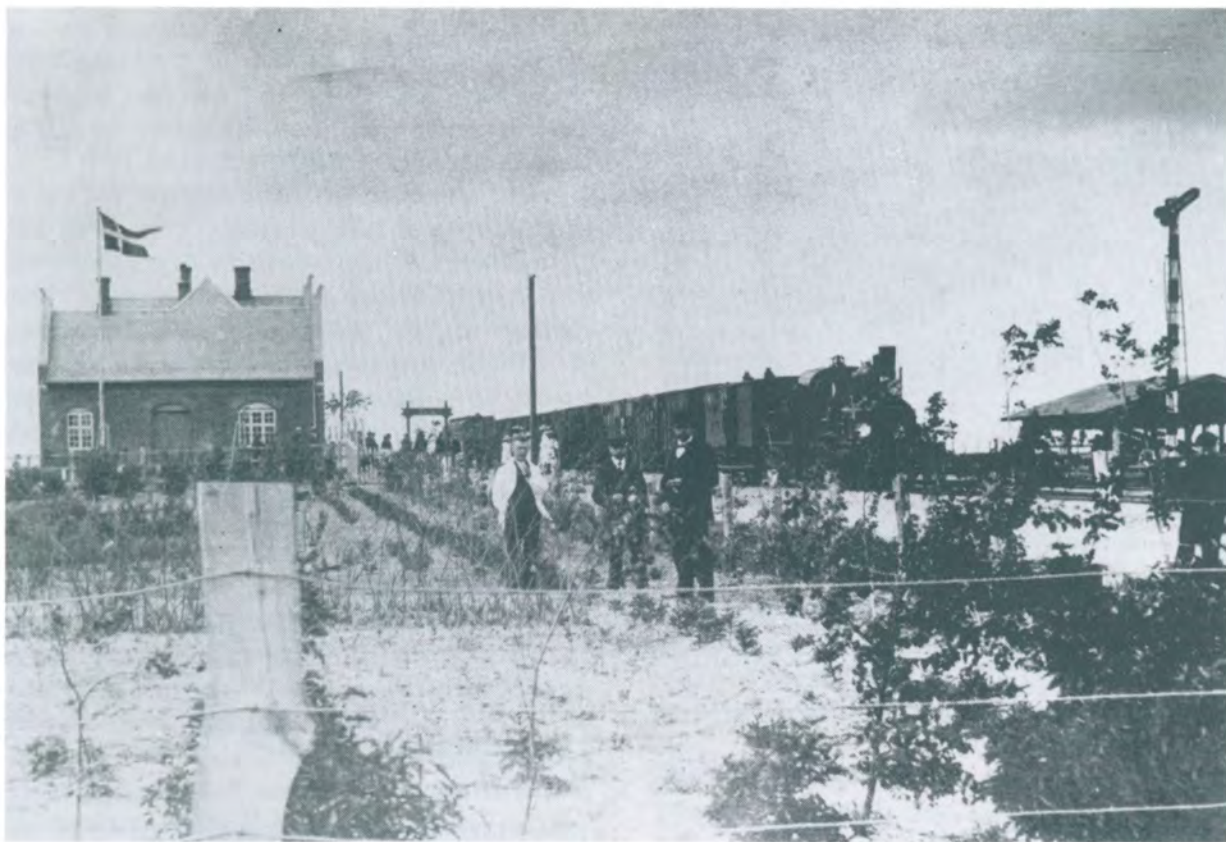
med andre lokale foderstofforeninger i HAG - Holstebroegnens Andels Grovvarerforretning, som i begyndelsen af 1980'erne opfører et helt nyt samlet anlæg på Skautrupvej, og i 1985 bliver de gamle bygninger inde i Tvis nedrevet og de frilagte arealer solgt til Tvis menighedsråd.

Slagter i nr. 9

Huset er opført i 1905 af tømrer Søren Christensen Bach til bagermester *Jens Dyrmoose*, som ikke bor her ret længe. I 1909 flytter *Niels Christian Nielsen* hertil fra Hvingel ved Hee og åbner en slagterforretning og et slagterhus. Han stammer fra Fastergaard og er gift med Mette Marie Nielsen fra Holmsland. De flytter hertil med otte børn: Ane, Milter, Marie, Maren, Esther, Christian, Thorvald og Vagn. I Tvis får de endvidere Harald i 1911 og Olga i 1914.

I 1920 flytter han til Holstebro og sælger til *Jens Bisgaard Sørensen*, der i 1925 sælger til *Kristoffer Nielsen*, som året efter sælger den tilbage til Bisgaard, som så sælger den til *Peder Christian Nielsen*, der i 1927 sælger til *Christian Jacobsen*. Han driver den i en årrække og efter hans død overtager *Jens Christian Nielsen* forretning og bolig. Han er født 1901 i Grønbjerg som søn af Kristoffer Nielsen i slagterhuset Klostervej 11. Han er gift med Hilda Elisabeth Nielsen, født 1902 i Herning. Parret får børnene Ruth i 1925, Ketty i 1929 og Bitten Gurli i 1938.

I 1934 flytter han til Virkelyst i Uglkær og slagterforretningen overtages i 1935 af *Peder Henrik Sørensen*, som i 1939 sælger til *Harald Hansen*. Han er født 1914 i Tørring og gift med Emmy Nielsen, født 1917 i Flynder. De får børnene Herdis i 1938, Esther i 1940, Hans Peter i 1945 og Søren i 1951. Harald Hansen er smed og indretter smedeværksted i baghuset, mens butikken fortsat drives som slagterforretning af *Magnus Hesel*. I 1944 sælger Harald Hansen til *Vagn Lundgaard*

Et godstog venter på afgang fra Tvis station. Billedet er taget fra vogterhusets have omkring 1907, da der på perronen endnu stod et skilt med stationens navn. Til højre på stationsterrænet ses en samlestad for dyr, der skulle sendes med tog til slagteriet.

Christensen, som i 1946 sælger til *Kristen Dueholm*, der samme år sælger til *Jens Christian Jensen*.

I 38 år er Jens Christian Jensen byens slagter, indtil han i 1984 drejer nøglen om og nedlægger butikken. Han er født i 1919 i Feldborg og gift med Ritt Marie Adamsen, født 1920 i Grønning i Salling. De får datteren Karen Lis i 1955.

Tvis station

Den 11. oktober 1904 var en tirsdag. Lidt efterårsagtigt i vejret, men alligevel en festdag: Holstebro-Herning-banen skulle indvies. Festtoget, der var smukt pyntet, afgik fra Holstebro bane-

gård klokken 2.45 med ankomst til Herning kl. 4.45. I dag kører toget den samme strækning på en halv time og holder kun i Aulum og Vildbjerg. Dengang holdt det ved Sønderport, i Tvis, Aulum, Vildbjerg, Skibbild og Gødstrup, før det omsider nåede til Herning, og på indvielsesdagen var disse ophold længere, end da køreplanen trådte i kraft. I Tvis var børn og voksne mødt op for at se og vinke til de indbudte gæster, som efter ankomsten til Herning skulle til middag på Eydes hotel klokken halv seks.

Den første stationsmester i Tvis hed *Magnus Aasted*. Han var her ikke ret længe og efterfulgtes af *Stensgaard*, som foruden at passe stationen var

Foruden to spor til persontrafikken har Tvis station et ladespor, som fører hen langs SAJYKAs bygninger.

en glimrende instruktør for de unges amatørteaterforestillinger i forsamlingshuset, da det blev opført. Stensgaard, der var ungar, efterfulgtes af stationsmester *Niels Peder Pedersen*, som var gift med Marie Caroline Andersen. De har datteren Klara, født 1904 i Onsild. Efter Niels Peder Pedersen kom stationsmester *Skjoldborg*, som var her i en årrække.

Den stationsmester, som har været her længst, er *Viktor Martinus Emil Asboe*, født 1892 i Vejle og gift med Astrid Rasmine Jensine Jacobsen, født i 1897 i Randers. De har børnene Carl Emil, født 1916, Else født 1919, Arne i 1922 og Svend Erik i 1925. Den ældste søn var allerede selv ansat ved Statsbanerne, da familien flyttede hertil i 1943 og

Endnu i 1952 var der kun et spor ved overkørslen ved Klostervej. Her har aldrig været led, men bomme, som blev betjent fra stationen. Huset er DSBs portørbolig og ikke et ledvogterhus.

havde allerede i Skjoldborgs tid virket som afløser på Tvis station, før faderen kom hertil. Stationsmester Asboe beklæder embedet indtil sin pensionering i 1962. Så bygger han sig et hus over for stationen, hvor han bor indtil 1975.

Asboe efterfølges af *S.B.A. Hansen*. Da stationen nedlægges i 1970 og gøres til et trinbræt, forflyttes han til Sønderport station. Den sidste stationsmester i Tvis er *Aksel Willumsen*. I 1979 indføres timedriften, og togene standser ikke mere i Tvis. Stationsbygningen bliver solgt til privat beboelse. Et forsøg fra Borgerforeningens side på at få DSB til igen at lade togene standse ved Tvis station afvises.

Ledvogterhuse

På strækningen gennem Tvis sogn krydser banelinien seks sogneveje. De forsynes med led og der opføres vogterhuse til bolig for ledvogteren og hendes mand. Som regel er det nemlig hustruen, der har hvervet som ledvogter, mens manden er banearbejder.

Vogterhusene har numre. Nummereringen begynder i Holstebro, og det første vogterhus i Tvis sogn har nummer 4. Det ligger ved Vester Halgårdvej, som nu er spærret for gennemkørsel. En stioverføring sikrer i dag skolebørnenes vej fra Mejdal til Halgård skole.

Vogterhus nr. 5 ligger ved Halgårdvej. Huset ved Hovedgaden i Tvis over for Sognegården har nummer 6. Nummer 7 er Uhrlundvej 4. Vogterhus nr. 8 er Morrevej 1, og det sidste hus inden Aulum skel er vogterhus nummer 9, Lille Uhrlundvej 11. DSB-huset vest for Tvis station, Klostervej 20, hvor banemontør Jørgen Amtkjær bor, er ikke et vogterhus, men en portørbolig. Det er det eneste hus, som DSB ikke solgte til privatbeboelse, da automatiseringen indførtes i 1968 og overkørslerne blev forsynet med blinklys eller automatiske bomme. På de solgte vogterhuse har DSB klogeligt tinglyst en pligt for køberne til at finde sig i jernbanetrafikken. DSB ville ikke

risikere protester mod at togene kører lige uden for døren.

SAJYKA

I 1949 opføres en kartoffelcentral ved Tvis station. Det er de samvirkende jyske kartoffelsektioners salgscentral, der står bag. Her modtages avlede kartofler til sortering og videreforsendelse med jernbanen, hvis ladespor løber langs bygningen. I 1958 og i 1961 udvides bygningen, så der indrettes bokse til opbevaring af kartoflerne fra avlerne under de rette betingelser inden den endelige sortering og forsendelse. I sin glansperiode er der op til 23 mand beskæftiget i højsæsonen. I de senere år har kartoffelcentralen fået mindre tilførsler, idet mange producenter nu leverer kartofler uden om kartoffelcentralen.

Smeden i nr. 4

Den første, der bygger på Lauralyst-siden af banen, er smed *Svend Svendsen*. Da værkstedet bag Hovedgaden nr. 8, som han deler med tømrer Søren Bach, bliver ham for trangt, bygger han i 1909 bolig og smedeværksted i Hovedgaden lige syd for banen. Svend Svendsen er søn af Johan Svendsen i Østerlund. Han er født i 1884 i Borbjerg og gift med Nielsine Andersen, født 1885 i Damtoft som datter af Kjeld Andersen. De får børnene Marie i 1911, Kjeld i 1914, Johannes i 1920, Olav i 1922 og Ragna i 1927.

I 1947 overtager sønnen *Kjeld Svendsen* forretningen og boligen. Han gifter sig med Gudrun Andersen, født 1924 som datter af Magnus Andersen, der stammer fra Damtoft. Parret får sønnerne Svend i 1951 og Just i 1958.

I 1975 overtages smedeforretningen af *Henry Lundager Pedersen*, født 1943 som søn af Peder Pedersen i Lundager. Han er gift med Else Marie Bohl Christensen, født 1947 i Viborg. Parret får børnene Henrik i 1969, Joan i 1972 og Gitte i 1976.

Foran smedeværkstedets dør står smed Svend Svendsen mellem svenden Mads Koldkjær og broderen Kresten Svendsen. Hustruen Nielsine står ved bagdøren til huset, og en gæst på besøg yderst til højre. Billedet er taget omkring 1910 i gården bag Hovedgaden 4.

Sognegården

I 1909 bliver der bygget forsamlingshus i Tvis. Alle, der er interesseret i at få skabt et samlingssted, indbydes til at tegne aktier à 25 kroner. Det er der en del, der er, og forsamlingshuset - eller samlingshuset som det en tid kaldes - bliver opført på en grund, som proprietær Christensen på Lauralyst skænker til formålet. Med huset får ikke blot foredragsforeningens og sognebogssamlingsmedlemmer et sted at være. Også gymnaster og amatørskuespillere benytter flittigt for-

Sognegården ligger længere tilbage på hjørnegrunden end samlingshuset, der blev revet ned i 1953. Sognegården rummer en stor sal ud mod Hovedgaden og en mindre sal bagved.

Kun gavlén på det gamle samlingshus er kommet med på dette billede fra den 5. maj 1945, da Tvisboerne hejste flagene, og børn og unge samledes på hjørnet af Klostervej og Hovedgaden. Mon ikke også de tyske soldater foran det beslaglagte forsamlingshus føler sig lettet over, at krigen er forbi?

samlingshusets lige og skrå brædder. I forsamlingshuset indrettes både en stor og en lille sal - den store oven i købet med balkon - samt køkken, for hvad er en dansk forsamling uden kaffe? I besættelsens sidste år beslaglægges forsamlingshuset af tyskerne.

Efter krigen opstår tanken om at bygge et nyt og mere tidssvarende forsamlingshus. Da samtidig den nye folkeskolelov i 50'erne skal føres ud i livet, står man i Tvis og mangler faglokaler til bibliotek, skolekøkken og sløjd. Sognerådet indgår derfor et samarbejde med forsamlingshusbestyrelsen, således at Tvis kommune bygger huset, mens driften varetages af forsamlingshusbestyrelsen. De ad privat vej indsamlede midler bliver anvendt til køb af inventar til huset.

I 1953 bliver det gamle forsamlingshus revet ned ved frivillig arbejdskraft, og materialerne

solgt på auktion. Det giver knap 3000 kroner i kassen, det samme som det kostede at bygge forsamlingshuset i 1909. Det gamle forsamlingshus lå helt ud til vejen. Det nye hus bygges længere inde på grunden og på en nabogrund, som man har tilkøbt. I de første år efter opførelsen er Tvis kommune den store bruger af sognegården, som forsamlingshuset nu kaldes. I 1958 indrettes her kommunekontor. Også filialen af Holstebro og Omegns Spare- og Lånekasse får til huse i sognegården. I 1965 samles al skoleundervisning i den nye centralskole, og sognegården får derved flere lokaler til rådighed til møder og sammenkomster. Der indrettes en lejlighed til sognegårdens værtspar, der sammen med bestyrelsen står for den daglige drift. Værtspar siden 1980 er *Eddy Pedersen*, født 1942 i Vemb, gift med *Emma Larsen*, født 1935 i Kølvrå.

VEDTÆGTER

for

Tvis Sogns Samlingshus

§ 1. Formalet med Huset er at faa et fælles Samlingssted til Afholdelse af Foredrag, politiske, landøkonomiske og andre Møder af oplysende og opbyggende Art, Gymnastik, Hustlid m. m.

§ 2. Huset opføres for frivilligt indtegnede Bidrag, der indbetales til Kassereren til de forud bestemte Tider. Mulig manglende Beløb laanes af Bestyrelsen mod Pant i Huset.

§ 3. Bidragenes Størrelse er 25 Kr., for hvilke Aktieholderne modtager et Bevis, dog først naar de 25 Kr. er fuldt indbetalt.

For nye tilkomne Aktionærer er Bidragenes Størrelse 50 Kr., for hvilke der ligeledes udstedes et Bevis, naar disse er fuldt indbetalt. Aktierne kan ikke uden Tab af Stemmeret overdrages en anden uden Bestyrelsens Samtykke.

§ 4. Stemmeretten er afhængig af fast Ophold i Tvis Sogn, og ingen har mere end 1 Stemme.

§ 5. Bestyrelsen, der skal bestaa af 7 Medlemmer, hvoraf de 4 skal være bosiddende i Sognet, vælges for 2 Aar ad Gangen, og afaar skiftevis hvert andet Aar, første Gang 3 ved Lodtrækning. Bestyrelsen vælger selv sin Formand og Kasserer.

§ 6. Bestyrelsen varetager Samlingshusets Tarv og Interesser, samt vaager over, at det ikke benyttes til noget usømmeligt eller daarligt.

Aktionærer, der ved Sammenkomster o. lign. i Forsamlingshuset udviser usømmelig Optræden og/eller tilskynder andre til saadan, kan af Bestyrelsen, naar denne enstemmigt vedtager det, udelukkes (slettes) som Aktionær i Forsamlingshuset og faa sine indbetalte Aktier tilbagebetalt til Parikurs.

Kan Bestyrelsen ikke enstemmigt vedtage Afgørelsen, forelægges Sagen til Afgørelse paa en (ekstra) Generalforsamling.

Den, der af Bestyrelsen enstemmigt udelukkes som Aktionær, har Ret til ligeledes at indanke Afgørelsen for en Generalforsamling.

§ 7. Ved offentlige Møder og Foreningsballer maa der hverken nydes Spiritus eller spilles Kort. Berusede Personer tilstedes ingen Adgang.

§ 8. I hvert Aars første Kvartal afholdes den ordinære Generalforsamling, hvor Regnskabet fremlægges, og Valg af Bestyrelse og 2 Revisorer, der ligeledes afaar skiftevis, foretages. Disse Valg foregaar skriftlig.

§ 9. Ekstra Generalforsamling kan Bestyrelsen lade afholde, naar den finder Anledning dertil, ligesaa naar mindst 15 Aktiehavere forlanger det skriftlig med 14 Dages Varsel. Enhver Generalforsamling med Forhandlingsemnerne skal bekendtgøres mindst 8 Dage i Forvejen.

§ 10. Bestyrelsen bemyndiges til at leje Huset ud til private Sammenkomster imod Betaling.

§ 11. Lovændringer vedtages paa en Generalforsamling, naar $\frac{2}{3}$ af de mødte stemmer derfor.

Herfra undtages § 12. Alle øvrige Afstemninger paa Generalforsamlingen vedtages ved simpel Stemmeferlighed.

§ 12. Samlingshuset kan ikke sælges eller afhændes, uden det vedtages paa en Generalforsamling, hvor mindst $\frac{2}{3}$ af de i Tvis Sogn boende stemmeberettigede er tilstede og stemmer derfor.

§ 13. Indkomne Penge ved Salg af Huset, eller Overskud fra dets Drift, som er vedtaget paa en Generalforsamling at skulle udbetales, fordeles mellem de solidarisk ansvarlige Aktionærer i Forhold til de indbetalte Bidrag. Aktiehavere, hvis Ophold er Bestyrelsen ukendt, betragtes som ikke eksisterende.

Tvis, den 18. April 1947.

V. Asbo. P. Pedersen. Kjeld Grønbæk.
Ejner Thomsen. Kjeld Svendsen. Kr. Iversen.
Laurits Vestergaard.

Den særlige stationsby-arkitektur med tårne og gesimser slår aldrig igennem i Tvis. Det mest originale i den retning er vist tømrer Overgaards hus på hjørnet af Klostervej og Lauralystvej, opført 1915. Da han et par år senere opfører Klostervej 3, kommer der lidt mere harmoni over de to sammenbyggede huse. I hjørnebutikken har Jonas Kaspersen et slagteriudsalg.

Kaffe og blødt brød

Under en del opmærksomhed og munterhed bliver Tvis sogn det sted i landet, hvor 21-års valgretten, som folketinget vedtager i 1961, får premiere. Anledningen er en beboerafstemning, om der skal gives bevilling til åbning af et konditori i ejendommen Klostervej 3. Her har Karl Christian Jeppesen en cykel- og skomagerforretning og hans kone driver en lille is- og chokoladeforretning. Fru Herdis Jeppesen ansøger sognerådet om tilladelse til at åbne et konditori i baglokalet,

men sognerådet siger nej. I Hovedgaden har bagermester Sundgaard et konditori med salg af kaffe og kager, så et må være nok. Jamen bager Sundgaard har kun åbent mandag, tirsdag og torsdag! Sognerådet står fast på sit nej. To konditorier i den lille by er der ikke basis for. Så starter der en underskriftindsamling i sognet, hvor 281 beboere skriver under på kravet om folkeafstemning, og for at få det rigtige billede af trangen til kaffe og flødeskumskager i Tvis, afholdes folkeafstemning i Tvis sognegård den 22. august 1961, hvor også de 21-årige har stemmeret for første

gang. Som Kilroy skriver i Jyllands-Posten: Sejrer lagkagerne, vakler taburetterne, og der kan ved næste valg opstilles en upolitisk liste af konditori-interesserede. Taburetterne kommer ikke til at vakle. Valgdeltagelsen kommer ikke over de 40 som helhed, mens den blandt førstegangsvælgere er 49. 140 stemmer for konditorbevillingen til Herdis Jeppesen, mens 183 stemmer imod, hvorefter alle går *hjem* til kaffen og det bløde brød.

Slagtehus på Klostervej

Dette hus på hjørnet af Smedegårdvej og Klostervej er opført i 1923 af tømrer *Overgaard* og bliver i 1930 købt af *Kristoffer Nielsen*, der flytter hertil fra Moselund. Bistået af sønnen Jens Christian Nielsen indretter han et privat slagtehus ved ejendommen, som i 1947 overtages af sønnen *Jens Christian Nielsen*, som tidligere har boet forskellige steder i Hovedgaden samt i Virkelyst i Ugklær og Svanholm på Skautrupvej.

I 1949 bliver huset på Klostervej solgt til *Jens Skautrup*, som flytter hertil fra Højbo på Smedegårdvej og slagtehuset bliver nedlagt.

Købmand på Smedegårdvej

Derimod bliver der nogle år senere opført en købmandsforretning på grunden bag huset, hvor der tidligere var have. Det er *Jørgen Poulsen*, gift med Jens Skautrups datter Tove, der i 1959 åbner en købmandsforretning, som de driver indtil 1965. Så overtages den af *Gunnar Tokkesdahl Pedersen*, som i 1970 sælger butikken til vognmand *Svend Sørensen*, som indretter antikvitetsforretning på stedet. Den ophører i 1979, hvorefter *Henning Carlsen* fra Mejdal en tid har cykeludstilling her. I 1984 bliver forretningen overtaget af *Leo Brian Nørgaard Pedersen*, som driver firmaet HOL-MAT med forhandling af sodavandsmaskiner m.v.

For arbejde, frihed og blødt brød

I Tvis, hvor en ansøgning om konditorbevilling på demokratisk vis blev stemt ned, overvejer man at rejse et monument til ære for den frie danske borger.

Beboerstemningen om konditorbevillingen kommenterer Bo Bojesen i Politiken med denne tegning, hvis tekst lyder: I Tvis, hvor en ansøgning om konditorbevilling på demokratisk vis blev stemt ned, overvejer man at rejse et monument til ære for den frie danske borger.

Edelweiss

Huset på hjørnet af Smedegårdvej og Klostervej - i dag Klostervej 9 - hedder Edelweiss. Det er opført i 1919-1920 af sognefoged *Diderik Mogensen* som privatbolig, efter at han har solgt Skærpendal. Diderik Mogensen dør i 1952, og enken sælger i 1960 huset til *Christian Dahl Veje Ravnsbæk*. Han er født 1927 i Lomborg og gift med Ketty Andersen, født 1930 i Spjald. Parret har børnene Joan, født 1955, Gitte i 1957 og Ninna i 1950. Christian Ravnsbæk er landpost, men læser siden til lærer. Hans kone er den sidste bestyrer af telefoncentralen i Tvis, som i 1960 flyttes fra Ho-

Når der er arrangementer i sognegården, er der brug for den parkeringsplads på Klostervej, som anlægges dér, hvor der før var have til vogterhuset og hvor stationen havde arealer. På Lauralystvej i forgrunden ses det tidligere røgterhus til Lauralyst, mens rækkehusene vest for endnu ikke er opført. Billedet er taget i 1983.

vedgaden til Edelweiss. Da telefonen automatiseres i 1970, nedlægges centralen, og huset er herefter udelukkende privatbeboelse.

Grillbar på Smedegårdvej

Ejendommen Smedegårdvej 62 er udstykket fra Diderik Mogensens hjørneejendom. Her bor i 1965 tømrer *Carlo Rasmussen*, hvis hustru Nanna Karoline Nissen Buch indretter et konditori ved ejendommen. Den bliver senere købt af *Niels Otto Drejer Olsen*, som i 1980 sælger til *Knud Gaardsted*. Han åbner en grillbar, som han i 1984 ombygger

og udvider med en døgnkiosk. I 1987 bliver forretningen købt af *Martin Lykkegaard Jensen*, født 1960 i Idom som søn af Villy Jensen, Skautrupvej.

Vognmænd

Niels Tolstrup Høegh var en af de første vognmænd i Tvis. Han køber i 1926 ejendommen Hovedgaden 40 og driver indtil en gang i 1930'erne vognmandsforretning, først med varevogn, så med en lille lastbil og siden med personbil. I 1936 overtager *Peder Christian Sundgaard* for-

retningen, som han flytter til sit hus Hovedgaden 28. Han er født 1907, som søn af Erik Pedersen Sundgaard i Over Uglkær og gift med Agnete Svendsen, datter af Jens Christian Svendsen i Damgård.

Ligeledes midt i 20'erne starter *Thomas Bro Nielsen* en vognmandsforretning på hjørnet af Klostervej og Lauralystvej, i dag Klostervej 1. Først kørte han med hestekøretøj og fik siden lastbil med massive ringe. Denne forretning overtages siden af *Carl Nielsen*.

Laurits Lauritsen, søn af Ole Lauritsen i Østerlund, starter i slutningen af 1920'erne en vognmandsforretning på sin fars ejendom Østerlund. I 1936 køber han en parcel fra Banestrup og ned sætter sig som vognmand på Smedegårdvej 50. I 1945 overtages den af *S.P. Dalgaard Hansen*, der i 1951 sælger til *Aage Nielsen* og *Johannes Stefansen*. Aage Nielsen udtræder af firmaet og flytter til Kilde i Aulum, hvorefter Johannes Stefansen er eneejer indtil 1962, da han flytter til Klosterhus, og *Erik Eriksen* overtager forretningen. Han er født 1930 som søn af Jens Eriksen i Nørremark og gifter sig med Ida Olesen Frank, født 1933 i Hvidding sogn ved Ribe. Parret får børnene Jens i 1960, Kirsten i 1963, Marianne i 1965 og Søren i 1972.

I 1962 køber Erik Eriksen desuden den vognmandsforretning, som *Morten Christensen* i Hovedgaden 18 i nogle år har drevet.

Svend Elias Eriksen sælger i 1945 Ny Spangsmose og flytter til Tvis by, hvor han starter en vognmandsforretning, som i 1947 overtages af *Svend Sørensen*. Han er født i 1920 i Lem og gift med Tove Christensen, født 1926 i Lem. Parret får børnene Annelise i 1949 og Mogens i 1952.

I slutningen af 50'erne bygger han ejendom på Skautrupvej, og i 1961 mageskifter han med *Johannes Sig Jensen* i Bækkehøj, som overtager vognmandsforretningen og driver den videre. Ejendommen på Skautrupvej ombygges til BP-servicestation, og Johannes Sig Jensen bygger

bolig og garager på Skautrupvej 5. I 1986 bliver sønnen Gert optaget i firmaet.

I 1949 køber *Niels Hedegaard Nielsen* en vognmandsforretning i Tvis af Frede Nielsen i Hovedgaden nummer 50. I starten driver han taxakørsel og biludlejning ved siden af kørsel med skolebørn og turistbuskørsel. I 1961 flytter han virksomheden om på Skautrupvej nr. 10, hvorfra han fortsætter kørslen med skolebørn indtil 1983 og turistkørslen indtil 1985. Niels Hedegaard Nielsen er født 1919 i Vinding og gift med Karen Feddersen, født 1925 i Skodborg i Sønderjylland. De får børnene Kirsten i 1950 og Lisbeth i 1955.

Murermestre

I 1964 nedsætter murer *Bent Bjerggaard* sig som muremester i Elmevænget i Tvis. Han er født 1935 i Mejrup og gift med Anna Kristine Bertelsen, født 1941 i Feldborg. Parret har børnene Susanne, født 1959, Jonna i 1961, Bo i 1963 og Tonny i 1968.

Murer *Frode Kokholm*, født 1944 i Ølby, etablerer i 1970 sin muremesterforretning i Engparken 14. Han er gift med Irma Kjærsgaard, født 1946 i Vinding. De får børnene Paw i 1971 og Heini i 1975.

Murer *Bent Sørensen*, født 1943 i Naur, starter sin muremestervirksomhed i Engparken 3 i 1973. Han driver den indtil 1978, da han indtræder i samarbejde med tømrer John Gråkjær indtil 1983.

I 1971 flytter muremester *Ejvind Gade* fra Holstebro til Tvis. Han er født i 1945 i Aulum og gift med Rita Hansen, født 1946 i Ikast. Parret har børnene Stig, født i 1968, Vivi i 1970 og Mie i 1973.

El-installatør på Hingebjergvej

I Hovedgaden nr. 21 åbner *Erik Thomsen Sahl* i 1954 en el-installatørforretning. Han er født i

1923 i Vinderup og gift med Tora Madsen, født 1925 i Lyne. De får datteren Grete i 1954. I 1967 køber Erik Sahl en grund på Hingebjergvej 22, hvor han bygger bolig og forretning, som han driver indtil 1977. Så sælger han til Stig Ørgaard Nielsen og flytter til Venø.

Stig Ørgaard Nielsen er født i 1942 i Mejrup og er gift med Ellen Fleng Pedersen, født 1951 i Idom. De får børnene Gitte i 1977 og Inge i 1979.

Sparekassen

Det lokale pengeinstitut i Tvis er Sparekassen SDS på Klostervej. Det er den første filial, som Holstebro og Omegns Spare- og Lånekasse opretter i 1960 uden for Holstebro. I starten har Sparekassen lokaler i sognegården, men i 1966 opføres den nuværende bygning på parkeringspladsen ved stationen, hvor der tidligere var have til ledvogterhuset ved Hovedgaden. Denne bygning udvides i 1980.

Filialens første leder er *Egon Kuhlmann*, som efterfølges af *Jørgen Sørensen*. Herefter skifter filialen ofte leder, indtil *Peder Grønne* udnævnes i 1975. Han leder Tvis filialen indtil 1984, da han afløses af *Arne Løgaard*, der kommer hertil fra SDS i Videbæk. I 1987 afløses han af *Bertil Bøje Jensen*, der kommer fra SDS filialen på Nørreland i Holstebro. Øvrige ansatte i filialen er Erna Klinge og Karen Fomsgaard.

SDS er ikke den første sparekasse i Tvis. Alle-

rede omkring århundredskiftet oprettedes »Tvis-Nr. Felding Sognesparekasse«, men da der var flere, der ville låne end spare op - også dengang - blev sparekassen ophævet omkring første verdenskrig.

Gråkjær Staldbyg

I 1974 nedsætter tømrer *John Gråkjær* sig som selvstændig tømrermester i Engparken 79. I 1978 bygger han tømrerværksted på Skautrupvej og specialiserer sig i indretning af stalde. Virksomheden, der antager navnet Gråkjær Staldbyg, udbygges ved køb af nabogrunde, hvor der opføres produktionslokaler og kontorer. I 1985 omdannes virksomheden til et familieaktieselskab.

John Gråkjær er født i 1952 i Fjaltring og gift med Birthe Frøjk, født 1950 i Linde. Parret har børnene Sanne, født i 1976, Line i 1978 og Henrik i 1982.

Tvis Køkkener og Garderobeskabe

En anden tømrervirksomhed i Tvis, som har gennemgået udviklingen fra lokal bygningshåndværksvirksomhed til industriel eksportvirksomhed er Tvis Køkkener og Garderobeskabe. I 1952 køber tømrer *Poul Frandsen* ejendommen Klostervej 1 af tømrermester Ernst Ankersen og overtager dennes tømrerforretning med værksted bag boligen. Efter en brand i 1964 bygger Poul Frandsen nyt værksted på den modsatte side af Lauralystvej, som siden er udvidet adskillige gange, senest i 1986, således at virksomheden nu har et areal på 17.000 m² på gården Lerbæks jorder. Firmaet, der har specialiseret sig i fremstillingen af inventar, har en betydelig eksport og omdannes i 1984 til et familieaktieselskab.

Poul Frandsen er født i 1928 i Resen og er gift med Anna Kleinstrup Lund, født 1930 i Resen. Parret får børnene Karin i 1953, Bjarne i 1955, Bent i 1957 og Kirsten i 1963.

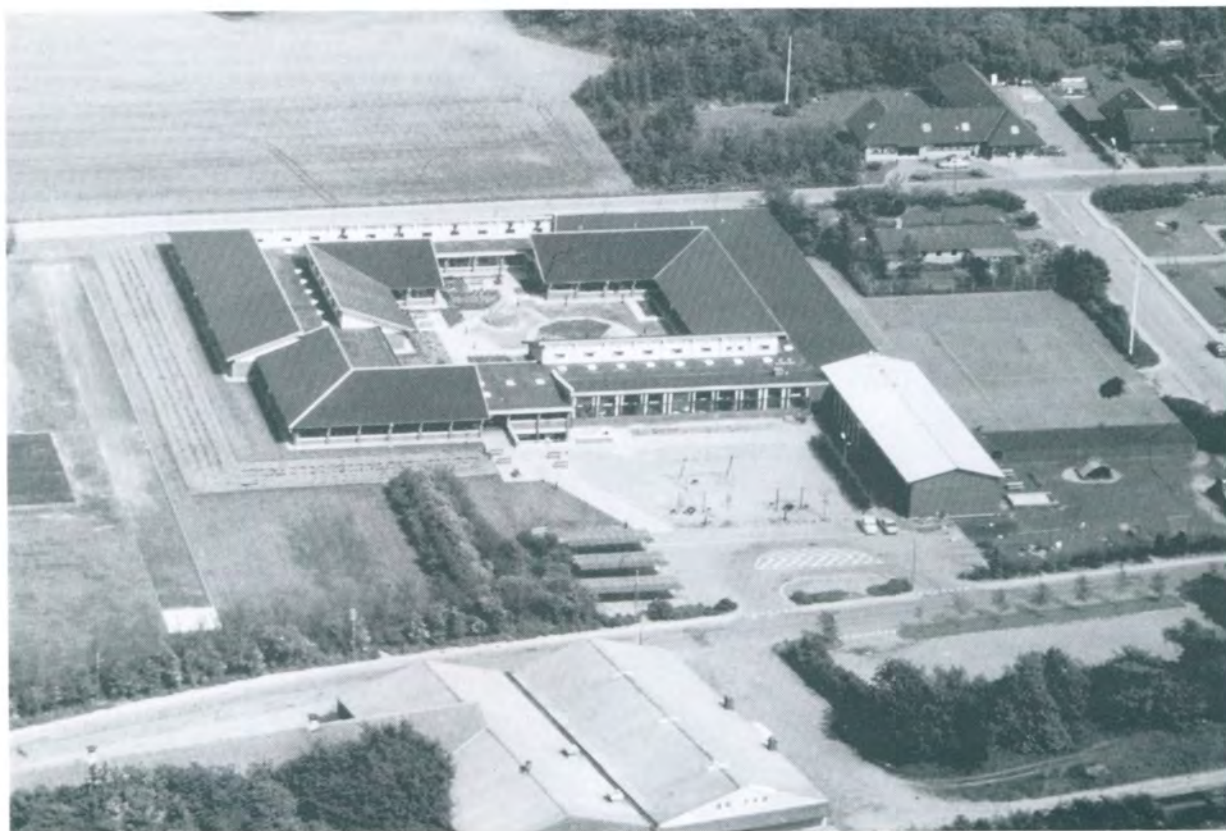
Tømrermester Poul Frandsens virksomhed Tvis Køkkener og Garderobeskabe fotograferet i 1973. Fabrikken er siden udvidet betydeligt med yderligere tre produktionshaller på marken i forgrunden, som engang var ejendommen Lerbæks jorder.

Damefrisører

I Hovedgaden 14 driver Relius og Marie Overgaard både herre- og damefrisørsalon indtil 1956. I 1956 åbner *Gerda Mikkelsen* en damefrisørsalon i ejendommen Lerbæk, Skautrupvej 2. Efter at hun og manden Niels Ingvar Mikkelsen har afhændet Lerbæk, flytter de til Hingebjergvej 6, hvor Gerda Mikkelsen fortsætter forretningen indtil 1966. Salonen forpagtes derefter af *Gunhild Østergaard*, født 1941 i Mejrup. Hun overtager sa-

lonen i 1967 og flytter den til Hingebjergvej 18, som hun og hendes mand opfører samme år. Gunhild Østergaard er gift med Jørgen Bertelsen, født 1942 som søn af Karl Bertelsen i Lille-skov. Parret har sønnerne Uffe, født 1970, Bjarke i 1973 og Olav i 1977.

I 1976 åbner *Aase Laursen* frisørsalon i Bannestrupparken 17. Aase Laursen er født 1951 på Fyn og gift med Leif Laursen, født 1950 i Vejle. Parret har sønnerne Dan, født 1973 og Kim, født 1975.

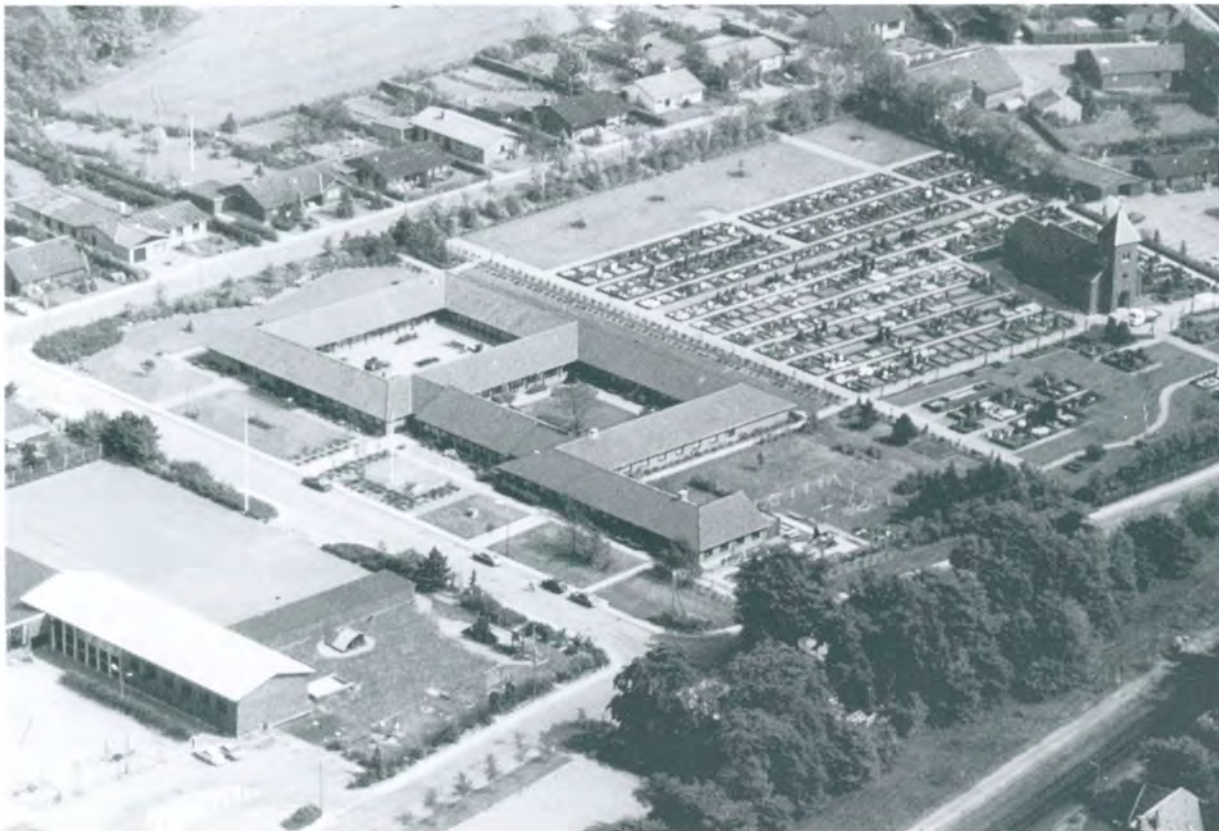
Da Tvis skole står færdig i 1965 rummer den 8 normalklasseværelser samt 4 faglokaler. Ved udvidelsen i 1979-1981 forlænges de to fløje mod nord og forbindes med en tværføj, så skolen bliver en lukket firefløjet bygning omkring en central gård.

Tvis centralskole

Endnu i 1959 er der i Tvis fire skoler, der alle er landsbyordnede. Det vil sige skoler med en 'store klasse' og en 'lille klasse'. Nu skal den nye folkeskolelov gennemføres, og derfor indkalder sognerådet til offentligt møde i sognegården om sagen: Enten udbygges alle fire skoler i sognet, eller alle fire skoler nedlægges, og der opføres en centralskole midt i sognet. Den tredje mulighed, som sognerådet er mest stemt for, og som også forsamlingen tilslutter sig: Skolerne i Gedbo og Skautrup nedlægges. Hingebjerg skole udbygges og Halgård skole udbygges.

Da det senere viser sig, at udbygningen af Hingebjerg skole vil koste det samme som opførelsen af en helt ny skole, beslutter sognerådet at købe 5 tønder land af Christian Sejbjerg i ejendommen Fuglsang og her bygge Tvis centralskole på arealet nord for det projekterede plejehjem.

Tvis centralskole står færdig i 1965, og den er bygget med udvidelse for øje. Det bliver aktuelt efter sammenlægningen med Holstebro kommune i 1970, hvor det i den overordnede planlægning besluttes, at Tvis skole skal have overbygning. Det vil sige, at skolen skal give undervisning på 8. til 10. klassetrin, ikke blot for Tvis skoles egne elever, men også for skolerne i Halgård

Ligesom skolen er plejehjemmet en lav bebyggelse i et plan. Ved udvidelsen i 1973 opføres den fløj, der ligger nærmest Hingebjergvej, så bygnin-gen i dag rummer to lukkede gårde. Spisestuen og fællesrum findes i fløjen ud mod Skolevænget, og nærmest Kirkevænget i forgrunden ses funk-tionærfløjen, hvor Tvis børnehave nu har til huse.

og Nørre Felding, hvor eleverne kan gå til og med 7. klasse.

I 1979 påbegyndes udvidelsen, som er færdig i 1981. Tvis skole har herefter 23 klasselokaler og 14 faglokaler. Skolen er to-sporet fra børnehaveklasse til og med 7. klasse, mens der på 8. til 10. klassetrin er 4 spor. Skolen har i 1987 i alt 430 elever og en lærerstab på 36.

Plejehjemmet

Da asylet på ejendommen Frydenlund nedlægges i 1936, opføres der ikke nogen anden social institution i Tvis for de ældre medborgere. Tvis

får ikke noget alderdomshjem som i andre sogne, men kommunen indgår overenskomst med Aulum-Haderup, så aldersrentenydere fra Tvis sogn kan optages på hvilehjemmet i Aulum. I 1959 begynder Tvis sogneråd at planlægge opførelsen af et alderdomshjem i sognet. Kommunen køber ejendommen Fuglsang samt to minkfarme nordvest for banen og får i 1966 byggetilladelse til opførelse af et plejehjem. I 1967 indvies hjemmet, som har plads til 20 beboere. Som forstanderpar antages diakon *Jens Mortensen*, født 1939 i Her-rup, gift med sygeplejerske Hanne Jessen, født 1936 i Ejstrupholm. De kommer hertil fra Viborg med børnene Susanne, født 1963, Birgitte, født

Siden 1983 har plejehjemmet hvert år udgivet et specielt Tvis-julemærke med motiver fra sognet.

1966, og får efter ankomsten til Tvis sønnen Jacob i 1970.

Plejehjemmet er projekteret med udvidelse for øje. Spisestuen er samtidig et fællesrum med plads til 100 personer. Her afholdes arrangementer for byens pensionister fælles med plejehjemmets beboere. Plejehjemmet har siden 1983 hvert år udgivet et særligt Tvis julemærke, som sælges til fordel for plejehjemmets arrangementer. I 1973 udbygges plejehjemmet til at omfatte 32 beboere, og i 1980 indrettes der i den tidligere funktionærfløj Tvis børnehave til 30 børn og med *Margit Klausen* som leder.

Stadion og hal

Da Tvis centralskole er færdigbygget i 1965, får idrætsforeningerne adgang til at benytte skolerens gymnastiksale. Både skolen og idrætsforeningerne står imidlertid med et behov for tidssvarende udendørs idrætsanlæg, så parterne indgår et samarbejde. Kommunen køber godt 8 tønder land nord for skolen og ved frivillig arbejdskraft anlægger foreningerne et stadion med træningsbaner, opvisningsbane samt klubhus. Også et friluftsbad bliver projekteret men stilles i bero.

I 1977 vedtager Holstebro kommune at opføre en hal i Tvis til træning, opvisning og kampe. De to idrætsforeninger i sognet, KFUMs Idrætsforening og TIUF, Tvis Idræts- og Ungdomsforening, går sammen om at udarbejde vedtægter for

brugen af hallen, som indvies i 1978. I 1985 opføres en mellembbygning mellem klubhuset og Tvis-hallen, hvorved omklædningsrummene i de to bygninger kan udnyttes mere effektivt.

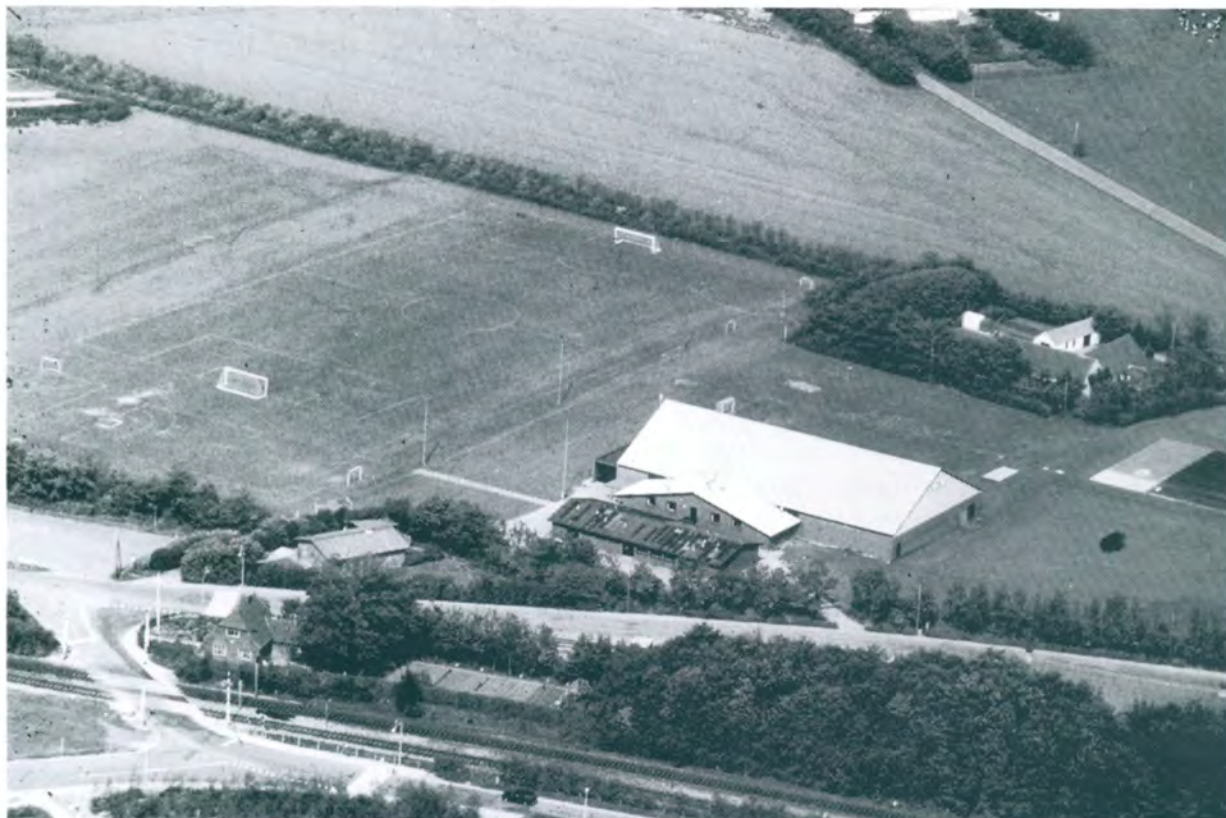
Den stærke placering, som amatørteateret har i Tvis, fører til, at der i forbindelse med idrætsanlægget anlægges en friluftsscene, opført af Tvis amatørerne og KFUMs Idræt ved egen arbejdskraft og med kommunalt tilskud efter krone-tilkrone princippet. Scenen er opbygget som et amfiteater med tilskuerpladserne anbragt i terrasser, så alle kan se. Her er plads til 700 mennesker.

Fjernvarme

Varmeforsyningen i en stor del af Tvis by leveres af Tvis Varmeværk, som blev oprettet i 1964 med 50 tilsluttede forbrugere. I 1965 opførtes værket på en grund nord for SAJYKA som et oliefyringsanlæg. I 1982 installeredes et kulfyringsanlæg, og siden fyres kun alternativt med olie. Fra 50 tilsluttede forbrugere i starten er antallet af fjernvarmeforbrugere vokset til 280 såvel privateboliger som offentlige institutioner.

Ændret struktur

Indtil midten af 1960'erne består den bymæssige boligbebyggelse i Tvis udelukkende af boliger i én eller halvanden etage, og boligerne ligger ud til de eksisterende veje. Der er så godt som ingen bebyggelse i dybden.

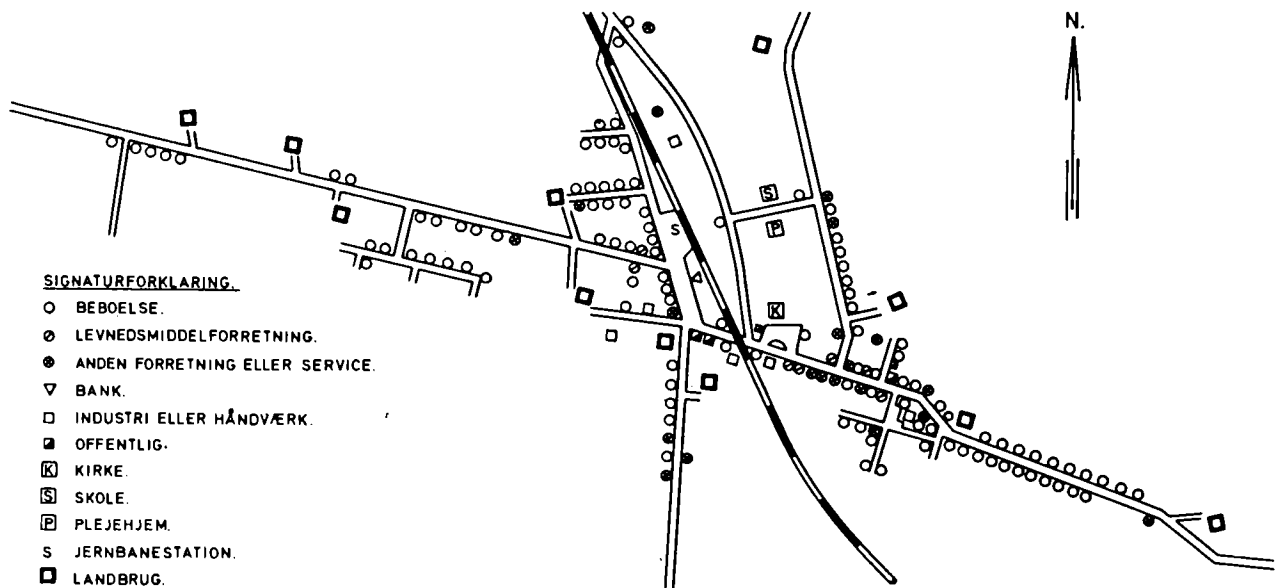
Tvis-hallen og idrætsanlægget fotograferet i 1983, inden forbindelsesbygningen mellem klubhuset og hallen bliver opført. Ejendommen bag hallen er Lauralund, og øverst i billedet ses lidt af Hingebjerg. Yderst til venstre friluftsscenen og i forgrunden portarboligen ved overskæringen på Klostervej.

Den byggetradition bliver brydt, da Tvis kommune i 1965 køber ejendommen Engbæk ved Smedegårdvej og udlægger jorden til parcelhusbebyggelse. I alt 27 byggegrunde udbyder kommunen til salg, og efter kommunesammenlægningen byggemodner Holstebro kommune yderligere 45 parceller i Engparken syd for Smedegårdvej. I 1974 køber kommunen en del af ejendommen Banestrups jorder, som også udlægges til parcelhusbebyggelse med 75 byggegrunde.

Mange af de nye tilflyttere kommer ikke fra Tvis bys 'naturlige' opland Tvis sogn, men er familier, som lige så godt kunne have valgt en byggegrund i Mejrup, i Idom eller i andre af de lo-

kalcentre omkring Holstebro, der opstår i 1970-erne, og som virker attraktive på grund af de frie omgivelser og de billige byggegrunde. Erhvervs-mæssigt er mange af disse familier pendlere, det vil sige personer, som har deres arbejde andetsteds end der, hvor de bor. Men tilflytterne forventer et lige så højt offentligt service-niveau som hvis de boede i en købstad. Derfor opstår fra slutningen af 1960'erne plejehjem, skole, idrætsanlæg, sportshal og børneinstitutioner, alt sammen koncentreret i Tvis by.

I takt med at lastbilerne overtager mere og mere af gods- og varetransporten, svinder stationens og banens betydning for Tvis. De landbrugsbe-

SIGNATURFORKLARING.

- BEBOELSE.
- ⊙ LEVNEDESMIDDELFORRETNING.
- ⊗ ANDEN FORRETNING ELLER SERVICE.
- ▽ BANK.
- ◻ INDUSTRI ELLER HÅNDVÆRK.
- ◻ OFFENTLIG.
- ⊞ KIRKE.
- ⊞ SKOLE.
- ⊞ PLEJEHJEM.
- ⊞ JERNBANESTATION.
- ◻ LANDBRUG.

Tvis sogneråd udarbejdede i 1968 en dispositionsplan for kommunen og kortlagde den daværende bebyggelse i Tvis by. De fleste butikker og beboelser lå endnu i Hovedgaden, og udbygningen af Engparken var først lige begyndt.

tingede virksomheder HAG og SAJYKA er ikke længere afhængige af banen. HAG flytter ud fra Tvis by til Skautrupvej nær landevejen, og lukningen af SAJYKA er på tale. Håndværksvirksomhederne i Tvis koncentrerer sig enten om servicefunktionerne i lokalsamfundet eller omdannes til produktionsvirksomheder for markeder uden for Tvis.

Lokalplanen

I den samlede kommuneplanlægning for Holstebro er Tvis udpeget som lokalcenter med kirke, skole, plejehjem og idrætsanlæg på et samlet areal på Tvislundsiden af banen strækkende sig fra Hovedgaden nordpå. De fleste nærbutikker for dagligvarer er fortsat placeret i Hovedgaden øst for banen, mens et område ved Skautrupvej er udlagt til industriformål. Til erhvervsformål er endvidere udlagt arealet mellem Klostervej og banen i byens nordlige ende. Her åbner Jens Møller Andersen i 1970 Tvis Autoforretning. Med anlæggelsen af Engparken og Bannestrupparken

er tyngdepunktet for boligbebyggelsen i Tvis flyttet over på Lauralystsiden af banen og her i slutningen af 1980'erne er det især på Klostervej de nye parcelhuse opføres. Når hele området er fuldt udbygget, er det planen at byggemodne arealet nord for Hovedgaden hen mod Vestergård. Også arealerne syd for Hovedgaden både øst og vest for banen er udlagt til boligformål. Ved en ændring af lokalplanen i 1987 bliver det dog gjort til blandet bolig- og erhvervsområde.

I planperioden frem til 1992 regnes dog ikke med nogen voldsom udbygning af arealerne i Tvis, især ikke af boligarealer. Den 1. januar 1987 bor der 37.993 mennesker i hele Holstebro kommune. I Mejdal, der i december 1984 er udskilt som selvstændigt sogn, bor der 2059 mennesker, og i Tvis sogn 1715. Fødselstallet forventes at være nogenlunde konstant, og ifølge befolkningsprognosen sker der ingen tilvækst i årene fremover. I 1992 skulle der således også bo 1715 mennesker i Tvis sogn, siger de kloge.

FORENINGERNE

Mangelen på et egentligt centrum i sognet er nok en medvirkende årsag til, at også de folkelige bevægelser så relativt sent slår igennem i Tvis. Der er langt fra -holt-gårdene på Langeland til Skautrupgårdene i søndersognet og fra Munkbro til Morre. Tvis er ikke rigtig 'egnet' til forsamlinger, før kirken i 1887 bliver flyttet op midt i sognet og dermed lægger grunden til Tvis by.

En af de tidligste foreningsdannelse i Tvis er skytteforeningen, som blev stiftet i 1867, kun 3 år efter krigen mod Preußen i 1864, som kostede Danmark tabet af Sønderjylland. Revanche-tanken, der oprindelig lå bag oprettelsen af skytteforeninger, har også haft tilslutning i Tvis, ikke mindst hos dem, der som soldater havde gjort krigen med. Efterhånden som den første generation af unge vender hjem fra højskolerne bliver det grundtvigsk-nationale mere fremherskende i skytteforeningerne med årlige folkemøder med taler og sang.

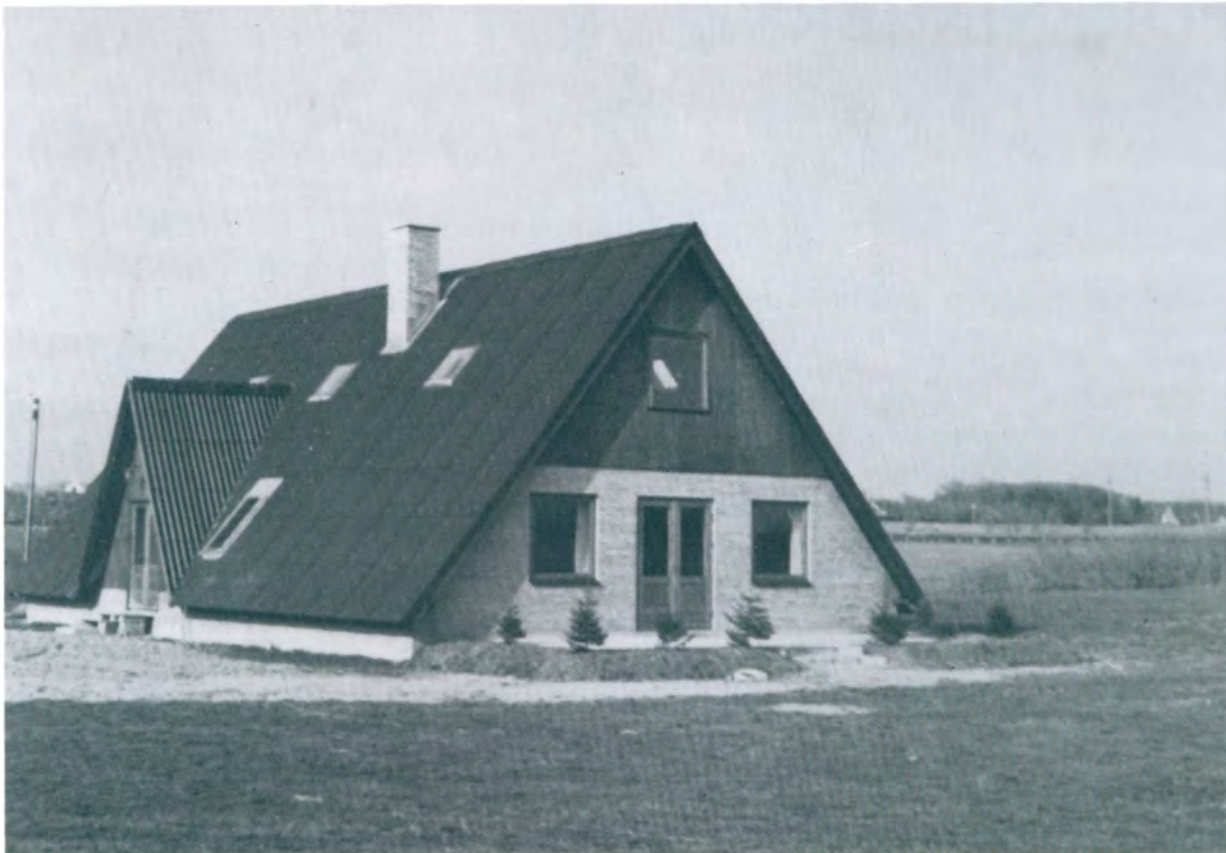
Østergårds Krat ved Østergård i Tvislund bliver i en årrække rammen om skytteforeningernes folkemøder og skyttefester med boder og beværtetelt. En ulykkelig hændelse, hvor en mand blev fundet død efter en sådan folkefest, førte til at festerne ophørte.

Manden var død af et hjerteslag efter indtagelse af alkohol. Episoden førte til, at der oprettedes en afholdsforening, der gennem et opsøgende arbejde prøvede at komme det ganske udbredte brændevinsdrikkeri til livs: To og to opsøgte de de hjem, hvor man vidste, at det var galt, og agiterede for afholdssagen. Nogle steder med held, andre steder uden.

Afholdsforeningen havde nær tilknytning til Indre Mission, som forsøgte at genoplive de afbrudte folkemøder i sognet. I 1905 ansøger Niels Christian Andersen i Skovbolig sognerådet om tilladelse til at afholde en folkefest i æ' skov eller Bluhmes skov, som den kaldtes dengang. Men sognerådet sagde nej. Senere blev tilladelsen dog givet, og i mange år afholdtes der grundlovsfester dog uden udskænkning af spiritus.

Indre Mission

Hvornår den indre missionske vækkelse i forrige århundrede førte til dannelsen af en egentlig kredsforening for Indre Mission i Tvis, fortæller de gamle protokoller ikke, men søndagsskolen er oprettet i 1895. I 1904 opføres Missionshuset i Tvis på en parcel, skænket af Niels Christian Andersen i Skovbolig. I Indre Mission er man indstillet på at ofre, og huset rejses da også for midler ydet af medlemmerne selv. I missionshuset og ud fra det driver Indre Mission et vidtforgrent arbejde: I 1916 oprettes en DMS-kreds. Den er tilmeldt Dansk Missions Selskab og afholder foruden møder rundt om i hjemmene hvert år sommermøde og basar, som sammen med indsamlingerne indbringer betydelige beløb til ydre missionsarbejdet. I 20'erne og 30'erne er »æ skov«, som Egelunden kaldes, rammen om årlige grundlovsmøder, arrangeret af IM, mens man i årene efter krigen som noget nyt arrangerer mandslejlre og husmoderlejlre som led i arbejdet. I 1930 starter IM en lokalafdeling af Kristelig Lytterforening, ligesom man i mange år omdeler

Knuden er FDF og FPF's kredshus, bygget på den tidligere sportsplads på Skautrupvej. De store udendørs arealer giver gode muligheder for at dyrke lejrspor, som er en af aktiviteterne i forbundets arbejde.

bladet »Et ord med på vejen« til hjemmene i Tvis sogn. Bibeltimer og møder i hjemmene er en af IM's aktiviteter, men også missionshuset har i årenes løb været rammen om missionsuger, advents- og julefester, høstfester og basarer.

KFUM og KFUK

Også KFUM & K er udgået fra Indre Mission. KFUM bliver stiftet i 1923 og også for dette ungdomsarbejde er hjemmene en lige så vigtig ramme om arbejdet som missionshuset. I 1932 stiftes den tilsvarende forening for pigerne KFUK, og da der i årene efter krigen gennemføres stadig

flere arrangementer fælles for de to foreninger, føles det naturligt, at de i 1970 sammensluttes i en fællesforening, der afholder kammeratskabsaftener, ungdomsmøder, bibeltimer, foredrag og diskussionsaftener i missionshuset, sognegården, præstegården og ikke mindst i hjemmene. Endvidere arrangerer fællesforeningen udflugter og rejser i ind- og udland. I 1942 stiftes Tvis KFUM og K's Idrætsafdeling, som bliver en selvstændig håndboldklub med stadig stigende vægt på de idrætslige aktiviteter. I 1970'erne er tilslutningen til arrangementerne i KFUM & K's fællesforening meget svingende, og ved generalforsamlingen i 1983 besluttet det at indstille arbejdet.

FDF og FPF

Tvis-kredsen af Frivilligt Dreng-Forbund bliver oprettet i 1962 og fem år senere den tilsvarende FPF-kreds for pigerne. I de første år afholdes møderne i Tvis centralskoles kælderlokaler, men da lejrliv og andre udendørs aktiviteter er en vigtig del af FDFs og FPFs arbejde, ser man sig om efter et sted i sognet, hvor det kan gennemføres. Der forhandles med kommunen om leje af et areal i Tvis kommuneplantage, men da den gamle sportsplads på Skautrupvej bliver ledig, køber FDF og FPF den af kommunen og opfører et kredshus, hovedsagelig ved frivillig arbejdskraft. I 1971 bliver 'Knuden', som kredshuset kaldes, gjort til en selvejende institution. Fire formiddage om ugen er Knuden udlejet til en privat legestue i Tvis, mens den i aften timerne og i weekenderne er rammen om FDFs og FPFs indendørs og udendørs aktiviteter.

Ungdomsforeningen

»- på kristendommens grund at virke for god sund folkelig og kirkelig oplysning«, står der i formålsparagraffen for Tvis Ungdomskreds, som stiftes i 1921. Mere grundtvigsk kan det vist ikke siges, og ungdomskredsen tilslutter sig da også De danske Ungdomsforeninger, som er det grundtvigske ungdomsarbejdes landsorganisation. I 1921 koster det 2 kroner at være medlem af Tvis Ungdomskreds, og bestyrelsen har ret til at smide dem ud, der ikke opfører sig ordentligt. Det gør de fleste heldigvis, men i 1933 sker det, at to ikke-medlemmer trænger ind ved et medlemsmøde, der afsluttes med en svingom. De to danselystne ungersvende får af formanden besked på at skrubbe af, hvad de aldeles ikke har tænkt sig. Formanden opfordrer så de tilstedeværende medlemmer til at tage de to fremmede i nakken og smide dem ud. Da ingen synes at ville vove pelsen, tager formanden sit gode tøj og går.

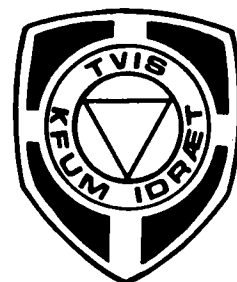
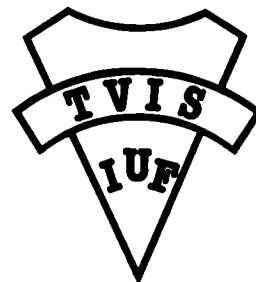
Ungdomskredsens arrangementer er kun for

medlemmer, og det kan man kun blive, hvis man bor i sognet. 104 medlemmer har kredsen det første år, 116 det andet, 110 det tredje, og så svinger det ellers lidt op og ned. Arrangementerne omfatter foredragsaftener, sammenkomster med oplæsning, fælleslæsninger, juletræsfester og udflugter. I 1933 vedtages det at optage folkedans på programmet, og man erstatter nu sanglegene efter den alvorligere del af aftenen med en regulær svingom til Relius Overgaards trio. Til de yngre læsere: En svingom kaldte man det, dengang man kunne se på de dansende, hvem der dansede med hvem, og dengang man kom *omkring* på dansegulvet. De aftener, hvor der er dans, er de mest besøgte, men også foredragsaftenerne har god tilslutning, selv om formanden i 1927 i protokollen sukker over, at der en aften kun kom 50 medlemmer til foredraget. Så skulle han prøve at være foreningsformand i dag, 60 år senere!

Idrætten

I Tvis er der to idrætsforeninger. I TIUF spiller man fodbold, badminton, bordtennis, basketball og dyrker gymnastik og amatørteater. I KFUM spilles der håndbold og volleyball. Den fordeling har foreningerne aftalt, så de ikke mere går hinanden i bedene.

TIUF er stiftet i 1932 under navnet Tvis Idrætsforening. Den har sit udspring i det grundtvigske ungdomsarbejde og bliver i 1963 slået

Også for gymnastikken var rejsningen af Tvis samlingshus i 1909 et stort fremskridt. Dengang som nu afsluttedes vinterens arbejde med en opvisning. Der var stil over pigeholdet fra 1917 med fru Valborg Giver som leder, både når de i deres blå buksedragt og hvide bluser gjorde gymnastik og når de som her stillede an til fotografering.

sammen med Tvis Ungdomsforening. Det sker samtidig med, at på landsplan De danske Gymnastikforeninger bliver slået sammen med De danske Ungdomsforeninger.

KFUMs Idrætsforening er stiftet i 1942 under navnet KFUM og K's Idrætsafdeling. Den har som navnet siger sit udgangspunkt i KFUM og KFUKs ungdomsarbejde og dermed i Indre Mission. Foreningen har siden 1949 været medlem af KFUM og K's Idrætsforbund.

Men gymnastik har karlene og pigerne dyrket i Tvis længe før der dannes idrætsforeninger. Det foregik hos Christian Nørgaard i Tvislund Nørgård. Som den udadvendte mand han var, stillede han sin lade med det lerstampede gulv til rå-

dighed. Eneste betingelse var, at de unge skulle synge nogle danske sange, for det satte han så stor pris på.

Med opførelsen af forsamlingshuset i 1909 får gymnasterne rigtigt gulv under fødderne, og fra 1932 organiseres gymnastikken inden for rammerne af Tvis Idrætsforening, som også tager fodbold, håndbold, folkedans og amatørteater på programmet. Fodbold og håndbold spiller de unge på græsmarker dér, hvor nu Bannestruparken ligger, men snart melder ønsket sig om en rigtig sportsplads.

I 1941 køber Tvis kommune en parcel af Engholms jorder ved Skautrupvej. Kommunen indretter sportspladsen, og idrætsforeningen bygger

Men karleholdet var heller ikke uden evner: Hvide benklæder og hvide trøjer med rød kant samt et flot rødt skærf om livet. Lederen med stiv fløj og kravetøj er Aage Barbesgaard, som kom til Halgård skole i 1915 og med dygtighed og iver kastede sig ud i det frivillige gymnastikarbejde. Billedet er dateret til 1916.

selv et klubhus. I hen ved 25 år er denne sportsplads rammen om TIFs udendørs aktiviteter, mens KFUMs Idrætsforening spiller håndbold på arealet ved Østergårds krat, som stilles til rådighed af Otto Østerholm Hansen i Østergård.

Med det nye idrætsanlæg ved Tvis skole og senere med Tvishallen får de to idrætsforeninger tidssvarende rammer om deres virksomhed. Medlemstallet stiger og begge foreninger gør sig i stigende grad gældende både i bredden og i toppen.

Tvis amatørerne

På programmet i Tvis Ungdomskreds i 20'erne står også fælleslæsning af bøger, såsom »En nat i Roskilde« og »Den Tredje«. I virkeligheden er det amatørteater eller dilettantkomedie, men man kalder det fælleslæsning for at undgå at skulle betale afgift. Skuespillerne har rollehefterne med på scenen og lader som om de læser op, selv om de forlængst kan deres roller udenad.

Amatørteater har altid været populært i Tvis. Allerede da forsamlingshuset bygges i 1909, tager de unge med begejstring den lille scene i brug. Folk fra Holstebro rejser med særtog til Tvis for at se forestillingerne. Stationsmester Stensgaard,

Et familieportræt? - Nej, det er de unge Tvis amatørskuespillere, der i 1922 opførte »En nat i Roskilde« og »Den Tredie«. Siddende fra venstre: Jens Nygaard - Kirstine Hornshøj Jensen - Senius Toustrup. Stående: Jens Toustrup - Johanne Vestergaard - Christian Hebsgaard - Peder Mortensen - Kristian Halgaard. Ingen af dem er på billedet over 25 år.

der er instruktør for de unge, har vist også en finger med i spillet, hvad særtogene angår.

Efter en stille periode omkring første verdenskrig, genoptages dilettantskuespillerne i 20'erne inden for rammerne af Tvis Ungdomskreds og senere i Tvis Idrætsforening. I dag er Tvis amatørerne en sektion inden for TIUF. Forsamlingshuset er rammen om de indendørs forestillinger, men også udendørs spiller man: I Egelunden i forbindelse med Sct. Hansfester og sportsfester eller i private haver, indtil Tvis amatørerne sammen med KFUMs Idræt ved egen arbejdskraft og med kommunalt tilskud efter krone-til-kroneprincippet opfører en friluftscene ved Tvis idrætsanlæg på Kirkevænget.

Mange højdepunkter kan Tvis amatørerne notere sig i årenes løb. Et af dem indtraf, da de fik mulighed for at medvirke som statister ved DR's indspilning af Knud Holsts novelle »Morderens orlov« i 1980. Optagelserne fandt sted, dels på ejendommen Sønderbæk, dels i Tvis sognegård.

Tvis borgerforening

I sammenligning med andre stationsbyer er det ret sent, der stiftes en borgerforening i Tvis. Det hænger sammen med, at Tvis domineres af landboerne, og at det borgerskab, som normalt udgør kernen i borgerforeningerne er ret fåtalligt. Tvis borgerforening ser først dagens lys efter den anden verdenskrig, og det er måske karakteristisk,

Tvis amatørerne opførte i 1979 Soyas »Parasitterne« i sognegården. I rollen som Miss Olsen ses Willemien Søndertoft Pedersen. Hilda Karlshøj spiller fru Gruesen, og Søren Henning Dyrmosse spiller Gruesen.

at en mand som stationsmester Asboe er en af initiativtagerne. Ikke fordi han har følt sig i modsætning til landboerne, men fordi han som jernbanetjenestemand har følt, at en borgerforening 'hørte med' til en stationsby. Den store tilslutning får borgerforeningen ikke i starten, og en tid synes den nærmest at være sygnet hen.

I slutningen af 60'erne kommer der liv i foreningen igen i takt med den omstrukturering, der i de år foregår i byen. Den første udstykning til Engparken er begyndt og bliver fulgt af udstykningen af parcelhusgrunde nord for Smedegårdvej i Bannestrupparken. Befolkningstallet i Tvis by vokser og borgerforeningen bliver den interesseorganisation, som over for kommune, stat og

erhvervsliv, formulerer beboernes ønsker til det nære miljø: gadebelysning, parkeringspladser, vejreguleringer, trafikbetjening, nærbutikker, servicevirksomheder, arbejdspladser. Det er ikke blot de fysiske rammer borgerforeningen lægger sig i selen for at få medindflydelse på. Også samværet mennesker imellem i Tvis har man for øje. I samarbejde med TIUF arrangerer Tvis borgerforening i begyndelsen af 70'erne årlige sommerfester i Tvis for at vise, at Tvis er ikke nogen soveby. I den såkaldte § 6-debat omkring Holstebro kommunes kommuneplan hæver borgerforeningen også sin røst og har senest udarbejdet forslag til udnyttelse af arealerne ved det nedrevne Lauralyst midt i byen.

LAURALYST JORDER

Skovbolig

Den tidligere proprietær *Edvard Bluhme* fra Lauralyst bor i 1860'erne til leje i Nygård. Da han i 1869 sælger Lauralyst, bliver der udstykket 12 tønder land op til skoven og skellet til Tvislund, og her opføres Skovbolig, som Bluhme og hans hustru driver som landbrug fra 1869 til 1903.

Bluhme er meget planteinteresseret. Han værner og hæger om skoven og har en fast gartner, der planter nyt, hvor det tiltrænges. Også frugttræer plantes, træer podes og blomsterbede anlægges, så det bliver ret en lystskov, som folk kalder Bluhmes skov. Den bliver stærkt beundret og danner senere rammen om de folkefester og grundlovsmøder, som afløser skyttefesterne i Østergårds krat.

I 1903 dør Edvard Bluhme, og enken flytter ned til Tvis Mølle, som ejes af hendes bror. Det er *Niels Christian Andersen* fra Nygård, der køber Skovbolig. Han er født i 1871 som søn af Anders Lund Sørensen i Nygård og gift med Karen Boutrup Christensen, født 1871 i St. Boutrup i Nr. Felding. De får ingen børn selv, men tager tre plejebørn til sig: Olga Helene og Agnete Sophie Johannesen, begge født 1916, og Børge Karl Pedersen, født 1917.

I 1939 sælger Niels Christian Andersen Skovbolig til plejesønnen *Børge Pedersen*. Han gifter sig i 1937 med Jenny Nørgaard, født 1919 i Feldborg som datter af Anton Nørgaard. De får børnene Conny i 1940, Vagn Aage i 1945, Vandy i 1948, Unna Cimone i 1950 og Leo Brian Nørgaard Pedersen i 1954.

Fuglsang

Jorden er en udstykning fra Lauralyst, som *Jens Bisgaard Sørensen* køber i 1916. Han sælger den i 1919 til *Niels Peder Meldgaard Hansen*, der flytter hertil fra Øster Høvids med sin familie og her yderligere får sønnen Vagn Aage i 1920.

Han sælger den i 1921 til *Niels Toustrup Christensen*, som flytter hertil fra Grønlund og driver Fuglsang som husmandsbrug indtil 1946. Niels Toustrup Christensen er født 1892 som søn af Anders Jens Christensen i Vibholmhus. Han gifter sig med Kirstine Pedersen, født 1895 i Vildbjerg. De får sønnen Svend Aage i 1928.

I 1946 sælger han Fuglsang til *Henrik Christian Henriksen Frøjk*, der tidligere har ejet Lille Gedbo og som derefter bor i Hovedgaden i Tvis. Han driver Fuglsang indtil 1948. Så flytter han til Hovedgaden 24 og sælger Fuglsang til *Christian Sejbjerg*, der flytter hertil fra Hingebjerg.

Tvis fritidshjem

I forbindelse med opkøb af jord til opførelse af plejehjem og skole erhverver Tvis kommune i 1963 Fuglsang. Huset anvendes en kort overgang som lærerbolig og senere som ungdomsklub. I 1978 oprettes fritidshjem i bygningen, hvis første leder er *Kjeld Jørgensen*. Han efterfølges i 1981 af *Bjarne Frandsen*, der bor i Højbo. I 1982 og igen i 1986 ombygges lokalerne. Fritidshjemmet har nu plads til 40 børn samt en juniorklub med 25 medlemmer.

Smukt tager Skovbolig sig ud for enden af Egevangen, og endnu smukkere er »æ' skov« bag ejendommen, som har dannet rammen om mange grundlovs møder og fester.

Lauralund

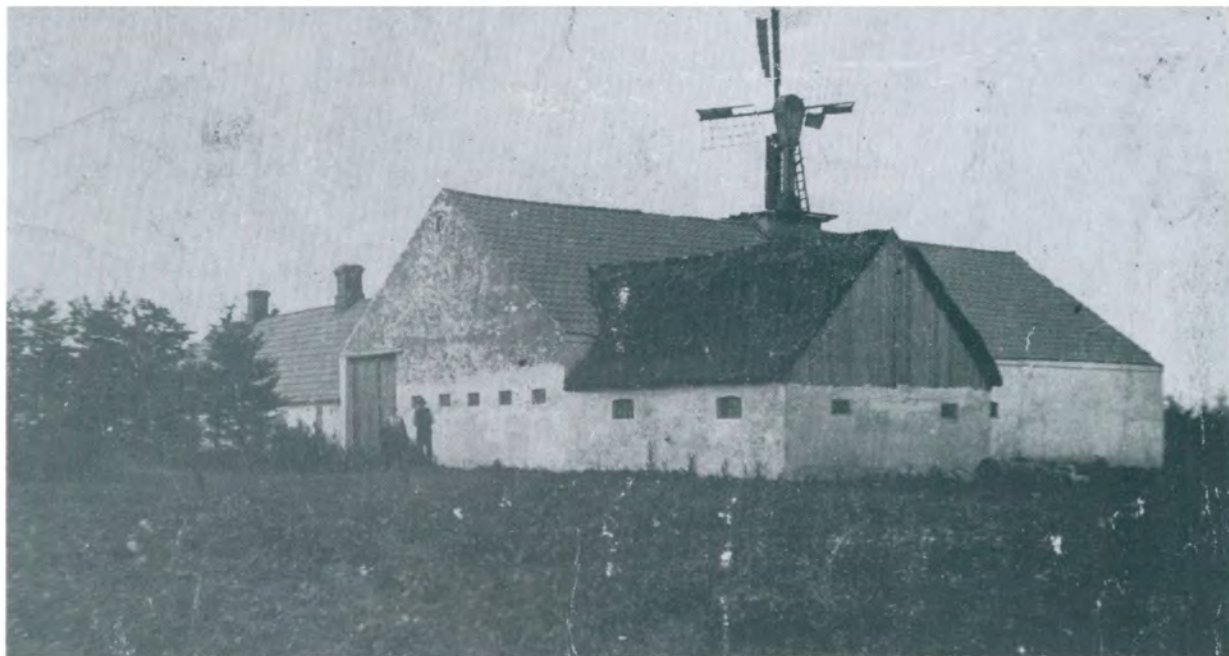
Landpost *Peder Knudsen* køber i 1909 6 tønder land jord fra Lauralyst og opfører ejendommen Lauralund. Han har tidligere ejet Ny Lindholt og bor derpå i Tvis by. Allerede året efter sælger han Lauralund til *Christian Aas Højer*, gift med Maren Dahl Christensen. De får datteren Frida Magdalene i 1910. I 1911 bliver Lauralund købt af *Søren Sørensen*, der flytter hertil fra Søndergård.

Søren og Trine Søndergaard driver Lauralund indtil 1934. Så sælger de til *Ejler Christensen*, som året efter sælger til *Richard Dyrmosse Jensen*. Han er født i 1906 som søn af Søren Dyrmosse Jensen i Neder Ugkær og gifter sig med Alma Mathea Christensen, født 1913 i Aulum. De får børnene

Egon, der dør som lille, Gerda i 1937, Bendt i 1939 og Gunnar i 1948.

Lilleskov

Peder Christian Christensen er avlskarl på Lauralyst, da han i 1873 gifter sig med Johanne Møller Pedersen, født 1845 som datter af Peder Hansen i Huldahl. Peder Christian Christensen, der i 1909 antager navnet Christensen Bach for sig og sine efterkommere, er født i Borbjerg i 1841. Af proprietær Smith på Lauralyst får han lov til at dyrke jorden op og bygge sig et hus i den nordre ende af Lauralyst hede helt op mod skellet til Tvis kloster og Hingebjerg jorder.

Som så mange gårde i sognet fik også ejendommen Lilleskov egen vindmølle på taget af loen. Efterhånden som gårdene fik elektricitet, forsvandt disse møller igen.

I 1883 køber han disse 40 tønder land til ejendom, og det er grundlaget for Lilleskov. Parret får børnene Andrea i 1872, Christen i 1876, Søren i 1878, Maren i 1881, Christian Johannes i 1884 og Jens Martinus i 1887.

Det er den yngste søn *Jens Martinus Christensen Bach*, der i 1910 overtager ejendommen. Han gifter sig med Kristiane Johanne Andersen, født 1893 som datter af Thomas Andersen i Vester Høvids. De får en række børn, hvoraf flere dør som små. Voksne bliver Christian, født i 1914, Johannes i 1917, Henrik i 1920, Katrine i 1924, Ejler i 1926.

I 1926 flytter familien til Hjørvigshus og sælger Lilleskov. Den nye ejer er her kun et år. Så rejser han til Amerika, og Lilleskov bliver købt af *Niels Offersen* i 1929. Han er født i 1900 i Rindum og gifter sig med Alma Elkjær, født 1920 i Hjerm.

De får børnene Kristian i 1940, Elisabeth i 1942, Knud Erik i 1944 og Karen Margrethe i 1945.

I 1946 flytter familien fra sognet og sælger Lilleskov til *Karl Bertelsen*, født 1915 i St. Moesby i Mejrup og gift med Ingrid Sørensen, født 1915 i Majgaard som datter af Anders Sørensen. De får børnene Jørgen i 1942, Aage i 1943, Else Marie i 1947 og Frode i 1952.

I 1968 sælger Karl Bertelsen ejendommen til svigersønnen *Jacob Grønbæk*, født 1945 som søn af Kjeld Grønbæk i Grønbæk, og gift med Else Marie Bertelsen. De får børnene Susanne i 1971, Karen i 1975 og Jonna i 1979.

Nørrevang

I 1904 køber *Jens Christian Nielsen Østervemb* et stykke jord fra Lauralyst, hvor han opretter et husmandsbrug. Han er født i 1857 i Vemb og gift

Fuglsang med de karakteristiske vandrette striber langs vinduerne kan let genkendes som Tvis fritidshjem i dag. Her ses den som landbrugs-ejendom i 1951.

med Ane Jensen, født 1870 som datter af Niels Christian Jensen i Sønderbæk. De får børnene Mary Nicoline Kirstine i 1898 og Niels Magnus Østervemb i 1904. I 1907 dør Jens Christian Nielsen Østervemb og enken gifter sig i 1914 med *Peder Knudsen* fra Tvis, som er enkemand efter sit første ægteskab. I dette ægteskab får de ingen børn. I 1922 dør Ane Jensen og i 1924 bliver ejendommen solgt til *Lars Storgaard Nielsen*, født 1890 som søn af Peder Nielsen i Store Gedbo og gift med Ingrid Nikoline Iversen, født 1896 i Idom.

Han sælger Nørrevang i 1929 til *Mads Uhrlund Jensen*, født 1908 som søn af Jacob Dusenius Jensen i Skadborg. Han gifter sig med Valborg Emilie Hansen, født 1908 i Stakroge og de får børnene Arne i 1933, Henning i 1937 og Ove i 1939.

I 1959 sælger han ejendommen til sønnen *Henning Uhrlund Jensen*, der driver den indtil 1966. Han sælger den til *Laurits Jørgensen*, der flyt-

ter hertil fra Sønder Haurids. I 1965 og igen i 1979 har kommunen købt jord fra Nørrevang til idrætsanlægget i Tvis. I 1986 sælger Laurits Jørgensen ejendommen til *Jens Carlsen*, født 1950 i Tvis og gift med Karen Marie Nielsen, født 1954 i Herning. De har børnene Mads, født 1978, og Kristian, født 1981.

Elmely

Jorden er udstykket fra Lerbæk i 1927 til *Niels Pagh*, født 1898 i Videbæk, som gifter sig med Kirstine Marie Thomsen, født 1904 i Feldborg som datter af Jens Christian Thomsen i Højbo. De får børnene Grete Ruth i 1927, Eva i 1928, Egon i 1929 og Elin Jytte i 1935. I 1966 dør Niels Pagh, og jorden bliver herefter drevet af svigersønnen Peder Gjedbo Andersen i Laulund.

Højbo

Højbo er opført af smed *Jens Andreas Pedersen*, der køber en udstykning fra Lerbæk i 1924. Han er enkemand og allerede i 1926 sælger han ejendommen til murer *Jens Christian Thomsen*, født 1882 i Hinnerup og gift med Beate Nielsine Sørensen, født 1882 i Feldborg. Parret flytter hertil fra Feldborg med børnene Kirstine Marie, født 1904, Andreas i 1906 og Johanne i 1908.

I 1943 sælger han ejendommen til *Jens og Ingeborg Skautrup*, som flytter hertil fra Morreholm. De bor her indtil 1949. Så flytter de til hjørnet af Smedegårdvej og Klostervej og sælger Højbo til *Holger Lauridsen*, født 1922 i Aulum. Han gifter sig med Laura Andersen, født 1923 i Klovborg. De får børnene Erna i 1953, Inge Lise i 1956, Per Lykke i 1959 og Lena i 1960.

I 1987 sælger han Højbo til *Bjarne Frandsen*, født 1954 i Arden. Han har bofællesskab med To ve Sabro Sørensen, født 1953 i Holstebro. De har børnene Mette, født 1978, og Jeppe, født 1980.

Felletoft

Oprindelighed den Lykkens Prøve og var et husmandssted, som ejes af *Jens Bisgaard Sørensen*, der i 1916 sælger det til *Thomas Thomsen*, som tilkøber yderligere 3 jordlodder, således at ejendommen kommer op på 33 tønder land.

Thomas Thomsen er født i Ørre og gift med Ane Johanne Pedersen, der stammør fra Nøvling. Parret flytter hertil fra Varhede i Aulum med børnene Methea Katrine og Jens Johannes, født 1901 og Agnes Kirstine, født 1905.

I 1928 mageskifter Thomas Thomsen ejendommen med *Alfred Rasmussen* i Råsted, hvor han er født i 1906. Han gifter sig med Maren Sundgaard, født 1910 som datter af Erik Pedersen Sundgaard i Uglkær, og de får børnene Gunhild i 1934, Johannes i 1936, Ruth Elinor i 1938, Astrid i 1939 og Holger i 1941.

I 1942 køber Alfred Rasmussen ejendom i Hogager og sælger Lykkens Prøve til *Jens Felletoft Jensen*, efter hvem ejendommen får navnet Felletoft. Han er gift med Elise Mathilde Poulsen. De har ejendommen i to år og flytter derefter til Holstebro og sælger ejendommen i 1944 til *Hans Mogensen*, som kommer hertil fra Munkedal.

I 1959 sælger han ejendommen til sin søn *Ernst Andreas Mogensen*, født 1934, og gift med Astrid Helene Christensen. De får børnene Inge Marie i 1960, Hans Jørgen i 1964 og Orla Therkild i 1966.

Felletoft bliver i 1964 købt af *Aksel Damgaard* i Banestrup. Han sælger i 1971 bygningerne på Felletoft til *Bjarne Sandbæk Pedersen*, født 1949 i Idom. Han er gift med Bente Staunstrup, født 1950 i Nr. Felding. Parret får børnene Torben i 1969, Lars i 1973 og Jette i 1978.

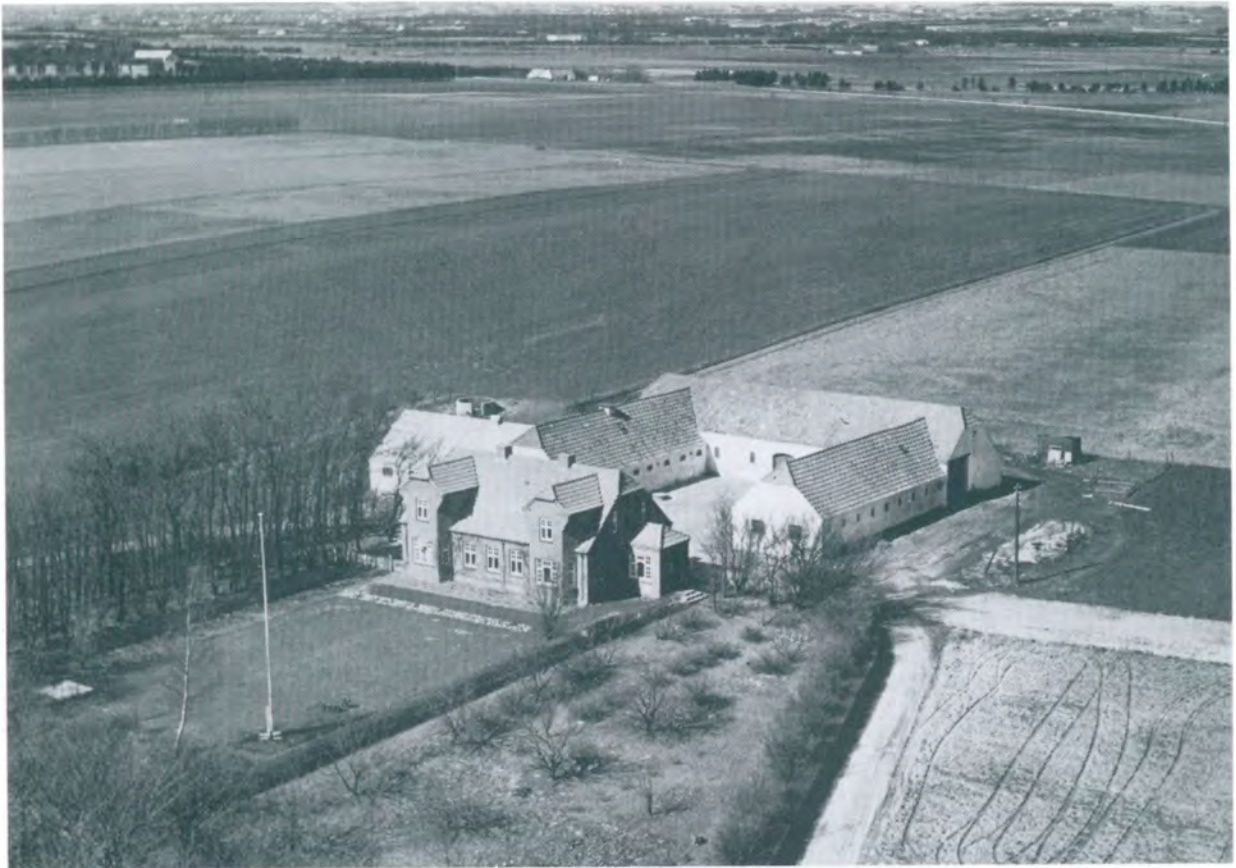
Banestrup

Det er ingen fejl. Gårdens navn staves kun med ét n, for den får navn efter banen. Gården er opført i 1919, da *Niels Peder Jensen Morre* fra Sønder Morre køber 40 tønder land fra Lauralyst, som han opdyrker. Han flytter i 1935 til Hovedgaden og sælger Banestrup til *Ole Kobberup*.

Ole Kristian Olesen Kobberup er født 1881 i Møborg og gift med Christiane Haislund Pedersen, født 1906 i Vejrum. De flytter hertil med børnene Kristen, født 1926, Jens i 1927, Arne i 1931, Svend Erik i 1933 og får Vita Marie i 1935.

I 1938 køber *Jens Meldgaard Sørensen* ejendommen. Han er født 1911 som søn af Søren Meldgaard Sørensen. Han gifter sig med Sigrid Bertelsen, født 1912 i Mejrup. De får børnene Frida og Gerda i 1939 og Eva i 1943.

I 1946 overtager Jens Meldgaard Sørensen sin fødegård Meldgaard og sælger Banestrup til *Peder Damgaard* fra Sønder Morre. I 1950 overtager sønnen *Aksel Madsen Damgaard* gården. Han er født i 1927 i Humlum og gifter sig med Inger

Banestrup fotograferet omkring 1950. Avlsbygningerne er i dag nedrevet, men stuehuset ligger på en parcel i Bannestrupparken og kan let ses fra Smedegårdvej. Gården havde dengang to udkørsler til Smedegårdvej. Den lige vej til højre i billedet er Bannestrupvej.

Christoffersen, født 1933 i Smidstrup. De får børnene Peder i 1956, Erna i 1957, Elly i 1962, Arne i 1969 og Bent i 1969.

Toftegård

Aksel Damgaard i Banestrup, der i 1964 har købt Felletoft, opfører i 1972 en ny gård, Toftegård, på Felletoft jorder. Året efter sælger han Banestrup til Holstebro kommune, som byggemodner og udstykker en del af jorden til parcelhuskvarteret Bannestrupparken. Gården Banestrups oprindelige stuehus ligger i dag på adressen Bannestrupparken 6.

Højmark

Huset er oprindeligt en landarbejderbolig under Lauralyst, som i 1906 bliver købt af *Poul Kristensen*, som hidtil har boet som indsidder på Neder Uglkær mark. Han er enkemand efter Marianne Olsen, som han har fået 13 børn med. Han tjener som røgter på Lauralyst og har skiftende husbestyrerinder til at passe hjemmet og børnene. I 1907 bliver Højmark sæde for en uhyggelig forbrydelse, som er nærmere omtalt nedenfor.

Efter denne skrækkelige begivenhed sælger Poul Kristensen i 1908 Højmark til *Søren Andersen Bach*, gift med Karen Marie Sørensen. De flytter

Det frygtelige Morddrama i Tvis ved Holstebro, hvor en Husholderske dræbte sig selv og seks Børn.

Ref. Sjøtten i Dalen.

Hvor grusfuldt det lyder
Det Budskab, som vi fik,
Man kan det næppe fatte,
Saa grusomt som det gif.
Hvad har ditteret Daaden,
Mon Sygdom eller Gud;
Vil aldrig løses Gauden,
Som man nok kende gad.

Bed Tvis hift i Jylland,
Der laa et fattigt Hjem,
Hvor Ufred var tilhuse,
Og Nøden den var stem.
En Husmand sammen leved
Der med en Kvinde, som
Ham hued før i Tiden,
Men nu ej statted om.

Han havde Børn foruden
Dem, han med hende fik,
Og nier og mer tilbage,
Det for de tvende gif.
De stændtes tidt og sloges
Da Krybben den var tom,
Med Sult og Sorg de droges,
Ej Bistand til dem kom.

hertil med datteren Petra Sofie, født 1897 i Århus.

I 1917 sælger han stedet til *Magnus Balle*, gift med Ane Marie Nielsen. De er begge født i 1888 udensogns og får i Tvis børnene Rigmor i 1920, Marie i 1923, Karl i 1925 og Elisabeth i 1928.

I 1944 bliver Højmark solgt til *Jens Ernst Svendsen*, som i 1946 sælger til *Mads Dyhrberg Kaspersen*, som flytter hertil fra Fredslund. Han bor her kun i 2 år. I 1948 sælger han til *Albert Jensen*, der i 1950 sælger til *Svend Peder Laustsen*. Han er født i 1913 i Sahl og gift med Mette Katrine Andersen, født 1913 i Trandum. De flytter hertil med børnene Karen, født 1938, Knud Kristian i 1942 og Dorte i 1944.

I 1983 bliver Højmark købt af *Alex Michael Bendtsen*, født 1962 i Holstebro. Han har bosællesskab med Sonja Elisabeth Eriksen, født 1962 som datter af Arne Eriksen i Gertrudbæk. Parret har sønnen Per, født 1986.

Barnemordet i Tvis

Den 23. juli 1907 meddeler et Ritzau-telegram til samtlige bladredaktioner landet over, at der i Tvis har fundet et frygteligt drama sted. Den 31-årige husholderske Maren Nielsen hos enke-mand Poul Kristensen Uglkjær i Højmark har taget livet af 6 børn og derpå hængt sig selv.

Mens Poul Kristensen var på arbejde som mal-kerøgter på Lauralyst skulle husholdersken passe huset og børnene, nemlig Poul Kristensens fire børn fra ægteskabet med hans afdøde hustru Marianne Olsen samt sine egne tre børn, hvoraf den mindste kun var 13 dage gammel. Forud for ugeringen lukkede hun døren af og hængte for vinduerne. Derefter tog hun en klædesnor, slog den om halsen på den 8-årige pige, kastede hen-

En skillingsvisse om mordet i Tvis blev trykt og udgivet i København. Den går på melodien »Dernede i dalen en lille hytte lå», og forfatteren hævdes at være en Anders Petersen, husmand.

de om på sin ryg og lod hende hænge der, indtil hun var død. Det samme gjorde hun ved de to drenge på 6 og 4 år, hvorefter hun bar ligene ud i laden og gemte dem i høet.

Derpå gik hun ud at malke, hvorefter hun gav sine egne to børn, et tvillingpar på godt 1 år, mælk med brændevin i at drikke. Da de var faldet i søvn, kvalte hun dem på samme måde som de øvrige, hvorefter hun lagde dem i sengen. Efter at hun havde været ude at flytte køerne vendte hun tilbage til soveværelset, hvor hun på senigestolpen hængte det 13 dage gamle spædbarn, som Poul Kristensen var far til.

Derefter sagde hun til den ældste dreng, den 9-årige Niels, at nu skulle de begge hænge sig. Først gik de op på loftet og dernæst ud i laden, hvor hun anbragte to reb, et til drengen og et til sig selv. Hun hængte sig i det ene, og da drengen så det, løb han ud af laden, op til Lauralyst, hvor han chokeret fortalte, hvad han havde været vidne til.

Motivet

Maren Nielsen havde været husbestyrerinde hos Poul Kristensen i godt et år. Hun stammede fra Vordingborg og havde fået stillingen efter en annonce i »Ugens Nyheder«. Maren Nielsen var fraskilt og havde i sit ægteskab 3 børn. Manden forlod hende, fordi hun var utro og mishandlede børnene, som værgerådet så tog fra hende, hvorefter hun rejste til Jylland. En måned efter sin ansættelse hos Poul Kristensen nedkom hun med tvillinger, som en tjenestekarl i Bakkebølle ved Vordingborg blev udlagt som barnefader til, og 13 dage før mordet var hun på ny nedkommet med tvillinger med Poul Kristensen som barnefader. Den ene af disse tvillinger døde straks efter fødslen.

Forholdet mellem Poul Kristensen og hans husbestyrerinde var imidlertid dårligt, og han havde opsagt hende til at flytte den første august.

Det blev tilfaldt for meget,
Hun fattede en Plan,
Som vel hun overvejed',
Før alting kom i Stand.
En Dag, da han var ude
Fik Børnene hun fat;
Hun spigred saa hver Rude,
Og rased som besat.

Et Reb hun slog om Halsen
Paa seks nu af de smaa,
De tre var hendes egne,
Man kan det ej forstaa.
Den største Dreng sig hitted,
Paa Loftet løb han op,
Forfra han angst nu hitted,
Snart Støjen dog holdt op.

Straks derpaa hun sendte
Sig selv til Dødens Bo,
Og Kvælerne de endte,
Før dem fik hun nu No.
Imidlertid kom Manden
Tilbage fra sin Dont,
Han tvivler paa Forstanden
Alt løb for ham nu rundt.

Nu hviler de alle,
Hvor Rød og Sorg ej boer.
Tilbage staar nu Manden
Og Drengen her paa Jord;
Gid Trøsten de maa finde
Og No i Sind de faa,
Mens Tiderne de rinde,
Det maa man haabe paa.

Anders Peterjen,
Gudsmand.

Illustreret Tidende nøjedes ikke med at skrive om mordet, men bragte også billeder af mordstedet og begravelsen samt dette billede af Poul Kristensen og den overlevende 9-årige Niels, som siden blev sat i pleje i Tvis.

I et efterladt brev til Poul Kristensen, anførte hun, at hun med sin dåd ville hævne sig for denne opsigelse.

Peter Sabroe

Mordet vakte ikke blot opsigt i sognet, men kastede også dønminger helt ind på Rigsdagen i København. Det skyldtes, at folketingsmand Peter Sabroe uventet dukkede op, da kisterne med de døde børn skulle føres fra hjemmet til kirken. Han trådte frem bag kisterne og holdt en kort men gribende tale om den forsømmelighed og mishandling, som mange børn var udsat for.

Begravelsen foregik fredag eftermiddag. Samme dags formiddag blev Maren Nielsen begravet på et afsides sted på Tvis kirkegård. Følget bestod kun af en halv snes mennesker. Men da de seks børn blev begravet om eftermiddagen klokken halv tre, var kirken pyntet med grønt og med sørgeflor og så stor var tilstrømningen, at mange måtte stå udenfor. Børnene blev begravet i en fællesgrav, og ved udgangen fra kirkegården blev der samlet ind til en mindesten. Der indkom 84 kroner, og mindestenen over de seks børn blev rejst på graven tæt ved indgangen til kirkegården, hvor den stod indtil for få år siden.

På dagen efter begravelsen var Peter Sabroe igen i Tvis. Han ville vide, hvad der nu skulle ske med den overlevende 9-årige Niels. Sognerådsformanden oplyste, at man havde planer om at anbringe ham som tjenestedreng hos en boelsmand i sognet. Om det ikke var rimeligere, at han kom væk fra sognet, på et børnehjem, ville Peter Sabroe vide. Uh, nej, det ville da være synd for drengen, mente sognerådsformanden. Så bliver han jo bare mishandlet.

Så spidsede Peter Sabroe ører, og han helmede ikke, førend han havde fået ud af sognerådsformanden, hvilket børnehjem det var han hentydede til. Det var børnehjemmet »Hebron« i Handbjerg.

Og så rullede hele Hebron-affæren, som i mange måneder optog sindene og aviserne, ikke blot på Holstebro-Struer-egnen, men i hele landet, og førte til ret dramatiske scener på Rigsdagen. Peter Sabroe afholdt store offentlige møder i Herning, Holstebro og Struer, hvor han angreb såvel børnehjemmet Hebron, dets bestyrelse og forstanderinde samt værgerådene i kommunerne. Skarp og polemisk langede han ud til højre og venstre og sluttede altid sine taler med en mandende appel til alle om at slutte op i kampen for bedre kår for børnene, så ikke begivenheder som dem i Tvis skulle finde sted igen.

Bækkehøj

I 1903 køber *Knud Dyrmosse Jensen* 6 tønder land fra Lauralyst, som han senere forøger ved køb af endnu en parcel. Knud Dyrmosse Jensen er født i 1874 som søn af Niels Christian Jensen i Sønderbæk. Han er gift med Petrine Pedersen, født i 1873 udensofns. De flytter hertil med datteren Magda, født 1902, og får yderligere Sørine Karoline i 1903, Jenny i 1905, Victor i 1906, Niels Kristian i 1908 og Martha i 1910.

I 1922 sælger han Bækkehøj til *Anton Frederik Knudsen*, som i 1928 sælger den til *Anders Pedersen Nygaard*, født 1889 i Sir og gift med Johanne Jepsen, født 1880 i Sinding ved Silkeborg. De flytter hertil fra Mejrup med datteren Rigmor, født 1923.

Aage Nielsen køber Bækkehøj i 1947 og sælger den året efter til *Jørgen Mogensen*, som flytter hertil fra Vester Skautrup. Han driver ejendommen indtil 1953. Så sælger han den til *Bertel Jensen*, som videresælger den til *Niels Felletoft Jensen*. Han er født i 1918 som søn af Jens Felletoft Jensen i Felletoft og gift med Lilly Kirstine Jensen, født 1925 som datter af Jens Julius Jensen i Aabjerg. Parret har børnene Birgit, født 1946, Villy i 1952, Jens i 1954 og Ole i 1956.

Niels Felletoft flytter i 1957 til Holstebro og sælger Bækkehøj til *Johannes Sig Jensen*. Han er født i 1935 i Aulum og gift med Elly Lauridsen, født 1938 i Aulum. Parret får børnene Flemming i 1957, Gert i 1960 og efter at de er flyttet til Skautrupvej får de yderligere Jytte i 1964.

Johannes Sig Jensen mageskifter i 1961 Bækkehøj med *Svend Sørensen*, der har en vognmandsforretning på Skautrupvej. Svend Sørensen videresælger Bækkehøj til *Svend Aage Nielsen*, født 1933 og gift med Bodil Nissen Aalbæk, født 1939 som datter af Nis Peter Nissen Aalbæk i Gl. Lindholt. De får sønnen Bjarne i 1963.

I 1964 flytter de til Kibæk ved Herning og sælger Bækkehøj til *Jens Christian Sønderby*, søn af Aksel Andreas Sønderby i Smedegård. Da han i

De seks børn blev begravet nær indgangen til kirkegården i en sællesgrav, som nu er sløjfet. Også stenen er væk, men på stumperne af den knuste gravplade kan man endnu læse inskriptionen.

1972 overtager Smedegård, bliver Bækkehøj solgt til *Flemming Jensen*, født 1945 på Fyn. Han er gift med Birgit Jensen, født 1945 i Vestervig. Parret får børnene Rene i 1971, Kent i 1979 og Anita i 1983.

Engbæk

Ejendommen Engbæks jorder lå der, hvor Engparken ligger i dag. Den bliver udstykket som landbrugsejendom i 1937 fra Banestrup, da Ole Kobberup sælger ca. 9 hektar jord syd for Smedegårdvej til *Ejnar Thorvald Thomsen*, født 1907 i Holstebro. Han gifter sig med Marie Svendsen, født 1911 som datter af smed Svend Svendsen, og

de får sønnerne Johannes i 1939, Peder i 1942 og Svend i 1944. I 1965 køber Tvis kommune jorden til ejendommen og udstykker den til 27 parcelhusgrunde. I 1972 udstykker kommunen resten af parcellerne, og Engparken består herefter af 80 parcelhusgrunde. Engbæks stuehus har nr. 32 på Smedegårdvej.

Engholm

Ejendommen Skautrupvej 1 er oprindelig en landbrugsejendom på 20 tønder land, som senere bliver udvidet med yderligere 45 tønder land, udstykket fra Lauralyst. Den er opført i 1918 af *Jens Østergaard*, født 1887 som søn af Jens Jensen Østergaard. Han gifter sig med Else Katrine Ane Kirstine Vestergaard, født 1898 som datter af Jens Lund Vestergaard. De får børnene Anna Kirstine i 1919, Kristine i 1921, Else Katrine i 1923 og Jens Lund i 1924. Jens Østergaard, der ved siden af landbruget arbejder som murer og som landpost, sælger i 1940 ejendommen og flytter til Hovedgaden 22.

Engholm bliver købt af *Johan Lauridsen*, født 1888 i Mejrup og gift med Anne Margrethe Andersen, født 1892 i Resen. Parret flytter hertil fra Moesgaard i Hjerm. De har børnene Anna, Karen, Marinus, Marie, Mads, Karl, Verner og Holger.

I 1943 mageskifter han med *Johannes Brejnholt* i Damgård, som flytter hertil med familien. De bor her indtil 1963, da de sælger til *Poul Kallesø* og flytter i hus på Hingebjergvej.

Poul Kallesø er født 1924 i Nr. Nissum, og gift med Frida Jensen, født 1926 i Borbjerg. De får sønnen Steen i 1956. I 1978 brænder udhuse-
ne til ejendommen, og Poul Kallesø genopfører udhuse længere mod syd uden for byzonen.

Lerbæk

I 1919 sælger *Søren Uhrlund Jensen* ejendommen Uhrlund og køber en udstykning fra Lauralyst,

hvor han opfører ejendommen Lerbæk, som han forøger ved tilkøb af yderligere en del jord fra Lauralyst. I Lerbæk får parret yderligere datteren Gerda Marie i 1921. Han driver ejendommen indtil 1950. Så sælger han til svogeren *Jens Nørsgaard Jensen*, der flytter hertil fra Haurids. Han bor her indtil 1954. I 1956 bliver Lerbæk købt af *Niels Ingvard Mikkelsen*, født 1932 i Aulum og gift med Gerda Vestergaard Nielsen, født 1933 i Aulum. Parret har børnene Linda, født 1953, Herluf i 1955, Peder Michael i 1959 og Lars i 1962.

I 1959 køber *Niels Sjørvad Sønderby* ejendommen og flytter hertil fra Nørlund. Han dør i 1973, og kommunen køber jorden. Ejendommens bygninger bliver solgt til smed *Kjeld Svendsen*, der har solgt smedeforretningen i Hovedgaden 4. I 1982 dør Kjeld Svendsen, og enken sælger i 1985 ejendommen til *Villy Dinesen*, født 1945 i Malling og gift med Unna Cimone Pedersen, født 1950 som datter af Børge Pedersen i Skovbolig. Parret har børnene Susanne, født 1968, Kim i 1975 og Pia i 1982.

Svanholm

Ejendommen opstår i 1939, da *Jens Christian Nielsen* køber 20 tønder land fra Engholm, som han straks videresælger til *Peder Christian Haurids Jensen*, kaldet Peder Christian Morre, der flytter hertil fra Føniksminde. Han driver ejendommen til sin død i 1967, hvorefter den overtages af sønnen *Gunnar Jensen*, født 1935. Han gifter sig med Bente Rebbe, født i 1942 i Mejrup. De får børnene Niels Kristian i 1961 og Henrik i 1965. Gunnar Jensen dør i 1979, og i 1981 gifter enken sig med *Morten Ove Kjær*, født 1940 i Brejning i Spjald.

Vejlund

Ejendommen stammer fra 1906. Den er opført som statshusmandsbrug af *Christen Majgaard Jensen*, som køber 10 tønder land fra Lauralyst og

Lerbæks stuehus ligner mere en provinsbyvilla end en landbrugsejendoms stuehus, men måske har bygmesteren skævet til, at det lå så tæt ved byen lige over for sognegården.

sælger Gertrudbæk, som han hidtil har drevet, for at opdyrke dette nye sted. Han driver ejendommen indtil 1920. Så sælger han den til sønnen *Jens Jensen*, født 1885 i Spangsmosehus. Han gifter sig med *Else Stefanie Jensen*, født 1884 i Mejrup. De får børnene *Christian* i 1913 og *Else Marie* i 1917.

I 1929 sælger han ejendommen til *Kresten Marius Knudsen*, som tidligere har ejet Nyholm, men som i nogle år har boet udensogns. Nu vender familien tilbage til Tvis med børnene *Daniel*, født 1918, *Jenny Magna* 1919, *Rita* 1921, *Elly Ruth* 1923, *Vitte Folmer* 1927. I Vejlund får de yderligere tvillingerne *Ansgar* og *Oda Mariane* i 1929.

I 1944 sælger han ejendommen til *Magnus Nielsen*, som udvider ejendommens tilliggende ved køb af en naboparcel. Han er født i 1913 som søn af *Niels Christian Nielsen*, kaldet *Christian Mikkelsen*, i Knudsensminde, og gifter sig med *Sigrid Marie Nielsen* fra Sønder Høvids, født 1915. De får sønnen *Herluf* i 1939.

Han sælger i 1972 ejendommen til *Jørgen Matthiasen* og *Grete Pedersen*. Han er født i 1947 i Varhede i Aulum, og *Grete Pedersen* er født i 1951 som datter af *Leo Pedersen*, Bøsemageren på Skautrupvej 30. De har sønnen *Martin*, født 1974.

Moselund

En parcel på 11 tønder land udstykkes i 1895 fra Lauralyst til *Niels Nielsen*, som hidtil har boet i Spangsmosehus. Han er født i 1858 i Haderup og gift med Maren Kristensen, født 1855 i Borbjerg. De har ingen børn selv, men tager drengen Johan Peder Jensen, født 1890, til sig. Han bliver senere bestyrer for elværket i Tvis.

I 1921 sælger Niels Nielsen ejendommen til *Jens Jensen*, som i 1926 sælger den til *Kristoffer Nielsen*, født 1872 i Vildbjerg, og gift med Petrea Thomsen, født 1878 i Grønbjerg. De flytter hertil med børnene Jens Christian, Aksel, Ejnar, Dagmar, Osvald, Viggo og Astrid.

I 1930 flytter Kristoffer Nielsen til huset på hjørnet af Klostervej og Smedegårdvej og sælger Moselund til sønnen *Osvald Nielsen*. Han er født i 1909 og gift med Karen Villesen, født 1909 i Ljørring i Aulum. De får børnene Edith i 1932, Jytte i 1935, Vita i 1938, Finn i 1940, Ida i 1941, Nelly i 1945 og Esther i 1947.

I 1949 sælger Osvald Nielsen ejendommen til *Mads Randeris Madsen*. Han og hans kone Kirstine flytter hertil fra Holstebro med datteren Lilly og driver ejendommen indtil 1956. Så flytter han til Aulum og sælger ejendommen til *Kristen Mosegaard Jørgensen* fra Aulum, der driver den indtil 1964. Så sælger han ejendommen til *Arne Eriksen* i Gertrudbæk. I 1984 sælger han Moselund med 11 tønder land til *Poul Erik Givskov*, født 1952 i Herning og gift med Vibeke Jørgensen, født 1954 i Holstebro. Parret har børnene Tina, født 1975 og Carsten, født 1986.

Gertrudbæk

Christen Majgaard Jensen, der hidtil har boet i Spangsmosehus, lejer i 1889 otte tønder land lige nord for Spangsmosehus og opfører her en bolig, som i starten kaldes Lauralysthus. I 1895 køber han stedet til ejendom og driver det, indtil han i 1906 køber en parcel længere oppe ad Skautrup-

vej, den parcel, der bliver til ejendommen Vejlund.

Gertrudbæk sælger han til *Mathias Mathiasen*, der to år senere sælger den til *Thomas Christian Jensen* i Spangsmosehus. Han flytter nu til Gertrudbæk og sammenlægger Spangsmosehus' 10 tønder land med Gertrudbæks 8, så den samlede ejendom får jord helt ned til landevejen. I 1913 overtages ejendommen af sønnen *Johan Christian Jensen*, der året efter sælger den til *Erik Eriksen*, der videresælger den til broderen *Mikkel Eriksen*. Han er født i 1888 som søn af Rasmus Eriksen i Damtoft på Høvids mark. Han gifter sig med Katrine Andersen, født 1888 i Stoholm. De får børnene Marie i 1916, Mary i 1918, Ragnhild i 1920, Arne i 1922 og Gerda i 1931.

I 1949 sælger Mikkel Eriksen ejendommen til sønnen *Arne Eriksen*, som gifter sig med Anna Poulina Birkkjær, født 1936 i Idom. De får børnene Irene i 1961 og Sonja i 1962.

Kildevang

Peder Merrild i Laulund Haurids køber i 1946 en udstykning fra ejendommen Lerbæk og opfører ejendommen Kildevang. Når huset bygges helt oppe ved Skautrupvej, skyldes det formentlig, at Peder Pedersen, som var Peder Merrilds rigtige navn, ved siden af landbruget driver handel med snart sagt alt muligt, heriblandt cykler, og ønsker let adgang for kunderne til butik og værksted, som han indretter ved ejendommen. I 1956 bliver dette værksted overtaget af *Leo Pedersen*, som først driver autoværksted og senere efter uddannelse til bøsse-maker, indretter våbenværksted i huset, som udskilles som selvstændig matrikelnummer.

Leo Pedersen er født 1922 i Herning og gift med Vera Jensen, født 1928 i Silkeborg. De har børnene Ingrid, født 1946, Rita i 1947, Grete i 1951, Gitte i 1954 og Lars i 1957 samt adopterer dattersønnen Michael, født 1964.

I 1958 bliver Kildevang købt af gartner *Henrik Christensen*. Han er født 1924 som søn af Peder

Søndervang fotograferet omkring 1936. Laden fortsætter på den anden side af huset, så ejendommen nærmest har form som et T.

Christensen i Nyholm. Ved siden af landbruget driver han maskinstation på ejendommen.

Søndervang

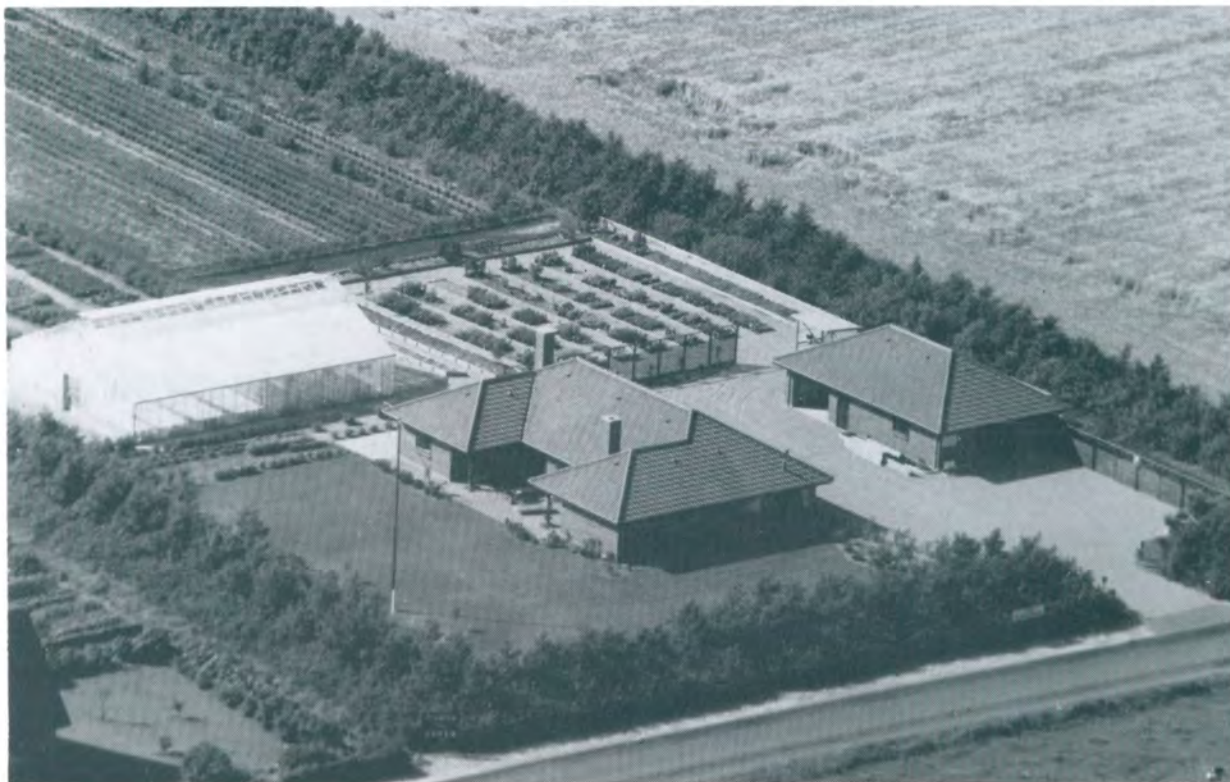
I 1921 køber *Martinus Svendsen* en udstykket parcel fra Lauralyst og opfører ejendommen Søndervang. Han er født i 1896 som søn af Johan Svendsen i Østerlund og gifter sig med Anne Pedersen, født 1896 i Bur. De får i Søndervang datteren Ane Marie i 1923 og sælger i 1924 ejendommen og flytter til Mors. Året efter bliver Søndervang købt af *Niels Peder Pedersen*, født 1898 i Vinding og gift med Anna Pedersen. De får i 1926 datteren Karoline. I 1928 dør Anna Peder-

sen, og Niels Peder Pedersen gifter sig i 1934 med Jensine Kristine Laursen, født 1895 i Borbjerg. De får børnene Svend Aage i 1934 og Birthe i 1940.

I 1965 overtager sønnen *Svend Aage Pedersen* ejendommen. Han er ugift og tiltræder i 1981 en stilling som vejmand ved Holstebro kommune, hvorefter han udlejer jorden til ejendommen til Johannes Larsen i Nyborg.

Tvis hønseri

Ejendommen er bygget af *Tage Kaspersen*, der køber en udstykning fra Lerbæk i 1947. Tage Kaspersen er født i 1912 som søn af Jonas

Tvis planteskole er en af de nyere virksomheder i Tvis. På de to tønder land ved Skautrupvej produceres planter både til en gros og detail salg.

Kaspersen i Huldahl og gift med Viola Falk Smed, født 1919 i Resen ved Struer. De får børnene Ulla i 1941, Elly i 1944 og Ove i 1949.

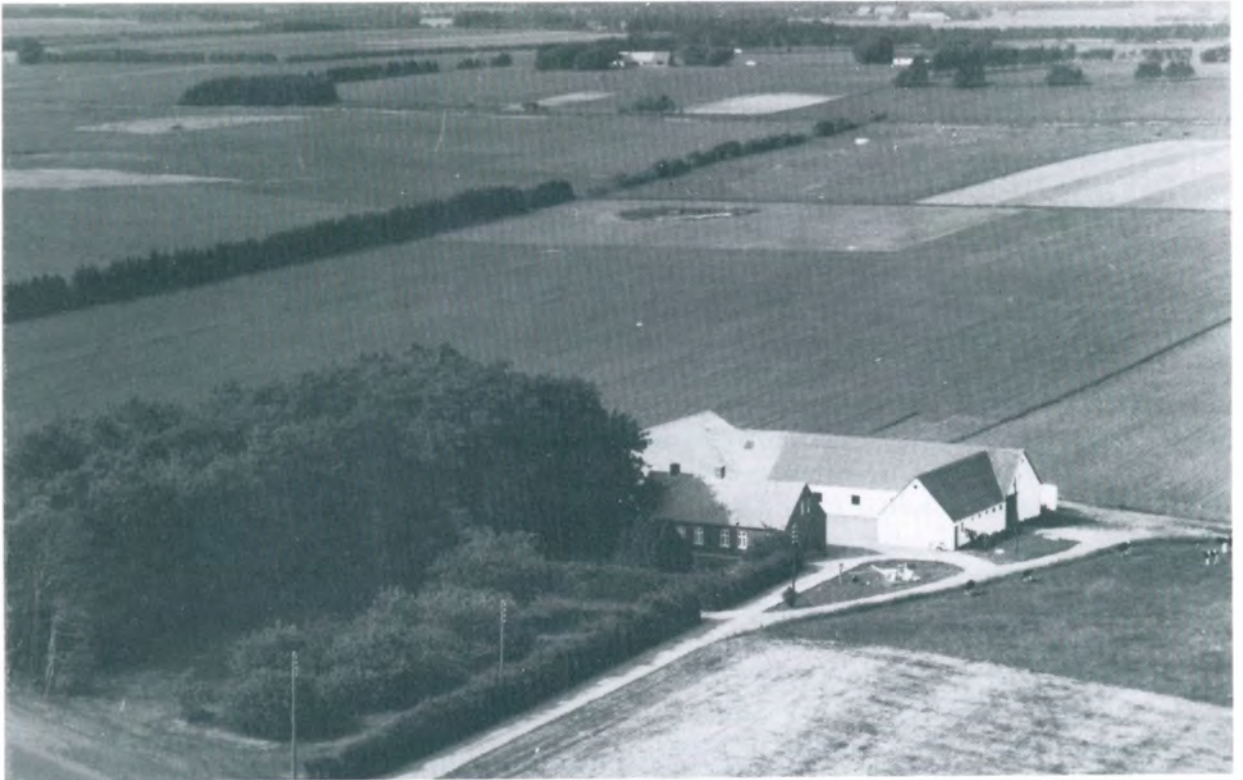
Tvis planteskole

I 1977 køber planteskoleejer *Jens Jørgen Kristensen* et stykke jord af kommunen som produktionsjord til sin planteskole Møllevang på Skivevej i Mejrup Hindkjær. Han beslutter imidlertid at flytte såvel bolig som planteskole til Tvis og har siden drevet virksomheden under navnet Tvis planteskole. Jens Jørgen Kristensen er født i 1942 i Nørre Sundby og gift med Lisbeth Resdal Dideriksen, født 1945 i Borbjerg. Parret har børnene Poul, født 1971 og Henrik i 1975.

Laulund

Proprietær Smith på Lauralyst sælger i 1883 et stykke jord til *Kjeld Andersen* i Damtoft, som lægger det til sin ejendoms jorder. I 1904 overtager sønnen *Christian Skautrup Andersen* ejendommen Damtoft, som han i 1911 sælger til sin bror Lars, mens han selv beholder parcellen fra Lauralyst, og her bygger gården Laulund. I 1916 tilkøber han yderligere en parcel, således at ejendommen kommer op på 46 tønder land.

Anders Christian Skautrup Andersen er født i 1881 i Damtoft som søn af Kjeld Andersen. Han gifter sig med Marie Nielsen, født 1884 som datter af Peder Nielsen i Store Gedbo. De får børnene Elna Kathrine i 1912, Anna i 1913, Kjeld i 1917 og Peder Gjedbo Andersen i 1919.

Laulund, som Christian Skautrup Andersen bygger omkring 1912, og som stadig er i slægtens eje, ligger på Lauralyst jorder, der ved læhegnet til venstre grænser op til Majgård jorder. I forgrunden ses en bid af Herningvej. Billedet er taget omkring 1970.

Anders Christian Skautrup Andersen er en meget aktiv og udadvendt mand, sidder i sognerådet, menighedsrådet, mejeribestyrelsen og en række andre bestyrelser, ligesom han er vurderingsmand for Kreditforeningen.

I 1949 overdrager han Laulund til sønnen *Peder Gjedbo Andersen*, som samme år gifter sig med Grete Ruth Pagh, født 1927 som datter af Niels Pagh i Elmely. De får børnene Inga Marie i 1954 og Niels Christian i 1962.

Vejager

Jorden er udstykket fra Lauralyst i 1895 til *Anders Christian Jensen*, der i 1897 sælger stedet til *Jens*

Jensen, der året efter sælger det til *Christen Mikelsen*. Han sælger i 1900 til *Villum Mose Pedersen*, der tidligere har boet i Neder Uglkær og derefter i Nr. Felding. Det er et stærkt forsømt husmandssted han i 1906 sælger til *Peder Nielsen* og flytter til Lille Grønbæk.

Peder Nielsen, der driver det frem til et mønsterbrug, er født 1881 i Haderup og gift med Kirsten Marie Pedersen, født 1884 i Vinding. Parret får børnene Eva Katrine i 1907, Laurids Marinus i 1908 og Elisabeth Jensine i 1910.

Peder Nielsen gør en stor indsats i organisationsarbejdet som formand for De samvirkende jyske Husmandsforeninger og Jysk Landvinding samt i bestyrelsen for Hedeselskabet.

Vejager overtages i 1956 af sønnen *Laurids Marinus Nielsen*, gift med Johanne Dalby, født 1905 i Mejrup. De får børnene Marie i 1938 og Peder i 1945.

I 1961 mageskifter han ejendommen med *Niels Felletoft Jensen* på Skjernvej i Holstebro, der flytter tilbage til Tvis sogn, hvor han tidligere har ejet Bækkehøj.

Føniksminde

Også Føniksminde er opstået som en statsejendom på jord, der er udstykket fra Lauralyst i 1895 til *Henrik Pedersen Jensen* fra Mosehuset i Uglkær. I 1900 bliver den købt af *Laust Jørgensen*, født 1868 i Vinding. Han gifter sig med Maren Jensen, født 1873 som datter af Jens Peder Madsen i Morreholm. De får børnene Anders i 1903 og Søren i 1905 og flytter samme år til Mosehuset i Uglkær. Tømrer *Marinus Danielsen*, gift med Ane Marie Jensen, køber derefter Føniksminde. I 1909 bor *Jens Peder* og *Hanne Andersen* i huset, hvor de får sønnen Harald Valdemar. I 1910 bliver huset solgt til *Peder Frandsen*, som i 1912 sælger til *Christen Jespersen*.

Skorstensfejer *Jens Peder Pedersen* køber Føniksminde i 1916. Han er født i 1889 i Overtoft i Vinding og kaldes derfor Jens Peder Overtoft. Han er gift med Christine Petrine Martine Andreassen, født 1889 i Hørby sogn. De får datteren Elisabeth i 1916.

I 1929 sælger han Føniksminde til *Peder Christian Haurids Jensen*, kaldet P. Chr. Morre. Han er født i 1905 som søn af Peder Jensen i Nørre Morre og gift med Jensine Nikoline Lauth, født 1910 i Mejrup. De får sønnen Gunnar i 1935.

I 1940 køber han Svanholm og sælger Føniksminde til *Kristian Svenningsen*, som i 1942 sælger til *Hans Gunner Jensen*, født 1914 i Mejrup, og gift med Augusta Hansen Skytte, født i 1915 i Mejrup. De får børnene Lissi i 1943 og Hanne i 1946.

Hans Jensen sælger i 1950 til *Ingemann Madsen*, som i 1953 sælger til *Christian Nørskov Jacobsen*, som i 1955 sælger til *Erland Dalgaard Jensen*, som netop har solgt sit fødehjem Aabjerg.

Erland Dalgaard driver ejendommen indtil 1975. Så sælger han til tømrer *Kaj Sandy Nielsen*, født 1950 i Vinding, og gift med Gitte Pedersen, født 1953 i Virklund som datter af Leo Pedersen i Kildevang. Parret får børnene Jack i 1974 og Dorte i 1976.

I 1985 bliver Føniksminde købt af naboen i nr. 107, *Kaj Hede Nielsen*, som udlejer boligen til *Ejvind Grønbæk*, født 1965 som søn af Henry Grønbæk. Han har bofællesskab med Gitte Klinkby Nørgaard, født 1965 i Stadil.

Pelsdyrfarmen Tvis

Kristian Svenningsen opretter i 1940 den første pelsdyrfarm i Tvis sogn på en udstykket parcel af Føniksmindes jorder; først med ræve, senere med mink. Kristian Svenningsen er født i 1916 i Vejby i Salling, og gift med Signe Nyborg Giver, født 1914 som datter af mejeribestyrer Søren Giver. Parret får børnene Sten i 1942, Lis i 1946 og Poul i 1951.

I 1963 dør Kristian Svenningsen, og enken driver virksomheden videre ved bestyrer *Kaj Hede Nielsen*, som i 1968 overtager ejendommen og virksomheden. Han er født i 1938 i Mejrup og gift med Lili Bjerre, født 1940 i Mejrup. De får børnene Frank i 1964 og Lars i 1966.

H. C. Andersen traktor

I 1965 bygger *Harry Christian Andersen* huset Skautrupvej 34 og flytter hertil med sin familie fra Fyrly. I et par år kører han som traktorfører for Evald Jørgensen, men siden 1967 har han og hustruen drevet selvstændig maskinstation fra ejendommen.

TVISLUND

- En liden kratt med faa smaa træer udi, ved nafn Tviislund, ander høje skoffve er her icke, skriver præsten i en indberetning til biskoppen i Ribe om sognet Tvis i 1638. Og i markbogen fra 1683 hedder det:

- Det, som Tviislund haffve sit Lunde Nafn af, er en liden Lund, som ligger vesten og synden Gaarden. (Den) bestaar udaf nogle smaa Ege Riis og Huide, som icke er nøttig endtnu til Bygnings Tømmer eller Hiull Tømmer.

Tvislund var altså det eneste sted i Tvis, hvor der i 1600-tallet var noget tilbage af de vældige skove, som man mener engang har dækket hele sognet. Og temmelig sølle var Tvislund skov, selv om der var mere af den, end der er i dag. Endnu i forrige århundrede omfattede den 80 tønder land og strakte sig fra gården Tvislund, til Kappels Kiergaard og til Bluhmes skov ved Skovbolig for enden af Egevænget, som ligger på Lauralyst jorder.

I 1800-tallet var Tvislund-skoven mere frodig, end man får indtrykket af, at den var i 1600-tallet. Det fortælles, at Tvislund-bønderne efter dagens arbejde spændte hestene fra og gennede dem ind i skoven, hvor de gik og græssede til næste morgen mellem høje ege og bøge. I Nørgård skov vokser de ældste bøgetræer mod vest i Danmark. Desuden voksede her hassel og birk, tjørn og vilde æbletræer. Kaprifolierne slyngede sig op ad træernes stammer, og skovbunden var et frodigt væld af blomster og bregner. Skoven var så stor og så tæt, at det undertiden kneb med at finde hestene næste morgen, når de skulle spændes for.

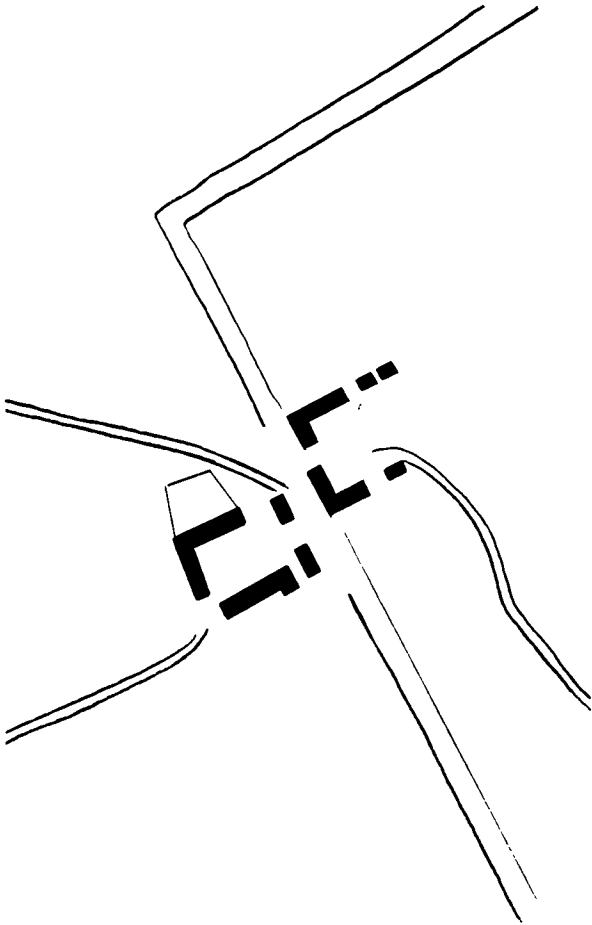
Gården

Tvislund nævnes i kongens ejendomsbrev til Oluf Munk i 1547 som en af de største fæstegårde under Tvis kloster gods. Allerede da omfatter den to gårdparter, og fæsterne hedder Per Nielsen og Niels Nielsen. Der kan være tale om to brødre eller om far og søn, men vi ved det ikke. Ved matriklen i 1664 omregnes gårdens landgilde til hartkornet 9-6-1 $\frac{1}{2}$. Den ejes nu af borgmester Niels Sørensen i Holstebro, og fæsteren hedder Tue Lauridsen. Senere nævnes endnu en fæster: Niels Sørensen Haurisen. Mens så godt som alle gårdene i Tvis ved den mere retfærdige opmålingsmatrikel i 1688 får nedsat deres hartkorn, får Tvislund sat sit hartkorn op til 15 tønder, 2 skæpper, 1 fjerdingkar og 1 album - en ganske betragtelig forhøjelse. Skyldes det mon, at Tvislund var den eneste fæstegård, som havde skov?

Gården lå oprindelig i den lavning man i dag kan se på Tvislundvej omtrent dér, hvor vejen går fra til Meldgård. Den gårdpart, der senere flytter ud mod nordvest og bliver til Nørgård, lå vest for vejen, mens gårdparten øst for vejen er den, der senere flytter ned til Gedbovej og bliver til Søndergård. Denne udflytning sker først i 1800-tallet, da Tvislund-jorden udskiftes mellem de to gårde.

Nørgård

Tue Lauridsen bor i 1664 i den gårdpart, der bliver til Nørgård. Foruden gårdfæster er han birke-dommer ved birkeretten på Tvis kloster, så en vis position blandt fæstebønderne må vi formode, at

Hvis vi skal tro matrikelkortet, lå de to Tvislundgårde sådan i forhold til hinanden. Gården til højre udflyttes først og bliver til Søndergård. De lige linier er ikke veje, men skellet mellem de to gårdes jorder, hvor senere Tvislundvej er anlagt.

han har haft. Han dør i 1713, knap 80 år gammel. Om hans kone vides kun, at hun hedder Maren. De har en datter Mette Tuesdatter, som i 1693 bliver gift med *Peder Christensen*, og de får børnene Lauge i 1694, tvillingerne Tue og Christen i 1698, to dødfødte børn i 1700 og 1702, Niels i 1703 og Maren i 1705. Hvor familien flytter hen, er uvist.

Fæstet overtages af *Peder Laugesen*, født 1691 som søn af Lauge Pedersen Halgaard. Han gifter

sig med Karen Andersdatter, født 1690 som datter af Anders Ipsen Uhre. De får børnene Anders i 1722, Peder i 1728 og Jens i 1732. Det er sønnen *Anders Pedersen*, som siden overtager fæstet. Han gifter sig med Anne Pedersdatter, hvis oprindelse ikke kan fastslås. Af deres syv børn når kun de tre at blive voksne og sætte sig efterkommere: Karen, født 1752, Peder i 1754, Anne i 1758.

I 1759 overtager Anders Pedersen fæstet i Brejnholt ved et mageskifte med *Søren Christensen*. Han er gift med Mette Madsdatter, og de flytter hertil fra Brejnholt med deres otte børn.

Af dem er det sønnen *Didrik Sørensen*, født 1738, som overtager fæstet og som ved udskiftningen i 1804 køber gårdparten og bliver den første selvejer af Tvislund Nørgård. Han giver 1950 rigsdaler for gården og 700 rigsdaler for tienden. Ved denne udskiftning af gårdparterne deles hartkornet og jorden, således at Nørgård sættes til 7-5-0-2 og jorden får matrikelnummer 1. Alle de senere udstykkede Tvislund-ejendomme med matrikelnumre 1 ligger altså på jord, der oprindeligt hørte til Tvislund Nørgård. Foruden Nørgård selv drejer det sig om Nygård, Hedegård, Baunhøj, Sønderlund, mens de øvrige Tvislund-ejendomme med matrikelnummer 2 er udgået fra Tvislund Søndergård.

Tilbage til Didrik Sørensen. Han gifter sig i 1773 med Mette Andersdatter, født 1750 som datter af Anders Madsen i Gjertrudbæk. De får seks børn: Maren i 1776, Søren i 1778, igen en Maren i 1780. Mette i 1784, Anders i 1787 og Anne Marie i 1792. Sønnen *Søren Didriksen* overtager siden gården. Han gifter sig med Johanne Henriksdatter, født 1787 i Måbjerg. De bliver gift i 1806, og året efter gifter hendes søster, Ane Kirstine Henriksdatter sig med Jens Nielsen i Tvislund Søndergård: To søstre som gårdmandskoner i de to Tvislundgårde. De får 10 børn hver: I Nørgård 7 piger og 3 drenge, mens der i Søndergård kommer 7 drenge og 3 piger.

Af de ti børn, som Søren og Johanne har, kan

Nørgård er udflyttet midt i forrige århundrede og i 1895 bygges der nyt stuehus på ejendommen. På dette billede fra 1909 står Niels Chr. Nørgaard med datteren Dagmar ved hånden og hustruen Ane Katrine med Alvilda på armen. Mellem dem og tjenestepigen Elvine Christensen ses den 5-årige Kresten Lund og på faderens venstre side børnene Henrik, Marie og Mette, alle i deres pæne tøj. Selv hestene er trukket frem af stalden til fotografering.

jeg kun finde 9: Mette i 1807, Inger i 1809, Anne Marie i 1811, Didrik i 1813, Karen i 1815, Henriette i 1818, Henrik i 1821, Sara i 1824 og Anders Lund Sørensen i 1827. Samme år dør Søren Didriksen, kun 49 år gammel, og Johanne Henriksdatter sidder som 41-årig enke på Nørgård med en stor børneflokk. På Søndergård er hendes søster også blevet enke med en stor børneflokk.

I 25 år driver *Johanne Henriksdatter* gården Nørgård med hjælp fra børnene - i sandhed en præstation - og da hun i 1852 skifter med børnene, er det sønnen *Henrik Frøjk Sørensen*, der overtager Nørgård. Han gifter sig med Marie Ca-

thrine Jensen, født 1833 som datter af Jens Andersen Brejnholt. De får 8 børn: Søren i 1857, Johanne i 1859, Marianne i 1862, Jens i 1864, Didrik i 1867, Niels Christian i 1870, Ane Kirstine i 1873 og Jens Christian i 1876.

Da forældrene i 1895 beslutter at gå på aftægt, er det sønnen *Niels Christian Henriksen*, der overtager gården. Han gifter sig året efter med Ane Katrine Henriksen, født 1875 som datter af Christen Lund Henriksen i Stokvad. De får 8 børn: Henriette Marie Katrine i 1897, Mette Marie Kirstine i 1899, Henrik i 1901, Kristen Lund i 1904, Dagmar Christine i 1906, Alvilda i 1908, Nanna i 1911 og Gustav i 1913.

Da Niels Christian Henriksen overtager Nørgård, er den på 124 tønder land, hvoraf de 95 er opdyrket. Siden opdyrker han resten af gårdens hedeareal, planter læbælter og anlægger en 7 tønder land stor plantage. I 1907 tager han navneforandring for sig og sine efterkommere til Nørgaard. I Tvis sogn foregår der ikke ret meget, som Christian Nørgaard ikke er med i. Foruden medlem af sognerådet og skolekommissionen sidder han i bestyrelsen for de fleste lokale foreninger i sognet. Også i fredningen af den gamle kirkegård på klosterøen er han meget aktiv.

I 1938 overdrager han gården til sønnen *Kristen Lund Nørgaard*, som gifter sig med Maren Pedersen fra Idom. De får børnene Kristian i 1938, Frede i 1942 og Else i 1944. I 1966 flytter Kristen Lund Nørgaard til Tvis, og den ældste søn Kristian overtager Nørgård.

Kristian Nørgaard gifter sig i 1966 med Gudrun Frøjk, født 1940 som datter af Karl Viggo Frøjk i Sønder Nybo. De får børnene Kirsten i 1967, Henrik i 1969 og Else Marie i 1975.

Søndergård

Fæsteren i den anden gårdpart i Tvislund - den øst for vejen - er i 1688 *Niels Haurisen*. Han er gift med Maren Pedersdatter, som dør 56 år gammel i 1700, hvorefter han gifter sig med fadeburspigen på Tvis kloster Maren Christensdatter, men dør samme år 55 år gammel.

Enken gifter sig så med *Søren Jensen*, og da han dør 34 år gammel i 1707, gifter hun sig med *Christen Gregersen*, søn af Gregers Christensen i Lille Gedbo. Det ses ikke, at de har fået børn. Omkring 1750 optræder en *Peder Nielsen* i Tvislund. Han er gift med Johanne Christensdatter, datter af Christen Mortensen i Tingsager. De får børnene Niels i 1751, Christen i 1754 og Maren i 1757, hvorefter de tilsyneladende forsvinder ud af billedet.

I begyndelsen af 1760'erne flytter *Niels Christen-*

sen fra Brejnholt til Tvislund. Han er gift med Anne Sørensdatte, datter af Søren Christensen i den anden gårdpart i Tvislund. De flytter hertil med børnene Mette og Kirsten og får i Tvislund yderligere Anne Cathrine i 1763 og Christen i 1771, som dør kun 1 år gammel.

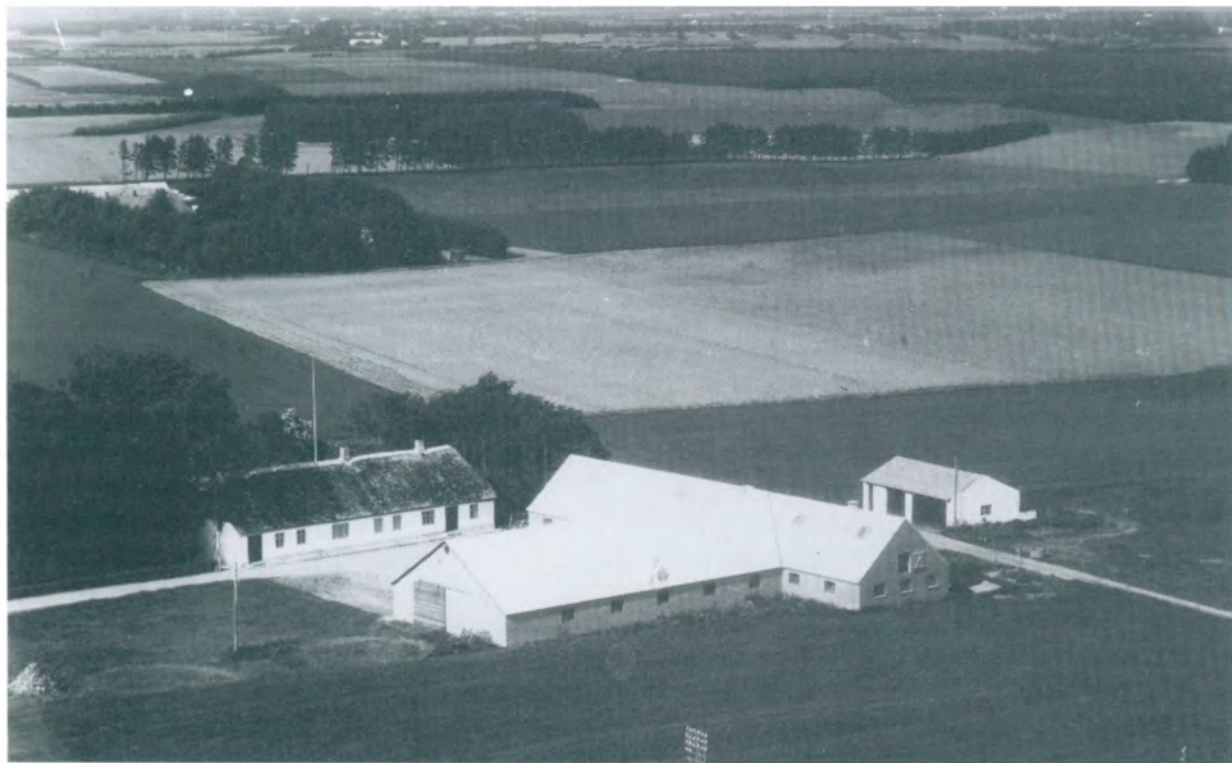
I 1804 køber Niels Christensen sin gårdpart til ejendom, men da han og Anne Sørensdatte ikke har nogen søn, der kan overtage gården, overdrager de den i 1807 til Anne Sørensdatte's nevø *Jens Nielsen*. Han er født i Aulum i 1780 som søn af Niels Jensen Høgild og Anne Marie Sørensdatte, men mistede tidligt begge sine forældre, hvorefter han kom i pleje hos sin onkel og moster i Tvislund og overtager gården, da de beslutter at gå på aftægt.

Jens Nielsen gifter sig i 1807 med Ane Kirstine Henriksdatter, født 1790 i Måbjerg, søster til Johanne Henriksdatter i Tvislund Nørgård. Det er Jens Nielsen, der i 1813 flytter gårdparten ud mod syd til stedet, hvor Søndergård ligger i dag. Stuehuset til Søndergård eksisterer endnu, det stuehus som Jens Nielsen opførte i 1813.

I deres 18 år korte ægteskab får Jens og Ane Kirstine 7 drenge og 3 piger: Anne Marie i 1808, Niels i 1809, igen en Anne Marie i 1811, Henrik i 1813, Henrik Frøjk i 1814, Niels Christian i 1816, Søren Lund i 1818, Laurids i 1821, Inger i 1822 og Jens i 1825.

14 dage forinden er Jens Nielsen død, 45 år gammel. Han bliver begravet samme dag som sønnen Jens Jensen kommer til verden. Ved begravelsen snakker man om, hvor forfærdeligt det er, at de netop har flyttet gården ud. Hvordan skal den unge enke dog klare det med de mange små børn og en stor ny gård.

Men Ane Kirstine vil vise dem, at hun kan klare det. Hun er kone for både at drive gården med børnenes hjælp og senere få dem sat godt i vej. Hun er tilmed så energisk, at hun i stuehuset i Søndergård indretter en skolestue, hvor omgangslæreren i sognet kan holde skole, ikke blot

Søndergårds stuehus er fra 1813, formentlig det ældste endnu eksisterende stuehus i Tvis. Det var her enken Ane Kirstine Henriksdatter indrettede skolestue. Bag Søndergård ses næsten skjult bag træerne Meldgård og bag den igen markvejen fra Tvislundvej hen mod Sortehøj. Her lå biskolen på Nørgård mark, der i 1841 afløste skolestuen i Søndergårds stuehus. Kun et brønddæksel røber i dag stedet, hvor skolen lå.

for hendes egne børn men også for naboernes. Det er den første skole uden for Tvis kloster, og den fungerer, indtil biskolen på Nørgårds mark opføres i 1841.

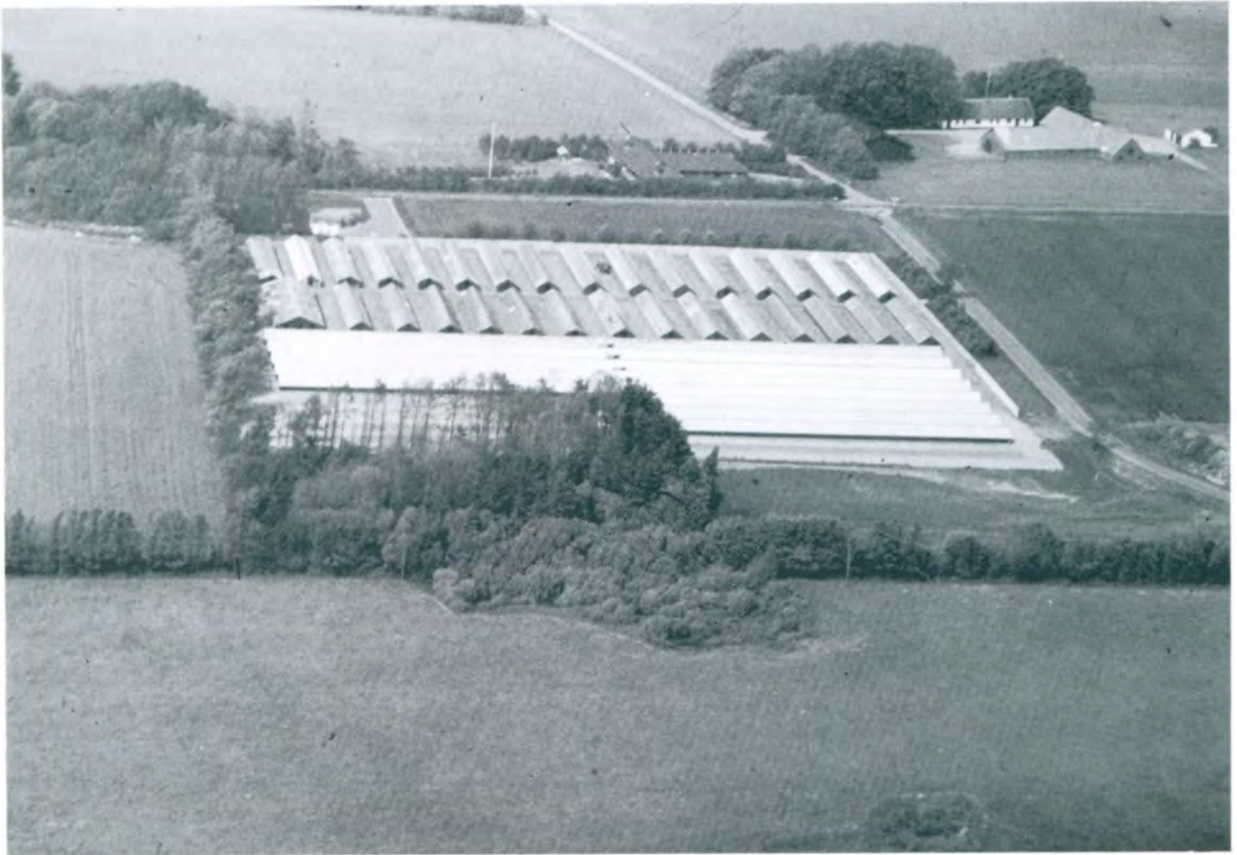
I 1854 beslutter *Ane Kirstine Henriksdatter* at de le Søndergårds jorder, således at de tre voksne men endnu ugifte sønner Søren, Laurids og Jens kan få en lod hver, og inden sin død i 1860 kan hun som 70-årig se dem anbragt i tre gårde på rad: Laurids i Vestergård, Søren i Søndergård og Jens i Østergård.

Søren Lund Jensen i Søndergård gifter sig med sin kusine i Nørgård Sara Sørensen, født 1824. De får 8 børn, som dør som børn eller unge med

undtagelse af Jens, født 1857 og Søren, født 1867. Sara Sørensen dør i 1869 kun 54 år gammel. Søren Lund Jensen udstykker 50 tønder land til sin ældste søn Jens, der opfører gården Meldgård, mens den yngste søn overtager Søndergård.

Denne søn *Søren Sørensen* gifter sig i 1891 med Petrine Jensen, født 1873 i Linde i Asp sogn som datter af Mads Jensen Uhlund. De får 3 børn: Sara i 1893, Else Katrine i 1896 og Søren Lund i 1899. Ingen af dem overtager Søndergård. I 1911 sælger Søren og Trine Søndergaard ejendommen og køber i stedet Lauralund.

Køberen af Søndergård er *Didrik Jens Christian Henriksen*, født 1876 som søn af Henrik Frøjk Sø-

Niels Skov Halgaard bor ikke i Søndergård men i den moderne ejendom, som ses vest for Søndergård. Hans store minkfarm syd for Gedbovej er anlagt på Søndergårds jorder, og her omtrent havde Tvislundgårdene en fælles mergelgrav.

rensen i Nørgaard, som gifter sig med Metteline Kirstine Jensen, født 1884 som datter af indsidder Jens Jensen på Grydholt mark.

I 1921 sælger han Søndergård til *Harald Christian Halgaard*, født 1899 som søn af Jacob Halgaard i Nr. Halgård. Han gifter sig i 1922 med Mette Marie Kirstine Nørgaard, født i 1899 som datter af Christian Henriksen Nørgaard i Nørgård. De får i 1924 sønnen Jacob. I 1928 dør Mette Marie Kirstine, og Harald Haldgaard gifter sig så med Anna Larsen Skov, født 1897 i Fousing. De får i 1940 sønnen Niels.

Harald Halgaard beklæder adskillige tillidsposter i sognet. Han er næstformand i sognerådet, kasserer i mejeriet og elektricitetsværket. Endvidere er han den sidste sognefoged i Tvis.

Niels Skov Halgaard gifter sig i 1966 med Nanna Bligaard Christensen, født 1943 i Grønning i Salting. De får børnene Inger i 1970, Lene i 1975 og Harald Kristian i 1979. Foruden at overtage gården Søndergård efter sin far køber han ejendommen Meldgård i Tvislund samt Gl. Lindholt. Selv bor han med sin familie i en nybygget ejendom vest for gården Søndergård.

Vejen østpå fra Lauralyst, der i dag hedder Gedbovej, gik oprindelig gennem både Vestergård og Søndergård lige foran stuehusets vinduer. På dette billede af Vestergård fra 1897 står Jens Lund Lauridsen i gulerodsmarken øst for gården sammen med hustruen Kristine og børnene Laurids og Marie, 5 og 8 år gamle.

Vestergård

Da enken Ane Kirstine Henriksdatter i 1854 deler Søndergård jorder mellem sine tre sønner, vælger *Laurids Jensen* som den ældste først, og han foretrækker jordlodden vest for Søndergård. Den består næsten udelukkende af skov, som han går i gang med at rydde og bygger gården Vestergård. Han gifter sig med Marie Elisabeth Fugl, født 1832 i Grene som datter af Anders Kristian Fugl, der senere bliver skolelærer i Nr. Felding. De får børnene Ane Kirstine i 1856, Barbara Lo-

uise i 1858, Jens Lund i 1860 og Anders Christian i 1867.

Den ældste søn *Jens Lund Lauridsen* overtager Vestergård i 1894. I 1887 har han giftet sig med Kristine Jensen, født 1868 i Linde, Asp, som datter af Mads Jensen Uhlund. Parret bor først i ejendommen Sønderlund på Tvislund mark, hvor de får børnene Marie Elisabeth i 1889 og Laurids i 1892. Efter at de har overtaget Vestergård får de desuden Else Katrine Ane Kirstine i 1898, Mads Uhlund i 1903 og Junie Anine i 1904. I 1905 antager Jens Lund Lauridsen navnet

Vestergaard for sig og sine efterkommere. Som sin far før ham var Jens Lund Vestergaard sognefoged i Tvis sogn og beklædte andre tillidsposter.

Jens Lund Vestergaard dør kun 49 år gammel, og i 1917 skøder enken Kristine Jensen Vestergård til sønnen *Laurids Vestergaard*, mens hun selv bygger sig en mindre ejendom umiddelbart vest for Vestergård, kaldet Kabbels, i dag Hovedgaden 25.

Laurids Vestergaard gifter sig i 1918 med Karoline Marie Henriksen, født 1892 som datter af Christen Lund Henriksen i Stokvad. De får børnene Christine i 1918, Mette Marie i 1920, Jenny i 1921, Jens i 1923, Junea i 1925, Dagmar i 1927, Christian i 1930 og Vita i 1931.

Laurids Vestergaard var meget historisk interesseret og gjorde ivrige studier i Tvis sogns historie. Hans arbejde og notater har været af stor værdi ved udarbejdelsen af denne bog.

Sønnen *Jens Vestergaard* overtager gården efter forældrene. Han gifter sig med Valborg Højmoose, født 1929 i Ørnhøj. De får børnene Karin i 1956, Bodil i 1959, Laurids i 1962 og Marie Louise i 1966. I 1984 sælger han Vestergård til *Ole Skifter*, født 1952 i Als sogn ved Hadsund, gift med Maja Krohn Gülche, født 1952 i Skelund sogn. De har børnene Rikke, født 1974, og Peter, født 1978.

Østergård

Den yngste af Ane Kirstine Henriksdatters sønner fra Søndergård *Jens Jensen* vælger den østlige parcel, da Søndergårds jorder bliver delt i 1854. Parcellen omfatter agerjord, hede og kratbevoksning, og her ligger et lille hus, hvor Edel Madsdatter fra Ryde sogn bor, og som senere bliver nedrevet.

Jens Jensen opfører gården Østergård og gifter sig med Ane Knudsdatter fra Hattens i Mejrup, født 1821. De får børnene Ane Kirstine i 1855, Jens i 1856, Niels Christian i 1858 og Inger i 1859. I 1879 går Jens Jensen og hustru på aftægt

og overdrager gården til sønnen *Jens Jensen*, der i 1905 antager navnet Østergaard for sig og sine efterkommere. Han gifter sig med sin kusine Ane Kirstine Nielsdatter, født 1854 i Nr. Halgård som datter af Niels Christian Jensen. De får børnene Ane i 1881, Jensine i 1883, Karen Kirstine i 1885, Jens i 1887 og Niels Kristian i 1893. En måned efter det sidste barns fødsel dør Ane Kirstine, og enkemanden Jens Jensen sælger Østergård og flytter til Egebjerghus, det senere Lillelund, på Tvislund mark.

Otto Østerholm Hansen, der i 1895 køber Østergård, er født i 1869 i Ringgive sogn ved Vejle. Han gifter sig med Marianne Kjeldsen, født 1873 i Sinding. De får børnene Ane Marie Katrine i 1896, Peder i 1898 og Elna i 1900. I 1904 dør hustruen, og Otto Østerholm Hansen gifter sig med Ane Marie Thomsen, født 1877 i Aulum. De får børnene Marius i 1907, Ejnar i 1910, Jens i 1913 og Hans Peder i 1915. Otto Østerholm er også en meget udadventt mand i sognet. Han er medlem af sognerådet og menighedsrådet og sidder i bestyrelsen for mejeriet, brugsforeningen og elværket.

I 1946 overtager sønnen *Ejnar Østerholm Hansen* gården, og forældrene flytter til et hus i Tvis. Han gifter sig med Rose Elise Irene Kjær, født 1917 som datter af Christen Marinus Christensen Kjær i Frydenlund. De driver gården indtil 1979, da de sælger til Ejnar Østerholms brorsøn *Christian Oluf Østerholm Hansen*, født 1946 som søn af Jens Østerholm Hansen i Vesterlund. Han er ugift og driver gården Østergård, Brejnholtvej 1.

Meldgård

Ejendommen Meldgård er udstykket fra Søndergård i 1884, da Søren Lund Jensen overdrager 50 tønder land omfattende jorderne Øster og Vester Meldtoft til sønnen *Jens Sørensen*, der allerede har opført bygningerne, før den endelige udstykning er i orden. Jens Sørensen gifter sig i 1883 med Inger Andersen, født 1860 som datter

Østergård var oprindeligt en firelænget lukket gård med stuehuset mod nord. Indkørslen til gården var gennem den store port nærmest stuehuset. Vejen foran gården er Brejnholtvej.

af Anders Refning Christensen i Over Skautrup. De får børnene Søren Lund i 1884, Anders i 1886, Sara i 1889 og Ane Marie i 1892.

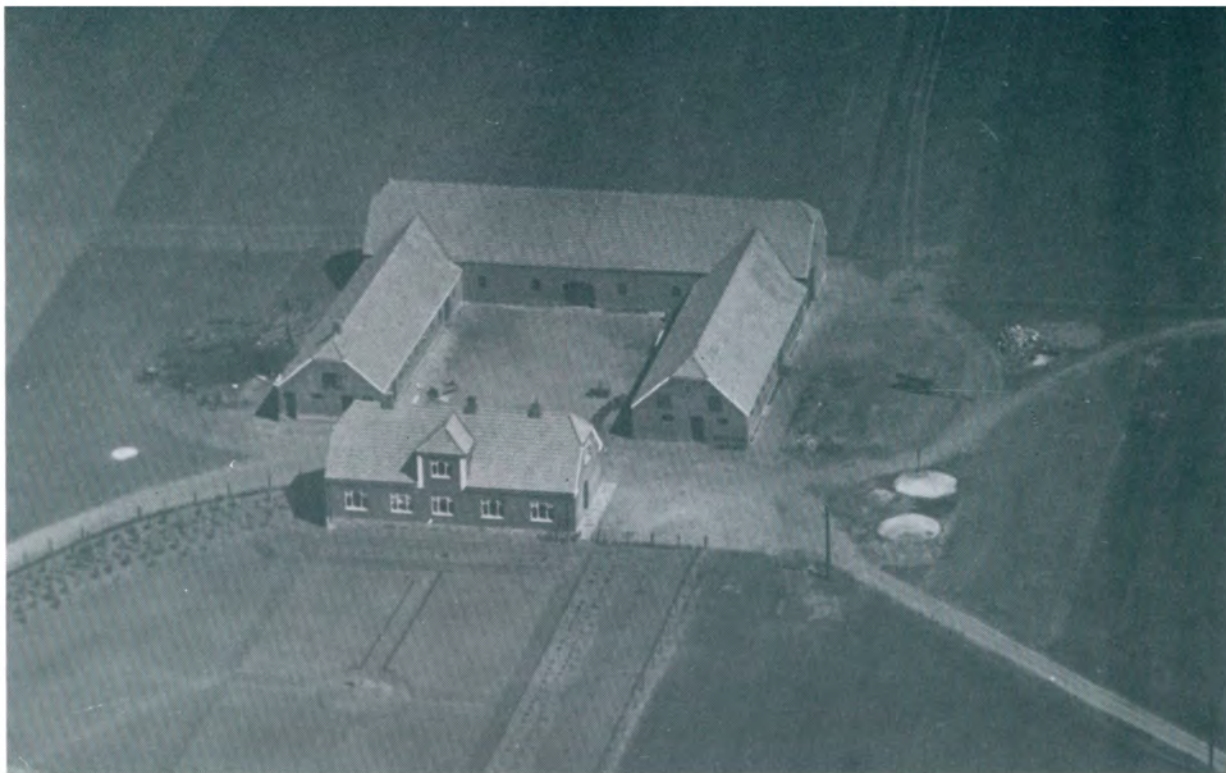
I 1910 overtager sønnen *Søren Lund Sørensen* gården. Han gifter sig med Mette Kirstine Lund Henriksen, født 1887 som datter af Christen Lund Henriksen i Stokvad. De får børnene Jens i 1911 og Inger i 1919.

Datteren Inger gifter sig med *Johannes Søndergaard* fra Mors, og de overtager Meldgård i 1945, men flytter året efter til Mors for at overtage en ejendom der. Meldgård overtages derefter af *Jens Meldgaard Sørensen*, som er barnefødt i Meldgård, men som siden 1938 har ejet Banestrup. Han flytter nu til Meldgård med sin familie og driver

gården indtil 1975, da han sælger og flytter til Tvis. Meldgård bliver købt af *Niels Skov Halgaard* i Søndergård, som sammenlægger jorden med Søndergårds jorder, som den oprindeligt er udstykket fra.

Nygård

Ejendommen Nygård er udstykket fra Nørgård i 1857, da Johanne Henriksdatter formentlig i forbindelse med skiftet mellem sine børn overdrager jorden nordvest for gården til sønnen *Anders Lund Sørensen*, der opfører Nygård. Han gifter sig i 1856 med Ane Kristine Pedersdatter, født 1833 som datter af Peder Christian Pedersen i Sønder

Nygård fotograferet omkring 1933, da haven foran det nyopførte stuehus netop var anlagt. Ejendommen er grundlagt i 1857 af Anders Lund Sørensen og drives nu af fjerde generation.

Halgård. De får børnene Søren i 1857, Peder Kristian i 1861, Jens Johan i 1865, Jens i 1868, Niels Christian i 1871 og Johanne i 1874.

Anders Lund Sørensen dør i 1888, og enken driver gården med sønnernes hjælp indtil 1894, da hun overdrager den til sønnen *Peder Christian Andersen* og går på aftægt på gården.

Peder Christian Andersen gifter sig med Andrea Olesen, født 1875 som datter af Jørgen Olesen Friis i Tingagerhus. De får sønnen Anders i 1899. Få uger efter nedkomsten dør Andrea Olesen. Peder Kristian Andersen lever mange år som enkemand, men gifter sig i 1927 med Johanne Pedersen Jeppesen.

Sønnen *Anders Nygaard Andersen* overtager går-

den i 1926. Han gifter sig med Kirstine Johannesen Koch, født 1904 i Lundby i Aulum. De får i 1943 sønnen *Svend Erik Nygaard Andersen*, som overtager Nygård i 1971. Han gifter sig med Jette Koch, født 1945 i København.

Skolen på Nørgårds mark

Nord for det sted, hvor nu Meldgård ligger, et stykke inde ad den markvej, der fra Tvislundvej fører østpå hen mod Sortehøj og videre ned til engene ved Tvis å, opføres i 1841 en skole som biskole til hovedskolen i Amalielyst på Tvis kloster mark. Denne biskole afløser den skole, som Ane Kirstine Henriksdatter har indrettet i Søn-

dergårds stuehus. Huset rummer en skolestue med Iergulv. Skolebordene består af en fjæl, der er sømmet fast på nedrammede pæle, og på bilæggerovnen i hjørnet ligger en sten, hvor den dygtigste elev får lov at sidde. Huset rummer også en lille bolig, men ikke for læreren. De lærere, der har undervist her, er *Vilhelm Dalgaard* indtil 1844, *Niels Olesen* indtil 1863, *Jens Knudsen Kjær* indtil 1876 og lærer *Kjærulf Henriksen*, indtil skolen nedlægges i 1887. De er alle hovedskolelærere og bor ved hovedskolen i Amalielyst, men kommer til biskolen her i Tvislund nogle gange om ugen. Om sommeren undervises børnene kun en gang om ugen, men om vinteren har »lille klasse« to undervisningsdage og »store klasse« tre undervisningsdage om ugen.

I skolehuset er der en lille bolig. Her flytter Niels Uhres enke *Ane Andersdatter* ind omkring 1847. Hun ernærer sig ved håndarbejde foruden at hun skal rengøre og passe skolestuen. Omkring 1858 flytter *Ane Margrethe Eriksen* fra Sinding herind. Efter hende bebos skolehuset af *Ane Kirstine Jensdatter* fra Borbjerg. Hun er ugift, passer skolen og ernærer sig som væver. Efter hende flytter *Mariane Pedersen* hertil. Hun er enke efter Christian Jensen Hingebjerg. Og efter hende bor *Maren Jensen Frisenborg* i huset. Hun holdt høns på loftet over skolestuen.

Da skolen nedlægges bor *Peder Lund Pedersen* her en tid sammen med sin kone Ane Marie Sørensens og deres tre børn. De overføres til fattiggården i Nr. Felding, og huset nedrives i begyndelsen af 1890'erne.

Østerlund

Øst for Østergårds krat lå oprindeligt et fæstehus. Her bor i 1834 som indsidderske den 60-årige *Edel Madsdatter* fra Ryde. Huset ligger på den jord, som Jens Jensen i Østergård i 1880 udstykker og sælger til *Søren Dyrmosse Laursen*, og er formentlig blevet nedbrudt, da ejendommen Øster-

lund opføres. Søren Dyrmosse Laursen er gift med Petrine Jacobsen, og de får børnene Jacobine i 1881, Laurids i 1882 og Ejler i 1884. I 1885 dør Søren Dyrmosse, kun 34 år gammel, og enken sælger i 1887 Østerlund til *Svend Månsson*, som i 1856 bliver gift i Tvis kirke med Bertha Andersdatter. De stammer begge fra Sverige, født i Nåssum sogn i Christiansstads len henholdsvis i 1834 og 1829. De får sønnen Johan Svendsen i 1856, mens de bor som indsiddere i Stokvad, men flytter herefter til Borbjerg og i 1887 tilbage til Tvis.

Johan Svendsen, som er tømrer ligesom faderen, gifter sig i 1878 med Ane Marie Jensen, født 1854 i Borbjerg. Parret driver først en ejendom på Saugstrup mark i Borbjerg, inden de i 1889 flytter til Tvis sogn med børnene Birte Katrine, Karen, Jens Christian, Svend, Andreas og Ole. Efter at de har overtaget Østerlund får de desuden Niels Kristian i 1890, Kresten i 1892, Karl Kristian i 1894 og Martinus i 1896.

Det er sønnen *Ole Svendsen*, født i 1887 i Borbjerg, der i 1922 overtager Østerlund. Han er tømrer ligesom sin far og farfar og gifter sig i 1913 med Ane Kristiane Pedersen, født 1892 i Gimsing. De får børnene Harry i 1914, Herman i 1917, Kristian i 1921. Samme år dør moderen, og Ole Svendsen gifter sig i 1925 med Karen Pedersen, født 1897 i Hodsager. De får børnene Kristiane i 1927 og Ketty i 1928.

I 1955 sælger Ole Svendsen ejendommen til *Mads Holck Nielsen* og bygger hus i Tvis. Mads Holck Nielsen er født i 1924 i Vinding og gifter sig i 1955 med Anna-Lisse Poulsen, født 1932 i Vinding. De får børnene Peder i 1956, Johan i 1958 og Jens i 1963. Samme år overtager Mads Holck Nielsen sin fødegård Nr. Thoustrup i Vinding og sælger derfor Østerlund til Ole Kjeldsen.

Ole Kjeldsen er født i 1936 i Østergård på Østre Bymark i Holstebro, det senere Holstebro Vandrehjem ved Vandkraftsøen. Han gifter sig med Henny Larsen, født 1941 i Måbjerg. De får børnene Elisabeth i 1963, Anton i 1965, Jørgen i

Mange af de udstykkede ejendomme i Tvislund hedder noget med -lund. Her ses Østerlund, hvor Johan Svendsen og hans kone Ane Marie har taget opstilling foran gården. Pigen imellem dem er deres barnebarn Klara. Hvis vi vurderer hende til at være 8 år, så er billedet fra 1911.

1968 og Henrik i 1974. I 1969 køber Ole Kjeldsen naboejendommen Løghøj, hvis jorder han lægger sammen med Østerlund jorder.

Hedegårdhus

Syd for Hedegård en smule vest for vejen mod Haurids opstår i 1860'erne et fæstehus. Her bor *Jens Christian Kjeldsen*, født 1821 i Ulfborg. Han er gift med Kirstine Frederiksdatter, født i Hjerm. Hun dør i 1872, 51 år gammel, og han gifter sig året efter med Edel Katrine Poulsen, født 1819 i Borbjerg. Det ses ikke, at der var børn i dette ægteskab.

I 1891 flytter *Anders Pedersen*, kaldet Anders Viborg, ind i huset. Han er født 1825 i Heltborg i Thy og gift med Abelone Marie Nielsen, født

1838 på Mors. De har en søn, Peder Andersen Viborg, født 1862 i Heltborg i Thy. Muligvis var der flere børn. Anders Pedersen Viborg dør i 1908 på Århus Sindssygehospital.

Omkring 1912 flytter *Niels Christian Nielsen* med hustru og datter samt yderligere to små børn ind i huset. Denne families data er ikke fundet. Ej heller, hvornår huset fraflyttes og nedbrydes.

Hedegård

Hedegård er udstykket fra Nørgård i 1883. Henrik Sørensen i Nørgård overlader sin søn *Søren Henriksen* de 125 tønder land hede, som hører til Nørgård. Kun 10 tønder land er opdyrket omkring et lille fæstehus.

Søren Henriksen opfører sin gård i kanten af heden og går i gang med opdyrkningen. Da han dør i 1929, efterlader han sig en gård i god drift med 95 tønder land opdyrket og med mere end 20 tønder land plantage. En præstation, som har givet ham en velfortjent placering på sognestenen for Tvis i Kongenshus mindepark for fremtrædende hedeopdyrkere.

Søren Henriksen bliver kaldt Søren Hedegaard, men han antager aldrig navnet Hedegaard. Han er født i 1857 i Nørgård som søn af Henrik Frøjk Sørensen og gifter sig i 1883 med Marie Kirstine Killerich, født 1861 som datter af lærer Søren Killerich i Hodsager hovedskole. De får 15 børn, hvoraf de 3 døde som små: Marie Katrine i 1885, Maren Katrine i 1886, Henrik Lund i 1888, Marianne Elisabeth i 1889, Jens Aksel og Søren Esbern i 1890, Dagmar Cecilie i 1891, Thyra Andrea i 1893, Andreas Frederik i 1895, Ingeborg Margrethe i 1897, Søren Aksel i 1898, Helga Kirstine i 1900, Jens Aage i 1902, Alma Signe i 1903, Agnes Signe i 1904.

I 1929 dør Søren Henriksen, 72 år gammel, og enken skøder i 1931 gården til sønnerne *Søren Aksel* og *Jens Aage*. I 1938 sælger Jens Aage sin halvpart til broderen, som herefter er eneejer. *Søren Aksel Henriksen* gifter sig med Marianne Nielsen, født 1903 i Elsø på Mors. Parret får ingen børn selv, men adopterer drengen Søren, født 1947. Marianne Henriksen virker i mere end 25 år som organist ved Tvis kirke.

I 1962 sælger Søren Aksel og Marianne Henriksen Hedegård og flytter til Kabbels i Tvis. Køberen er *Evald Enevoldsen*, som kun ejer den i to år. Så mageskifter han den med Ny Mejdal, som ejes af *Ove Jensen*.

Ove Jensen er født i 1933 i Herning og gift med Lillian Nielsen. Parret bor i Mejrup. *Ove Jensen* er pelsdyravler og fra 1971 til 1987 medlem af Folketinget for Fremskridtspartiet. I Tvis ejer han foruden Hedegård i Tvislund Bakgården på Tvis-kloster mark, som han driver ved bestyrere.

Kabbels

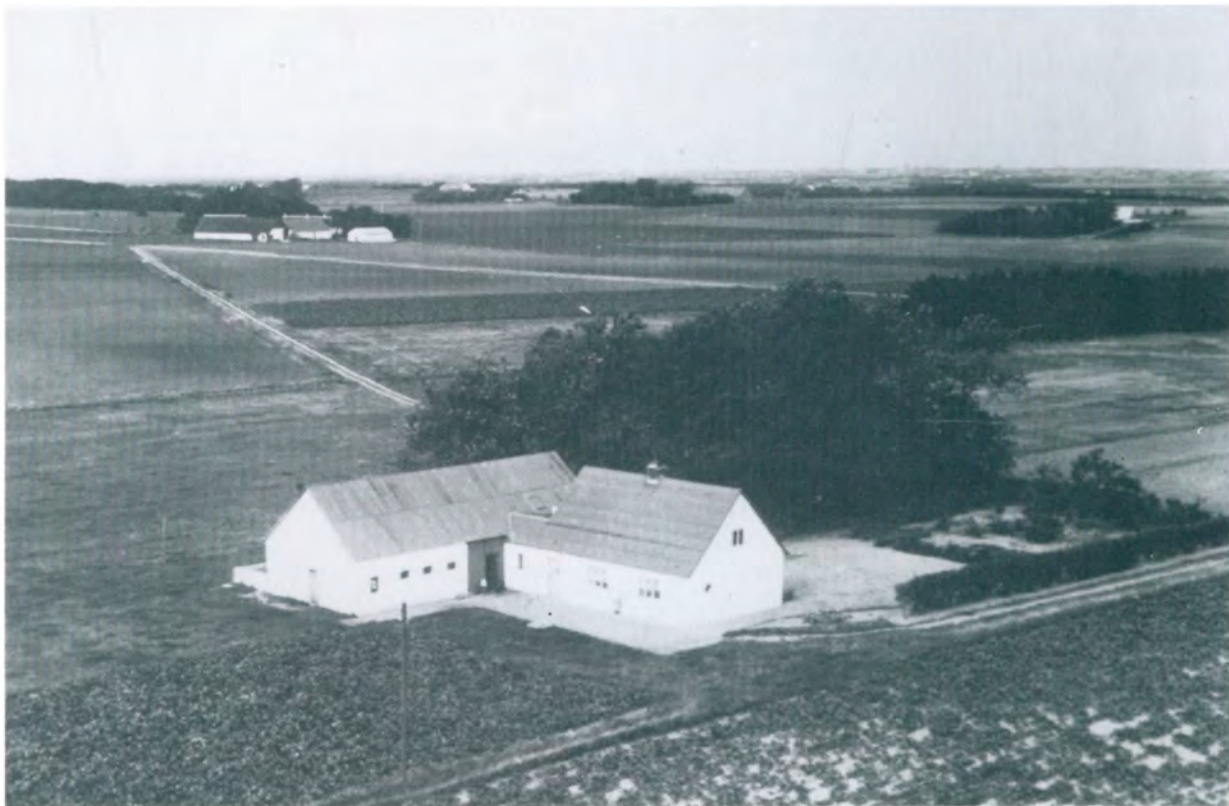
Kabbels er i dag et hus i Hovedgaden 25 i Tvis. Oprindeligt var det en lille landbrugsejendom, som *Kristine Vestergaard* lader bygge i 1917 på 6 tønder land jord, der er udstykket fra Vestergård. Her bor hun, efter at hun har overdraget Vestergård til sønnen Laurids. I 1931 sælger hun Kabbels til *Peder Pedersen* og flytter over vejen til huset Hovedgaden 42, som hun lader bygge og kalder Sønder Kabbels.

I 1934 bliver Kabbels købt af *Jacob Dusenius Jensen*, som har overdraget ejendommen Skadborg til datteren og svigersønnen. I 1944 er det *Christian Skautrup Andersen*, der køber Kabbels. Han videresælger den samme år til *Jens Haunstrup Kjeldsen*, som har afstået ejendommen Uhlund til sin søn. Jens Kjeldsen dør i 1960 og hustruen Kathrine i 1961. Kabbels bliver derefter solgt til *Søren Aksel Henriksen*, som har solgt Hedegård. I 1979 bliver Kabbels solgt til *Villi Søndergaard*, der har solgt Gedbo gamle skole.

Lillelund

Ejendommen hed oprindeligt Egebjerghus og bliver i 1889 skødet fra Jens Jensen i Østergård til *Niels Olesen*, som i nogle år tjente i Østergård. Efter ham bor der en arbejdsmand *Anders Kristian Jensen* i huset. Han er gift med Marie Sofie Elisabeth Rebbe, og de får i 1893 sønnen Adolf Rudolf. Da *Jens Jensen* i 1893 sælger Østergård, flytter han til Egebjerghus. Han er enkemand og gifter sig med Else Kirstine Sørensen, født 1876 som datter af Jens Sørensen Holm i Løghøj. De får i Egebjerghus børnene Anne Birgitte i 1895, Anker i 1897, Anker Stinus i 1899 og Ingvar i 1901.

Jens Jensen, der i 1905 antager navnet Østergaard for sig og sine efterkommere, ernærer sig som husmand og som murer og driver handel fra sin ejendom. I 1904 sælger han Egebjerghus og bygger huset Skovbakken på Vestergård mark - i

Lillelund som den så ud, da Gerhard Mølgaard Poulsen ejede den. Den skrå markvej fører op til Gedbovej. I baggrunden ses Søndergård.

dag: Hovedgaden 56 - hvor han åbner en regulær høkerforretning. Egebjerghus sælger han til tømrer *Jens Christian Svendsen*, født 1881 i Borbjerg som søn af Johan Svendsen i Østerlund. Han er gift med Augusta Karoline Jensen, født 1888 i Aulum. De får børnene Johan i 1904, igen en Johan i 1906.

I 1910 køber *Jens Østergaard* igen Egebjerghus, som han nu bebor indtil 1936. Hans kone Else Kirstine Sørensen dør i 1912 kun 35 år gammel, og for anden gang er Jens Østergaard enkemand med flere ukonfirmerede børn. Han kalder sin ejendom for »Knever-hytt«, driver den som landbrug og udøver sit murerhåndværk. Han er desuden meget musikalsk og spiller ofte til dans på sin violin, når der er gilde rundt på gårdene.

Stedet kaldes nu for Lillelund, og i de følgende år oplever denne ejendom en række hyppige ejerskift: Den bliver i 1936 købt af *L.C. Johannesen*, som samme år sælger den til *Niels Søegaard*. Han har den indtil 1942. Så bliver den solgt til *Peder Jensen*, men det er *Niels Jensen Thybo* fra Haurtoft, der flytter hertil og bebor den indtil 1945. Så bliver den solgt til *Søren Lund Sørensen*, som flytter hertil, efter at han har overdraget Meldgård til datteren og svigersønnen. I 1947 får *Karl Nielsen* skøde på ejendommen. Han er født 1909 som søn af Peder Christian Nielsen i Aagård. Karl Nielsen overtager Siggård og sælger Lillelund til *Anton Ranneris*. I 1952 bor *Aage Hougaard* i Lillelund, som han i 1954 sælger til *Sigurd Møller Sørensen*, der i 1956 flytter til Neder Munk-

bro og sælger Lillelund til *Anders Nielsen*, født 1907 som søn af Peder Christian Nielsen i Aagård. Han videresælger Lillelund til *Gerhard Mølgaard Poulsen*, som bor her indtil 1964. Han er født i 1931 i Hodsager og gift med Klara Mortensen, født i 1936 i Aulum. De får børnene Eva Elisabeth i 1954, Lis Merete i 1957 og Lone i 1971. I 1964 flytter han til Tvis og bliver pedel ved den nye centralskole. Lillelund sælger han til *Poul Fuglede Appel*.

Poul Fuglede Appel er født 1932 i Ellehus i Sønderjylland og gift med Grete Gade Jensen, født 1936 i Holstebro. Parret har børnene Svend Erik, født 1957, og Kirsten, født 1960. I Lillelund får de Jørgen i 1965 og Annemette i 1969.

I 1971 sælger han Lillelund til *Emil Lykke Borg*, født 1920 i Naur. Han er gift med Inga Jensen, født 1931 i Holstebro. Parret har børnene Johannes og Anders, født 1954, Knud, født 1958, Helle og Gitte, født 1962.

I 1981 sælger de ejendommen til *Jørgen Slott-Pedersen*, der flytter hertil fra Holstebro. Han bor her indtil 1984. Så sælger han Lillelund til *Niels Ludvig Daater*, født 1940 i Vind og gift med Margrethe Nielsen, født 1942 i Mejrup. Parret har sønnen Per, født 1969.

Frydenlund

Tvis sogneråd køber i 1887 12 tønder land af Jens Jensen i Østergaard og opfører her en skole med tilhørende degnelod til afløsning for hovedskolen i Amalielyst på Tvis kloster mark. I 27 år er der skole her, og først lærer *Henriksen* og efter ham lærer *Johannes Dons* bor og virker her, som det er nærmere beskrevet i kapitlet skole og degn.

Skolen nedlægges i 1914, da Hingebjerg skole opføres, men da man efter kommuneadskillelsen i 1913 fra Nr. Felding står og mangler et sted til sognets fattiglemmer, indretter man den nedlagte skole til fattigasyll. *Christian Marinus Christensen Kjær* bliver ansat som forstander for asylet med

ret til at drive ejendommen som landbrug som skolelærerne førhen har gjort.

C.M.C. Kjær er født i Sir i 1880 og gift med Karoline Kirstine Ris, født 1891 på Bornholm. De får børnene Erland i 1913, Richard i 1915, Rose i 1917, Aage i 1920, Jens i 1922, Charles i 1924, Henning i 1927 og Else i 1928.

Fra 1920 til 1923 er *Anker Frederik Jensen* forstander for asylet. Han er født 1892 i Dejbjerg og gift med Jenny Johanne Risom Andersen, født 1895 som datter af Anders Risom Andersen i Meldtoft på Lindholt mark. De får børnene Astrid i 1919, Herdis i 1920, Katrine i 1921 og Elna i 1922. I 1923 flytter de til en parcel nær Soels, hvor de opfører ejendommen Højlund.

C.M.C. Kjær vender tilbage som forstander i 1923. I 1930 dør Karoline Kjær, og enkemanden gifter sig med Birthe Kathrine Nielsen fra Haderup. I dette ægteskab er der ingen børn.

I 1936 køber Kjær ejendommen af kommunen og giver den navnet Frydenlund, som i 1953 overtages af sønnen *Jens Arne Theodor Kjær*, der gifter sig med Ruth Skovlund Lauridsen, født 1928 som datter af Laurids Ole Lauridsen i Gl. Kibæk. De får sønnen Benny i 1962. I 1970 tilkøber Jens Kjær naboejendommen Baunshøjs jorder, som han sammenlægger med Frydenlunds.

Baunshøj

Ejendommen opstår i 1857, da Henrik Frøjk Sørensens i Nørgård sælger en parcel til *Erik Christensen* og Kirsten Jensdatter. Det er »Jærrig Gret« og »Kjæn Krathus«, som indtil 1857 har boet i Over Uglkær, og som herefter i en kort periode bor i Krathus i Aulum, hvor de får datteren Marie Kristine i 1858. De flytter nu tilbage til Tvis sogn og får i ejendommen Baunshøj yderligere Andreas Christian i 1860 og Carl Martinus i 1862.

I 1867 dør Erik Christensen, og Kjæn Krathus, der er 49 år, gifter sig samme år med den 70-åri-

ge *Andreas Jensen Brink*, født 1797 i Hee sogn. I 1872 sælger de stedet til *Ole Marius Ørts Christensen*, gift med Maren Sørine Ravndal, men må tage den tilbage i 1874, hvorefter Ole Marius Ørts Christensen flytter til Hedelund på Vester Høvids mark. I Baunhøj har de i 1872 fået datteren Christiane, og i Hedelund får de i 1875 Christine.

Andreas Jensen Brink driver stedet til sin død i 1879, og i 1882 skøder Kjæn Krathus stedet til sønnerne *Carl Rasmus Ægidius Eriksen* og *Jens Christian Eriksen*. I 1885 bliver Jens Christian Eriksen eneejer, men må gå fra stedet i 1888, da murer *Niels Christian Jensen* får udlægsskøde på ejendommen. Han er født i 1858 som søn af Jens Jensen i Østergård og gifter sig med Andrea Justine Knudsen, født 1869 i Mejrups som datter af Christen Knudsen i Vester Høvids. Parret får sønnen Jens i 1889. Året efter overtager Christian Jensen sin svigerfaders gård Vester Høvids og sælger Baunhøj til *Peder Andersen*, født 1862 i Heltborg i Thy. Han gifter sig i 1895 med Karen Marie Pedersen, født 1860 i Vestervig.

Peder Andersen sælger i 1903 Baunhøj til *Hans Nielsen*, som er sadelmager i Holstebro. Han sælger den i 1906 til *Søren Kristian Dyrmosé*, men må tage ejendommen tilbage året efter, hvorefter han sælger den til *Christian Peder Nielsen*, født 1882 i Idom og gift med Inger Marie Poulsen, født 1885 i Nr. Omme. I Baunhøj får de børnene Martha i 1908, Agnes Marie i 1911, Alfred i 1913, Ane Marie i 1915 og Poula i 1919.

I 1923 mageskifter han med *Mikkel Hodsager Mikkelsen*, født 1886 i ejendommen Gl. Hodsager og gift med Ane Marie Snefstrup, født 1886 i Simmelkær. De flytter hertil med børnene Viggo, Dagny, Mary, Kristian og Astrid. Efter ankom-

sten til Tvis sogn får de yderligere Kirsten i 1926.

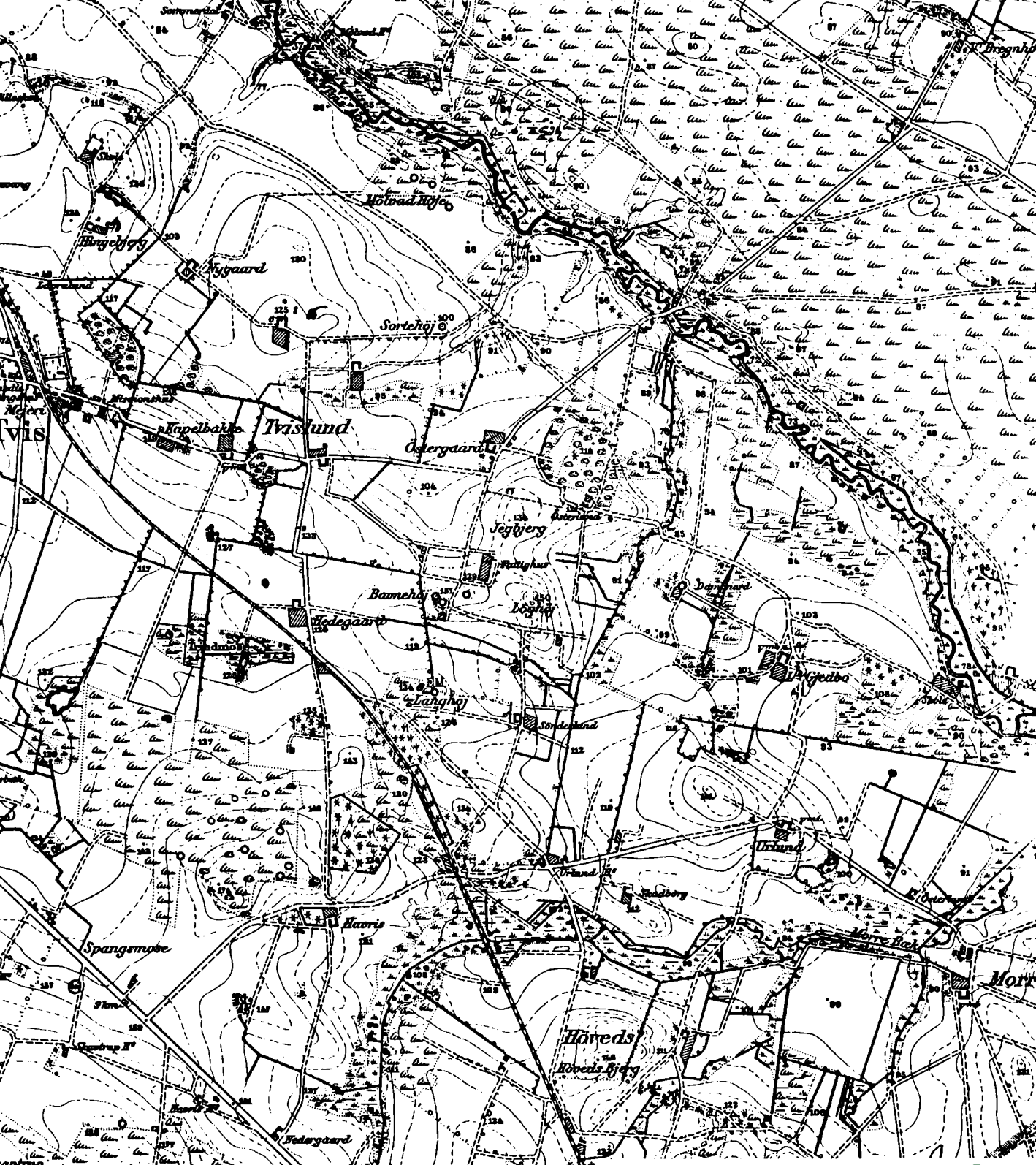
Datteren Mary Mikkelsen, født 1915, gifter sig i 1946 med *Harry Johan Svendsen*, født 1914 som søn af Ole Svendsen i Østerlund, og de overtager Baunhøj i 1946 og driver den indtil 1970. De har børnene Niels Kristian, født 1950, og Anne Marie, født 1953. Jorden til Baunhøj sælger han i 1970 til Frydenlund, og i 1973 sælger han bygningerne til *Evald Christensen*, som bor her indtil 1978. Han sælger til *Niels Carøe Nielsen*, som i 1982 sælger til *Jytte Tved* og *Ole Bakken*. De sælger i 1985 til *Poul Richardt Kvistgaard*, født 1950 i Fabjerg. Han er gift med Sonja Jensen, født 1948 i Ejstrup. Parret har børnene Rudi, født 1971, Karina i 1979 og Dennis i 1980.

Løghøj

Oprindeligt er ejendommen et fæstehus, som *Søren Frandsen* opfører i 1858. Han er født i 1834 som søn af Frands Christensen i Nørre Hølgård og gift med Sidsel Mikkelsdatter, født 1822 i Nr. Felding. Efter hende kalder han huset for Sidselund. De flytter hertil fra Aulum med datteren Ane Caroline, født 1857 og får yderligere i Sidselund Frands i 1858 og Mette Helene i 1860. I 1861 flytter han til Tvis kloster mark og senere køber han et stykke jord ved Høvids, som bliver til ejendommen Sønderborg.

Sidsellund bliver købt til selveje af *Christian Jørgensen*, der i 1869 sælger til *Niels Christian Nielsen*, der er gift med Mette Marie Christensen. De flytter hertil fra Møborg med børnene Karen, Christen, Maren og Nielsine. I 1875 sælger han ejendommen til *Bertel Madsen Kamp*. I 1878 tilfalder den ved arv *Jens Sørensen Holm*, der er gift

De gennemgående veje vi har i sognet i dag fandtes ikke for 70 år siden. Prøv engang på dette kort fra 1916 at »køre« en tur fra Tvis by til Store Gedbo eller til Morre-gårdene. Læg også mærke til, hvordan jorden nord for Tvis A ligger hen som en næsten ubrudt hede.

Udsnit af Generalstabens topografiske afdelings målebordsblad 1: 20 000, Tvis (målt 1872-73, rettet 1916). SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Til daglig ses det ikke, men på dette luftfoto fra 1983 af Tvis bys østlige ende ses tydeligt, hvor skellet går mellem Lauralyst jorder og Tvislund jorder.

med Ane Birgitte Bertelsdatter Kamp. De sælger stedet til tømrer *Christen Nicolaisen*, gift med Ane Kirstine Eriksen, født 1851 som datter af Erik Christensen i Over Uglkær. De får datteren Antonie Erikine i 1882.

I 1883 sælger han stedet til *Kjeld Nybo Nielsen*, født 1861 som søn af Niels Nybo Andersen på Mejdal mark. Han gifter sig i 1882 med Juliane Dorte Margrethe Gade fra Sinding. De får børnene Katrine Marie i 1883, tvillingerne Hans Peder og Niels i 1885, Katrine Petrea Nielsine i 1887, Niels Peder i 1890, Petra i 1892, Elise Franziska i 1896.

I 1896 bliver Løghøj købt af *Niels Dollerup Andersen*, som er gift med Petrine Pedersen. De får børnene Petrea Marianne i 1896 og Søren i 1899. Samme år kommer *Jens Kristian Andersen*, født 1872 i Heltborg i Thy, til Løghøj. Han er gift med Kirstine Klemmensen, født 1881 i Aulum. De får i 1900 datteren Dagmar Sabine. Han køber i 1901 Ny Kibæk og Løghøj bliver købt af *Anders Laursen*, født 1832 i Morre som søn af Laurids Christensen og gift med Karen Jensen. Han dør allerede året efter, og i 1904 sælger enken Løghøj til *Jens Christian Jensen*, født 1868 som søn af smed Søren Jensen i Sønderbak og

gift med Ane Katrine Jensen, født 1865. De kommer til sognet med børnene Christian Martin, Martin Marinus og Nikoline Christiane.

Jens Christian Jensen, kaldet Boutrup, er en tid sognefoged i Tvis. Han dør i 1915, og ejendommen overtages af sønnen *Christian Martin Jensen*, født 1894, som i 1919 sælger den til *Niels Peder Christensen*, kaldet Niels Peder Skank. Han er født 1864 i Sevel og gift med Johanne Margrethe Salmonsens født 1873 i Ryde som datter af Christian Bak Salmonsens i Lille Skautrup. De har tidligere boet i Sønderbak på Smedegård mark.

I 1929 flytter han til Tvis by og sælger Løghøj til *Viggo Julius Jacobsen*, født 1902 i Resen og gift med Ane Marie Jensen, født 1903 i Haderup. De får børnene Else i 1930, Margrethe i 1932, Inger i 1936 og Metha i 1947.

Datteren Else gifter sig med *Verner Raunsbæk*, født 1926 i Vind. De bytter ejendom med forældrene og flytter hertil fra Nørre Felding. De får børnene Jens i 1952, Anna Margrethe i 1956, Gitte i 1959, Jette i 1964 og Knud i 1966.

I 1969 sælger Verner Raunsbæk Løghøj til *Ole Kjeldsen* i Østerlund, som lægger jorden ind under Østerlunds jorder og sælger bygningerne på Løghøj til *Bernhard Steffensen Vandborg*, født 1915 i Linde og gift med Tove Lysholm Christensen, født 1936 i Brande. De har tidligere ejet Sommerdal og flytter hertil med børnene Ole, Inge og Jette.

Efter Bernhard Vandborgs død i 1984 sælger enken Løghøj til *Kristian Haugland*, født 1961 i Råsted, som har bofællesskab med Inge Vandborg, født 1963 i Holstebro.

Sønderlund

I 1875 udstykker Anders Jensen Brink i Baunhøj en parcel af sin jord til sin svigersøn *Jens Pe-*

dersen, gift med datteren Maren Brink fra Anders Jensen Brinks første ægteskab. Svigersønnen tilkøber yderligere noget jord fra Haurids af Jens Christian Kjeldsen.

I 1889 dør Jens Pedersen, og enken sælger Sønderlund til *Jens Lund Lauridsen*. Han er født i 1860 som søn af Laurids Jensen i Vestergård og gift med Kristine Jensen, født 1868 som datter af Mads Jensen Uhrlund. Hun har af sin far fået en jordlod i medgift, som tillægges Sønderlunds jorder. Parret får Marie Elisabeth i 1889 og Laurids i 1892. I 1894 overtager Jens Lund Lauridsen sin fødegård og sælger Sønderlund til *Niels Peder Laursen*.

Han er født i 1859 i Dråby sogn og gifter sig i 1893 med Ane Margrethe Jensen, født 1864 som datter af Jens Jensen i Nørre Morre. De flytter hertil fra Meldgård i Måbjerg og får børnene Niels Meldgaard i 1894, Jens Marius i 1896, Jensine Katrine i 1897, Laurids Frederik i 1899, igen en Laurids Frederik i 1901, Jens Andreas i 1904, Ane Katrine i 1905 og Ejnar i 1906.

I 1908 mageskifter han Sønderlund til *Thomas Andersen* i Vester Høvids, som driver ejendommen indtil 1918. Så flytter han til Bækkelund og sælger Sønderlund til *Ole Lauritsen*, født 1867 i Vind og gift med Jette Kristine Mikkelsen, født 1878 i Nr. Ommé. Parret kommer hertil fra Aulum med børnene Karen, Kristen, Laurits, Helevig, Marie, Gustav og Kristine. I 1920 får de yderligere datteren Elly.

I 1937 dør Ole Lauritsen, og sønnen *Kristen Lauritsen*, født 1905 driver ejendommen videre. Han gifter sig i 1952 med Petra Andersen, født 1923 i Sevel. De får sønnen Ole i 1953. I 1969 sælger Kristen Lauritsen ejendommen til *Aage Nielsen*, født 1935 i Mejrup og gift med Else Marie Gravesen, født 1936 i Vemb.

De får børnene Jens i 1959, Jørgen i 1962 og Ole i 1967.

HINGEBJERG

Hingebjerg eller Lille Tvislund nævnes første gang i 1633 og igen i landgildematriklen fra 1664, hvor »Engebjerg« står anført sidst sammen med Mejdal og Uhre. De tre små ejendomme sættes til 6 tønder hartkorn tilsammen.

Fæsteren hedder *Jens Pedersen*. Han dør før 1677, og enken, hvis navn vi ikke kender, sidder på fæstet i henhold til mandens fæstebrev, indtil sønnen *Laurids Jensen* overtager fæstet omkring 1680. Laurids Jensen er født o. 1624 og dør i 1689. Hans kone hedder Maren. Hun dør i 1717, knap 73 år gammel. Parret har børnene Gregers og Peder, født før 1677, Lars i 1677, Kirsten i 1679, Else i 1681, Christen i 1683, igen en Else i 1686.

Den næste fæster vi hører om er *Peder Knudsen*, født 1709 i Sinding. Han dør i 1789 i »sit alders 80. år«, skriver præsten og tilføjer, at han har været gift fire gange. Hans første kone hedder Else. Hun dør 27 år gammel i 1727. I 1735 gifter han sig med Ingeborg Madsdatter fra Hvirgel i Vinding. Hun dør året efter. Tredie gang gifter han sig i 1737 i Idom med Maren Andersdatter. De får børnene Ingeborg i 1738, Maren i 1742 og Knud i 1744 samt Kirsten og Johanne mellem 1744 og 1749. I samme periode dør Maren Andersdatter, og Peder Knudsen gifter sig for fjerde gang, nu med Anne Nielsdatter, født 1715 som datter af Niels Pedersen Skautrup. De får børnene Anne i 1749, Mette i 1752, Niels i 1754 og Peder i 1756.

Det er den yngste søn, *Peder Pedersen*, der efter faderens død overtager fæstet i Hingebjerg. Han gifter sig med Maren Jensdatter Degn fra Mej-

rup. Tilsyneladende er der ingen børn i dette ægteskab. Peder Pedersen Hingebjerg dør i 1828 og hans kone i 1822, begge som aftægtsfolk i gården, som er solgt til *Jens Jensen Vandborg*, født 1786 i Vandborg og gift i 1816 med Ane Kirstine Christensdatter, født i 1793 i Mejrup. De får børnene Maren i 1818, Mads i 1820, Else Marie i 1823, Christen i 1825, Karen i 1828, Jensine i 1830 og Søren Lund i 1833.

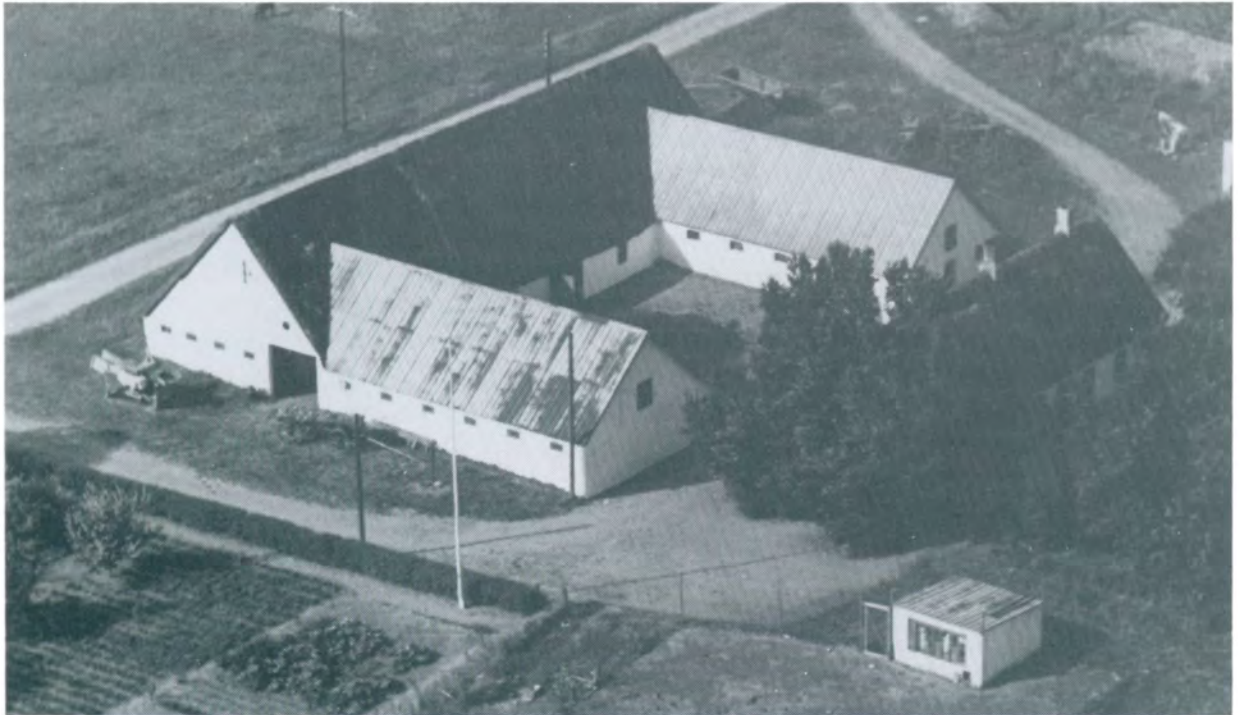
Sønnen *Søren Lund Jensen* overtager gården i 1859. Han gifter sig med Ane Marie Jensen, født 1841 i Sevel. De får børnene Jensine Christine Kirstine Katrine i 1866 og Nikoline Sofie Katrine i 1871.

Den ældste af de to døtre gifter sig med *Jens Christian Pedersen*, født 1860 i Nr. Felding, som overtager Hingebjerg i 1888. Parret får børnene Magda i 1889, Petra Sørine i 1892, Peder Dyrmoose i 1894, Anine Marie i 1897 og Søren i 1899.

I 1917 bliver Hingebjerg solgt til *Christen Asum Sejbjerg*. Han er født i 1891 i Måbjerg og gift med Louise Kristine Eriksen, født 1891 i Feldborg. De får børnene Astrid i 1919, Else i 1923 og Grethe i 1924.

I 1949 flytter Christen Sejbjerg til Fuglsang og sælger Hingebjerg til *Harry Jensen*, født 1913 i Holstebro og gift med Christen Sejbjergs broderdatter Fany Sejbjerg, født 1916. De får børnene Grethe i 1939, Bendt i 1942, Anna Lis i 1946 og Birthe Marie i 1948.

Sønnen *Bendt Jensen* overtager gården i 1978. Han er ungkarl og driver gården, mens hans mor passer husholdningen.

Hingebjerg er en trelænget gård med et frilliggende stuehus mod øst. Vejen langs laden er Hingebjergvej. Billedet er fra omkring 1948.

Pe' Tyskers hus

På Hingebjerg hede opstår omkring 1830 et fæstehus. Det lå nordøst for den vej, der i dag forbinder Hingebjergvej med Prins Burisvej. Her bor i 1830 *Christen Jensen*, kaldet Christen Vodager, hvorfor huset også kaldes Vodagerhus. Han stammer fra Vemb og hans kone Ane Marie Sørensensdatter stammer fra Hjerm. Hun dør 84 år gammel i 1862, og han flytter derefter til et hus på Uhre mark, hvor han dør i 1869, 93 år gammel.

De har datteren Maren Christensdatter, født 1808 i Nr. Felding. Hun gifter sig i 1839 med *Niels Christian Christensen* fra Borbjerg. De unge bor først en tid hos hendes forældre, men derefter i et fæstehus tæt ved forældrenes. De får børnene Niels Christian i 1842 og tvillingerne Christine og Caroline i 1845.

Engang i 1850'erne fraflytter de huset, som derefter bebos af den ugifte *Maren Poulsdatter*, født 1810 i Nr. Felding. Hun får i 1854 datteren Mariane, som døbes Mariane Hedehus.

Pe' Tysker er gartner. Han hedder egentlig *Peder Frederik Maxen* og er født i 1812 i Sehested i Sydslesvig. Han gifter sig i 1868 med Ane Else Jacobsdatter, født 1829 i Ørre. Hun har datteren Marie, men sammen får de ingen børn. Pe' Tysker og hans kone dør begge i 1903. Han er da 90 år og hun er 74.

Hingebjerghus

Endnu et fæstehus har der ligget på Hingebjerg mark. Det lå helt oppe ved skellet til Sønderbæks jorder og kaldes derfor også Sønderbækhus hus. Dette hus bliver i 1872 fæstet af *Anders Trøstrup Andersen*, født 1849 i Timring, da han gifter sig

Hingebjerg skole kort efter opførelsen i 1914, da den endnu lå på åben mark. Det var dengang en moderne skole og betegnede et stort fremskridt i forhold til den hidtidige skole i Frydenlund.

med Jensine Kirstine Karoline Knudsen, født 1853 i Hingebjerg som datter af Karen Jensdatter. Parret får børnene Karen Marie Kirstine i 1874 og Søren Lund i 1877. I 1879 lejer Anders Trøstrup et stykke jord på Lille Gedbo mark og grundlægger den ejendom, som senere bliver til Aabjerg.

Herefter flytter *Jeppe Christian Villadsen* ind i Hingebjergshus. Han er tømrer, født 1837 i Måbjerg og gift med Mette Catrine Pedersen, født 1840 som datter af Peder Madsen i Dalhus på Tvis kloster mark. Hun har sønnen Mads Peder Christensen, født 1870, og i ægteskabet får de Ciliene Catrine i 1879 og Jens Christian i 1882.

Under første verdenskrig fraflytter de huset, som herefter nedrives.

Hingebjerg skole

Et skilt ud for Hingebjergvej 7, fortæller, at her har Tvis regnskabskontor til huse. Men bygningen har svært ved at lyve sig fra, at den er opført som skole. I 1914 køber Tvis sogneråd 6 skæpper jord nordvest for Hingebjerg og bygger skolestue

og lærerbolig, og som sådan står Hingebjerg skole næsten uændret indtil 1931. Det er en hovedskole, og enelæreren underviser både i »store klasse« og »lille klasse«, en skoleordning, som gælder lige til slutningen af 1950'erne.

I 1931 er antallet af elever i Hingebjerg skole oppe på 80. Derfor udvides skolen med endnu et klasseværelse og en lærerindebolig, idet der oprettes et forskolelærerinde-embede ved skolen. Både skolestuer og lærerboligerne moderniseres i 1950'erne, men overbelægningen fører til, at kommunen beslutter at bygge en ny centralskole i Tvis. Da den står færdig i 1965, nedlægges skolen i Hingebjerg.

Hingebjerg skole bliver solgt til fabrikant *Engelbreth* fra Ikast, som sammen med Orla Jørgensen indretter trikotagefabrik i ejendommen under firmanavnet »Vista Sport«.

I 1971 flytter han virksomheden til Vilbjerg, og Hingebjerg skole bliver solgt til ingeniør *Peder Koch*, som stiller den til rådighed som privatbolig for advokat *Gunnar Bergholt*, Holstebro.

I 1973 køber revisor *Henning Uhrlund Jensen* ejendommen. Han har tidligere drevet land-

Nørremark er opført i 1927 som et typisk husmandssted med stuehus og udhus i vinkelform. Dette billede er fra omkring 1950.

brugsejendommen Nørrevang, men må på grund af en rygskade opgive landbrugserhvervet, hvorefter han uddanner sig til revisor. Henning Uhlund Jensen er gift med Inger Pedersen, født 1939 i Hogager. Parret har børnene Svenning, født 1961, Bente i 1962 og Lone i 1968. Siden 1973 har Henning Uhlund Jensen drevet revisionsfirmaet Tvis regnskabskontor i ejendommen.

Nørremark

I 1927 køber *Jens Eriksen* 20 tønder land af Christen Ausum Sejbjerg i Hingebjerg og opfører her ejendommen Nørremark, hvis jordtilliggende han senere udvider ved køb af yderligere 25 tønder land. Jens Eriksen er født i 1898 i Feldborg og gift med Ane Nicoline Nielsen, født 1902 i

Handbjerg. De får sønnerne Erik i 1930 og Søren i 1935.

I 1970 køber *Holger Ib Jespersen* Nørremark. Han er født i 1938 i Fjaltring og er gift med Anne Grethe Jensen, født 1951 i Vildbjerg. Parret køber i 1972 ejendommen Lille Uhlund og sælger Nørremark til *Ove Uhlund Jensen*, født 1939 som søn af Mads Uhlund Jensen i Nørrevang og gift med Astrid Ravnrose Jensen, født 1939 i Vejvad i Vinding sogn. De har børnene Finn, født 1961, og John i 1965.

Ove Uhlund etablerer sig med tømrerforretning på Nørremark. Den afhænder han senere men bevarer tegnestue på ejendommen. Han lejer først jorden ud, og i 1986 sælger han Nørremarks jord til Hingebjerg. I 1980 bliver Astrid Uhlund Jensen bestyrer af cafeteriet og i 1986 bliver Ove Uhlund inspektør ved Tvis-hallen.

TVIS KLOSTER MARK

På Tvis kloster mark har der aldrig ligget fæstegårde. Det var hovedgårdens jord, og den del, der var opdyrket, blev drevet af bønderne ved hoveri. Da samtlige fæstegårde i Tvis i 1804 blev solgt til de hidtidige fæstere, forbliver Tvis kloster mark i første omgang under hovedgården. I 1813 udparcelleres så Tvis kloster mark i 70 parceller, men så mange ejendomme opstår der ikke lige med det samme. Mange af eng- og tørveparcellerne købes af købmænd i Holstebro.

Ingen fæstegårde som sagt, men på Tvis kloster mark har der fra gammel tid ligget 7 fæstehuse, som ved udparcelleringen i 1813 bliver solgt til deres beboere. De syv fæstehuse, som er opstået i 1700-tallet, er *Smedehuset*, som i dag hedder Enggården. *Bakhuset*, som ikke eksisterer mere, men som lå øst for Smedehuset hen mod skellet til Grydholt jorder. Ved Tvis Å lå *Hjørvadhus*, som i dag hedder Bakgården, og *Mølvadhus*, som stadig hedder sådan. Sydligst på hovedgårdens jorder lå *Lindballehus* dér, hvor Mejdal møbler i dag har en fabriksdal ved Prins Burisvej. *Fattighuset*, som senere hed Tvishus og i dag er ejendommen Moesgård. Det syvende hus var *Sommerdalhus* helt mod øst til skellet mod Tvislund og Hingebjerg. Alle øvrige ejendomme på Tvis kloster mark er opstået efter 1813. Dem skal vi se nærmere på, men først skal vi ned på klosterøen.

Tvis mølle

For den travle bilist, der skal til Mejrup, ligger Tvis mølle som en irriterende bygning, der tager udsynet i svinget netop som man kører ned mod

klosterøen. For os andre er møllehuset den eneste bevarede bygning på klosterøen, der minder om fordums drift.

Hvor længe der har været en vandmølle her ved den sydlige arm af Tvis Å, ved vi ikke, men allerede Prins Buris' gavebrev til munkene nævner »møller« som en del af de underliggende ejendomme, som gaven omfattede. Det er derfor ikke usandsynligt, at der var mølleri her allerede i 1163.

I klosterets tid var der i hvert fald mølle på klosterøen, og i perioden derefter var Tvis mølle en væsentlig del af Tvis kloster hovedgårds drift. Bønderne havde mølletvang; det vil sige, at herremanden bestemte, hvilken mølle de skulle anvende til maling af kornet, og det var for bønderne i Tvis sogn naturligvis Tvis mølle ved hovedgården. Det var altså ikke blot kirken, der gjorde klosterøen til sognets centrum; det var også møllen. Øst for møllen var åen dæmmed op, og i bøndernes hoveriforpligtelser indgik også pligten til at oprense Tvis Å, så den ikke groede til, samt reparere mølledæmningen, når det behøvedes, således at møllen kunne fungere upåklageligt.

Det møllehus, som i dag står tilbage, er i hvert fald 200 år gammelt, måske ældre. Mens Jens Hvas' herregård fra omkring 1750 var opført med tegltag, ikke blot hovedbygningen, men også avlsbygningerne, så var møllen som den eneste bygning på øen stråttækt. I dag står bygningen dækket med tagplader og underfaldshjulet, som drev møllen, er væk. Huset er et fire fags bindingsværkshus, og på nordsiden, altså dér, hvor vejen går i dag, var der en fem fags tilbygning,

Klosterøen er her fotograferet fra nord. Derfor har vi øst til venstre, hvor dambruget er anlagt i den tidligere mølledam. Møllehuset ligger dér, hvor Tvis Møllevej svinger. Vejen øverst i billedet er Tingagervej, der fører til Mejdal. Billedet er taget i 1977.

som rummede møllestuen og møllersvendens kammer.

Ved udstykningen af Tvis kloster i 1813 bliver Tvis mølle udskilt som en selvstændig ejendom. Den får jordtilliggende på Tvis kloster mark, og på selve klosterøen opføres en gård, som kaldes »Tvis minde«. Det navn slår ikke rigtig an, for folk bruger det ikke. For bønderne i Tvis, der igennem århundreder har kørt korn til mølle, er og bliver stedet »Tvis mølle«, den eneste mølle i sognet lige indtil Skautrup mølle oppe ved landevejen bliver opført i 1886.

Gården Tvis mølle bliver som følge af mølledriften indrettet lidt anderledes end de øvrige

gårde i sognet. Den er trelænget og husene er sammenbyggede. Stuehuset ligger mod vest i gården. Det er grundmuret, 15 fag langt med tavlmurede vægge og stråtag, og det har hele fire skorstene. Nord i gården ligger laden, som også rummer gæstestalde. Mod øst en bygning, som er indrettet til lade, stald, fæhus og vognport. På et vist tidspunkt ligger der også en lille smedie som en selvstændig bygning syd for gården, men den bliver nedrevet.

Mange skorstene på stuehuset har altid været et statussymbol, men selv uden dem var de skiftende ejere af Tvis mølle sådanne folk, som man ikke uden videre sagde du til. Dertil kom, at det

Møllehuset og møllebroen fotograferet engang i 1930'erne, da trafikken over klosterøen var mere beskedent, end den er i dag. Læg mærke til, at vinkelbygningen til møllehuset er nedrevet og erstattet af et mindre udhus. Sammenlign billedet på side 42!

gennemgående var udensogns folk, der afløste hinanden som ejere af Tvis mølle: *Christen Nybo Lundsgaard* udskiller møllen og sælger den til forpagter *Arne Boserup*, der har den i to år. Så sælger han til »*hr. leutnant Vinding*«, som efterfølges af proprietær *Sands*. I 1824 bliver Tvis mølle købt af *Laust Kjeldgaard*, og i 1830 af »*hr. Bilgrav*«, som i 1838 efterfølges af »*hr. Ramsing*«. - Læg mærke til, hvor respektfuldt de skiftende ejere omtales i de gamle protokoller.

Denne »*hr. Ramsing*« er *Laurids Christian Ramsing*, gift med *Maren Strandbygaard*. De flytter hertil med fem børn og får yderligere *Otto Claudius Schack Ramsing* i 1839. De kom fra Holm-

gaard i Lem sogn. - »*Hr. Bilgrav*« er *Jens Christian Bilgrav*, hvis frue - sådan hedder det altså i 1830, hvis man er hustru til en mølle ejer - hedder *Marie Katrine Bilgrav*. De får i de år, de er her i sognet, børnene *Erik* i 1831, *Frederik* i 1833 og *Carl Christian* i 1837. I 1839 køber han *Voldbjerg mølle* i Hee sogn og flytter dertil.

I 1840'erne er *Jens Mogens Christian Olesen* ejer af Tvis mølle. Han er gift med *Mette Gjedde*, og de får i 1843 sønnen *Christen Gjedde Olesen*. De efterfølges af *Jens Peter Wistoft*, der stammer fra *Vinkel sogn* ved *Viborg*. Han er gift med *Mette Marie Vinter* fra *Gjedsted sogn*. De har børnene *Mads Severin Christian Wistoft*, som dør 25 år

Her er møllehuset fotograferet fra den anden side. Møllehjulet er sat på plads igen, og vandet er stemmet op, så hjulet kan drejes rundt, men møllehuset er stærkt forfaldent, siden billedet på side 44 blev taget.

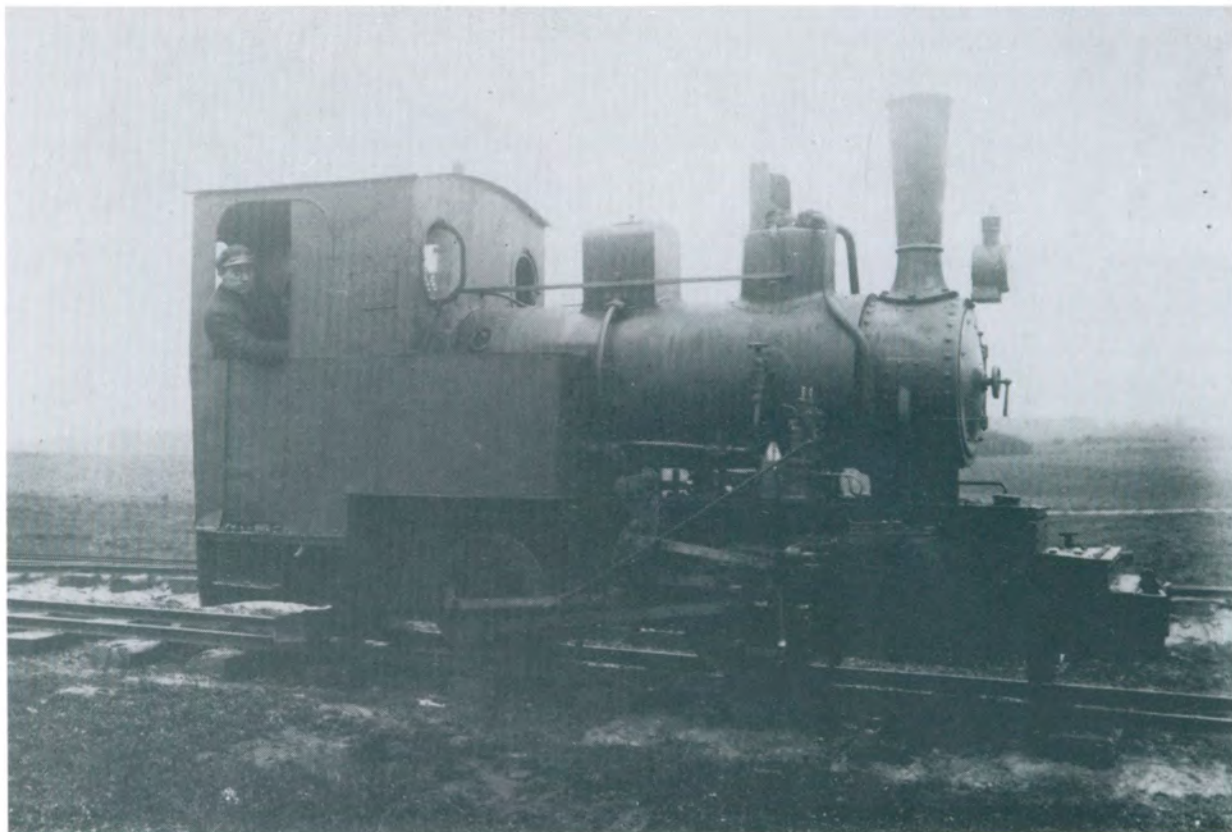
gammel i 1854. Hans gravsten er endnu bevaret på Tvis gamle kirkegård. Endvidere har de datteren Ane Bothilde Wistoft.

Fra midten af 1860'erne ejes Tvis mølle af *Carl Vilhelm August Skaurup*, født 1836 i Viborg og gift med *Katrine Marie Samson*, født 1843 i Skive. De får her i Tvis børnene *Charlotte Jacobine* i 1867, *Laurette* i 1868 og *Jacob* i 1870. De hyppige ejerskift tyder på, at Tvis mølle ikke har været den helt store forretning, og i 1871 kommer ejendommen i økonomiske vanskeligheder. Der gøres udlæg i den og møller *Rasmus Nielsen* overtager ejendommen. Han er gift med *Rasmine Sørensen Kaa*, født 1844 i Astrup sogn. I Tvis får de

Søren i 1872, tvillingerne *Michael* og *Ane* i 1873, *Martin* i 1875 og igen en *Søren* i 1878.

Rasmus Nielsen sælger noget af jorden fra, men dør i 1879, hvorefter enken sælger Tvis mølle til *Knud Knudsen*, født 1852 i Sofienlund i Hjerm. Han er gift med *Manna Marie Dagmar Vinter*, født 1857 i Hallenslev på Sjælland. I Tvis får de børnene *Anna Louise Vilhelmine* i 1886, *Louise Marie* i 1887, *Carla Margrethe* i 1889, *Carl* i 1890, *Andrea* i 1892, *Thora Johanne* i 1894 og *Aksel* i 1899.

Knud Knudsen driver ejendommen indtil 1917. Igen gør økonomiske vanskeligheder sig gældende, og Tvis mølle bliver opkøbt af gård-

Lokomotiver af denne type trak tipvogne med mergel fra lejet ved Tvis mølle til Tvis station og til sognene nord for Storåen. Mange lokomotivførere var arbejdsløse mejerister. Deres kvalifikation var, at de havde forstand på damptryk.

slagterne *Chr. Frahm og Rendal*, der i 1919 sælger den til *Therkild Peder Therkildsen*. Mølleriet er ikke længere nogen indbringende forretning. Nu spekuleres der mere i mergelforekomsterne i skrænterne og i, at klosterdalen er ved at blive et yndet udflugtsmål, hvilket får ejeren af Tvis mølle til at åbne en sommerrestaurant i Tvis mølle gård. Respekten for den gamle kirkegård er ikke stor, hvilket vækker en del forargelse i sognet og fører til en fredningskendelse på kirkegården.

Gartner *Hans Fjord* fra Herning får i 1921 fagedudlæggsskøde på Tvis mølle. Han gør en del for at pynte op på stedet og gøre det attraktivt som udflugtsmål. Han anlægger stier på skrånin-

gerne omkring dalen og får også bevilling til at drive sommerrestaurant i Tvis mølle gård. Men også *Hans Fjord* må gå fra gården. Efterfølgeren, der er her i tre år, gør intet for at vedligeholde gartner Fjords forskønnelsesarbejde.

I 1926 får *Jens Christian Petersen* fagedudlæggsskøde på gården. Han er født i 1904 i Sulsted som søn af *Anton Petersen* på Ørsløvkloster. Han og hans bror *Lars Petersen*, født 1910 i Nr. Sundby gør en del for at forskønne området. De istandsætter det gamle møllehus, forsyner det med nyt møllehjul og stemmeværk, så møllen kan fungere som i gamle dage, selv om der ikke er så meget brug for mølleriet mere.

Ved mergelbrydningen var der en overgang beskæftiget 60-70 mand i Tvis. En del tilrejsende arbejdere boede i høsehuset ved Tvis mølle. Også husmænd i sognet tog arbejde i mergellejet og supplerede på den måde de ofte beskedne indtægter fra husmandsbruget.

Mergelleje

De gårde, der opstår på Tvis kloster mark, får ret til at hente den mergel de har brug for i Tvis kloster mergelgrav, for så vidt de ikke selv har en mergelgrav på deres ejendom. I 1928 begynder en større industriel mergelbrydning i Tvis. Det er Anton Petersen, faderen til de to brødre Jens Christian og Lars Petersen i Tvis mølle, som foranlediger, at der dannes et andelsselskab Tvis Mergelleje, som får kontrakt med ejeren af Tvis mølle om udnyttelsen af mergelforekomsterne.

Den tekniske ledelse overdrages entreprenør Theut i Viborg. Han stammer fra Tyskland, og fra Tyskland kommer både lokomotiver og tip-

vogne til mergelbanen, som anlægges i 1931 fra mergellejet øst for klosterøen til Tvis station. Op mod 100 tipvogne mergel transporteres daglig til Tvis station til videreforsendelse med Statsbanerne. Også over Storåen til Mejrup lægges et tipvognsspor. I 1933 er mergelbanen ført igennem til Borbjerg og Hodsager sogneskel og videre til Feldborg.

På hvert lokomotiv er der en lokomotivfører og en fyrbøder. Det er ofte arbejdsløse mejerister, der har forstand på damptryk, der kører lokomotiverne. I alt er der ved brydningen og transporten af mergelen beskæftiget 60-70 mand, her-

sport
Byen.
 T
 5
 KR.
 Holstebro
 GST:
 18 Ore
 25
 30
 17

Marcipan-Flormelis C 28
 N. Chr. Rasmussen's Eft., Holstebro

MERGEL
 10 Kr. pr. Kubikfavn + Kørsel
Tvis Klosters Mergelleje
 Holstebro.
 Telefon 3 Mejrup Kirke.

kan altid
Gode Gr
 køben og
 Kronborgdi
 Asp-Ve
Hes
 sælger en l
 i Centralho
 bru Torsda
 2 Eftmd.
Brugt
 sælges billi
 bro.
Smul

Fra nu og til Julen
 sælges store Partier af Ny og
 brugte Habitter. Overtrækker.

iblandt nogle tyskere, som er kommet herop sammen med de leverede lokomotiver. Mange af arbejderne bor på Tvis mølle, hvor et hønsehus langs kirkegårdsdiget ryddes for høns og indrettes til mandskabsbarak.

I 1937 hedder andelsselskabet Tvis og omegns mergelselskab, idet man i selskabet optager en række sogne, hvortil man hidtil har leveret mergel: Råsted, Vejrum, Fousing, Asp og Bur. Hvor der ikke er anlagt mergelbane, sker udkørslen med lastbiler, og de overtager efterhånden al mergeltransporten. Politiet er efter vognmændene, fordi de kører med overlæs. De har en akkord på 10 kroner pr. favn, udkørt til 10 kilometer fra lejet og yderligere 1 krone for hver kilometer ud over de 10, dog højst 16 kroner pr. favn. Men det kan ikke svare sig, hvis vi ikke kører med overlæs, hævder vognmændene, som nedlægger arbejdet. Konflikten bliver dog bilagt ved, at vognmændene får en mindre forhøjelse.

Efter krigen - i 1948 - åbnes et mindre mergelleje på Amalielysts jorder vest for klosterøen. Transporten er nu helt overtaget af lastbiler. Endnu indtil 1960 køres der mergel ud fra Tvis mergelleje, men herefter ophører brydningen og mergelselskabet opløses. I 1967 skænker det opløste mergelselskab sin resterende kassebeholdning på 900 kroner til Tvis Idrætsforening og KFUM's soldaterhjem.

Kommunalt eje

Jens Christian Petersen rejser til Ørslevkloster, da hans far dør i 1931, og i 1934 bliver Tvis mølle solgt til bogtrykker *Leander Nielsen* i Aalborg, som ejer den indtil 1942. Gården drives af sønnen *Harald Emil Nielsen*, som senere flytter til Vegem mølle.

Da vandkraftsøen etableres i 1942, må Tvis mølle afgive godt 10 hektar jord, der oversvømmes. Vandstigningen medfører også andre ulemper for gården, således at Holstebro kommune kan imødesee erstatningskrav på hen ved 31.000 kroner. Leander Nielsen tilbyder Holstebro kommune at overtage gården for 63.000 kroner, hvilket kommunen accepterer. I Holstebro byråd stiller købmand Johan Christian Hansen på den socialdemokratiske byrådsgruppes vegne forslag om, at kommunen beholder gården og tilplanter jorden med bøg, eg, røn, birk og ahorn, og at man lejer bygningerne ud til en gartnerikyndig mand, der vil drive gartneri og sommerrestaurant. Den husleje, som denne mand skal betale kommunen, vil dække en væsentlig del af forrentningssummen af hele ejendommen og den nyplantede skov, mener den socialdemokratiske byrådsgruppe, der forestiller sig, at denne løvskov skal være både nytte- og lystskov.

Holstebro kommune har imidlertid over for indenrigsministeriet, som skal godkende købet, forpligtet sig til at sælge gården, og i 1942 sælger Holstebro kommune Tvis mølle med nu 75 hektar til byrådsmedlem *Johan Christian Hansen* i Bur.

Johan Christian Hansen bebor ikke selv gården, men driver den ved skiftende bestyrere. Den første bestyrer er *Anders Madsen*, som i 1949 efterfølges af *Jens Küllerich*, født 1913 i Aulum og gift med Edel Jensen, født 1922 i Rind sogn. Parret har datteren Inger, født 1947 og får i Tvis yderligere Martha i 1949, Frida i 1950, Edith i 1956 og Lilly i 1963. I 1957 flytter han fra Tvis mølle til Amalielyst som forpagter.

Dette er ikke mergelbrydning, men Holstebro Museums prøvegravninger i 1978 på marken vest for Tvis mølle gård, hvor man fandt fundamentet til klosterkirken.

I 1985 overtages Tvis mølle af Johan Christian Hansens søn *Johan Brandt Hansen*, født 1942. Ejendommen drives nu fra Bur og de to lejligheder i stuehuset er udlejet til beboelse.

Dambruget

I 1958 anlægger Johan Christian Hansen 42 fiskedamme øst for Tvis mølle ved Tvis Å, og opretter Tvis Kloster Møllens Dambrug, et interessentselskab med Hans Hansen og Troels Bjerre i Fasterholt som medinteressenter. Der ansættes

en fiskemester med bolig i den ene lejlighed i Tvis mølle gård.

Robert Brogaard, født 1943 i Torsted, ansættes som fiskemester i 1969. Han er gift med Inga Brogaard, født 1943 i Ørnhøj. De flytter hertil med børnene Henning, født 1964 og Frits i 1968. Yderligere får de Kurt i 1973.

I 1980 fratræder Robert Brogaard samtidig med at dambruget bliver solgt til Hans Hansen, som herefter er enejer. Ved dambruget opføres et parcelhus, hvor de senere fiskemestre bor. Siden 1984 har dambruget været ejet af Olav Teglund i Haderup.

Tviskloster

Den gård, som ejeren af Tvis kloster *Hermann Gudichsen* bygger på »æ hyw juer« til afløsning for det oprindelige herresæde på klosterøen, er opført før 1832, idet den nye gård bliver brandforsikret dette år. Den beskrives i brandtaksationsprotokollen som en almindelig firelænget bondegård med stråtag og opført i egnens byggeskik.

Hermann Gudichsen dør i 1844, kun 36 år gammel, og enken gifter sig med *Niels Christensen Bjerre*, født 1913. Parret får fire børn: Maren i 1847, tvillingerne Hermine Guddiksine og Christine Mariane i 1849 og Nielsine Lorentse Bjerre i 1851. Ved matrikuleringen i 1844 sikrer Niels Bjerre, at ejendommen får matrikelnummer 1 ligesom det meste af klosterøen, hvor den tidligere hovedgård lå.

I 1853 drukner hustruen Laurentine sig i Storåen, og Niels Bjerre gifter sig med Ane Kirstine Henriksdatter, født 1826 som datter af Henrik Nielsen i Højbjergshus ved Grydholt. De får børnene Else Cathrine i 1855, Siliane i 1857, igen en Siliane i 1859, Henrikke i 1862, Christen i 1864, Kirstine Marie i 1867 og Kirstine Marie Jacobine i 1868.

Niels Christensen Bjerre beklæder i mange år posten som sognefoged i Tvis. Han dør i 1879, og enken sidder i uskiftet bo indtil 1893, da hun overdrager ejendommen til sønnen *Christen Bjerre*. Han gifter sig i 1897 med Karen Jensen, født 1871 i Mejrup. De får børnene Anne Kirstine i 1898, Anna Katrine i 1901, Niels i 1903.

I 1904 flytter familien fra sognet og sælger Tviskloster til *Marinus Jensen*, født 1875 i Sønder Hornshøj i Mejrup. Han gifter sig med Louise Katrine Frederikke Pedersen, født 1878 i Hjerm. De får børnene Anna Katrine Kristine i 1905, Anna Henriette i 1907, Anders Henry i 1908, Henrik i 1910, Viggo i 1911, Marie Katrine i 1913, Agnes Valborg i 1916, Agnes i 1919 og Arne i 1921.

I 1941 sælger Marinus Jensen gården til, *Kre-*

sten Knudsen i Holstebro. Han er født i 1894 i Tise i Salling og gift med Mette Kirstine Porsborg Kristensen, født 1900 i Aalborg. Parret har sønnen Poul Sahl Knudsen, født 1922. Kresten Knudsen, som er autoforhandler i Holstebro, driver gården ved bestyrere; først ved *Holger Hansen* og fra 1942 ved *Lars Christian Nielsen*, som i 1944 køber Tingager. Fra 1944 til 1947 er *Niels Kristian Nielsen* bestyrer på Tviskloster, men køber i 1947 nabogården Østergård.

I 1948 sælger Kresten Knudsen Tviskloster til *Carsten A. Schütz*, men har forinden skilt en del af jorden fra, som han sammen med sønnen beplanter med gran. Ved køb af andre parceller, som også beplantes med nåletræer, opstår efterhånden en betydelig plantage på 73 hektar, som senere overtages af sønnen Poul Sahl Knudsen, og som stadig væk er i familiens eje.

Carsten Schütz, som kommer fra Fyn, driver gården i 3 år. Så sælger han og flytter til Middelfart. *Alfred Christian Nissen*, der køber Tviskloster i 1951, er født i 1918 i Skodborg i Sønderjylland og gift med Marie Christine Fries, født 1925 i Gram i Sønderjylland. De får børnene Lorenz Peter i 1951 og Hanna Katrine i 1956.

I 1972 udskiller Alfred Nissen 15 tønder land vest for gården, hvor han opfører en bolig og et hestestutteri, som han har drevet siden 1974. Tviskloster sælger han til *Benth Pedersen*, som i 1975 sælger gården til *Bodil Juncker Bach*, som i 1979 sælger den til *Hans Jørgen Have*.

Hans Jørgen Have er født i 1942 i Hjerm og gift med Lene Elisabeth Færch Jørgensen, født i 1947 i Kolding. Parret har børnene Christer, født 1971 og Nicolai, født 1972.

Tuta Valis

KFUM-spejderne fra Holstebro køber i 1937 en parcel af Marinus Jensen i Tviskloster. Den strækker sig ned mod åen, og spejderne har i en årrække forinden haft lov til at benytte den til lejr-sport. Efter krigen opfører spejderne den første

Tvisklosters stuehus ligger vest i gården og avlsbygningerne er sammenbygget som en hestesko, der åbner sig mod stuehuset. Gården er her fotograferet fra Grydholtvej omkring 1920.

hytte på grunden, en omhygget tyskerbarak. I 1970 opføres den nuværende spejderhytte, som kaldes Tuta Valis og som rummer to sovesale foruden opholdsrum, lederværelser og køkken.

Østergård

Jorden er udstykket i 1813 fra Tvis kloster til *Søren Andersen*, gift med Mette Marie Nielsdatter. De kommer hertil fra Fabjerg med sønnen Niels Andreas, født 1809. Søren Andersen dør i 1819, og enken gifter sig med *Jens Jacobsen Dellerup*, født 1774 i Måbjerg.

Da de går på aftægt i 1843 overtages gården af Mette Marie Nielsdatters søn fra første ægteskab *Niels Andreas Sørensen* som gifter sig med Helene Vedel fra Handbjerg sogn. De får børnene Søren i 1848, Mette Marie i 1850, Jensine i 1853 og Kjeld i 1855.

Det er svigersønnen *Kjeld Jensen*, født 1847 i Vinding og gift med Mette Marie Nielsen, der overtager Østergård, da hendes forældre går på aftægt i 1877. Parret får børnene Niels Andreas i 1878, Jens i 1881, Marinus i 1885 og Helene i 1890.

I 1911 sælger Kjeld Jensen gården til sønnen *Marinus Jensen*, der gifter sig med Anne Johanne Christensen, født 1889 i Sevel. De får sønnen Kjeld Ejner i 1915.

I 1947 sælger han gården til *Niels Kristian Nielsen*, født 1914 i Asp og gift med Andrea Margrethe Jensen, født 1919 i Skælskør. Parret har fra 1944 til 1947 været bestyrer på Tviskloster og får børnene Jørgen i 1947, Tage i 1950 og Else i 1954.

I 1985 sælger han Østergård til *Per Østergaard Majlund*, født 1957 i Holstebro, gift med Yrsa Bak, født 1959 som datter af Henrik Bak i Hjørvig. Parret får i 1987 dateren Mette.

Enggården

Enggården hed før i tiden Smedehuset og endnu længere tilbage bare »huus«. Her bor i 1700-tallets begyndelse en mand ved navn Mads, som naturligvis kaldes Mads Huus. Hans kones navn nævnes ikke, men de får børnene Morten i 1694, Niels i 1702, Jens i 1704, Anne Margrethe i 1707 og igen en Morten i 1713.

Fra 1730 bor *Jep Hermansen* i »Huus«, efter at han har opgivet fæstet i Brejnholt, og i 1751 hed-

”Østergård mellem åerne” kaldes gården undertiden i kilderne, når der var fare for forveksling med Østergård i Tvislund. Stuehuset fra 1883 var stråtækt indtil 1959. Dette billede er taget i 1948, inden den blev ombygget og udvidet.

der beboeren *Peder Poulsen*. Han er født o. 1710 og gift med Zidsel Christensdatter, født o. 1706. Parret kommer hertil, vistnok fra Aulum, med børnene Poul, Anne og Christen og får Jens o. 1747.

Huset overtages siden af sønnen *Christen Pedersen*, født o. 1737. Han er smed, og fra hans tid kaldes huset for Smedehus. Han gifter sig med Anne Marie Pedersdatter, født 1751 som datter af Peder Jensen i Haurids. De får børnene Jens i 1775, Peder i 1778, Johanne i 1780, Christen i 1782, Zidsel i 1784 og en dødfødt pige i 1789.

Det er sønnen *Peder Christensen*, der er smed ligesom faderen, der i 1813 køber Smedehuset af Tvis kloster. Peder Christensen er ugift og bebor huset med sin søster Zidsel Christensdatter som husholderske. I Smedehuset bor endvidere deres bror Jens, som »er under husfaderens forsørgelse og varetægt, idet han er berøvet sin forstand fra fødslen.«

I 1853 sælger Peder Christensen Smedehus til sin nevø *Jens Christian Laursen*, født 1818 som søn af Laust Christensen i Siggård. Han gifter sig med Ane Pedersdatter, født 1812 i Vinding som

datter af Peder Frandsen i Haurids. De får datteren Petrea Cicilie i 1854.

I 1885 sælger Jens Christian Laursen Smedehus til svigersønnen *Søren Christensen*, født 1857 i Aulum og gift med Petrea Cicilie Jensen. De får børnene Kirstine Andrea i 1885, Ciliane Kristine i 1887, Jens Kristian Andreas i 1888 og Ane Margrethe i 1890.

Søren Christensen sælger i 1915 ejendommen til *Karl Kvistborg*, gift med Dagmar Ribbe. Ejendommen får nu navnet Enggården og sælges i 1920 til *Peder Sejbjerg*, født 1894 i Måbjerg og gift med Ane Katrine Bjerre Jacobsen. De får børnene Alfred i 1921, Inger Marie i 1924, Asta i 1925 og Sigrid i 1927. I 1928 bliver den solgt til *Marinus Jensen*, født 1904 i Handbjerg og gift med Klara Marie Magdalene Harpøth Jakobsen, født 1903 i København. I 1930 sælger han den til *Karl Marinus Jensen*, født 1901 og gift med Anna Kristine Pedersen, født 1906 i Flynder. De får børnene Svend Erik i 1931 og Vagn i 1933.

Enggården overtages af *Henrik Christian Lund Nielsen*, født 1898 i Idom. Hans hustru hedder Olga og er fra Resen. De får børnene Else i 1931, Grethe i 1936, Hans i 1939 og Christian i 1949.

Enggården sælges i 1957 til *Michael Simonsen* fra Herrup, gift med Margit Christensen fra Sevel. De får børnene Lisbeth i 1958, Britta i 1961, Peder i 1966 og Poul i 1973.

I 1964 overtages gården af *Peder Østergaard Pedersen* i Nr. Felding, som i 1972 sælger den til *Poul Sahl Knudsen* i Mølvad. Efter dennes død i 1980 sælger enken gården til sønnen *Kristian Knudsen*, født 1952. Han har bofællesskab med Anne Katrine Toft Pedersen, født 1964 i Holstebro. Parret har datteren Pernille, født 1986.

Bakhus

Bakhus var et andet af de syv huse på Tvis kloster mark. Det lå tæt ved en bugtning af Storåen nord for vejen mellem Smedehuset og skellet til Gryd-

holt jorder. Det blev nedrevet omkring første verdenskrig.

Bakhus nævnes første gang i 1770, da *Peder Pedersen* opgiver fæstet i Tusholt og flytter med kone og børn til Bakhus. Her dør han og hans kone i 1798, 74 og 66 år gamle. Sønnen *Jeppe Pedersen Bak*, som overtager stedet, gifter sig med Anne Johanne Andersdatter fra Idom. De får børnene Maren i 1796, Peder i 1799, Inger i 1800, igen en Peder i 1802, Anders i 1804, Sofie Poulina i 1807, Karen Marie i 1809, Johanne i 1812, Anders Stefan i 1814 og Anne Elisabeth i 1817.

Sønnen *Anders Jepsen* gifter sig med Maren Andersdatter fra Fousing. De bor i Bakhus, da de i 1826 får sønnen Jeppe, men flytter herefter til Toftehus på Tvis kloster mark. Det er broderen *Peder Jepsen Bak*, der overtager Bakhus. Han gifter sig med Ane Andersdatter fra Vroue sogn, og de får børnene Anne Johanne i 1832 og Jeppe i 1834.

I 1838 dør Peder Jepsen af tuberkulose, og enken gifter sig med *Jens Nielsen*, som også stammer fra Vroue sogn. De har formentlig forladt Tvis, for i 1845 bor *Jens Andersen* i Bakhuset. Han stammer fra Vandborg sogn og er gift med Ane Marie Hansdatter fra Resen. I 1857 sælger han huset til *Jørgen Christensen* fra Aulum, gift med Marie Nielsen fra Måbjerg. De får børnene Niels i 1857, Carl i 1859, Caroline i 1860, Laust i 1863, Elisabeth i 1864, Anders i 1867 og Andrea i 1869.

Efter Jørgen Christensens død i 1885 driver enken ejendommen indtil 1894. Så sælger hun til *Chresten Pedersen*, som bor her indtil 1896. Så bliver huset solgt til *Laurids Christen Pedersen*, gift med Juliane Christensdatter. De får datteren Iversine Marentine i 1896.

I 1900 sælger han huset til *Søren Christian Sørensen*, født 1873 i Hjerme som søn af Niels Sørensen i Vester Grydholt. Han er tømrer og ugift og bor ikke selv i huset men lejer det ud til *Jens Laursen*, der er født i 1844 og gift med Birthe Marie

Christensen, født 1853 som datter af Christen Nielsen i Øster Høvids.

I 1914 bliver huset solgt til *Anton Andersen* i Vester Grydholt, som lægger de 40 tønder land til sin egen jord og nedriver Bakhus.

Siggård

Jorden er udstykket fra Tvis kloster i 1813 til *Laust Christensen Uglkær*, født 1776 som søn af Christen Laursen i Uhlund. Han gifter sig med Johanne Christensdatter Huus, født 1780 i Smedehus som datter af Christen Pedersen Smed. De får børnene Christen i 1813, Anne Marie i 1815, Jens Christian i 1818, Karen i 1821 og Peder Christian i 1823.

Datteren Anne Marie gifter sig i 1848 med *Jens Christian Andersen* fra Mejrup, og de overtager Siggård, hvor de får børnene Marianne i 1849 samt tvillingerne Johanne og Laust i 1851.

Sønnen *Laust Jensen* overtager siden gården. Han gifter sig i 1880 med Ane Jensdatter, født 1852 i Mejrup. De får børnene Kristian Marius i 1882, Anders Bjerregaard i 1884, Anton Kristian i 1886, Jens Peder i 1889 og Ane Marie i 1892.

Omkring århundredskiftet er Siggård temmelig forsømt. I ejendomsvurderingsprotokollen betegnes den som »helt ude af stik«, da Laust Jensen i 1913 skøder den til sin ældste søn *Kristian Marius Jensen*. Han driver den indtil 1923. Så sælger han den til *Julius Georg Nielsen*, som i 1927 må lade den gå på tvangsauktion. Den bliver overtaget af *Mads Lind Olesen*, som i 1928 sælger den til *Christian Nielsen*, født 1900 i Ryomgård og gift med Kristiane Pedersen, født 1898 i Hodsager. De får børnene Dagny i 1923, Gunnar i 1925, Emmanuel i 1926, Rigmor i 1928 og Svend Aage i 1929.

I 1947 bliver gården solgt til *Karl Nielsen*, der i

1948 sælger til *Karl Peder Christian Madsen*, født 1907 i Hodsager og gift med Margrethe Elisabeth Nielsen Ebbesen, født 1910 i Ejsing. Parret flytter hertil fra Fyn med børnene Elin, Henning, Ketty, Gurli, Karlo, Frank og Jens Erik og får efter ankomsten til Tvis yderligere Hanne i 1949, Lillian i 1955 og Krista i 1957.

I 1986 dør Karl Peder Christian Madsen, og enken sælger gården til *Mogens Erik Lind*, født 1955 i Holstebro og gift med Jette Abildgaard, født 1965 i København.

Meltoft

Også Meltoft er opstået på en parcel udstykket fra Tvis kloster i 1813. Her bor *Peder Christian Laursen* fra Fousing, gift med Maren Pedersdatter fra Hjerm. De får ingen børn selv, men tager fire plejebørn til sig: Ane og Maren Jensdatter, Johanne Kirstine og Else Knudsdatter.

I 1838 dør Peder Christian Laursen, og to år senere skøder enken ejendommen til plejedatteren Johanne Kirstine Knudsdatter, som er født i Vejrum, og som gifter sig med *Peder Sørensen* fra Hjerm. Hun dør i 1845, og Peder Sørensen gifter sig så med den anden plejedatter, Else Knudsdatter, født 1823 i Vejrum. De får børnene Søren i 1848 og Christine i 1858.

Denne søn *Søren Pedersen* overtager Meltoft i 1883. Han gifter sig med Kirstine Sofie Laursen, født 1859 i Borbjerg. De får børnene Else Katrine i 1893, Karen Petrine i 1894, Karl Peder i 1897 og Maren i 1899. Søren Pedersen sælger i 1916 gården til svigersønnen *Jacob Christian Pedersen Nygaard*, født 1883 i Sir og gift med den ældste datter Else Katrine. De har ingen børn, og i 1927 bliver Meltoft købt af *Laurids Lindballe*, født 1905 som søn af Peder Pedersen i Lindballe. Han er ungkarl og driver gården indtil 1948. Så bliver

Det store sorte hul på dette luftfoto af Tvis kloster mark fra 1975 er det tidligere mergelleje. Nord herfor ses Tvis mølle dambrug, der næsten støder op til klosterænen. Mellem Storåen og Grydholtvej ligger Tviskloster og Østergård, og syd for vejen Siggård og Meltoft.

Meltoft var en temmelig forsømt ejendom, da den nuværende ejer overtog den i 1964 og fik sat skik på den. Vejen i forgrunden til højre gik tidligere direkte hen forbi stuehusets vinduer, men blev senere lagt syd om ejendommens have.

den solgt til *Henry Clausen*, og i de følgende år skifter den hyppigt ejer: *Andreas Nielsen Vorager* køber den i 1950 og sælger året efter til *Holger Nielsen*, der i 1952 sælger til *Kristian Elkjær Kristensen*.

I 1954 køber *Arthur Hedegaard Sognstrup* ejendommen. Han er født i 1926 i Nr. Hattens i Mejrurup og gifter sig med *Elin Madsen*, født 1934 som datter af *Karl Peder Christian Madsen* i Siggård. Parret får datteren *Karen Margrethe* i 1957. Samme år forpagter han gården ud til svogeren *Henning Madsen*.

I 1964 sælger han Meltoft til *Aksel Christensen Bach*, født 1928 som søn af *Jens Martinus Chri-*

stensen Bach i Hjørvig. Han er gift med *Edith Hansen*, født 1933 som datter af *Thorvald Hansen* i Ny Mejdal. Parret kommer hertil fra Ny Mejdal med børnene *Svend Aage*, født 1957 og *Inga*, født 1961.

Sønnen *Svend Aage* bygger i 1982 en ejendom på Meltofts jorder, hvor han driver minkfarm. Han er gift med *Else Johansen*, født 1955 i Sørvad. De har børnene *Tekla*, født 1978, og *Anja*, født 1981.

Bakgård

Hjørvadhus hed stedet oprindeligt og var et af de syv fæstehuse på Tvis kloster mark. Forleddet i

Bakgård ligger højt på den nordlige side af Tvis Å. Vejen fra den primitive træbro op forbi gården var stejl og ofte ufremkommelig for både hest og vogn på grund af det dybe sand. Billedet er fra omkring 1940.

navnet er »hjord« eller »hyrde« og efterleddet er »vadested«.

I 1769 gifter *Anders Jepsen* sig med Karen Jensdatter fra Mejrup. Han er søn af Jep Hermansen i »Huset«, senere: Smedehuset, på Tvis kloster mark. De unge flytter ind i Hjørvadhus og får børnene Mette i 1770, Ib i 1772, Jens i 1774, Herman i 1777, Niels i 1780 og Appelone i 1782. De bor i Hjørvadhus, indtil de i 1789 overtager fæstet i Uhre.

Så flytter *Laurids Teglbærder* fra Sommerdal til Hjørvadhus, hvor han dør i 1809, 64 år gammel. Hans datter Christiane Lauridsdatter gifter sig i 1810 med *Jens Pedersen Bak*, født 1764 som søn af

Peder Pedersen i Bakhush på Tvis kloster mark, og de overtager Hjørvadhus, hvor de får børnene Marie Catrine i 1811, Laurids i 1813 og Kirsten i 1816.

Efter mandens død i 1832 driver enken ejendommen, indtil sønnen *Laurids Jensen Bak* overtager den i 1842, samme år som han gifter sig med Else Jensdatter, født 1815 som datter af Jens Jensen Hjørvad i Fattighuset. Med i ægteskabet bringer hun datteren Kirsten Marie, født 1837, og sammen får de Christine i 1845, Jensine i 1848, Søren i 1850 og Jens i 1854.

Datteren Jensine gifter sig med *Jens Peder Laursen*, født 1849 i Mejrup, og de overtager

ejendommen i 1876. De får børnene Mette i 1876, Laurits Kristian i 1878, Else Marie i 1880, Laura i 1882, Ane i 1884, Severine i 1887 og Oline i 1891.

I 1905 går de på aftægt og overdrager gården til sønnen *Laurids Kristian Lauridsen*, kaldet Laurids Bak. Han gifter sig med Cecilie Jensen, født 1889 i Aulum. De får børnene Jens Peder i januar 1911, Jens Christian i december 1911, Jens Senius i 1913, Agner Christian i 1916, Marthe Margrethe i 1918, Alma i 1920, Gustav i 1923 og Otto i 1925, Evald i 1930, Aage i 1932 og Alfred i 1938.

Laurids Bak flytter i 1948 til Tvis by og sælger Bakgård til *Jens Bisgaard*, som straks videresælger den til *Aksel Jacobsen*, født 1918 i Toftkær som søn af Martin Jacobsen. Han gifter sig med Karen Elisabeth Mortensen, født 1926 i Mejrup. De får børnene Rosa Irene i 1949 og Eigild i 1952.

I 1966 flytter Aksel Jacobsen til Tvis by og sælger Bakgård til *Ove Jensen* fra Mejrup, som desuden ejer Hedegård i Tvislund.

Mølvad

Mølvad er et af de syv fæstehuse på Tvis kloster mark fra før 1800. Her bor i 1801 *Søren Nielsen Møller*, som i 1792 gifter sig med Anne Jensdatter Søe fra Møborg. De dør som aftægtsfolk i Mølvadhus, han i 1831 som 78-årig og hun i 1844, da hun er 86 år gammel.

I 1826 har han solgt Mølvadhus til *Søren Didriksen* i Tvislund med ret til at bebo og drive stedet til sin død. I 1831 flytter Søren Didriksens svigersøn ind i huset. Han hedder *Jens Christian Christensen* og stammer fra Sevel. Han er gift med Søren Didriksens datter Mette Sørensdatter, født 1807 i Nørgård. De får børnene Ane og Søren i 1832, Søren Møller i 1833, Søren Lund i 1835, Johanne i 1838, Christen i 1842, Didrik i 1845, Henriette i 1847, igen en Søren Møller Jensen i 1850 og Diderikke i 1853.

I 1872 dør faderen, og enken Mette Sørensdatter skøder i 1879 Mølvadhus til sønnen *Søren Møller Jensen*, der er ungarl. Som indsidder i huset bor endvidere *Georg Svenning Georgsen*, der er gift med søsteren Diderikke Jensen. De får i 1884 sønnen Jens Christian Georgsen. I 1889 dør Georg Svenning Georgsen, og Diderikke Jensen gifter sig med *Peder Christian Klint*, født 1861 i Hodsager, til hvem Søren Møller Jensen i 1893 sælger Mølvadhus. De får børnene Mette Marie i 1890, Svenning Marinus i 1891 og Mette Johanne i 1893.

I 1903 dør Diderikke Jensen, kun 46 år gammel, og Peder Christian Klint flytter til Aulum. Mølvadhus går nu tilbage til svogeren *Søren Møller Jensen* i Bjerrehus. Han flytter med sin søster Henriette Jensen som husbestyrerinde til Mølvad og tager sig af søsterens og svogers børns Svenning og Mette Klint.

I 1912 overtager *Svenning Marinus Klint* ejendommen. Han gifter sig med Inger Marie Andersen, født 1895 i Resen, og de får børnene Frederikke i 1919, Peder Christian i 1920, Karen i 1921, igen en Frederikke i 1923, Mads Kristian i 1924, Marie i 1925, igen en Mads Kristian i 1927, Johannes i 1928, Immanuel i 1930 og Samuel i 1932.

I 1934 går gården på tvangsauktion og bliver overtaget af *Peder Christian Jensen Hald*, født 1888 på Mors og gift med Karen Marie Pedersen, født 1892 i Bedsted i Thy. De får børnene Jens Christian i 1916, Anne Kristine i 1917, Carl Martinus i 1918, Laurids i 1927 og Aage i 1931.

I 1956 sælger han Mølvad til *Poul Sahl Knudsen*, født 1922 som søn af Kresten Knudsen i Holstebro, senere ejer af Tviskloster. Han er gift med Ingrid Schou, født 1928 i Viborg. De får børnene Peder Kresten i 1951, Kristian i 1952 og Hanne Mette i 1956. Parret bygger boligen Skovbo på en parcel fra Moesgård øst for Bakgård og driver Mølvad ved bestyrer.

Sommerdal

Laurids Teglblænder er den første nævnte beboer i Sommerdal. Han hed Laurids Christensen og er født omkring 1745 som søn af Christen Pedersen Nybo. Han er gift med Ane Catrine Jensdatter fra Mejrup, og de får børnene Christiane i 1774 og Poul i 1777.

I 1789 flytter Laurids Teglblænder til Hjørvadhus, og som ny beboer i Sommerdal kommer *Jens Pedersen Uhre*, gift med Johanne Jensdatter, efter at de har opgivet fæstet i Uhre. Deres søn *Peder Jensen*, født 1775, overtager Sommerdal efter forældrene og gifter sig med Mette Mikkelsdatter fra Sir. De får sønnen Jens i 1819. Efter mandens død i 1830 skøder enken Sommerdal til *Jens Christian Christensen* i Mølvad, men bor fortsat i huset.

Jens Christian Christensen driver Mølvad og Sommerdal sammen indtil sin død i 1872, og da hans enke skifter mellem børnene i 1877, får sønnen *Søren Lund Jensen* skøde på Sommerdal. Han dør allerede i 1880 ugift, hvorefter broderen *Søren Møller Jensen* får ejendommen, som han i 1885 sælger til svogeren *Georg Svenning Georgsen*, gift med Diderikke Jensen, født 1853 i Mølvad. Georg Svenning Georgsen dør i 1889, kun 33 år gammel, og enken gifter sig med *Peder Christian Klint*, født 1861 i Hodsager. Stadig drives Sommerdal og Mølvad sammen, men i 1891 sælger Peder Christian Klint Sommerdal til *Jens Jensen Larsen*.

Jens Jensen Larsen er født i 1858 i Måbjerg og gifter sig i 1896 med Mariane Bertelsen, født 1869 som datter af Bertel Larsen i Munkedal. De får børnene Jens Jørgen i 1896, Jacob i 1898, Bertel i 1899, Jacob i 1901, igen en Jacob i 1903, Edvard i 1905, Lars Kristian i 1906.

I 1935 får sønnen *Jacob Larsen* skøde på ejendommen. Han gifter sig med Johanne Rødbro, født 1911 i Hodsager. De får børnene Edith i 1942 og Sigrid i 1944.

I 1961 køber *Bernhard Vandborg* Sommerdal. Han er født i 1915 i Linde og gift med Tove Lys-holm Christensen, født 1936 i Brande. De får sønnen Ole i 1962 og flytter derefter til Holstebro og senere til Løghøj i Tvislund. I 1963 bliver Sommerdal købt af *Poul Sahl Knudsen* i Mølvad, som indretter minkfarm på ejendommen, som efter mandens død i 1980 overtages af enken *Ingrid Knudsen* i Skovbo.

Kragdalhus

Mellem Sønderbæk og Sommerdal opstår engang i 1870'erne et lille selvejerhus, kaldet Kragdalhus. Herind flytter i 1875 *Jens Christensen*, født 1845 som søn af Christen Jensen i Grydholt og gift med Marianne Jensen, født 1849 som datter af Jens Christian Andersen i Siggård. De har først boet til leje i Siggård, hvor de får sønnen Jens Christian Marius i 1873, derefter i Sønderbæk, hvor de i 1875 får Christian Andreas. I Kragdalhus får de endvidere Laurids Peder i 1877 og Søren Kaa i 1879.

Parret flytter herefter til Dueholm, og ind i Kragdalhus flytter *Søren Grydholt*, der hidtil har boet med sin familie i Højbjergshus. I Kragdalhus får de yderligere børnene Katrine i 1879, Johanne i 1882, Ane Kristine i 1885, Laurids i 1886 og Peder i 1888.

I 1911 dør Søren Christian Christensen Grydholt, og efter en ildebrand, hvorved Kragdalhus nedbrænder, bliver stedet solgt til Karl Jensen Dyrmosé i Sønderbæk, som nedriver resterne af huset og lægger jorden sammen med sin egen, således at Sønderbæk kommer op på godt 85 tønder land.

Sønderbæk

Da *Jens Jensen Skrædder* i 1837 overdrager Tvishus til sønnen Peder, flytter han selv og hustruen ind i et aftægts hus på Tvishus' jorder. Dette hus

Sønderbæk en sommerdag i 1910. Karl Dyrmosse med hænderne i siden og hustruen Astrid med den førstefødte Marie på armen. Ved siden af står Karl Dyrmoses mor Maren Sørensdatter, og drengen yderst er plejesønnen Niels Kristensen. De tre hvidklædte piger på billedet er gæster på besøg.

bliver senere til ejendommen Sønderbæk, som overtages af datteren Anne Jensdatter, da hun i 1842 gifter sig med smed *Søren Knudsen Dyrmosse* fra Nr. Felding. De får datteren Maren i 1844. Da Søren Knudsen dør, gifter enken sig i 1853 med *Knud Pedersen Dyrmosse*. Han er også smed, og er også født i Nr. Felding. Parræt flytter senere til Sønderbak på Smedegård mark, efter at datteren fra første ægteskab Maren Sørensdatter gifter sig med *Niels Christian Jensen*, født 1835 i Idom. De unge overtager ejendommen og får børnene Severine Karoline i 1868, Ane i 1870, Jens Christian i 1872, Knud i 1874, Inger Marie i 1876, Jens i 1879, Søren i 1881 og Karl i 1884.

I 1905 sælger Niels Christian Jensen ejendommen til sønnen *Karl Jensen*, der antager navnet Dyrmosse. Han gifter sig med Astrid Louise Kir-

stine Henriksen, født 1889 i Tvishus som datter af Ane Marie Laursen og Kristen Henriksen. De får 13 børn: Marie Nikoline Kristine i 1909, Agnes Katrine i 1911, Niels Christian i 1912, Børge i 1913, igen en Agnes i 1915, Edith i 1917, Lydia i 1918, Sigrid i 1920, Helmuth i 1923, Anna i 1924, Elly i 1927, Søren Henrik i 1929 og Oda i 1930.

Karl Dyrmosse dør i 1944, og enken driver gården videre. Sønnen *Søren Henning Dyrmosse* overtager gården efter moderen i 1964.

Hjørvig

Stedet kaldes også for Sønder Hjørvadhus og er opstået på en udstykket parcel, som *Lars Pedersen Uhre* køber i 1813. Han er født i 1772 og gift med

Hjørvig hed oprindelig Sønder Hjørvad, fordi det ligger syd for Tvis Å, tæt ved det sted, hvor der var vadested for folk og navnlig for fæ. Stuehuset, der er opført i Thor Jensens tid, ligger syd i gården, der nu er en trelænget ejendom.

Else Mikkelsdatter fra Fousing. De bor i Fattighuset, da de i 1808 får sønnen Peder og i 1810 Christen. I Hjørvig får de i 1814 sønnen Michael.

I 1833 dør Lars Pedersen, og enken sælger Hjørvig til *Peder Christian Jensen Søgaard*, født i Fabjerg som søn af Jens Pedersen Søgaard i Tvis kloster. Han gifter sig året efter med Jensine Pedersdatter, født 1807 i Idom. De får børnene Else Katrine i 1835 og Inger Kirstine i 1837. Familien flytter herefter til Sønderbak på Smedegård mark.

Ny ejer af Hjørvig er *Christen Nielsen*, hvis oprindelse ikke kan fastslås. Han er gift med Mette Kirstine Jensdatter og de får i 1842 sønnen Niels. Herefter flytter *Jens Høi Sylvestersen*, født 1817 i Sahl, ind i huset. Han er gift med Else Jensdatter Krog, født 1808 i Gudum. De får sønnen Syl-

vester i 1844 og flytter herefter til Bækager på Mejdal mark. Ny beboer er *Niels Christian Christensen*, født 1811 i Assing og gift med Else Marie Christensdatter, født i 1809 i Naur. De flytter hertil fra et hus på Skautrup hede med børnene Christine, Mette Kirstine og Else Katrine og får i Hjørvighus yderligere Inger Marie i 1847. I 1850 flytter de til Øster Morre.

Fra 1844 til 1850 bor endvidere som indsidder i Hjørvig *Knud Christian Laursen* fra Knudsensminde. De får børnene Thomas i 1844 og Mette Johanne i 1846.

Knud Christian Laursen flytter i 1850 tilbage til Knudsensminde, og som ny indsidder i Hjørvig kommer *Jochum Pedersen* fra Hjerm. Han er gift med Maren Hingebjerg Jensen, født 1818 som datter af Jens Jensen Hingebjerg. De har

datteren Mette Kirstine og får i Hjørvigshus Jensine i 1850, Peder i 1853, Jens i 1855 og Niels Johan i 1859.

I 1860 bliver huset solgt til *Peder Jensen Ausum*. Han er født i 1829 som søn af Jens Madsen Rounborg i Trindvigshus og gift med Maren Kristine Laursen fra Borbjerg. De bor i huset i 25 år, og i 1885 sælger de stedet til *Mads Jensen Koldkjær* fra Vildbjerg, gift med Nikoline Madsen fra Bøvling. De har datteren Ane, født 1865 og plejesønnen Thor, født 1878 i Vinding.

Plejesønnen *Thor Jensen*, overtager ejendommen i 1911. Han er gift med Laura Henrikke Jensen, født 1880 i Struer. De får børnene Dagny i 1910, Petra Johanne i 1913, Erna i 1915, Anker Juhl i 1916, Thorvald i 1921 og Ingrid i 1923.

I 1924 flytter han til Tvis by og sælger Hjørvig til *Jens Bisgaard Sørensen*, som videresælger den til *Jens Christian Pedersen*, der året efter bytter med *Jens Martinus Christensen Bach*, der flytter hertil fra Lilleskov med hustru og børn og her yderligere får Thomas i 1927, Aksel i 1928, Anna Margrethe i 1929 og Jens Juhl i 1931.

Sønnen *Ejler Christensen Bach*, født 1926, overtager ejendommen i 1958. Han er gift med Anna Holmgaard Christensen, født 1934 i Fårvang. De får børnene Birthe i 1957, Lene i 1961 og Finn i 1964.

Huldahl

Anders Pedersen Halgaard køber i 1813 en udstykket parcel på Tvis kloster mark og opfører her et husmandssted. Han er født 1778 som søn af Peder Jørgensen Halgaard og gift med Karen Christensdatter fra Moesgaard i Vinding. Da de går på aftægt i 1839, sælger de stedet til *Peder Hansen*, som stammer fra Sønder Nissum. Han er gift med Ane Jensdatter, født 1810 som datter af Jens Jensen Sønderby i Uhre. Parret flytter til Huldahl med børnene Jens Peder Sjørvad og Ane Kristine. I Huldahl får de endvidere Mari-

anne i 1839, Ove i 1842, Johanne i 1845, Ib Andreas i 1850 og Oveline i 1853. - Peder Hansen Huldahl blev også kaldet Pe' Tejnsen og var en meget populær spillemand ved gilderne rundt om i sognet.

Datteren Oveline Pedersen gifter sig med *Jens Christian Andersen* fra Handbjerg, og de overtager Huldahl i 1875. De får børnene Peder Andreas i 1876, Anton Christian i 1880 og Knud Trædholt i 1883. Jens Christian Andersen mageskifter herefter Huldahl til *Jens Jensen*, der i 1885 sælger til *Christen Madsen*, gift med Ingeborg Jepsen. De får i 1886 sønnen Christian Tjagvad Madsen. Christen Madsen mageskifter Huldahl til *Palemon Laurberg* fra Haderup, hvis kone hed Ane og stammer fra Mønsted. De kommer hertil med to voksne døtre Maren Marentine og Ane Margrethe, hvoraf førstnævnte er gift med Marinus Jensen. De unge bor også i Huldahl, hvor de i 1887 får sønnen Palemon Laurberg Jensen.

I 1892 køber *Mads Kaspersen* stedet. Han er født i Brabrand ved Århus og gift med Ane Dyhrberg, der stammer fra Håsum. Parret flytter hertil fra Måbjerg med datteren Else Marie og sønnen *Jonas Jørgen Dyhrberg Kaspersen*, som overtager ejendommen i 1901. Han er født i 1878 i Mejrup og gifter sig i 1908 med Ane Kristine Kristensen, født 1885 i Kragdalous som datter af Søren Christensen Grydholt. De får børnene Mads i 1908, tvillingerne Søren Tage og Marius Evald i 1910, Tage i 1912, tvillingerne Marie og Anna i 1914, igen en Marius Evald i 1916, tvillingerne Svend Aage og Ane i 1917, Else i 1919, Johannes i 1921, Mariane i 1923, Ellen i 1924, tvillingerne Marie og Kristine i 1925, Kristiane i 1927 og Henry i 1930.

Sønnen *Johannes Dyhrberg Kaspersen* får i 1950 skøde på Huldahl. Han gifter sig i 1958 med Gunhild Ottosen, født i 1938 i Nørre Nissum. De får børnene Evan i 1959, Dennis i 1964, Brian i 1965 og Marion i 1969.

Huldahl har adresse på Tvis Møllevej 9, men ejendommen ligger langt tilbage i forhold til vejen, næsten helt nede ved Tvis Å.

Moesgård

Hvor Tvis Møllevej møder Prins Burisvej ligger ejendommen Moesgård på godt 90 tønder land. Lige syd for dette kryds er der en bevoksning op til vejen. Her lå Tvis Fattighus, et af de syv huse på Tvis kloster mark, der eksisterer allerede før 1787. I 1813 bliver det solgt til *Jens Jensen Skræder* og er derfor ikke fattighus mere. Men navnet Fattighus bliver hængende ved ejendommen i mange år, selv om ejeren selv kalder sit hus for Tvis-hus.

Jens Jensen Skræder er født i 1782 og gifter sig i 1811 med Maren Pedersdatter Nørgaard fra Nees. De får børnene Peder i 1811, Ane i 1814, Else i 1816, Kirsten i 1818 og Ane Johanne i 1821.

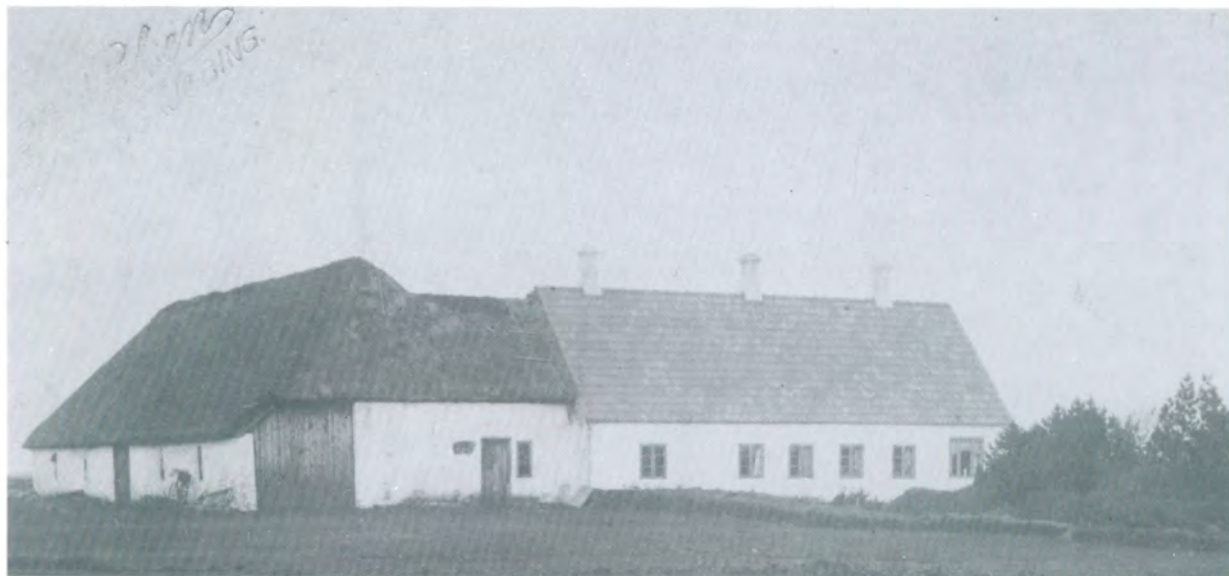
Det er sønnen *Peder Jensen*, der siden overtager huset og driver stedet som husmandsbrug. Han

gifter sig i 1837 med Anne Marie Jensdatter, født 1815 i Vind. De får børnene Jens i 1838, Joseph i 1844, Ellen i 1845, Ane Kirstine i 1849, Ane i 1852, Marie Kirstine i 1855, Marentine Kirstine i 1856 og Carl Peder i 1860.

Datteren Ane Kirstine gifter sig i 1868 med *Erik Laursen*, født 1846 i Ryde, og da de overtager ejendommen i 1870 opføres der et aftægts-hus, 6 fag langt og 9 alen bredt, til de gamle på den modsatte side af vejen. Efter Peder Jensen og hustruens død bor deres datter Ellen i huset, som nedrives i begyndelsen af dette århundrede.

Erik Laursen og Ane Kirstine Pedersen får børnene Ane Marie i 1869, Christian i 1871, Johan Christian i 1873, Ane i 1876, Frederik Ferdinand i 1879, Erikke Anine Kirstine i 1881 og Aurelius Ægidius i 1883.

Efter Erik Laursens død driver enken ejendommen i en årrække indtil sønnen *Aurelius Ægi-*

Stuehuset på Moesgård kan man i dag kun vanskeligt se fra Prins Burisvej, men det kunne nemt ses i 1917, da dette billede blev taget.

dius Laursen i 1908 får skøde på den og kalder den Moesgård. Han gifter sig med Johanne Marie Nielsen, født 1885 i Holstebro. De får datteren Louise Eline i 1910. Hun gifter sig med *Henrik Nørgaard*, født 1901 som søn af Niels Christian Henriksen i Nørgård Tvislund. De unge overtager Moesgaard i 1938, og de får børnene Vagn i 1943 og Gudrun i 1944.

I 1974 overtager sønnen *Vagn Nørgaard* ejendommen.

Dalhus

På Nyholms jorder nær ved vejen ned mod Tvis mølle opstår i begyndelsen af 1840'erne et fæstehus. Det er opført af *Peder Madsen*, som i 1847 får lejekontrakt på jorden. Han er født 1806 i Vildbjerg og gift med Sidsel Cathrine Thomasdatter, født 1810 i Uglkær som datter af Thomas Pedersen Hvam. Parret bor først som innsiddere i Hingebjerg, hvor de får datteren Mette Cathrine i 1840. I Dalhus får de endvidere Mads Christian i

1843, Thomas i 1847, Lauredsine i 1850, Marianne i 1853 og Svenning i 1855.

Datteren Lauredsine gifter sig med *Jens Pedersen* fra Naur, kaldet Peider. De bor også i Dalhus, hvor de får børnene Mads Peder i 1882, Jens Kristian i 1887, Ville Peder Valdemar i 1889, Thomas Peder Valdemar i 1891, Sidsel Katrine i 1893. Herefter flytter de til et hus på Brejnholt mark, det senere Søren Saxens hus. Dalhus bliver aldrig købt til ejendom, men Peder Madsens lejemål på jorden får, lov at løbe, så længe han lever. Han bliver 91 år. Nogle år efter hans død i 1897 fraflyttes huset og stedet vender tilbage til Nyholm.

Klosterhus

Anders Johansen er 28 år, da han i 1863 gifter sig med Johanne Andersen, født 1833 i Asp sogn. Anders Johansen stammer fra Sverige, han er smed, og parret slår sig ned i dette hus på Tvis Mølle mark. De får sønnen Johan Peder Johansen i 1866.

Hvor familien flytter hen, vides ikke, men kort tid efter bor der en ny smed i huset. Det er *Poul Andersen*, født 1823 i Houe. Han er gift med *Maren Graversen*, født 1820 i Nr. Lem. De flytter hertil med børnene *Niels Christian*, *Maren* og *Ane Marie*.

I 1888 flytter den tredje smed ind i huset. Det er *Konrad Knudsen*, født 1847 i Mejrup og gift med *Else Marie Nielsen*, født 1851 i Ryde. De flytter hertil fra *Gimsing* og har børnene *Ane Johanne*, født 1877, *Niels* i 1879, *Niels Christian* i 1882 og *Knud* i 1886. I *Klosterhus* får de desuden *Ane* i 1892.

Konrad Knudsen dør i 1908, og enken bebor huset indtil sin død i 1924. Herefter bliver det solgt til *Jens Peder Strunck*, der året efter sælger til *Johannes Pedersen*, der sælger til *Niels Christian Jensen Nygaard*. Han stammer fra Mejrup og er ungkarl.

I 1934 sælger han *Klosterhus* til *Laurids Madsen*, der i 1936 sælger det til *Kristen Janus Kristensen*. Ved tvangsauktion i 1938 bliver huset købt af *Marinus Jensen*, som forøger stedets jordtilliggende ved køb af en naboparcel.

Marinus Jensen er født i 1889 i Møborg og gift med *Madsine Kristine Fabricius Jensen*, født 1899 i Møborg. Parret er flyttet til Tvis sogn med børnene *Anna*, født 1922, og *Jens* i 1924. I Tvis får de yderligere *Johannes* i 1925, *Martha* i 1927, *Ejnar* i 1928, *Lydia* i 1931 og *Johanne* i 1936. De bor først til leje i *Neder Munkbro*, siden i *Bakkebo* i Tvis, inden de i 1938 køber *Klosterhus*.

Efter *Marinus Jensens* død sælger enken i 1956 ejendommen til *Jens Killerich*, som forpagter *Amalielyst*. I 1962 bliver *Klosterhus* købt af *Johannes Dalgaard Stefansen*, født 1923 i Aulum. Han er gift med *Grethe Martinsen*, født 1927 i *Oddesund* som datter af *Christen Martinsen* i *Øster Morre*. Parret flytter hertil med børnene *Tekla*, født 1949, *Annette* i 1955, *Vivi* i 1960 og *Stefan* i 1962. *Johannes Stefansen* driver desuden *vognmandsforretning* indtil 1980.

Modsat Huldahl ligger Klosterhus tæt ved Tvis Møllevej. Tre smede har boet her efter hinanden, hvorfor huset undertiden kaldes Tvis mølles smedehus. Huset, her taget i 1954, er nu helt ombygget.

Vejhus

Anders Jepsen Bak, født 1804 i *Bakhus* som søn af *Jeppe Pedersen Bak*, gifter sig med *Maren Andersdatter* fra *Fousing*, og de fæster et »toftehus på Tvis kloster mark«. Dette hus kaldes *Vejhus*, og det lå lige vest for vejen ned mod Tvis mølle midt mellem *Moesgaard* og *Dalhus*.

Anders Jepsen Bak og hustru får børnene *Jeppe* i 1826 og *Anders* i 1830. Efter *Anders Jepsen Baks* død i 1832 - han bliver kun 29 år - bliver enken boende i huset indtil sin død. Hun ernærer sig »mest af håndarbejde og af almisser«.

I 1845 flytter *Peder Christian Pedersen Skindbjerg* ind i huset. Han er født i 1814 i *Nr. Felding* og gifter sig i 1845 med *Bodil Christiane Jensen*, født 1822 som datter af *Jens Byrresen* i *Haurtoft*. De får børnene *Peder* i 1845, *Carl* i 1848, *Frands* i 1851, *Mads* i 1854 og *Carl Andreas* i 1858.

Peder Christian Pedersen har livsvarigt lejemål på stedet, og da han dør i 1891 som enkemand, nedlægges huset.

Tingager

Tvis Kloster havde birkeret, og denne juridiske myndighed over for bønderne bevarede klosteret også efter, at det var blevet en verdslig herregård.

Tre mælketure kørte til gårdene på Tvis kloster mark. Her er en opgørelse over, hvor mange pund mælk årligt de enkelte gårde leverede til Tvis mejeri i 1944-45:

Grydholdt Tur.

1. Grydholdt	25995
2. M. Grydholdt	11331
3. V. Grydholdt	46273
11. Fuglsang	15711
12. Sommerdal	26496
13. Mølvad	11501
14. Bjerghus	11729
15. Lauralund	13121
16. Knudsens Minde	15059
	<hr/>
	177216

Tvis Kloster Tur.

4. Enggaard	20528
5. Østergaard	22183
6. Tvis Kloster	99913
7. Siggaard	25032
8. Meltoft	26846
9. Hjørvad	16377
10. Sønderbæk	17867
18. Hjørvig	2838
19. Huldal	14206
	<hr/>
	245790

Tvis Mølle Tur.

17. Klosterhus	7752
21. Amalielyst	7578
22. Tingager	17250
23. Vesterager	5510
24. Lindballe	50846
25. Ducholm	14864
26. Moesgaard	22746
27. Nyholm	49537
28. Lilleskov	35636
29. Nørrevang	17109
30. Tingagerhus	1498
172. Ellegaard	22324
	<hr/>
	252650

Retten er formentlig blevet holdt på Tingagerbakke her syd for klosterøen, hvor også marken kaldes »Tingbache ager«.

Marken er ikke bebygget før efter udparcelleringen i 1813, men ingen ejendom i Tvis omfatter så mange små enkeltparceller og så mange matrikelnumre som ejendommen Tingager. Det hænger muligvis sammen med, at der på dette sted foruden selvejerhuset Tingager opføres Tvis fattighus eller fattighuse, for der var vist nok to. Præcis hvor disse fattighuse lå i forhold til selvejerhuset Tingager, kan ikke afgøres, men fattighus var der her i nærheden fra 1840, da det afløste fattighusene på klosterøen, til 1874, da Nr. Felding-Tvis kommune bygger en fattiggård ved Flodgård i Nr. Felding, fælles for de to sogne.

Laurids Andersen nævnes som den første beboer i Tingager. Han er i 1829 flyttet fra Sønderhus i Skautrup med hustru og børn til Tingager, hvor parret yderligere får sønnen Mads i 1831. Laurids Andersen er daglejer og almisselem. Han går i slutningen af 1840'erne på aftægt i Tingager.

Dernæst flytter *Jens Larsen* ind i huset. Han ernærer sig også som daglejer. Han er født i 1805 i Vemb. Som husholderske har han Karen Christensdatter, født 1806 i Mejrup, som har sønnen Niels Mikkelsen, født 1841 i Mejrup. De gifter sig i 1850, men det ses ikke, at der har været børn i ægteskabet.

I 1866 sælger Jens Larsen ejendommen til *Niels Christian Laursen Møller*. Han er født i 1837 og gift med Else Marie Olesen, født 1843 i Resen. De kommer hertil med sønnen Laust, født 1865 i Hodsager, og i Tingager får de Ole Christian i 1866 og Marinus i 1870.

I 1872 sælger han ejendommen til *Jørgen Olesen*, født 1845 i Aulum. Han gifter sig med Abalone Andersen, født 1847 som datter af Anders Christensen i Over Skautrup. De kommer hertil fra Aulum med datteren Ane Marie, født 1871, og får i Tingager Andrea i 1875, Ole i 1878 og Marianne i 1881.

Jørgen Olesen overtager i 1881 svigerfaderens ejendom Over Skautrup og sælger Tingager til *Søren Nielsen*, født 1848 som søn af Niels Andreas Sørensen i Østergård på Tvis kloster mark. Han gifter sig med Kirstine Katrine Pedersen, født 1853 i Kragelund sogn. De får børnene Niels Andreas i 1882, Peder Christian i 1883, Laurids i 1885, Marinus i 1886, Kjeld Overgaard i 1887, Kristen i 1890, Jens i 1891, Anders Kristian i 1893, Kristian i 1894, Helene i 1895, Johannes i 1897 og igen en Johannes i 1900.

Sønnen *Peder Christian Nielsen* overtager ejendommen i 1910. Han gifter sig med Marianne Nielsen, født 1884 i Ørre. De får børnene Søren Kristian Meldgård i 1913 og Johannes Vedel i 1917.

I 1944 køber *Jens Bisgaard Sørensen* Tingager, som han videresælger til *Lars Christian Nielsen*, som en kort tid har været bestyrer på Tviskloster. Han er født 1909 i Femmøller og gift med Bodil Kjærsgaard, født 1913 i Jebjerg. Parret får børnene Birthe Katrine i 1942, Niels Jakob i 1944, Holger i 1945 og Kirsten Marie i 1947.

I 1980 bliver ejendommen købt af *Frank Lauridsen*, født 1955 i Holstebro som søn af Verner Lauridsen i Tvis. Han har bofællesskab med Sonja Johansen, født 1953 i Lemvig.

Rosenly

Da *Søren Nielsen* i 1910 overdrager Tingager til sønnen Peder Christian, flytter han til et aftægts- hus på Tingager mark, som kaldes Tingagerhus. Efter Søren Nielsens død sælger enken i 1919 huset til sønnen *Anders Kristian Nielsen*. Året efter flytter en anden søn, *Kjeld Overgaard Nielsen*, ind i huset. Han kommer fra Mejrup med hustru og 3 børn.

I 1921 bliver huset solgt til *Marinus Nielsen*, der flytter hertil fra Lille Skautrup med sin familie og bor her indtil 1943, da han sælger Tingagerhus til svigersønnen *Jens Nielsen*, gift med datteren

Amalielyst, der var hovedskole med degnelod fra 1833 til 1887, blev sidenhen en almindelig landbrugsejendom igen. Ved Amalielyst lå Tvis klostres mergelgrav, hvor alle ejendommene på Tvis kloster mark havde ret til at hente mergel til eget forbrug.

Else Nielsen. De bor her indtil 1947. Så sælger de til *Laurids Madsen*, der i 1948 sælger til *Andreas Nielsen*. Han sælger i 1950 til *Jens Bjerg Bjørnkjær Nielsen*, der omdøber ejendommen til Rosenly.

I 1952 bliver stedet købt af *Svend Aage Jørgensen*, der flytter hertil fra Overgaard. Han er født i 1919 i Holstebro og gift med Emmy Nielsen, født 1925 i Vandborg. De får børnene Gunhild i 1946, Niels Aage i 1955 og Karl Erik i 1958.

De sælger i 1971 til *Erik Bro*, der sælger til *Jytte Nissen*. I 1975 bliver ejendommen solgt til *Knud Anker Nielsen*, der i 1977 sælger den til *Erik og Jette Bispeskov*. De sælger den i 1983 til *Preben og Annelise Sonnichsen*.

I 1984 sælger de ejendommen til *Per Falck*, født 1956 i Åbenrå. Han har bofællesskab med Britha Borg Christiansen, født 1957 i Resen. Parret har børnene Sally, født 1978 og Mie, født 1985.

Amalielyst

Trindvig hed en eng ved en af Storåens mange bugtninger. Ud for denne eng oven for skrænten opstår omkring 1815 et hus, kaldet Trindvigshus, senere Amalielyst. Her bor *Thomas Madsen Snejbjerg* gift med Karen Mikkelsdatter. Deres datter

Ane gifter sig i 1821 med *Jens Madsen Rounborg* fra Vejrum, og de unge overtager huset, da forældrene går på aftægt. De får børnene Kirsten i 1822, Mads i 1823, Karen i 1825, Bodil Marie i 1827 og Peder i 1829.

I 1833 køber Tvis kommune ejendommen af Jens Rounborg, der flytter til Over Uglkær. Kommunen køber desuden en naboparcel og opretter her den første skole i sognet med tilhørende degnelod. Fra 1833 til 1887 er her hovedskole, og i de 54 år har fire degne levet og virket her: Vilhelm Dalgaard, Niels Olesen, Jens Knudsen Kjær og Niels Sehested Kjerulf Henriksen, som alle er nærmere omtalt i kapitlet Skole og degn.

Da skolen nedlægges, bliver bygninger og jord i 1890 solgt til *Christian Høgsberg Jensen*. Han er født i 1844 i Veje i Ulfborg og gift med Marianne Jepsen, født 1840 i Idom. Parret kommer hertil fra Idom med børnene Ane Marie og Jens Christian.

Sønnen *Jens Christian Jensen*, kaldet Jens Chr. Veje overtager ejendommen i 1911. Han er født i 1880 i Idom og gifter sig med Petra Marie Knudsen, født 1890 som datter af Carl Knudsen Uhre. De får børnene Marianne i 1913, Carl i 1915, Kristen i 1917, Maren i 1919, Robert i 1921, Ove i 1925 og Nora i 1930.

I 1940 bliver ejendommen købt af *Poul Eilskov Jensen*. Få år efter flytter *Carlo Jensen* ind i Amalielyst. Han er gift med Ellen Byrgesen, født 1922 som datter af Albert Kristian Byrgesen, som flytter hen til datteren og svigersønnen, da han sælger Vesterager i 1944.

I 1947 bliver Amalielyst solgt til *Johan Christian Hansen* fra Bur, der desuden ejer Tvis mølle. Fra 1957 til 1962 er Amalielyst forpagtet af *Jens Küle-rich*, som indtil da har været bestyrer for Tvis mølle.

I 1972 bliver Amalielyst solgt til *Eugenio Barba*, født 1936 i Italien. Han er gift med Judith Jones, født 1939 i England. Parret har sønnerne Manu, født 1967, og Kim, født 1969.

Vesterager

Vesterager er udstykket fra Lindballe af Peder Pedersen, der i 1888 skøder 24 tønder land til sønnen *Mourits Pedersen*, kaldet Moust Lindballe. Han er født i 1861 og gift med Karen Christensen, født 1860 i Vinding.

I 1890 flytter han til Mellem Grydholt og sælger Vesterager til svogeren *Anders Mejdal Nielsen*, født 1864 i Borbjerg og gift med Christine Pedersen, født 1859 som datter af Peder Pedersen i Lindballe. De får børnene Petrine Marie i 1891 og Peder i 1893.

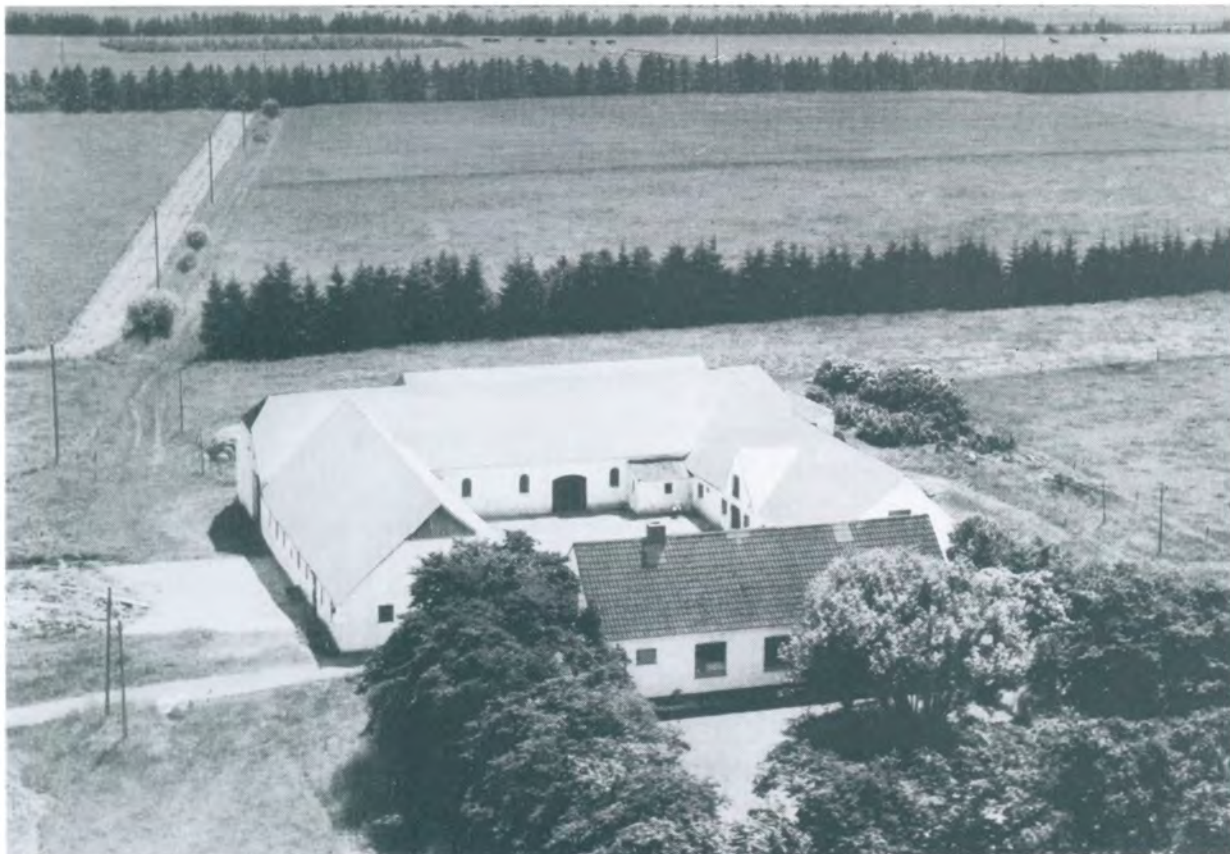
Denne søn *Peder Lindballe Nielsen* overtager ejendommen i 1916. Han gifter sig året efter med Anna Henriette Pedersen, født 1896 i Hjerm. De får sønnerne Bendt Ferdinand Andreas i 1918 og Bent Andreas i 1919. I 1921 flytter familien til Struer og sælger Vesterager til *Albert Kristian Byrgesen*, der stammer fra Herning og er gift med Ane Johanne Andersen fra Vildbjerg. De flytter hertil med datteren Signe og får yderligere Ellen i 1922, Knud i 1923, Gerda i 1924, Irene i 1928 og Byrge i 1933.

I 1943 dør Ane Johanne Andersen kun 49 år gammel, og enkemanden flytter til datteren og svigersønnen i Amalielyst. Vesterager sælger han til *Peder Bramstrup Jensen* i 1944. Han ejer den kun i to år; så sælger han den til handelsmand *Anders Volder*, som kun har den et år.

I 1947 køber *Ejner Pedersen Skræddergaard* ejendommen Vesterager og flytter hertil fra ejendommen Mejdal. Han er født 1915 i Ølby og gift med Inge Majgaard, født 1917. De får børnene Karen i 1940, Bente i 1941, Peder i 1942, Solveig i 1944 og Lisbeth i 1950.

Lindballe

Lindballehus, som er et af de syv fæstehuse på Tvis kloster mark, lå ikke dér, hvor gården Lindballe ligger i dag. Lindballehus lå længere mod vest på den grund, der nu har adressen Prins Bu-

For mere end 100 år siden blev Lindballe flyttet syd for vejen og et godt stykke længere mod øst. Stuehuset fra 1917 er i dag moderniseret og staldbygningen langs Prins Burisvej er forlænget hen til læhegnet.

risevej 77 og hvor Mejdal møbler har til huse. Da man i 1985 udgravede grunden til den nye fabriksdal ved Mejdal møbler, stødte man på fundamentet til det gamle Lindballehus.

Lindballehus nævnes første gang i 1782, da Zidse Nielsdatter fra Lindballehus bliver gift med *Niels Nielsen Brise*. De får i 1783 sønnen Niels, men derefter forsvinder faderen ud af billedet, mens Zidse Nielsdatter dør som aftægtskone i Lindballehus i 1820, 64 år gammel.

Men længe forinden er der kommet nye beboere i Lindballehus. I 1787 bor *Niels Jensen Thyge* og hans kone Maren Mortensdatter her, efter at de er fraflyttet Uglkær. Niels Jensen Thyge

dør i 1805, 77 år gammel og Maren Mortensdatter i 1817. De var gift i 51 år, noterer præsten i kirkebogen.

Jesper Pallesen er den første ejer af Lindballehus. Han stammer fra Ryde og hans kone Mette Nielsdatter fra Holstebro, men parret kommer hertil med deres store børn fra Sinding sogn. De går siden på aftægt i Lindballehus, og i 1834 er *Knud Christensen* ejer af Lindballehus. Han stammer fra Holstebro og har i sit første ægteskab sønnen Niels Christian Knudsen. Nu er han gift med Marianne Jensdatter, som stammer fra Rydbjerg sogn i Viborg amt. I dette ægteskab får de børnene Christian i 1834, Jens i 1838, Mette

Sofie i 1841, Jesper i 1845, igen en Jesper i 1846, Anton Frederik i 1849, Niels Christian i 1853.

I 1858 mageskifter Knud Christensen med en ejendom i Vinding, og med *Peder Pedersen* som ny ejer kommer den nuværende ejers slægt ind på gården. Peder Pedersen er født i 1834 i Hodsager og gift med Else Marie Mouritsdatter, født 1833 i Vinding. De får børnene Christine i 1859, Mourits i 1861, Inger Kirstine i 1864, Peder i 1866, Ane i 1869, Ane Cecilie i 1873, Jensine i 1875 og Karen i 1878.

I 1888 sælger Peder Pedersen en parcel fra til sønnen Mourits, og da han og hans hustru i 1899 beslutter at gå på aftægt, overtages Lindballe af sønnen *Peder Pedersen*, som i 1905 antager navnet Lindballe for sig og sine efterkommere. Han gifter sig med Maren Kirstine Petrine Lauritsen, født 1878 i Vind, og de får børnene Peder i 1900, Else Marie i 1902, Johanne i 1903, Laurits i 1905, Harald i 1908, Julie Sofie i 1910, Ingeborg i 1912 og Aksel i 1914.

I 1935 dør Peder Lindballe, og enken driver herefter gården, indtil den i 1949 bliver overtaget af sønnen *Harald Lindballe*. Han er ugift, men efter at søsteren Johanne er blevet enke, flytter hun til Lindballe som husbestyrer for broderen.

I 1975 sælger Harald Lindballe ejendommen til søstersønnen *Arne Hugo Jensen* og flytter til en bolig nedenfor gården, Prins Burisvej 80.

Arne Hugo Jensen er født i 1935 som søn af Jens Peder Jensen og Johanne Pedersen Lindballe. Han gifter sig med Lis Jensen, født 1944 i Holstebro, og de får børnene Kirsten i 1963 og Jens Peter i 1969.

Mejdal møbler

I 1963 køber snedker Niels Overgaard jord ved Prins Burisvej og opfører bolig og erhvervsbygninger til sin virksomhed Mejdal møbler. I 1985 udvider han med en fabrikshal på grunden, hvor det tidligere Lindballehus har ligget.

Niels Mehli Overgaard er født i 1926 i Hemmet og gift med Elin Vestergaard, født 1932 i Randers. Parret har børnene Jens Christian, født 1955, Henrik 1958 og Lars 1968.

Dueholm

Jorden er udstykket fra Tvis mølle i 1879 og solgt til *Jens Christensen*. Han flytter med hustru og børn hertil fra Kragdaluus og får på det nye sted yderligere børnene Karl Ejler i 1881, Ane i 1882, Johannes i 1884, tvillingerne Ane Marie og Jens Peder i 1886, Martin Andreas i 1889, tvillingerne Elvine og Thora i 1891, tvillingerne Poul Martinus og Ansgar Magnus i 1894.

I 1916 overtager sønnen *Jens Peder Christensen* ejendommen. Han gifter sig med Marie Elisabeth Vestergaard, født 1889 som datter af Jens Lund Lauridsen i Vestergård Tvislund. De får børnene Jens Lund i 1918, Kai Verner i 1920, mens de bor i Dueholm.

I 1921 køber Peder Christensen ejendommen Nyholm og sælger Dueholm til *Gravers Dam Graversen*, som året efter sælger den til *Svend Kleinstrup Jensen*, som er født 1893 i Vinding, og som gifter sig med Maren Pedersen, født 1895 som datter af Mourits Pedersen i Mellem Grydholt. De får sønnen *Harry Kleinstrup Jensen* i 1929, som i 1959 overtager ejendommen og fortsat driver den.

Nyholm

Ejendommen er opstået som en landarbejderbolig i 1860'erne. I 1870 bor her to arbejdsmænd i huset: *Johan Christoffer Kloch* fra Torning sogn, gift med Marie Kirstine Jensen fra Vinderslev sogn. De har datteren Ane Cathrine Kloch, født 1866 i Vinderslev sogn. Den anden beboer er den 29-årige arbejdsmand *Christen Nielsen*, som er gift med Inger Marie Knudsen fra Holstebro. De to familier bor til leje i huset, som tilhører Niels Christian Bjerre på Tviskloster.

Endnu i 1941 var stuehuset på Dueholm stråttækt og havde tre skorstene. Imponerende er også gårdens vindmølle.

Han sælger i 1875 stedet til *Peder Larsen Jensen*, som driver Nyholm som landbrugsejendom. Han er født i 1841 og gift med Kirsten Villadsen, født 1840 i Flade på Mors. Parret flytter hertil fra Flade med børnene Sidsel, Johanne og Grethe. I Tvis får de yderligere Marie i 1877, Niels i 1879 og Ane i 1882. I 1888 sælger Peder Jensen ejendommen til *Hans Peder Nielsen Bruun*, som driver den ved bestyrer *Mads Peder Dahlgaard*, som stammer fra Ulfborg og er gift med Maren Madsen fra Mejrup. De får sønnen Niels Peder i 1890.

I 1896 gøres der udlæg i gården, som bliver solgt til *Christian Jacobsen*, kaldet Kræ' Skold. Han er født i 1840 i Vind og gift med Juliane Johanne Pedersen, født 1858 i Arnborg. De flytter hertil med børnene Kirsten, Margrethe, Jacob og

Niels og får i Tvis sønnen Mads i 1899.

I 1912 kommer ejendommen på ny i vanskeligheder. Kreditorerne overtager den og sælger den i 1914 til *Kristen Marius Knudsen*, født 1880 i Svostrup sogn. Han gifter sig i 1917 med Elvine Kristine Kristensen, født 1891 som datter af Jens Christensen i Dueholm. De får sønnen Christian Daniel i 1918. I 1919 bliver Nyholm solgt til *Carl Knudsen*, der i 1921 sælger den til *Jens Peder Christensen*, der flytter hertil fra Dueholm.

I Nyholm får de yderligere Ingrid Kristine i 1923, Ernst Henrik i 1924, Arne Frederik i 1925, Agnes i 1926, Karl Jørgen i 1928 og Karen i 1930.

I 1955 udskiller Peder Nyholm, som Jens Peder Christensen kaldes, 30 tønder land til sønnen Jørgen, og i 1959 andre 30 tønder til sønnen Fre-

Nyholm er vist den sidste ejendom i Tvis, der bliver udstykket. Det skete så sent som i 1950'erne, da ejendommene Burisholm og Munkholm udparcelleres fra Nyholm. Dette billede af Nyholm er taget omkring 1914.

derik Christensen. Det bliver til ejendommene Munkholm og Burisholm, Prins Burisvej 86 og 85. I 1960 sælger Peder Nyholm ejendommen til sønnen *Kai Verner Christensen*. Han gifter sig med Margrethe Agerbæk Nielsen, født 1937 i Borbjerg. De får børnene Peter i 1963, Niels i 1965, Kurt i 1967 og Jan i 1970.

Munkholm

Munkholm er udstykket i 1955 fra Nyholm til *Karl Jørgen Christensen*, født 1928 som søn af Jens Peder Christensen i Nyholm. Han gifter sig samme år med Elly Dyrmosé, født 1927 i Sønderbæk

som datter af Karl Dyrmosé. De får børnene Leif i 1957, Bent i 1961, Lone i 1962 og Ulla i 1967.

Burisholm

Burisholm er udstykket i 1959 fra Nyholm til *Arne Frederik Christensen*, født 1925 som søn af Jens Peder Christensen i Nyholm. Han gifter sig i 1959 med Dagmar Johanne Sarup Nielsen, født 1922 i Thy. Frederik Christensen er meget aktiv i foreningslivet i sognet. Desuden er han i en periode medlem af menighedsrådet og af det sidste sogneråd i Tvis sogn fra 1966 til 1970.

UGLKÆR

'Velkier' er i 1547 et meget lille sted efter fæstebonden *Methe Jensens* landgilde til godsejeren på Tvis kloster at dømme. Han skal svare 1 ørtug rug - det er det hele.

I 1633 benævnes stedet 'Wlkiermoße', men det nævnes ikke ved matriklen i 1664. Derimod skyldsættes det ved matriklen 1688 til 1-0-1-2 i hartkorn. Stedet betegnes nu som Ulkier Boel.

Fæsteren hedder *Søren Christensen*, og han er formentlig gift med Maren Pedersdatter, som dør i 1689, 98 år gammel. Af børn har de datteren Ingeborg Sørens datter, født o. 1642. Hun gifter sig i 1677 med *Jens Christensen*, og de får tre børn, som alle dør, inden de bliver voksne. Selv dør Jens Christensen i 1719 og Ingeborg Sørens datter i 1728, henholdsvis 94 og 86 år gamle.

En ny fæster kommer til. Han hedder *Jens Sørensen*, og det kan tænkes, at han er søn af Søren Christensen. Han er født o. 1647 og dør i 1724, 77 år gammel. Han er gift første gang med Maren Christens datter, født o. 1630. Da hun dør i 1694 gifter han sig med Anne Niels datter fra Harrestrup, født o. 1646. Det ses ikke, at der har været børn i disse ægteskaber, men Jens Sørensen Uglkær og hans kone optræder ofte som faddere ved dåb i nabogårdene lige indtil deres død i 1724 og 1719. De er da henholdsvis 77 og 73 år.

I 1750 fæster *Christen Jørgensen* Uglkær. Han er født i 1721 som søn af Jørgen Christensen Halgaard og gift med Kirsten Niels datter, født 1728 som datter af Niels Pedersen Skautrup. De får børnene Anna i 1751, Maren i 1753, Johanne i 1757 og Niels i 1760.

I 1763 bor der en *Niels Jensen Thyge* i Uglkær.

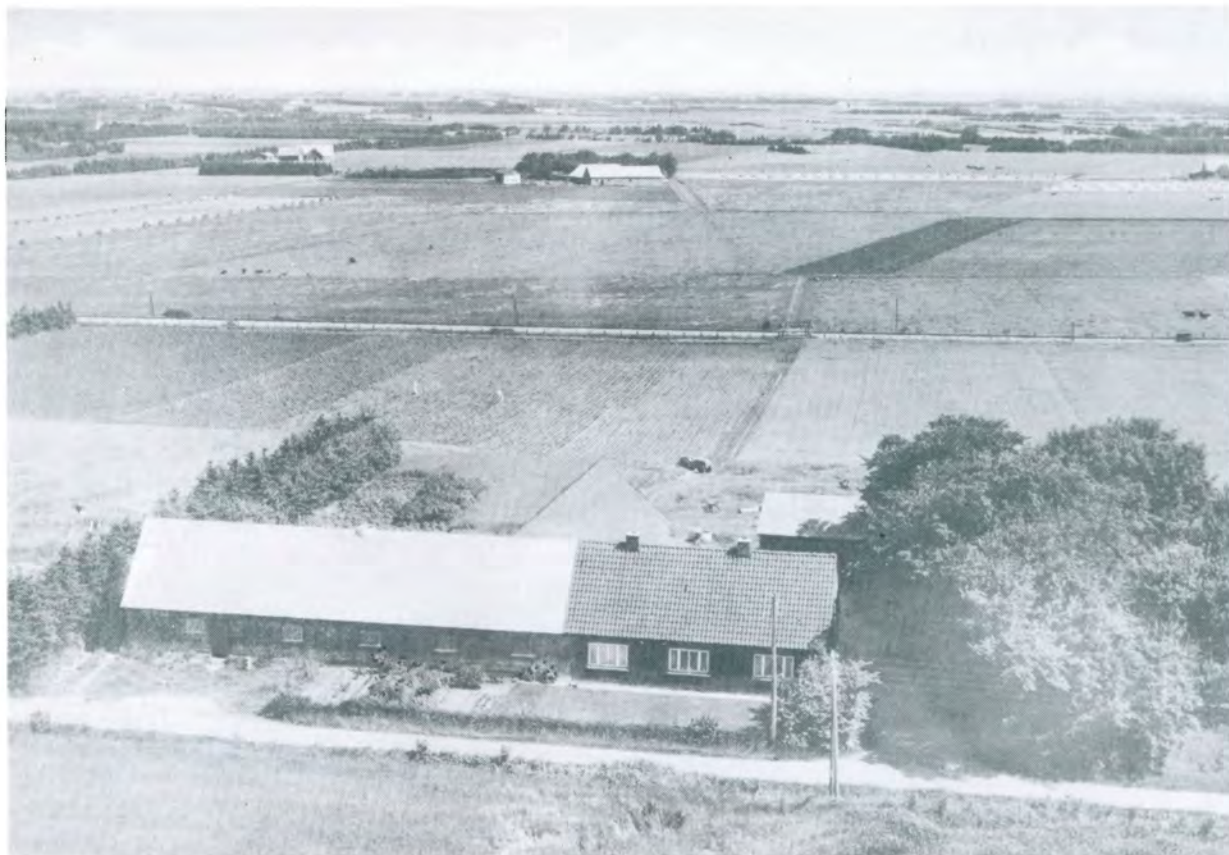
Han er gift med Maren Mortens datter, og de får Mette i 1763, Maren i 1765, Anna Kirstine i 1768. Familien flytter senere til Lindballehus, og i stedet kommer *Christen Laursen Uhrlund* hertil fra Uhrlund med sin anden kone Karen Olufsdatter og fem børn. I Uglkær får de endvidere Maren i 1786. Hun dør 10 uger gammel, og i 1788 får de igen en datter Maren.

I 1811 gifter Christen Laursens datter Maren sig med *Thomas Pedersen Hvam*, født o. 1773, og de overtager Uglkær, som de driver indtil 1830. Så sælger de ejendommen og flytter til Grydholt mark, til den ejendom, som senere kaldes Knudsensminde. Thomas Pedersen og Mette Christens datter får datteren Sidsel i 1810, tvillingerne Karen og Anne i 1814, Peder Christian i 1817, igen en Peder Christian i 1819 og Christen i 1824.

Over Uglkær

Jens Madsen Rounborg, som hidtil har boet i Trindvighus, flytter i 1833 til Uglkær, som nu kaldes Over Uglkær, efter at der er opstået endnu et hus på Uglkær jorder, som også kaldes Uglkær.

Han går på aftægt i 1844 og overdrager Over Uglkær til svigersønnen *Erik Christensen*, født 1810 i Vind og gift med Jens Madsen Rounborgs ældste datter Kirsten, født 1822. Det er den bekendte Kjæn Krathus, et tilnavn hun dog først fik, da familien flyttede til Krathus i Aulum, og som virkede som klog kone i en årrække. Erik Christensen og Kirsten Jens datter får børnene Ane i 1845, Christen i 1846, Jens Christian i 1847,

Over Uglkær omkring 1950, kort efter at Laurids Jensen Femhøj havde overtaget ejendommen. På den anden side af jernbanen skimtes Dueholm, Nyholm og Burisholm.

Petrine Christine i 1849, Ane Kirstine i 1851, Jens Peter i 1854 og Carl Rasmus Ægidius i 1856. Samme år flytter familien til Krathus i Aulum og sælger Over Uglkær til *Christen Jensen* fra Mejrup, gift med Christiane Jensdatter, født i Aulum. De flytter hertil med børnene Jens, Ane Kirstine og *Jens Christian Christensen*, og det er sidstnævnte, der i 1876 overtager Over Uglkær. Han gifter sig med Ane Cicilie Jacobsen fra Mejrup, og de får børnene Ane Dorthea Kristiane i 1878, Oline i 1880, tvillingerne Christen og Jacob Peder i 1883, Inger Marie i 1886, igen en Jacob Peder i 1887, Christian i 1890, Nanna Dagmar i 1893 og Søren i 1894.

I 1896 mageskifter han Over Uglkær til *Jens Hallundbæk Jepsen*, født 1841 i Vemb og gift med Birthe Katrine Madsen, født 1847 i Naur. Jens Hallundbæk dør i 1902, og gården bliver solgt til *Frederik Vangsgaard*, der sælger den til *Peder Marinus Nielsen*, der i 1906 sælger den til *Erik Pedersen Sundgaard*.

Erik Pedersen Sundgaard er født 1872 i Nees og gift med Andrea Laurine Ane Pedersen, født i 1878 i Smollerup sogn. De flytter hertil med datteren Laura Kirstine, født 1903, og får i Over Uglkær yderligere Peder Christian i 1907, Ane i 1908, Laust i 1909 og Maren i 1910.

Erik Pedersen Sundgaard driver ejendommen

indtil 1914. Så sælger han til *Viggo Hornshøj Jensen*, født 1911 som søn af Marinus Jensen i Tvis-kloster og gift med Jenny Kirstine Jensen, født 1914. De flytter hertil fra Naur med børnene Marinus, født 1939 og Inge Katrine, født 1940. I Over Uglkær får de yderligere Annelise i 1941 og Lydia i 1943.

I 1946 flytter familien til Vester Nybo og sælger Over Uglkær til *Bernhardt Edvard Köhler*, der i 1949 sælger til *Laurids Jensen Femhøj*. Han er født i 1912 i Råsted og gift med Gerda Mogensen, født 1914 i Vinding. De får børnene Jens Jørgen i 1950 og Svend Erik i 1953.

Sønnen *Svend Erik Femhøj* overtager Over Uglkær i 1982. Han er gift med Anna Marie Høj Nielsen, født 1953 i Rom sogn. De får børnene Tina i 1981 og Gita i 1982.

I 1986 sælger han Over Uglkær til *Henry Jensen* i Nørre Felding, der som bestyrer antager *Dennis Dyhrberg Kaspersen*, født 1964 som søn af Johannes Dyhrberg Kaspersen i Huldahl.

Mosehuset

Nord for banen, tæt ved skellet til Lauralyst og Tvis kloster jorder, lå indtil omkring første verdenskrig endnu et hus, kaldet Mosehuset. Muligvis er det dette Mosehus, som *Niels Nybo Andersen* flytter ind i, da han i 1873 flytter fra Dalhus på Mejdal jorder.

I 1885 bliver jorden og huset solgt til *Henrik Pedersen Jensen*, født 1836 i Visby ved Løgumkloster. Han er fraskilt. Hans kone, der er væver, hedder Ellen Marie Hostrup Olesen, født 1826 i Staby. De har børnene Oline, født 1860 i Staby og Jens Hostrup Henriksen, født 1865 i Aulum.

I 1895 køber Henrik Pedersen Jensen Fønixsminde, og Mosehuset overtages af sønnen *Jens Hostrup Henriksen*, gift med Dorthea Kirstine Poulsen, født 1866 i Nr. Felding. Hos dem bor endvidere hans mor, Ellen Marie Hostrup Olesen.

I 1905 flytter *Laust Jørgensen* fra Fønixsminde ind i Mosehuset med hustru og to børn. Her får de yderligere datteren Birthe Katrine Marie Magda i 1907. Familien flytter herefter til ejendommen Grønlund på Smedegård mark.

Mosehuset oplever nu en række hyppige ejerskift: *Jens Andersen*, *Carl Hansen*, *Laust Christensen*, *Jens Bisgaard Sørensen*, *Jeppe Senius Jensen*, *Carl Pedersen*. I 1918 bliver Mosehuset solgt til *Jens Nygaard Nielsen* i Virkelyst, som lægger jorden sammen med Virkelysts jorder og nedriver Mosehuset.

Uglkær

I 1826 fæster *Jens Jensen* fra Refning i Vinding en stump jord på Uglkær hede og opfører en bolig for sig og sin familie. Han er født i 1789 i Vinding og gift med Ane Kirstine Christensdatter fra Brusen i Mejrup. De flytter hertil med børnene Else, Dorthe, Jens Christian og Karen Kirstine.

Jens Jensen, der ernærer sig som husmand og daglejer, bor her til begyndelsen af 1850'erne. Så flytter *Poul Christian Christensen* herind. Han er gift med Cathrine Jensdatter, og de får i 1853 datteren Jensine. Huset overtages herefter af *Jens Nielsen*, født 1802 i Resen. Han er fraskilt og som husholderske har han Ane Margrethe Lausdatter, født i 1814 i Sevel.

I 1869 går de på aftægt, og Uglkær bliver købt af *Laust Jensen*, der flytter hertil fra Sønderbak på Smedegård mark med kone og to børn. Han sælger i 1872 huset til *Jesper Olesen*, som er gift med Christine Pedersen. De får i 1874 sønnen Christian. Året efter sælger han stedet til *Willum Mose Pedersen*, født 1842 i Nr. Felding. Han er gift med Severine Kristiansen Blæsbjerg, født 1844 i Nr. Felding. De får i 1877 datteren Else Katrine.

I 1879 får *Jens Andreas Sørensen* ved mageskifte skøde på stedet. Han er født i 1850 i Haderup og gift med Birgitte Lauridsen, født 1858 i Nørre Felding. Parret flytter hertil fra Felding med søn-

Neder Uglkær ligger tæt ved Uglkærvej, hvor den drejer en smule. Stuehuset, som er bygget sammen med stalden i vinkelform, synes derfor at ligge skævt i forhold til vejen. Billedet er taget omkring 1945.

nen Søren, født 1878, og får i Uglkær desuden Anton i 1880, Ane i 1884, Johan Ludvig i 1887, igen en Ludvig i 1890 og Andreas i 1892.

Jens Sørensen, der antager navnet Dyrmosen, overdrager i 1907 ejendommen til sønnen *Søren Jensen Dyrmosen*, som gifter sig med Katrine Davidsen, født 1875 som datter af Christen Davidsen i Toustrup på Smedegård mark. De får børnene Jens Andreas i 1907, Ane Birgitte i 1909, tvillingerne Marie og Kristian i 1912, Birgitte i 1914 og David i 1917.

I 1926 bliver ejendommen købt af *Peter Esra Kristensen*, født 1900 i Holstebro og gift med Laura Kirstine Pedersen Sundgaard, født 1903 i Nees sogn som datter af Erik Pedersen Sundgaard i Over Uglkær. I Uglkær får de børnene Svend Erik i 1927 og Gerda i 1935.

I 1939 får *Jens Andreas Sørensen Jensen Dyrmosen* skøde på ejendommen. Han er født i 1907 som søn af den tidligere ejer af Uglkær Jens Sørensen Dyrmosen. Han dør ugift i 1957 og ejendommen bliver solgt til *Ove Viggo Jensen*, født 1925 som søn af Jens Christian Jensen i Amalielyst og gift med Kirstine Marie Thomsen, født 1934 i Sinding. De får ingen børn. En tid er stedet lejet ud og i 1970 bliver det solgt til *Aksel Madsen Damgaard* i Toftegård. Han lægger jorden sammen med sin egen og sælger i 1983 Uglkær til *Kurt Pe-*

dersen, født 1957 som søn af Robert Pedersen i Tvis og gift med Grethe Sørensen, født 1958 i Sønder Hjørn.

Neder Uglkær

Ejendommen Uglkærvej 6 lå oprindeligt længere oppe på marken nærmere Uglkær og banen, men blev efter en ildebrand i 1920'erne flyttet ned til vejen. Det var et aftægtshus til Uglkær, og her bor i 1869 *Jens Nielsen* sammen med sin husholderske Ane Margrethe Lausdatter. Efter deres død flytter *Poul Kristensen* ind i huset. Han er født 1859 i Nr. Felding og gift med Marianne Olesen, født 1861 i Vildbjerg. De flytter hertil med børnene Christian, Else og Marinus og får efter ankomsten til sognet yderligere Niels Jesper i 1888, tvillingerne Christiane og Ole i 1893, Jesper i 1895, Poul Marinus i 1896, Niels i 1897, Ytta i 1898, Poul Marinus i 1900, Knud i 1902 og Marlene i 1904.

Efter tretten børnefødsler dør Marianne Olesen i 1904, kun 43 år gammel, og Poul Kristensen, der i 1895 har købt huset til ejendom, sælger det i 1905 til *Søren Dyrmosen Jensen* og flytter til Højmark på Smedegårdvej.

Søren Dyrmosen Jensen er født i 1881 som søn af Niels Christian Jensen i Sønderbæk. Han gifter sig med Gertrud Pedersen Rønn, født 1879 i Harboøre. De får børnene Richard i 1906, Niels Christian i 1908, Gerhard i 1909, Mary i 1910, Svend i 1913, Petrine i 1917 og Frimodt Verner i 1919.

I 1926 dør Søren Dyrmosen, og enken driver ejendommen videre, indtil den i 1937 overtages af sønnen *Peder Gerhard Rønn Dyrmosen Jensen*. Han gifter sig med Ingrig Christensen, født 1910 i Aulum. De får børnene Henny i 1943 og Søren Ingemann i 1945. Moderen dør i 1945, og Gerhard Dyrmosen gifter sig så med Alma Nielsen, enke efter Peder Nielsen i Ankerhus.

I 1946 sælger han ejendommen til *Niels Pedersen*, der i 1950 sælger den til *Markus Markussen*,

Virkelyst set fra syd. Det er Jens Nygaard Nielsen, som gør klar til at køre i marken. Billedet er fra slutningen af 1920'erne.

der sælger til *Jens Skautrup Andersen* og *Anders Jensen*. De skiller jorden fra og sælger den til *Kjeld Grønbæk*, mens bygningerne i 1963 bliver solgt til *Hertuf Bjerregaard*. Han bor her indtil 1967. Så sælger han til slagtermester *Poul Erik Knudsen*. Fra 1981 er huset lejet ud og i 1984 bliver det solgt til *Ib* og *Bente Stalling*, der i 1985 sælger til *Erling Jensen Kristensen*, født 1956 i Hørdum og gift med *Lis Svendsen*, født 1958 i Villerslev. Parret har børnene *Ditte*, født 1984, og *Pernille*, født 1986.

Virkelyst

På Neder Uglkær mark opstår i 1880'erne et fæstehus. Her bor *Jens Matthias Poulsen*, gift med *Else Marie Madsen*, født 1857 på Mors. De får børnene *Poul Augustinus* i 1889 og *Mads* i 1890. Herefter bor *Peder Nielsen* i huset. Hans kone hedder *Ane Katrine Kristensen*, og de får datteren *Ane Marie Kristine* i 1894.

I 1896 flytter tømrer *Søren Thomsen* ind i huset. Han er født 1869 i Haderup og er gift med *Kirstine Christensen*, født 1869 i Sevel. De flytter hertil med børnene *Thomine*, født 1892 og *Thomas*,

født 1895 og får efter ankomsten yderligere *Christian* i 1896, *Kirstine* i 1897, *Laurids* i 1898, *Christian* i 1900 og *Viggo* i 1901.

I 1903 køber *Jens Peder Jensen* Virkelyst. Han er født i 1881 og gift med *Karen Lund Jensen*, født 1879. De får børnene *Ane Karoline* i 1904 og *Marie* i 1907.

I 1911 får *Niels Anton Andreassen* skøde på Virkelyst, som han i 1917 sælger til *Jens Nygaard Nielsen*, født 1892 i Junget sogn. Han gifter sig med *Kirstine Engholm*, født 1896 i Vinding. Hun har datteren *Gertrud*, født 1919, og parret får *Jens Kristian* i 1927, *Aksel* i 1929 og *Minna Marie* i 1933. I 1934 dør *Jens Nygaard Nielsen*, og enken sælger ejendommen til slagter *Jens Christian Nielsen*, som i 1937 sælger den til *Niels Kristian Knudsen*, som i 1939 sælger til *Thorvald Vestergaard Jensen*.

Thorvald Vestergaard Jensen er født 1912 i Naur og gift med *Inger Nygaard*, født 1918 i Sir. De får børnene *Rita* i 1941, *Ketty* i 1943 og *Kurt* i 1952.

I 1982 overtager sønnen *Kurt Nygaard Jensen* ejendommen. Han har bofællesskab med *Jette Brask*, født 1960 i Randers.

SMEDEGÅRD

Oprindelig lå den helt nede ved bækken, hvor Smedegårdvej i dag svinger mod Tvis. »Smiddigaard« nævnes første gang i ejendomsbrevet i 1547. Fæstebonden hedder *Jens Nielsen*, og han skal svare halvanden ørtug rug og halvanden ørtug byg i landgilde til Tvis kloster foruden forskellige andre naturalieydelse.

Da landgilden ved matriklen i 1664 omregnes i hartkorn, sættes Smedegaard til 6-1-2- $\frac{4}{5}$, men det bliver ved opmålingsmatriklen i 1688 nedsat til 5-2-2-0. Smedegård er på denne tid den største enkelt-fæstegård i Tvis.

Fæstebonden hedder *Bertel Larsen*. Han gifter sig i 1677 med Inger Pedersdatter. På gården bor endvidere hans mor, Maren Bertelsdatter. De unge får sønnen Jens i 1678 og datteren Johanne i 1681. Omkring 1682 efterfølges denne familie i Smedegaard af *Thomas Jensen*. Han er født omkring 1628 og hans kone hed vistnok Maren Christensdatter. De er ikke helt unge, da de kommer til Smedegaard, idet de har tre voksne døtre, som umiddelbart efter bliver gift: Maren Thomasdatter bliver i 1684 gift med Christen Christensen, som fæster Haurids. Inger bliver 1686 gift med Christen Nielsen, og Karen Thomasdatter gifter sig i 1695 med Jens Jespersen.

Det er svigersønnen *Christen Nielsen*, der overtager fæstet, da Inger Thomasdatters forældre går på aftægt. De får børnene Niels i 1686, Christen i 1689 og Thomas i 1693. Samme år dør faderen Christen Nielsen, 50 år gammel, og året efter hans svigerfader, aftægtsmand Thomas Jensen, 66 år gammel, hvorefter også denne familie forsvinder ud af billedet.

Det er ladefogeden på Tvis kloster *Jens Lauridsen*, som fæster gården i 1699. Han har den ikke ret længe, for i 1703 oplyser kirkebogen, at *Knud Smedegaard* gifter sig med Johanne Andersdatter fra Skærpendal, og nu er det dem, der bor på Smedegaard, hvor de får Anders i 1704, Maren i 1706, Niels i 1708 og Karen i 1709. Hvad Knud Smedegaard hedder til efternavn, fremgår ikke af kirkebogen.

Ny fæster efter ham er *Laurids Poulsen*, født o. 1666 muligvis som søn af Poul Jensen i Mejdal. Han gifter sig i 1710 med Mette Christensdatter, datter af Christen Pedersen i Skautrup. De får børnene Poul i 1710, Christen i 1714 og Peder i 1717.

Sønnen *Poul Lauridsen* overtager fæstet i Smedegård. Da hans første kone, som vi ikke kender navnet på, dør i 1732, kun 27 år, gifter han sig med Ellen Christensdatter, født o. 1699 uden-sogns. De får børnene Mette i 1734 og Laurids o. 1741. Ellen Christensdatter dør 78 år gammel i 1777, og Poul Lauridsen dør i 1792, 81 år gammel som aftægtsmand i Smedegård.

Sønnen *Laurids Poulsen* overtager fæstet efter forældrene, og han bliver den første selvejergårdmand i Smedegård. Han gifter sig med Maren Andersdatter, født 1754 som datter af Anders Madsen i Gertrudbæk. De får børnene Mette i 1775, Anders i 1776, Poul i 1778, Ellen i 1784 og igen en Anders i 1787.

Igen er det den ældste søn, der overtager gården. *Poul Lauridsen* gifter sig i 1807 med Mette Dideriksdatter, født 1784 i Nørgård Tvislund som datter af Diderik Sørensen. De får børnene Lau-

Smedegård har altid hørt til de store gårde i Tvis. Både da den lå nede ved bækken, hvor vejen svinger mod Tvis, og siden, da den blev flyttet nærmere til Herningvej. Her er Smedegård fotograferet omkring 1950 med Smedegårdvej op langs træerne vest for gården.

rids i 1808, Diderik i 1810, Anders i 1817, Maren i 1821, Jens i 1822, igen en Maren i 1826.

Poul Lauridsen er foruden gårdejer i Smedegård også skoleholder i Tvis fra 1815 til sin død i 1827. Han drukner i Storåen den 27. april 1827, og Mette Dideriksdatter dør som aftægtskone i Smedegård i 1856, 72 år gammel.

Siden faderens død har sønnen *Diderik Poulsen* drevet gården, som han overtager i 1857. Han gifter sig i 1844 med Inger Jensdatter, født 1822 i Søndergård Tvislund som datter af Jens Nielsen. De får børnene Poul i 1845 og Mette i 1848. I 1849 dør moderen Inger Jensdatter, kun 27 år gammel. Faderen Diderik Poulsen driver herefter

gården som enkemand, indtil svigersønnen *Niels Iversen* overtager den i 1872, da han gifter sig med Mette Dideriksdatter.

Niels Iversen er født 1842 som søn af Iver Andersen Refning i Stokvad. Parret får børnene Inger i 1873, Diderik i 1874, Iver i 1876, Anton i 1877, Katrine i 1878, Diderikke Kirstine i 1880 og Mette i 1882.

Kirstine forbliver ugift, men Inger gifter sig med Peder Andersen fra Brejnholt, Katrine med Niels Christian Andersen fra Brejnholt, Mette med Søren Andersen fra Brejnholt, og da Iver Iversen i 1908 gifter sig, er den udkårne Inger Marie Andersen fra - Brejnholt: Fire søskende fra

Smedegård gifter sig med fire søskende fra Brejnholt, børn af Anders Jensen Brejnholt. De må have kendt vejen.

Det er sønnen *Iver Iversen*, der overtager Smedegård. I ægteskabet med Inger Marie Andersen, født 1883, får de datteren Meta i 1908.

Indtil 1885 er Smedegård en gård med 320 tønder land, men langt det meste ligger hen i hede. Gårdens hartkorn er 5-5-3-1 og den har naturligtvis matrikelnummer 1 i ejerlavet. Så udstykes to parceller syd for landevejen, hvor der ligger et par fæstehuse. De bliver til ejendommene Sønderbak og Toustrup. Smedegård er herefter på 296 tønder land med hartkornet 5-4-2-1 og stadig væk den næststørste gård i Tvis.

Omkring århundredskiftet bliver Smedegård flyttet fra Halgård bæk et stykke længere mod syd nærmere ved landevejen. Her nedbrænder hele den nyopførte gård i 1904. Iver Iversen, der på det tidspunkt endnu lever som ungkarl, er sammen med karlen på gården taget til Sct. Hans marked i Holstebro for at sælge en plag. Inden de når byen, kan de se røg, når de vender sig om, men tænker ikke nærmere over det, før de ved ankomsten til markedet bliver modtaget med den kedelige besked, at Smedegård brænder. Karlen får besked på at give slip på plagen, og så kører Iver Iversen og karlen hjemad, alt hvad remmer og tøj kan holde. Det tager ti minutter at komme hjem, og fem minutter senere kommer plagen hjem til den nedbrændte Smedegård. Hjemme på gården har den 23-årige tjenestepige Maren Kurup handlet meget resolut. Da branden bryder ud, griber hun en kniv, løber over i stalden og skærer de bundne kreaturer løs og får dem gennet ud af den brændende bygning. Ikke et eneste dyr indebrænder. For sin resolute handling modtager hun en anerkendelse af brandmyndighederne.

Gården bliver genopført, men nogle år senere sælger Iver Iversen Smedegård til et konsortium,

bestående af *Hans Hansen*, *Christian I. Schwensen* og *A.C. Thomasen*. Det er udensofns gårdslagte-re, der vejrer chancen for nogle lettjente penge. De udstykker i alt 22 parceller, hvoraf flere bliver solgt som statshusmandsbrug. I 1911 sælger de den reducerede Smedegård, der nu er på 160 tønder land til *Jens Christian Hansen*, der året efter går fallit på gården.

Det er en meget forsømt Smedegård, som *Peder Pedersen Sønderby* køber i 1912, men det er en erfaren landmand, der kommer til og får gården bragt på fode igen. Han er født i Gellerup i 1867 og gift med Katrine Nielsen, født 1872 i Gellerup. Parret får 13 børn: Anders i 1893, Dorthea Kathrine i 1894, Kristen i 1896, Christian Marius i 1898, Johannes Vilhelm i 1899, Niels Sjørvad i 1901, Marie i 1903, Otilie i 1904, Ejner Augustin i 1906, Monika Bothilde i 1908, Elisabeth Eleonora i 1909, Aksel Andreas i 1911 og efter ankomsten til Tvis får de Christian i 1913.

Peder Pedersen Sønderby er en meget udadvendt mand i sognet. Han er aktiv for oprettelsen af Tvis Brugsforening, sidder i mejeriets bestyrelse, i menighedsrådet og sognerådet og i Indre Missions samfund i Tvis.

Efter hans død i 1940 skøder enken gården til sønnen *Aksel Andreas Sønderby*, som gifter sig med Else Lydia Jensen, født 1911 i Vind. De får børnene Peder Alf i 1941, Jens Christian i 1942, Bent Andreas i 1943, Helene Kathrine i 1947 og Ragnhild Edel i 1949.

Igen er det en søn, der overtager Smedegård, nemlig *Jens Christian Sønderby*, som gifter sig med Jenny Christensen, født 1944 som datter af Peder Christensen i Solvang. De får børnene Vibeke i 1965, Gert i 1967 og Jørn i 1971.

I 1984 flytter Jens Christian Sønderby til Solvang, og Smedegaard bliver solgt til *Frede Philip*, født 1959 i Vium, Døstrup i Sønderjylland, gift med Lisbeth Steenfath, født 1962 i Gelsted på Fyn.

Sønderbak på Smedegård mark omkring 1916. Jens Christian Jensen præsenterer sine flotte heste, en niece på besøg præsenterer sin flotte cykel og hustruen Ane Marie Jensen sin flotte datter Bertha Marianne.

Sønderbak

I 1838 fæster *Peder Christian Jensen Søgaard* et stykke jord på Smedegård mark syd for landevejen og opfører her et fæstehus, som senere bliver til ejendommen Sønderbak. Familien med to børn flytter hertil fra Hjørvinghus på Tvis kloster mark og får yderligere børnene *Jens Peder* i 1840 og *Anne Margrethe* i 1842. *Peder Christian Jensen Søgaard*, der er tømrer, dør i 1845, og enken bor her, indtil hun i 1854 gifter sig med enke-mand *Frederik Sørensen* og flytter til ham i et fæstehus på Lille Gedbo mark.

Så flytter *Laust Jensen* ind i huset. Han er født 1833 i Borbjerg og gifter sig med *Kirsten Nielsdatter*, født 1822 som datter af *Niels Uhre*. De får børnene *Ane Louise* i 1854, *Inger* i 1856, *Jensine* i 1858, *Mette* i 1860 og *Christine* i 1863.

Herefter bor her en smed *Søren Jensen*, gift med *Else Marie Pedersen*. De får i 1868 sønnen *Jens Christian*, men året efter overtages stedet af smed *Knud Pedersen Dyrmosé*, der sammen med sin kone flytter hertil fra Sønderbæk på Tvis kloster mark. Det er tænkeligt, at det er ham, der har kaldt stedet for Sønderbak. Navnet minder jo om det sted han kom fra.

Efter *Knud Pedersen Dyrmosés* død i 1879 kommer her en ny smed. Han hedder *Christen Pedersen* og er gift med *Valborg Jensdatter*. De stammer begge fra Ansager mellem Varde og Grindsted, hvor også deres børn *Ane Helene*, *Jens* og *Jeppe* er født.

I 1885 bliver stedet udstykket som selvstændig ejendom med 23 tønder land jord fra Smedegård og solgt til *Søren Graversen Kjærgaard*. Han ejer

Kidbækvej går midt mellem haven og stuehuset ved ejendommen Toustrup, som her er fotograferet omkring 1955. I stuehuset er der indsat nye vinduer og den ene skorsten er fjernet, fordi der er indlagt centralvarme. Ejendommen i baggrunden er Lundsbjerg.

den kun i tre år. Herefter skifter den hyppigt ejer, indtil den i 1892 bliver købt af *Niels Peder Christensen*, kaldet Niels Bak Skank. Han er ungkarl, født 1864 i Sevel. Han gifter sig i 1894 med Johanne Margrethe Salmonsens, født 1873 i Ryde som datter af Christian Bak Salmonsens i Lille Skautrup. De får datteren Kirsten Margrethe i 1895. I 1896 sælger han Sønderbak til *Jens Christian Jensen*, der flytter hertil fra Ny Kibæk med hustru og to børn. Datteren Berta Marianne, født 1891, gifter sig med enkemand *Niels Marius Pedersen*, kaldet Niels Huager, som tidligere har ejet Rosenlund og før den Solvang. De overtager Sønderbak og får i ægteskabet børnene Lydia i 1922

og Magnus i 1930.

I 1965 bliver Sønderbak solgt til *Aksel Kongsgaard*, som kommer hertil fra Stentoft med hustru og to børn. Efter overtagelsen af Sønderbak får de yderligere sønnen Carsten i 1971.

Toustrup

Poul Christian Laursen, født 1831 som søn af Laust Christensen i Morre, gifter sig i 1859 med Dorte Marie Seisen fra Sevel. De tjener i Smedegård og fæster en jordlod i 1860 og opfører et fæstehus. Her får de børnene Laust i 1860, Sejer i 1863, Jens i 1864, Anne Kirstine i 1865, Peder i

Så små var de parceller langs landevejen, som gårdslagterne udstykkede fra Smedegård - ti tønder land. Til Dalby eller Ankerhus, som her er fotograferet i 1965, efter at Peder Svendsen havde overtaget den, hørte der yderligere fem tønder land, så det kunne gå an.

1866, Mette i 1868, Mette Laurentine i 1869, Diderik i 1871.

Sønnen *Peder Laursen* overtager i 1893 stedet, som faderen har købt til ejendom i 1885. Peder Laursen gifter sig i 1894 med Else Marie Jensen, født 1867 som datter af Jens Peder Madsen i Morreholm. De får børnene Dorthe Marie Sejnerne i 1894 og Anders i 1898. Moderen dør i 1900, og i 1903 sælger Peder Laursen ejendommen til *Christen Davidsen*, født 1856 og gift med Ane Marie Jørgensen, født 1857. De har børnene Katri-ne, født 1875, Jørgen Kristian i 1884, Jensine Martine i 1890, Jens Peder i 1893 og Laura Kristine i 1895, alle født udensogns.

Navnet Toustrup får ejendommen i 1920, da den bliver solgt til *Jens Toustrup Andersen* og *Anders Senius Andersen*, der ejer den i fællesskab indtil Anders Senius i 1928 skøder sin halvpart til Jens Toustrup, som herefter er eneejer.

Jens Toustrup Andersen er født i 1890 i Vinding og gift med Kirsten Marie Pedersen, født 1900 i Stoustrup i Idom. De får børnene Asta i 1931, Anna Lise i 1933, Tove i 1934, Jens Christiaan i 1935, Peder i 1936, Elna i 1939, Frede i 1941, Bent i 1944 og Ingrid i 1946.

I 1959 dør Jens Toustrup, og enken skøder ejendommen til sønnen *Peder Toustrup Andersen*, der fortsat ejer og driver den.

Dalby

Langs landevejen opstår i årene 1909-1912 i alt otte statsejendomme på de alt for små parceller, som gårdslagterne i Smedegård udstykker og sælger til unge mennesker, der gerne vil have deres eget. Men de små parceller har svært ved at ernære en familie og resultatet bliver hyppige ejerskift.

Dalby på Herningvej 106, som oprindelig hed Ankerhus, har således haft 17 ejere fra 1911 til 1966: *Andreas Christensen, Anton Marinus Poulsen, Karl Nielsen, Lars Christian Christensen, Niels Sahlholt Nielsen, Martin Sørensen, Laurids Overgaard Christensen*. I 1941 bliver Ankerhus købt af *Peder Nielsen*, født 1905 i Aulum som søn af Martinus Nielsen i Øster Høvids. Han gifter sig med Alma Lauritsen, født 1920 som datter af Laurids Kristian Lauridsen i Bakgård. De får sønnen Poul Martin i 1942. Efter mandens død sælger enken ejendommen i 1944 til *Kresten Dalby*. Det er i hans tid den skifter navn til Dalby. Han sælger i 1945 til *Jens Christian Dalgaard*, til *Johannes Kjær Laursen*, til *Niels Pedersen*, til *Valdemar Nielsen*, til *Knud Andersen*, der sælger til *Peder Svendsen*.

Peder Svendsen er den, der har boet her længst. Han flytter hertil i 1966, da han sælger Laulund, og han bor her indtil 1987, da han flytter til Tvis og sælger Dalby til *Bent Sørensen*, født 1943 i Naur, gift med Lis Østergaard, født 1942 i Måbjerg. Parret har børnene Wendy, født 1964, Allan 1966, og Bettina 1972.

Fæstehus

Endnu et fæstehus har der ligget på Smedegård mark nær landevejen, uden at det præcis kan siges hvor. Herind flytter omkring 1875 *Knud Peder Lauridsen*, født 1839 i Hygum og gift med Ane Katrine Holm, født 1834 i Karby på Mors. De flytter hertil med tre børn og får i 1877 datteren Jensine.

Muligvis er det det samme fæstehus på Smedegård mark, som enken *Inger Kirstine Kristensen* flytter i, da hun i 1887 efter mandens død må forlade Øster Nybo. Stedet bestyres i 1890 af hendes 23-årige ugifte søn Mads Christensen, men er tilsyneladende ikke længere beboet omkring århundredskiftet.

Lundsbjerg

Lundsbjerg er en nyere ejendom. Den opstår, da *Jens Peder Lauritsen* i 1937 køber en parcel fra Toustrup og senere supplerer den med yderligere en parcel fra Damtoft. Jens Peder Lauritsen er født i 1911 som søn af Laurits Kristian Lauritsen i Hjørvad. Han gifter sig med Marie Sahlholt Nielsen, født 1916 i Aulum. De får børnene Gerda i 1942 og Ove i 1946. Peder Lauritsen driver ejendommen indtil 1973. Så sælger han den til *Peder Lysgaard Pedersen*, der flytter hertil fra Gl. Tusholt.

Vestager

Over for Dalby ligger Vestager, Herningvej 93. Her bor først en mand ved navn *Lenius Pedersen*, men jorden og ejendommen udstykses fra Smedegård og bliver i 1912 solgt af gårdslagterne til *Jens Henrik Jensen*, født 1873 i Vellev sogn, gift med Jensine Kristine Annine Jørgensen, født 1880 i Struer. De får datteren Edith Ingeborg i 1908. Denne datter gifter sig i 1929 med *Anders Christian Laursen*, født 1891 i Feldborg, der overtager ejendommen og driver den indtil 1955. Parret får børnene Ellen Margrethe i 1933 og Lis i 1936. I 1955 overtages Vestager af tredje generation, da Ellen Margrethe Laursen gifter sig med *Jacob Arne Uhrlund Jensen*, født 1933 som søn af Mads Uhrlund Jensen i Nørrevang. De får børnene Jørgen i 1956, Ninna i 1958, Frank i 1963 og Carsten i 1969.

Vestager er et af de husmandsbrug ved landevejen, som gik hen og blev en slægtsejendom, der nu drives af tredje generation. Her står Jens Henrik Jensen i 1912 foran huset sammen med hustruen Annine og datteren Ingeborg.

Lykkens Prøve

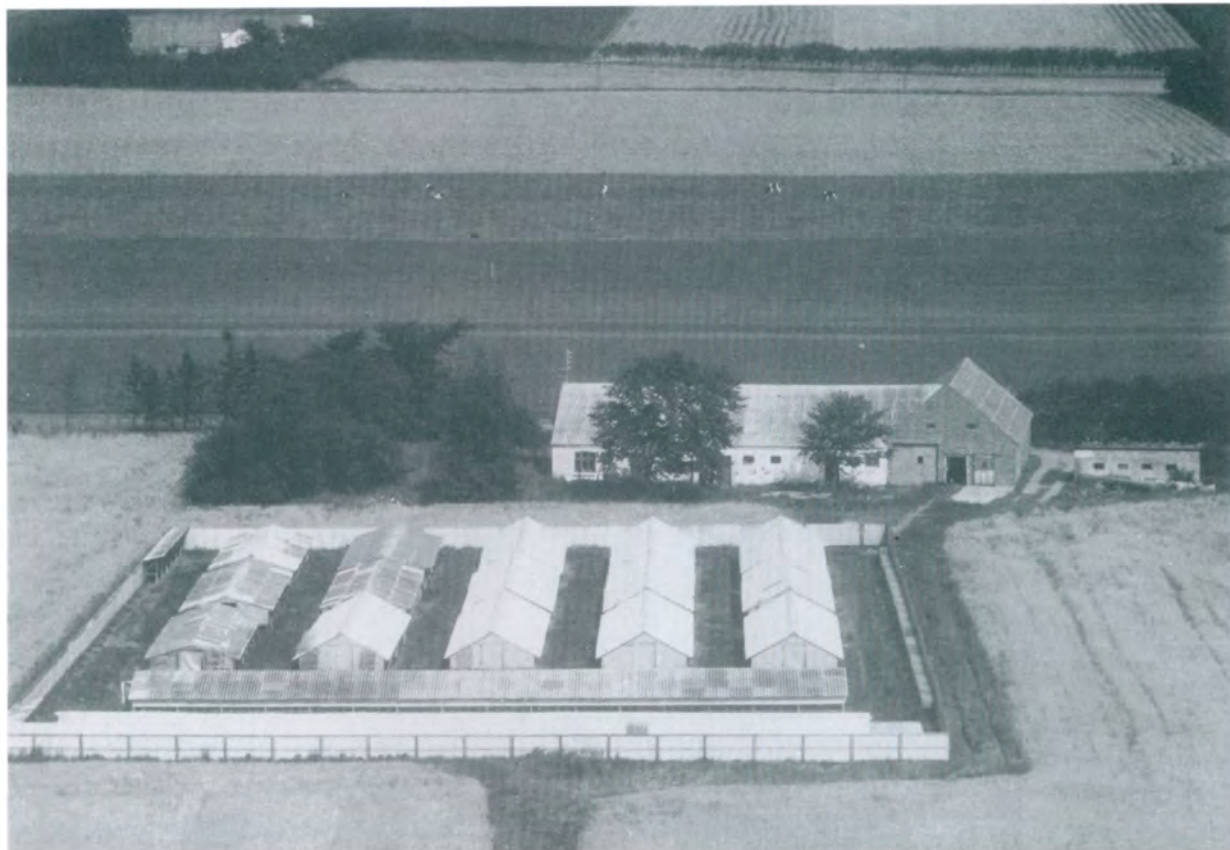
Ved siden af Vestager på nordsiden af landevejen ligger Lykkens Prøve. Parcellen er udstykket i 1910, men her ligger allerede en ejendom, da *Kjeld Nielsen* køber stedet af gårdslagterne i 1911. Han giver 3.300 kroner for de godt 10 tønder land og for bygningerne, men da der er en revne i skorstenen, får han et afslag i prisen på - 5 kroner. Kjeld Nielsen er født i 1883 i Ulfborg som søn af Peder Nielsen og gift med Ane Johanne Lillelund, født 1881 som datter af Jeppe Lillelund i Ulfborg. De får børnene Peder i 1910, Jeppe i 1912, Ellen i 1914, Viggo i 1916, Ane Johanne i 1918 og Halvor i 1920.

Kjeld Nielsen driver ejendommen betydeligt frem i de 40 år han ejer den. Også i sognets liv er han meget aktiv. I 8 år er han medlem af Tvis sogneråd, ligesom han er i bestyrelsen for flere lokale foreninger og vurderingsmand i sognet.

I 1952 overtages ejendommen af sønnen *Peder Nielsen*, som stadig ejer den.

Solvang

Herningvej 108 hedder Solvang. Jorden bliver købt i 1911 af *Niels Marius Pedersen*, kaldet Niels Huager. Han er gift med Abbelone Nygaard fra Lem. De får i 1912 datteren Maren. Hun bliver i

Granly er her fotograferet fra syd i 1965, efter at Rogert Norre har flyttet sin minkfarm hertil. Bag huset, som ikke eksisterer mere, aner man landevejen og på marken nord for vejen ses Nørlund. Granly hedder i dag Forsøgsfarm West.

1928 dræbt af lynet sammen med sin husbond, da hun tjener hos Christen Sandfær i Nyborg.

Niels Huager og Abbelone Nygaard får desuden Jens i 1913 og igen en Jêns i 1914. I 1919 flytter Niels Huager, der nu er enkemand, til Rosenlund og sælger Solvang til *Marius Mads Morten Quistgaard*, der samme år sælger til *Hans Krogh*.

I 1927 kommer ejendommen ved en skifteretskendelse til *Laurids Peder Frederiksen Gasseholm*, der i 1930 sælger til *Peder Marius Christensen*, gift med Jensine Helene Christensen, født 1899. De får børnene Gunnar i 1927, Gerda Kirstine i 1929 og Inga Lise i 1934. I 1937 dør Jensine Helene Christensen, og Peder Marius Christensen gifter

sig med Anna Kirstine Jensen, født 1911 i Aulum. I dette ægteskab får de børnene Svend Aage i 1942, Jenny i 1944 og Jens Kristian i 1948.

I 1966 bliver ejendommen solgt til svigersønnen *Jens Christian Sønderby* i Smedegård, gift med Jenny Christensen. De flytter i 1984 fra Smedegård til Solvang.

Granly

Hans Kristian Olsen køber denne parcel i 1909. Han er gift med Johanne Marie Poulsen, som efter mandens død sælger ejendommen i 1916 til

Også Guldager er opført langs med landevejen med bolig i den ene ende og stald i den anden. I 1920 bygger Lars Peder Olsen en kostald for enden af huset op langs Kidbækvej, og senere opføres en lade, som skimtes mellem træerne.

Peder Domdal, der sælger til *Jens Laurids Jacobsen*, til *Mourids Jensen Overgaard*, til *Andreas Nielsen*, der flytter hertil fra Lundager i Haurids. Han sælger i 1935 Granly til *Lars Christian Karl Larsen*. Han er født i 1906 som søn af Jens Larsen i Sommerdal og gift med Amalie Skov fra Hogager. De får børnene Kirstine i 1940, Jens Peder i 1942, Margit i 1948, Knud Erik i 1953 og Irene i 1957.

I 1962 sælger han Granly til *Rogert Norre*, der sammen med sin svigerfar og Edvard Vingtoft hidtil har drevet en minkfarm på den jord i Tvis, hvor nu plejehjemmet ligger. Den flytter de nu til Granly. Rogert Norre, der bor på Klostervej, er født i 1918. Han er søn af bagermester Norre i

Tvis og gift med Ruth Nielsen, født 1925 som datter af Jens Christian Nielsen. De har børnene Jette, født 1945, Lars i 1948 og Jens Christian i 1950. I 1970 sælger de minkfarmen til afprøvningsfarmen for de fem vestjyske minkfodercentraler under navnet »Forsøgsfarm West«.

Guldager

Ejendommen på hjørnet af Herningvej og Kidbækvej hedder Guldager. *Lars Peder Olsen*, som i 1909 køber parcellen af gårdslagterne, tilkøber en parcel fra Sønderbak, hvorved den kommer op på godt 10 hektar. Lars Peder Olsen er født i Ud-

Grønlund ligger på Uglkærvej nr. 1, men det er ingen Uglkær-ejendom. Den er udstykket fra Smedegård i 1908 og har haft utrolig mange ejere. Dette billede af Grønlund er dateret til 1925.

by på Sjælland i 1885. Han gifter sig med Marie Kirstine Jensen, født 1888 som datter af Jens Christian Jensen i Ny Kibæk. De får børnene Jensine i 1917, Hans Kristian i 1919 og Jens Kristian i 1928.

Sønnen *Jens Kristian Olsen* overtager ejendommen i 1955, og sælger den igen i 1959 til *Vagn Brunsgaard Bek*, født 1931 i Engbæk i Nørre Felding.

Lergrav

Parcellen bliver i 1911 købt af *Mikkel Jensen*, der i 1914 sælger til *Carl Christian Danielsen*, der sælger til *Mikkel Christensen*, til *Jens Peder Jensen*, til

Peder Pedersen, til *Hans Sofus Lundsgaard*, som i 1927 sælger til *Jens Christian Jensen Vium*. Han er født i 1895 i Gudum og gift med Ane Catrine Nielsen, født 1891 i Aulum. De får sønnen *Aksel Jensen Vium* i 1929, som overtager ejendommen i 1967 og driver den videre.

Rosenlund

Herningvej 116 hedder Rosenlund. Fra 1912 til 1932 skifter den ejer 12 gange: *Hans Nielsen*, *Alfred Marius Jensen*, *Carl Christian Danielsen*, *Niels Marius Pedersen*, *Christian Jessen*, *Søren Christian Christensen*, *Otto Jepsen*, *Svend Knudsen*, *Johannes Jacobsen*, *Frederik Daae Jensen* og *Søren Sørensen Melvej*.

I 1932 går Rosenlund på tvangsauktion og bliver købt af *Peder Anton Davidsen*, født 1911 i Rønbjerg og gift med Ane Marie Pedersen, født 1905 i Øster Børsting. De får børnene Gudmund i 1934, Marius i 1937, Frode i 1942 og Betty i 1945. Ved siden af landbruget arbejder Peder Anton Davidsen som kok. Både til private gilder på gårdene og i forsamlingshuset har han dygtigt stået for maden.

I 1979 får sønnen *Frode Davidsen* skøde på ejendommen. Han gifter sig med Ingeborg Mathiesen, født 1943 i Skjern. Med i ægteskabet har hun børnene Søren, født 1959, Kirsten i 1965 og Bjørn i 1968.

Grønlund

Ejendommen Uglkærvej 1 hedder Grønlund. Den er udstykket fra Smedegård i 1908 til *Laust Jørgensen*, som flytter hertil fra Mosehuset i Uglkær med sin familie, og hvor de yderligere får datteren Jensine Petrea i 1908. Laust Jørgensen tiltræder derefter en stilling som fodermester i Borbjerg og flytter dertil i 1909. Her dør han imidlertid, og enken flytter tilbage til Tvis, hvor hun i Fønixminde får sønnen Laurits i 1910. Samme år bliver Grønlund solgt til *Jens Andreas Jensen*, gift med Dorthea Marie Jensen. De får i Grønlund Laurence Kirstine i 1911, Erna Margrethe i 1912, Ejner Marinus i 1914 og Viggo Folmer i 1915. I 1916 sælger Jens Andreas Jensen til *Peder Pedersen*, til *Jens Peder Pedersen*, til *Niels Toustrup Christensen*, til *Søren Christian Pedersen*, til *Laurids Pedersen*. Ved tvangsauktionen i 1936 tilfalder ejendommen *Niels Nielsen*, født 1891 i Torsted. Han er enkemand og gifter sig med Anna Terese Kristensen, født 1906 i Rønbjerg. Fra sit første ægteskab har han børnene Gudrun, født 1924, Christian i 1926, Jenny i 1927, Sigurd i 1929 og Karen Marie i 1933. I 1939 sælger han til *Sigurd Bøndergaard*, til *Anton Magnus Bøndergaard*, til *Thorkild Merrild Sørensen*, der i 1950 sælger til *Hermann Christensen*. Fjorten ejere i løbet af 42 år.

Med Hermann Christensen får Grønlund til gengæld en ejer, der driver ejendommen i en årække. Han er født i 1916 i Aulum og er gift med Hilda Sørensen, født 1918 i Aulum. De får børnene Knud i 1940 og Aase i 1944.

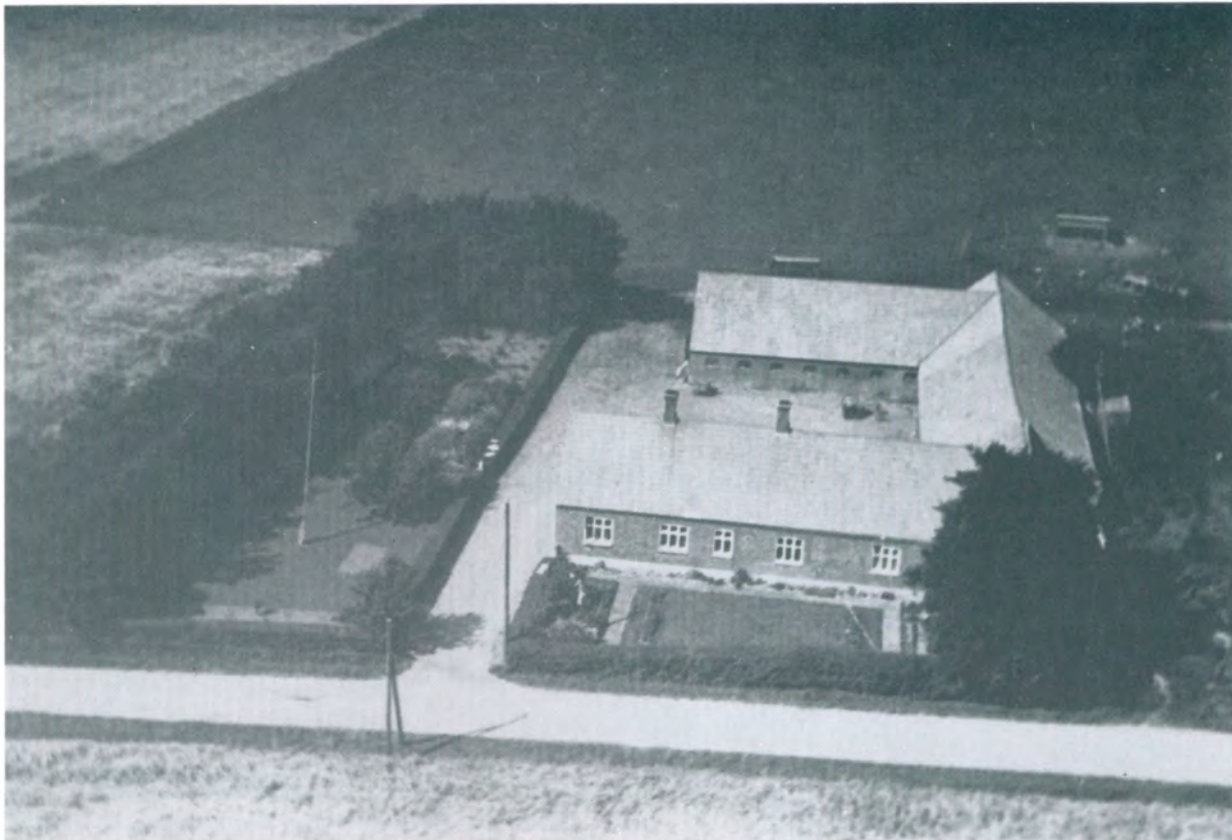
I 1983 sælger han jorden fra til Johannes Larsen i Nyborg og sælger bygningerne til *Laurids Møller Kæseler*, født 1952 i Væggerskilde i Brejning, og Birgith Conny Madsen, født 1958 i Harreskov, Aaskov. De får børnene Thilde i 1983 og Anders i 1985.

Nyborg

Ejendommens to hovedparceller er udstykket fra Smedegård i 1913 og solgt til *Niels Sørensen*, som året efter sælger til *Mads Kristian Emil Lind*, gift med Maren Pedersen. De får i 1915 datteren Poula. Samme år sælger de til *W. Lund* og *Andreas Pedersen*, der i 1916 sælger til *Christen Sandfær*, der tilkøber yderligere et stykke jord, så ejendommen kommer op på 17 hektar.

Christen Sandfær er født 1892 i Sandfær i Vind som søn af Jens Laursen Sandfær i Sønder Halgård. Han gifter sig i 1916 med Else Katrine Halgaard, født 1890 som datter af Jacob Halgaard i Nørre Halgård. De får børnene Sigrid i 1919 og Jens i 1922. I 1928 dør Christen Sandfær, kun 36 år gammel. Under arbejdet i marken overraskes han af tordenvejre og bliver dræbt af et lyn. Enken driver gården videre og sælger den i 1944 til datteren Sigrid og svigersønnen *Hans Larsen*, født 1921 i Østrup på Fyn. De får børnene Kristian i 1946, Bodil i 1948, Inger i 1951 og Johannes i 1956.

Foruden at drive gården engagerer Hans Larsen sig i kommunalpolitisk arbejde. I 1958 indvælges han i sognerådet i Tvis og bliver samme år dets formand. Ved kommunesammenlægningen i 1970 indvælges han i byrådet i Holstebro for partiet Venstre, hvor han sidder indtil 1978. Fra 1970 er han desuden medlem af Holstebro Skatteråd. Også i det kirkelige arbejde er han ak-

Det er ikke Nyborg, der er flyttet længere væk fra Smedegårdvej, men Smedegårdvej, der er flyttet lidt længere mod syd. I 1946 var Nyborg en trelænget gård med stuehuset i syd. Siden blev der bygget nyt stuehus, hvor der på billedet er have.

tiv. I 1961 indvælges han i menighedsrådet i Tvis og bliver rådets formand i 1973.

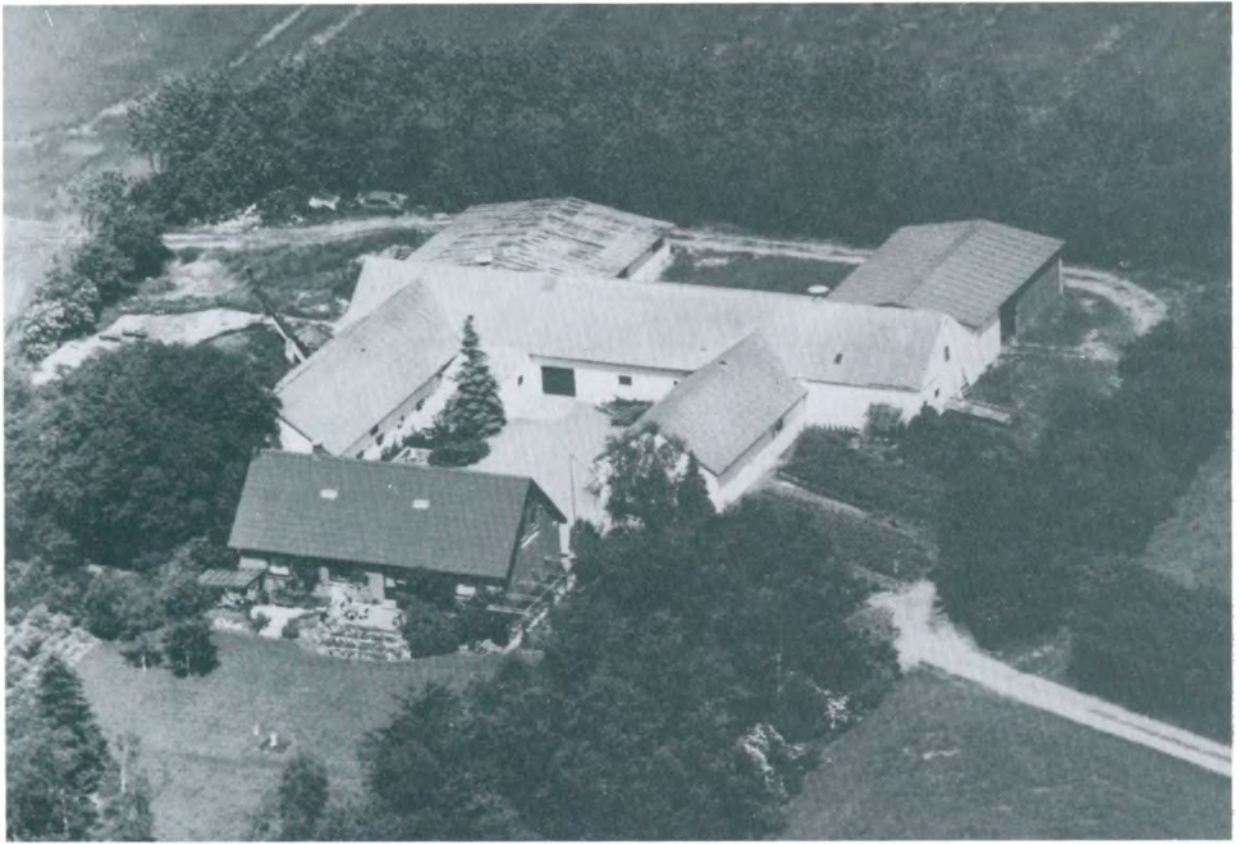
Sønnen *Johannes Larsen* overtager gården i 1980. Han gifter sig med *Lene Gjedding Hansen*, født 1959 i Aulum. De får børnene *Nikolaj* i 1979, *Kamilla* i 1982 og *Frederik* i 1986. *Johannes Larsen* udvider gårdens jordtilliggende, idet han i 1983 køber jorden fra *Grønlund* og i 1986 en del af *Lauralysts* jorder syd for *Engparken*.

Bækkelund

Jorden er udstykket i 1912 fra *Smedegård* til *Søren Pedersen*, der sælger til *Jens Mathias Poulsen*,

til *Jens Marinus Mortensen* og i 1918 til *Thomas Andersen*, der tidligere har ejet *Vester Høvids* og *Sønderlund* i *Tvislund*. Han sælger *Bækkelund* i 1923 til *Marius Mads Morten Quistgaard*, der videre-sælger til *Andreas Theodor Schubert*, født 1900 i *Nr. Felding* og gift med *Marie Nielsen*, født 1902 i *Ølby*. De får børnene *Edith* i 1924, *Henning* i 1929, *Oluf* i 1932 og *Jens Christian* i 1942. I 1942 køber han ejendommen *Stentoft* og sælger *Bækkelund* til *Poul Hakon Valdemar Kulmse*, der sælger til *Gustav Christensen*, der sælger til *Christian Kamstrup Nielsen*; han sælger den til *Robert Kjeldahl*, der sælger den til *Kristian Nielsen*.

I 1965 ejes *Bækkelund* af *Gustav Jensen*, der i

Et stykke hen ad markvejen fra Smedegårdvej og i læ af høje træer ligger Nørlund med moderniseret stuehus i syd og hvidkalkede avlsbygninger nord i gården.

1975 sælger den til *Henry Nygaard Kragelund*, født 1951 i Vinding og gift med Joan Kristensen, født 1955 i Ørbæk. De får børnene Martin i 1980 og Lone i 1982.

Nørlund

Peder Pedersen Sønderby udstykker i 1928 60 tønder land fra Smedegård til sin søn *Niels Sjøravad Sønderby*, som opfører ejendommen Nørlund nord for Halgård bæk. Han er født 1901 i Gellerup og gift med Else Kathrine Lauridsen, født 1902 som datter af Anders Lauridsen i Lille Gedbo. De får børnene Doris Katrine i 1930, Grethe

Marie i 1931, Elly Regina i 1933, Gudrun Irene i 1934, Inger Emilie i 1934, Gerda Solvejg i 1939, Anna Metha i 1940 og Bodil Margrethe i 1942.

I 1959 flytter Niels Sjøravad Sønderby til Lerbæk og sælger Nørlund til *Gerner Pedersen*, født 1917 i Nees og gift med Dagny Hansen, født 1915 i Randbøl. De får ingen børn, men tager en plejesøn til sig, Steen Riis, født 1953.

Gerner Pedersen sælger i 1987 Nørlund til *Peter Sidelmann*, født 1954 som søn af Harald Sidelmann i Mellem Grydholt. Han er gift med Lisbeth Halgaard, født 1959 som datter af Knud Evald Halgaard i Nørre Halgård. Parret får datteren Maja i 1986.

MAJGÅRD

Oprindelig hed den Lille Smedegård. Gården opstår midt i 1600-tallet, og *Jacob Pedersen* er den første beboer i Majgård vi hører om. Hans kones navn nævnes ikke, men det er formentlig hans søn Jesper Jacobsen, der dør i Majgård i 1678, 32 år gammel.

Knud Sigvartsen er den næste fæster i gården. Han gifter sig i 1679 med Anne Andersdatter fra Høvids, og de får børnene Knud i 1680, Anne i 1683, Maren i 1687 og Sigvart i 1690.

Denne søn *Sigvart Knudsen* overtager fæstet efter faderen. Hans kone hed vistnok Regina. Af børn får de Knud o. 1727, Mette o. 1729, en unævnt søn i 1731, Anne i 1734 og Maren o. 1736. Kirkebogen er sjusket ført i denne periode, så det kniber lidt med de præcise årstal.

Datteren Mette Sigvartsdatter gifter sig i 1750 med *Oluf Pedersen*, født i 1708 som søn af Peder Olufsen i Skautrup, og de fæster gården efter hendes far omkring 1755, da de flytter i Majgård fra Sønderhus. De har sønnen Sigvart, født 1752 og får i Majgård et par børn, der dør som små. I 1763 får de sønnen Christen og i 1766 Oluf.

Sønnen *Christen Olufsen* bliver den første selvejer i Majgård, som han køber i 1804. Han gifter sig med Anne Christensdatter, født 1772 som datter af Christen Laursen i Uhlund. Hun dør i 1804 i barselsseng med sit første barn. Det ses ikke, at Christen Olufsen har giftet sig på ny. I 1840 går han på aftægt og sælger Majgård til *Jens Nielsen Bro*, født 1814 som søn af Niels Andersen i Stenbrohus. Han gifter sig med Anne Jensdatter fra Vinding. De får børnene Ane i 1836, Christen i 1843, tvillingerne Jens Peder og Niels Peder

Christian i 1846, Anders Christian i 1849, Kirsten i 1852 og Inger Kirstine i 1855.

I næsten 35 år driver Jens Nielsen Majgård. I 1874 overdrager han Majgård til sønnen *Niels Peder Christian Jensen*, som året forinden har giftet sig med Ane Johanne Pedersdatter, født 1848 som datter af Peder Christian Pedersen i Sønder Halgård. De får børnene Jens Peder Christian i 1874 og Andreas i 1875.

I 1885 mageskifter han ejendommen til *Anders Mikkelsen*, der har en ejendom i Varhede bakker i Aulum. Han er født i 1839 i Nr. Felding og gift med Jensine Jensen, født 1844 i Snebjerg. Parret flytter til Tvis med børnene Mikkelt Peder, født 1871, Else i 1874, Kristen i 1877 og Lene i 1881. I Majgård får de yderligere Anine Kristine i 1887.

Anders Mikkelsen var veteran fra krigen 1864, en imponerende mand med stort fuldskæg og evne til at fortælle. I 1911 overdrager han gården til datteren Anine Kristine og svigersønnen *Anders Sørensen*, født 1886 i Meldgård i Tvislund som søn af Jens Sørensen. Parret får børnene Jens i 1912, Ingrid i 1915 og Aksel Michael i 1917.

I 1955 overtager sønnen *Aksel Michael Sørensen* gården. Han gifter sig med Mary Høgild, født 1935 i Aulum. De får børnene Ketty i 1956 og Anders i 1960.

Øster Majgård

En sten ud til landevejen fortæller, at her ligger Øster Majgård, som er opført af *Jens Sørensen* på den parcel af Majgårds jorder, som hans far ud-

I begyndelsen af 1920'erne opføres et nyt fritliggende stuehus i Majgård, og haven nyanlægges. Laden med møllen er stadig stråttækt, men bygningen til højre er nu ombygget til kostald i hele sin længde. Her var tidligere boligen i den nærmeste ende af stalden.

stykker til ham i 1944. Jens Sørensen, som har antaget navnet Majgård for sig og sine efterkommere, er gift med Marie Jacobsen, født 1919 som datter af Kjeld Jacobsen i Over Skautrup. De får sønnen Gunnar Majgaard i 1949.

Lille Majgård

Ejendommen er opstået som fæstehus på Majgård mark omkring 1857, da *Niels Christian Maltesen* fra Sevel lejer en parcel jord fra Majgård. Han er gift med Ane Marie Nielsen fra Måbjerg og de har datteren Ane Marianne, født 1853 i Måbjerg. I Tvis får de desuden Mette Marie i 1859 og Laurine Dorthea i 1867.

I 1874, da *Jens Nielsen* i Majgård overlader gården til sønnen, flytter han og hustruen selv ind i Majgårdhus, som de driver indtil 1884. Så sælger de til *Andreas Pedersen* fra Frederiks. Han gifter sig med Ane Cathrine Marentine Thomsen, født 1858 som datter af Thomas Nielsen i Munkbro.

De får børnene Lars Christian i 1885, Thomas i 1887 og Elisabeth i 1890. Samme år sælger de ejendommen til *Jeppe Christensen*, født 1861 i Sevel og gift med Ane Kirstine Olesen, født 1860 i Haderup. De får i Lille Majgård børnene Kristen i 1891, Ole i 1894, Kirstine i 1897, Laurits i 1898, Kristoffer i 1901 og Karl i 1902.

I 1920 sælger Jeppe Christensen ejendommen til *Thorvald Marinus Rasmussen*, født 1887 i Aulum

Da Niels og Frida Bendtsen kom til Sønder Majgård i 1944 var stuehuset stråtækt. Det bliver senere moderniseret og i 1958 opføres den store imponerende avlsbygning, der rummer både stald, lade og svinehus.

og gift med Maren Madsen, født 1882 i Hjerm. De får børnene Niels Lysgaard i 1910 og Henry i 1921.

I 1959 overtager sønnen *Niels Lysgaard Rasmussen* ejendommen, som han i mange år har drevet for forældrene. Han gifter sig med Jenny Sidelmann, født 1916 i Nr. Nissum. De flytter i 1963 til Humlum og sælger Lille Majgård til *Gunnar Elle-sen*. Han er født 1931 i Hjerm og gift med Anna Johanne Næsager, født 1943 i Frøstrup. De får børnene Karin i 1964, Per i 1965 og Hans i 1975.

Sønder Majgård

Mathies Mathiesen, gift med Karen Marie Andersen fæster i 1863 en stump jord og opfører et fæstehus. De får datteren Ane Marie i 1863 og forsvinder herefter ud af billedet.

Så flytter *Christen Nielsen Bro* fra Neder Munkbro med hustru og børn til dette sted på Majgård

mark, som siden overtages af sønnen *Niels Peder Christian Christensen*, kaldet Niels Christensen Bro. Han gifter sig med Mette Marie Jensen, født 1862 som datter af Jens Bekgaard Jensen i Kibæk. Parret får ingen børn. I 1882 forøger han ejendommens jordtilliggende ved køb af en parcel af Lauralyst jorder. Niels Christensen dør i 1927, og i 1932 skøder enken gården til plejesønnen *Morten Stokholm Knudsen*, født 1885 i Vinding og gift med Mariane Risom Pedersen, født 1885 i Haderup. De har tidligere boet i Spangsmose og er derfra flyttet til Vind. De har børnene Niels, født 1906, Anders i 1908, Vagn i 1912, Ejler i 1917, Emma i 1919, Klara i 1923, Christian i 1924 og Svend Erik i 1930.

I 1944 sælger han Sønder Majgård til *Niels Bendtsen*, født 1913 i Naur og gift med Frieda Sørensen, født 1917 i Holstebro. De får børnene Ole i 1946, Bent i 1950 og Anders i 1955.

I 1978 sælger Niels Bendtsen ejendommen til

Også i Majgårdhus var der bolig og kostald i samme bygning. I døren står enken Dorthea Kirstine Jensen. Den store pige i forgrunden er datteren Mette Marie, og de to mindre børn er tvillingerne Kjeld og Helene Kristine.

Annette Mark Gasseholm, født 1953 i Hjerm, som i 1985 forøger gårdens jordtilliggende ved køb af naboejendommen Damtoft, så hun nu har godt 100 tønder land.

Damtoft

I 1876 udstykker Jens Nielsen i Majgård en parcel til sin søn *Anders Christian Majgaard Jensen*, født 1849 og gift med Pedersine Nielsen fra Vind. Han sælger i 1880 ejendommen til *Kjeld Andersen*, født 1850 som søn af Anders Refning Christensen i Over Skautrup, gift med Petrine Nielsen, født 1854 som datter af Niels Christian Pedersen i Bækagerhus ved Munkbro. De får sønnen Anders i 1879, Anders Christian i 1881, Ane Marie i 1883, Nielsine i 1885, Lars Christian i 1887, Magnus i 1892, Elisabeth i 1894 og Anine i 1897.

I 1904 overtages ejendommen af sønnen *Anders Christian Skautrup Andersen*, som i 1911 sælger den til broderen Lars, dog med undtagelse af en parcel fra Lauralyst, som deres far tidligere har købt og lagt til ejendommen. På denne parcel opfører han gården Laulund.

Lars Christian Andersen gifter sig med Johanne Winther, født 1896 i Vindum. De får børnene Kjeld i 1922 og Christian i 1932. Lars Christian Andersen dør i 1955, og i 1963 overtager sønnen *Kjeld Skautrup Andersen* gården. Han er ugift og driver gården indtil sin død i 1985. Den bliver derpå solgt til *Annette Mark Gasseholm* i Sønder Majgård, som lægger jorden sammen med Sønder Majgårds jorder og sælger bygningerne til *Per Alsen*, født 1962 i Dronninglund og Marianne Bonde, født 1964 i Holstebro.

Majgårdhus

I 1890 bor her en daglejer ved navn *Christian Sachsen*. Han er født i 1857 i Slagelse og gift med Ane Katrine Hansen, født 1855 i Sorø.

Året efter sælger *Jørgen Olesen* Over Skautrup

til datteren og svigersønnen og flytter med sin kone og to hjemmeværende børn til Majgårdhus. Hustruen dør i 1918 og Jørgen Olesen i 1925, men allerede i 1917 flytter enken *Dorthea Kirstine Jensen* med sine børn fra Ny Lindholt til Majgårdhus, som hun får skøde på i 1920. Hun er enke efter Niels Andreas »Lindholt« Jensen.

I 1923 får *Knud Christian Jensen* skøde på huset, som han i 1933 sælger til *Kjeld Overgaard Nielsen*. Han har det indtil 1944. Så sælger han til *Robert Pedersen Kjeldahl*, der i 1946 sælger til *Niels Albert Jensen*. Han sælger til *Svend Aage Møller Rasmussen*, der bor her fra 1948 til 1956. Han sælger til *Ejnar Lauritsen*, der videresælger til smedemester *Kjeld Svendsen*, der har solgt smedeforretningen i Hovedgaden i Tvis. Efter mandens død sælger enken Gudrun Katrine Svendsen i 1984 huset til *Elin Hamborg* og *Bent Andersen*. De sælger i 1986 til *Jacob og Berit Muldbjerg*, Jacob Muldbjerg er født 1957 i Borris og gift med Berit Munk, født 1960 på Bornholm.

Forundringshuset

På den trekant af Lauralyst jorder syd for landevejen, som i 1882 bliver solgt til Niels Christensen Bro i Sønder Majgård, ligger et fæstehus. Herind flytter i 1864 *Lars Olsen*, født 1832 i Eggeslevmagle ved Skælskør, gift med Ane Cathrine Johannesen, født 1829 i Aulum. De flytter hertil med børnene Christen, født 1856 og Hans, født 1863, og får yderligere Karen Marie i 1865 og Else Margrethe i 1868. Efter Lars Olsens død i 1869 bor enken fortsat i huset sammen med datteren Karen Marie, som dør i 1895, hvorefter moderen fraflytter huset.

I 1905 flytter *Henrik Pedersen Jensen* ind i huset. Han kommer fra ejendommen Føniksminde på den modsatte side af landevejen, er fraskilt og bor alene. Han dør i 1915 - »fundet død på gulvet i sin bolig, en ussel jordhytte, hvor han boede alene« -

HALGÅRD

Selv om gården i det meste af den tid, vi kan følge den, har haft to fæstere, har navnet ikke noget at gøre med halve gårde. Det kommer af det gammeldanske ord *hali*, som betød 'langstrakte terrænformer, langstrakte marker'. I 1547 kaldes stedet for Hadelgaard, senere: Haldgaardt og Hald Gaard. Fra begyndelsen af 1800-tallet staves det Hahlgaard og Haahlgard i overensstemmelse med udtalen i dialekten i Tvis, indtil en nævenyttig korttegner i København finder på at stryge indlyds-h'et.

De langstrakte marker i Halgård lå langs med Halgård bæk, og luftfotografier i nyere tid har afsløret, at der allerede i jernalderen er drevet agerbrug ved Halgård. Gårdene nævnes første gang i 1547 og de to fæstere hedder *Mats Matsen* og *Søfrin Løcke*. Begge gårde lå dengang nord for bækken som en tvillinggård, og præstevejen - den nuværende Halgårdvej - gik lige igennem gården.

I 1664 hedder de to fæstere i Halgård *Peder Andersen* og *Jørgen Andersen*. Peder Andersens kone hedder Else og de har børnene Maren, Lauge, Anders, Jens og Johanne. Af dem overtager sønnen *Lauge Pedersen* fæstet efter faderen. Hans kones navn er ikke fundet, men parret får børnene Maren i 1688, Peder i 1691, Else i 1694, Anne i 1697 og Anders i 1701. I 1718 overtages fæstet af *Jørgen Christensen* fra Hessel i Mejrup, som gifter sig med Lauge Halgaards datter Maren Laugesdatter. De får børnene Johanne i 1719, Christen i 1721, Jens i 1723, Maren i 1725 og Else i 1728. I 1765 dør Jørgen Christensen Halgaard, 81 år gammel. Ingen af hans børn eller svigerbørn overtager fæstet i Halgård. Men hvem gør så? Ja,

nu begynder det at knibe, for kirkebogen har et hul fra 1735 til 1749. Vi mangler simpelt hen nogle oplysninger for at få kabalen til at gå op. Men inden vi prøver, så lad os se på den anden gårdpart i Halgård!

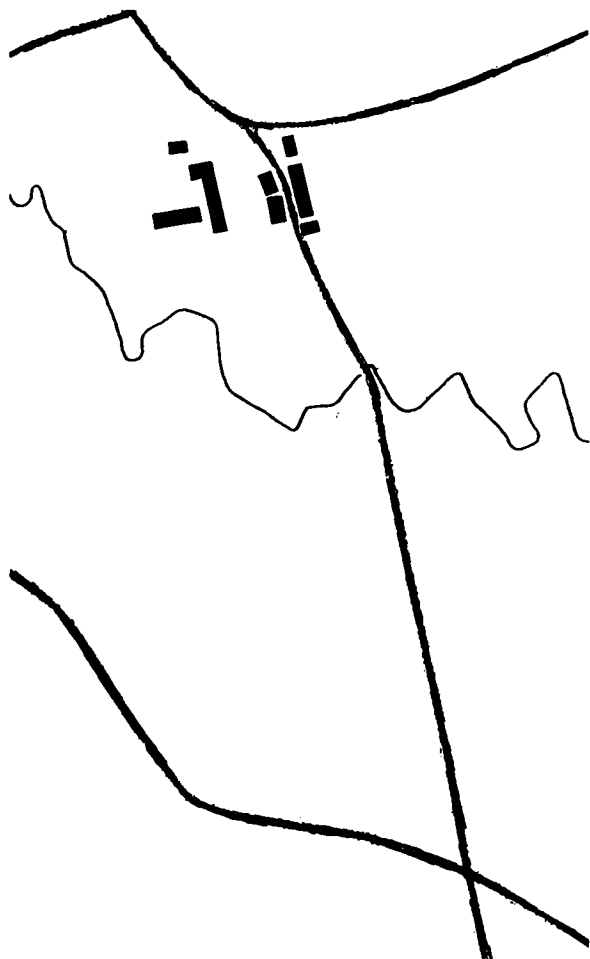
Fæsteren her hedder i 1664 *Jørgen Andersen*. Han er gift med den godt 20 år ældre Maren Christensdatter, som dør i 1685. Af deres børn er kun fundet Johanne, født omkring 1661. Hun gifter sig med *Niels Nielsen*, og han overtager fæstet efter svigerfaderen men dør i år 1700, kun 40 år gammel. To år senere gifter enken sig med *Jens Pedersen*, men hun dør i 1706. Det ses ikke, at Jens Pedersen har giftet sig igen. Han dør i 1722 i Halgård, 42 år gammel.

I 1770 hedder de to hoveripligtige bønder i Halgård *Peder Kjeldsen* og *Peder Jørgensen*. De kaldes naturligvis begge for Peder Halgård. Det gør det ikke nemmere.

Nørre Halgård

Peder Kjeldsen, som har den gårdpart, der senere bliver til Nørre Halgård, er født i 1716 som søn af Kjeld Madsen i Grønbæk. I sit første ægteskab har han datteren Karen. Med sin anden kone Maren Eriksdatter får han ingen børn, men hun har børnene Maren og Johanne Jørgensdatter fra sit første ægteskab.

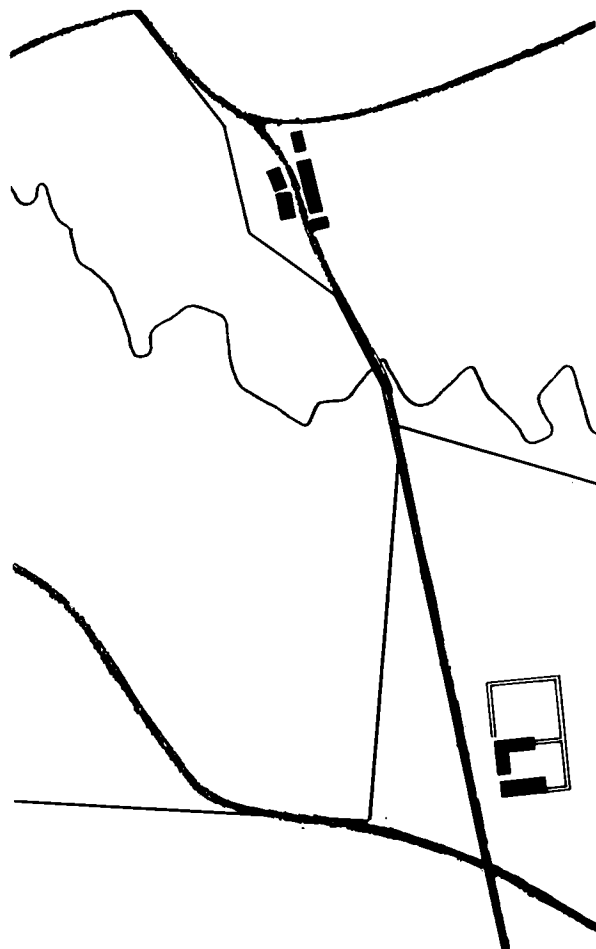
Denne datter Maren Jørgensdatter gifter sig med *Jeppe Christensen*, født 1736 som søn af Christen Laursen i Uhlund. Jeppe Christensen er enkemand efter Anne Bøjesdatter Høvids, som

Begge Halgårde lå endnu i 1803 nord for bækken. Morten Nygaards gård lå på engen vest for præstevejen, som gik lige igennem Jeppe Christensens gård. Nord for gården drejer vejen fra mod Uglkær.

dør i 1762 i barselsseng, 22 år gammel. Også Maren Jørgensdatter dør i barselsseng i 1773. Hun er 37 år og er netop nedkommet med sønnen Laust. Samme år gifter Jeppe Christensen sig for tredje gang, nemlig med Anne Pedersdatter, født 1749. Med hende får han sønnen Peder i 1780.

I 1804 køber Jeppe Christensen sin gård for 1075 rigsdaler og bliver dermed selvejer. Sønnen Laust Jeppesen, født 1773, overtager siden gården. Han gifter sig i 1801 med Anna Knudsdatter,

Da jorden udskiftes i 1803 mellem de to gårde, lægges skellet langs vejen vest om Jeppe Christensens gård. Gården vest for skellet flyttes syd for bækken og bliver til Sønder Halgård.

født 1779 som datter af Knud Pedersen i Lindholt. De får børnene Anne Marie i 1802, Jeppe i 1805, Kirstina i 1807, Knud i 1810, Karen Marie i 1814, igen en Knud i 1820. Laust Jeppesen har svært ved økonomisk at klare gården. Han forpagter noget af jorden bort, senere hele gården, som i 1825 går på tvangsauktion og bliver solgt til Frands Christensen, født 1791 i Moesgaard i Vinding. Han er gift med Ane Nielsdatter, født 1792 i Asp. I Nørre Halgård får de børnene Mette He-

lene i 1826, Hans i 1829 og Søren i 1834. Efter Ane Nielsdatters død i 1838 gifter Frands Christensen sig med Karen Sørensdatte, født 1815 som datter af Søren Didriksen i Nørgård Tvislund. De får børnene Ane i 1841, Johanne i 1844 og Kirstine i 1846.

Da Frands Christensen dør i 1849, sidder Karen Sørensdatte som enke på Nørre Halgård med to hold børn: sine egne tre og hendes mands tre børn fra første ægteskab. Hun er 34 år. Hun gifter sig så med sin fætter *Niels Christian Jensen*, født 1816 i Søndergård Tvislund som søn af Jens Nielsen, men også dette ægteskab bliver kort, idet Niels Christian Jensen dør i 1855, kun 39 år gammel. Året forinden har de fået datteren Ane Kirstine.

For anden gang er Karen Sørensdatte enke, og i 1856 gifter hun sig med *Kjeld Nybo Jacobsen*, født 1826 som søn af Jacob Christensen i Sønder Nybo. Dermed kommer den nuværende Halgaard-slægt ind på Nørre Halgård. De får børnene Nielsine i 1857, Jacob i 1859 og Søren Lund i 1861. I 1885 overdrager Kjeld Nybo Jacobsen gården til sønnen Jacob Jacobsen og går på aftægt.

Jacob Jacobsen gifter sig med Ingeborg Christensen, født 1866 i Nr. Felding. De får børnene Karen i 1887, Else Katrine i 1890, Kjeld i 1894, Jens Sognstrup i 1896, Harald i 1899, Kristian Sognstrup i 1901, Aksel i 1903.

I 1905 får Jacob Jacobsen ret til at antage navnet 'Halgaard' for sig og sine efterkommere. I sognets anliggender er han en meget aktiv mand, sidder i sogneråd og menighedsråd og bliver Tvis andelsmejeris første formand.

Sønnen *Jens Sognstrup Halgaard* overtager gården i 1937 og gifter sig med Maren Kristensen, født 1900 i Råsted. Som sin far er Jens Halgaard en meget udadvendt mand i sognet. Han er medlem af menighedsrådet, af repræsentantskabet for Holstebro Bank, kasserer i mejeriet, og fra 1946 til 1958 er han formand for sognerådet.

I 1961 bygger Jens Halgaard sig et hus lige vest for gården, Halgårdvej 7, og i 1963 sælger han Nørre Halgård til brodersønnen *Knud Evald Halgaard*, født 1929 i Vejrum som søn af Kjeld Jacobsen Halgaard. Han gifter sig med Mary Refsgaard, født 1935 i Mejrup. De får børnene Hanne Marie i 1956, Inge Elisabeth i 1959 og Niels Erik i 1963.

Sønder Halgård

Det står ikke klart, hvem der fæster den anden gårdpart i Halgård efter Jens Pedersens død i 1722. Hvis der overhovedet kommer en ny fæster. Stavnsbåndet indføres jo i 1733, fordi det kniber med at få unge karle til at overtage fæstegårdene. Ofte må herremanden enten tvinge eller lokke dem til det.

Måske er det netop det, der sker, da min 3 gange tip *Peder Jørgensen* i 1765 bliver gårdfæster i Halgård. Han er født i Mejrup og gift med Johanne Jensdatter fra Birch i Mejrup. De flytter til Halgård med sønnen Poul og får yderligere Jørgen i 1768, Jens i 1770, Mette i 1772, Peder i 1774, Maren i 1777, Anders i 1778, igen en Maren i 1782 og Anne i 1785.

Peder Jørgensen Halgård opnår at blive både sognefoged og lægdsmand i Tvis. På sine gamle dage overlader han fæstet til svigersønnen *Morten Pedersen Nygaard*, der i år 1800 gifter sig med datteren Mette Pedersdatter. Han køber i 1804 gården for 930 rigsdaler, og da jorden udskiftes mellem de to Halgårde, flytter han sin gård syd for bækken, hvor Sønder Halgård siden har ligget.

Parret får børnene Karen i 1801 og i 1804 og 1807 to dødfødte drengbørn. Herefter synes de at have forladt sognet, og som ny ejer kommer *Knud Christensen Bro* fra Husby, gift med Maren Gregersdatter. De flytter hertil med børnene Karen, Anne Marie og Gregers. I Sønder Halgård får de desuden Maren i 1816 og igen en Gregers i 1818.

Indtil omkring århundredskiftet gik præstevejen gennem Nørre Halgård. I 1897 bygger Jacob Halgaard nye avlsbygninger oppe på bakken, hvor gården ligger nu, og i 1900 opfører han stuehuset. Nu er det Uglkærvej, der går gennem gården. Billedet af Nørre Halgård er fra 1930.

Så bliver gården solgt til *Jens Sørensen Dyrmosé*, gift med Karen Iversdatter. Hun dør i 1820, og enkemanden gifter sig med Karen Nielsdatter. De sælger gården i 1822 og flytter til Nørre Felling.

Peder Christian Pedersen, som køber Sønder Halgård, er født i 1791 i Idom. Han er gift med Ane Henriksdatter, født 1801 i Asp. De får datteren Inger Marie i 1828. Ane Henriksdatter dør i 1831, og Peder Christian Pedersen gifter sig så med Anne Marie Jensdatter, født 1811 som datter af Jens Nielsen i Søndergård Tvislund. De får børnene Ane Kirstine i 1833, Petrine i 1839, Peder Lund i 1841, Jens Lund i 1844, Ane Johanne i 1848 og Inger i 1851.

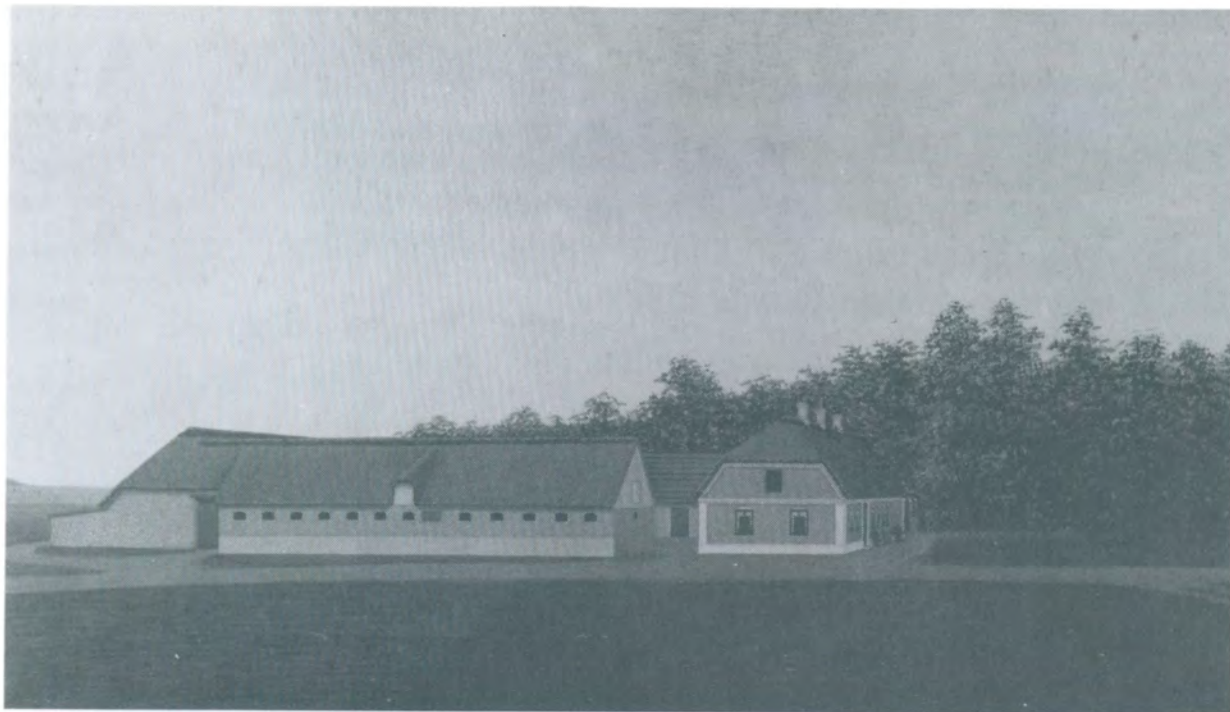
Peder Christian Pedersen skal have været ganske musikalsk. Han byggede selv de violiner, som han spillede på ved gilder rundt på gårdene. Des-

uden byggede han lodure, og folk kom ofte langvejsfra for at få ham til at reparere deres ure. Et lodur indbygget i væggen mellem to stuer findes der stadig spor af i stuehuset i Sønder Halgård.

I 1865 dør Peder Christian Pedersen, og moderen driver gården med hjælp fra de voksne sønner. I 1876 kommer svigersønnen *Jens Peder Jensen Majgaard* til, og han får skøde på gården i 1888, da moderen dør.

Jens Peder Jensen Majgaard er født i 1846 i Majgård som søn af Jens Nielsen Bro. Han gifter sig med Inger Pedersdatter, og de får børnene: Peder Christian i 1876, Jens i 1878, Marius i 1881, Ane Marie i 1884, Ane Kirstine i 1887 og igen en Marius i 1891.

I 1890 sælger han Sønder Halgård til *Niels Peder Mortensen*, født 1855 i Vildbjerg og gift med Maren Stensen, født 1861 i Hodsager. De kom-

Stuehuset på Sønder Halgård med de hvide striber vender gavlen ud mod Halgårdvej. Måske kan dette stuehus i alder konkurrere med stuehuset i Søndergård Tvislund. Det er opført mellem 1803 og 1834.

mer hertil fra Nr. Felding med børnene Marentine, Morten Kresten og Kristian og får yderligere Ane i 1892, Peder Marinus i 1893, Alfred i 1895, Abalone Alvilda i 1897, Laura Anine i 1899, Karl Vilhelm i 1900 og Peder Ferdinand i 1902.

I 1904 mageskifter han gården til *Jens Laursen* fra Sandfær, født 1860 i Dråby og gift med Sidsel Sandfær Christensen, født 1861 i Sandfær i Vind.

De har børnene Jens, født 1891, Christen i 1892, Jens Johannes i 1893, Marius i 1895, Laurids i 1897, Kirsten Marie i 1898 og Ejner Kristian i 1900. Jens Laursen antager i 1904 navnet Sandfær for sig og sine efterkommere.

Han dør i 1932 og herefter får sønnen *Laurids Sandfær* gården. Han gifter sig i 1943 med Anna Damtoft fra Borbjerg. De får ingen børn. I 1964 sælger Laurids Sandfær Sønder Halgård til

Knud Halgaard i Nørre Halgård, som lægger gårdens 50 tønder land til sin egen. Anna og Laurids Sandfær bliver boende indtil 1978 i Sønder Halgårds bygninger, som herefter sælges til *Jørgen Lindholm Pedersen*, født 1952 i Ry og gift med Jette Aas Nissen, født 1955 i Kolding. De får børnene Rasmus i 1978 og Nikolai i 1981.

Øster Halgård

Stenbrohus, som stedet oprindeligt hed, er opført omkring 1806 på den del af Sønder Halgårds jord, der hedder Stenbro ager. Jens Jensen Refning og Anders Nielsen Munkbro sælger i 1811 huset, som formentlig har været et aftægtshus, til Anders Niensens søn *Søren Andersen*, gift med Anne Kirstine Jensdatter. De får sønnen Jens i 1810. I 1813 sælger Søren Andersen huset til sin bror

Den østligste gård i Halgård ejerlav er Øster Halgård, det tidligere Stenbrohus, som her er fotograferet omkring 1962 før ombygning og modernisering. Bag gården ses skellet til Smedegård ejerlav.

Niels Andersen, født 1779 og gift med Kirsten Jensdatter fra Aulum. De bor først i Skautrup, hvor de får sønnen Anders i 1811. I Stenbrohus får de yderligere Jens i 1814, Christen i 1817, Else Katrine i 1823, Peder Christian i 1826, Ane Kirstine i 1829 og igen en Ane Kirstine i 1833.

Niels Andersen, der kaldes Niels Bro, er sognefoged i Tvis samtidig med, at han dyrker sin jordlod på 21 tønder land. Han dør i 1849, og sønnen *Anders Nielsen*, der er murer, driver ejendommen for moderen, indtil han selv overtager den i 1853. Han gifter sig i 1851 med Hendriette Sørensdaughter, født 1818 som datter af Søren Didriksen i Nørgård Tvislund. De får børnene Niels i 1857 og Søren i 1861.

I 1883 sælger Anders Nielsen Stenbrohus til svogeren *Jens Christensen*, der omkring 1860 har boet som indsidder i huset. Han er født i 1828 i Ramme og gift med Ane Kirstine Nielsdatter, og de får børnene Kirsten i 1857, Niels i 1859.

Jens Christensen står som ejer af Stenbrohus indtil 1895, men det er Mads Christian Christensen fra Timring, gift med Karen Andersen fra Hammershøj ved Sorø, der bor i huset i 1890. I 1895 bliver Stenbrohus solgt til *Niels Halkjær Nielsen Birkmose*, der i 1900 sælger til *Christian Nielsen Thomsen*, født 1860 i Kvong ved Nørre Nebel. Han er gift med Hansine Kristine Pedersen, født 1863 i Ansager. De kommer hertil med børnene Maren Kristine, Mette Sørine, Søren, Kristine,

og i Stenbrohus får de yderligere Otto i 1900, Viggo i 1903 og Peder i 1904.

Sønnen *Viggo Thomsen* overtager ejendommen i 1927, men sælger den til i 1930 til *Milner Hansen Jespersen*, som året efter sælger den til *Jens Johannes Sandfær*, som får tinglyst en deklaration, ifølge hvilken ejendommen skal hedde Øster Halgård. Han er født i 1893 som søn af Jens Laursen Sandfær i Sønder Halgård og gifter sig med Anna Jensen, født 1896 i Handbjerg.

Han driver gården indtil 1960. Så sælger han den til *Vagner Mølgaard Poulsen*, født 1929 i Hodsager og gift med Gerda Kristine Gasseholm, født 1933 i Aulum. De får børnene Anton i 1960, Viggo i 1961 og Anette i 1971.

Villemos

Ejendommen er udstykket fra Sønder Halgård i 1874 til *Jens Lund Pedersen*, født 1844 som søn af Peder Christian Pedersen i Sønder Halgård, gift med Mathilde Kristine Nielsen, født 1844 i Aulum. De får børnene Ane Marie i 1874, Ida Helene i 1875, igen en Ida Helene i 1878 og Petra i 1884.

Oprindelsen til navnet Villemos, som nævnes allerede i 1877, er ukendt. Udstykningen omfatter 112 tønder land, som Jens Lund Pedersen udstykker yderligere. Ejendommen er således reduceret til 24 tønder land, da han i 1890 sælger den til svogeren *Jens Peder Jensen Majgaard*, der samme år sælger Sønder Halgård. Bygningerne lå oprindeligt dér, hvor jernbanen bliver anlagt i 1903-1904, så Jens Peder Jensen flytter dem op på bakken, hvor de nu ligger.

I 1926 overtager sønnen *Jens Jensen* ejendommen. Han er født i 1878 og er ugift. Han driver ejendommen med sin søster Ane Marie Jensen, født 1884, som husbestyrerinde.

I 1945 bliver ejendommen solgt til bestyreren af Kaas i Lime *Niels Bjerre Jacobsen*, født 1908 i Borbjerg og gift med Signe Poulsen, født 1918

som datter af Jens Peder Poulsen i Aagård. De har børnene Svend Erik, født 1938, Jytte i 1943, Ilse i 1949 og Jacob i 1962. I 1980 køber Jacob Halgaard i Fjald jorden, som han sammenlægger med sin egen. Bygningerne sælges til *Peder Rahbek*, som i 1983 sælger til *Per Sten Jørgensen*, født 1944 i Holstebro og gift med Ruth Hansen, født 1947 i Næstved. Parret har børnene Rasmus, født 1977 og Christian i 1979.

Vidtskue

Da *Jens Lund Pedersen* i 1890 sælger Villemos, køber han 6 tønder land fra Nørre Halgårds jorder og opfører her et husmandssted, som han kalder Lundager. I 1918 sælger han stedet til sin svoger *Niels Peder Christian Jensen*, gift med Ane Johanne Pedersdatter. De har tidligere ejet Majgård, som de i 1885 mageskiftede med en ejendom i Aulum. De driver Lundager indtil 1929. Så sælger de til *Knud Kristensen*, født 1891 i Sunds og gift med Thomine Jessen, født 1895 i Esbjerg. I 1950 sælger han stedet og bygger huset Aldershvile på den modsatte side af landevejen - i dag Herningvej 96.

Lundager bliver købt af *Henry Jensen Smed*, der straks videresælger til *Søren Sørensen* fra Råsted, der i 1953 sælger til *Frede Sahlholt Nielsen*. I 1962 køber *Nis Peter Nissen Aalbæk* ejendommen, efter at han har solgt Gl. Lindholt. Han kalder sin nye ejendom for Vidtskue og driver den indtil 1969. Så sælger han den til *Olga Isager Jensen*, gift med Holger Ølgaard Jensen, der indretter minkfarm på Vidtskue og i 1972 opfører en moderne privatbolig nærmere Herningvej.

Halgård skole

Halgård skole er oprettet i 1887, da Nr. Felding-Tvis kommune køber en smal parcel vest for Halgårdvej fra Sønder Halgård og opfører en skolestue med bolig for en enelærer. Den første lærer i Halgård er *Marius Frederik Hansen* fra Fyn og net-

Indtil 1959 var skolen i Halgård et enelærerebbede med store klasse og lille klasse. Skolestuen kan her lige netop anes bag lærerboligen, som i dag er pedelbolig ved den flere gange udvidede Halgård skole.

op færdiguddannet fra Jonstrup seminarium. Han er gift med Karen Pedersen og de får datteren Karen Margrethe i 1888. I 1889 flytter han til egnen omkring Assens, hvorfra hans kone stammer. Også den næste lærer *Jørgen Nielsen* bliver her kun i to år. Han er født i 1856 i Tyrsted ved Horsens og gift med Jensine Kirstine Jensen, født 1857 i Vedslet ved Skanderborg. De kommer hertil fra Horsens med datteren Marie Leonora, født 1888. I Tvis får de yderligere Betty Sigrid i 1889.

I 1891 bliver *Karl Mathæus Jensen* ansat som lærer ved Halgård skole. Han er født i 1859 i Hjerm og gift med Kirstine Jensen, født 1866 i Hjerm. De flytter hertil med børnene Kirstine

Marie, født 1889, og Jens, født 1890. I Tvis får de børnene Jenny Madsine Elisabeth i 1892, Sofie Elisabeth i 1893, Carl Christian i 1895, Gerda i 1897, Dagny i 1898, Jens Christian i 1899 og Hedevig Augusta i 1902.

I 1903-1904 hedder læreren i Halgård *Kristen Abildtrup*, og i august bliver *Jens Jensen* ansat som lærer. Han er født 1878 i Gettrup og gift med Anna Louise Cathrine Poulsen. De får sønnen Halvor i 1906.

I 1909 efterfølges han af *Christian Peder Andersen*, som er født i 1865 på Sjælland og gift med Ane Katrine Henriksen, født 1867 i Ulfborg. De flytter i 1913 til Horsens og efterfølges af *Andreas*

Som regel er børn stillet op til fotografering på skolebilleder. Her har fotografen fået lov at komme ind i skolestuen på Halgård skole, hvor lærer Barbesgaard underviser lille klasse i 1938.

Karl Østergaard Rasmussen, født 1886 i Vedslet og gift med Asta Katrine Marie Jensen, født 1886 i Jerslev i Vendsyssel.

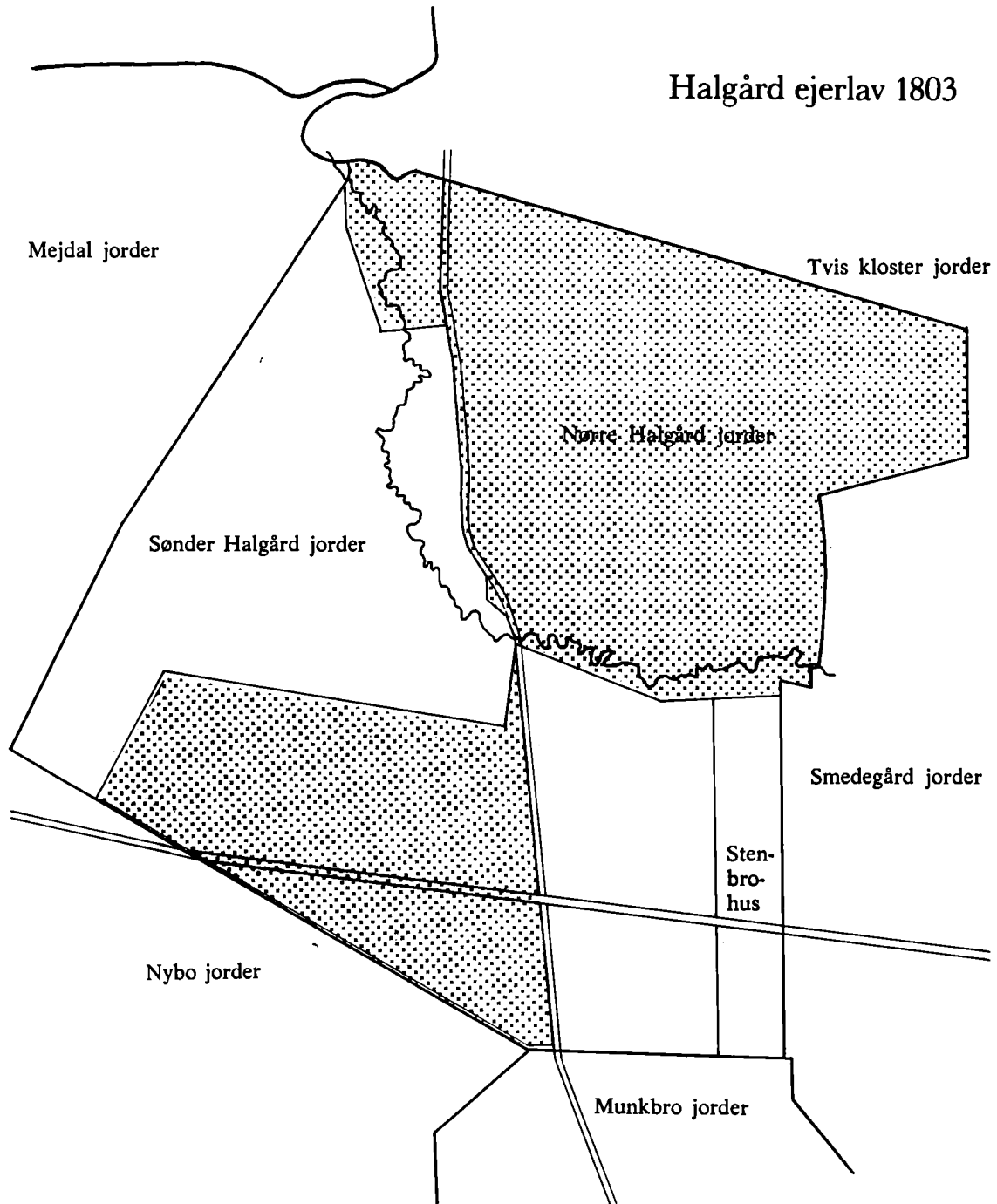
Med *Aage Christian Olsen Barbesgaard* kommer der endelig en lærer til Halgård, der bliver her i en årrække. Helt præcis: fra 1915 til 1953. Han er født i Tim i 1887 og gift med Agnetha Jessen, født 1892 i Obbekær ved Ribe. De får børnene Henry i 1916, Eva Ruth i 1918, Dorthea Synnøve i 1921 og Peder Øe Barbesgaard i 1925.

Lærer Barbesgaard går på pension i 1953 og i 1954 bliver *Søren Gerhard Sørensen* ansat som enelærer. Han er født i 1906 i Gørlev på Sjælland og gift med Ane Kirstine Lauridsen, født 1903 i Nr.

Nissum. Parret flytter hertil fra Østerled ved Dronninglund med børnene Karin, født 1934 og Gunhild, født 1938.

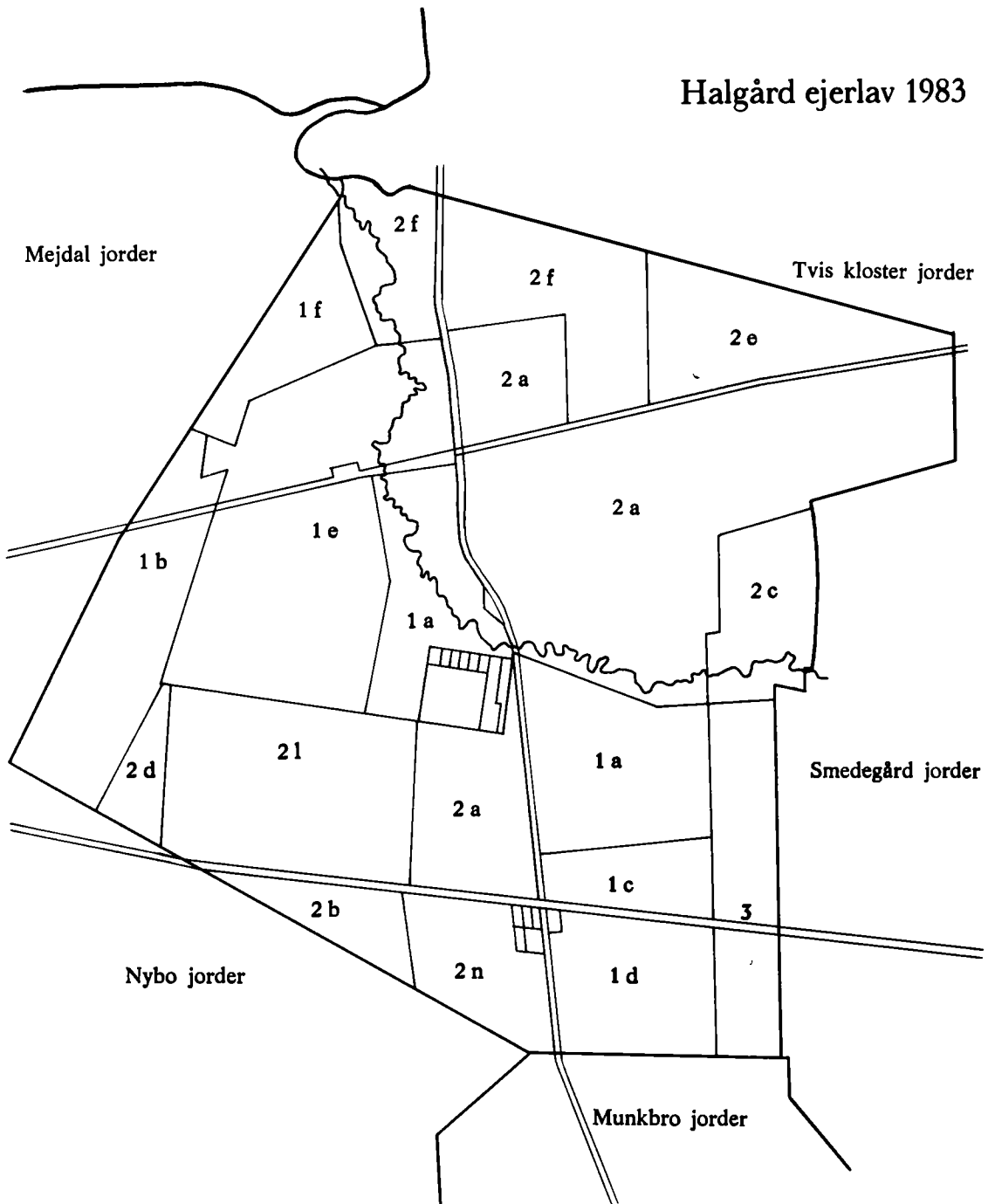
Indtil 1959 undervises børnene i Halgård skole af en enelærer, som har både store klasse og lille klasse som tilfældet er ved sognets øvrige tre skoler. Den nye folkeskolelov skal nu føres ud i livet, og sognerådet beslutter at udbygge Halgård skole til en 4-klasses skole. Den nye skolebygning står færdig i 1961, men en udvidelse bliver aktuel allerede i 1968 på grund af den eksplosive befolkningstilvækst i Mejdal. I 1978 udvides Halgård skole på ny til at rumme 14 normalklasselokaler foruden faglökalerne. Halgård skole er herefter

Halgård ejerlav 1803

*Måske synes denne fordeling af Halgård-jorden fra 1803 lidt besynderlig, men formålet med udskiftningen af jorderne var både at fastslå skelle-
ne og sikre de to gårde lige andele i udmarken, indmarken og engene. Senere får Stenbrohus en del af Sønder Halgårds jord.*

Halgård ejerlav 1983

I 1844 får ejendommene matrikelnumre og Sønder Halgårds jorder får nummer 1, fordi landmålerne begynder at opmåle fra vest mod øst. Nørre Halgård får nummer 2 og Stenbrohus nummer 3. De senere udstykkede parcellers numre viser, hvor de oprindelig er udstykket fra.

en to-sporet skole med børnehaveklasse til og med 7. klasse. Derefter fortsætter eleverne i 8. 9. og eventuelt 10. klasse i Tvis skole, som har denne overbygning.

Gerhard Sørensen udnævnes til førstelærer i 1960 og siden til skoleinspektør i takt med skolens vækst. I 1972 trækker han sig tilbage og som ny skoleinspektør ansættes *Svend Dahl*, født 1933 i Århus, gift med Birgit Hansen, født 1936 i Horsens. Parret har børnene Anders, født 1963, Søren i 1964, Jakob i 1970 og Astrid i 1972.

Vester Halgård

Søren Andersen, født i Nygård i 1857 som søn af Anders Lund Sørensen, gifter sig i 1884 med sin kusine Johanne Henriksen, født 1859 som datter af Henrik Frøjk Sørensen i Nørgård Tvislund. Kort efter brylluppet køber Søren Andersen en udstykning fra ejendommen Villemos af Jens Lund Pedersen og opfører ejendommen Vester Halgård, som ved køb af yderligere et par parceller kommer op på 60 tønder land.

Parret får børnene Anders i 1884, Ane Kirstine i 1886, Marie Katrine i 1889, Henrik i 1891, Marianne i 1893, tvillingerne Diderikke og Jens i 1896, igen et tvillingpar Diderikke og Jens i 1897, igen tvillingerne Jensigne og Ane Kirstine i 1898, Johanne i 1900 og Vilhelmine i 1903.

Søren Andersen driver gården indtil 1927. Så overdrager han den til sønnen *Anders Andersen*. Han er ungkarl og driver Vester Halgård indtil 1948 med sin søster Marianne Johanne Andersen som husbestyrerinde. I 1948 sælger han gården til *Jens Peder Raundahl*, født 1920 i Nørre Lem og gift med Frida Hindkjær, født 1923 i Sir. De får børnene Anton i 1949, Holger i 1953 og Karoline i 1955.

I 1973 sælger Peder Raundahl Vester Halgård til *Henning Sloth Pasgaard* fra Hygum, gift med Ruth Hougaard Klausen. De får børnene Vibeke i 1976, Tina i 1977, Bo i 1983 og Claus i 1985.

Ellegården

Ejendommen er oprettet i 1927 som statshusmandsbrug af *Niels Peder Krath*, der køber jorden af Nørre Halgård. Han er født i 1890 i Mønsted og gift med Agnes Frandsen, født 1895 i Tommerup på Fyn. Niels Peder Krath er banearbejder og bor i vogterhus nr. 5 på Halgårdvej, inden han slår sig ned som statshusmand. Parret får børnene Rosa i 1919, Alfred i 1922, Gerda i 1925, Grethe i 1927, Hans i 1929 og Bente i 1937.

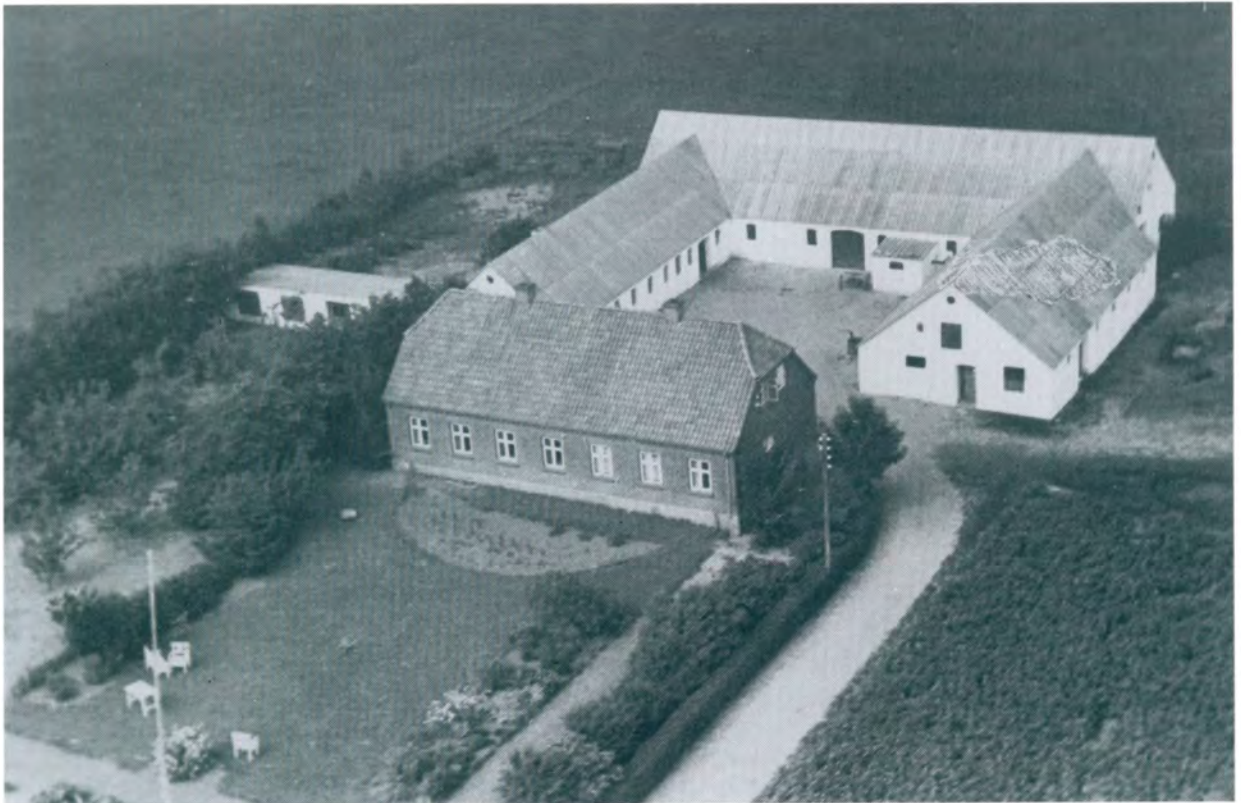
I 1945 sælger han ejendommen og flytter til Tvis. Ellegården skifter herefter hyppigt ejer, indtil den i 1950 bliver købt af *Gustav Christensen*, der flytter hertil fra Nørre Felding, men som tidligere har haft ejendommene Hedelund og Bækkelund i Tvis. Han er født i 1907 i Borbjerg og gift med Ida Syrene Jensen, født 1914 i Farsø. De har tvillingerne Kaj og Bent, født 1938, Vagn Aage i 1940 og Bodil i 1947.

Gustav Christensen sælger to parceller fra på henholdsvis 1 og 4 tønder land, der bliver til ejendommene Halgårdvej 6 og 8. I 1973 overtager sønnen *Vagn Christensen* Ellegården. Han har bofællesskab med Lis Hansen, født 1939 i Holstebro. Parret har datteren Anette, født 1971.

Fjald

Fjald er et gammelt marknavn for den del af Nørre Halgårds ager, der ligger op mod landevejen. Hvad bonitet angår er det noget af den bedste jord i Halgård. Til ejendommen hører yderligere en jordlod helt nordøst i ejerlavet. Denne jord udstykker Jacob Halgaard i 1936 til sønnen *Aksel Halgaard*, født 1903 i Nørre Halgård. Han gifter sig med Nanna Nørgaard, født 1911 som datter af Christian Nørgaard i Nørgård Tvislund. De får børnene Jacob i 1937, Christian i 1940, Ingeborg i 1946, Helge i 1950 og Katrine i 1953.

I 1970 overtager sønnen *Jacob Halgaard* ejen-

Ejendommen Fjald ved Herningvej er i dag et helt kompleks af bygninger i røde mursten, men sådan så ejendommen ud i 1949. Såvel stuehus som avlsbygninger udgør stadig kernen i den nuværende gård.

dommen, og forældrene flytter til huset Herningvej 87, som Jacob Halgaard har opført i 1962. Han er gift med Karen Louise Nielsen, født 1939 i Øster Tørslev. Parret har børnene Mette, født 1966 og Rikke i 1969. I 1981 bliver Jacob Halgaard indvalgt i Holstebro byråd for partiet Venstre.

Husmandssted

På Sønder Halgårds mark op mod landevejen lå der i femten år et husmandssted på 10 tønder land, som *Peder Lund Pedersen* får skøde på i 1882. Han er født i 1841 som søn af Peder Christian Pedersen i Sønder Halgård og gifter sig i 1881 med

Karen Johanne Kirstine Olesen, født 1853 i Hodsager. Parret får datteren Ane Marie Kirstine i 1882, men moderen dør efter nedkomsten, og faderen gifter sig samme år med Ane Marie Sørensens, født 1860 i Hjern. De får børnene Peder Christian i 1883, Søren i 1885, Mette Kirstine i 1888, Marius Lund i 1890, Henrik Lund i 1893 og tvillingerne Niels og Ane Kirstine i 1900.

I 1888 sælger Peder Lund Pedersen stedet og bor derefter i et hus på Nørgård mark i Tvislund indtil familien flytter på fattiggården i Nr. Felling. Sønnen Henrik Lund Pedersen har i bogen »Drengen fra Varhede bakke« givet en personligt farvet skildring af sin egen, sin fars og sin farfars livshistorie.

Endnu i 1955 lå Halgård smedie helt ude på hjørnet ved Herningvej og Munkbrovej. Da vejen skulle udvides, måtte smedien vige, og en ny blev opført længere tilbage på grunden.

Husmandsstedet på Sønder Halgård mark bliver købt af *Anders Christian Jensen*, der flytter her til fra Højlund på den anden side af landevejen. Han bor her indtil 1907. Så sælger han til *Jens Laursen Sandfær* i Sønder Halgård, som på ny lægger jorden ind under Sønder Halgård og nedlægger husmandsstedet.

Højvang

Jorden er udstykket fra Øster Nybo, og gården er opført af *Kjeld Grønbæk*, født 1911 som søn af Diderik Dideriksen Grønbæk. Han gifter sig med Karen Bjerg, født 1921 i Ulfborg. De får tvillingerne Jacob og Diderik i 1945. I 1949 overtager

Kjeld Grønbæk sin fødegård efter sin broder og sælger Højvang til *Anker Magnus Jensen*, født 1921 som søn af Iver Jensen i Lille Soels. Han gifter sig med Ane Marie Bjerg, født 1918 i Råsted. De får sønnerne Hans i 1951 og Vagn i 1953. Ved siden af landbruget driver faderen maskinstation på Højvang, mens sønnen Vagn har opført en minkfarm ved gården.

Højlund

I 1834 bor *Ane Pedersdatter Skindbjerg* som almisselem i et hus på Halgård mark syd for landevejen. Hun er enke efter Anders Pedersen Skautrup, og hos hende bor datteren Mette Kirstine,

Huset over for smedien kan ikke skjule, at der var butik her engang. Det var Halgård købmanden, som desuden havde en benzinstander, så også bilisterne på Herningvej kunne betjenes.

som har en datter Anne Marie Jensdatter. Hvad der bliver af dem efter Ane Pedersdatters død i 1837, vides ikke. Huset er tilsyneladende blevet nedlagt eller har stået ubeboet i de følgende mange år.

Den jord, hvorpå huset lå, bliver i 1880 udstykket fra Sønder Halgård til *Anders Christian Jensen*, født 1849 som søn af Jens Nielsen Bro i Majgård. Han gifter sig i 1877 med Pedersine Nielsen, født 1856 i Vind. De får børnene Ane Nielsine i 1880, Ane Kirstine i 1884, Anders Christian i 1886, Jens i 1889, Marianne Johanne i 1891, Johanne i 1893 og igen en Jens i 1899.

I 1888 sælger Anders Christian Jensen ejendommen Højlund til *Eskild Lind* og køber i ste-

det husmandsstedet på den anden side af Herningvej. Eskild Lind er født 1853 i Holstebro og gift med Ane Kirstine Simonsen, født 1858 i Vandborg. De får børnene Ane Marie i 1883, Helene Methea i 1887, Mathias Christian i 1888 og Cecilie Petrea i 1889.

I 1891 mageskifter Eskild Lind ejendommen til *Christian Burlund Nielsen*, som i 1894 sælger ejendommen til *Melchior Olesen*, født 1851 i Borbjerg og gift med Ane Katrine, født 1849 i Mejrup. De får børnene Ole i 1888, Karl i 1890 og Kresten i 1894.

Sønnen *Ole Melchior Olesen* overtager ejendommen efter forældrene i 1918. Han er gift med Madsine Laursen, født 1889 i Over Feldborg.

I kriseårene i 30'erne går den på tvangsauktion og bliver i 1935 solgt til *Svend Aage Gudiksen* fra Spøttrup i Salling, gift med Gerda Christensen. I 1947 overtager Gudiksen sin fødegård i Salling og sælger Højlund til *Kristian Søndergaard*, født 1918 i Salling og gift med Dagny Thomsen, født 1918 i Snedsted i Thy. De får børnene Aage i 1940, Verner i 1943 og Lilly i 1950.

Halgård smedie

I 1933 køber *Ejnar Richard Knudsen* en parcel på hjørnet af Herringvej og Munkbrovej. Her opfører han bolig og smedie og nedsætter sig som smedemester. Han er født i 1906 i Ejsing som søn af Knud Knudsen i Brohuset. I 1935 gifter han sig med Hilda Poulsen, født 1912 i Holstebro som datter af Jens Peder Poulsen i Neder Munkbro. De får børnene Flemming i 1937, Olga i 1939, Knud i 1943, Margit i 1945, Bodil i 1950 og Poul Erik i 1952.

Den oprindelige smedie lå ud mod landevejen, men da vejen skulle udvides, bliver smedien nedbrudt og en ny opført bag ved boligen. I 1973 overtager sønnen *Flemming Knudsen* smedien. Han har i 1961 købt en grund bag ved smedien og opført sig en bolig. Han gifter sig med Kitte Teglborg, født 1939 i Neder Feldborg. De får datteren Lene i 1963.

Halgård købmanden

Huset på hjørnet over for smedien kan ikke skjule, at her var butik engang. Her boede Halgård købmanden, som forlængst har måttet dreje nøglen om. Men i 1928 så *Peder Christian Jensen*, at der var basis for en købmandsforretning her, så han købte grunden fra Øster Nybo og byggede en butik med tilhørende bolig. Foruden dagligvarer forhandlede han korn og foderstoffer, og som en rigtig landevejskøbmand havde han benzinstander med håndpumpe.

P.C. Jensen, som han blev kaldt, er født i 1876 i Sønder Halgård som søn af Jens Peder Jensen Majgaard og gift med Dora Lysager. De får sønnen Aage Lund Jensen. Efter hustruens død gifter han sig med Ida Claudine Clausen, født 1895. De flytter hertil med datteren Ruth, født 1926 i Herning.

Efter P.C. Jensens død i 1944 viderefører hustruen forretningen bistået af datteren og svigersønnen, indtil den i 1949 bliver solgt til *Knud Rasmussen*, som bygger et pakhus bag forretningen. Handelen med korn og foderstoffer tager efterhånden et sådant opsving, at denne del udskilles som selvstændig virksomhed i 1961 under navnet Halgård Korn A/S, senere købt af firmaet H. Svendsen og co. Fra 1979 ejes det af Aktieselskabet af 1/11 1977, som fører firmanavnet »Vestjysk korn«.

I 1966 bliver købmandsforretningen solgt til *Hans Eriksen*, som året efter sælger til *Tage Hansen*. Han er den sidste købmand på stedet. I 1973 må han lukke. Bygningerne bliver solgt til *Knud Søren Mikkelsen*, som driver en frugt en gros forretning fra stedet. Han er født i 1933 på Mors og gift med Inga Knak, født 1938 i Nees. De har sønnerne Jan, født 1962 og Kim i 1970.

Halgård tømrerforretning

I 1941 køber tømrer *Frede Majgaard* en parcel af Halgårdkøbmandens jord og opfører her en bolig med tømrerværksted. Han er født i 1914 i Aulum og gift med Kirstine Margrethe Andersen, født 1916 i Brande. De får sønnerne Niels Andreas i 1944, Jens Kristian i 1945 og Anders Peter i 1952.

I 1975 overtager sønnen *Jens Kristian Majgaard* huset. Han er gift med Jonse Carlsen, født 1946. Parret har børnene Pia, født 1968, og Troels i 1973. Jens Majgaard nedlægger tømrerværkstedet, og ejendommen tjener herefter udelukkende som privatbolig.

NYBO

Villats Nielsen hedder fæstebonden i Nybo i 1547. Det er ikke så helt lidt han skal af med i landgilde til herremanden på Tvis kloster: 4 ørtug rug og 3 ørtug byg, 1 pund smør, 1 skovvogn, 1 svin, 1 lam, 1 gås, 2 høns, 1 fødenød samt gæsteri. Fødenød var kvæg, som tilhørte herremanden, men som fæsteren skulle opfede. Og gæsteri var pligt til at yde husly for herremandens gæster og disses heste, men i praksis var det vistnok erstattet af en afgift i penge.

I 1664 synes Nybo at rumme to gårdparter. Fæsterne hedder *Knud Pedersen* og *Thue Pedersen*, og de to gårdparter er, hvad hartkornet angår, lige store: 8-7-0-2. Ved opmålingsmatriklen i 1688 sættes Knud Pedersens gårdpart til 7-5-1-1, mens den anden gårdpart, som efter Thue Pedersens død er overtaget af sønnen *Peder Thuesen*, sættes lidt lavere: 7-3-3-1. Det er ganske store gårdparter efter hartkornet at dømme.

Som de andre gamle tvillinggårde i sognet Halgård, Tvislund og Skautrup ligger også de to gårde i Nybo ved siden af hinanden, og først efter udflytningen omtaler kilderne dem som Nørre og Sønder Nybo. Hvem af Nybo-folkene, der boede hvor, er derfor ikke helt klart.

Nørre Nybo

Men formentlig boede *Thue Pedersen* i den gårdpart, der senere bliver til Nørre Nybo. Han er gift med *Anne Pedersdatter*, og de har børnene *Frans* og *Peder*. *Thue Pedersen* dør i 1681, 73 år gammel, og *Anne Pedersdatter* i 1682, 79 år gammel.

Sønnen *Peder Thuesen*, der overtager fæstet, er født omkring 1635 og dør i 1710. Han gifter sig med *Anne Nielsdatter*, født omkring 1644. De får børnene *Anne* i 1683, *Karen* i 1685, *Thue* i 1688, *Niels* i 1692.

Efter *Peder Thuesen* følger en ikke nærmere navngivet *Peder Nybo*, som er gift med *Lisbeth Jensdatter*, født 1698 som datter af *Jens Jensen Stokvad*. De får børnene *Niels* i 1720, *Christen* i 1722, *Johanne* i 1725 og igen en *Christen* i 1731.

Han flytter senere med sin familie til *Stokvad* og i 1756 overtager *Jens Jørgensen Halgaard* fæstet i Nybo. Han er født i 1723 som søn af *Jørgen Christensen Halgaard* og gift med *Kirsten Jensdatter*, født o. 1737. De får børnene *Jørgen* i 1757, *Inger* i 1758, *Maren* i 1760, *Jens* i 1761, *Inger* i 1763, *Anna* i 1767, *Johanne* i 1768, *Anne* i 1773 og igen en *Jørgen* i 1776. Omkring 1779 flytter *Jens Jørgensen* fra Nybo til *Morre*, hvor han bor som indsidder og ernærer sig som daglejer.

Det er *Peder Olufsen* fra *Majgaard*, som overtager fæstet i Nybo kort efter at han i 1778 gifter sig med *Maren Pedersdatter* fra *Hingebjerg*. De får børnene *Else* i 1779, *Peder* i 1784 og *Anne* i 1787. *Peder Olufsen* køber i 1804 sin gård til ejendom for 1150 rigsdaler. Datteren *Else Pedersdatter Nybo* gifter sig i 1803 med *Poul Lauridsen* og de overtager gården, da forældrene går på aftægt. *Peder Olufsen* drukner i 1810 i *Vegen Å* på vej hjem fra *Holstebro*.

Poul Lauridsen er søn af *Laurids Christensen Teglblænder* i *Sommerdal* på *Tvis kloster mark*, og i ægteskabet med *Else Pedersdatter* får de

børnene Peder i 1804, Laurids i 1806, Peder Christian i 1809, Mariane i 1812 og Oluf i 1814.

Sønnen *Peder Christian Poulsen* gifter sig med Christiane Andersdatter, født 1820 som datter af Anders Christian Andersen i Mejdal. De får børnene Poul i 1844, Else i 1845, Peder i 1846, Ane i 1848, Maren i 1850 og igen en Poul i 1852. Foruden at drive gården Nørre Nybo er Peder Christian Poulsen en tid sognefoged i Tvis.

Peterslyst

I begyndelsen af 1850'erne sælger han gården til proprietær *Hans Henrik Müller*, gift med Reinholdine Mathilde Schönheider. De får børnene Gottlieb Henrik i 1855 og Casper Christian i 1856. De flytter til Vejle og sælger Nørre Nybo til *Rasmus Nielsen*, gift med Johanne Gertrudine Pedersen, som i 1859 får datteren Dagmar Rasmene. Også denne familie forsvinder ud af billedet, og i begyndelsen af 1860'erne ejes gården af *Peter N. Sivertsen*, som i 1862 får bevilling til at kalde gården for »Peterslyst«. P.N. Sivertsen betegnes ikke som gårdejer men som »fuldmægtig«.

I 1869 bliver Peterslyst solgt til proprietær *Niels Christian Kock*, født 1829 i Allerslev sogn og gift med Marie Magdalene Meyer, født 1829 i København. De flytter hertil fra Feldingholm i Nr. Felding med to børn, som er født dér: Henriette Petra Ludevice i 1860 og Marie Benthea Caroline i 1866. I Peterslyst får de endvidere Georg Henrik i 1868, Sofie Elisabeth i 1869, Carl Johan i 1871 og Christian Troels i 1873.

I slutningen af 1870'erne bliver *Jacob Poulsen* bestyrer på gården. Han er født i 1839 i Vandborg og gift med Maren Pedersen, født 1853 i Ørsted sogn. De flytter hertil fra Hald med sønnen Poul og får i 1880 datteren Marianne.

I 1883 går gården på tvangsauktion og bliver købt af de to sønner fra Sdr. Nybo *Peder Christian Jacobsen* og *Christen Jacobsen*. Efter sidstnævntes død i 1887 bliver Peder Christian Jacobsen ene-

ejer og driver gården sammen med Sønder Nybo.

Godthåb

I 1893 sælger han Peterslyst til grosserer *S. Styhr* fra København. Han får kongelig bevilling til at omdøbe den til »Godthåb«, og han indretter den til et hjem for alkoholmisbrugere, drevet af Samfundet til ædruelighedens fremme. Her er plads til 15 pensionærer, der kommer fra hele landet. På hjemmet ansættes en forstander. Fra 1899 er *Anthon Vesterager* forstander på Godthåb. Han er ugift og flytter hertil fra København, men stammer fra Vorgod sogn, hvor han er født i 1870. Han efterfølges omkring 1908 af *Søren Nielsen Trænemose*, som er forstander indtil 1913, da han køber den udstykning, som bliver til Fredens hvile.

I 1915 nedlægges hjemmet, og ejendommen får nu navnet Skovlund, da den bliver købt af *Niels Mølgaard* og *L.A. Ottow* fra Holstebro. Niels Mølgaard, gift med Petrine Kirstine Kristensen, bor en tid i Skovlund, hvor de får datteren Marie i 1915. I 1917 drives gården af gårdbestyrer *Jens Peter Jensen*, gift med Marie Christensen. De får i 1917 sønnen Jens Peder.

Gl. Skovlund

I de følgende år handles Skovlund meget hyppigt: *Knud Andersen* til *Niels Andersen Mouritsen* til *William Sperling* til *Frode Sørensen* og *Volmer Sørensen*, der i 1919 sælger Skovlund til *Daniel Pape*.

Daniel Pape er født i 1878 i Torslev. Han gifter sig med Kathrine Ørberg, født 1890 i Nautrup sogn. De får børnene Hans Christian i 1921, Ane Cecilie i 1924 og Finn i 1930.

Daniel Pape må gå fra gården, hvorfra der i 1930 udstykkes en del jord vest for gården til fabrikant Erik Færch, der opfører ejendommen Ny Skovlund.

Den stråttækte hovedbygning på Færchs ejendom Ny Skovlund brænder i 1948. Huset genopføres med kvist og rødt tegltag og er i dag hovedbygningen i Metalskolen, hvis øvrige bygninger i stilen smukt er tilpasset denne bygning.

Gammel Skovlund bliver købt af Frederik Hestbæk i Vegen mølle, der videresælger den til *Jørgen Kristian Nielsen*. Han er født i 1883 i Ølby og gift i andet ægteskab med Johanne Bertelsen, født 1886 i Feldborg. De har børnene Frits, født 1921, og Aksel, født 1923 i Nr. Felding.

I 1951 sælger Jørgen Kristian Nielsen Gl. Skovlund til *Mads Agger*, som i 1962 sælger den til *Kresten Vilsbøl*. Han har den i to år. I 1964 sælger han ejendommen til *Aksel Langballe*, født 1910 i Randers og gift med Bodil Petersen, født 1917 i København.

I 1979 bliver gården solgt til Holstebro kommune, som indretter planteskole og oplagsplads for stadsgartneren på Gammel Skovlund.

Ny Skovlund

Fabrikant *Erik Færch* køber i 1930 160 tønder land fra Skovlund og opfører ejendommen Ny Skovlund. Der er fredskov på området, som han ved Hedeselskabets mellemkomst lader tilplante yderligere med nåletræer.

Erik Færch er født i 1899 som søn af fabrikant Søren Færch og driver sammen med broderen Ernst Færch i Feldinghus Færchs tobaksfabrik i Holstebro. Han er gift med Gerda Christensen, født 1902 som datter af købmand Christensen i

Holstebro, og parret har børnene Grete, født 1926 og Stener, født 1930.

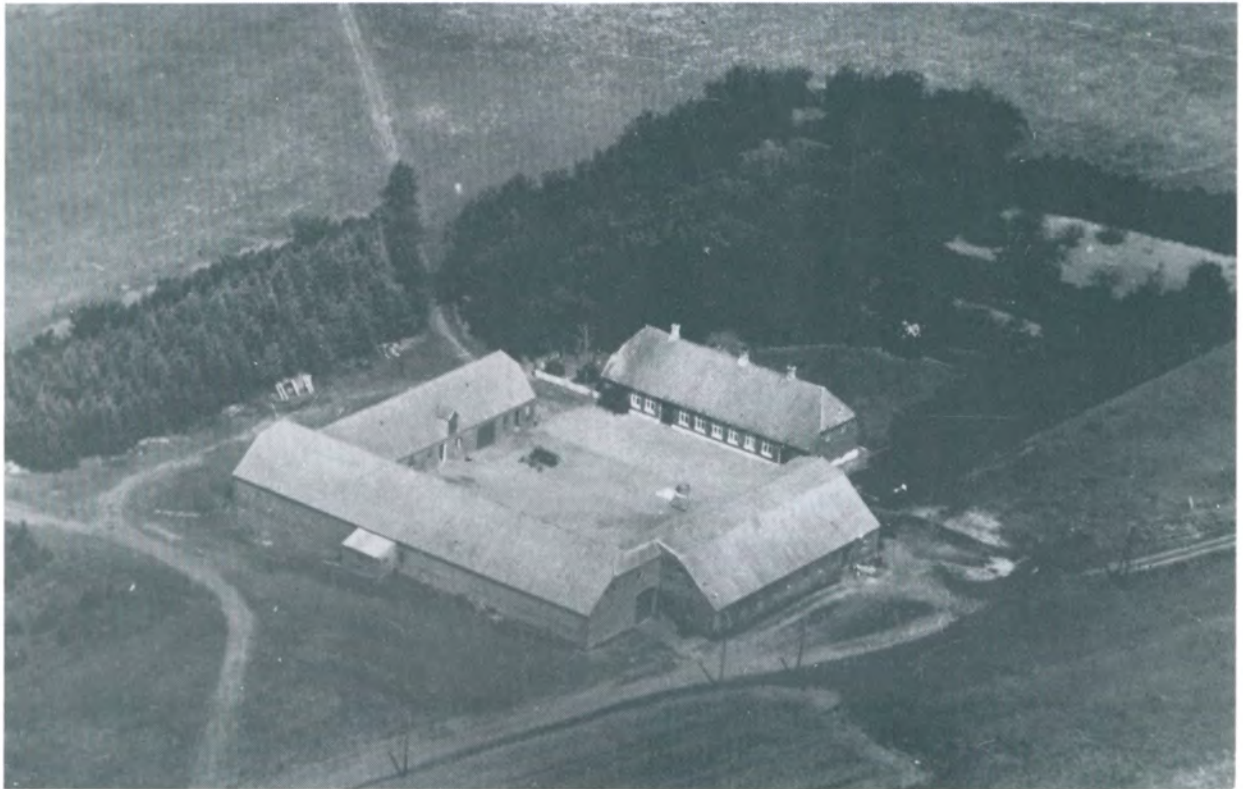
I 1948 brænder Ny Skovlund, som er stråttækt både på hovedbygningen og udhusene, og ejendommen genopføres med tegltag. I 1949 dør Erik Færch, og Gerda Færch bebor ejendommen indtil 1976. Størsteparten af skoven skøder hun til børnene, og i 1985 køber Holstebro kommune Ny Skovlund med 20 tønder land.

Metalskolen

I 1986 sælger Holstebro kommune Ny Skovlund til Dansk Metalarbejderforbund, som indretter kursuscenter under navnet Metalskolen Holstebro. Omkring den smukke hovedbygning er der opført en række huse, der rummer værelser til 60 personer, alle enkeltværelser med bad og toilet. Foruden konference- og opholdslokaler rummer centret svømmehal og sauna.

Sommerlyst

Jesper Pedersen køber i 1904 syv tønder land fra Øster Nybo og opfører et statshusmandsbrug. Han er født 1877 i Haderup og gift med Nielsine Sørensen, født 1881 udensogns. De får datteren Ane i 1906. I 1909 mageskifter han stedet til mu-

Stuehuset i Sønder Nybo er opført i 1876 i munkesten. Ved en senere istandsættelse bliver murene hvidpudsede. Gården er her fotograferet fra syd. Vejen til højre fører op til landevejen og vejen til venstre ned til KFUK-spejdernes Nybo-lejr.

rer *Christian Peder Pedersen*, gift med *Kirsten Marie Jensen*. De får børnene *Ane Margrethe* i 1909, *Otto Herman* i 1912 og *Anine* i 1913.

I 1917 sælger han *Sommerlyst* til *Christen Christensen Damgaard*, og i nogle år derefter skifter ejendommen hyppigt ejer, indtil *Mads Nielsen Ulltang* i 1920 køber den og driver den indtil 1929. Så sælger han til *Alfred Vilhelm Mikkelsen*.

Alfred Vilhelm Mikkelsen er født 1901 i *Vester Bølle* i *Himmerland*. Han gifter sig med *Karen Nielsen*, født 1907 i *Naur*.

De får sønnen *Robert* i 1930. I 1936 dør hustruen, og i 1947 gifter *Vilhelm Mikkelsen* sig med *Gudrun Studsgaard Madsen*, født 1922 i

Gellerup. De får børnene *Jørgen* i 1948 og *Grethe* i 1952.

Virkelyst

I 1905 køber *Vilhelm Maabjerg*, født 1874, knap 9 tønder land fra *Øster Nybo* og opfører her et statshusmandsbrug, som han kalder *Virkelyst*, og som han senere udvider til 12 tønder land. Hans kone hedder *Dagmar Uline Pedersen* og er født 1868 udensogns. I *Virkelyst* får de børnene *Ejnar* i 1905 og *Jens* i 1907.

I 1913 sælger han ejendommen til *Peder Christian Rasmussen*, gift med *Martine Katrine Kristen-*

sen. De får her børnene Svend Aage i 1913 og Vera i 1916. I 1919 sælger han til *Kjeld Overgaard Nielsen*, der videresælger til *Laurids Pedersen*, født 1883 i Nr. Felding og gift med Ane Andersen, født 1886 som datter af Anders Peder Andersen i Bakhus på Lindholt mark. I Virkelyst får de børnene Otto Henry i 1921 og Hilda Nina i 1924. Året efter får *Christian Majgaard* udlægsskøde på ejendommen. Han er født 1903 i Sinding og er ugift. Hans søster Petrea Majgaard, født 1907, er husbestyrerinde for ham. Efter søsterens død sælger Christian Majgaard i 1983 ejendommen til *Kaj Ramskov*, født 1949 i Odense og gift med Annelise Birgit Christiansen, født 1953 i Skave. Parret får datteren Julie i 1987.

Vester Nybo

I 1939 udstykker Kristian Eyby Andersen i Øster Nybo en parcel til sønnen *Ejnar Munkgaard Andersen*, født 1909. Sammen med broderen Marius opfører han ejendommen og driver den indtil 1946.

Så sælger han stedet til *Viggo Hornshøj Jensen*, som flytter hertil fra Over Uglkær. Han driver ejendommen indtil 1949. Så flytter han til Naur og sælger ejendommen til *Lars Larsen*. Han er født 1893 i Døes i Måbjerg sogn og kaldes derfor Lars Døes. Han er ungkarl og driver ejendommen med sin søster som husbestyrerinde. Hun hedder *Petrea Larsen* og er født i 1899 i Døes i Måbjerg. Efter broderens død bor Petrea Døes alene i ejendommen indtil 1987. Så flytter hun til Holstebro og sælger Vester Nybo til *Villy Hove*, født 1945 på Fyn og gift med Lisbeth Madsen, født 1947 i Bedsted sogn i Thy. Parret har børnene Anita, født 1976, og Susan, født 1979.

Sønder Nybo

I den gårdpart, der senere bliver til Sønder Nybo, bor i 1664 *Knud Pedersen*. Hans kones navn kendes ikke, men af børn har han Jens, født o. 1663, Peder i 1677 og Karen i 1679.

Knud Pedersen Nybo dør i 1684 og efterfølges af *Jens Nielsen*, som er gift med Anne Pedersdatter. Hun dør i 1714 og han i 1723, henholdsvis 76 og 81 år gamle. Det ses ikke, at de har haft børn i ægteskabet.

Fæstet er i 1705 overtaget af *Laurids Nybo*, som gifter sig med den forrige fæsters datter Karen Knudsdatter. De får børnene Ane i 1706, Kirsten i 1707, Anne i 1709, Knud i 1712, to børn i 1713 og 1715, hvis navne præsten har glemt at anføre i kirkebogen, samt sønnen Poul i 1719.

Engang i 1730'erne gifter datteren Kirsten Larsdatter sig med *Christen Pedersen* fra Holstebro, som bliver den næste fæster. De får børnene Karen i 1735, Niels i 1736, Ingeborg i 1737, Maren i 1742, Laurids i 1745 og Poul i 1751. Christen Pedersen dør i 1755, 64 år gammel, og fæstet overtages af *Poul Madsen*, født 1704 som søn af Mads Andersen i Gertrudbæk. Han er gift første gang med Ingeborg Christensdatter, som dør 82 år gammel i 1765. Samme år gifter han sig med Maren Jørgensdatter, født 1725 som datter af Jørgen Christensen Halgaard. De får børnene Ingeborg i 1767 og Maren i 1768.

Da Poul Madsen dør i 1774, gifter Maren Jørgensdatter sig med *Kjeld Jensen*, født 1739 som søn af Jens Kjeldsen i Høvids formentlig. Efter Maren Jørgensdatters død i 1785 fortsætter kædeægteskaberne: Enkemanden Kjeld Jensen gifter sig med Karen Andersdatter, født 1751 som datter af Anders Pedersen Brejnholt, senere Tvislund. Med i ægteskabet bringer hun datteren Anna Clausdatter, hvis far er Claus Nielsen Yllebjerg. I ægteskabet med Kjeld Jensen får hun Jens i 1786 og Anders i 1787.

Efter Kjeld Jensens død i år 1800 gifter Karen Andersdatter sig med *Niels Olesen* fra Sevel. Han køber gården til ejendom i 1804 for 1150 rigsdaler - det samme som Peder Olufsen i den anden Nybogård gav for sin gård - og driver den indtil 1825. Så sælger han gården og flytter i et aftægts-hus på Nybo jorder. Her dør Karen Andersdatter

i 1826, og Niels Olesen gifter sig 66 år gammel med Eva Lauridsdatter, der er 34 år og stammer fra Borbjerg.

Sønder Nybo bliver købt af *Jacob Christensen*, født 1798 i Måbjerg. Han gifter sig med Johanne Christensdatter, født 1790 i Borbjerg. De får fire børn: Kjeld i 1826, Christen i 1828, Peder Christian i 1832 og Edele Cathrine i 1834.

Efter Jacob Christensens død i 1838 - han blev kun 40 år - driver enken gården ved sønnernes hjælp, indtil den i 1859 bliver delt, således at sønnen Christen får lodden øst for gården, hvor han opfører ejendommen Øster Nybo, mens sønnen Peder Christian nogle år senere overtager Sønder Nybo.

Peder Christian Jacobsen, kaldet Christian Nybo, gifter sig i 1864 med Karen Kirstine Pedersen, født 1837 som datter af Maren Madsdatter Venø i Uhrlundhus og udlagt barnefader Peder Pedersen. De får datteren Johanne i 1865. Efter hustruens død gifter Christian Nybo sig med Kirstine Frandsdatter, født 1846 som datter af Frands Christensen i Nørre Halgård. De får 11 børn: Karen Kirstine i 1872, Jacob i 1873, Karoline Johanne i 1874, Frands i 1876, Christen i 1877, Anton i 1878, Johanne i 1880, Thorvald i 1881, Thora i 1882, Elsetine i 1883 og Jens Christian i 1886.

Sønnen *Frands Jacobsen* overtager gården i 1901. Han gifter sig med Lene Nielsen Fugl, født 1881 i Nr. Felding. Parret får børnene Kristian i 1907, Niels Kristian i 1908, Thorvald i 1909, Kjersten i 1911, Katy i 1912, Kirstine i 1913, Børge i 1916, Henry i 1919 og Herdis i 1924.

I 1923 flytter Frands Nybo Jacobsen til Feldborg ved Haderup og sælger Sønder Nybo til *Christian Frøjk*, født 1866 i Måbjerg og gift med Dorthea Pedersen fra Idom. De flytter hertil i 1929. De har børnene Christian, Marinus, Mette Marie, Karl Viggo, Jens Theodor og Kirstine, alle født i Vester Burlund i Idom.

Sønnen *Karl Viggo Frøjk* overtager gården i 1939. Han er født i 1907 og gifter sig med Anna Gjedbo Nielsen, født 1916 som datter af Lauge

Nielsen i St. Gedbo. De får børnene Gudrun i 1940, Signe i 1942, Niels i 1944 og Dagmar i 1950.

I 1974 flytter Karl Viggo Frøjk til Holstebro og sælger Sønder Nybo til *Poul Skodborggaard*, født 1935 i Gudum, og hustru *Sonja Enghoved Østergaard*, født 1942 i Borbjerg. Parret har børnene Anne-marie, født 1973, og Marianne i 1975.

Øster Nybo

Gården er opført af *Christen Jacobsen* fra Sønder Nybo, som i 1859 af sin mor får overdraget den jord, der ligger øst for Sønder Nybo. Christen Jacobsens gård lå længere tilbage på marken end den nuværende Øster Nybo-gård, som er opført nærmere ved landevejen efter en brand.

Christen Jacobsen gifter sig med Inger Kirstine Kristensen fra Nr. Felding, og de får børnene Jacob i 1859, Christen i 1860, Jens i 1862, Peter Vilhelm i 1864, Mads i 1866, Inger Johanne i 1868, Ingeborg i 1871, Johanne Marie i 1872, Marentine i 1874.

Efter Christen Jacobsens død i 1887 bestyres gården af *Laurids Sørensen* fra Nr. Felding, og i 1894 bliver gården købt af *Peder Andersen Brejnholt*, født 1869 som søn af Anders Jensen Brejnholt. Han gifter sig med Inger Iversen, født 1873 som datter af Niels Iversen i Smedegård. Parret får børnene Andrea Johanne i 1894 og Mette Nielsine i 1897.

Peder Andersen Brejnholt driver gården indtil 1920. Så sælger han den til *Kristian Eyby Andersen*, født 1876 i Snebjerg og gift med Abalone Iversen, født 1879 i Gjellerup. De flytter hertil med børnene Laurids, Marius, Ejnar, Aage, Arnold og Jens Iver.

Sønnen *Aage Munkgaard Andersen*, født 1912 i Snebjerg overtager gården i 1949. Han gifter sig i 1957 med Johanne Christensen Thuen, født 1913 i Uggerby. De får i 1958 sønnen *Kristian Eyby Andersen*, som i 1986 overtager Øster Nybo. Han er gift med Janni Krull Jensen, født 1962 på Askø ved Lolland. De får datteren Katja i 1985.

Fra Brohuset har man ikke alene en smuk udsigt over engen og Vegen Å, men også huset selv tager sig smukt ud ved Munkbrovej - ikke mindst ved vintertide.

Brohuset

Brohuset nævnes første gang i 1765, da *Thomas Knudsen* i Brohuset bliver trolovet med *Anne Jacobsdatter* fra Idom. Hendes far *Jacob Christensen* dør i 1767 som aftægtsmand i Brohuset, så det er muligt, at han har været bromand før *Thomas Knudsen*.

I 1775 dør *Anne Jacobsdatter*, 49 år gammel, og *Thomas Bromand* dør i 1779, 50 år gammel. Han blev så forbrændt, da der gik ild i hans hus, at han døde et par dage efter branden, skriver præsten i kirkebogen.

Som nævnt var *Thomas Knudsen* enkemand efter *Anne Jacobsdatter*, men noget tyder på, at

han var gift igen, for året efter hans død gifter en enke i Brohuset, *Sidsel Christensdatter*, sig med *Bertel Pedersen* fra Sir. Efter *Sidsel Christensdatters* død i 1798 gifter han sig med *Ane Nielsdatter* fra Kaas. Da hun bliver enke i 1810, gifter hun sig med *Jens Jensen* fra Vium sogn. *Ane Nielsdatter* dør 80 år gammel i 1831. *Jens Jensen* går på aftægt og ind i Brohuset flytter *Johannes Andersen*, født 1799 i Sønder Nissum. Han gifter sig med *Ane Pedersdatter*, født 1808 i Mejdal som datter af *Peder Pedersen Mejdahl*. De får børnene *Peder* i 1831 og *Ane Katrine* i 1833. *Johannes Andersen* ernærer sig som husmand og smed, og i 1834 flytter familien til Mejrup og sælger Brohuset til tækkemand *Jens Andersen* fra Mejrup.

Han er gift med Ane Jacobsdatter fra Resen. Hun dør i 1836 og samme år gifter han sig med Ane Malene Pedersdatter fra Vind. I 1847 dør Jens Andersen af tæring, 59 år, og enken sælger huset til *Christen Nielsen*, født 1805 i Vinding. Han gifter sig med Kirstine Jespersdatter, født 1816 i Sinding som datter af Jesper Pallesen i Lindballehus. De får sønnen Niels Andreas i 1855.

I 1875 dør Christen Nielsen, og fire år senere sælger enken Brohuset til *Christen Eskildsen Skovbæk*, der flytter hertil fra Spangsmosehus med hustru og børn.

I 1880 dør Christen Eskildsen. Enken bor i Brohus indtil 1897. Så flytter *Mikkel Jensen Kobberup* ind. Han har tidligere ejet Lille Skautrup, som han mageskifter med en ejendom i Ryde. Nu vender han tilbage til Tvis og bor i Brohus indtil 1909. Så sælger han til *Niels Nikolai Vilhelm Sørensen*, som året efter sælger til *Knud Knudsen*.

Knud Knudsen er født i 1875 i Ejsing og gift med Cicilie Jensine Jensen, født 1874 i Viborg. De får børnene Markus Johannes i 1897, Victor Charles i 1900, Gustav Alexander i 1901, Aage Valdemar i 1903, Olga Dagmar i 1904, Ejnar Richard i 1906, Axel Georg i 1908, Olav Tage i 1910, Gunnar Børge i 1912 og Mary Edith i 1914.

I 1937 overtager sønnen *Olav Tage Knudsen* ejendommen. Han gifter sig med Petra Marie Lauridsen, født 1915 i Nr. Felding. De får børnene Elly i 1938 og Inga i 1945.

I 1957 sælger han ejendommen til *Hans Bækgaard*, efter at han forinden har solgt engen fra til Tage Priess i Glyngøre, der opretter Munkbro dambrug, der senere bliver solgt til Kristen Østergaard i Nr. Felding.

Hans Bækgaard sælger i 1958 Brohus videre til *Jens Christian Jensen*, født 1937 i Sir og gift med

Renate Schomacher, født 1940 i Læk i Sydslesvig. De får børnene Bent i 1959 og Keld i 1962. I 1963 sælger han Brohus til *Aage Holmer*, født i Ringe på Fyn og gift med Gudrun Poulsen, født 1924 i Thise i Salling. Parret har børnene Lene, født 1957 og Per, født 1960.

I 1968 sælger de Brohus til *Henning Kobbers Hansen*, født 1930 i Tved ved Thisted, og gift med Lone Stender, født 1943 i København. De har børnene Steen, født 1955, Anette i 1965, Henrik i 1969, Susse i 1977 og Ole i 1978.

I 1986 sælger han huset til *Villy Sivebæk Jensen*, født 1940 i Herning og gift med Gunvor Haunstrup Pedersen, født 1944 i Herning. Parret har børnene Finn, født 1969, og Helle i 1973.

Nybo-lejren

I 1966 køber KFUK-spejderne 3. division Holstebro en lejrgrund på 4 tønder land af Karl Viggo Frøjk i Sønder Nybo. Grunden ligger nær ved Vegen Å og bliver i 1977 udvidet ved køb af yderligere 4 tønder land. På grunden opfører spejderne en lejrbygning, bestående af to huse forbundet ved en mellemgang. Den har plads til 48 personer og rummer sovesale, pejsestue, køkken og lederrum.

FDF/FPF

I begyndelsen af 1980'erne stiller Holstebro kommune en grund på 400 kvadratmeter på Sdr. Nybovej til rådighed for FDF/FPF-kredsen på Nørreland i Holstebro. Grunden ligger på Gl. Skovlunds jorder, og kredsen opfører en lejrbygning med samlingsal, sovehytter, køkken samt lederværelser. Lejrbygningen, som har plads til 32 personer plus ledere, indvies i 1987.

MUNKBRO

Munkbrovej, der forbinder Herningvej med Sørvadvej i Nørre Felding, er en del af den gamle præstevej mellem Nørre Felding kirke og præstegård og Tvis gamle kirke nede i klosterdalen. To steder passerer denne vej et vandløb: Ved Halgård Bæk og ved Vegem Å, som danner sognegrænse til Nørre Felding. Navnet Munkbro kunne tyde på, at der allerede i den katolske tid var opført en bro her ved Vegem Å.

Ejendommen Munkbro nævnes første gang i 1664. Fæsteren hedder *Christen Olufsen*, men i 1677 er han blevet efterfulgt af *Anders Jensen*, formentlig en søn af Jens Christensen i Mejdal. Han er gift med Karen Jensdatter, og de får børnene Jens o. 1666, Anne o. 1674, Mette og Else før 1677, Christian i 1679 og Maren i 1681.

Det er sønnen *Jens Andersen*, der overtager fæstet efter faderen. Han er ifølge kirkebogen 100 år, da han dør i 1766. I 1697 gifter han sig med Anne Christensdatter, og de får børnene Christen i 1698, Anders i 1701, Peder i 1703, Søren i 1706, Niels i 1709 og Else i 1711.

Igen er det en søn, der overtager fæstet, nemlig *Søren Jensen*. Han er gift første gang med Anne Jensdatter, født 1695 i Nørre Felding. De får børnene Anne i 1734, Jens i 1736, Karen o. 1742. Anne Jensdatter dør i 1768, og Søren Jensen gifter sig med Else Thomasdatter fra Tyrgård i Vinding sogn. De får børnene Anne i 1770 og igen en Anne i 1771.

Da Søren Jensen dør i 1775, gifter enken sig med *Anders Nielsen*, født 1749 i Hundkær i Vinding. De får børnene Søren i 1776, Niels i 1779 og Kirsten i 1780. Moderen Else Thomasdatter dør i 1783 kun 39 år gammel, og Anders Nielsen gifter sig med Karen Christensdatter fra Hessel i

Mejrup. De får børnene Else i 1785, igen en Else i 1786, Kirsten i 1788, igen en Kirsten i 1790, tvillingerne Peder og Christen i 1792, Christiane i 1796, Christen i 1797, Anne Marie i 1799, Marianne i 1801 og Peder i 1803.

Anders Nielsen køber Munkbro til selveje for 510 rigsdaler og 250 rigsdaler for tienden. I 1813 dør Anders Nielsen Munkbro, 63 år gammel. »Han har tvende gange været gift i 40 år og avlet i alt 15 børn«, oplyser præsten i kirkebogen. Ejendommen overtages nu af sønnen *Christen Andersen*, som gifter sig med Ane Johanne Thuesdatter, født 1793 i Torsted sogn. De får børnene Anders i 1833, Ane Cathrine i 1834 og Ane Maleene i 1837.

Christen Andersen dør i 1844, 47 år gammel, og enken sælger i 1848 Munkbro til *Thomas Nielsen Tolstrup*, der flytter hertil fra Haurtoft med sin familie. I Munkbro får de yderligere børnene Niels i 1848, Søren i 1851, Jens Andreas i 1854, Ane Cathrine Marentine i 1858 og igen en Jens Andreas i 1861.

I 1878 skøder Thomas Nielsen gården til sønnen *Søren Thomsen*, som gifter sig med Kirsten Marie Nielsen, født 1861 i Asp. De får børnene Ane Marie i 1886 og Peder i 1888. I 1890 sælger han gården til broderen *Jens Andreas Thomsen*, som gifter sig med Else Marie Eskildsen, født 1866 som datter af Christen Eskildsen i Spangsmose. De får børnene Anna i 1893, Thora i 1896, Alfred i 1900, Ketty i 1903, Magda Kirstine i 1906.

I 1912 køber *Gravers Offersen* Munkbro. Han gifter sig med Else Christensen Aaen, og de får i 1915 datteren Else. I 1915 sælger han Munkbro til *Peter Nielsen Andersen*, der i 1917 sælger den til *Niels Ørgaard Nielsen*, født 1886 og gift med Ane

Gården Munkbro, som har givet navn til et helt ejerlav i Tvis og et parcelhuskvarter i Nr. Felding, er her fotograferet i 1984. En lang markvej kranset af træer fører op til gården.

Katrine Jensen, født 1890 som datter af Jens Jensen i Sønder Morre. De flytter hertil med børnene Carlo, Elly, Richardt, Ebba og Børge. I Munkbro får de endvidere Asta i 1918, Edel i 1919, Rudolf i 1920, Ragna i 1922, Johannes i 1924 og Gerhard i 1926.

I 1926 sælger han gården til *Jens Christian Jepsen*, og fra 1927 til 1931 ejes Munkbro af *Simon Kristensen Linde*, gift med Ane Margrethe Nielsen. I 1932 må kreditforeningen overtage gården, og i 1934 får *Niels Julius Nielsen* udlægsskøde på den. Han er født i 1890 i Sahl ved Bjerringbro og gift med Marie Hartvig, født 1888 i Tange. Parret har børnene Esther, født 1913, Edith i 1917, Peder i 1920 og Svend Aage i 1923.

I 1941 bliver gården købt af *Kristen Dueholm*, som i 1944 sælger den til *Tage Frølund*, født 1914 i

Snebjerg. Han er ungkarl og driver gården til sin død i 1983. Arvingerne sælger gården til *Laurids Søndergaard*, født 1954 på Thyholm, gift med Birthe Iversen, født 1957 i Bøvling. Parret har børnene Elsebeth, født 1978, Anne Marie i 1983 og Marianne i 1986.

Jægersborg

Oprindelig hed ejendommen Kuruphus. Her bor omkring 1830 en fæstehusmand, som kaldes *Jørgen Kurup*. Han ansøger sognerådet om fattighjælp. Det får han mod at sognet overtager hans hus. I 1843 sælger fattigvæsenet dette hus til *Jørgen Nielsen Uhrenfeldt*, gift med Anne Nielsdatter. De får i 1843 Anne Cecilie og i 1845 Niels.

Også Jørgen Uhrenfeldt anmoder om fattighjælp, og igen tilfalder huset sognets fattighjælpskasse, som i 1847 udlejer det til *Christen Nielsen Bro*, født 1817 som søn af Niels Andersen i Stenbrohus. Han er gift udensojns med Mette Kirstine Jensdatter fra Torsted. De flytter til Tvis fra Hee sogn med børnene Ane Marie og Nielsine og får i Kuruphus Kirsten i 1847. Samme år flytter han til den ejendom på Munkbro mark, som bliver til Neder Munkbro, og som ny fæster i Kuruphus kommer *Niels Christian Pedersen*, født 1810 i Nr. Felding og gift med Mette Marie Jepsdatter, født 1821 i Vejrum. Huset kaldes nu for Bækagerhus, og her får de børnene Karen i 1852 og Petrine i 1854. Mette Marie Jepsdatter bor som enke i Kuruphus endnu i 1890, men i 1895 bliver huset udlejet til *Bertel Pedersen*, født 1863 i Nr. Felding og gift med Ane Marie Hesselund, født 1859 i Haderup. De har 13 børn, hvoraf de to yngste er født i Tvis: Bertel Thorvald i 1896 og Ane Marie i 1899.

Bertel Pedersen køber i 1908 Neder Munkbro, og Bækagerhus, som ejes af kommunen, bliver solgt til *Ole Christian Pedersen*, som har det indtil 1918. Så får *Niels Madsen* udlægsskøde på det, og han sælger det året efter til *Jens Peder Poul Kristensen*, født 1889 i Haderup og gift med Maren Katrine Jensen, født 1890 i Haderup. De flytter til Tvis med børnene Petrea, Jens Christian, Jensine, Martin, Kristine og Peder. I Tvis får de yderligere Maren Katrine i 1920, Kristen i 1921, Anine i 1923, Krista i 1924, Rosa i 1926, Dusenius i 1927, Laura i 1928 og Tage i 1931.

I 1932 dør Jens Peder Kristensen, og ejendommen, der nu hedder Jægersborg, bliver solgt til *Thomas Bjerregaard Poulsen*, født 1913 i Nr. Felding. Han gifter sig i 1938 med Esther Hartvig Nielsen, født 1914 i Tange. De får børnene Jenny i 1939, Tove i 1943 og Niels Peter i 1949. Parret driver ejendommen i 25 år og sælger den i 1963 til *Erik Colstrup*, Holstebro, som i 1965 sælger den til *Troels Grymer*, født 1923 i Galten ved År-

hus og gift med Luisa Fernanda Garcia Sanchez, født 1950 i Punta Gorda, Spanien. Troels Grymer har tilplantet ejendommens jorder med nåletræer.

Neder Munkbro

Syd for gården Munkbro opstår omkring 1838 et fæstehus, som bebos af *Niels Christensen*, gift med Ane Marie Andersdatter. I 1843 overtages fæstet af *Carl Harder* fra Rindum sogn. Han gifter sig med Maren Sylvesterdatter fra Stadil og de får børnene Niels Christian i 1844 og Margrethe i 1846. Året efter flytter de til Stadil, og stedet overtages af *Christen Nielsen Bro*, der hidtil har boet i naboejendommen Kuruphus. I Neder Munkbro får de yderligere børnene Niels Peder Christian i 1849, Else Cathrine i 1852, Jens i 1854 og Jens Peder Edvard i 1858.

I 1865 flytter han til Majgård mark, og Neder Munkbro sælges til *Johannes Nielsen*, født 1831 i Måbjerg og gift med Ane Jepsen, født 1830 i Nørre Nisum. De får børnene Karen i 1866 og Nielsine i 1868. I 1894 sælger han huset til *Christen Dahl Christensen*, gift med Ane Marie Kristensen. De får sønnen Rasmus i 1895. Samme år sælger han stedet til *Mads Borg Christensen*, gift med Oline Olsen. De får sønnen Jens Rudolf i 1898.

Stedet kaldes Sønder Munkbro og betegnes som en gård, da skrædder *Laurids Christian Pedersen* i 1900 køber den. Han er født i 1848 i Husby og gift med Juliane Christensen, født 1856 i Madum. De får i alt 12 børn, hvoraf i Tvis sogn er født Iversine Marentine i 1896, Kristine Marie i 1900 og Alfred Dusenius i 1903. I 1908 sælger han til *Bertel Pedersen* fra Kuruphus, som har den indtil 1913, da han sælger til *Johan Martin Pedersen*, født 1884 i Bording. Han gifter sig samme år med Ellen Marie Pedersen, født 1887 i Mejrup. De får børnene Kamilla Christine i 1914, Erna Mary i 1915 og Bernhard Sigvald i 1916.

I 1918 får *Niels Peder Pedersen* skøde på Neder

Neder Munkbro fra havesiden omkring 1939. Det kniber lidt med de lige linier i lagryggen.

Munkbro. Han er gift med Ane Kirstine Nielsen, og de får børnene Ottine i 1919 og Charles i 1921.

I 1922 sælger han til *Søren Jørgen Knudsen Sand*, som tilkøber en parcel fra Munkbro og her opfører ejendommen Højgaard. Søren Jørgen Knudsen Sand er født i 1898 i Sdr. Nissum og gifter sig med Louise Antonette Petersen, født 1899 i Snejbjerg. De får børnene Anna Cathrine i 1924 og Peter i 1925.

I 1927 bliver Neder Munkbro overtaget af tømerhandler *Anders Andersen*, der sælger den til *Jens Peder Poulsen*, som flytter hertil med sin familie. Han har tidligere ejet Aagård og Øster Høvids og en tid været bestyrer på Gl. Lindholt.

Jens Peder Poulsen driver Neder Munkbro indtil 1954. Så overtages den af sønnen *Ejnar Jørgen Bjerregaard Poulsen*, født 1915 i Nr. Felding. Han sælger den i 1956 til *Sigurd Møller Sørensen*.

I 1966 køber *Hans Gunner Jensen* Neder Munkbro. Han har tidligere ejet Føniksminde og bor nu på Viborgvej. Han driver ejendommen Neder Munkbro, men har lejet beboelsen på gården ud.

I 1980 køber *Erik Christensen* Neder Munkbro. Han er født i 1952 i Vinding og gifter sig med Else Marie Grønbæk, født 1958 som datter af Henry Grønbæk i Nørre Skautrup. Parret får børnene Malene i 1984 og Dennis i 1986.

Fredens hvile

Jorden bliver udstykket i 1913 fra Munkbro og købt af *Søren Nielsen Tranemose*, som hidtil har været forstander på afvænningshjemmet Godthåb. Forgæves forsøger han at få stedet anerkendt som statshusmandsbrug, men sælger det i 1914 til *Peder Madsen*, født 1858 i Lejrskov sogn og gift med Mette Marie Røddinglund Jensen, født 1876 i Vinding. Efter ankomsten til Tvis får de Ejnar Thorvald i 1915, Henry Alfred i 1917 og igen en Henry Alfred i 1919. I 1927 sælger de ejendommen til sønnen *Jens Marinus Madsen*, født 1906 i Vildberg. Han er ungkarl og driver den indtil 1933. Så mageskifter han med *Niels Peder Kjeldsen*, som flytter hertil fra Blaahøj.

Han er født i 1899 i Naur og gift med Ane Marie Kirkeby Andersen, født 1899 i Idom. De får børnene Svend Erik i 1924, Hanne Kirstine i 1933 og Edith Dorthea i 1936.

I 1946 sælger han Fredens hvile til *Jens Peder Larsen*, født 1914 i Vildbjerg og gift med Karoline Damgaard, født 1913 i Aulum. De flytter hertil med børnene Bent Aage, født 1940, Mariane i 1942, Peder Flemming i 1946 og får yderligere Kaj Ove i 1952.

Højgård

Søren Jørgen Knudsen Sand, som i 1922 køber Neder Munkbro, køber yderligere en parcel fra Munkbro og opfører her ejendommen Højgård. I 1927 må han gå fra begge gårde, og Højgård bliver overtaget af *Anders Andersen*, der sælger den til *Kornelius Jensen*, født 1903 i Vejrum. Han er plejebarn af Anders Risom Andersen i Meldtoft ved Tusholt, og han gifter sig i 1929 med Kathrine Risum, født 1900 i Aulum. De får børnene Kristine i 1930 og Else Johanne i 1931. Også Anders

Ejendommene i Smedegård, Halgård, Nybo, Munkbro og Skautrup ejerlav ligger i dag stort set samme sted som i 1916, men læg mærke til, hvorledes mange veje i sognet er lagt om inden for de sidste 70 år.

Udsnit af Generalstabens topografiske afdelings målebordsblad 1:20 000, Nørre Felding (målt 1872-73, rettet 1916).

Højgård er ikke nogen gammel gård. Den er opført i begyndelsen af 1920'erne, højt beliggende med udsigt over Vegen Å og Nr. Felding, med den type stuehus, som var så moderne dengang. Dette billede er fra slutningen af 1950'erne.

Risom Andersen og hans familie bor på Højgård i denne periode.

I 1931 dør Kornelius Jensen, kun 28 år gammel, og i 1933 får *Martin Pedersen* skøde på Højgård, som han videresælger til *Iver Nybo Iversen*.

I 1947 handles ejendommen tre gange inden for samme år: *Niels Rasmussen* til *Hans Jørgen Pedersen* til *Johannes Christian Laursen*, der i 1949 sælger til *Peder Christian Mortensen*. Igen kommer ejendommen i vanskeligheder, og i 1950 får to ejendomshandlere skøde på gården, som de i 1951 sælger til *Gunnar Amstrup*.

Gunnar Amstrup er født i 1910 i Måbjerg. Han gifter sig med Signe Kristensen, født 1932 i Vinding. De får børnene Jesper i 1954, Kristine i 1955, Astrid i 1956, Peter i 1958, Steen i 1959 og Iris i 1964.

I 1982 bliver Højgård solgt til *Peter Hyldahl*,

født 1938 i Kisserup og gift med Inge-Lise Christensen, født 1942 i Valsø. Parret flytter hertil med børnene Niels Peter, født 1969, Lars Peter i 1970, Jens Peter i 1973 og Klaus Peter i 1976.

Kibæk

Vejen hedder Kidbækvej, men gården hedder Kibæk uden d, og det er den rigtige stavemåde. Gården ligger for enden af en smal dal, der støder ud til Vegen Å og som har været leje for en nu udtørret bæk. Forstavelsen har formentlig noget at gøre med 'at kippe', som betyder 'at vimse, hoppe, gøre raske bevægelser', og det kan tænkes, at det er den indtørrede bæk, som har teet sig sådan.

Kibæk nævnes første gang i 1633 som et boel.

Her bor *Søren Smed*, som dør i 1679, 76 år gammel. Herefter flytter et nygift par ind i Kiöbech boel, som stedet nu kaldes. Det er *Peder Nielsen*, gift med Maren Michelsdatter. Om nogen af dem har været gift før, vides ikke. De er henholdsvis 35 og 44 år gamle, og ægteskabet er tilsyneladende barnløst. Men Peder og Maren Kibech må have været velanskrevne, for det er bemærkelsesværdigt så ofte de optræder som faddere ved andre familiers barnedåb i denne periode. Peder Nielsen Kibech dør i 1715 og Maren Kibech i 1720, 71 og 85 år gamle.

Næste beboer er *Anders Hansen*, hvis oprindelse heller ikke kan fastslås. Han gifter sig med den 17-årige Maren Madsdatter, født 1698 som datter af Mads Andersen i Gertrudbæk. De får børnene Søren i 1716, Hans i 1720 og Mads i 1723, samt unævnte børn i 1729, 1731 og 1732. Tilsyneladende bor også Anders Hansens søstre i Kibæk indtil deres giftermål: Karen Hansdatter, der bliver gift med Niels Soels, og Anne Hansdatter, der bliver gift med Jørgen Jensen Stokvad. En tredje søster hedder Johanne Hansdatter. Hun dør 14 år gammel i 1721.

Omkring 1733 dør Anders Hansen, og enken gifter sig med *Jens Andersen*. Det ses ikke, at der har været børn i dette ægteskab. Jens Andersen og Maren Madsdatter dør begge i 1767, 55 og 69 år gamle.

Fæstet er nu overtaget af hendes søn fra første ægteskab *Søren Andersen*, som gifter sig med Maren Mogensdatter, født o. 1712 udensogns. De får børnene Anne og Anders o. 1745, Mogens o. 1747, Kirsten o. 1748, Mette i 1748, Hans i 1751, Jens i 1754, igen en Jens i 1757 og Dorte Marie i 1760.

Igen er det den ældste søn, der overtager stedet: *Anders Sørensen*. Han dør 48 år gammel i 1794 »i sit fjerde ægteskab« skriver præsten i kirkebogen. Første gang er han gift med Mette Thomasdatter, datter af Thomas Thyrgaard i Vinding. Hun dør 36 år gammel i barselsseng ef-

ter at være nedkommet med to dødfødte tvillingpiger. Så gifter Anders Sørensen sig med Karen Jørgensdatter fra Stokvad, datter af Jørgen Jensen Stokvad. Hun dør 41 år gammel i 1787 efter at have født børnene Søren i 1780, Jørgen i 1781 og Mette Marie i 1784. Anders Sørensens tredje kone er ikke fundet, men hans fjerde kone er Kirsten Christensdatter, født o. 1758.

Anders Sørensen dør i 1794, og enken gifter sig med *Peder Christensen*, født 1757 som søn af Christen Pedersen i Stokvad. Han er enkemand. Hans første kone, hvis navn ikke er fundet, dør i barselsseng i 1794; hun er 45 år. Peder Christensen og Kirsten Christensdatter får tilsyneladende ingen børn i ægteskabet.

I 1804 køber Peder Christensen Kibæk til ejendom for 800 rigsdaler og 275 rigsdaler for kirke-tienden, og i 1824 sælges Kibæk til *Carl Christian Eiler*, som er gift med Appelone Cathrine Larsdatter. Parret kommer hertil fra Holt i Aulum og får i 1825 datteren Trine. Samme år dør hustruen, og Carl Christian Eiler gifter sig med Karen Pedersdatter, med hvem han får Peder i 1826, Appelone Cathrine i 1828 og Ane Marie i 1831.

I 1832 sælger han Kibæk til *Niels Dynesen*, gift med Maren Jepsdatter. De kommer hertil fra Nøvling med børnene Jep, Peder, Dynes, Kirsten Marie, Jens og Peder Christian. I Kibæk får de yderligere Jens Christian i 1833.

Datteren Kirsten Marie Nielsdatter, født 1827, gifter sig med *Jens Bekgaard Jensen*, og de overtager gården. Jens Bekgaard er født i 1818 i Nøvling, og parret får børnene Jens Christian i 1852, Nielsine Marie i 1854, Jens i 1856, Niels i 1859, Mette Marie i 1862 og Niels Marinus i 1866.

Da forældrene går på aftægt overtages gården af sønnen *Jens Jensen*, som gifter sig med Karen Margrethe Hansen. De får børnene Jens Marinus i 1892 og Niels Peder i 1893. I 1895 bliver Kibæk overtaget af købmand *Jeppe Schou* og *Niels Bertelsen* i Holstebro, som i de følgende år driver den ved skiftende bestyrere: *Jens Peder Pedersen*,

gift med Karen Bertelsen, er en tid bestyrer i Kibæk. De får børnene Elvine Kathrine i 1898 og Thora Dusine i 1900. I 1906 er der kommet en ny bestyrer. Det er *Jens Christian Nielsen*, gift med Mine Marie Pedersen. De er flyttet hertil med børnene Ane Marie, født 1888, Jens i 1892, Laurits Andreas i 1901 og Johan Christian i 1902.

Jens Christian Nielsen køber gården i 1911 og sælger den i 1916 til *Frederik Christian Jensen Quistgaard*, der året efter sælger til *Sørensen* og *Staugaard*, der sælger til *Christian Pedersen*, der sælger til *Christen Søgaard Jensen*. Han sælger i 1924 til *Poul Christian Andersen*, der sælger til *Christian Stougaard*, der sælger til *Laurits Ole Lauritsen*. - Otte gange skifter Kibæk ejer på ti år.

Laurits Ole Lauritsen er født i 1897 i Vinderup og gift med Anne Marie Sørensen, født 1893 i Asp. Parret kommer hertil fra Gullestrup. De får børnene Ruth i 1928 og Johannes. Foruden at drive landbrug kører Laurits Lauritsen en mælkerute til Tvis mejeri. I 1938 sælger han Kibæk til *Ole Nielsen Pedersen*, født 1883 i Outrup sogn og gift med Ane Kathrine Nielsen, født 1884 i Dejbjerg. De flytter hertil med datteren Gerda, født 1920. I 1945 sælger han Kibæk til *Elias Christian Hansen Skytte*, født 1919 i Mejrup og gift med Dagny Madsen, født 1923 i Holstebro. Parret får børnene Inger i 1946, Svend Erik i 1949, Henning i 1953, Margrethe i 1954 og Arne i 1962.

I 1971 sælger han gården til *Peder Stausholm Pedersen* i Stentoft, som i 1975 sælger såvel Gl. Kibæk som Stentoft til *Niels Kristian Poulsen*, født 1929 i Borbjerg, og hustru Aase Sougaard, født 1930 i Haderup. Parret har opført nyt stuehus på ejendommen, som drives sammen med Stentoft.

Ny Kibæk

Jorden er udstykket fra Kibæk i 1886 af Jens Bekgaard Jensen til sønnen *Jens Christian Jensen*, født 1852, da han gifter sig med Ane Marie Bertelsen, født 1858 som datter af Bertel Larsen i

Sønderhus. De får børnene Marie Kirstine i 1888 og Bertha Marianne i 1891.

I 1896 bliver Ny Kibæk købt af *Niels Peder Christensen*, der mageskifter med Jens Christian Jensen og flytter hertil fra Sønderbak på Smedegård mark med hustru og datter.

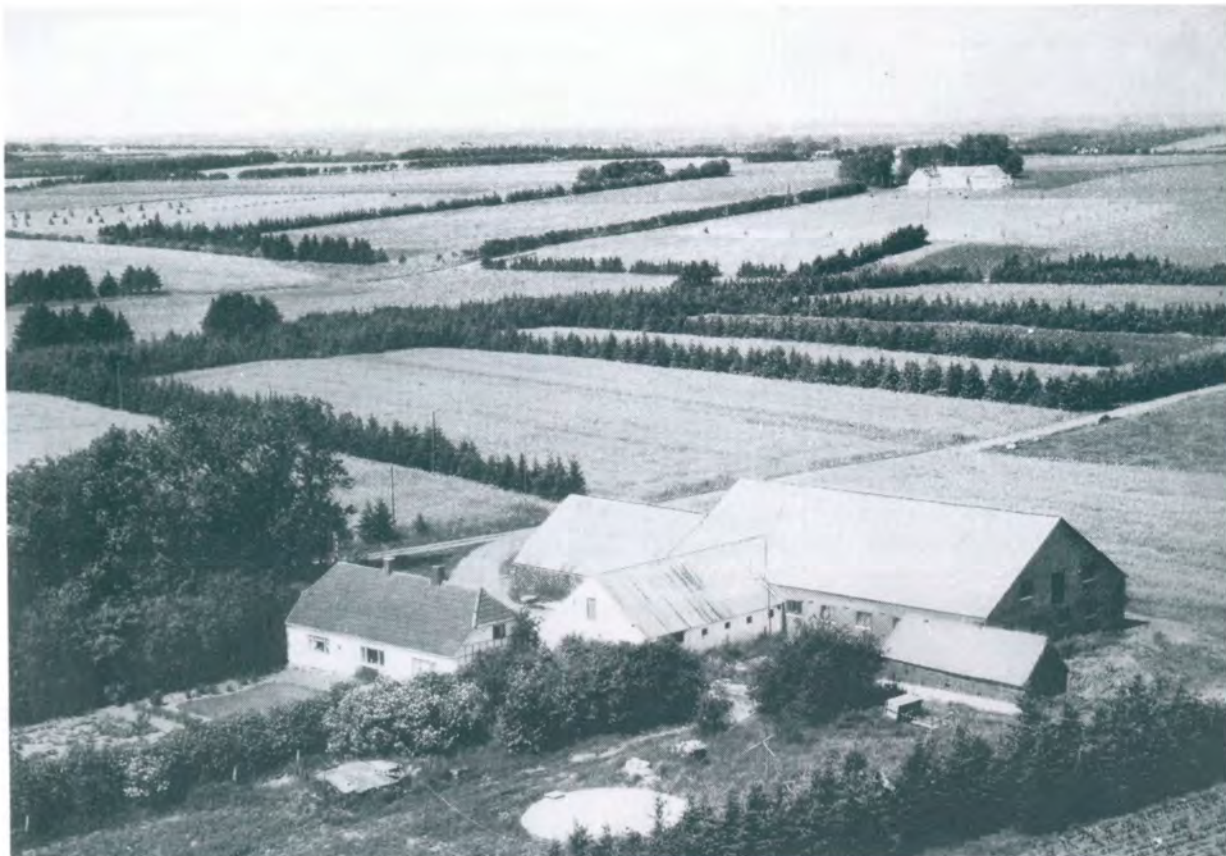
Jens Christian Andersen køber Ny Kibæk i 1901 og flytter hertil fra Løghøj med hustru og datter. I Ny Kibæk får de yderligere børnene Agnes Marie i 1903, Anine Kirstine i 1906, Jensine Kirstine i 1907, Alvine Kirstine i 1909.

I 1910 kommer også Ny Kibæk i vanskeligheder. Den bliver solgt til *Jens Borum*, der sælger til *Knud Christian Christensen Aal*, der sælger til *Mads Christian Jensen*. I 1914 bliver ejendommen købt af *Peder Skrædergaard Frederiksen Gasseholm*, født 1871 i Vejrum og gift med Kristiane Villadsen, født 1872 i Sahl. De flytter hertil fra Vejrum og har otte sønner: Henrik, Viggo, Richard, Magnus, Theodor, Laurids, Svend Aage og Aksel. I Tvis får de yderligere Peder Verner i 1916. De flytter i 1927 til ejendommen Solvang, og Ny Kibæk bliver købt af sønnen *Henrik Gasseholm*, født 1896 i Vejrum og gift med Karen Oline Marie Christiansen, født 1893 i Eggeslevmagle ved Skælskør. De får datteren Vera Agnete i 1932 og flytter herefter til Sjælland.

Så får *Bertel Christensen* skøde på ejendommen, som han sælger til *Niels Lysgaard Rasmussen* og *Henry Rasmussen*. Sidstnævnte bliver i 1946 ene-ejer af Ny Kibæk.

Henry Rasmussen er født 1921 som søn af Thorvald Rasmussen i Lille Majgaard. Han gifter sig i 1941 med Gerda Pedersen, født 1920 i Nørre Nebel som datter af Ole Nielsen Pedersen i Gl. Kibæk. De får børnene Thorvald i 1943, Niels Christian i 1946 og Bodil i 1949.

I 1958 sælger de ejendommen og flytter til Skautrup mølle. Ny Kibæk bliver købt af *Egon Brunebjerg*, født 1930 i Hodsager. Han gifter sig med Kathrine Elisabeth Ehmsen, født 1931 i Bal-

Ny Kibæk, som den så ud i slutningen af 1950'erne, da Egon Brunebjerg havde overtaget den. Vejen fører i en vinkel op til Kibækvej, hvor man ser ejendommen Toustrup i baggrunden.

lum. De får børnene Ove i 1959, Ellen i 1960, Erik i 1964, Knud i 1969 og Svend i 1971.

Stentoft

Kibækhus nævnes første gang i 1787. Her bor *Hans Sørensen* sammen med sin hustru *Edel Christensdatter*. Han er født i 1751 som søn af *Søren Andersen* i Kibæk. *Edel Christensdatter* er født o. 1753, vist nok i Røjkær i Vind. Parret har tidligere boet som indsidere i Majgård og nu i Kibækhus, hvorfra *Hans Sørensen* går ud som daglejer. 3 børn har de fået, som alle er døde. I 1789 får de datteren *Maren*.

Da *Peder Christensen* i 1824 sælger Kibæk, flytter han selv ind i Kibækhus, som nu fungerer som aftægtsbolig under Kibæk. I huset bor endvidere *Maren Jensdatter*, som er enke efter *Mogens Sørensen*, som også var søn fra Kibæk.

I 1856 udstykker *Jens Bekgaard Jensen* i Kibæk parcellen som selvstændig ejendom og sælger den til *Peder Olesen*, født o. 1826 i Vildbjerg og gift med *Mette Kirstine Christensen*, født 1825 i Vorgod sogn. Parret får sønnen *Ole Christian Pedersen* i 1859, og han overtager ejendommen i 1887, da forældrene går på aftægt. *Ole Christian Pedersen* er smed og gifter sig med *Margrethe Jensen*, født i 1865 som datter af *Jens Peder*

Stuehuset i Stentoft 1932.

Madsen i Morreholm. De får børnene Jens Peder Pedersen i 1885, Kristine i 1887, Marie Kirstine i 1889, Ane Katrine i 1892, Peder i 1894, Anders Christian i 1896, Frederik Sjerning Bylov Pedersen i 1898, Johannes Otto i 1900, Adolf Aleksander i 1902, Marentine Louise i 1904.

I 1906 udspilles et familiedrama i Stentoft, idet Ole Pedersen Stentoft skyder sin frugtsommelige hustru i underlivet. Hun bliver bragt til sygehuset i Holstebro, hvor hun dør dagen efter. Ved politiforhøret kommer det frem, at manden var beruset, og at sønnen forsøgte at vriste bøssen fra faderen. Skuddet er imidlertid et vådeskud, og Ole Stentoft bliver ikke tiltalt for hustrumord.

Avlsbygningerne i Stentoft 1932.

I 1914 får den ældste søn *Jens Peder Pedersen* skøde på Stentoft. 3 år senere udvider han ejendommens jordtilliggende, idet han køber to parceller af Gl. Kibæks jorder.

I 1925 bliver ejendommen solgt til *Poul Pedersen* og *Mads Andersen Pedersen*, som i 1927 sælger den til *Niels Nielsen*. Han er født 1882 i Måbjerg og gift med Mette Elisabeth Pedersen, født 1887 i Gjerlev ved Randers. De flytter hertil fra Holstebro med børnene Karen Marie, Rasmus Anker, Børge, Rigmor og Kaj Christian.

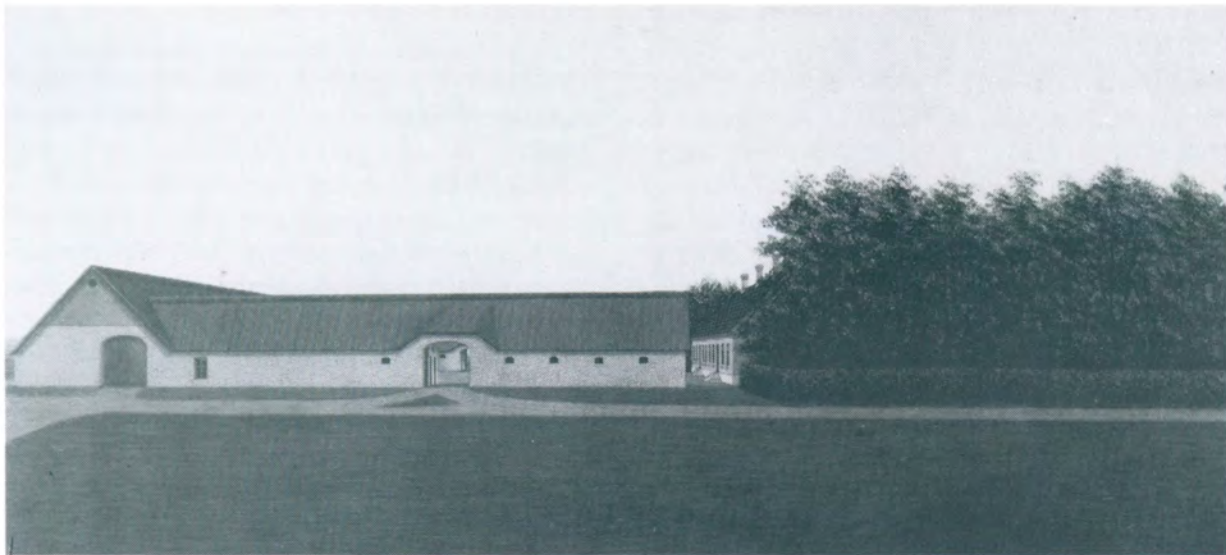
I 1941 overtages ejendommen af *Herluf Osvald Kristensen*, der året efter sælger den til *Andreas Theodor Schubert*, som flytter hertil med sin familie fra Bækkelund ved Smedegård. Han driver ejendommen indtil 1955. Så flytter han til Nr. Felding og sælger Stentoft til *Aksel Kongsgaard*, født 1927 i Måbjerg og gift med Herdis Larsen, født 1937 i Måbjerg. De får børnene Thorkild i 1958 og Mogens i 1963. I 1965 køber de Sønderbak og sælger Stentoft til *Peder Stausholm Pedersen*, født 1927 i Store Døes i Måbjerg og gift med Kirsten Hansen, født 1930 i Verringe sogn på Fyn. Parret har børnene Jakob, født 1968, og Lisbeth, født 1970.

Fra 1965 til 1969 udlejer Peder Stausholm Pedersen ejendommens bygninger til *Niels Christian Nielsen Hald*, født 1942 i Holstebro og gift med Sigrid Frida Larsen, født 1944 i Sommerdal som datter af Jacob Larsen. Parret får børnene Mai-brit i 1967 og Helle i 1968.

I 1975 sælger Peder Stausholm Pedersen både Stentoft og Gl. Kibæk, som han har købt i 1971, til *Niels Kristian* og *Aase Poulsen*.

Stokvad

Ejendommen Stokvad lå oprindeligt nede ved bækken, men blev i 1890 flyttet op til stedet, hvor den ligger nu. Vadestedet over den lille bæk var befæstet med planker eller stokke; deraf navnet, som i 1633 staves Stockuadt, senere Stochvad.

Billedet af Stokvad er ikke et fotografi, men en tegning. Før luftfotograferingens tid var sådanne billeder af gårdene ikke ualmindelige. Tegneren har desværre ikke signeret sit arbejde, men dygtigt er det lavet, selv om målene måske er lidt mere lige, end de var i virkeligheden.

Her bor i 1683 *Niels Christensen*, gift med *Maren Christensdatter*. Da hun dør i 1684 kun 40 år gammel, gifter han sig med *Johanne Christensdatter*, som er datter af *Christen Pedersen* i Skautrup.

Niels Christensen dør i 1686, og enken gifter sig med *Jens Jensen* fra Vibholm, som herefter kaldes *Jens Stockvad*, og de får en stor børneflokk: *Inger* i 1690, *Jørgen* i 1692, *Else* i 1695, *Lisbeth* i 1698, *Karen* i 1701, *Jens* i 1703, igen en *Jørgen* i 1706, *Anne* i 1710 samt to dødfødte børn i 1711 og 1713.

Det er sønnen *Jørgen Jensen*, der siden overtager *Stokvad*. Da han dør i 1784, 78 år gammel, skriver præsten i kirkebogen, at han har haft 5 koner og med dem avlet 19 børn. De 16 af børnene mener jeg at have fundet, men det kniber med de 5 koner: Hans første kone var *Anne Hansdatter* fra *Kibæk*, som han gifter sig med i 1728, og som dør samme år, kun 35 år gammel. Hans anden kone, hvis navn ikke kendes, dør i 1731, 33 år gammel. Hans tredje kone kendes ikke, men fjerde gang er han gift med *Else Jensdatter*, født 1711

som datter af *Jens Andersen* i *Munkbro*. Da hun dør i 1769, gifter han sig med *Kirsten Nielsdatter* fra *Kragbæk*, født o. 1742.

Det var konerne. På grund af det omtalte hul i kirkebogsføringen fra 1736 til 1749, er det ikke muligt at se, hvilke børn han fik med hvem, men hans børn er: *Johanne* i 1732, *Karen* i 1734, *Inger* i 1736, *Jens* o. 1738, *Knud* o. 1740, *Hanne* o. 1742, *Karen* i 1745, igen en *Jens* o. 1746, *Margrethe Dorthea* i 1750, *Anne* i 1752, to dødfødte børn i 1753, *Karen* i 1771, *Niels* i 1775, igen en *Niels* i 1777 og *Jens* i 1781. De fire sidstnævnte er *Kirsten Nielsdatter* mor til.

Det var børnene, men de er ikke alle født i *Stokvad*, for engang i 1730'erne eller 40'erne flytter *Jørgen Jensen* til *Kragbæk*, og ind i *Stokvad* flytter *Peder Nybo*, gift med *Lisbeth Jensdatter*, født 1698 som datter af *Jens Jensen Stockvad*. Parret har tidligere haft den gårdpart i *Nybo* i fæste, som senere bliver til *Nørre Nybo*.

Deres søn *Christen Pedersen*, født 1731 i *Nybo*, bliver næste fæster i *Stokvad*. Han gifter sig med *Johanne Mogensdatter*, og de får børnene *Lis-*

beth i 1755, Peder i 1757, Mette i 1759, Mogens i 1762 og Jens i 1765. Kun 36 år gammel er Christen Pedersen, da han dør i 1767, og fæstet i Stokvad overtages herefter af *Peder Nielsen*, som dør i 1778, 64 år gammel.

I 1776 er *Jens Sørensen* fæster i Stokvad. Han er født i 1736 som søn af Søren Jensen Munkbro og gift med Anne Christensdatter, født o. 1726 i Vind. Det ses ikke, at der er børn i dette ægteskab. I 1795 dør Anne Christensdatter - »hun havde lagt næsten tre år i sengen og var 69 år«, oplyser kirkebogen.

Jens Sørensen gifter sig så med Mette Marie Christensdatter, født 1775 i Vindgab i Vind som datter af Christen Madsen, kaldet Christen Kæmpe. Parret får børnene Anne i 1796, Søren i 1798, Christen i 1800, Else i 1803, Anne Marie i 1805, Anne Catrine i 1807 og Maren i 1810.

Jens Sørensen køber Stokvad til ejendom i 1804 for 870 rigsdaler og 360 rigsdaler for tienden. Han dør i 1818, 83 år gammel. Enken gifter sig så med *Niels Christensen Vognstrup*, født o. 1782 i Oddense i Salling. De får sønnen Jens Christian i 1820.

I 1839 bliver datteren Anne Cathrine Jensdatter fra Mette Christensdatters første ægteskab, gift med *Iver Andersen Refning*, og de overtager gården samme år. Han er født i 1809 i Neder Refning i Vinding, og parret får børnene Anders i 1841, Niels i 1842, Abbelone i 1845, Jens Christian i 1847 og Mette Marie i 1850.

Iver Andersen driver Stokvad i godt 35 år, går dernæst på aftægt og dør i 1883 i Stokvad. Da hans yngste datter Mette Marie i 1874 gifter sig med *Christen Lund Henriksen*, overtager de gården, og det er i hans tid gården flyttes længere op på marken.

Christen Lund Henriksen er født i 1851 i Idomlund som søn af Henrik Frøjk Jensen, der stammer fra Søndergård i Tvislund. Han og Mette Marie Iversdatter får børnene Ane Katrine i 1875, Iver i 1877, Henrik i 1880, Niels Magnus i

1882, Mette Kirstine i 1887 og Karoline Marie i 1892. De tre døtre bliver senere gårdmandskoner i Tvislund på rad: Ane Katrine i Nørgård, Mette Kirstine i Meldgård og Karoline Marie i Vestergård.

Sønnen *Iver Henriksen* overtager Stokvad i 1915. Han er ugift og driver gården indtil 1944. Så sælger han den til *Kjeld Andersen*, født 1917 som søn af Anders Christian Andersen i Laulund. Han gifter sig med Iver Henriksens niece Christine Lund Vestergaard, født 1918 som datter af Laurids Vestergaard i Vestergård. Parret har børnene Iver, født 1956 og Mette Marie, født 1957.

I 1977 sælger Kjeld Andersen gården til sviger sønnen *Jørgen Andreas Jensen*, født 1950 i Tise ved Brønderslev, og gift med Mette Marie Stokvad Andersen. Parret får børnene Henrik i 1978, Anne Marie i 1980 og Jens Christian i 1984.

Stokvadhus

Ved Stokvad bæk vest for gården opstår i midten af 1800-tallet et fæstehus. Her bor som indsidder *Sven Månsson*, gift med Bertha Andersdatter. De stammer begge fra Sverige, født i Nåssum sogn i Christiansstads len i Sverige, henholdsvis i 1834 og 1829. De bliver gift i Tvis i 1856 og får samme år sønnen Johan. Parret flytter herefter til Borbjerg, men vender senere tilbage til Tvis og køber Østerlund i Tvislund. Efter Svend Månssons bortrejse tjener Stokvadhus som aftægtshus for *Niels Christensen* og Mette Christensdatter, der har afstået Stokvad. Efter deres død nedlægges huset engang i 1870'erne.

Fredslund

Ejendommen er opført af *Mads Dyhrberg Kaspersen*, der i 1939 køber en parcel af Stokvads jorder og anlægger et husmandsbrug. Mads Dyhrberg Kaspersen er født i 1908 som søn af Jonas Jørgen Dyhrberg Kaspersen i Huldahl og gift med Tho-

Øster Grønbæks karakteristiske stuehus med karnappen er opført i 1931 på samme sted i gården, hvor tidligere et stråtækt stuehus stod. Billedet her er taget omkring 1935.

mine Kristensen, født 1912 i Idom. De får børnene Henry i 1930, Lilly i 1932, Ella i 1933, Jørgen i 1936, Arne i 1939 og Bente i 1952.

I 1946 flytter familien til Højmark og Mads Dyhrberg Kaspersen sælger Fredslund til broderen *Marius Evald Dyhrberg Kaspersen*, født 1916. Han gifter sig med Anna Pedersen, født 1927 i Sønder Nissum. De får børnene Kurt i 1947, Elin i 1948, Leif i 1953 og Berit i 1960.

Grønbæk

Grønbæk opstår formentlig i begyndelsen af 1600-tallet. Den nævnes første gang i 1633 som

fæstegård under Tvis kloster og bebos af *Marquard Pedersen* og *Thomas Pedersen*. Ved matriklen i 1664 omregnes gårdens landgilde til hartkorn 6-3-0-2, som ved opmålingsmatriklen i 1688 ned sættes til 4-6-0-2. Gårdens to fæstere er *Mads Kjeldsen* og *Thomas Jensen*. Sidstnævnte flytter til Haurids og senere til Smedegård. I stedet overtager *Bertel Laursen* hans fæstepart i Grønbæk. Men også han forsvinder ud af billedet og efterfølges af *Thøger Grønbæk* - hvad han hed mere end Thøger, fortæller kirkebogen ikke. Hans kone hedder Maren Nielsdatter og de kommer fra Stokvad, hvor han selvfølgelig hed Thøger Stokvad. Maren Nielsdatter dør i 1690 efter at være

nedkommet med datteren Maren. Derefter flytter Thøger Grønbæk til Skærpandal og senere til Vibholm.

Fra omkring 1700 er Mads Kjeldsen enefæster i Grønbæk. Han er født omkring 1629 og dør i 1706. Han er gift med Johanne Jensdatter, født o. 1638. De får børnene Kjeld, Karen, Jens, Mette, Kirsten, Johanne, Niels og Christen. De to sidste er født i 1677 og 1679.

Efter Johanne Jensdatters død i 1686 gifter Mads Kjeldsen sig med Anne Jensdatter, født o. 1648. De får børnene Johanne i 1689, Kirsten i 1690 og Anne i 1692. I 1693 dør også denne hustru. Det er muligt, at Mads Kjeldsen har giftet sig en tredje gang, idet han i 1698 bliver far til sønnen Niels. Moderens navn er ikke nævnt, og det synes ikke, som om denne dreng er født uden for ægteskabet.

Det er sønnen *Kjeld Madsen* fra første ægteskab, der overtager fæstet efter faderen. Han gifter sig i 1706 med Karen Nielsdatter, født o. 1679 udenso. De får børnene Mads i 1708, Niels i 1711, Jens i 1713 og tvillingerne Peder og Iver i 1716.

Igen er det en søn, der overtager fæstet, nemlig *Mads Kjeldsen*, der i 1745 i Mejrup kirke gifter sig med Johanne Andersdatter, født 1724 i Mejrup. De får børnene Maren i 1749, Karen i 1750, Kjeld i 1752, Anders i 1756 og Jens i 1761.

Sønnen *Kjeld Madsen* overtager fæstet og køber i 1803 gården for 900 rigsdaler og 310 rigsdaler for kirketienden. Han er gift to gange og bliver far til 16 børn, 7 i første og 9 i andet ægteskab. Hans første kone er Marianne Christensdatter, født 1761 i Mejrup formentlig. Hun dør i 1800, 39 år gammel. Deres syv børn er Johanne, født 1782, Christen i 1785, igen en Johanne i 1787, Mads i 1789, Kirsten i 1794, Jens i 1796 og igen en Jens i 1799.

I sit andet ægteskab med Inger Nielsdatter, født 1777 i Høgild i Aulum, får parret børnene Marianne i 1802, igen en Marianne i 1804, Di-

derik i 1806, Niels i 1809, Christen i 1811, Ane Marie i 1814, Niels i 1816, et dødfødt drengebarn i 1819 og igen en Ane Marie i 1820.

Efter Kjeld Madsens død flytter enken Inger Nielsdatter til Over Skautrup med sine børn, mens sønnen *Diderik Kjeldsen* overtager Grønbæk. Han gifter sig i 1838 med Bodil Kirstine Svenningsdatter, født 1802 i Vinding. De får børnene Inger i 1840, Svenning i 1842, Ane i 1845 og Kjeld i 1848.

Diderik Kjeldsen dør i 1858, kun 52 år gammel, og enken driver gården ved sønnernes hjælp indtil 1875. Da sønnerne overtager den, beslutter de at dele gården. Kjeld får fødegården, som herefter kaldes Øster Grønbæk, og Svenning bygger Vester Grønbæk.

Øster Grønbæk

Kjeld Dideriksen Grønbæk gifter sig i 1877 med Ane Nielsen, født 1853 som datter af Niels Pedersen i Store Gedbo. De får børnene Bodil Kirstine i 1878, Niels i 1879, Diderik i 1882, Maren i 1885, Marie i 1887 og David i 1895.

I 1910 overtager sønnen *Diderik Dideriksen Grønbæk* gården. Han gifter sig med Karen Jacobsen, født 1887 som datter af Jacob Jacobsen Halgaard i Nørre Halgård. De får børnene Kjeld i 1911, Jacob i 1914, Sigurd i 1916 og Svenning i 1922. Diderik Grønbæk opnår at blive sognerådsformand i en alder af 32 år og han beklæder posten i 28 år foruden en lang række andre tillidsposter i Tvis og Holstebro. Han dør i 1947 og gården overtages af sønnen *Svenning Grønbæk*, der gifter sig med Else Iversen fra Lejrskov ved Kolding. I 1949 overtager han sin kones fødegård Sandholm og sælger derfor Øster Grønbæk til broderen *Kjeld Grønbæk*, som flytter hertil fra ejendommen Højvang med hustruen Karen Bjerg og sønnerne Jacob og Diderik. I Øster Grønbæk får parret yderligere Mads i 1950 og Lis i 1953.

Den ejendom Vester Grønbæk, som Svenning Dideriksen opfører i 1875, nedbrænder i 1935, og der opføres nyt stuehus og avlsbygninger året efter. Billedet er taget omkring 1949, da bevoksningen i den nyere del af haven endnu var ganske lav.

I 1971 sælger Kjeld Grønbæk ejendommen til sønnen *Diderik Grønbæk*, som gifter sig med *Estrid Maabjerg Andersen*, født 1948 i Holstebro. Parret får børnene *Marianne* i 1973, *Anette* i 1976 og *Lisbet* i 1979.

I 1986 bliver Øster Grønbæk solgt til *Albert Hellmann*, der i 1987 sælger den til *Peter Otto Deneffe*, født 1963 i Hamborg, der har bofællesskab med *Karin Schultz*, født 1965 i Kaltenkirchen.

Vester Grønbæk

Ved delingen af Grønbæks jorder i 1875 får *Svenning Dideriksen* den vestre jordlod og opfører her

ejendommen *Vester Grønbæk*. Han gifter sig med *Else Cathrine Bjerre*, født 1855 som datter af *Niels Christensen Bjerre* på *Tviskloster*. De får børnene *Diderik* i 1876, *Bodil Kirstine* i 1877, igen en *Diderik* i 1879 og *Niels* i 1881. I 1882 dør moderen *Else Cathrine Bjerre*, og *Svenning Dideriksen* gifter sig med *Kirstine Hansine Madsen Schöler*, født 1851 i *Vinding*. Med i ægteskabet bringer hun sønnen *Anders Peter Petersen*, født 1885 i *Hjerm*.

Svenning Dideriksen er sognerådsmedlem og formand for sognerådet i *Tvis* i tre perioder. Desuden er han i 24 år sognefoged og beklæder andre tillidsposter i sognet. Han blev dannebrogsmænd for sin indsats.

Sønnen *Niels Bjerre Dideriksen* overtager Vester Grøn­bæk i 1911. Han gifter sig i 1918 med Bodil Marie Laursen, født 1890 som datter af Jens Laursen i Lille Soels. De får datteren Else Katri­ne i 1919, og samme år dør moderen, hvorpå Niels Bjerre Dideriksen gifter sig med Bodil Kathrine Iversen, født 1902 som datter af Iver Iversen i Neder Skautrup. De får datteren Bodil Kirstine i 1930.

Hun gifter sig i 1950 med *Andreas Lundby Barslund*, født 1925 i Hjerm, og de overtager samme år Vester Grøn­bæk. De får børnene Anna Katri­ne i 1951, Lisbet i 1953 og Niels i 1954.

Langmosehus

Omkring 1817 opstår et fæstehus ved den mose­strækning syd for Grøn­bæk, som kaldes Lang­mose. Det er *Mads Kjeldsen Grøn­bæk*, født 1789 som søn af Kjeld Madsen i Grøn­bæk, der bosæt­ter sig her, da han i 1817 gifter sig med Johanne Henriksdatter, født 1783 i Vind. Parret får børne­ne Inger i 1818, Mette i 1820, Marianne i 1823 og Henriette i 1828. Mads Langmose, som han kal­des, tjener som daglejer og modtager på sine gamle dage fattighjælp i Langmosehus, hvor der fra 1845 til 1848 desuden bor en ind­sidder *Chris­ten Larsen*, gift med Ane Cathrine Jacobsdatter. De flytter hertil fra Lindholthus og får i Lang­mosehus datteren Maren i 1847. Derefter flytter de til Høvids mark, det senere Hedelund, og ind i Langmosehus flytter *Laust Christensen*, født 1814 i Idom. Han er gift med Mads Langmoses datter Inger Madsdatter, og parret har børnene Chris­ten og Mette Johanne, født 1846 og 1850 uden­so­gns. I Langmosehus får de desuden Madsine i 1854, igen en Madsine i 1859, Mads i 1860 og Jens Christian i 1863. Endnu i 1880 bor Laust Christensen og Inger Madsdatter i Lang­mose­hus, men huset er fraflyttet før 1890.

Lille Grøn­bæk

I 1897 flytter *Jens Christian Jørgensen Svenstrup* ind i et hus, der kaldes Lille Grøn­bæk, og som muligvis er Langmosehus. Han er født i 1838 i Vinding og gift med Ane Dideriksdatter, født 1845 som datter af Diderik Kjeldsen i Grøn­bæk. Parret har drevet gården Svenstrup i Vinding og går i 1897 på aftægt i Lille Grøn­bæk, hvor de dør i 1904 og 1906.

Herefter flytter *Willum Mose Pedersen* og hans kone ind i huset. De har tidligere boet i Uglkær, dernæst i Nr. Felding og senest i Vejager. Hvor­når de fraflytter Lille Grøn­bæk og huset nedri­ves, er ikke klarlagt.

Skærpendal

Skærpendal - Scharvendahl - Scharpendal - Schierpendahl - i daglig tale blot 'Dahl' ligger for enden af en lang, smal og ret dyb dal, som udgør lejet for et vandløb. Forstavelsen betyder »skarp, ujævn, brat« og sigter formentlig til dette vand­løb i bunden af dalen.

Skærpendal nævnes allerede i 1547, og fæste­ren hedder *Las Perssen*. I 1635 bor *Thomas Hen­riksen* i 'Dahl'. Han efterfølges af *Ole Pedersen*, som vist nok er gift med Dorete Nielsdatter.

Skærpendal bliver ikke selvstændigt matrikule­ret i 1664 som de øvrige gårde i Tvis, fordi den på det tidspunkt drives direkte under Tvis kloster hovedgård. Ved den efterfølgende matrikel i 1688 fastsættes gårdens hartkorn til 1-0-1-2.

Det er nu *Anders Dahl*, som bor her. Han er gift med Else Andersdatter, datter af Anders Jen­sen i Munkbro. Anders Dahl dør i 1702, 64 år gammel, og hans efterfølges af *Mads Jensen Dahl*, som er født o. 1667. Hans første kone dør i 1706 sammen med sit dødfødte barn. Han gifter sig så med Anne Christensdatter Haurids og får med hende børnene Dorete i 1708, Karen i 1711. Selv dør Mads Dahl i 1720, knap 53 år gammel.

Skærpendal i 1902, da enken Inger Dideriksen overdrager gården til sønnen Diderik Mogensen, som står her i lyngen foran gården og ryger på lang pipe. De to personer til højre er formentlig tjenestefolk.

I den følgende periode er det ikke til at hitte rede i beboer-forholdet på Skærpendal, men i 1749 hedder fæsteren *Peder Nielsen*. Han er født i 1722 som søn af Niels Pedersen i Skautrup, og han dør i 1800. Han »havde været gift 4 gange og døde dog enkemand«, skriver præsten, som fejlagtigt angiver hans alder til 82 år.

Peder Nielsen gifter sig til Skærpendal, idet hans første kone er Dorete Madsdatter, født 1708 som datter af Mads Jensen Dahl. Da hun dør i 1772, gifter han sig med Kirsten Christensdatter, som dør i 1775 efter at være nedkommet med sønnen Niels Christian, som dør et halvt år senere. Kirsten Christensdatter er ved sin død kun 37 år.

Peder Dahls tredje kone er Kirsten Sørensdat-ter. Hun dør i 1779 kun 30 år gammel. I dette ægteskab får de tre børn, hvoraf kun sønnen Niels Christian, født 1775, overlever. Peder Dahls fjerde kone er Karen Christensdatter, født o. 1720 udensogns. Hun dør i 1797. Det ses ikke, at der var børn i dette ægteskab.

Niels Christian Pedersen gifter sig udensogns med Maren Christensdatter, født o. 1760. De får børnene Peder i 1799, som dør 11 år gammel i 1810.

I 1818 får pastor *Randrup* en prioritet på 325 rigsdaler sølv i Skærpendal, og han overtager senere ejendommen som ufyldstgjort panthaver. I 1825 sælger han gården til *Mogens Christian Peder-*

sen, født 1788 i Vorgod sogn. Han gifter sig i 1825 med Anne Nielsdatter, født 1795 i Vinding som datter af Niels Jensen Lund. De får børnene Peder i 1825, Niels Lund i 1828, Jens Christian i 1830 og Hans i 1832.

Det er sønnen *Niels Lund Møgensen*, der overtager gården efter faderens død, men i 1856 sælger han den til sin bror *Jens Christian Mogensén*, som gifter sig i 1859 med Inger Dideriksen, født 1840 som datter af Diderik Kjeldsen i Grønbæk. De får børnene Mogens Christian i 1860, Diderikke i 1862, som dør 3 år gammel, Ane i 1865, Diderikke Kirstine i 1867, Diderik i 1870, Peder i 1873, Marie Kirstine i 1874, Diderikke i 1877 og igen en Diderik i 1880.

Den ældste søn Mogens bliver senere præst i Nimtofte, og det er en festlig dag både i Skærpendal og i sognet, da denne søn i 1893 i Tvis kirke på en og samme dag vier sine tre søstre Ane, Marie Kirstine og Diderikke Kirstine til henholdsvis Hans Nielsen, Anton Marius Kristensen og Iver Jersild Iversen. De to førstnævnte svogre er lærere udensogns, mens Iver Jersild Iversen er søn af Svenning Iversen i Neder Skaustrup.

Jens Christian Mogensén oplever imidlertid ikke denne festlige dag. Han dør i 1880 og enken gifter sig så med *Peder Knudsen*, født 1853 i Mejrurup. De får børnene Jensine Kristine i 1883 og Inger Petrine i 1885.

I 1899 dør Peder Knudsen, og Inger Dideriksen er enke for anden gang. Skærpendal overtages i 1902 af hendes søn fra første ægteskab *Diderik Mogensén*. Han gifter sig med Karen Marie Lauridsen, født 1889 som datter af Jens Lauridsen i Øster Høvids.

I 1916 bliver Diderik Mogensén tillige sognefoged i Tvis og i 1919 flytter han til Tvis by, hvor han bygger huset Edelweiss på hjørnet af Smedegårdvej og Klostervej. Skærpendal sælger han til *Niels Severin Jensen*, kaldet Niels Thybo. Han er født i 1878 i Feldingbjerg og gift med Johanne

Nielsen, født 1882 i Vroue sogn. De flytter hertil med børnene Otto, født 1907, Marie 1908, Kirstine 1910, Agnete 1912, Peder 1914, Sigvard 1918, og i Skærpendal får de Edith i 1920.

I 1922 flytter de til Haurtoft, og i de følgende år skifter Skærpendal hyppigt ejer: *Henrik Peder Madsen* sælger til *Anders Nielsen*, der sælger til *Hans Nissen Hansen*. Han er født 1881 i Øster Nykirke og er gift med Inger Kathrine Nielsen, født 1884 i Velling. De flytter hertil med børnene Anton, født 1913, Ane Kathrine i 1915, Mikkel Kristian i 1918 og Laurids Otto i 1920. I Skærpendal får de Ingvard i 1927.

I 1938 bliver Skærpendal solgt til *Jens Laursen*, der videresælger den til *Marinus Augustinussen*. I 1950 sælger han til *Christian Lund Andersen*, der straks videresælger til *Aage Karl Jensen*.

Aage Karl Jensen er født i 1924 i Sdr. Tyrsgaard i Vinding. Han gifter sig med Anna Nørkjær, født 1928 i Pogager i Vinding. Parret får børnene Alma Katrine i 1951, Niels Christian i 1953, Anette Katrine i 1958, Mette Kirstine i 1961 og Ragnhild Birgitte i 1966.

Vibholm

Stedet nævnes første gang i 1664, og fæsteren *Jens Jensen* skal af med 1 pund smør og 1 ørtug rug i fæsteafgift til Tvis kloster. Jens Jensen dør i 1683, og som ny fæster kommer *Peder Vibholm*, hvis kone hedder Maren. De får i 1690 en søn, hvis navn præsten har glemt at indføje i kirkebogen, og i 1694 får de sønnen Ole. Også en Mads Vibholm optræder i denne periode, uden at det er muligt at indplacere ham.

Fra 1705 optræder en *Thøger Vibholm*, som formentlig er den samme, som i 1687 bor i Stokvad og i 1690 i Grønbæk. Han er gift anden gang med Johanne Pedersdatter, og da hun dør i 1705 gifter han sig igen. Hans tredje kone, hvis navn ikke nævnes, dør i 1727, og selv dør Thøger Vibholm i 1731.

I 1750 hedder fæsteren *Jens Mortensen*. Hans

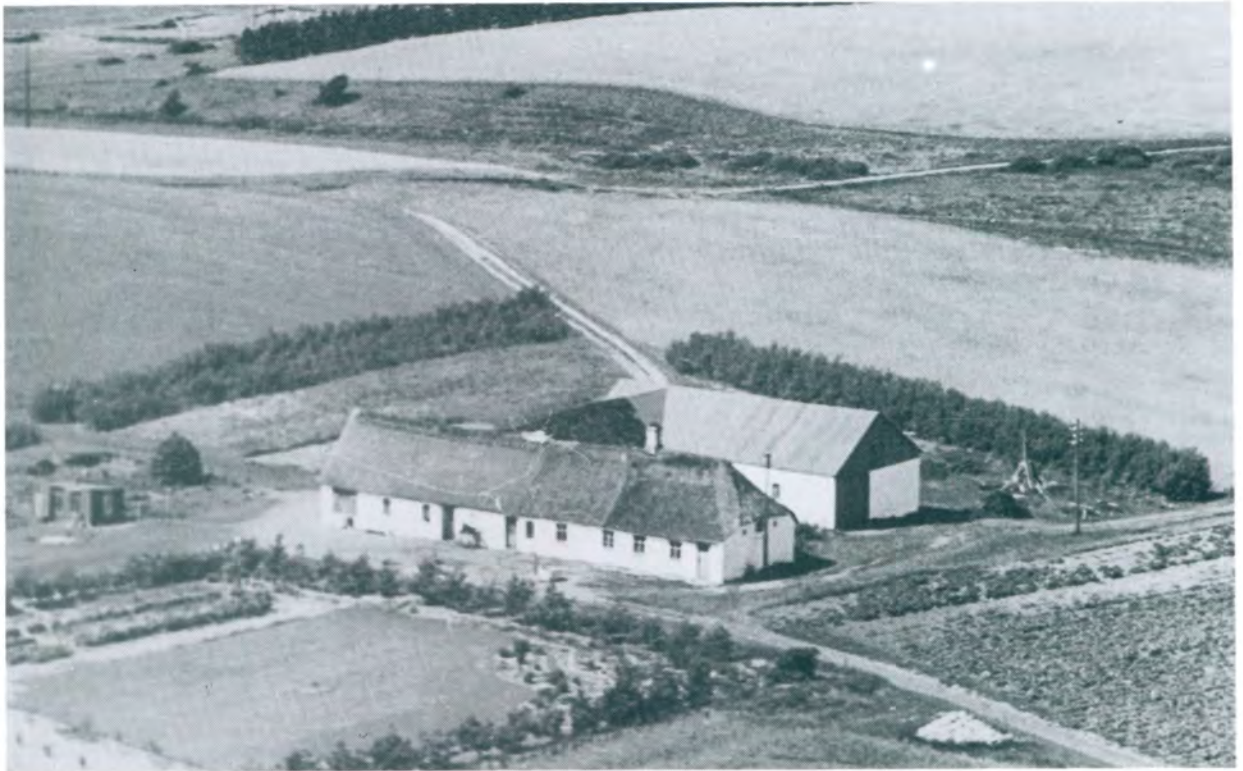
Vibholm er en meget gammel ejendom. I de gamle kilder staves den undertiden Widholm, men alligevel er det nok fuglenavnet vibe, der ligger til grund for stednavnet. Her er ejendommen fotograferet i 1981.

kones navn nævnes heller ikke, men de har datteren Bodil, født o. 1724. Efter Jens Mortensens død i 1779 overtager enkemand *Peder Pedersen* stedet. Han har hidtil fæstet Morre, og flytter efter hustruens død til Vibholm og gifter sig med Anne Jensdatter, født 1746 som datter af Jens Kjeldsen i Høvids. I 1801 dør Peder Pedersen Vibholm, og enken gifter sig med *Anders Madsen Grønbæk*, født 1756 som søn af Mads Kjeldsen i Grønbæk. Anders Madsen er omgangslærer i Tvis fra 1779 til 1809. Han bor hos broderen Kjeld Madsen i Grønbæk, indtil han i 1801 gifter sig til Vibholm. Efter hustruens død i 1809 gifter han sig med Marianne Bertelsdatter, født 1786 som datter af Bertel Poulsen i Overgård. De får sønnen Mads i 1810 og datteren Anna i 1814.

Anders Madsen Vibholm dør som aftægtsmand i 1830. Forinden er Vibholm overtaget af svogeren, teglbrænder *Lars Pedersen*, født 1791 i Tørring og gift med Karen Bertelsdatter, født 1780 som datter af Bertel Poulsen i Overgård. De flytter hertil fra Domdahl i Nr. Felding med børnene Mette, født 1818, Jens Peder i 1820 og Bertel Peder i 1823.

I 1854 sælger Lars Pedersen Vibholm og flytter til aftægtshuset Vibholmhus på Vibholm mark. Køberen er *Anders Jensen* fra Vinding, gift med Ane Marie Pedersen fra Mejrup. De får børnene Jens i 1853, Marianne i 1854, Jens Christian i 1856, Laust i 1859, Mette i 1861 og Christen i 1867.

Anders Jensen går på aftægt i 1881 og sælger

Vibholmhus er udstykket fra Vibholm omkring midten af forrige århundrede og var oprindelig et aftægtshus, som bliver en selvstændig landbrugsejendom. På billedet ses tydeligt, hvorledes ejendommen er vokset ved tilbygninger til det oprindelige aftægtshus.

Vibholm til sønnen *Jens Østergaard Andersen*, som gifter sig med Mette Ane Hansen, født 1860 i Aulum. De får børnene Ane Marie i 1892, Agnes Kirstine i 1896 og Mette Marie i 1900. I 1903 dør Jens Østergaard Andersen, og enkens sælger Vibholm til *Frederik Vilhelm Nielsen* i 1910.

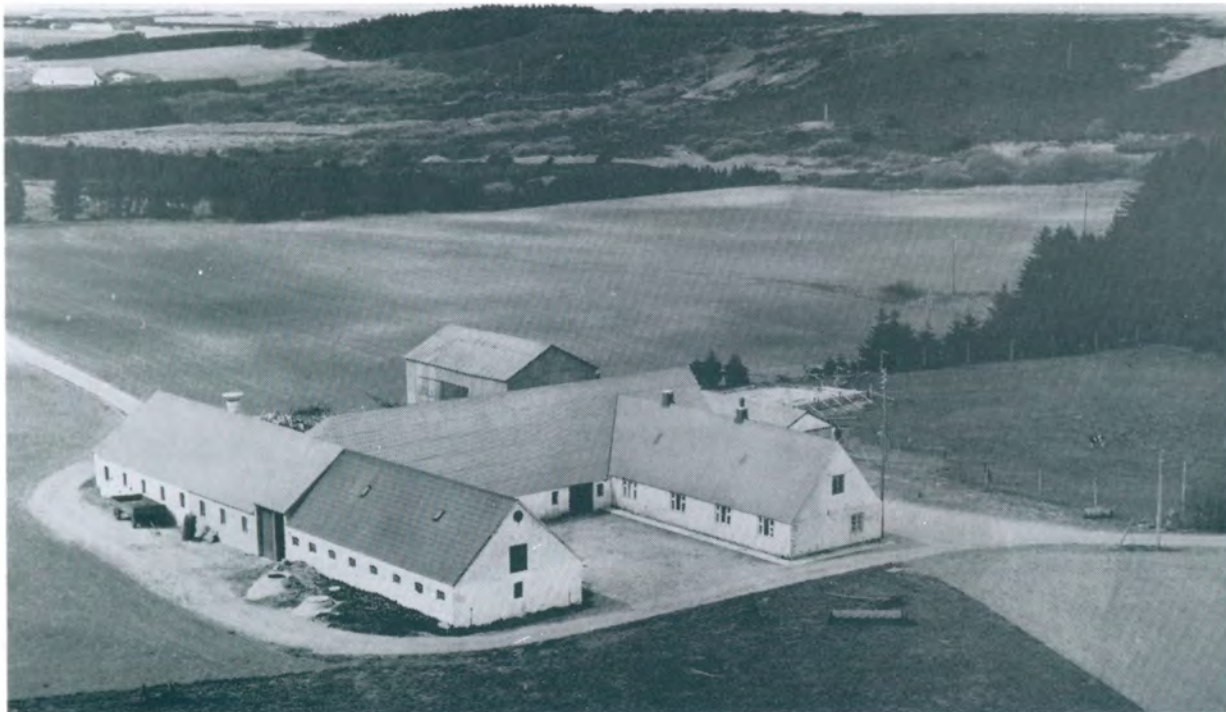
Frederik Vilhelm Nielsen er født 1885 i Vinding og gift med Marie Kirstine Andersen, født 1888 i Toustrup i Vinding. De får børnene Harry Sigurd i 1912 og Jens Christian i 1913.

Frederik Vilhelm Jensen udvider Vibholms jordtilliggende, idet han køber nogle engparceller fra Grønbæk. I 1926 sælger han Vibholm til *Jens Jensen*, kaldet Jens Neb, idet han stammer fra Neb i Aulum.

I 1929 overtages ejendommen af *Jens Peder Hansen*, født 1902 i Handbjerg og gift med Sigrid Erna Jensen, født 1909 i Timring. De får børnene Edith i 1930, Jens i 1932, Niels i 1936, Victor i 1938, Svend i 1940, Signe i 1941 og Carl Jørgen i 1948.

Parret flytter i 1969 til Moselund og sælger Vibholm til sønnen *Victor Hansen*, der gifter sig med Inger Marie Hansen Skytte, født 1946 som datter af Elias Christian Hansen Skytte i Gl. Kibæk. De får børnene Claus i 1969, Mikael i 1970 og Lone i 1974.

I 1983 sælger Victor Hansen ejendommen til *Carlo Nørtoft Thomsen*, der flytter hertil fra Gl. Lindholt.

På gavlen af det gamle stuehus i Kragbæk stod i smedejern årstallet 1883. Huset var bygget sammen med de øvrige bygninger, som det ses på dette billede fra omkring 1956. I 1976 bliver der opført nyt frilliggende stuehus øst i gården.

Vibholmhus

Formentlig opført af *Lars Pedersen*, da han i 1854 sælger Vibholm. Efter hustruens død gifter Lars Pedersen sig i 1876 med *Ane Poulsen*, født 1817 i Vind, som medbringer sønnen *Anders*, født 1854, i ægteskabet. Efter Lars Pedersens død i 1869 gifter enken sig med *Niels Christian Laursen*, født 1831 i Idom.

Ane Poulsens søn *Anders Jens Christensen* gifter sig i 1876 med *Inger Kirstine Andersen*, født 1847 i Timring. De bor i Vibholmhus og får børnene *Ane Marie* i 1877, *Ane Cicilie* i 1880, *Anders* i 1882, igen en *Anders* i 1883, *Lars Christian* i 1886, *Ane Kirstine* i 1890 og *Niels Toustrup* i 1892.

I 1922 bliver Vibholmhus solgt til *Christian Madsen*, født 1892 i Tjagvad i Vinding og gift med *Agnes Petrea Kristine Kristiansen*, født 1899 i Vinding. De får børnene *Anna* i 1923, *Karen Marie* i 1924, *Sigrid Solvejg* i 1926, *Krista* i 1928, *Jens* i 1930, *Svend Aage* i 1933, *Gunnar* i 1934, *Niels* i 1937, *Ejnar* i 1940 og *Ove* i 1943.

I 1946 dør *Christian Madsen*, og enken driver gården med børnenes hjælp indtil sønnen *Niels Tjagvad Madsen* overtager den i 1968. Han gifter sig med *Ellen Laursen*, født 1938 i Herrup. Parret får børnene *Jørgen* i 1969 og *Birthe* i 1972.

Niels Tjagvad Madsen sælger i 1971 Vibholmhus til *Ejnar Christian Wolff*, født 1928 i Starup ved Haderslev, gift med *Kitha Ellen Duval Sø-*

rensen, født 1928 i Randers. Parret har sønnen Edgar, født 1950.

Ejnar Wolff opfører nyt parcelhus ved ejendommen og kalder den »Æ Trindbak«, og i 1987 udskilles Vibholmhus' gamle stuehus og avlsbygninger til sønnen *Edgar Duval Wolff*, der driver minkfarm på stedet. Han gifter sig i 1987 med Elisabeth Zamiatowska, født 1957 i Warszawa.

Kragbæk

Stedet nævnes første gang i 1633 og kaldes da Kragebech. Her bor *Jens Knudsen*, som dør i 1686 72 år gammel. Hans datter Karen Knudsdatter dør ligeledes i 1686 23 år gammel. Jens Knudsen efterfølges i Kragbæk af *Christen Pedersen*. Heller ikke hans kone kender vi navnet på, men de får sønnerne Laurids i 1686, der dør et år gammel, og igen en Laurids i 1693, der dør få uger gammel.

Så hører vi ikke om Kragbæk før i 1714, da *Jep Kragbæk* gifter sig med Karen Vibholm. De får børnene Margrethe i 1715, Anne i 1717, Christen i 1719, Øllegaard i 1724 og en unævnt datter i 1727. Ved den gamle vej fra Kragbæk om til Vibholm ligger et lille krat, der kaldes »Jeppes huk«. Det er muligt, at Jeppe Kragbæks hus lå her, for i jorden findes endnu nogle murbrokker.

Men hvem han var og hvad der bliver af ham, ved vi ikke. Engang i 1730'erne er *Jørgen Jensen* fra Stokvad flyttet til Kragbæk. Hans femte kone, Kirsten Nielsdatter, overlever sin mand og gifter sig med *Niels Nielsen*, som er født o. 1748 formentlig udensofns.

Det ses ikke, at de får børn i Kragbæk. Efter Kirsten Nielsdatters død i 1803 gifter Niels Nielsen sig med Else Pedersdatter Morre, født 1762 som datter af Peder Pedersen Morre. De får sønnen Peder i 1804. Else Pedersdatter dør i 1820 og Niels Nielsen i 1825.

Forinden er ejendommen solgt til *Jens Nielsen*

Lund fra Vinding, gift med Mette Nielsdatter fra Idom. Da Jens Nielsen dør i 1826, gifter enken sig med *Jens Kjeldsen*, født 1799 som søn af Kjeld Madsen i Grønbæk. De får børnene Niels i 1824, Inger Marie i 1828, Karen Margrethe i 1831, Jens i 1837 og igen en Karen Margrethe i 1842.

Det er sønnen *Jens Jensen*, der overtager Kragbæk. Han er gift med Gertrud Kirstine Jensen, med hvem han får børnene Jens Kjeld i 1860 og Jens Lund i 1862. Efter hustruens død gifter han sig i 1865 med Marie Kirstine Pedersen, født 1845 i Idom. De får datteren Mette Kirstine i 1866. Også denne hustru dør i 1867, og Jens Jensen gifter sig tredje gang med Mette Marie Christensen, født 1842 i Snebjerg. I dette ægteskab får de sønnerne Christen Frølund i 1869 og Jens Kjeld i 1870.

Sønnen *Christen Frølund Jensen* gifter sig i 1889 med sin kusine Johanne Cathrine Jensen, født 1868 i Vinding som datter af Jens Peder Jensen Østergaard. De får børnene Mette Marie i 1890, Jens Kragbæk Jensen i 1892, Jens Peder Damgaard i 1894, Karen i 1896, Jens Kjeld i 1898 og Mette Kirstine i 1901.

I 1936, da sønnen *Jens Kragbæk Jensen* overtager ejendommen, kaldes den for Store Kragbæk eller Gammel Kragbæk og er nu på 80 tønder land. Han gifter sig med Johanne Amalie Moesgaard, født 1894 i Vinding. Parret får sønnen Peder i 1924.

Efter faderens død i 1974 overtager *Peder Moesgaard Jensen* ejendommen. Han gifter sig med Helle Marian Keller Johansen, født 1947 i Århus. Parret får børnene Mette Kirstine i 1978, Jens i 1979 og Signe i 1981.

Øster Kragbæk

Da *Jens Jensen* i Kragbæk i 1890 overdrager gården til sønnen Christen, udstykker han den østre del af jorden og opfører her ejendommen Øster Kragbæk, hvor han og hans hustru tager bolig. I

Øster Kragbæks fritliggende stuehus syd i gården er fra 1890. Vejen mellem Kragbæk og hen til Skautrupvej gik oprindelig gennem gården men bliver senere lagt nord om gården. Vejen skråt op til højre fører op til Skærpendal. Billedet er taget omkring 1956.

1911 gifter Christen Frølund Jensens datter Mette Marie sig med *Niels Laurids Nielsen*, født 1888 i Nr. Felding, og de får i 1912 skøde på Øster Kragbæk. Parret får børnene Kristine i 1912, Ellen Krista i 1913, Jenny Marie i 1916, Rigmor Kathrine i 1917, Karen i 1921 og Kjeld i 1923.

Niels Nielsen bliver dræbt af lynet i 1925, da han er gået ud på marken for at hente hestene ind. Hustruen Mette Marie Jensens bror *Jens Peder Damgaard Jensen* bestyrer herefter gården for søsteren, og da hun dør i 1926 overtager han gården, mens deres mor, Johanne Cathrine Jensen, flytter ind og fører hus for sønnen og for sine forældrelose børnebørn.

I 1940 sælger Jens Peder Damgaard Jensen Øster Kragbæk til *Christian Lund Andersen*, der flytter hertil med sin familie fra Vesterlund. Han ejer den i to år, hvorefter han flytter til Sparretoft og sælger Øster Kragbæk til *Søren Emil Sørensen*, født 1914 i Nørre Kollund. Han gifter sig med Ragnhild Eriksen, født 1920 som datter af Mikkell Eriksen i Gertrudbæk. Parret får børnene Kjeld i 1946, Else i 1948, Henry i 1952, Nina i 1959 og Frans i 1961.

I 1968 dør Søren Emil Sørensen, og i 1977 overtager sønnen *Henry Verner Sørensen* ejendommen, som han driver med sin mor som husbestyrerinde.

SKAUTRUP

Skafter er et gammelt dansk mandsnavn, der indgår i stednavnet 'Skafterup', som senere bliver til Skautrup. Endelsen -trup betegner en udflytterbebyggelse. Det er en ganske almindelig endelse i de mange danske stednavne på -drup, -strup, -trup og -rup. I Tvis er Skautrup det eneste stednavn med denne endelse.

Skafterup omfatter i 1547 to gårde eller gårdparter. Fæsterne hedder *Anne Peters* og *Niels Matsen*. Efter deres landgilde at dømme er det ikke så helt små gårde. Men de må have lidt en del under de kejserlige troppers og senere svenskerens besættelse af Jylland, for i midten af 1600-tallet er der kun én gård i Skautrup, ikke overvældende stor, men det oplyses, at »den bruger også jorden til et boel, som i lang tid har ligget øde«.

Fæsteren hedder *Peder Christensen*. Han nævnes i 1633 som tingsvidne i en trolddomssag fra Tvis, som i 1635 bliver bedømt ved retten i Viborg. Det er formentlig hans søn, den *Christen Pedersen*, som i anden halvdel af 1600-tallet er anført som fæster i Skautrup. Han må være født omkring 1607, for han dør som 92-årig i 1699. Han er gift med Kirsten Marquardsdatter, som dør i år 1700, 79 år gammel, muligvis en datter af Marquard Pedersen i Grønbæk. De har en søn, der hedder Peder, formentlig deres ældste, samt døtrene Johanne, Else, Mette og Anne. Og gårdens besætning: En hest, en plæg i tredje år, en ko og fire får. Det er det hele.

Fra omkring 1675 bliver sønnen *Peder Christensen* medfæster i Skautrup. Han er født o. 1650. Hvad hans første kone hed, er uvist, men med hende får han børnene Christen før 1677, Jens

i 1678, Niels i 1680, Else i 1682, Karen i 1686 og Anne i 1689. I 1692 dør Peder Skautrups kone, 48 år gammel, og han gifter sig så med Maren Madsdatter, med hvem han får Mads i 1694 og Anne i 1698, samme år som han selv dør, kun 48 år gammel.

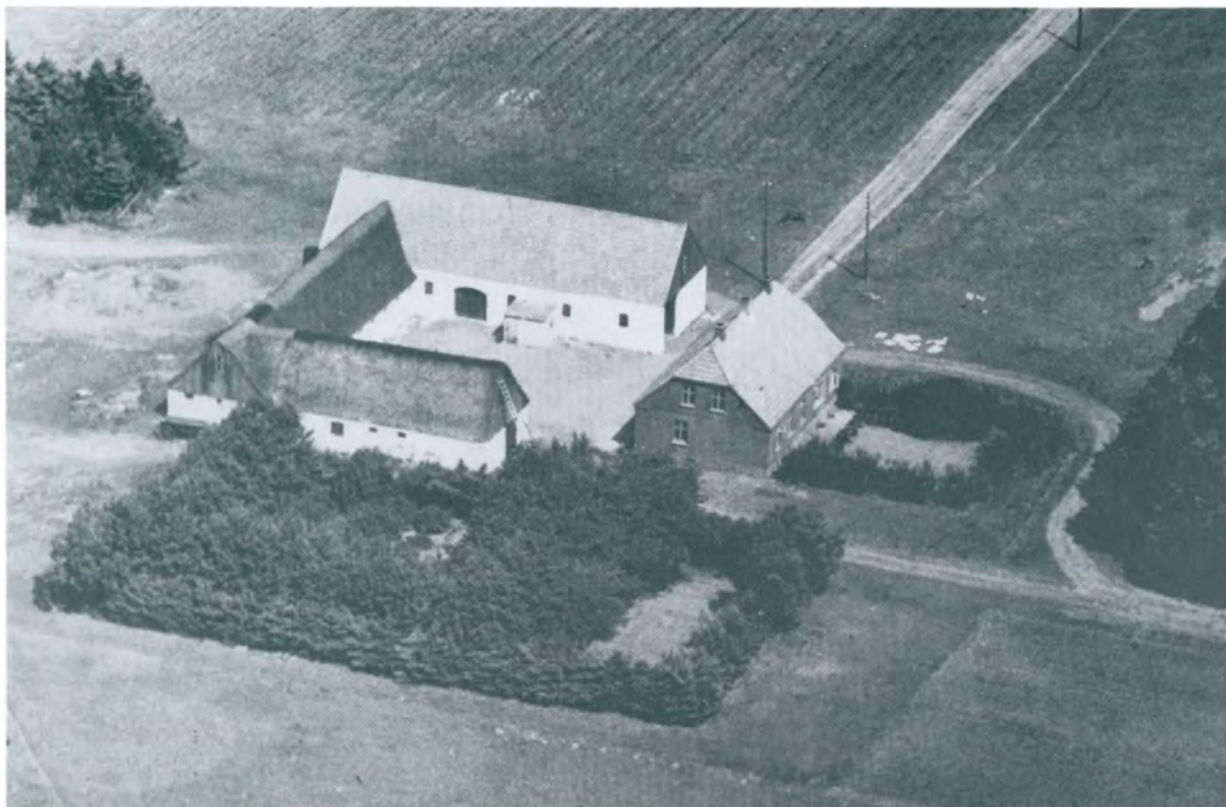
Skautrup-bebyggelsen lå oprindeligt helt nede ved Stokvad bæk, altså midt inde i det, der er Tvis søndre kommuneplantage i dag. Skautrupgårdene lå nord for bækken, og lige syd for bækken opstår Sønderhus, det senere Munkedal.

Af de mange puslespil omkring gårdene i Tvis er Skautrup et af de vanskeligste. Kilderne kalder nemlig alle personer med tilknytning til stedet for 'Skautrup', men nævner ikke, om vedkommende hører til i den vestlige eller østlige Skautrupgård, som lå klods op ad hinanden. I den følgende redegørelse er der derfor en smule gætterier med i spillet, hvad den tidligste gårdhistorie angår.

Den vestre gård

Det er således en formodning, at det øde boel, hvis jord Christen Pedersen en tid dyrker sammen med sin egen, ligger vest for gården, og at det er dette boel, som sønnen Peder flytter ind i og dyrker op til den vestre Skautrupgård.

Som sagt dør *Peder Christensen* i 1698, og enken Maren Madsdatter, som sidder tilbage med to børn af hendes egne og flere stedbørn fra hendes mands første ægteskab, gifter sig så med *Peder Jensen Ugkær*, som rykker ind i gården som ny fæster. De får datteren Kirsten i 1700.

I den søndre hvide længe var der oprindelig stuehus, men omkring 1930 opføres det fritliggende stuehus i Vester Skautrup. Heller ikke det eksisterer i dag. Et moderne stuehus er bygget bag den tidligere have i hjørnet af plantagen i forgrunden til højre. Billedet af Vester Skautrup er fra omkring 1948.

Den tredje Peder Skautrup rykker ind i gården i 1707. Han hedder *Peder Olufsen*, er født 1663 og gift i 1707 med Karen Jensdatter, født 1679 i Vinding. De får børnene Oluf i 1708, Anne Marie i 1711, Maren i 1713, Anne i 1716 og Kirsten i 1720. Samme år dør Peder Olufsen Skautrup 58 år gammel, og året efter dør hans enke, 41 år. Præsten fortæller i kirkebogen hvordan: Hun blev dødslagen af torden og lynild, som opbrændte både salset og laden. Hun stod og siede mælk op i stuen og blev død på stedet; der var ingen tegn at se på hende uden at det syntes nogle få hår var svedne i nakken.

I 1721 gifter *Christen Pedersen Skautrup* sig med Karen Pedersdatter, og de overtager fæstet i den

vestre gård. Han er søn af Peder Christensen i dennes første ægteskab og er født før 1677. Hans kone Karen er født i 1685 som datter af Peder Thuesen i Nybo. De får børnene Anne i 1724 og en unævnt søn i 1727, hvorefter de forsvinder ud af billedet.

I 1734 kommer der nye fæstere på gården. Det er *Peder Jensen Munkbro*, der er gift med Johanne Michaelsdatter. De får børnene Michael, Jens, Else, Anne, Maren og Mads i den tid, de bor i Skautrup. I 1751 overtager Peder Jensen fæstet i Haurids, og som ny fæster kommer *Christen Nielsen*, gift med Maren Larsdatter. De får sønnen Laurids i 1753, og flytter derefter til Uhlundhus, hvor de yderligere får sønnen Peder i 1755.

Jens Nielsen er fæster fra 1754. Han er gift med Anne Kyndesdatter, født 1718. De får børnene Kynde i 1757 og Maren i 1760. I 1763 flytter de over på den anden side af bækken og fæster Sønderhus, og der kommer igen nye fæstere i den vestre Skautrupgård. Det er *Niels Thomsen*, født o. 1733 i Vinding og gift med Inger Jørgensdatter fra Kragbæk, født 1736 i Stokvad. Niels Thomsen nævnes som en af de hoveripligtige bønder i Skautrup i 1770. Af børn får de Thomas i 1767, Johanne i 1770, igen en Johanne i 1773 og Ellen Marie i 1776.

I 1799 fæster *Niels Christensen Pogager* gården. Han er født 1761 i Vinding og gift med Maren Madsdatter, født o. 1770. De får børnene Christen i 1799, Maren i 1800, Mette i 1803. Niels Pogager er fæster, da jorden udskiftes i 1803 og jorden til denne gård får nr. 1. I 1804 køber han den vestre gård til selveje for 600 rigsdaler. For tienden giver han 255 rigsdaler.

Længe oplever han nu ikke at være den første selvejer i den vestre Skautrupgård. Han dør i 1804, og enken gifter sig så med *Niels Jensen Svendstrup*, født o. 1779, med hvem hun får sønnen Niels i 1808. Niels Jensen Svendstrup dør i 1820. En læs korn, som han kørte til fattighuset væltede ned over ham og kvalte ham, inden nogen kom ham til hjælp.

Maren Madsdatter er nu enke for anden gang. Hun driver ejendommen en tid, men sælger det meste af jorden fra til de to ejendomme Vester Skautrup og Over Skautrup, som opstår i 1830'erne. Da Maren Madsdatter dør i 1835 er den oprindelige vestre gård ved bækken et husmandssted, som sønnen *Niels Nielsen* overtager. Han er gift med Bodil Madsdatter, født 1813 i Vind sogn som datter af Mads Hummel. De får børnene Mads i 1833, Niels i 1835, Maren i 1840, igen en Maren i 1845, Marie Kirstine i 1850 og Maren Marie i 1855.

Stedet kan ikke ernære en familie. Niels Nielsen har i perioder fast arbejde i et andet sogn, og

senere på sine gamle dage modtager han fattighjælp. Parret bor her endnu i 1880, men herefter er huset fraflyttet.

Vester Skautrup

Den mand, som Maren Madsdatter sælger jorden vest for gården til, hedder *Jens Christensen Foldbæk*. Han er gift med Maren Jensdatter. De kommer til sognet med børnene Christen, Ane, Dorthea og Jens. I Tvis får de yderligere Mette Kirstine i 1837 og Anne Katrine i 1839.

I 1837 sælger han to tredjedele af den opkøbte jord fra til det, der senere bliver til Over Skautrup, og i begyndelsen af 1840'erne flytter han fra sognet. I 1845 bor den fraskilte *Niels Andreassen* i Vester Skautrup. Som husholderske har han den 34-årige enke Maren Marie Madsdatter, enke efter Jeppe Christensen Holm i Fabjerg. Hun har børnene Else Kirstine, Jens, Mads og Jep Jepsen. I 1845 får de sammen datteren Maren. Herefter flytter de til Spangsmosehus, hvor de gifter sig i 1848 og samme år får datteren Karen Marie.

Vester Skautrup bliver solgt til *Erik Nielsen*, født i Engbjerg sogn og gift med Karen Andreassen fra Vejrum. Parret flytter hertil fra Fabjerg med børnene Niels, Andreas, Mette Cathrine og Kirsten. I Vester Skautrup får de yderligere Julius i 1849, Jørgen i 1852, Marie i 1854, Ane i 1856 og Marinus i 1858.

I begyndelsen af 1860'erne ejes stedet af *Svend Nielsen*, som i 1865 sælger til *Hans Mogensen*. Han er tømrer, født 1832 som søn af Mogens Christian Pedersen i Skærpendal. Han gifter sig med Ane Kirstine Jørgensen fra Vinding. De får børnene Mogens Christian i 1865, Jørgen i 1868 og Andreas i 1870.

Det er sønnen *Andreas Mogensen*, der overtager gården ved faderens død i 1897. Dres Dal, som han bliver kaldt, gifter sig med Andrea Christensen, født 1872 som datter af Peder Christian Christensen i Lilleskov. De får børnene Ane Kirstine i 1899, Hans i 1901, Johanne Kirstine i 1903,

Nørre Skautrup set fra nordøst i 1902. Det er Maren Jensen og Anders Danielsen, der står til venstre med et barn imellem sig. Yderst til højre med hestene står sønnen Daniel Danielsen, som siden overtager gården. Den unge pyntede pige på billedet er formentlig datteren Petrine Margrethe - 19 år.

Peder Christian i 1905, Ane Kirstine i 1906, Jørgen i 1908, Jenny i 1910, igen en Jørgen i 1911 og Emil i 1914.

I 1939 overdrager faderen gården til sønnen *Jørgen Mogensen*, som gifter sig med Jenny Jensen, født 1910 i Mejrup. De får børnene Erik i 1940 og tvillingerne Andrea og Karen.

Jørgen Mogensen sælger Vester Skautrup i 1947 til *Lars Christian Christensen*, født 1896 i Feldborg og gift med Martha Væggemose Jensen, født 1907 i Hodsager. De har børnene Ane, født i 1935, Niels Peder i 1936, Karen i 1937, Jens Christian i 1939, Johannes i 1940, Ane Marie i 1942, Carl i 1945 og får yderligere Rosa i 1950 og Frede i 1952.

I 1963 flytter forældrene til Tvis by og overdrager gården til sønnen *Jens Christian Væggemose Christensen*, som gifter sig med Bodil Fogdal Jensen, født 1939 i Sønder Bjert. De får børnene Birgit i 1970, Karin i 1972, Thomas i 1976 og Margrethe i 1979.

Nørre Skautrup

Denne ejendom er den yngste af Skautrupgårde. Den opstår i 1882, da Anders Christensen i Over Skautrup udstykker en parcel på godt 83 tønder land op mod landevejen til sønnen *Christen Andersen*. Han er født i 1857 og gifter sig med

Inger Kirstine Sørensen, født 1861 i Vinding. De får børnene Marie i 1885, Ellen Katrine Marie i 1887, Andrea i 1889, Jensine i 1892, Anna Elise i 1896 og Anders i 1901. Hos dem bor endvidere forældrene til aftægt.

I 1901 mageskifter han med *Anders Danielsen* i Morreholm, som driver den indtil 1913, da sønnen Daniel Danielsen, født 1877, overtager gården, som han i 1922 mageskifter med *David Dideriksen Grønbæk*, som har en ejendom i Vinding. Han er født i 1895 som søn af Kjeld Dideriksen i Grønbæk og gift med Elisabeth Andersen, født 1894 som datter af Kjeld Andersen i Damtoft. I Vinding får parret Anna i 1920 og Katrine i 1921. I Nørre Skautrup får de Kjeld i 1923, Erna i 1924, Hilda i 1925, Henry i 1926 og Alma i 1932.

I 1956 sælger han til sønnen *Henry Grønbæk*, som gifter sig med Anna Christensen, født 1937 i Råsted. De får Else Marie i 1958, Lisbeth i 1960, Ejvind i 1965 og Brian i 1972.

Over Skautrup

Jens Christensen Foldager sælger i 1837 »den del af Niels Nielsens gård i Skautrup, betegnet som parcel nr. 1« med hartkornet 2-1-0-1 til *Inger Nielsdatter*. Hun er enke efter Kjeld Madsen i Grønbæk og flytter til det nye sted med sine børn Christen, Niels og Ane Marie. Det er sønnen *Christen Kjeldsen*, der driver gården, indtil han i 1846 flytter til Aulum og køber gården Jersild.

Søsteren Ane Marie Kjeldsdatter gifter sig i 1846 med *Anders Refning Christensen*, født 1820 i Aulum, og de overtager ejendommen. De får børnene Abelone i 1847, Kjeld i 1850, Anders i 1853, Christen i 1857 og Inger i 1860.

Anders Refning Christensen tilkøber et stykke jord af Svenning Iversen i Neder Skautrup, så ejendommen kommer op på 60 tønder land. I 1881 sælger han til svigersønnen *Jørgen Olesen*, gift med datteren Abelone Andersen. De flytter hertil fra Tingager på Tvis kloster mark.

Igen er det en svigersøn, der overtager gården i 1891, nemlig *Søren Lund Jacobsen*, født 1861 i Nørre Halgård som søn af Kjeld Nybo Jacobsen. Han gifter sig med datteren Ane Marie Olesen, født 1871 i Aulum. De får sønnen Kjeld i 1892.

Søren Lund Jacobsen dør i 1939, og enken skøder gården til sønnen *Kjeld Halgaard Jacobsen*, som gifter sig med Marie Pedersen, født 1894 i Kilde i Aulum. De får børnene Marie i 1919 og Søren i 1920.

I 1956 skøder Kjeld Jacobsen gården til sønnen *Søren Lund Jacobsen*, som gifter sig med Kathrine Jensen, født 1914 i Ørnhøj. Parret får ingen børn. I 1978 sælger Søren Lund Jacobsen gårdens jorder til Vester Skautrup.

Den østre gård

Tilbage til den oprindelige Skautrupgård ved bækken! - I slutningen af 1600-tallet går Christen Pedersen og Kirsten Marquardsdatter på aftægt og overlader den østre gård til svigersønnen *Jens Madsen Grønbæk*, søn af Mads Kjeldsen i Grønbæk og gift med datteren Anne Christensdatter. Parret får børnene Niels i 1696, Peder i 1698 og Christen i 1701.

Jens Madsen Grønbæk dør i 1703, og noget tyder på, at gården i de følgende år drives af en ungkarl ved navn *Laurids Poulsen*. Han gifter sig imidlertid ikke med Jens Madsens enke, men med hendes søster Mette Christensdatter. De flytter til Smedegård, som nok var en bedre fæstegård.

Nu overtager *Niels Pedersen* fæstet i Skautrup. Han er søn af Peder Christensen Skautrup og gifter sig med Anne Pedersdatter, født 1683 som datter af Peder Thuesen i Nybo. I de følgende år sidder altså to sønner af Peder Christensen Skautrup som fæstere på de to Skautrup-gårde, og de to brødre er gift med to søstre fra Nybo.

Niels og Anne i den østre gård får sønnen Pe-

Ved kälgårdsdiget øst for Neder Skautrup sidder Iver Jersild Iversen med piben mellem sin hustru Diderikke og sin far Svenning Iversen. Børnene Anne og Kathrine til venstre og Kristian og Svenning til højre i billedet, som er taget omkring 1908.

der i 1711, som dør tre dage gammel. Anne i 1713, som bliver godt et år: - Hun druchnede i åen ved Vinding Tusholt, gik fra moderen i engen, som faldt i søvn, da barnet havde fået paten, skriver præsten i kirkebogen. I 1715 igen en Anne, Else i 1717, igen en Peder i 1722, Niels i 1725, en unævnt søn i 1726, Kirsten i 1728 og i den kirkebogsløse periode herefter vist nok Christen og Anne Marie.

Fæstet overtages i 1740 af *Bøje Nielsen*, født 1715 i Store Gedbo som søn af Niels Pedersen Gedbo. Han gifter sig med Maren Pedersdatter, født 1713 som datter af Peder Olufsen i den vestre Skautrupgård. De får børnene Anne, Karen og Niels i den tid de bor i Skautrup. I 1756 flytter de

til Høvids, og *Peder Lauridsen* fra Morre overtager fæstet i Skautrup, hvor han i 1770 anføres som den ene af de to hoveripligtige Skautrup-bønder.

Sønnen *Anders Pedersen*, født i 1747 i Morre, gifter sig i 1769 med Maren Sigvartsdatter, født o. 1736 i Majgård som datter af Sigvart Knudsen, og de overtager gården efter hans far. De får børnene Kirsten i 1770, Regina i 1774 og Laust i 1778.

Efter at jorden er udskiftet i 1803, køber Anders Pedersen den østre Skautrupgård til ejendom i 1804. De to Skautrupgårde, som stadig ligger ved siden af hinanden lige nord for bækken midt inde i det, der i dag er Tvis søndre kommuneplantage, er ved overgangen til selveje

præcis lige store. Prisen for den østre gård er da også 600 rigsdaler og 255 rigsdaler for tienden, det samme som Niels Christensen Pogager giver for den vestre gård. Den østre gårds jorder får nummer 2, og det nummer går igen i den senere matrikel fra 1844. Alle senere parceller i Skautrup med nummer 1 er udstykket fra den vestre gård og alle med nummer 2 fra den østre.

Neder Skautrup

Sønnen Laust eller *Laurids Andersen* overtager gården efter faderen, der bliver enkemand i 1810 og siden gifter sig med Anne Pedersdatter Skinberg. Laurids Andersen gifter sig i 1804 med Else Cathrine Christensdatter. De får en række børn, hvoraf kun Anne Johanne og Peder Christian, født 1810 og 1816, bliver voksne. Moderen dør i barselsseng i 1817, og Laurids Andersen gifter sig med Johanne Madsdatter, født 1788 i Vinding som datter af Mads Refning. I dette ægteskab får de børnene Else Cathrine i 1819 og Kirsten i 1822.

I 1826 flytter familien til Sønderhus, og den østre Skautrupgård bliver ved auktion solgt til *Peder Pedersen Lørup* for 50 rigsdaler, mens han har 200 rigsdaler stående i gården som fordring. Året efter sælger han gården for 260 rigsdaler til *Ib Skierbæk Jørgensen*, som kommer hertil fra Møborg, hvor han er født i 1801. Hans kone hedder Mette Johanne Jensdatter og de har sønnen Jørgen, født 1825. I Skautrup får de yderligere Jens i 1827, Jens Christian i 1830 og Karen Marie i 1833.

Ib Jørgensen mageskifter i 1835 med *Jens Christensen*, der året efter mageskifter med *Jens Jensen Vognstrup*, gift med Ane Marie Christensdatter. De flytter hertil fra Naur. Det går ud og ind ad dørene i den østre Skautrupgård, for i 1837 mageskifter han med *Anders Christensen* i Haurtoft, som oven i købet må give 340 rigsdaler i bytte.

Efter Anders Christensens død driver enken *Ane Judith Knudsdatter* gården indtil 1865. Så sælger hun til *Svenning Iversen*, født 1833 i Aulum og gift med Bodil Kathrine Christensen, født 1835 i Borbjerg. Der får børnene Ane i 1865 og Iver i 1867.

I 1875 flytter Svenning Iversen gården fra bækken om mod øst, hvor Neder Skautrup nu ligger, og i 1893 overdrager han gården til sønnen *Iver Jersild Iversen*, som samme år gifter sig med Diderikke Kirstine Mogensen, født 1867 som datter af Jens Christian Mogensen i Skærpendal. De får børnene Ane i 1894, Svenning i 1897, Jens Kristian i 1899 og Bodil Kathrine i 1902.

Det er sønnen *Jens Kristian Iversen*, som i 1928 overtager gården. Han gifter sig med Dagmar Kirstine Nørgaard, født 1906 som datter af Niels Christian Henriksen i Nørgård Tvislund. De får børnene Katrine i 1930, Iver i 1932, Inger i 1936 og Niels Kristian i 1940. Jens Kristian Iversen er en meget udadventt mand i sognet og beklæder flere tillidsposter. I en lang årrække er han blandt andet kasserer for HOE ligesom han sidder i sognerådet og flere faglige organisationer.

Sønnen *Iver Skautrup Iversen* overtager gården efter forældrene. Han gifter sig i 1960 med Gerda Meldgaard Sørensen, født 1939 i Meldgaard Tvislund som datter af Jens Meldgaard Sørensen. De får børnene Anette i 1962, Birgit i 1965 og Jens Kristian i 1968.

Munkedal

Oprindelig hed ejendommen Sønderhus og lå helt oppe ved Stokvad bæk. Huset er formentlig opstået som aftægts hus eller indsiderhus for Skautrup. I 1717 nævnes her en Karen Sønderhus, og i 1719 dør Kirsten Sønderhus, 74 år gammel. Herefter bor der en mand ved navn Jens i Sønderhus. Hvad hans kone hed, ved vi ikke, men i 1735 bliver der født et barn i huset. Hun bliver døbt Karen.

Munkedal har ikke sit navn fra munkene i Tvis kloster, men efter en mand, der hed Andreas Munk, og som ejede gården fra 1906. Før den tid hed den Sønderhus og lå oprindelig lige syd for Stokvad bæk over for de to Skautrupgårde, der lå lige nord for. Senere flyttes gården længere mod syd, hvor den her er fotograferet omkring 1914.

Oluf Pedersen, der er søn af Peder Olufsen i Skautrup, bor i Soels. I 1749 bliver han enke-mand, og året efter gifter han sig med Mette Sigvardsdatter fra Majgård. De flytter ind i Sønderhus, hvor de får sønnen Sigvard i 1752. Omkring 1755 overtager de imidlertid Majgård, hvor de får yderligere en række børn.

Svogerens *Knud Sigvardsen* flytter i stedet ind i Sønderhus, da han i 1753 gifter sig med Dorte Pedersdatter. De får her en unævnt datter, muligvis Kirsten, i 1755, Regina i 1756, Sigvart i 1758, Peder i 1761, Elisabeth i 1762, et dødfødt barn i 1766, igen en Peder i 1767. Omkring 1763 flytter familien til Sparretoft, og *Jens Nielsen Skautrup*

flytter ind. Han er gift med Anne Kyndesdatter og de har børnene Kynde, født 1757 og Maren, født 1760. I 1771 dør moderen Anne Kyndesdatter efter at hun er nedkommet med datteren Anne Kirstine. Jens Nielsen gifter sig med Anne Albertsdatter, men hun dør allerede i 1773, kun 37 år, hvorefter han gifter sig med Karen Sørens-datter fra Holstebro. De flytter til fattighuset på Tvis kloster mark.

Poul Christensen Nybo tjener på Tvis kloster, da han i 1781 gifter sig med Anne Pedersdatter Uhre og flytter til Sønderhus. Han er født i 1751 i Nybo som søn af Christen Pedersen og hun er født i 1747 i Uhre som datter af Peder Andersen. De får

børnene Kirsten i 1782 og Peder i 1790. Anne Pedersdatter dør i 1809, 61 år, og Poul Christensen i 1812, 61 år.

Søren Mogensen, født 1780 i Sparretoft som søn af Mogens Sørensen i Haurtoft, gifter sig i 1814 med Anne Christensdatter fra Ryde. De får sønnerne Mogens i 1815 og Christen i 1817. I 1820 flytter de til Søjborg, og ind i Sønderhus flytter *Jens Jensen*, gift med Marianne Anders Christensdatter. De får børnene Mette Kirstine i 1820, Johanne i 1821, Anders Christian i 1824, igen en Anders Christian i 1825.

Laurids Andersen flytter i 1826 fra Neder Skautrup til Sønderhus med hustru og to børn. I Sønderhus får de yderligere børnene Inger i 1826 og Mette Kirstine i 1828. Derefter flytter de til Tingager på Tvis kloster mark, og *Niels Christensen* flytter med sin familie fra Haurtoft til Sønderhus, hvor de yderligere får datteren Sidsel Marie i 1834.

Efter Niels Christensens død skøder enken Ane Marie Christensdatter i 1851 stedet til svigersønnen *Bertel Larsen*, født 1823 i Nr. Felding og gift med datteren Marianne Nielsdatter, født 1830 i Haurtoft. De får børnene Niels i 1852, Lars i 1854, Karen i 1856, Ane Marie i 1858 og Marie Kirstine i 1860.

Marianne Nielsdatter dør i 1860, og Bertel Larsen gifter sig så med Ane Katrine Jensen, siden kaldet Trine Sønderhus. Hun er født i 1841 i Sparretoft som datter af Jens Christensen Foldbæk i Vester Skautrup. De får børnene Marinus i 1862, igen en Marinus i 1863, Jens Christian i 1865, Peder Christian i 1867, Mariane i 1869, Jens Christian i 1870, Marie i 1873, Jensine i 1875 og Berthasine i 1876.

Bertel Larsen dør i 1876, og enken gifter sig med *Thomas Peder Pedersen*, født 1847 som søn af Peder Madsen i Dalhus på Tvis kloster mark. De får Peder i 1878 og Mads Kristian Marius i 1881. I 1889 dør Thomas Pedersen, og i 1892 overtages Sønderhus af sønnerne fra Trine Sønderhus' før-

ste ægteskab *Marinus* og *Jens Christian Bertelsen*, som i fællesskab ejer gården indtil 1901, hvorefter Marinus Bertelsen bliver enejer. Han er gift.

I 1906 sælger han Sønderhus til *Andreas Munk*, efter hvem gården får navneforandring til Munkedal. Andreas Munk er gift med Inger Madsen, og de får børnene Ane Kartine i 1907 og Mary Krista i 1913. Herefter sælger han gården til *Jens Christian Pedersen Vestergaard*, der stammer fra Fly og er gift med Marie Johanne Pedersen fra Mejrup. De flytter hertil med børnene Magnus, født 1903, Johanne 1905, Karoline 1907, Arne 1910 og Mette 1911.

I 1925 flytter de til Tvis by og sælger gården til *Kristian Nielsen Hvam*. I 1927 går den på tvangsauktion og bliver købt af *Hans Mogensen*, født 1901 i Vester Skautrup som søn af Andreas Mogensen. Han gifter sig med Marie Sønderby, født 1903 som datter af Peder Pedersen Sønderby i Smedegård. De får børnene Erna i 1932 og Ernst i 1934.

Hans Mogensen flytter i 1944 til Felletoft og sælger Munkedal til *Thorkild Merrild Sørensen*, født 1913 i Aulum og gift med Eva Dalgaard, født 1911 som datter af Anders Christensen Dalgaard i Store Soels. De får børnene Niels Aage i 1936, Anders i 1939 og Theodor i 1945.

Thorkild Merrild Sørensen sælger i 1966 gårdens jorder fra til Sparretoft og i 1982 sælger han ejendommens bygninger til *Knud Myrup Noe*, født 1944 i Overlade, gift med Johanne Marianne Vendelbo, født 1947 i Gudum. De har børnene John, født 1969, Carsten i 1971, Lars i 1973 og Martin i 1978.

Haurtoft

Haurtoft nævnes første gang i slutningen af 1700-tallet. Her bor *Peder Jensen*, som er gift med Bodil Jensdatter, der dør 56 år gammel i 1788.

I 1801 bor *Mogens Sørensen* og Maren Pedersdatter i Haurtoft. De har flyttet en del rundt.

I 1777 bor de i Kibæk, derpå som innsiddere i Sparretoft, hvor de i 1780 får sønnen Søren. Derpå som innsiddere i Nybo, hvor de får sønnen Peder i 1785. I 1801 i Haurtoft, og da sønnen Søren gifter sig og flytter til Sønderhus, flytter de med og bor hos ham til deres død.

Der næst bor *Niels Christian Jensen* i Haurtoft. Han stammer fra Resen og er gift med Maren Hendriksdatter. De får i 1817 sønnen Hendrik.

Niels Christensen, født 1799 i Søndervig og gift med Ane Marie Christensdatter, født 1801 i Aulum, overtager Haurtoft i 1825 og får børnene Mette Kirstine i 1826, Christen i 1828 og Marianne i 1830.

De flytter til Sønderhus, og ind i Haurtoft flytter *Anders Christensen*, født 1803 i Råsted og gift med Ane Judith Knudsdatter, født 1800 i Mejrurup. I Haurtoft får de sønnen Knud Christian i 1832 og flytter derpå til Neder Skautrup. Næste beboer er *Anders Jacobsen*, hvis kone hedder Barbara Nielsdatter. De har børnene Marianne, Maren og Inger Kirstine.

Da Anders Jacobsen dør i 1840, bliver Haurtoft solgt til *Thomas Nielsen* fra Tolstrup i Nr. Felding. Han er gift med Ane Christensdatter fra Mejrurup. I Haurtoft får de børnene Maren i 1842, Christen i 1844 og Karen i 1847. I 1848 køber han Munkbro og sælger Haurtoft til *Jens Pedersen*, der stammer fra Måbjerg og gift med Maren Madsdatter fra Hjerm. De har tilsyneladende ingen børn.

I 1864 sælger de stedet til *Søren Pedersen*, som også kaldes Søren Peder Andreasen. Han er født 1817 i Måbjerg og gift med Mette Kirstine Sørensen, født 1827 i Måbjerg. De har sønnen *Søren Peder Sørensen*, født 1855 i Måbjerg, som overtager ejendommen i 1877. Han gifter sig med Else Margrethe Pedersen, født 1858 i Mejrurup, og de får børnene Edel Kirstine i 1878, Severine i 1880, Ane Marie i 1884 og Søren i 1890.

Søren Peder Sørensen sælger i 1896 ejendommen til *Johannes Jantzen* og *Morten Grønbæk*, der

straks videresælger den til *Christian Vestergaard Bøtcher*, der er gift med Johanne Hansen. De får sønnen Magnus i 1897. I 1900 sælger han til *Ole Jensen*, gift med Ane Katrine Nielsen, begge fra Hjerm. De flytter hertil med børnene Oline, Bertha, Niels Peder og Vilhelm og får desuden i 1900 datteren Johanne.

I 1903 sælger han til *Frederik Frederiksen*, gift med Karen Marie Andersen. De har børnene Niels Kristian, Aksel Peder og Anton Marinus og får i Haurtoft desuden tvillingerne Kirstine Marie og Oline Marie i 1906 samt Johannes Evang i 1907.

Frederik Frederiksen sælger i 1913 Haurtoft til *Andreas Mogensen* i Vester Skautrup, som i 1922 sælger den til *Niels Severin Jensen*, kaldet Niels Thybo, der flytter hertil fra Skærpendal og i Haurtoft yderligere får datteren Anna Margrethe i 1924.

I 1942 flytter Niels Thybo til Lillelund i Tvislund og sælger Haurtoft til *Morten Christensen*, der flytter hertil fra Fyrlø i Gedbo. Han flytter i 1946 til Tvis by og sælger Haurtoft til *Jens Kristian Jensen*, født 1913 i Aulum og gift med Magda Hummellose, født 1915 i Toulborg. Parret flytter hertil fra Mejrurup med børnene Else, født 1943 og Inger, født 1945. I Haurtoft får de endvidere Karen i 1948 og Poul Verner i 1959.

I 1973 sælger Jens Kristian Jensen Haurtofts jorder til Vester Skautrup og i 1981 ejendommens bygninger til *Gert Ejlersen*, født 1956 i Bislev sogn, gift med Astrid Olesen, født 1954 i Borbjerg. Parret får børnene Rasmus i 1983 og Morten i 1987.

Sønderhus hus

Tæt ved skellet til Vinding på Sønderhus' jorder bor i 1860'erne en mand ved navn *Søren Andersen*. Han er født i 1829 i Borbjerg og gift med Mette Kirstine Nielsen, født 1826 som datter af Niels Christensen i Haurtoft. Parret kommer hertil fra

Borbjerg med datteren Ane Marie, født 1860 og får desuden Marianne i 1862, og igen en Marianne i 1870.

Denne datter Marianne passer huset for faderen efter moderens død i 1893 indtil faderen dør i 1902. Herefter flytter *Peder Pedersen* ind i huset, Pe' Daglejer som han bliver kaldt. Han er født i Haderup i 1866 og gift med Dorthea Kirstine Jensen, født 1863. De har datteren Dorte Kirstine, født 1893 og får desuden Peder Alfred i 1903 og Laurids i 1906. Desuden tager de et plejebarn til sig: Ane Marie Birk, født 1902. I 1909 flytter familien til ejendommen Lykkens Prøve i Soels.

Vinghuset

Hvor Vinghuset på Skautrup mark lå, er ikke opklaret, men sandsynligvis lå det syd for bækken. Her bor i 1835 en daglejer ved navn *Hans Pedersen*. Han stammer fra Grætrup ved Junget i Salling, er enkemand og tjener i Tvis mølle, da han i 1835 gifter sig med den 41-årige Christiane Christensdatter fra Asp. Hun har sønnen Christen Mathiasen, født 1834 i Hjørvig. Hans Junge, som han også kaldes, er 45 år, og parret bor her til engang i 1860'erne. Herefter bor her den ugifte *Maren Marie Jensen*, der er over 70 år og er fattiglem.

Muligvis er det her *Peder Pedersen* flytter ind, da han i 1872 flytter til Tvis. Han er født 1841 i Ørre og gift med Kirsten Marie Poulsen, født 1847 i Vildbjerg. De har datteren Ane, født 1867, og får på Skautrup mark Marië i 1872, Poul Christian i 1874 og Peder i 1877. I 1880 flytter familien til Lynghus.

Skautrup skole

Nr. Felding og Tvis udgør fra 1803 en kommune. I begge sogne oprettes der degneembeder i 1809, men først i 1833 opføres en egentlig skolestue med degnebolig i Tvis sogn i Amalielyst. Til den

oprettes en biskole i Tvislund, mens den biskole, som oprettes i Skautrup samme år, lægges ind under hovedskolen i Nr. Felding.

Det er altså degnen fra Nr. Felding, der vander de seks kilometer til Skautrup for at undervise børnene her. Undervisningen foregår ikke i en særskilt bygning men i storstuen i den vestre Skautrupgård, senere i Over Skautrup.

Skautrup skoledistrikt omfatter ejendommene syd for landevejen i Soels, Skautrup og Munkbro. I 1834 drejer det sig om 13 ejendomme med et samlet beboertal på 99 personer.

I 1871 beslutter sognerådet at købe to skæpper jord af Hans Mogensen i Vester Skautrup og opføre et skolehus med skolestue, forgang og et lille værelse, som degnen kan overnatte i, hvis vejret er for slemt, når han skal hjem til Nr. Felding. I 1887 lægges biskolen i Skautrup ind under det nyoprettede lærerembede i Halgård, og i 1902 bliver Skautrup skole også et enelærerembede. Kommunen køber yderligere en parcel, og skolebygningen udvides med en bolig for læreren.

Den første fastboende lærer i Skautrup er *Niels Jensen*, der senere kalder sig Niels Jensen Skautrup. Han er født i 1866 i Fousing og gift med Ane Kirstine Pedersen, født 1861 i Hodsager. Parret kommer hertil fra Kølvrå og har sønnen Jens Peter Andreas Jensen, født 1896, i dag bedre kendt som professor i nordisk sprog ved Århus Universitet, Peter Skautrup.

Niels Jensen Skautrup er lærer i Skautrup til han pensioneres i 1931. Så flytter han til Tvis by og efterfølges i embedet af *Peder Kristian Pedersen*, født 1894 i Nr. Ommø. Han gifter sig med Petrea Madsine Pedersen, født 1896 i Hjørring. De får børnene Ragnhild i 1927 og Ingeborg i 1939.

I 1963 nedlægges Skautrup skole og bygningen bliver solgt til *Ryan Holm*, født 1937 i Holstebro og gift med Signe Nielsen, født 1941 i Højslev. Parret får børnene Henrik i 1966 og Peter i 1969. Ryan Holm giver ejendommen navnet Skautruplund og sælger den i 1970 til *Alice Høgh*, som i

Dette billede af Skautrup skole viser, hvor øde den lå, før plantagen blev anlagt i 1917. Til den hvidkalkede skolestue fra 1871 bliver der i 1902 tilbygget en lærerbolig. Det er vist nok lærer Niels Jensen Skautrup og hans kone, som står nede i haven foran skolen. Elleve skolebørn er opstillet på rad og række ved skolens gymnastikredskaber til venstre i billedet.

1973 sælger den til *John Geltzer Dinesen*, født 1939 i Vemb og gift med *Anna Andersen*, født 1938 i Broager. Parret har børnene *Trine* født i 1966 og *Palle*, født 1970.

Hedeager

Ejendommen er fra omkring 1880, men på den jord, der hører til Hedeager, ligger der allerede omkring 1855 et fæstehus. Her bor tømrer *Christian Knudsen*, som er født 1834 som søn af *Knud Christensen* i Lindballehus. Han gifter sig med *Birgitte Johanne Jensen*, født 1830 i Hvidbjerg. De får børnene *Knud* i 1856 og *Jens Christian* i 1859.

Huset er fraflyttet, da *Hans Nielsen* i Lynghus i

1880 lejer 25 tønder land af *Svenning Iversen* i Neder Skautrup og driver denne jord sammen med sin egen. Da han samme år sælger *Lynghus*, beholder han en del af *Lynghus'* jord, som sammen med den lejede jord bliver grundlaget for ejendommen *Hedeager*. Han sælger den imidlertid i 1883 og flytter til *Aulum*. Køberen hedder *Christen Nielsen* og er fra *Bur*. Han dør samme år og ved skifteretskendelse i 1884 tilfalder *Hedeager Niels Nielsen*. Han er født i 1854 i *Aulum* og arbejder som tømrer ved siden af landbruget. Han gifter sig i 1885 med *Ane Kirstine Nygaard*, født 1855 i *Ørre*. De får i 1886 sønnen *Niels*.

I 1928 bliver *Hedeager* købt af *Søren Overtoft Kjær*, søn af *Jens Ramskov Kjær* i *Skautrup møl-*

Før Skautrup skole blev et enelærerembede, var den biskole under Halgård skole. Her er lærer Karl Mathæus Jensen, kaldet Lange Jensen, fotograferet med børnene i Skautrup skole i 1897. Se de to drenge på første række, der sætter tommelfingeren ind mellem vesteknapperne, som de har set deres far gøre, når han skulle fotograferes. Til højre i billedet står svenskeren Abraham Pedersen, som en tid boede i degnens lille kammer og var altmuligmand ved skolen.

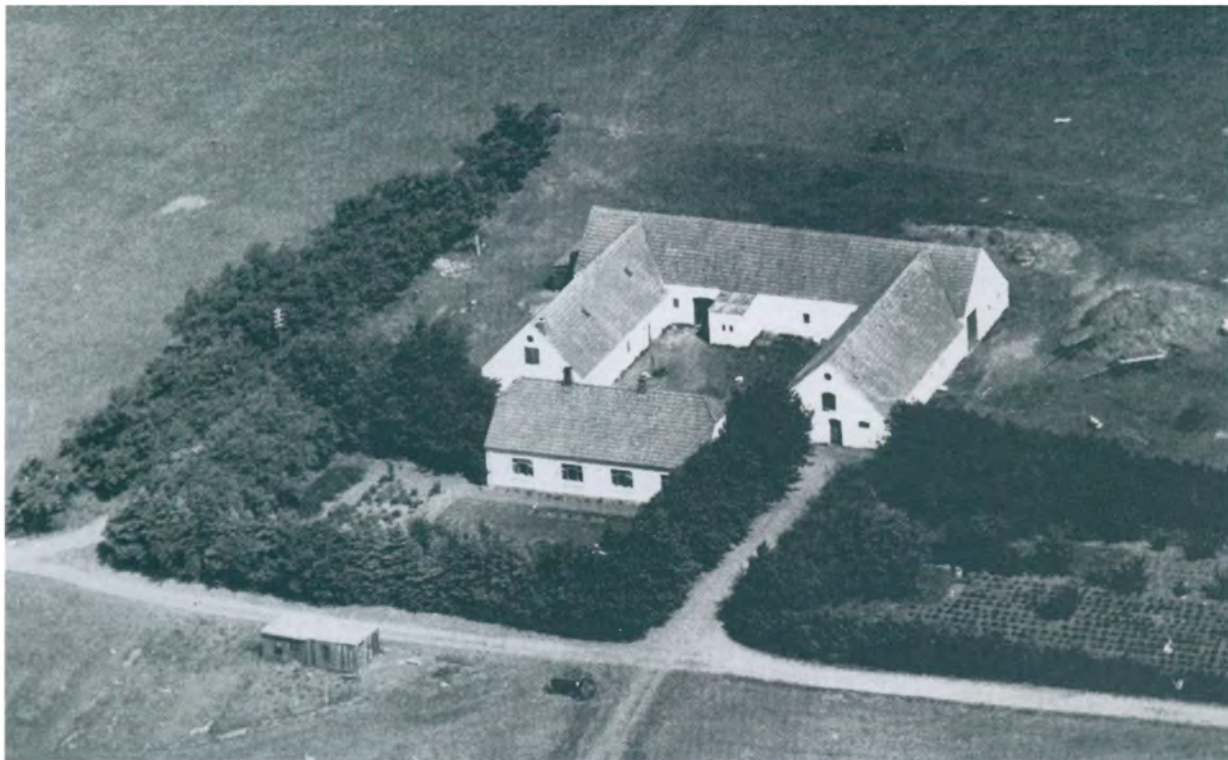
le. Han tilkøber yderligere noget jord fra Neder Skautrup, så ejendommen kommer op på 50 tønder land. Søren Kjær, der er ungkarl, driver ejendommen indtil 1943. Så sælger han til *Ejnar Lauridsen*.

I 1959 køber *Ove Kongsgaard* ejendommen. Han er født i 1933 i Nr. Felding og gift med *Gunhild Rasmussen*, født 1934 som datter af *Alfred Rasmussen* i Felletoft. De får børnene *Inger* i 1960, *Erik* i 1961, *Else* i 1963. I 1964 sælger de ejendommen og flytter til *Vinding*, hvor de yderligere får datteren *Henny* i 1965.

Det er *Iver Skautrup Iversen* i Neder Skautrup, der køber jorden, som han lægger til sin egen, mens boligen bliver solgt i 1970 til *Meiner Bech*, født 1945 på Mors og gift med *Birgit Nielsen*, født 1951 som datter af *Svend Nielsen* i Tvis. Parret får sønnen *Alex* i 1974.

Sparretoft

Fuglenavnet spurv hed i gammeldansk sparf og udtales på jysk stadigvæk sparre med lukket a-lyd. Deraf navnet Sparretoft, som nævnes første

Sparretoft fotograferet i begyndelsen af 1950'erne, da Christian Lund Andersen drev ejendommen.

gang i 1763, da *Knud Sigvardsen* flytter hertil fra Sønderhus med sin familie. Han efterfølges i 1778 i Sparretoft af *Bertel Pedersen*, født 1745 som søn af Peder Bertelsen i Store Soels. Han er gift med Kirsten Christensdatter, og de har først Store Soels i fæste, inden de flytter til Sparretoft, som han driver som husmandssted foruden at arbejde som tømrer. I Sparretoft får de yderligere børnene Marianne i 1780, Jens i 1787 og Peder i 1788.

Omkring 1814 overtages Sparretoft af *Jens Christensen*, født i 1779 i Blindkilde i Vinding og gift med Christiane Ibsen, født 1789 i Møborg. De flytter hertil med datteren Marie Cathrine, født 1811 i Ørre, og får i Sparretoft Christian i 1817 og Christen i 1821.

Det er sønnen *Christian Jensen*, der overtager Sparretoft i 1851. Han gifter sig med Sidsel Jespersen, født 1831 i Vinding. De får børnene Maren i 1857, Jens Christian i 1860, Jesperline i 1862, Ane Marie i 1865, Johanne i 1868, Christen i 1870 og igen en Christen i 1876.

Igen er det en søn, der overtager ejendommen i 1883, nemlig *Jens Christian Christiansen*, der samme år gifter sig med Ane Margrethe Jensdatter, født 1862 i Skovmose i Vind. Parret får børnene Sidsel Johanne i 1885, Kristian i 1887, Jensine Marie i 1889, Jens i 1891, Kristine i 1894, Ane i 1897, Nikoline i 1898, Niels Kristian i 1900, Emma i 1904 og Martin Kristen i 1909.

I 1914 sælger han gården til *Anders Kristensen Krupsdal*, som i 1918 skøder den til *Hans Peder*

Da Skautrup mølle bliver opført i 1886, får bønderne i søndersognet betydeligt nærmere til mølle. Møllen lå bag ved ejendommen lidt nede ad Skautrupvej. Bag møllen skimtes Nørre Skautrup. Det er Kræ' Møller, der står oppe på læsset og hans mor foran. Billedet er fra midten af 1920'erne.

Krupsdal. Året efter går den imidlertid tilbage til Anders Kristensen Krupsdal, der sælger den til *Christen Christensen Bach*, som tillige ejer Domhøj i Nr. Felding. Han har den fra 1921 til 1928. Så sælger han til *Johannes Vilhelm Sønderby*, født 1899 i Gjellerup som søn af Peder Pedersen Sønderby i Smedegård. Han gifter sig med Agnes Signe Henriksen, født 1904 som datter af Søren Henriksen i Hedegård. Parret får børnene Kathrine Ruth i 1929, Rita Marie i 1931, Ingrid Elisabeth i 1932, Anna Kathrine i 1935. I 1942 køber Johannes Vilhelm Sønderby Lauralyst og sælger Sparretoft til *Christian Lund Andersen*, der flytter hertil fra Øster Kragbæk. Han driver ejendommen indtil 1955.

Niels Arne Jensen, der køber Sparretoft i 1955, er født i 1926 i Vinding og gift med Signe Kjærgaard Pedersen, født 1934 som datter af Peder Pedersen i Lundager. Parret får børnene Bente Britt i 1959, Inge Lene i 1961 og Helle Elsebeth i 1963.

I 1987 sælger Niels Arne Jensen Sparretoft til svigersønnen *Jan Agerskov Jacobsen*, født 1964 i Sdr. Vium og gift med datteren Helle Elsebeth. Parret har sønnen Kenneth, født 1986.

Skautrup mølle

UNO-X-stationen på hjørnet af Herningvej og Skautrupvej er oprindelig Skautrup mølle, opført

i 1886 af *Jens Ramskov Kjær*, der køber hjørneparcellen ved landevejen udstykket fra Nørre Skautrup. Jens Ramskov Kjær er gift med Ane Thomsen og de flytter hertil med sønnen Søren. I de to år de er her får de yderligere Andreas i 1886 og Inger Johanne Andrea Marie i 1887. I 1888 sælger de møllen til *Magnus Kristensen*, født 1841 i Aulum og gift med Kirsten Marie Svendsen, født 1861 i Vinding. De flytter hertil med datteren Bodil Kirstine, født 1886, og får yderligere Kristen i 1892.

Efter mandens død i 1897 driver enken møllen, som senere overtages af sønnen *Kristen Kristensen* - Kræ' Møller, som han bliver kaldt. Han er ungarl, og efter at mølleriet ophører driver han stedet som mindre landbrug indtil 1958. En tid er søsteren husbestyrerinde for ham.

Henry Rasmussen fra Ny Kibæk køber ejendommen i 1958. Han driver den som landbrug og åbner snart en lille kiosk på hjørnet. I 1959 etablerer han sig desuden som UNO-X-forhandler. Efter Henry Rasmussens død i 1985 driver hustruen Gerda Rasmussen forretningen videre.

Henry Rasmussen var meget lokalhistorisk interesseret. Hans notater og indsamlede materiale har været en stor hjælp ved udarbejdelsen af denne sognehistorie.

I 1987 sælger Gerda Rasmussen ejendommen og forretningen til *Ejvind Grønbæk*, der flytter hertil fra Fønixsminde.

Holmgård

Oprindelig hed ejendommen Damhus og lå lidt længere inde på marken. Her bor i 1860 *Niels Christian Jørgensen Møller*, som er gift med Christiane Madsen, begge formentlig fra Vinding. De får i 1865 datteren Kirsten Nielsen Møller.

I 1867 mageskifter han Damhus med Øster Høvids, hvorefter *Knud Jensen* videresælger Damhus til *Poul Mikkelsen*, født 1805 i Vemb og gift med Bodil Marie Jensen, født 1827 som datter af Jens Madsen Rounborg i Trindvighus. De

Efter Anden verdenskrig får flere og flere gårde installeret kværne og betydningen af vindmøllerne aftager. Kræ' Møller bliver landmand på linie med andre. Her står han foran møllen, som er under nedbrydning.

flytter hertil med sønnen Christen, født 1859 i Aulum.

Poul Mikkelsen dør i 1873, og seks år senere sælger arvingerne Damhus til *Jeppe Andersen*, født 1826 som søn af Anders Jepsen i Bakhus på Tvis kloster mark. Han er gift med Mette Margrethe Kristensen, født 1825 i Lem. De har datteren Mette Katrine, født 1863 i Vinding. Denne datter gifter sig i 1891 med *Hans Christian Jensen*, født 1866 i Vind, og i 1895 får han skøde på Damhus. Parret får børnene Anders i 1892, Jepsine Margrethe i 1894, Anders Kristian i 1896, Anton Marinus i 1898, Kristiane i 1900, Niels Peder i 1901 og Ane Kirstine i 1905.

Hans Christian Jensen bliver også kaldt Hans Bak, og han sælger i 1912 ejendommen til *Carl Christian Pedersen*, født 1885 i Nr. Felding. Han gifter sig med Jensine Kristine Jensen, født 1889. De får børnene Sigrid Elisabeth i 1913 og William Dybdal i 1915. I 1916 sælger han Damhus til *Søren Peder Nielsen*. Han bliver kaldt Pe' Holmgård, selv om han slet ikke hed sådan, og fra manden er navnet gået over til gården.

Søren Peder Nielsen er født 1893 i Nr. Felding og gift med Camilla Lausine Moustgaard Poulsen, født 1895 i Ramme sogn. De får dødfødt søn i 1923. I 1953 sælger de gården til brødrene *Emmanuel* og *Evald Makhholm*.

Holmgård hed oprindelig Damhus og lå ikke så tæt ved Skautrupvej, som den gør nu. Her er gården fotograferet i 1967, da der endnu stod en række graner langs Skautrupvej fra Skautrup mølle og hen til vejen op til Nørre Skautrup.

Emmanuel Makholm er født 1926 i Resen og gift med Solvej Kusk, født 1925 i Vejrum. De får børnene Karsten i 1953 og Lene i 1955. Broderen Evald Makholm er født 1925 i Resen. Han er ugift. I 1956 sælger brødrene Holmgård til *Pauli Westh*.

Pauli Westh er født i 1926 i Nyker på Bornholm. Han gifter sig med Ellen Damgaard, født 1934 i Gudum. De får børnene Torben i 1958, Henrik i 1961 og Holger i 1965. Ægteparret er aktive inden for det kristne ungdomsarbejde FDF/FPF i sognet.

Tvis traktorværksted

I 1961 køber *Otto Evald Jørgensen* en udstykket parcel fra Holmgård. Han opfører bolig og ma-

skinhus og flytter sin maskinstation hertil, som han siden 1957 har drevet fra sin svigerfars ejendom Højager. Evald Jørgensen er født 1936 i Ljørring i Aulum og gift med Ingrid Marie Eriksen, født 1937 som datter af Peder Martin Eriksen i Højager i Soels. Parret flytter hertil fra Højager med børnene Leif, Bent og Kurt og får yderligere Jonna i 1963, Otto i 1966 og Birgit i 1968. I 1967 afvikler han maskinstationen og opretter værksted, først for cykler, senere for traktorer.

Lille Skautrup

På den jord, der i 1847 udstykkes fra Over Skautrup til Jens Christian Johannesen, ligger et fæstehus, som kaldes Skautruphus. Her bor i 1841 *Niels Christian Christensen*, født 1811 i Assing og

gift med Else Marie Christensdatter, født 1809 i Naur. Parret flytter hertil fra Nr. Felding med børnene Christine, født 1836 i Naur, Mette Kirstine, født 1839 i Nr. Felding og får i Skautrup datteren Else Katrine i 1844, hvorefter de flytter til Hjørvig.

Jens Christian Johannesen, som køber parcellen, er født i 1802 i Dalgaard i Naur, hvorfor han kalder sin ejendom for Dalgårdhus. Han er gift med Kirsten Madsdatter, født i Holstebro. Parret flytter hertil fra Borbjerg med børnene Johannes, Cathrine Marie og Inger Marie.

Efter Jens Christian Johannesens død i 1879 sælger arvingerne Dalgårdhus til *Mikkel Jensen Kobberup*, født 1849 i Mejrup og gift med Marentine Kirstine Pedersen, født 1856 som datter af Peder Jensen i Tvishus. De får datteren Ane Marie i 1882. I 1886 mageskifter han med *Christian Bak Salmonsens*, der flytter hertil fra Ryde. Han er født 1835 i Vestervig og gift med Kirsten Andersen, født 1842 i Ryde. De har børnene Salomon Andreas, født 1872, Johanne Margrethe i 1873, Benne Marie i 1876 og igen en Salomon Andreas i 1880.

Datteren Benne Marie Salmonsens gifter sig i 1896 med *Andreas Nielsen*, født 1866 som søn af Niels Nybo Andersen i Vester Dalhus på Mejdal mark. Året efter går hendes forældre på aftægt og de unge overtager ejendommen. Parret får ingen børn men tager et par plejebørn til sig og flytter i 1906 til Lundager Haurids.

Navnet 'Bak' bliver hængende ved ejendommen, så også Andreas Nielsen bliver kaldt Andreas Bak. Også hans bror, *Marinus Nielsen*, som køber ejendommen i 1911, bliver kaldt Marinus Bak. Han er født i 1871 som søn af Niels Nybo Andersen i Vester Dalhus på Mejdal mark og gifter sig med Mikkeline Mikkelsen, født 1875 i Nr. Felding. De får børnene Niels Peder i 1900, Karen Marie i 1902, Mette Cecilie i 1903, Nielsine i 1905, Niels i 1907, Agnes i 1910, Else Madsine i 1912, tvillingerne Anna og Emma i 1914 og Kjeld Nybo Nielsen i 1916.

I 1929 flytter familien til Tingagerhus, og Lille Skautrup overtages af sønnen *Niels Peder Nielsen*, kaldet Niels Peder Bak. Han er gift med Maren Nielsine Madsen, født 1904 i Hodsager. De får børnene Marta i 1924, Sine Katrine i 1929, Klara Marie i 1932 og Bodil i 1943.

Sønderris

Damtoftehus hedder den oprindelig og opstår på en parcel på godt 31 hektar, som udstykkes fra Lille Skautrup i 1861 til *Christen Jensen*, født 1821 som søn af Jens Nielsen i Søjborg. Han gifter sig med Inger Marie Nørgaard Jensen, født 1837 i Borbjerg. De får Jens i 1862, Jens Christian i 1864, Kirsten i 1866, Sofie Margrethe i 1869, igen en Jens Christian i 1871, Niels Lyngholm i 1874, Johannes i 1876, tvillingerne Maren og Kristine i 1879 og Marentine Kristine i 1880.

Christen Jensen dør i 1903 og ejendommen overtages af sønnen *Niels Lyngholm Christensen*, gift med Maren Cathrine Mikkelsen, født 1873 i Hvidbjerg. De får børnene Inger Marie i 1898, Johanne Poulina i 1903 og Magda Kristine i 1906.

Da Niels Lyngholm sælger Sønderris i 1909, er det indledningen til en række hyppige ejerskift: *Laust Marinus Laursen, Poul Christensen, Thomas Christian Raunholt, Maren Kirstine Hansen, Niels Andreas Jensen, Jens Marinus Knudsen, Jens Junge Jensen*.

Jens Junge Jensen, der driver ejendommen fra 1920 til 1939, er født i 1894 i Vinding og gift med Agnes Kirstine Hedegaard Nielsen, født 1897 i Vinding. De får datteren Olga i 1925.

I 1939 køber *Andreas Bødker Sønderris*. Han stammer fra Naur og hans kone hed Mariane. De får børnene Bent i 1941 og Inger i 1943.

I 1950 sælger han Sønderris til *Svenning Blindkilde Christensen*, født 1926 som søn af Niels Haunstrup Christensen i Vester Høvids og gift med Agnes Mariane Christensen, født 1926 som

datter af Peder Christensen i Nyholm. Parret får børnene Anne Mette i 1951, Henrik Bo i 1953, Helga Mariane i 1956 og Esben Ulrik i 1963.

Spangsmose

På den trekant af Skautrupjordene, som ligger nord for landevejen, ligger i kanten af Spangsmose et lille hus. Her bor i 1848 *Niels Andreassen*, der er flyttet hertil fra Vester Skautrup og som samme år gifter sig med Maren Marie Madsdatter. De får i 1848 datteren Karen Marie.

Snart efter flytter smed *Andreas Nielsen* ind i huset med kone og to børn samt hans mor Kirsten Eriksdatter. Andreas Nielsen er født i 1814 i Fabjerg og gift med Johanne Ephraimsdatter fra Vandborg/Dybe, hvor også børnene Kirsten og Ephraim er født i 1845 og 1847. Parret får yderligere Anders i 1850, Niels i 1851, igen en Niels i 1853, Jens Christian i 1854, Lise i 1855, Jens Peder i 1860 og Andrea Dusine i 1863. Sidstnævnte barns navn kunne tyde på, at de har fået yderligere tre børn, før de kommer til Tvis.

I 1865 går Andreas Nielsen på aftægt og sælger ejendommen til *Christen Eskildsen Skovbæk*, der stammer fra Mejrup. Han gifter sig i 1865 med Kirstine Marie Jensen, født 1837. De får børnene Else Marie i 1866, igen en Else Marie i 1870 og Jacobine i 1874.

I 1879 flytter Christen Eskildsen til Brohus og sælger Spangsmose til *Peder Møller Christensen*, der året efter sælger til *Laust Peder Nielsen*.

Niels Kjeldsen, der i 1886 får udlægsskøde på ejendommen, er født i 1852 i Ulfborg og gift med Kirsten Marie Poulsen, født 1853 i Idom. De får børnene Poul Kristian i 1888 og Marie Kirstine i 1890. Sønnen *Poul Kristian Kjeldsen* overtager ejendommen i 1917, samme år som han gifter sig med Kirsten Marie Søndergaard i Mejrup. De får datteren Mary i 1918.

Da han sælger gården i 1919, indledes en række hyppige ejerskift: *Morten Stokholm Knudsen*, *An-*

ders Andersen, *Niels Andreas Væring*, *Else Marie Jensen*, *Jens Nørgaard Pedersen*, *P. Iversen Vestergaard*, *Søren Christian Søgaard*. I 1936 køber *Thorlev Olsen* Spangsmose, som han sælger i 1940 til Poul Bro.

Poul Bro er født i 1916 i Sæby sogn ved Glyngøre og gift med Gerda Margrethe Abildgaard, født 1910 i Sulsted. De får børnene Birthe Severine i 1942 og Jens Stenild i 1946.

Spangsmosehus

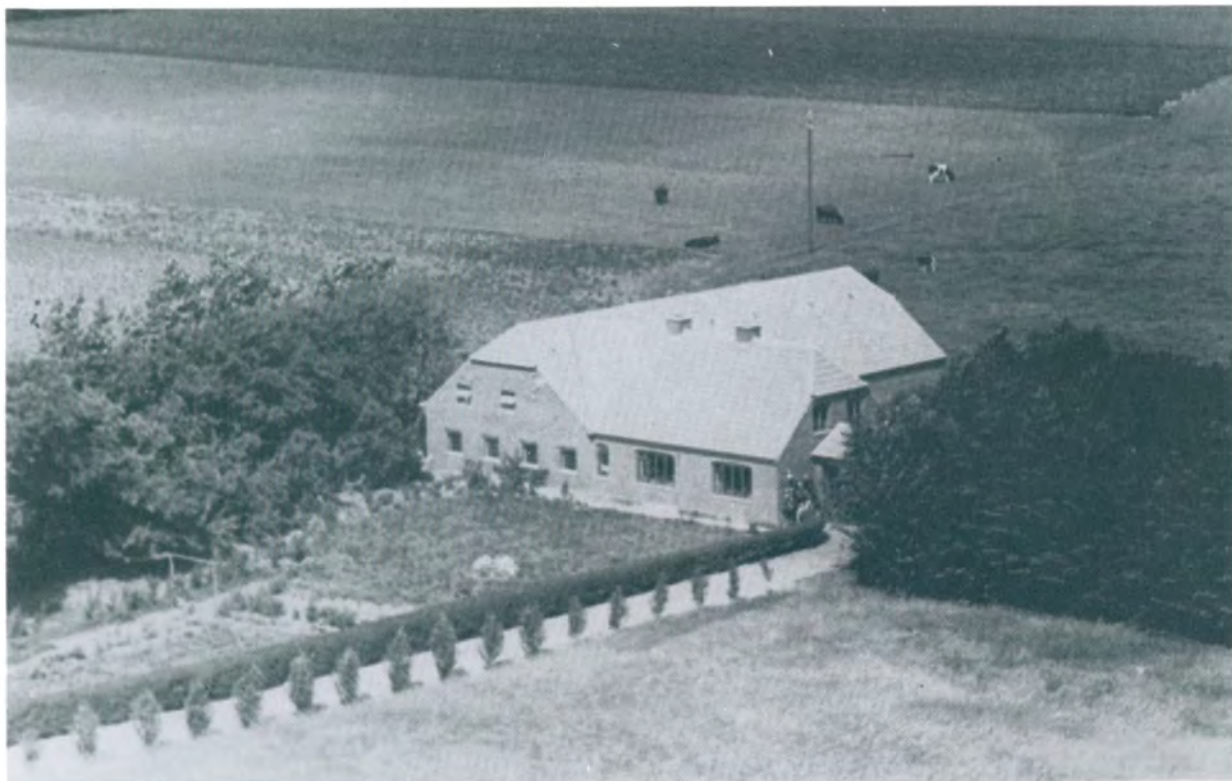
Det aftægtshus, som *Andreas Nielsen* flytter ind i i 1865 da han sælger Spangsmose, lå vest for Spangsmose tæt ved skellet til Lauralystjordene.

Efter Andreas Nielsens død bor enken Johanne Ephraimsdatter fortsat til aftægt i dette hus på Spangsmose mark hos svigersønnen *Thomas Christian Skovgaard Jensen*, som driver stedet som husmandssted. Han er født i 1843 i Gørding og gift med Kirsten Marie Andreassen, født 1845 i Dybe. De får børnene Ephraim Andreas i 1868, Johan Christian i 1870, Jens Christian i 1871 og igen en Jens Christian i 1872.

Han fraflytter huset i 1875 og lejer det ud til *Christen Majgaard Jensen*, som flytter hertil fra Borbjerg. Han er født i 1843 som søn af Jens Nielsen i Majgård og gift med Else Katrine Jensen, født 1852 i Borbjerg, hvor også datteren Ane er født i 1873. I Spangsmosehus får de yderligere Johanne i 1876, Jens Kristian i 1879, Karen i 1881, Jens i 1885 og Laust Senius i 1888.

I 1889 flytter Christen Majgaard Jensen til et fæstehus lige nord for skellet til Lauralyst og som ny lejer flytter *Niels Nielsen*, gift med Maren Kristensen ind i huset. De køber i 1895 11 tønder land på Lauralyst mark og opfører ejendommen Moselund. Efter ham bor *Peder Pedersen* i Spangsmosehus. Hans kone hedder Dorthe Kirstine Jensen, og de får i 1896 sønnen Johan Peder.

Herefter flytter ejeren Thomas Christian Jensen igen ind i sit hus. Han er nu enkemand. Han antager Ane Katrine Laursen som husholderske.

Ny Spangsmose omkring 1950. Vejen i forgrunden fører op til Herningvej. Poplerne langs vejen er forlængst blevet store og fældet for at give plads for en række birketræer. Laden på billedet er i dag ombygget til stald, og der er tilbygget en ny kostald og lade nord i gården.

Hun er født i 1848 udensojns og har datteren Petra, født 1902. I 1908 køber Thomas Christian Jensen ejendommen Gertrudbæk og sammenlægger de to ejendommers jorder, hvorefter Spangsmosehus nedlægges.

Ny Spangsmose

Niels Kjeldsen i Spangsmose udstykker i 1913 en parcel øst for gården til svigersønnen *Erik Christian Eriksen*, født 1877 i Ryde, som samme år gifter sig med datteren Marie Kirstine Kjeldsen. De får tvillingerne Niels Christian og Jensine Marie i 1914, Katrine i 1915, Svend Elias i 1917 og Anne Emilie i 1919. Sønnen *Svend Elias Eriksen* overta-

ger ejendommen i 1935. Han er ugift og driver ejendommen indtil 1945. Så flytter han til Tvis by og sælger Ny Spangsmose. Den næste ejer er her i tre år. Og efter ham bliver ejendommen solgt til *Christian Valdemar Andersen*, som videre-sælger den til *Peter Bak*.

Peter Bak er født i 1916 i Skovsted i Thy og gift med Inger Bie, født 1918 i Hatting ved Horsens. De flytter hertil med børnene Helga, født 1945 og Else, født 1947 og får i Ny Spangsmose i 1951 sønnen *Jens Peter Bak*, som i 1978 overtager ejendommen. Han tilkøber jorden fra naboejendommen Nedergård, som faderen køber i 1979.

Jens Peter Bak gifter sig med Mette Pedersen, født 1953 i Hauge ved Kølkkær. De får børnene Kirstine Petrea i 1982 og Birthe Elisabeth i 1983.

SOELS

Stedet nævnes første gang som et boelssted i 1633 og kaldes Soldtz. Senere forekommer stavemåderne Sollß, Sol, Sols og Soels. Ordets oprindelse og betydning er ikke kendt.

Niels Pedersen hedder den første fæster. Hans kones navn er ikke fundet, men af børn har han Peder og Knud. Da Niels Pedersen dør i 1689 i en alder af 78 år, overtager sønnen *Knud Nielsen* fæstet. Han gifter sig med Karen Madsdatter, formentlig datter af Mads Kjeldsen i Grønbæk. De får børnene Niels i 1694, Maren i 1697 og Johanne i 1701.

Igen overtager sønnen fæstet i Soels. *Niels Knudsen* gifter sig med Karen Hansdatter fra Kibæk. De får sønnen Knud i 1727 samt to børn i 1732 og 1736, hvis navne præsten har glemt at indføre i kirkebogen - muligvis er det Inger og Maren Nielsdatter.

I 1734 flytter familien til Haurids, og Soels overtages af *Oluf Pedersen*, født 1708 som søn af Peder Olufsen Skautrup. Han er gift med Else Jensdatter, født 1706 som datter af Jens Mejdal. De får børnene Peder i 1735, igen en Peder i 1737 og Karen i 1747. I 1749 dør Else Jensdatter, og Oluf Pedersen gifter sig med Mette Sigvartsdatter, født 1729 som datter af Sigvart Knudsen i Majgård. De flytter fra Soels til Sønderhus og overtager senere fæstet i Majgård.

Store Soels

Næste fæster i Soels hedder *Peder Bertelsen*, som er gift med Anne Nielsdatter. Det er formentlig udensogns folk, der flytter hertil. De får børnene

Niels o. 1737 og Bertel i 1745. Denne *Bertel Pedersen* overtager fæstet efter faderen. Han gifter sig i 1774 med Kirsten Christensdatter, og de får børnene Marianne i 1775 og Christen i 1777. I 1778 flytter familien til Sparretoft.

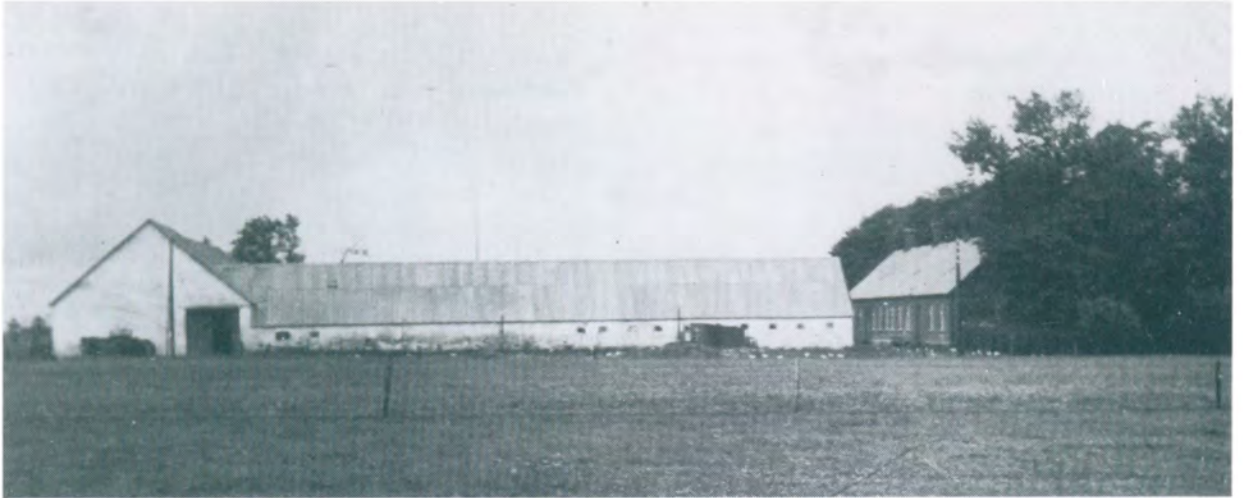
Møllersvenden på Tvis Kloster *Peder Pedersen* gifter sig i 1778 med Margrethe Dorothea Jørgensdatter, og de fæster Soels. Han er født o. 1743 i Morre som søn af Peder Lauridsen; hun er født o. 1750 formentlig udensogns. De får fire børn, hvoraf de tre dør som små. Kun datteren Kirsten, født 1780, bliver voksen.

Peder Pedersen bliver den første selvejer af Soels, som han i 1804 køber for 475 rigsdaler. I 1821 sælger han Soels til *Anders Christensen Snejbjerg*, født 1784 i Snejbjerg og gift med Mette Christensdatter, født 1796 i Nr. Felding. De får børnene Christen i 1822, Maren i 1828, Niels Christian i 1830 og Else i 1832.

Det er sønnen *Niels Christian Andersen*, der i 1857 overtager gården og driver den indtil 1890. Han gifter sig med Else Marie Madsdatter, født 1836 i Toustrup i Vinding. De får børnene Mette i 1861, Anders i 1867 og igen en Anders i 1872. Samme år dør moderen, kun 36 år gammel.

Niels Christian Andersen gifter sig ikke igen, men skøder i 1890 Store Soels til datteren Mette Nielsdatter og svigersønnen *Jens Andersen Brejnholt*, født 1867 som søn af Anders Jensen i Brejnholt. De får børnene Niels Kristian i 1891, Anders i 1893, Else Marie i 1894, igen en Anders i 1896 og Johannes i 1897.

Moderen Mette Nielsdatter dør i 1900, og Jens Andersen Brejnholt gifter sig med Esmine Kristi-

Stuehuset i Store Soels er opført omkring 1890. Det ligger nord i gården, der her er fotograferet fra øst omkring 1942. Langs hestestalden fører Soelsvej til højre op til landevejen og til venstre ned til Lille Soels.

ne Kristensen, født 1866 i Volling. De får børnene Mette i 1903 og Ane Johanne i 1905.

I 1906 mageskifter Jens Andersen Brejnholt gården til *Eskild Axelsen*, som samme år videregælder den til *Lars Sørensen Larsen*, gift med Else-tine Jacobsen. Han ejer den i 3 år, hvorefter den købes af gårdhandlerne *A. Smed og O. Larsen*, som i 1910 sælger den til *Anders Sevelsted Andersen*. Han er født i 1880 i Raast i Ejsing og gifter sig i 1911 med Maren Eriksen, født 1885 i Haderup. De får børnene Astrid i 1911, Signe i 1912, Fritz i 1914, Thorvald i 1915, Ingrid i 1916 og Henry i 1918.

I 1919 køber han Rydhave og sælger derfor Store Soels til *Jacob Marinus Gravesen*. Dernæst ejes den af en sagfører i Holstebro, der driver gården ved forpagter, og i 1925 sælger han den til *Anders Christensen Dalgaard*.

Anders Christensen Dalgaard er født i Hodsager i 1879 og er gift med Kirstine Væggemose, født 1885 i Mejrup. De flytter hertil med børnene Eva, født 1911, Lauge i 1913, Sigfred i 1915, tvillingerne Petrus Osvald og Ragna i 1917, Rigmor i 1919, Elna i 1920, Peder i 1922, Jens Christian og

så i 1922, og de får Kresten i 1925 og Johannes i 1928.

Efter Anders Dalgaards død skøder enken i 1944 gården til sønnen *Sigfred Gudmund Dalgaard*, gift med Agnes Marie Haaning, født 1921 på Mors. De får børnene Anders Kresten i 1943, Ragna i 1945, Svenning i 1946, Oluf i 1949, Ruth i 1952, Hans i 1955 og Grethe i 1957.

I 1968 flytter Sigfred og Maren Dalgaard til Tvis by og sælger Store Soels til *Thorkild Damgaard Madsen*, født 1941 i Rom sogn og gift med Hjørdis Møller, født 1947 i Skærbæk. Parret får børnene Jan Michael i 1968, Gitte i 1970, Susan Merete i 1971 og Kim i 1973.

Lille Soels

På Soels hede opstår der tidligt et lille indsidderhus. Her bor i 1763 *Søren Christen Skræder*. Hans kone hedder Anne Marie Nielsdatter. Sammen har de sønnen Christopher, men i 1772 har hun et ægteskabeligt sidespring, idet hun får sønnen Lars med »en ukjendt person søndendra«.

Om det betyder, at skræderen har taget sit go-

de tøj og er gået sin vej, er ikke godt at sige, men i 1777 bor *Peder Bertelsen Junge* i Soelshuset. Han »gjør stueure og tækker«. Han stammer fra Junge i Vinding og er gift med Johanne Sørensdatter. Han dør i 1795, 73 år gammel, og enken, der er 65 år, gifter sig med den 28-årige *Peder Nielsen* fra Vahr i Aulum. Peder Nielsen køber i 1804 stedet for 140 rigsdaler, og det kaldes herefter for Lille Soels.

Efter hustruens død i 1807 gifter Peder Nielsen sig med Ingeborg Nielsdatter fra Sognstrup i Nr. Felding. To år senere dør Peder Nielsen, 42 år gammel, og enken er formentlig fraflyttet ejendommen.

Jens Pedersen Vibholm flytter herefter ind i Lille Soels. Han er født i 1769 i Morre som søn af Peder Pedersen, som senere flytter til Vibholm, og han er gift med Else Marie Jørgensdatter, født o. 1761 i Borbjerg. Hun dør i 1818 og Jens Pedersen gifter sig med Mette Kirstine Jensdatter, født o. 1780 i Vinding.

I 1841 sælger Jens Pedersen Lille Soels til *Bertel Jensen*, født 1802 i Sinding og gift med Gjertrud Thomasdatter, født 1812 i Vinding. De får børnene Thomas i 1841, Christiane i 1843, Maren i 1845 og Ane Kirstine i 1849.

Datteren Christiane Bertelsdatter gifter sig i 1874 med *Poul Nielsen*, født o. 1847 i Humlum, og de overtager gården. De får børnene Bertel i 1875, Niels Christian i 1876, Johan Magnus i 1879, Thomas i 1880, Martin i 1882 og Gjertrud Kirstine i 1885.

I 1888 sælger Poul Nielsen Lille Soels til *Laust Nielsen Barslund* fra Mejrup, gift med Bodil Lauridsen, født i Gimsing. Seks år senere overdrager de ejendommen til sønnen *Jens Laursen*, født 1859 i Borbjerg. Han gifter sig med Maren Pedersen, født 1866 i Noes i Mejrup. De får børnene Bodil Marie i 1890, Marie i 1891, Laurids i 1893, Petrea Noes i 1896, Ellen Kirstine i 1898 og Agnes Johanne i 1902.

I 1905 dør Jens Laursen, og enken sælger Lille

Soels til *Iver Marius Jensen*, født 1880 i Borbjerg og gift med Ane Margrethe Klausen, født 1881 i Haderup. De får børnene Anna Katrine i 1905, Signe Marie i 1907, Laura Mariane i 1909, Sørine Kristine i 1911, Ida Margrethe i 1914 og Thorvald i 1916. Samme år dør moderen Ane Margrethe Klausen, og Iver Soels gifter sig med Ane Kathrine Hansen, født 1882 i Vildbjerg. De får børnene Laurids Verner i 1919 og Anker Magnus i 1921. I 1924 sælger Iver Soels gården til *Svend Hansen*, som er gift med Karoline Margrethe Laugesen. De får ingen børn.

I 1936 bliver Lille Soels købt af *Niels Albert Mogensen*. Han er født i 1904 i Vinding og gifter sig med Maren Horslund Mortensen, født 1918 som datter af Anders Horslund Mortensen i Søjborg. De får sønnen Karl i 1948.

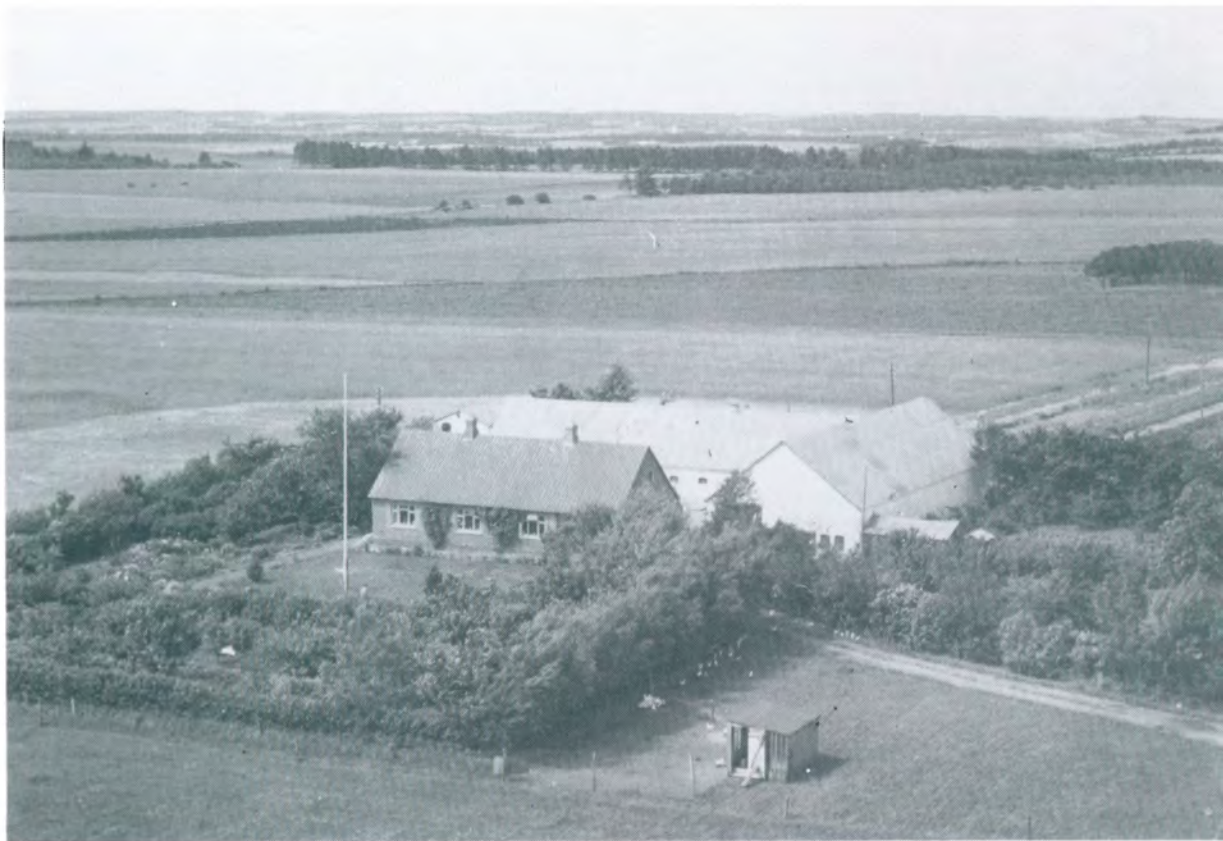
I 1966 sælger Niels Albert Mogensen Lille Soels til *Kaj Dixon*, født 1935 i Døstrup og gift med Karen Christensen, født 1937 som datter af Lars Christian Skautrup. De har børnene Lars, født 1962, Jørgen 1963, Poul Erik 1968 og Kirsten 1971.

I 1982 bliver Lille Soels købt af Thorkild Damgaard Madsen i Store Soels, som lægger jorden ind under sin egen og udlejer bygningerne på Lille Soels til *Karin Nordal*. I 1987 lejer *Holger Westh* ejendommen. Han er født 1965 som søn af Pauli Westh i Holmgård og gift med Vibeke Sønderby, født 1965 som datter af Jens Christian Sønderby i Smedegård.

Lundager

Oprindelig hed stedet Lynghus. Lynghusvej er opkaldt efter denne ejendom, som slet ikke har adresse på Lynghusvej men på Søjborgvej.

Lynghus opstår, da *Christen Madsen Ørskov* i 1807 gifter sig med Maren Bertelsdatter og får lov til at opføre en fæstebolig på Soels hede. Christen Madsen Ørskov er født i 1776 i Snejbjerg og Maren Bertelsdatter er født i 1778 som datter af Bertel Poulsen i Overgård. Parret får børnene Mads i

Lundager, der tidligere hed Lynghus, ligger tæt ved skellet til Skautrup ejerlav, der går langs Lynghusvej. Vejen bag gården fører hen til Lynghusvej, og vejen i forgrunden hen forbi Ny Soels. Billedet er taget omkring 1950.

1808, Mette Marie i 1812, Jens i 1815, igen en Jens i 1816 og Ane i 1821. Foruden at dyrke sin lille jordlod ved Lynghus ernærer Christen Madsen sig som tømrer.

I 1860 bliver Lynghus solgt til *Anders Mikkelsen*, født 1823 i Vind og gift med Dorthea Magdalene Pedersen. Hustruen dør i 1867, 44 år gammel, og Anders Mikkelsen gifter sig med Mette Nielsen, født 1842 i Aulum. Efter Anders Mikkelsens død i 1877 gifter enken sig med *Peder Martin Volf Nielsen Korsgaard*, som derved får adkomst til ejendommen. Han sælger imidlertid Lynghus til *Hans Nielsen*, født 1851 i Aulum og gift med Else Kirstine Jensen, født 1857 i Aulum. De får bør-

nene Anders i 1879 og tvillingerne Niels og Laust i 1880. Samme år lejer Hans Nielsen 25 tønder land fra Neder Skautrup og opfører her ejendommen Hedeager.

Lynghus sælger han til *Peder Pedersen*, og med ham kommer den nuværende slægt ind på ejendommen. Han flytter hertil fra et fæstehus på Skautrup mark med sin familie og i Lynghus får de yderligere Mads i 1881, Valdemar i 1883, Peder i 1886, Aksel Martinus i 1887 og Aksel i 1890.

I 1923 skøder Peder Pedersen ejendommen til sønnerne Peder og Aksel, men da Aksel Pedersen dør i 1936, bliver *Peder Pedersen junior* enejer af ejendommen, som nu får navnet Lundager. Pe-

Lykkens Prøve lå så tæt ved landevejen skråt over for Tvis gamle kro, at den blev købt og nedrevet i forbindelse med vejens udvidelse i 1970. Her er Lykkens Prøve gengivet efter et koloreret luftfoto fra omkring 1954.

der Pedersen gifter sig med Kristine Marie Kjærgaard, født 1913 i Thy. Parret får børnene Signe Marie i 1934, Aksel i 1936, Peder i 1938, Bent i 1941, Henry i 1943, Svend Erik i 1947 og Ole i 1955.

Sønnen *Svend Erik Pedersen* overtager ejendommen i 1974. Han gifter sig med Aase Olesen, født 1954 i Rom sogn. De får børnene Jette i 1975 og Karina i 1976.

Lykkens Prøve

Ejendommen lå syd for landevejen skråt over for Tvis gamle kro, men blev nedrevet i forbindelse med udvidelsen af vejen i 1970. Den er opført i 1909 af *Peder Pedersen*, kaldet Pe' Daglejer. Han har hidtil boet i Sønderhus hus på Munkedal mark, men køber i 1909 17 tønder land fra Store Soels, hvor han opfører husmandsstedet Lykkens Prøve. Hans kone dør i 1914, og han gifter sig i 1916 med Petrine Simonsen, født 1871 i Sevel.

Efter Peder Pedersens død bliver huset solgt i 1940 til *Jens Kristian Bisgaard Larsen*, født 1918 i Naur som søn af Marinus Larsen, der var baneemand og boede i vogterhus nr. 9. Jens Kristian Bisgaard Larsen gifter sig i 1941 med Rigmor Dalgaard, født 1919 i Borbjerg som datter af Anders Christensen Dalgaard i Store Soels. Som medgift får hun 10 tønder land hede af sin far, således at Lykkens Prøve kommer op på 27 tønder land. Parret får børnene Johannes i 1945 og Anders i 1947. Samme år køber de ejendom i Aulum og sælger Lykkens Prøve til *Villads Josefsen*, født 1915 i Nøvling, gift med Kristiane Nordam, født 1923 i Rødding i Sønderjylland. De flytter hertil med børnene Johanne Marie, født 1945, og Inger Lise, født 1946. I Lykkens Prøve får de yderligere Kristian i 1951, Arne i 1954 og Gunnar i 1957.

De driver ejendommen indtil nedlæggelsen i 1970, hvorefter de flytter til Tvis. Bygningerne

bliver nedbrudt og jorden solgt til Store Soels og Lille Soels.

Søjborg

Forstavelsen i navnet er det jyske ord for græstørv af den slags man anvendte til husbygning: 'såd'. Sammensætningen med -borg kan tænkes at være spøgefuldt ment. Stedets oprindelige navn er Kjærhus.

Her bosætter sig *Jens Nielsen* i 1802, da han gifter sig med Kirsten Pedersdatter, født 1780 som datter af Peder Pedersen i Store Soels. Jens Nielsen er tjenestekarl i Store Soels og stammer fra Ørre. Parret får børnene Peder i 1803, Niels i 1805, Jørgen i 1808, William i 1810, Laurids i 1813, Anne Margrethe i 1815, Else i 1818 og Christen i 1821.

Det er sønnen *Jørgen Jensen*, der overtager stedet efter forældrene. Han gifter sig med Ane Kirstine Christensen fra Vildbjerg, og de får børnene Mette Kirstine i 1849, Else i 1851 og Maren i 1857.

I 1881 skøder Jørgen Jensen Søjborg til sin svigersøn *Niels Moesgaard Pedersen*, født 1853 i Moesgaard i Vinding, som gifter sig med Jørgen Jensens datter Maren Jørgensen. De får børnene Ane Kirstine i 1884 og Kirsten i 1887.

Niels Moesgaard Pedersen, som kaldes Niels Søborg, overdrager i 1910 ejendommen til sin svigersøn *Anders Horslund Mortensen*, født 1888 i Aulum og gift med datteren Ane Kirstine Pedersen. De får børnene Niels Marinus i 1911, Anton Marius i 1913, Anders Christian i 1914, Ejnar i 1917, Maren i 1918, Mariane i 1921, Alfred i 1922, igen en Alfred i 1924, Aage i 1925 og igen en Aage i 1927.

I 1955 skøder han gården til sønnen *Aage Mortensen*, gift med Lili Bonde Jessen, født 1928 som datter af Christian Jessen i Vester Grydholt. De flytter hertil fra Morreholm med sønnen Jørgen og får i Søjborg yderligere Bent i 1957, Lene i

1961 og Anders i 1965.

I 1981 bliver Søjborg solgt til *Evan Dyhrberg Kaspersen* og *Preben Gade Jensen*. Evan Dyhrberg Kaspersen er født i 1959 som søn af Johannes Kaspersen i Huldahl. Han har bofællesskab med Gitte Mejdahl Jeppesen, født 1964 som datter af Svend Mejdahl Jeppesen i Skave. Preben Gade Jensen er født i 1960 som søn af Bent Jensen i Tvis. Han har bofællesskab med Lena Lauridsen, født 1960 som datter af Holger Lauridsen i Højbo.

Birkholm

I 1915 udstykker Anders Sevelsted Andersen i Store Soels en parcel, som han sælger til *Søren Christian Sørensen*, der opfører ejendommen Birkholm.

Søren Christian Sørensen er født i 1886 i Nr. Felding og gift med Birgitte Jensen, født 1894 i Simmelkær. I Birkholm får de børnene Magda Kirstine i 1917, Hans Otto i 1918, Aksel Emil i 1921, Viggo Henry i 1922 og Verner Adolf i 1923.

Samme år sælger han Birkholm til *Daniel Eriksen*, født 1893 som søn af Karl Rasmus Ægidius Eriksen. Han er gift med Ane Sofie Kjærgaard, født 1894 i Hee sogn. De har børnene Svend Rikard, født 1921 og Svend Karl Rasmus, født 1922. De flytter hertil fra Aalykke og får yderligere Kristian i 1923, Børge i 1925, Gunnar i 1931 og Ove Verner i 1934. Daniel Eriksen driver ejendommen, samtidig med at han kører en mælkerute til Tvis mejeri. Han sælger ejendommen i 1937 til *Niels Christian Hansen*, født 1904 i Over Feldborg og gift med Jensine Petrea Jørgensen, født 1908 i Grønlund som datter af Laust Jørgensen. Parret får børnene Karen Margrethe i 1931, Søren Peder i 1934, Ella Kathrine i 1937 og Laurits Frits i 1943.

I 1949 dør Niels Christian Hansen, og enken driver herefter ejendommen, bistået af sønnen *Søren Peder Hansen*, som overtager den i 1961.

Højlund

Søren Christian Sørensen i Birkholm sælger i 1923 en parcel til *Anker Frederik Jensen*, der i nogle år har været forstander for asylet Frydenlund i Tvislund. Han flytter til Højlund med hustru og fire børn og får her yderligere Anders i 1924, Ernst i 1925 og Hartvig i 1926.

I 1927 sælger han ejendommen til *Anton Marius Eriksen*, født 1898 i Damtoft som søn af Karl Rasmus Ægidius Eriksen. Han gifter sig med Anna Væring, født 1904 i Borbjerg. De får børnene Carl i 1929 og Elly i 1935.

I 1981 dør Anton Eriksen, og børnene sælger ejendommen til Svend Erik Pedersen i Lundager, som lægger jorden til sin egen og sælger bygningerne til sin mor *Kristine Marie Pedersen*.

Ny Soels

Ved skiftet efter Anders Christensen Dalgaard i 1941 udstykes der godt 16 hektar fra Store Soels, som sønnen *Kresten Roland Dalgaard* overtager i 1949, og hvor han opfører ejendommen Ny Soels. Han gifter sig med Edith Nielsen, født 1932 som datter af Osvald Nielsen i Moselund. De får børnene Kirstine i 1951, Lili Kirstine i 1953, Karen Marie i 1955, Kirstine i 1957, Osvald i 1959, Anders i 1960, Holger i 1964 og Roland i 1972.

Højager

I 1930 udskilles 22 tønder land fra Tvis gamle kro, og her opfører *Peder Martin Eriksen* ejendommen Højager, som han driver som husmandsbrug. Han er født i 1897 som søn af Karl Rasmus Ægidius Eriksen og gifter sig i 1930 med Ane Marie Julia Bitsch, født 1901 i Fousing. Parret får børnene Frede i 1931, Henry i 1933 og tvillingerne Johannes Arnold og Ingrid Marie i 1937.

I 1957 gifter datteren Ingrid Marie Eriksen sig med *Otto Evald Jørgensen*, født 1936 i Ljørring i Aulum. De bor indtil 1961 i Højager, hvor de får

tvillingerne Leif og Bent i 1958 og Kurt i 1959. Otto Evald Jørgensen opretter maskinstation på ejendommen, som han i 1961 flytter til Skautrupvej 23.

I 1972 dør Peder Eriksen, og enken sælger ejendommen til *Ole Lind Pedersen*, født 1934 i København og gift med Else Søby Christensen, født 1934 i Grindsted. De har datteren Susanne, født 1959.

Solglimt

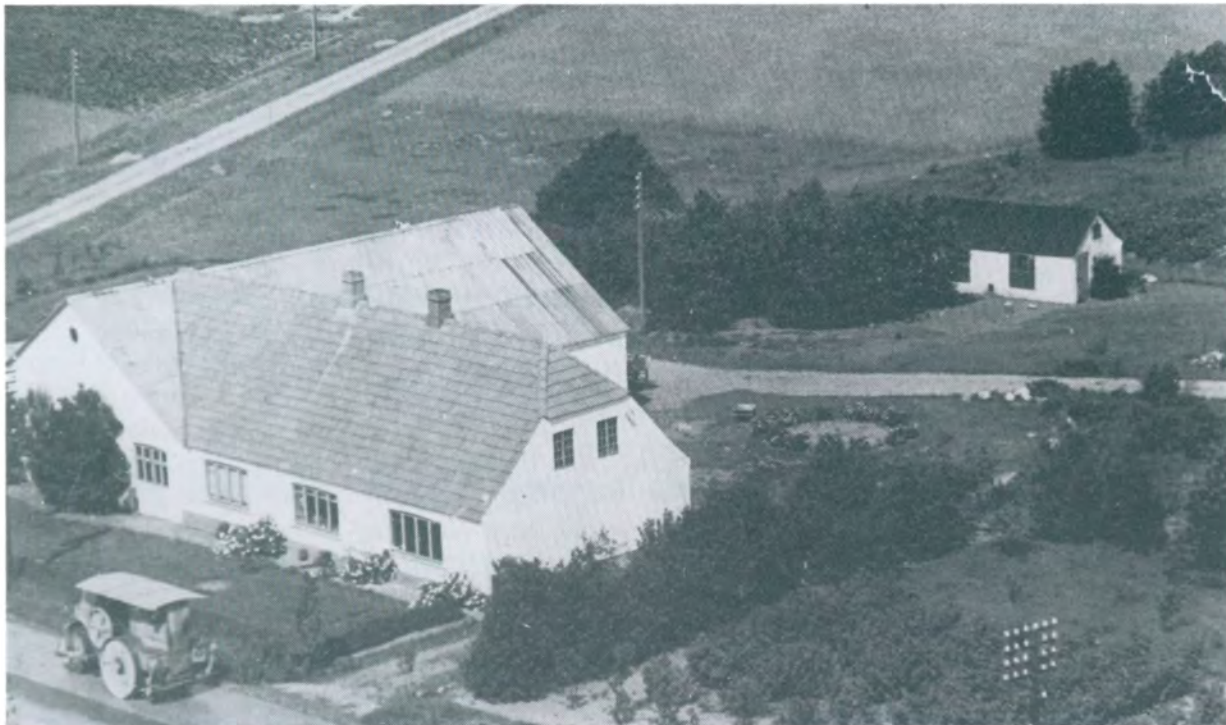
Ejendommen er opført af *Frede Eriksen*, som i 1959 får udstykket 4 tønder land af sin far Peder Martin Eriksen i Højager. Frede Eriksen er født i 1931 og uddannet gartner. Han gifter sig med Anne Margrethe Larsen, født 1935 i Sahl. Parret får sønnerne Vagn i 1964 og Gert i 1967. Frede Eriksen driver gartneri på stedet under navnet Gartneriet Solglimt.

Vestertoft

Niels Søjborg udstykker i 1910 en parcel til af-tægtsbolig til sig selv, da han afstår gården Søjborg til sin svigersøn og datter. Niels Søjborg dør i 1922, og efter enken Maren Jørgensens død i 1944, bliver stedet solgt til *Christian Karl Hede-gaard Nielsen*, født 1887 i Vinding og gift med Niels Søjborg og Maren Jørgensens yngste datter Kirsten Pedersen, født 1887. De bor her kun kort tid. I 1947 sælger de ejendommen til *Harald Andersen*, født 1907 i Vinding og gift med Dagny Marie Pedersen, født 1913 i Vinding. De får børnene Marentine og Marie.

I 1973 bliver Vestertoft solgt til *Jørgen Søndertoft Pedersen*, født 1931 i Måbjerg og gift med Willemien Johanne van Dassen, født 1930 i Holland. Parret har børnene Finn, født 1958, Karsten, født 1961 og Magda, født 1966.

Poul Fuglede Appel køber Vestertoft i 1983. Han har tidligere ejet Lillelund i Tvislund. I 1986 køber han desuden ejendommen Sønderborg.

Det er mange år siden der var krohold i Tvis gamle kro, som ligger på hjørnet af Herningvej og Lille Uhrlundvej, der ses i baggrunden. Huset hed oprindelig Vasehuset, og den nuværende ejer har døbt ejendommen Bøgely.

Tvis gamle kro

Ejendommen hed oprindelig Vasehuset og var et fæstehus, der lå op til landevejen. Her bor i 1820 *Knud Poulsen*, født 1770 i Gørding og gift med Ane Margrethe Nielsdatter fra Idom. De får børnene Kirsten i 1821 og Anders i 1824. I 1834 dør Knud Poulsen, og enken gifter sig med *Frands Pedersen*, født 1806 som søn af Peder Frandsen i Haurids. De får ingen børn.

Vasehuset er et fæstehus under Haurids, og da enken Anne Pedersdatter i Haurids overlader gården til sønnen Peder, flytter hun til Vasehuset sammen med sin anden søn *Niels Blaabjerg Pedersen*, som får skøde på huset i 1868. Han er ugift og driver stedet med sin mor som husbestyrerinde.

I 1876 bliver ejendommen solgt til *Peder Jensen*

Venø, født 1828 på Venø. Han får tilladelse til at drive kro på stedet, og ejendommen kaldes siden Tvis gamle kro.

Peder Jensen Venø dør allerede i 1877, og enken skøder året efter ejendommen til *Jens Peder Kjeldsen*, født 1839 i Aulum. Han er gift med Ane Marie Jensen, født 1841 i Snebjerg. De flytter hertil med børnene Jens, født 1876, og Elise, født 1878, og får yderligere Katrine i 1881.

I 1884 mageskifter han ejendommen til enke-mand *Jens Christensen Gadegaard*, født 1819 i Hel-ligsø. Han flytter hertil med to voksne døtre Ma-rienne, født 1853, og Dorthea, født 1859.

I 1900 flytter *Jens Davidsen* til Tvis kro fra Au-lum kro. Han er født i 1840 i Hjerm og er ugift. Som husbestyrerinde har han Kirstine Andersen, født 1880 i Naur.

Jens Davidsen fortsætter som bestyrer, da *Marianne Lauridsen* i 1904 får udlægsskøde på ejendommen. I 1907 bestyres ejendommen af *Christian Erik Nielsen*, som er gift med Karen Lund Jensen. De får datteren Olga Marie i 1907.

Samme år går kroen på tvangsauktion og bliver solgt til *Marinus Jensen*, som opgiver kroholdet og koncentrerer sig om landbruget samtidig med, at han er landpost.

I 1916 sælger han stedet til *Lars Peder Nielsen*, der i 1918 sælger til *Peder Nielsen Holm*. I 1919 får *Carl Veje* skøde på ejendommen, som han straks videresælger til brødrene *Kristian og Anton Eriksen*. Kristian Eriksen er født i 1895 og Anton Eriksen i 1898 som sønner af Karl Rasmus Ægidius Eriksen i Damtoft. I 1930 sælger de Tvis gamle kro til broderen *Thorvald Eriksen*, født 1901, efter at de har udskilt 22 tønder land til en fjerde bror, Peder Martin Eriksen, som bygger Højager.

Thorvald Eriksen gifter sig i 1934 med Ingeborg Marie Severinsen, født 1908 i Selde sogn. De får børnene Normann i 1931 og Poul Henning i 1933. Ved en uhyggelig forbrydelse, som siden er omtalt som mordet i Tvis gamle kro, bliver Ingeborg Eriksen overfaldet natten mellem den 17. og 18. februar 1935. Hun døde den 22. februar 1935.

Thorvald Eriksen gifter sig ikke igen, men driver ejendommen med søsteren Klara Kirstine Martine, født 1902, som husbestyrerinde indtil 1944. Så sælger han den til *Johan Jacob Nielsen Hvam*, født 1905 i Aulum og gift med Else Brombjerg, født 1917 i Aulum. Parret får børnene Jens i 1944 og Kristiane i 1951.

I 1971 sælger Johan Hvam ejendommen til *Niels Peter Vangsgaard*, som omdøber den til Bøgely. Han er født i Sønderhå i Thy og gift med Elin Nørrebjerg Andersen, født 1950 i Ettrup i Thy. De får børnene Mette i 1973, Marie i 1975 og Mads i 1980.

Mordet i Tvis gamle kro

I 1935 var Tvis gamle kro ved landevejen rammen om et uhyggeligt og rådt mord, som opskræmte befolkningen i sognet. Stedet havde på det tidspunkt ingen krohold mere, men blev drevet som en lille landbrugsejendom.

Klokken halv fem om natten mellem søndag den 17. og mandag den 18. februar trænger en mand ind i soveværelset, hvor husmand Thorvald Eriksen og hans kone Ingeborg ligger i deres senge og sover med det mindste barn imellem sig. Med den skarpe side af en brændeøkse, som han har fundet i laden, retter den fremmede to kraftige slag mod Ingeborg Eriksens hoved. Det lille barn vågner og giver sig til at skribe. Også Thorvald Eriksen vågner og giver et brøl fra sig, hvorefter den indtrængende, stadig med øksen i hånden, træder op i sengen og angriber Thorvald Eriksen. Det kommer til en heftig kamp, Thorvald Eriksen får adskillige slag, inden det lykkes ham at vriste øksen fra voldsmanden, som herefter tager flugten.

Med den blodige økse i hånden og selv tydeligt mærket af kampen løber Thorvald Eriksen på bare fødder og kun iført nattøj over til naboejendommen Højager, der bebos af broderen Peder Eriksen, og fortæller om det skete. Kredslæge Faber, politi og en ambulance fra Falck bliver tilkaldt. Den overfaldne kvinde bliver ført til sygehuset i Holstebro, hvor lægerne konstaterer et 12 centimeter langt sår i højre side af hovedet. Der er tale om kraniebrud, og hjernemassen er blottet. 4 dage senere dør Ingeborg Eriksen på sygehuset i Holstebro uden at være kommet til bevidsthed, 27 år gammel.

Pågribelsen

Allerede samme dags aften pågriber politiet gerningsmanden i Viborg. Det er en 36-årig tjenestekarl på gården Lergrav i Aulum. Søndag aften

n holdt
dforedrag
nime og
Insekter
dste. Vi-
igtigt og
ær, og
orteres og

r Vejret
sluttede
for gen-
thaver.

best vort
blimen i
te Maade,
en Bladet
ejrnoller,
at ned-
dning til
det sa-
men det
den Dra-
Sammen-
n præger
at. Det vi-
aret, ikke
be op og
I der saa
en Grund

deogende
ustrikt er
Valg af
inde Sted

gaard, og
ulgt som
ejgtralb-

Petersen, Aal. Til Revisor genvalgt
Søren Madsen, Aal. og i Stedet for Lauri

F. A. K. sejrede med 18 P., H. A. K. 1
14 P. og K. A. K. 15 P. Herefter
havde de enkelte Brydere Abraham

LENNING
Skolelægen i Dybe.
Det i Henhold til Dybe-Ramme

Uhyggeligt Mordforsøg i Tvis i Nat.

**Husmand Thorvald Eriksens 27-årige Hustru Genstand for et
morderisk Overfald, da hun laa og sov ved Siden af sin Mand.
— Med en Økse har Voldemanden tilføjet hende et frygteligt Saar
i den ene Side af Hovedet.**

Den overfaldnes Tilstand betegnet af Sygehuset som meget alvorlig.

Manden i Kamp med Gerningsmanden, der endnu ikke er paagreben.

I Morges ved 4 $\frac{1}{2}$ -Tiden er der i Tvis sket en uhyggelig Begivenhed, idet Husmand Thorvald Eriksens Hustru har været Genstand for et morderisk Overfald, medens hun laa i Sengen og sov ved Siden af Manden. Thorvald Eriksen forklarer følgende om

den blodige Begivenhed, at han paa det nævnte Tidspunkt vaagnede ved Lyden af et dumpt Slag. Ved det svage Lys fra en Natlampe, der brændte i Værelset, saa han fremmed Mands-

Noget ordentligt Signalement af Forbryderen har Eriksen ikke været i Stand til at give; kun mener han, Voldsmænd er en klejn Person, iført mørk Overfrakke og med hvidt Kravetøj.

Noget Spor synes Politiet saaledes ikke at have at gaa efter i Ojeblikket; men ethvert nok saa lille Fingerpeg vil naturligvis blive nøje prøvet, og Stedet vil blive grundlig undersøgt for om muligt at finde Fodspor eller Fingeraftryk.

Om Tyveriet i Aulum

meddele Politiet yderligere, efter at ovenstaaende var skrevet, at den omtalte Mandsperson er omkring 30 Aar gammel, middelhøj, kraftig og iført mørkt Jakkesæt og Kasket med blank Skygge. Frakken, han ved sin bortgang stjal, oplyses at være brunlig, stornet og med Spandekamp i Ryggen.

Den mystiske Bilst,

som var set i Nærheden af Ger-

Holstebro Dagblad havde mandag den 18. februar 1935 mordet i Tvis på forsiden.

var han taget til Holstebro for at gå i biografen. Han gik derefter på værtshus og senere søndag aften skaffede han sig adgang til et lukket bal i lugebygningen på Brotorvet. Sent på natten cykler han mod Aulum. Da han passerer ejendommen Nedergård, beslutter han - som han senere tilstod i retten - at trænge ind her med det formål at øve voldtægt mod en kvinde. Da hunden begyndte at gø, opgiver han sit forehavende her og cykler videre til den næste ejendom, som tilfældigvis er Tvis gamle kro. Han stiller cyklen og

går gennem laden ind i huset, hvis beboere han ikke kender. Med øksen, som han finder i laden, har han til hensigt at bedøve manden for at kunne øve voldtægt mod konen. I soveværelset slår han mod den, der ligger yderst i sengen, i den tro, at det er manden. Da han opdager sin fejltagelse ved ægtemandens opvågning og brølen, retter han øksen mod ham, men øksen bliver under kampen viklet ind i dynen, så det lykkes Thorvald Eriksen at få den fra ham. Under flugten slynger han først en stol, så en staldlygte mod

Eriksen, der ser manden forsvinde ud gennem et vindue i køkkenet.

Manden gemmer sig i et læhegn nær ejendommen, hvorfra han ser, hvorledes læge, politi og Falck ankommer til ejendommen. Derpå cykler han til Lergrav, stiller cyklen og spadserer til Aulum, hvorfra han tager det første morgentog til Holstebro. Fra banegården spadserer han til Østergade og træffer her en lastbilchauffør og får lov til at køre med ham til Viborg. Undervejs besøger de alle kroerne, og chaufføren er efterhånden så beruset, at han fra Mønsted kro tilkalder en anden chauffør til at køre lastbilen til Viborg. Her fortsætter de to, voldsmanden og chaufføren, drikkeriet indtil anholdelsen ved 22-tiden mandag aften.

I retten i Holstebro oplyses det, at morderen, hvis navn er Carl Christian Pedersen, stammede fra Sjælland og var kommet til Jylland for godt to år siden. Han var tidligere straffet, og foruden overfaldet på Ingeborg Eriksen blev han sigtet for to overfald på kvinder i Gentofte og Nærum ved København, begået kort efter, at han var løsladt efter en afsonet dom på 2 års fængsel for røveri, tyveri og voldtægt. Også disse overfald tilstod han. Det samme gjaldt et overfald på en ung kvinde i Vildbjerg i 1934.

Stærke ord

Ved Ingeborg Eriksens begravelse på Tvis kirkegård var kirken fyldt til sidste plads. I sin tale over den myrdede sagde pastor Schmidt blandt andet: Når man hører om en sådan ugerning, som her er foregået, harmes man og mener, at vor lovgivning burde sørge for, at forskellen mellem ondt og godt blev noget større. Herrens ord »Hvo som udøser menneskets blod, ved ham skal menneskets blod udøses« må respekteres.

Heller ikke Holstebro Dagblad lagde fingrene imellem, da bladet refererede, hvor koldblodigt morderen i arresten i Holstebro modtog medde-

lelsen om Ingeborg Eriksens død: - Den forhædede forbryder modtog den uhyggelige meddelelse uden at det på nogen måde kunne ses på ham, at han følte sig ilde berørt heraf. Hele mandens optræden viser med al mulig klarhed, at han forlængst skulle have været anbragt under lås og slå som en i høj grad farlig forbryder, der før eller senere ville begå en endnu værre forbrydelse end dem, han allerede var straffet for, og som så sandelig var store nok til for bestandig at uskadeliggøre ham. Men således har domsmyndigheden altså ikke set på det.

Både bladet og pastor Schmidt tolkede utvivlsomt, hvad mange i sognet følte, men præstens udtalelser ved begravelsen fik den socialdemokratiske kirkeminister Peter Dahl til at bede biskoppen i Ribe undersøge, hvad præsten sigtede til med sine ord om lovgivningen. Biskoppen til lagde imidlertid ikke sagen større betydning. Præsten har nok brugt stærke ord, men de kan vel undskyldes med den ophidselse, der har grebet sognet efter mordet, udtalte biskoppen, så det kom der ikke nogen præstesag ud af.

Og sandt er det, at mordet chokerede befolkningen i Tvis, hvor man endnu mindedes mordet på de seks børn 30 år tidligere. Folk fik nu sat lås i deres dør eller i det mindste en slå på indersiden, hvad man aldrig havde haft før. Brændeøksen blev ikke længere efterladt i huggeblokken, når man gik til ro. Også telefoncentralen blev omorganiseret. Hidtil var centralen lukket om natten. Skulle man absolut ringe efter sengetid, måtte man op til Tvis by, hvor centralbestyreren havde en lang stang stående ved huset, så man kunne banke på ruden på første sal og på den måde få vækket centralbestyreren. Efter mordet i Tvis gamle kro blev det ændret, så man kunne kalde centralen døgnet rundt.

Ved et nævningeting i Viborg i juli 1935 blev Carl Christian Pedersen idømt livsvarigt fængsel. Han blev senere løsladt og bosatte sig i Holstebro.

HAURIDS

Haurids nævnes ikke i ejendomsbrevet i 1547, medmindre det er den ene af de to gårde i Høvids, som er fæstet af Clement og Christen Clementsen. Men stedet må have eksisteret før midten af 1600-tallet, for ved matriklen i 1664 skyldsættes det til hartkorn 1-2-0-2, som i 1688 forhøjes til 1-3-0-2

Det kaldes på det tidspunkt for Hafritz boel og bebos af *Thomas Jensen*. Han overtager i 1682 fæstet i Smedegård og efterfølges i Haurids af *Christen Christensen*, gift med Karen Duusdatter. De har sønnen Kjeld og datteren Anne. Om det også er deres søn den *Christen Christensen*, der i 1684 gifter sig med Maren Thomasdatter fra Smedegård og overtager fæstet, er ikke til at sige. Maren Thomasdatter får tre dødfødte børn og dør selv i barselsseng med det tredje barn i 1713. Så gifter Christen Christensen sig med Cidsel Jensdatter, og de får Jens i 1715, Jørgen i 1716, Anne i 1717, tvillinger i 1720, hvoraf den ene er dødfødt og den anden dør 12 dage gammel. Igen en Anne i 1721, Else i 1723 og igen en Jørgen i 1726, hvorefter denne familie forsvinder ud af billedet.

I 1734 flytter *Niels Knudsen* med familie hertil fra Store Soels, og i 1751 kommer igen en ny fæster til Haurids. Det er *Peder Jensen*, født 1703 som søn af Jens Munkbro, og gift med Johanne Michaelsdatter. Parret har hidtil fæstet Skautrup og flytter nu med deres børn til Haurids, hvor de yderligere får Anna Marie i 1751. I 1786 dør Peder Jensen 83 år gammel, og fæstet er nu overtaget af svigersønnen *Frans Andersen*, søn af Anders Madsen i Gertrudbæk og gift med Anne Peders-

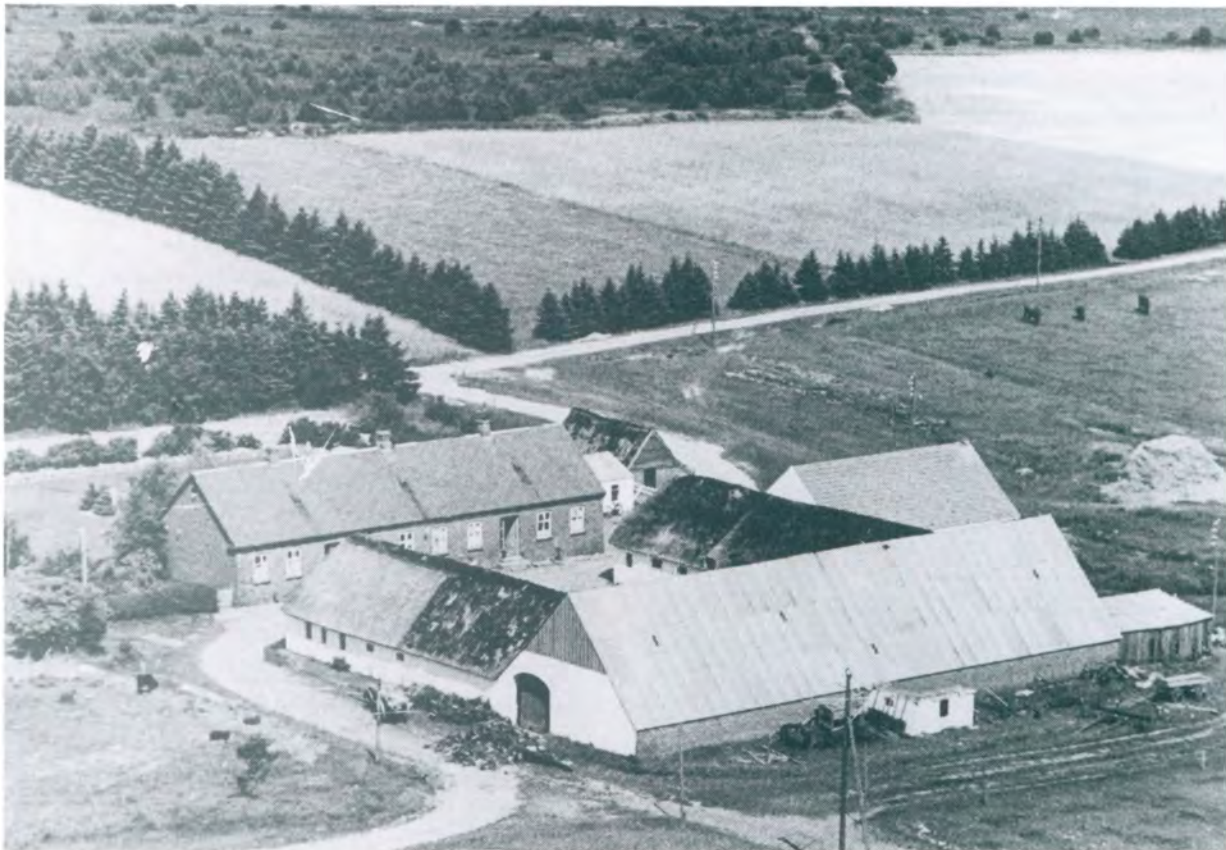
datter. De får børnene Anders i 1774, igen en Anders i 1775 og Peder i 1777.

Frans Andersen Haurids dør i 1786, kun 39 år gammel, og enken gifter sig med *Jens Christensen*, søn af Christen Pedersen Stokvad. I dette ægteskab er der ingen børn. Haurids overtages af Anne Pedersdatters søn fra første ægteskab *Peder Fransen*. Han gifter sig i 1805 med Margrethe Lauridsdatter fra Hingebjerg. De får sønnen Frans i 1806 og flytter derefter til Vinding, hvor de fra 1808 til 1823 ejer og driver gården Hahle. Da Margrethe Lauridsdatter dør, gifter Peder Fransen sig med Anne Margrethe Pedersdatter fra Blaabjerg i Vind. De får børnene Jens i 1818, Peder Blaabjerg i 1823, Anne Margrethe i 1825, Anders i 1828, Mette Kirstine i 1830 og Niels Blaabjerg i 1833. De fem sidstnævnte børn er alle født i Tvis, hvortil Peder Fransen vender tilbage i 1823, da han overtager Haurids. Her dør han i 1841, 65 år gammel. Anne Pedersdatter dør i 1879 i Vasehuset.

Sønnen *Peder Blaabjerg Pedersen* overtager Haurids i 1852. Han gifter sig med Christine Pedersen, født 1822 i Hjerm. De får sønnerne Peder Andreas i 1853, Peder i 1855 og Christen i 1858. Ingen af sønnerne overtager gården, som i 1902 bliver solgt til *Jens Jensen*, født 1853 i Ørre og gift med Karen Olesen, født 1858 i Ørre.

De flytter hertil fra Snebjerg sogn med børnene Anne Margrethe, Jens Nørgaard, Oluf, Anne Kirstine, Dagmar Kirstine, Eli, Emma Marie og Aage. I Tvis får de endvidere Pedersine Erikke i 1902 og Holger i 1904.

I 1921 får sønnen *Jens Nørgaard Jensen*, født

Bag stuehuset og haven til Haurids løber Morrevej, og bag den igen ses et vildt bevokset areal. Det var oprindeligt en plantage, som Peder Blaabjerg Pedersen anlagde i 1869. Den brændte omkring 1920, men er nu genplantet af Otto Karlshøj.

1888 i Ørre, skøde på ejendommen. Han gifter sig med Kirstine Thinggaard, født 1894 i Holstebro. De har først en ejendom i Lundby i Aulum og får børnene Svend Aage i 1916 og Karen Margrethe i 1917. Året efter dør moderen Kirstine Thinggaard, og Jens Nørgaard gifter sig i 1923 med Anna Grønbæk Sørensen, født 1891 i Aulum. De får børnene Kirstine i 1925, Jens Christian i 1926, Anne Hilda i 1929 og Vagn Aage i 1930.

I 1950 flytter Jens Nørgaard Jensen til Lerbæk i Tvis og sælger Haurids til *Otto Karlshøj*. Han er født i 1926 i Frøslev på Stevns og gifter sig med Hilda Olesen, født 1930 i Borbjerg. De får børne-

ne Hanne i 1951, Knud i 1955, Inge i 1962 og Kirsten i 1968.

Sønder Haurids

Ejendommen ligger syd for landevejen og opstår som et fæstehus, som *Peder Jørgensen* i 1873 køber af Anne Pedersdatter i Vasehuset. Peder Jørgensen, som er gift med Edel Ausum Jensen, sælger stedet i 1875 til *Niels Christian Nielsen*, som i 1878 mageskifter det til *Mads Hummel Nielsen*, født 1833 i Skautrup som søn af Niels Nielsen. I 1861 gifter han sig med enken i Blæsbjerg Johanne Marie Poulsdatter, født 1832 i Asp. I 12 år bor de

Sønder Haurids hed oprindelig Hauridshus og opstod som et sæstehus på den trekant af Haurids jorder, der ligger syd for landevejen og som er afgrænset af læhegnet for enden af marken. Her er ejendommen fotograferet fra nord omkring 1959.

i Blæsbjerg og får børnene Kjeld i 1863, Bodil Kristine i 1866, Nielsine i 1869 og Pouline i 1872. Så flytter de til Feldborghus i Timring, hvor de yderligere får Inger i 1875 og Maren i 1876. I 1878 flytter de tilbage til Tvis til Hauridshus, som Mads Hummel Nielsen driver indtil 1910, samtidig med at han ernærer sig som omvandrede handelsmand med kramkisten.

I 1910 flytter *Maren Jørgensen* ind i huset. Hun er enke efter Laust Jørgensen. De har tidligere boet i Fønixsminde, i Mosehuset i Uglkær og i Grønlund og senest i Borbjerg, hvor Laust Jørgensen dør. Maren Jørgensen opfører et nyt hus på stedet i 1916. En del af byggematerialerne

stammer fra den nedlagte Brejnholt skole. Denne ejendom overdrager hun i 1937 til sin yngste søn *Laurits Jørgensen*, der er født i 1910 i Fønixsminde, hvor moderen flytter til efter faderens død i Borbjerg. Laurits Jørgensen gifter sig med Lilly Jensen, født 1915 i Aulum. De får børnene Gudmund i 1937 og Vera Marie i 1943.

I 1966 overdrager Laurits Jørgensen gården til sønnen *Gudmund Tamstrup Jørgensen* og flytter til Nørrevang. Han gifter sig med Anny Christensen, født 1947 som datter af Jens Christensen i Nørrelund. De får børnene Tommy i 1970 og Søren i 1980.

Det er samme ejendom som på forrige side: Sønder Haurids, og det er det samme stuehus, her fotograferet fra den anden side i 1919, da det rummede både bolig og stald. Maren Jørgensen står foran huset i sit pæne hvide forklæde.

Lundager

Jorden er udstykket fra Haurids i 1896 og tilhører *Peder Pedersen Haurids*, som er flyttet bort fra sognet. Han sælger den i 1906 til *Andreas Nielsen*, der flytter hertil fra Lille Skautrup. I 1926 sælger han Lundager til *Hans Nielsen Skau*, født 1894 i Vojens og gift med Helga Laurine Nielsen, født 1899 i Nørre Felding. Hun er plejedatter af An-

dreas Nielsen. Parret får børnene Jens Peter i 1920, Inger Marie i 1921, Mary i 1923, Andreas i 1925, Esther Kristine i 1926 og Niels Peder i 1928.

I 1929 sælger Hans Nielsen Skau ejendommen til *Christen Brandbjerg Lauridsen*, der året efter sælger til *Jøs Christian Olesen Christensen*, født 1894 i Møborg og gift med Marta Kristine, født 1904 i Hvide Sande.

Foruden at drive ejendommen overtager han i 1932 en mælkerute, som han kører i mere end 25 år. I 1960 sælger han Lundager og flytter til Tvis by.

I 1963 bliver ejendommen solgt til *Thorvald Hvam*, født 1922 i Aulum og gift med Anna Jørgensen, født 1928 på Sjælland. Parret har børnene Ingrid, født 1945, Christian i 1946 og Niels i 1952.

Nedergård

Ejendommen Herningvej 113 hedder Nedergård og er bygget i 1913, da Jens Jensen i Haurids udstykker 22 tønder land til sin datter Anne Kirstine Jensen, født 1892, og sin svigersøn *Immanuel Jensen*, født 1888 i Ry sogn.

De får sønnen *Jens Peder Nedergaard Jensen* i 1923, og han overtager gården efter forældrene og driver den indtil sin død i 1977. Han er ugift, og arvingerne sælger i 1979 gården til *Peter Bak* i Ny Spangsmose, som flytter hertil og skiller jorden fra til sønnen Jens Peter Bak, som har overtaget Ny Spangsmose.

Hauridshus

Vest for Lille Uhrlund opstår i 1865 et fæstehus lige syd for den nuværende Morrevej. Det er *Sigvart Pedersen*, der lejer jorden og opfører huset. Han er født i 1834 som søn af indsidder Peder Hansen i Uhr. Han gifter sig udensogns med Sidsel Kathrine Thomsen, født 1836 i Ølby. Parret flyttet hertil fra Ølby med børnene Peder, født 1860 og Else Katrine i 1862. I Hauridshus får de yderligere Ane Johanne i 1866, Oveline Severine i 1868, Ane Marie i 1870, Anton i 1872, Christen i 1873, Ove i 1874, Andrea i 1876, igen en Ane Johanne i 1878, Marie Katrine i 1879 og Ane i 1880.

Kort før århundredskiftet bliver jorden solgt til Lille Uhrlund og huset brugt som tørveskur.

Høvids

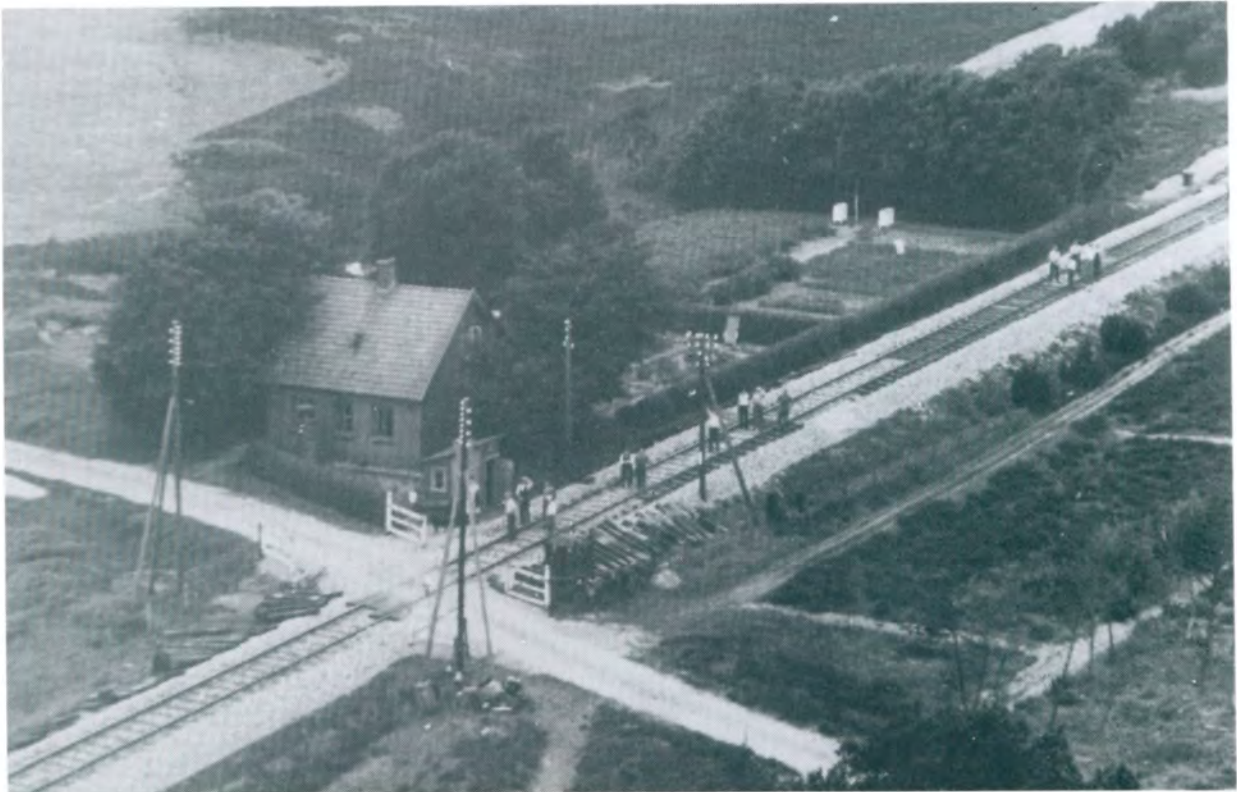
Gården ligger ved bakken Høvidsbjerg og ved et langstrakt englod, som gennemstrømmes af Morre bæk. I 1547 skrives navnet 'Høves' svarende til udtalen på dialekten i Tvis, mens det i 1633 er blevet til noget så fint som 'Høffuitz'. Navnet Høvids kan være en sammentrækning af ordet høj, som på gammeldansk hed 'högh' og ordet ås, som på gammeldansk hed 'ås', altså: langstrakte høje.

Høvids omfatter i 1547 to gårde, som bebos af *Clement* og *Christen Clementsen*, muligvis far og søn. I 1664 nævnes kun en gård, og fæsteren hedder nu *Anders Andersen* og hans kone Else. Han dør i 1707, knap 90 år gammel, og Else Høvids i 1710, også knap 90 år gammel. De er aftægtsfolk, og Høvids har fået en ny fæster: Fra 1702 til 1715 nævnes en *Jacob Høvids*, som muligvis er Jacob Pedersen, der er flyttet hertil fra Majgaard. Han får i 1702 sønnen Jesper Jacobsen.

I 1750 hedder fæsteren *Jens Kjeldsen*. Han er født i 1713 som søn af Kjeld Madsen i Grønbæk og er gift med Maren Knudsdatter fra Majgård. De får børnene Anne o. 1746 og Jacob i 1749. Muligvis er det også deres søn den Kjeld Jensen, født o. 1739, der senere overtager Nybo.

I 1756 flytter *Bøje Nielsen* hertil fra Skautrup med hustru og tre børn. Bøje Nielsen dør i 1768 og efterfølges i Høvids af *Anders Jensen*, søn af Jens Andersen Uhre. Han gifter sig med Johanne Jørgensdatter fra Halgård, og de får børnene Jørgen i 1771, Maren i 1773 og Karen Marie i 1777.

Næste fæster er *Niels Pedersen*, gift med Appellone Michelsdatter, formentlig udensogns folk, som i Høvids får børnene Peder i 1789, Anders i 1792 og Niels i 1796. Fæstet overtages i 1798 af *Niels Christensen Lund*, gift med Anna Kirstine Nielsdatter, født 1768 i Uglkær som datter af Niels Jensen Thyge. De får børnene Christen i 1798, Karen i 1799, Maren i 1800, Anne Catrine i 1802, tvillinger i 1803, som dør kort efter fødslen,

Vogterhus nr. 8 er det næstsidste vogterhus før skellet til Aulum - i dag: Morrevej 1. Bemærk signalklokken foran huset. Når den ringede, var toget på vej fra Tvis eller Aulum, og ledvogttersken, som ses foran skuret ved sporene, måtte ud og lukke leddene på begge sider af sporet.

Niels i 1804, Anders i 1805, igen en Anders i 1807 og Laurids i 1809.

I 1820 dør Niels Christensen, og sønnen *Christen Nielsen* overtager gården. Han gifter sig med Mette Johanne Gregersdatter, født 1797 uden-sogns. De får børnene Ane Kirstine i 1822, Niels i 1825, Ane Johanne i 1830 og Søren i 1833. I 1835 dør Mette Gregersdatter, og Christen Nielsen flytter til et hus øst for gården, der senere bliver til ejendommen Øster Høvids.

Vester Høvids

Laurids eller *Laust Nielsen*, som han også kaldes, overtager den gamle Høvidsgård, som herefter

kaldes Vester Høvids. Han gifter sig med Kirsten Poulsdatter, som stammer fra Asp. De får børnene Christine i 1840, Niels Peder i 1843, Poulina i 1846, Marinus i 1848, Christen i 1852, Marie i 1855 og Jens Christian i 1856.

Efter Laust Nielsens død skøder enken i 1867 gården til *Iver Peder Nielsen*, som i 1878 sælger den til *Hans Martinus Laugesen*, der i 1882 mageskifter den til *Christen Knudsen*. Han er født i Søndergård i Måbjerg i 1835 og er to gange enke-mand, da han i 1882 kommer til Tvis. Fra sit første ægteskab har han datteren Andrea Justine, født 1867 i Mejrup. Hun gifter sig med murer *Niels Christian Jensen*, født 1858 som søn af Jens Jensen i Østergård. De bor først i Baunhøj i Tvis-

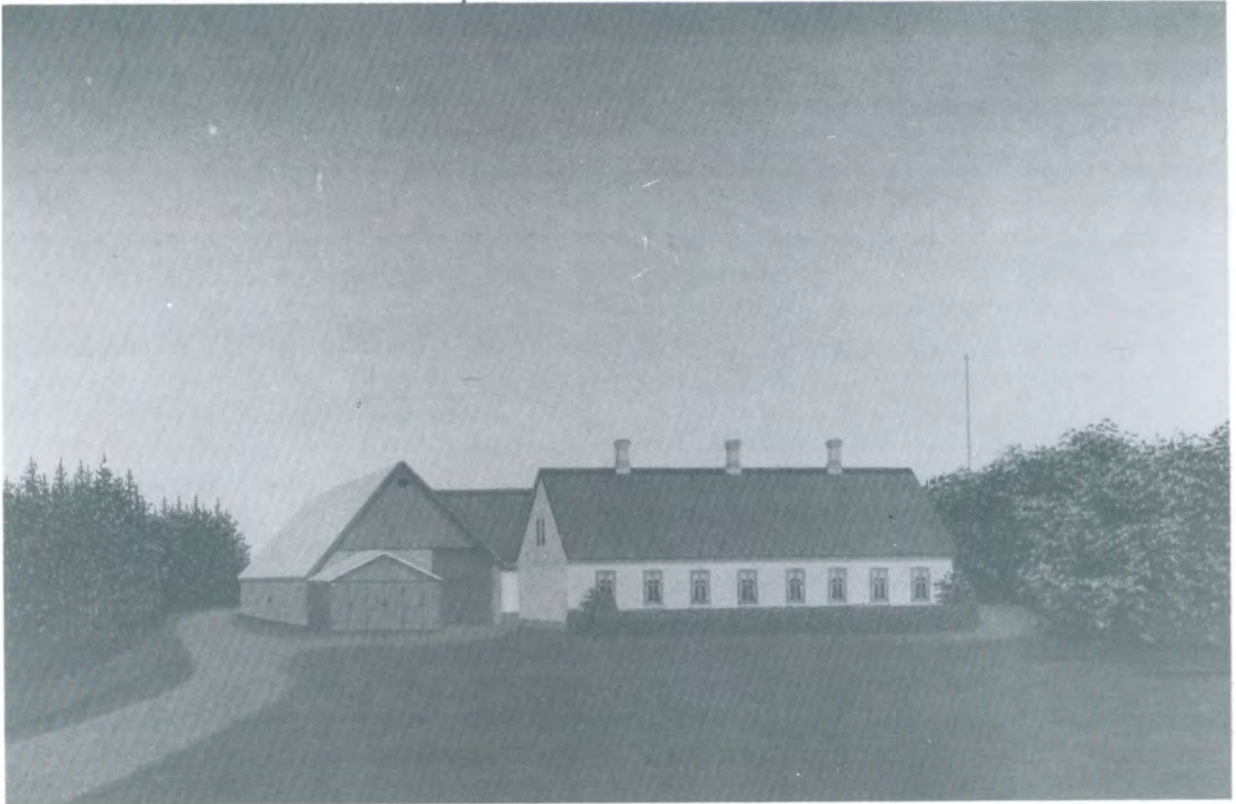
I reglen var det hustruene, der var ledvogtere. Mændene var banearbejdere, der reparerede og vedligeholdte banelinien. Her ses en sådan arbejds-kolonne forsamlet foran Tvis station. Alle har de hat på, men de fastansatte banearbejdere genkendes let på uniformskasketten. Forrest sidder baneformand Johannes Kammersgaard, der boede i vogterhus nr. 6 ved Hovedgaden i Tvis.

lund og overtager i 1890 Vester Høvids, som de driver indtil 1900. Så sælger Niels Christian Jensen Høvids og flytter til Holstebro.

Vester Høvids bliver købt af *Thomas Andersen*, født 1868 i Vejrum og gift med Petrine Kristine Pedersen, født 1864 i Nr. Felding. De flytter hertil med børnene Poul Kristian, Kristiane Johanne og Poulina Marie. I 1908 mageskifter Thomas Andersen med *Niels Peder Laursen* i Sønderlund Tvislund. I 1907 dør hustruen Ane Margrethe Jensen, og Niels Peder Laursen gifter sig med Martha Marie Hansen, født 1887 i Rødding i Salling. De får børnene Anders Andreas i 1911, Anne Margrethe i 1913, Jens Ejner i 1914, Petra i 1917, Laurids Frederik i 1919, Jenny i 1920, An-

ders Kristian i 1922, Agnes i 1925 og Nelly i 1926. I 1924 flytter Niels Peder Laursen til Måbjerg og sælger Vester Høvids til *Niels Haunstrup Christensen*.

Niels Haunstrup er født i 1895 i Haunstrup i Snebjerg og var i sine unge dage sømand. Siden fortalte han gerne om sine oplevelser på de syv have. I 1924 bliver han gift med Mette Blindkilde, født 1900 i Vinding som datter af Niels Christian Blindkilde. De får børnene Karen i 1925, Svenning i 1926, Alice i 1929, Christa i 1931, Christian i 1933, Bent i 1935 og Holger i 1937. I 1941 dør moderen Mette Blindkilde, og Niels Haunstrup gifter sig igen i 1946 med Nikoline Schmidt, kaldet Ninna, fra Skærbæk.

Høvids står der med fine bogstaver under denne flotte tegning i glas og ramme fra 1915 af Øster Høvids. Stuehuset fra 1899 er forsynet med tre skorstene, men den ene er snyde-skorsten af træ, som kun er med for et syns skyld.

I 1961 sælger de gården til sønnen *Bent Haunstrup Christensen* og flytter til Venø. Bent Haunstrup gifter sig i 1961 med Jenny Jensen, født 1941 i Lyby i Salling. De får børnene Niels i 1962, Jørgen i 1964 og Sten i 1967. Bent Haunstrup er meget engageret i foreningsarbejdet i Tvis, blandt andet i Venstres partiforening og i amatørteaterarbejdet.

Øster Høvids

Ejendommen er opstået som et husmandssted, som enkemanden *Christen Nielsen* opfører, da han i 1835 flytter fra Høvids til en parcel øst for gården. Han gifter sig med Ane Margrethe Knuds-

datter fra Ølstrup sogn, med hvem han får børnene Niels Christian i 1843, Mette Marie i 1845, Maren i 1848, Knud Christian i 1849, Anders i 1851 og Birthe Marie i 1853.

I 1850 må Christen Nielsen forlade stedet, som bliver solgt til *Niels Jensen*, som stammer fra Nørre Nissum og som er gift med Maren Pedersen fra Holstebro. De får børnene Jens Peder i 1853, Maren i 1855, Jacob i 1858, Andreas i 1860, Inger Cecilie i 1861, Laurids i 1863.

Omkring 1865 bliver Øster Høvids solgt til *Knud Jensen*, som i 1867 mageskifter den til *Niels Christian Jørgensen Møller*, gift med Christiane Madsen, der bor i Damhus på Skautrup mark. I Øster Høvids får de yderligere børnene Madsine

Samme ejendom som på forrige side fotograferet fra luften omkring 1948. Laden er nu forlænget og bygget sammen med stuehuset, og snydeskorstenen er væk. Huset med den ene skorsten for enden af kostalden er det gamle stuehus i Øster Høvids.

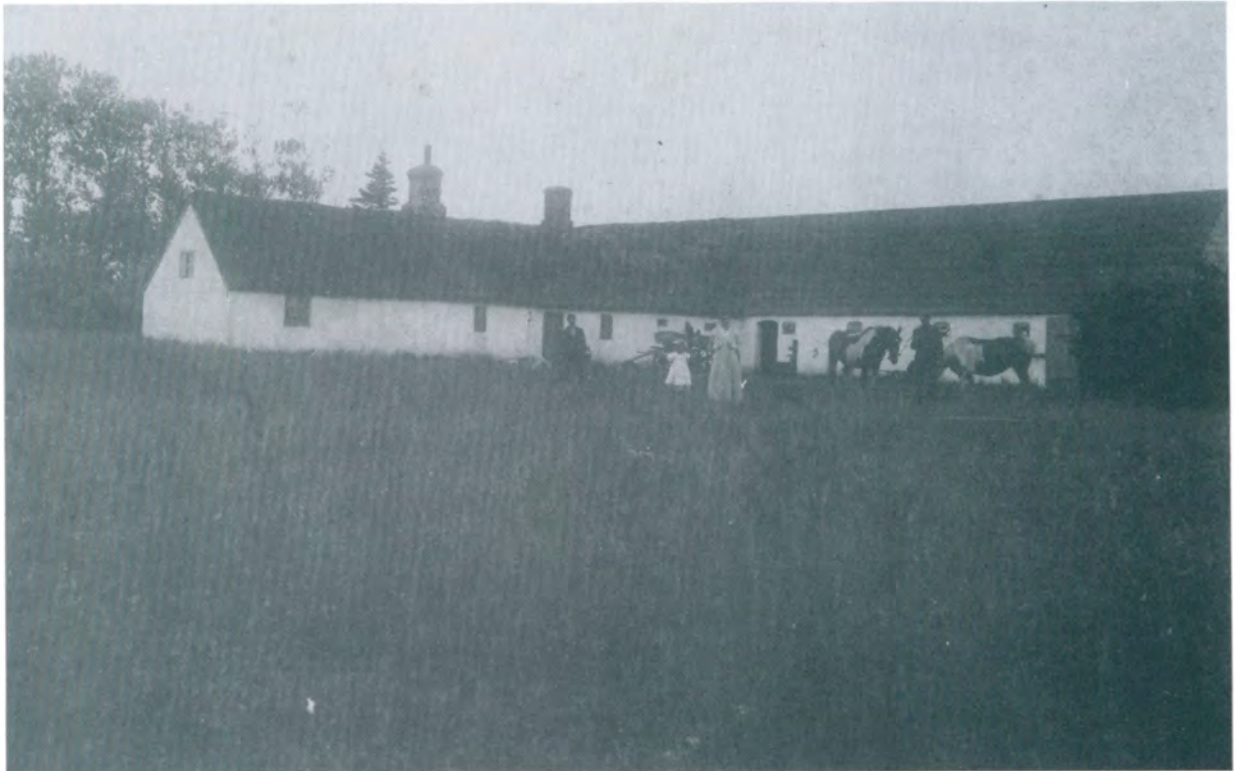
Katrine i 1867, Jørgen i 1870, igen en Madsine Katrine i 1872 og Mette Kirstine Nielsine i 1877.

I 1878 mageskifter han Øster Høvids til *Peder Sørensen Lund*, født 1831 i Vinding og gift med Ane Marie Mouritsen, født 1844 i Nr. Omme. Deres datter Ane Kirstine Sørensen, født 1865 i Vinding, gifter sig med *Jens Lauridsen*, født 1861 som søn af Anders Lauridsen i Lille Gedbo, og de overtager gården i 1887. De får børnene Karen Marie i 1889, Andersine Petrine i 1891, Anders Peder i 1895 og Emma Amalie i 1904.

I 1917 sælger Jens Lauridsen gården til *Niels Peder Meldgaard Hansen*, født 1895 i Vinding og gift med Maren Oline Pedersen, født 1896 i Vinding. De får datteren Anna Marie Katrine i 1918.

I 1919 flytter de til ejendommen Fuglsang og sælger Øster Høvids til *Jens Peder Poulsen*. Han har tidligere ejet Aagård. I Øster Høvids får parret yderligere Tage i 1920, Oskar i 1921 og igen en Tage i 1922.

I 1924 sælger han Øster Høvids til *Martinus Nielsen*, som flytter hertil fra Aulum. Han er født i 1863 i Aulum og er gift med Pouline Nielsen, født 1872 som datter af Mads Hummel Nielsen i Blæsbjerg. Martinus Nielsen, som har drevet murerhåndværk ved siden af landbruget, dør i 1936, og enken skøder ejendommen til sønnen *Marius Nielsen*, født 1899. Han er ungkarl og driver gården indtil 1946. Så sælger han og flytter til Aulum.

Niels Meldgaard Larsen præsenterer her sine heste foran Sønder Høvids, som han købte i 1916. Hestene synes ikke nær så optaget af fotografen som hustruen Karen Marie og datteren Sigrid er. Tjenestekarlen på billedet er vist nok Pe' Daglejer.

Søren Hvistendahl Skov, som i 1946 køber Øster Høvids, er født i Gjellerup i 1910 og gift med Kirstine Thomsen, født 1916 i Aulum. Parret kommer hertil fra Jersild med børnene Edith, Karen og Arne og får efter ankomsten til Tvis yderligere Henny i 1949, Ragna i 1952 samt trillingerne Anne, Inga og Birthe i 1957.

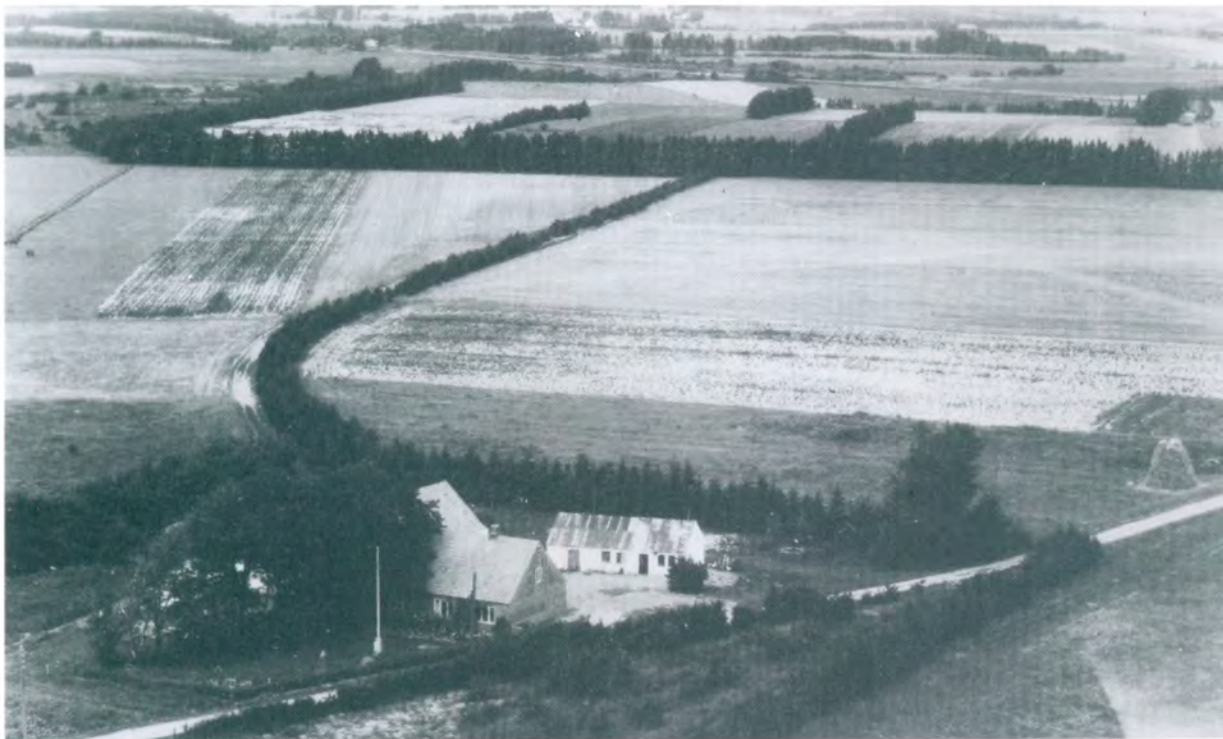
I 1978 sælger Søren Skov ejendommen til *Kaj Emanuel Hansen*, født 1952 i Sinding. Han gifter sig med Inger Marie Skovgaard Nielsen, født 1959 i Aulum. Parret får tvillingerne Søren og Michael i 1979, Martin i 1982 og Brian i 1983.

Sønder Høvids

Jens Matthiasen er født i 1803 i Hjerm og gift med

Mette Christensdatter, født 1817, ligeledes i Hjerm. I begyndelsen af 1840'erne fæster de en plet jord på Høvids mark og opfører et fæstehus, men bliver her ikke længe. I 1850 bor *Søren Jensen* i huset. Han er født i 1791 i Ejsing og gift med Maren Jensdatter, født 1792 i Ejsing.

Også de flytter fra stedet, og i 1860 flytter smed *Mads Christensen Toustrup* ind og køber huset til selveje. Hans kone hedder Bodil Marie Andersen, og i 1861 får de sønnen Christian. Samme år sælger han huset til *Christian Andersen Merrild*, født 1807 i Herning og gift med Ane Svendsdatter, født 1816 i Aulum. I 1878 dør Christian Merrild, og enken skøder ejendommen til svigersønnen *Niels Pedersen*, der i 1877 gifter sig med Christian Merrilds datter Ane Kirstine Christensen,

Der er to ejendomme i Tvis ved navn Laulund. Den ene hører til Laurabyst ejerlav, den anden til Høvids. Her er det Laulund på Høvids jorder lige nord for Herningvej, fotograferet omkring 1960, da Peder Svendsen ejede og drev ejendommen.

født i 1853 i Aulum. Niels Pedersen - som også kaldes Niels Merrild - er født 1853 i Skovgård i Vind. Parret får børnene Mette Kirstine i 1879, Ane i 1881, Kirstine i 1885 og Peder i 1894.

I 1916 deler han gårdens jorder og opfører en ny ejendom, som han kalder Laulund. Sønder Høvids sælger han til *Niels Meldgaard Larsen*, født 1894 i Sønderlund Tvislund som søn af Niels Peder Laursen/Larsen og gift med Karen Marie Nielsen, født 1886 i Vedersø. Med i ægteskabet har hun datteren Sigrid Marie Nielsen, født 1915.

I 1957 sælger Niels Meldgaard Larsen gården til *Henry Mikael Nielsen*, født 1932 som søn af Sigrid Marie Nielsen. Han gifter sig med Jytte Bæk, født 1943 i Trandum i Sevel. De får børnene Hanne i 1964, Bent i 1967 og Bodil i 1973.

Laulund

Da *Niels Merrild* i 1916 sælger Sønder Høvids har han skilt 40 tønder land fra oppe ved landevejen, og her opfører han ejendommen Laulund. Den skøder han i 1927 til sine børn *Peder* og *Kirstine Pedersen*, som begge er ugifte og bebor Laulund indtil 1946. Ved siden af landbruget driver Peder Merrild handel, blandt andet med cykler.

Peder Svendsen, der køber Laulund i 1946, er født i Vinding i 1917. Han gifter sig med Marie Magdalene Bendsen, født 1919 på Mors. De får børnene Anne Marie i 1947, Eva i 1949, Helga i 1952, Klemmen i 1954, Jytte i 1959. I 1966 sælger Peder Svendsen ejendommen og køber i stedet Dalby.

Laulund bliver købt af *Frode Sørensen*. Han er født i 1934 i Odense og gift med Agnete Harrild, født 1926 i Sinding. De får børnene Inge i 1957, Tove i 1958 og Carl i 1961.

I 1975 sælger han ejendommen til *Poul Kristian Svenstrup*, der flytter hertil fra Svenstrup i Vinding, som han har overdraget til sin ældste søn. Poul Kristian Svenstrup er født i 1920 i Vinding og gift med Agnes Alvilda Larsen, født 1925 i Måbjerg som datter af Niels Peder Laursen i Vester Høvids. Poul Svenstrup dør i 1986, og sønnen *Verner Svenstrup*, født 1963 i Vinding, overtager ejendommen Laulund.

Damtoft

I 1885 køber Rasmus Eriksen et stykke jord af Christian Knudsen i Vester Høvids og et stykke jord af Søren Frandsen i Sønderborg og opfører her ejendommen Damtoft. *Karl Rasmus Ægidius Eriksen*, kaldet 'Bette Rasmus', er født i 1856 som søn af Erik Christensen i Over Uglkær. Han gifter sig med Else Marie Mikkelsen, født 1862 som datter af Mikkel Johannesen i Lille Morre. Parret får 11 børn: Kirsten i 1885, Erik Andreas i 1886, Mikkel i 1888, Sine Pouline i 1892, Daniel i 1893, Andreas Kristian i 1895, Peder Martin i 1897, Anton Marius i 1898, Thorvald Peder i 1901, Klara Kirstine Martine i 1902 og Petrine Margrethe i 1904.

Foruden at dyrke jorden ernærer Rasmus Eriksen sig som tækkemand. I 1921 overdrager han ejendommen, som nu er på 70 tønder land, til sønnen *Erik Andreas Eriksen*. Han gifter sig med Karen Lauridsen, født 1903 i Vind. De får børnene Karl i 1922, Oluf i 1923, Eskild i 1927 og Edith Marie i 1928.

I 1949 bliver ejendommen købt af *Christian Mølgaard Pedersen*, født 1921 i Ejsing og gift med Erna Mikkelsen, født 1922 i Haverdal. Parret får børnene Jens Peder i 1948, Ejnar i 1950, Svend i 1953, Bodil i 1957, Ove i 1959 og Jørgen i 1963.

I 1976 sælger han ejendommen til *Karl Finn Løkkegaard Stabell*, født 1945 i Storring ved Galten og gift med Margit Ramsdal Justesen, født 1950 i Hovedgård. Parret får børnene Peder i 1974 og Sidsel i 1977.

Øster Høvids hus

Øst for ejendommen Damtoft og lidt syd for vejen mellem Damtoft og Lille Morre lå indtil omkring 1910 et hus. Det er opført af *Peder Thomsen*, som i 1886 køber et stykke jord af Peder Sørensen i Øster Høvids og her prøver at få sit udkomme. Han er født i Ølby i 1834 og gift med Bodil Kirstine Pedersen, født 1845 i Aulum. Parret flytter hertil fra Aulum med sønnen Thomas Peder, født 1870, og får yderligere Peder i 1874, Kristine i 1876 og Else Katrine i 1879. Peder Thomsen dør i 1905, og sønnen *Thomas Peder Thomsen*, der er ungkarl, driver stedet videre i nogle år. I 1910 sælger han jorden til Rasmus Eriksen i Damtoft, og huset er herefter nedrevet

Øster Høvids aftægtshus

Endnu et lille hus har ligget på den sydlige del af Øster Høvids jorder. Huset lå tæt ved skellet til Morre og var umiddelbar nabo til det fæstehus på Morre mark, som kaldes Morrehus.

Herind flytter i begyndelsen af 1850'erne *Christen Nielsen*, som tidligere har ejet Høvids og Øster Høvids, men som på sine gamle dage må give sig ind under kommunens fattigforsørgelse. Han bor her endnu i 1870. Han er da 78 år og plejes af en datter.

Herefter flytter *Ellen Marie Hostrup Olesen* ind i huset. Hun er skilt fra sin mand Henrik Pedersen Jensen, der tidligere har ejet Sønderborg, men derefter har arbejdet som daglejer udensogns og som i 1880 bor som lejer i Lille Uhrlund. Ellen Marie Hostrup, der ernærer sig som væver, flytter senere til sin søn i Mosehuset ved Uglkær, og

Damtoft ligger tæt ved banen, men det ses ikke på dette billede fra 1909. Det gør derimod Rasmus Eriksen, der står mellem sin hustru Else Marie og børnene Petrine, Klara og Sine Poulina. Manden midt i billedet med hat på er formentlig sønnen Mikkel Eriksen.

huset på Øster Høvids mark er herefter formentlig nedrevet.

Sønderborg

Søren Christensen lejer i 1852 en jordlod af Laurids Nielsen i Vester Høvids og opfører sig en bolig. *Søren Christensen* er født 1833 som søn af Christen Nielsen i Høvids. Han gifter sig med Christiane Marie Lustrup, født 1827 i København. De får børnene Mette Johanne i januar 1853, Karen i december 1853, Christen i 1855 og Christen Peder i 1858.

På et tidspunkt købes huset til selveje, men i begyndelsen af 1860'erne skifter det hyppigt ejer:

Jens Christian Haislund sælger det i 1863 til *Poul Poulsen*, som året efter må lade det gå på tvangsauktion, hvor det bliver solgt til *Henrik Pedersen Jensen*, der i 1865 sælger det til *Søren Frandsen*, som tidligere har boet i Løghøj i Tvislund. Han er nu gift anden gang med Margrethe Nielsen, født 1843 i Ølby.

I 1896 mageskifter han med *Peder Christian Jensen*, som straks videresælger stedet til *Niels Madсен*. To år senere får *Søren Christian Pedersen* udlægsskøde på ejendommen. Han er gift med Ane Marie Nielsen, og de får i 1898 sønnen Villads Pedersen. I år 1900 bliver stedet solgt til *Knud Christian Knudsen*, født 1879 i Mejrup som søn af Christen Knudsen i Vester Høvids. Han gifter sig

med Ane Kirstine Poulsen, født 1880 i Vind. De får børnene Kristen Marius i 1902, Thomas Alfred i 1904, Anna Marie i 1905, Marinus Henry i 1907, Jenny Marie i 1910, Dagmar Marie i 1913 og Kaj Robert i 1916.

I 1915 mageskifter han ejendommen til *Mads Christian Nielsen* i Østerlund, der videresælger den til *Lars Jespersen*, som videresælger den i 1918 til sin svigersøn *Henrik Christian Henriksen* i Hedelund. Han er født i 1875 i Lodbjerg i Thy og gift med Kristine Jespersen, født 1875 i Handbjerg. Hun har sønnen Marinus, født 1896, og sammen får de Elisabeth i 1899, Karen i 1901, Petrea 1902, Marie Christine i 1903, Henriette i 1904, Lars i 1906, Otto Peter i 1907. I Hedelund i Tvis får de endvidere igen en Otto Peter i 1909, Peder Christian i 1911, Kristine Louise i 1913 og Elna i 1914. Henrik Henriksen driver ejendommen indtil 1947. Så sælger han den til sønnen *Peder Christian Henriksen*, der sammen med sin søster Marie Christine driver ejendommen indtil 1986, da de to søskende, der begge er ugifte, sælger Sønderborg til *Poul Appel* i Vestertoft.

Hedelund

Betegnelsen 'smørhullet' for denne ejendom tæt ved skellet til Aulum sogn er ironisk ment. Oprindeligt blev den kaldt noget helt andet, for stedet havde meget svært ved at føde en familie. Den opstår i 1848, da *Christen Larsen* lejer en plet jord og bygger sig et fæstehus. Han har tidligere boet i Lindholthus og i Langmosehus ved Grøn-bæk. Han bor her til sin død i 1871.

Huset ligger på den jord, som Søren Frandsen i Sønderborg har købt fra Vester Høvids i 1865, og i 1874 skiller han denne parcel fra og sælger til *Ole Marius Ørts Christensen*, som flytter hertil fra Baunhøj i Tvislund. Han sælger den i 1876 til *Pe-*

der Christian Pedersen, som må give op. I 1878 bliver den ved tvangsauktion solgt til *Niels Andreas Mikkelsen*, som i 1880 sælger den til *Christian Christensen* og *Peder Thomsen*. De udlejer stedet til *Christian Olesen* fra Vildbjerg, gift med Kirsten Jespersen fra Vinding. De flytter hertil med børnene Jesper, født 1869 og Else Marie, født 1877, begge i Ørre. Han køber ejendommen i 1886, men må i 1889 gå fra ejendommen, der bliver solgt til *Thomas Nielsen* fra Haderup, gift med Eva Katrine Pedersen fra Sønder Resen. De flytter hertil med børnene Peder og Thomas Marinus og får yderligere Martin i 1891, Grete i 1895, Laurids i 1899 og Oline i 1904.

I 1904 bliver Hedelund solgt til *Laust Christensen*, og i 1909 flytter *Henrik Christian Henriksen* ind i huset, som han får skøde på i 1912. I 1918 køber han ejendommen Sønderborg og sælger Hedelund til *Jens Holm Nielsen*. Han dør i 1919, og Hedelund bliver solgt til *Jens Christian Jensen*.

I 1926 er den gal igen. *Frederik Julius Otto Larsen* får fogedudlægsskøde på ejendommen, der i 1929 bliver købt af *Konrad Johan Kristensen*. Heller ikke han klarer den. Ved fogedforretning i 1939 tilfalder den *Gustav Christensen*, der i 1942 sælger den til *Peder Jacobsen*, der i 1949 sælger til *Hans Dalgaard Hansen* og *Christian Christensen*. De sælger ejendommen samme år til *Tage Jensen*, som i 1952 sælger til *Jesper Amstrup*. Han er født i 1927 i Hjerm og gifter sig med Inger Jespersen, født 1922 som datter af Marinus Jespersen i Meldtoft i Tusholt. De får børnene Charles i 1952, Arne i 1955 og Tinne i 1957.

I 1967 sælger han Hedelund til sine brødre *Kristian* og *Thorvald Amstrup*, som udlejer beboelsen.

Siden 1979 har *August Jensen*, født 1952 i Aulum, lejet Hedelund.

UHRLUND

'Vogenlundt' kaldes gården i 1547. Fæsteren hedder *Thomas Søfrinsen*, og han skal af med en ørtug rug, en ørtug byg, et lam, en gås og to høns i landgilde til ejeren i Tvis kloster. I 1660 hedder fæsteren *Jens Christensen*. Han efterfølges af *Peder Jensen*, som igen efterfølges af *Jens Pedersen*. Efter navnene at dømme kan der være tale om, at fæstet er gået i arv fra far til søn igennem tre generationer.

Jens Pedersen Uhrlund dør 82 år gammel i 1720. Hans kone, som vi ikke kender navnet på, er død året før, 73 år gammel. De har børnene Anne, Johanne og Inger, der alle er født før 1677. Så får de Maren i 1680 og Kirsten i 1687.

Den næste fæster er kommet til udefra. Han hedder *Christen Larsen* og er gift med Maren Sørensdaughter. De har flere voksne børn, hvoraf en muligvis er den Søren Christensen, som senere fæster Brejnholt. Christen Larsen og Maren Sørensdaughter dør begge i 1754, 86 og 84 år gamle.

Ny fæster er *Christen Laursen*, født 1714 som søn af Laurids Smedegaard. Han er gift med Anne Jepsdatter, og de får børnene Lars i 1735 og Jeppe i 1736. Da Anne Jepsdatter dør i 1770, 74 år gammel, gifter Christen Laursen sig med Karen Olufsdatter, som er 30 år yngre end han. De får børnene Anne i 1772, Else i 1774, Laurids i 1776, Oluf i 1780 og Mette i 1783.

I 1785 flytter Christen Laursen til Uglkær, og fæstet i Uhrlund overtages af *Niels Christensen*, født 1760 som søn af Christen Jørgensen Uglkær. Han er gift med Karen Pedersdatter fra Mejrup. De får børnene Kirsten i 1784, Anne Margrethe i 1794, Christen i 1796, Anne Johanne

i 1802. Niels Christensen køber i 1804 sin fæstegård til ejendom og efter nogle år går han og hustruen på aftægt og overlader gården til sønnen *Christen Nielsen*, som er ungarl. Han dør i 1843 af tyfus, kun 47 år gammel.

Gården bliver nu solgt til *Niels Nielsen* fra Ryde, gift med Edel Jensdatter fra Sahl. Hun har børnene Jens og Ane Marie, og i ægteskabet får de sammen Niels Christian i 1840, Peder i 1843, Mette i 1844, Karen Kirstine i 1847 og Lise i 1851.

I 1854 købes Uhrlund af *Hermann Hermannsen* i Ribe, der driver den ved bestyrer *Peder Ingstrup Jensen*, gift med Ane Møller Jensen. De får i 1864 sønnen Jens Møller Jensen. I 1867 sælger Hermann Hermannsen Uhrlund til *Peter Frederik Cornelius Ohffe*, der betegner sig selv som proprietær. Både han og hans kone Ane Kathrine Elisabeth er født i Mecklenburg Schwerin, og de har sønnen *Johan Daniel Carl Ohffe*, der er født o. 1846 på Sjælland.

Denne søn overtager Uhrlund i 1875, men mageskifter den i 1878 til *Mads Jensen* fra Linde i Asp, hvor han er født 1833. Han er gift med Else Katrine Nielsen, født 1845 i Asp præstegård. De har fået 12 børn, inden de flytter til Tvis, og får i Uhrlund yderligere Niels Peder i 1878, Søren i 1880 og Ane Kirstine i 1883. Mange af børnene dør som små, men af dem, der bliver voksne, kan Mads Jensen Uhrlund senere se flere af dem vel i vej i Tvis: Kristine bliver gårdmandskone i Vestergård, Maren i Damgård, Petrine i Søndergård og Mette Marie i Lille Gedbo. Jacob Dusenius - nummer 12 i rækken - opfører Skadborg.

Gården hedder ikke Store Uhrlund. Den hedder Uhrlund. Siden 1547 har den ligget her midt mellem Tvis å og Morre bæk, hvor tre veje mødes. På dette billede fra slutningen af 1940'erne ses stuehuset, der er opført i 1916, og staldbygningerne, som stadig udgør kernen i gården. En ny og længere lade strækker sig i dag langs Morrevej, som ses bag gården.

Jens og senere Niels Peder bliver ejere af Sønder Morre og sønnen *Søren Jensen Uhrlund* overtager Uhrlund, da forældrene går på aftægt i 1907. Han gifter sig med Anne Margrethe Jensen, født 1886 i Ørre som datter af Jens Jensen i Haurids. De får børnene Else Katrine i 1908 og Karen Helene i 1913.

I 1919 køber Søren Jensen Uhrlund en udstykning fra Lauralyst og opfører ejendommen Lerbæk. Han sælger Uhrlund til *Jens Haunstrup Kjeldsen*, født 1876 i Sinding og gift med Katrine Hansen, født 1882 i Aulum. Parret flytter hertil fra Vinding med børnene Jensine, Kirstine, Mariane og Poul og får i Uhrlund yderligere Marie i 1920.

Jens Kjeldsen sælger Uhrlund i 1944 til sønnen *Poul Kjeldsen*, født 1917 i Vinding, og køber ejendommen Kabbels i Tvislund. Poul Kjeldsen gifter sig med Jenny Vestergaard, født 1921 som datter af Laurids Vestergård. De får børnene Ingrid i 1946, Jens i 1949, Peder i 1953 og Else Marie i 1956. I 1977 flytter forældrene til et hus i Hovedgaden i Tvis og overdrager gården til sønnen *Jens Kjeldsen*, som i 1978 gifter sig med Jonna Larsen, født i Kirke Hyllinge på Sjælland i 1954.

Nørrelund

Ejendommen Nørrelund er opført af *Jens Marius Laursen*. Oprindeligt var parcellen den med-

gift, som Mads Jensen Uhrlund forærede sin datter Kristine da hun giftede sig med Jens Lund Lauridsen fra Vestergård. Derved blev parcellen en del af Sønderlunds jorder, og da Sønderlund bliver solgt til Niels Peder Laursen og senere til Thomas Andersen, følger denne parcel med i købet.

Jens Marinus Laursen køber parcellen af Thomas Andersen, men i stedet for at lægge den til sin ejendom Lille Uhrlund, sælger han Lille Uhrlund og beholder parcellen, som han opdyrker og bebygger. Han driver ejendommen indtil 1954. Så flytter han til Tvis og sælger Nørrelund til *Jens Therkeldsen Christensen*, født 1911 i Øster Snede og gift med Inga Madsen, født 1920 i Hodsager. Parret får børnene Anny i 1947, Karen i 1951, Ove i 1952, Therkild i 1957, Elsebeth i 1959 og Poul Erik i 1963.

I 1982 mageskifter Jens Therkeldsen Christensen med *Tage Poulsen* i Tvis. Han er født i Helligsø i Thy i 1938 og gift med Elly Margrethe Ringgaard, født 1939 i Klitmøller. De får børnene Kirsten i 1961, Bjarne i 1963, Dorte i 1967 og Lene i 1969.

Skadborg

Mads Jensen Uhrlund udstykker i 1906 33 tønder land til sønnen *Jacob Dusenius Jensen*, der her opfører ejendommen Skadborg. Han er født i 1874 i Asp og gifter sig med Ane Jespersen, født 1875 i Hodsager. Parret får børnene Mads Uhrlund Jensen i 1908 og Else Kathrine Kirstine i 1911.

Denne datter gifter sig i 1934 med *Marius Østerholm Hansen*, født 1907 som søn af Otto Østerholm Hansen i Østergård Tvislund, og de overtager Skadborg i 1934, da Jacob Dusenius flytter til ejendommen Kabbels i Tvis. Parret får børnene Otto i 1942 og Jacob i 1947.

Efter mandens død i 1957 driver Kathrine

Hansen gården ved bestyrer, indtil sønnen *Otto Østerholm Hansen* overtager den i 1968. Han gifter sig samme år med Henny Margrethe Skov, født 1949 som datter af Søren Hvistendahl Skov i Øster Høvids. Parret får børnene Birgit i 1968 og Leif i 1973.

Østerlund

Mads Christian Nielsen, født 1888 i Aulum, køber i 1913 et stykke jord af Søren Jensen i Uhrlund og opfører ejendommen Østerlund. Han gifter sig samme år med Anine Sørine Jepsen, født 1891 i Resen.

I 1915 mageskifter han med *Knud Christian Knudsen*, der flytter hertil med hustru og børn fra ejendommen Sønderborg. I Østerlund får de yderligere Kaj Robert i 1916 og Viktor Bernhard i 1919. I 1922 flytter han til Øster Brejnholt og sælger Østerlund til *Frederik Frederiksen Gasseholm*, der året efter sælger den til *Anders Jensen Kirkegård*. Han sælger den i 1925 til *H. Emil Hansen*, der i 1927 sælger til *L. Frost Andersen*. Ved tvangsauktion i 1928 tilfalder ejendommen *Peder Krogsgaard Graversen*. Han er født 1904 i Bøvling og gift med Elise Julie Rendtorff, født 1905 i Nyker. De får børnene Julie Mariane i 1930, Hans i 1932, Theodor i 1935 og Gunvor i 1937.

I 1940 køber *Enevold Christian Jensen* ejendommen. Han er født i 1905 i Vejrum og gift med Marie Viftrup, født i Handbjerg. Parret flytter hertil fra Nr. Felding med børnene Margrethe og Poul, født 1935 og 1938, og får i Østerlund desuden Iver i 1943 og Søren i 1948.

Datteren Margrethe Jensen gifter sig i 1958 med *Børge Steffensen*, født 1934 som søn af Alfred Steffensen i Vester Brejnholt. De får børnene Ole i 1959, Per i 1962 og Kirsten i 1970. Samme år overtager de gården Østerlund efter Grethe Jensens forældre.

Man tror det næppe, men dette er Vesterlund kort efter opførelsen i 1913, men før have og beplantning blev anlagt. Billedet må være taget nede fra Morrevej, og man aner markvejen op til ejendommen til højre i billedet.

Vesterlund

Andreas Senius Lauritsen, født 1888 i Lille Uhrlund som søn af Niels Peder Laursen, køber i 1913 et stykke jord af Søren Jensen i Uhrlund og opfører ejendommen Vesterlund. Han gifter sig med Inger Jensen, født 1887 i Ørre, og de får børnene Ninna i 1914 og Elsie i 1918.

Han driver ejendommen indtil 1933. Så sælger han til *Christian Lund Andersen*, født 1906 i Vinding og gift med Inger Marie Jensen, født 1903 i Vinding. Parret får børnene Anders i 1934 og Yelva i 1940.

Samme år flytter han til Øster Kragbæk og sælger Vesterlund til *Jens Silius Madsen*, som er her i fire år.

Jens Østerholm Hansen køber Vesterlund i 1944. Han er født i 1913 i Østergård Tvislund som søn af Otto Østerholm Hansen, og han gifter sig med Jenny Kristiane Jensine Laursen, født 1918 i Lille Uhrlund som datter af Jens Marinus Laursen. De får børnene Christian i 1946 og Anne Marie i 1950.

I 1984 flytter Jens og Sine Østerholm Hansen til Hovedgaden i Tvis og sælger Vesterlund til *Henning Nørby*, født 1951 i Asp og gift med Ninna Poulina Sørensen, født 1959 i Øster Kragbæk som datter af Søren Emil Sørensen. Parret får børnene Henrik i 1978, Kirsten i 1982 og Søren i 1987.

Jens Marinus Laursen købte Lille Uhrlund i 1914. Her er han og hustruen Kirstine fotograferet foran gården sammen med datteren Johanne Katrine.

Lille Uhrlund

Oprindeligt kaldes det 'Uhrlundhus'. Omkring 1843 flytter den 40-årige ugifte *Maren Madsdatter Venø* ind i huset med sine to børn: *Karen Kirstine Pedersdatter*, som hun fik i 1837, da hun tjente i Skautrup, og *Ane Marie Jensdatter*, som hun fik i Ejning i 1843. Snart efter flytter daglejer *Jens Christian Poulsen* fra Ejning ind i huset og i 1850 gifter de sig. Han dør i 1859, og enken bor herefter på stedet med den yngste datter og tre plejebørn, som hun har taget til sig, indtil daglejer *Jens Christian Henriksen* flytter ind omkring 1868, og *Maren Madsdatter Venø* går på aftægt.

Jens Christian Henriksen er enkemand, født 1812 i Nr. Felding. Han gifter sig med *Maren*

Kirstine Kristensen fra Handbjerg. Det ses ikke, at de får børn i ægteskabet.

I begyndelsen af 1880'erne flytter *Niels Peder Lauridsen* ind i Uhrlundhus, som han i 1885 køber til ejendom fra Uhrlund. Han er født 1843 i Vester Høvids som søn af *Laurids Nielsen* og gift med *Johanne Katrine Nielsen*, født 1851 i Vildbjerg. Parret flytter hertil fra Nr. Felding med børnene *Maren Kirstine*, *Laurids* og *Christian Peder*. I Uhrlundhus får de yderligere *Jens Marinus* i 1884 og *Andreas Senius* i 1888.

Sønnen *Jens Marinus Laursen* overtager ejendommen i 1914. Han er gift med *Kirstine Jespersen*, født 1885 i Hodsager. De får børnene *Johan-*

ne Katrine i 1909 og Jenny Kristiane Jensine, kaldet Sine i 1918.

I 1930 skiller Jens Marinus Laursen en parcel fra og opfører her ejendommen Nørrelund. Lille Uhrlund sælger han til *Carl Christian Laursen*, født 1868 i Resen ved Skive og gift med Dorthe Kirstine Christensen. I 1931 dør Carl Christian Laursen, og gården bliver solgt til *Peder Kristian Lergrav Kristensen* fra Timring, som driver den indtil 1940. Så sælger han til *Holger Vestergaard Pedersen*, som i 1944 sælger til *Johannes Christian Jensen*, som i 1946 mageskifter med *Hans Østergaard Jensen*, som har en gård på Venø. Han er født i 1905 i Tyregod og gift med Dorthea Vestergaard, født 1910 i Nr. Nissum. De har børnene Christian, født 1934, Else Marie, født 1935 og Anders, født 1945. I 1972 flytter han til Aulum og sælger Lille Uhrlund til *Holger Ib Jespersen*, der flytter hertil fra Nørremark.

Morre

Stedet kaldes i 1547 for 'Morde'. Forstavelsen 'mor' betyder: tørveagtig jord, mosejord, og det passer godt med, at området vest for Morre bakte næsten udelukkende var mosedrag. At der ikke var store muligheder for at drive landbrug i 'Morde boel' viser også den landgilde, som fæsteren *Christen Knudsen* i 1547 skal svare herremanden på Tvis kloster: En halv tønde smør. Ingen rug eller byg som de andre fæstere.

I 1664 hedder fæsteren *Jens Christensen*. Han får en søn Morten i 1682, men meget mere ved vi ikke om ham. I 1688 nævnes en Knud Jensen i forbindelse med Morre, men i 1689 anføres, at stedet tidligere har været fæstet af *Anders Jensen*, men nu af Niels Nybo. Niels Nybo er sikkert den *Niels Morre*, som dør i 1702 som aftægtsmand, 84 år gammel. Hans kone hedder Anne Madsdatter, og hun dør i 1700, 74 år gammel.

Omkring 1692 overtages fæstet af *Poul Jensen*. Han er søn af Jens Christensen i Mejdal og har

efter sin far haft Mejdal i fæste. Han er gift med Dorte Jensdatter og de flytter til Morre fra Mejdal med en stor børneflokk.

Sønnen *Jens Poulsen*, født 1678 i Mejdal, overtager fæstet i Morre i 1705. Han gifter sig med Maren Pedersdatter. De får fire børn, hvoraf de tre dør som spæde. Jens Poulsen dør i 1723, 41 år gammel.

Peder Lauridsen fra Smedegård gifter sig i 1738 med Kirsten Pedersdatter fra Skautrup. De fæster Morre og får her børnene Mette i 1739, Lars o. 1741, Peder o. 1743, Anders o. 1747, Inger i 1749, Christen i 1751 og igen en Inger i 1754. I 1756 flytter de til Skautrup, og fæstet i Morre overtages af *Peder Pedersen*, gift med Sophie Andersdatter fra Mejrup. De får børnene Peder i 1756, Maren i 1758, Else i 1762, Anders i 1764, Christen i 1766 og Jens i 1769. Efter Sophie Andersdatters død i 1779 flytter Peder Pedersen til Kjeld Nybo, hvor han bor som indsidder en kort tid, inden han fæster Vibholm.

I 1780 kommer den tredje Peder Morre til stedet, nemlig *Peder Andersen*, født 1754 i Tvislund som søn af Anders Pedersen Brejnholt. Han gifter sig med Maren Pedersdatter fra Lille Moesby i Mejrup og de får børnene Anders i 1781, Anna i 1786 og Ellen i 1790. Peder Andersen bliver den første selvejer i Morre, idet han køber stedet i 1804 for 600 rigsdaler. I 1830 går han og hustruen på aftægt og sælger Morre til *Laust Christensen Ryeberg*, født 1800 udensogns og gift med Anne Kirstine Pedersdatter, født 1800 i Mejrup. De kommer hertil fra Borbjerg og får børnene Poul Christian i 1830, igen en Poul Christian i 1831, Anders i 1832, Christen Skytte i 1833. Efter nedkomsten med denne søn dør moderen kun 32 år gammel, og Laust Christensen gifter sig med Marianne Nielsdatter fra Vinding. De får børnene Niels i 1834, Ane Kirstine i 1835 og Mourits i 1837.

Laust Christensen bliver dræbt i 1841 af et vådeskud fra sin egen bøsse, og året efter bliver

Sønder Morre brændte omkring 1920, og nye bygninger blev opført. Stuehuset ligger nord i gården og for enden af haven i forgrunden ligger skellet til Nørre Morre. Vejen til højre i baggrunden fører til Vester Morre og Lille Morre.

Morre solgt til *Frederik Sørensen*, gift med *Bodil Cathrine Jensdatter*. De stammer begge fra Sinding sogn og flytter hertil med børnene *Søren*, født 1825, *Ane Cathrine* i 1829, *Jens Jørgen* i 1834, *Marianne* i 1837 og *Niels Christian* i 1841. I Morre får de desuden datteren *Maren* i 1843.

Sønder Morre

Til Morre hører der i 1844 302 tønder land, men kun en brøkdel er opdyrket. Gården ligger lige øst for Morre bæk ved vejen til Lergrav omtrent dér, hvor Nørre Morre ligger i dag. Stuehuset ligger nord for vejen og de trelængede avlsbygninger ligger syd for Lergravvejen. I 1852 udstykker

Frederik Sørensen den jord, som gården ligger på, til sin svigersøn, mens han sælger hovedparcellen til *Peder Iversen* fra Vinding, der opfører nye bygninger umiddelbart syd for den udskilte parcel.

Peder Iversen er født i 1828 i Bakhus i Vinding. Han gifter sig med *Ane Christensdatter*, født 1821 som datter af *Christen Madsen* i Lynghus. De får fire børn: *Ane* i 1852, *Marianne* i 1854, *Iver* i 1855 og igen en *Iver* i 1859.

I 1871 dør *Peder Iversen*, kun 42 år gammel, og enken styrer så gården, indtil hun i 1878 skøder den til svigersønnen *Iver Peder Nielsen*. Han er født i 1840 i Mejrup og er først gift med *Christine Laustsen*, født 1840 i Vester Høvids. Efter hendes

død i 1877 gifter Iver Peder Nielsen sig til Sønder Morre, idet han ægter datteren Ane Pedersen. De får børnene Niels Peder i 1878 og Peder Morre i 1881.

I 1884 dør Iver Peder Nielsen, og Ane Pedersen gifter sig med *Jens Jensen*, født 1865 i Asp som søn af Mads Jensen i Uhrlund. De får børnene Mads i 1887, Ane Katrine i 1890 og Else Katrine i 1893. I 1904 flytter Jens Jensen til Nr. Felding og sælger Sønder Morre til sin bror *Niels Peder Jensen*, født 1878 i St. Uhrlund. Niels Peder Jensen gifter sig i 1909 med Andersine Petrine Lauridsen, født 1891 i Øster Høvids som datter af Jens Lauridsen. De får børnene Mads Uhrlund i 1911, Jens Hugo i 1913, Emma Amalie i 1916, Hagbart i 1921 og Else i 1927.

I 1919 sælger Niels Peder Jensen Morre og køber en udstykning fra Lauralyst, hvor han opfører ejendommen Banestrup. Sønder Morre sælger han til *Christian Christensen* og *Peder Gade*, som i 1925 sælger til *M. Bøndergaard*, der i 1926 sælger til *Jens Marinus Mortensen*. Ved tvangsauktion i 1932 bliver gården overtaget af *Peder Damgaard*, født 1881 i Hover og gift med Sidsel Kærgaard Madsen, født 1890 i Vejrum. De flytter hertil med børnene Agnete, født 1913, Asta 1914, Poul 1915, Niels 1918, Svend Aage 1919, Johanne 1920, Marie 1925, Axel 1927, Gudrun 1928 og får efter ankomsten til Tvis Inga i 1934.

I 1946 bliver Sønder Morre solgt til *Søren Jørgensen*, der året efter sælger den til *Alfred Andersen*, som sælger til *Ingvard Larsen*, der i 1963 mageskifter med *Poul Knorborg Poulsen*.

Han er født i 1936 i Hvidbjerg i Thy og gift med Gerda Knak Pedersen, født 1940 i Sdr. Nissum. De får børnene Steen i 1959, Torben i 1960, Henning i 1962, Eva i 1964, Mads i 1967 og Anne-Mette i 1969.

I 1981 bliver Sønder Morre købt af Ole Andersen, hvis søn *Steven Poul Drew Andersen* flytter ind i gården i 1982. Han er født i 1956 på Amager og er gift med Gitte Sylvestersen, født 1959 i Hørup.

Parret har børnene Anders, født 1979 og Kathrine født 1982.

Nørre Morre

Frederik Sørensen i Morre udstykker i 1852 den jord, der ligger ind mod Morre bæk og Tvis å, til sin datter og svigersøn Ane Cathrine Frederiksen, født 1829 og *Jens Haurids Pedersen*, født 1818 i Vinding som søn af Peder Fransen i Haurids. De får børnene Peder i 1853, Bodil Cathrine i 1855, Ane i 1857, Frederik i 1860, Peder i 1862, Anne Margrethe i 1864, Marie i 1867, Jens Otto i 1870 og Johannes i 1873.

I 1887 overtager sønnen *Peder Jensen* gården. Han gifter sig i 1890 med Andersine Andersen, født 1868 i Tved i Aulum. De får børnene Jens Andreas i 1891, Sidsel Marie Katrine i 1894, Ane i 1897, Mettea og Frederikke i 1900, Mette Marie i 1902, Peder Kristian i 1905 og Vivia Perpetua i 1914.

I 1916 overgår Nørre Morre til sønnen *Jens Andreas Jensen*, som gifter sig med sin kusine Lene Marie Katrine Andersen, født 1893 i Aulum. De får børnene Sine i 1918, Peder i 1920, Kristian i 1921, Sigfred i 1923, igen en Kristian i 1926, Ingrid i 1930 og Inga i 1932. Familien får i 1944 ret til at antage navnet Morre.

Sønnen *Sigfred Jensen Morre* overtager gården i 1959 og gifter sig i 1965 med Krista Knudsen, født 1930 i Trolldhede. De får sønnen Jens Ove i 1967. I 1981 dør Sigfred Morre, og enken sælger Nørre Morre til *Therkild Christensen*, født 1957 i Nørrelund som søn af Jens Therkildsen Christensen. Han gifter sig med Lisbeth Buchhave, født 1965 i Herning. Parret får datteren Anja i 1983 og sønnen Claus i 1986.

Morreholm

Frederik Sørensen sælger i 1852 et stykke jord helt op mod skellet til Aulum sogn til *Jens Peder Madsen*, gift med Maren Jensdatter, begge fra

Stuehuset i Nørre Morre er opført i 1896 og ligger øst i gården. Vejen foran huset fører hen til Sønder Morre, hvis jorder begynder ved skellet ved de høje træer. På marken foran træerne kan man lige ane Morre bæk.

Borbjerg. De får børnene Martinus i 1855 og Elisabeth i 1857. Efter Maren Jensdatters død i 1858 gifter Jens Peder Madsen sig med Maren Bisgaard Andersen, og med hende får han sønnen Anders Christian i 1861. I 1862 dør Maren Andersen, og Jens Peder Madsen gifter sig for tredje gang. Med sin tredje kone Maren Jensen, født 1838 i Asp får han børnene Margrethe i 1865, Elise Marie i 1867, Jens Christian i 1871, Maren i 1873.

Jens Peder Madsen dør i 1874, og enken gifter sig med *Anders Danielsen*, født 1849 i Råsted. De får Jens Peder i 1875, Daniel i 1877, Marinus i 1879, Petrine Margrethe i 1883.

I 1901 mageskifter Anders Danielsen stedet til *Christen Andersen*, som flytter hertil fra Nr. Skau-

trup med sin familie og i Morreholm yderligere får sønnen Jens Anker i 1905. I 1930 får sønnen *Anders Jens Anker Andersen*, født 1901 i Nr. Skautrup, skøde på ejendommen, men året efter overgår den til broderen Jens Anker. I hans tid bliver bygningerne opført og stedet drevet som statshusmandsbrug. *Jens Anker Andersen*, der antager navnet Jens Skautrup, gifter sig med Ingeborg Hovmand, født 1909 i Hillested på Lolland. De får børnene Holger i 1931, Inger Elise i 1932 og Tove i 1938.

Jens Skautrup driver ejendommen indtil 1943. Så flytter han til Højbo ved Lauralyst og sælger Morreholm til *Poul og Niels Madsen Damgaard*, sønner af Peder Damgaard i Sønder Morre. I 1944 bliver Niels Damgaard enejer og i 1946 til-

køber han noget jord fra Sønder Morre. Han er født i 1918 i Nr. Nissum og gifter sig i 1946 med Dagmar Kathrine Vahr, født 1923 i Aulum. De får børnene Ove i 1946, Agnete i 1947, Ejvind i 1953, Jytte i 1955, Pia i 1964.

I 1948 sælger han gården og flytter til Nr. Nissum. Morreholm bliver købt af *Aage Nielsen*, født 1920 i Aagård som søn af Peder Christian Nielsen. Han gifter sig med Anna Martinsen, født 1928 som datter af Christen Martinsen i Øster Morre. De får børnene Leif i 1947, Peder i 1950 og Jens i 1960.

I 1951 sælger han Morreholm til *Aage Mortensen*, født 1927 i Søjborg som søn af Anders Horslund Mortensen. Han gifter sig med Lili Bonde Jessen, født 1928 som datter af Jes Christian Jessen i Vester Grydholt. De får i 1953 sønnen Jørgen.

I 1955 overtager Aage Mortensen sin fødegård Søjborg og sælger Morreholm til *Jens Peder Martinus Jeppesen*, som i 1957 sælger til *Jacob Halgaard*. Han er født i 1924 i Søndergård Tvislund som søn af Harald Halgaard. Han gifter sig med Ellen Jensen, født 1919 i Lejerskov. De forpagter først en ejendom på Hjerl hede og får børnene Mette Marie i 1948, Anne i 1951 og Mogens i 1952. I 1957 køber Jacob Halgaard ejendommen Morreholm, som han driver indtil 1985. Så sælger han den til *Allan Michael Hansen*, født 1950 i Hinnerup og gift med Karen Timmermann, født 1952 i Foldby. De har børnene Heidi, født 1975, Anders i 1979 og Søren i 1983.

Øster Morre

I 1850 køber *Niels Christian Christensen* en jordlod i Morre østre mose og flytter hertil med hustru og børn fra Hjørvig. De får her yderligere Jens i 1851 og Niels Martinus i 1859.

Niels Christian Christensen sælger huset i 1862 og flytter til en datter og svigersøn i Morrehus. Øster Morre bliver købt af *Niels Påskesen*,

født 1815 i Borbjerg og gift med Marianne Frederiksen, født 1837 i Sinding som datter af Frederik Sørensen i Morre. De får sønnen Jens Marinus i 1869.

Niels Påskesen mageskifter i 1875 ejendommen til *Iver Kleinstrup Madsen* fra Vinding, gift med Juliane Mouridsen fra Nørre Omme. De får børnene Mads i 1875, Mourids i 1879 og Karen i 1888. Juliane Mouridsen dør i 1891, og i 1894 bliver Øster Morre solgt til *Jens Otto Jensen*, født 1870 i Nørre Morre som søn af Jens Pedersen. Han gifter sig i 1894 med Ane Margrethe Andersen, født 1866 i Tved i Aulum. Parret får børnene Jens Andreas i 1895, Ciliene Andersine i 1897, Ane Marie Metea i 1901 og Petrea Frederikke i 1905.

I 1937 sælger han ejendommen til *Christen Martinsen*, født 1898 i Gudum og gift med Magda Knudsen, født 1903 i Gudum. De får børnene Inger og Grete i 1927, Anna i 1928, Erik i 1930, Tea i 1935, Bent i 1938 og Ragnhil i 1947.

BM-Silofabrik

I 1962 overtager sønnen *Bent Martinsen* Øster Morre. Han gifter sig med Elsebeth Maria Svensgaard, født 1936 i Lystrup ved Vivild. Parret får børnene Helle i 1963, Susanne i 1965, Claus i 1967 og Ulla i 1969. Opfindsomhed og lyst til at eksperimentere fører til, at Bent Martinsen begynder at fremstille korntørrerier og foderblandingsanlæg. Han ombygger gården til en produktionsvirksomhed, som under navnet BM-silofabrik siden midten af 1960'erne har udviklet sig til en fabrik med op til 22 ansatte, og hvoraf 30 procent af produktionen går til eksport. Endnu en enkeltmandsvirksomhed i Tvis, der udvikler sig fra lokal kundebetjening til industriel produktion med betydelig eksport. I 1987 sælger Bent Martinsen den del af produktionen, der omfatter male- og blandeanlæg, således at fabrikken koncentrerer sig om fremstillingen af siloer og transportsnegle.

Vester Morre er et fint eksempel på den type statsejendomme, som opstod i 1930'erne: Et frilliggende stuehus og vinkelbygget stald og lade. Vejen bag laden fører til højre hen til Sønder Morre, til venstre til Lille Morre. På marken bagved ses Morre bæk.

Vester Morre

Den yngste af Morre-gårdene er Vester Morre, som er bygget på en udstykning fra Sønder Morre. I 1930 udskiller Jens Marinus Mortensen i Sønder Morre 25 tønder land til sin datter Eleonora Katrine Mortensen, født 1910 i Vester Høgild i Aulum og gift med *Peder Pedersen*, født 1903 i Hjerm. De opfører her en statsejendom, hvor de får børnene Gudrun i 1930, Kamma i 1932, Gerda i 1935, Norman i 1936, Gunner i 1937, Herdis i 1939, Ruth i 1940, Bodil i 1942, Vita i 1943, Holger i 1945, Jørgen i 1946 og Henning i 1948.

I 1951 sælger Peder Pedersen gården til *Anders*

Risum Jensen og flytter til Kølkær. Anders Risum Jensen er født i 1924 som søn af Anker Frederik Jensen i Højlund. Han gifter sig med Gerda Eriksen, født 1931 som datter af Mikkel Eriksen i Gertrudbæk. De får børnene Lillian i 1952, Erik i 1956 og Ove i 1963.

Anders Risum driver gården indtil 1979. Så sælger han og flytter til Tvis by. I 1981 bliver jorden solgt fra gården til Lille Morre, og i 1983 bliver Vester Morre solgt til *Niels Kristian Godiksen*, født 1953 i Bjerget i Han herred. Han gifter sig med Hanne Nielsen, født 1951 i Ladding sogn

ved Århus. Med i ægteskabet bringer hun børnene Karina og Heidi, født 1973 og 1975. Sammen får de Kirstine i 1985.

Parret opretter hundepension og hundekennel på ejendommen, som får navnet Kennel Vester Morre.

Lille Morre

På Morre mark lejer *Mikkel Johannesen* i 1858 24 tønder land hede fra Sønder Morre og opfører her en bolig af hedetørv og lyng. Mikkel Johannesen er født i Aulum i 1831 og gift med Andersine Pouline Danielsen, født 1831 i Lille Stenum i Råsted. De får børnene Johannes i 1858, Daniel i 1860, Else Marie i 1862, Iver i 1864, igen en Daniel i 1867, Petrine Margrete i 1869, Poul Christian i 1872.

I 1893 køber Mikkel Johannesen stedet, og i 1898 overtages det af sønnen *Iver Mikkelsen*, som i 1917 køber yderligere en parcel af Sønder Morre, så ejendommen kommer op på godt 25 hektar. Iver Mikkelsen gifter sig i 1894 med Inger Marie Pedersen, født 1867 i Nees sogn, og de får børnene Johannes i 1895, Karl i 1897, Andersine Pouline i 1901, Marinus i 1903, Marie Sofie i 1906, Ingeborg Elisabeth i 1908 og Anna i 1911.

I 1932 sælger Iver Mikkelsen ejendommen til sin søn *Marinus Mikkelsen*, som driver ejendommen med sin søster Anna Mikkelsen som husbestyrerinde indtil 1976. Så sælger han Lille Morre til *Anton Evald Jensen*, født 1935 i Yllebjerg i Hodsager og gift med Irma Bro Nielsen, født 1947 som datter af Peder Bro Nielsen i Tvis by. Parret får børnene Lone i 1974 og Hanne i 1985. Anton Evald Jensen køber i 1981 jorden fra Vester Morre, som han lægger til sin egen.

Morrehus

På Sønder Morre mark nord for vejen mellem Lille Morre og Øster Høvids helt op til skellet til Høvids bygger *Peder Andersen* i 1830 et aftægts-hus, da han sælger gården Morre. Her bor han til sin død og efter ham enken Maren Pedersdatter, som bliver 95 år, og som til sin død i 1849 plejes af datteren Anna Pedersdatter.

Herefter udlejes huset til den ugifte *Maren Poulsdatter*, som er født i 1811 i Asp og som lever af håndarbejde. Hun flytter siden til Baunhøj, og ind i Morrehus flytter *Lars Christian Andersen*, født 1816 i Skive. Han gifter sig i 1850 med Karen Jensdatter, født 1825 som datter af Jens Madsen Rounborg i Trindvighus. De får børnene Anders Peder i 1851, Peder Christian i 1853, Juliane Marie i 1856 og Ane i 1858.

I 1870 bor *Jens Christensen* i huset. Han er født i 1847 i Borbjerg og gift med Else Katrine Christensen, født 1844 i Lille Skautrup som datter af Niels Christian Christensen, som har boet i Lille Skautrup, i Hjørvig, i Øster Morre og som nu sammen med sin kone bor hos datteren og svigersønnen i Morrehus.

Jens Nielsen Skuremose flytter i 1879 fra Vester Dalhus i Mejdal til Morrehus. Han er født 1825 i Hjerm og gift med Jensine Marianne Christensen, født 1838 i Råsted. De flytter hertil med børnene Kristen, Karl Marinus og Anders, født i Aulum og Idom samt Cornelius og Jens Peder, født i Vester Dalhus i Mejdal. I Morrehus får de endvidere Else Marie i 1881 og Ane Elvine i 1883.

Jens Nielsen Skuremose dør i 1897, 72 år gammel, og enken flytter herefter til Sparretoft. Huset står tomt nogle år, hvorefter det nedbrydes. I 1917 sælges jorden huset har ligget på til Iver Mikkelsen i Lille Morre.

GEDBO

Forleddet er dyrenavnet ged, som på gammel-dansk hed gēt. Efterleddet kan være bō, som betyder bosted eller gård. Eller måske er det bōth, som betyder bod, skur, hytte.

I 1547 tales om 'en gård i Giedboe', som er fæstet af *Per Knudsen*. Om fæstet er gået i arv til den *Michel Pedersen*, som har gården i fæste i 1664, er ikke til at sige. Han er gift med Maren Christensdatter, og de har børnene Peder, Kirsten Maren og Else. Michel Pedersen er i 1681 en ældre mand og kan ikke klare fæsteforpligtelserne. Store Gedbo er nu 'en gård, der er forladt for armodskyld og nu dyrkes af ejeren af Tvis kloster'. Det bekræftes i 1688: 'Velbyrdig Hr. Claus Mormand bruger selv jorden'. Det er *Claus Ulrich Mormand*, som har måttet gå fra Tvis kloster, men som tilsyneladende klarer sig bedre på Store Gedbo end på hovedgården, for allerede i 1687 er der på den tidligere ødegård en karl og en pige samt en besætning på to heste, to køer, fire plage, fire stude i fjerde år samt otte får. Det er i 1687 en stor besætning i sammenligning med de øvrige fæstegårde i Tvis.

Claus Ulrich Mormand flytter til Sønder Lem sogn, og i 1693 hedder fæsteren i Store Gedbo *Poul Lauridsen*. Hans kones navn er ikke fundet, men parret har børnene Cidsel, født i 1667, Karen i 1670, Laurids i 1676.

Store Gedbo

Fra omkring 1700 til 1710 bor der en *Anders* på Store Gedbo. Hans kone hedder vist nok Dorte.

De får børnene Maren i 1702, Niels i 1706, Poul i 1707 og Laurids i 1710. Anders Gedbo efterfølges af *Niels Pedersen* som fæster. Han gifter sig med Anne Bøjesdatter, født 1681 som datter af Bøje Jensen i Brejnholt. De får børnene Anne Johanne i 1713, Bøje i 1715, to dødsfødte børn i 1720 og 1722 samt Peder i 1723. Denne søn *Peder Nielsen* overtager siden fæstet. Han gifter sig med Christiane Nielsdatter. Det ses ikke, at de har haft børn.

Omkring 1790 overtages fæstet i Store Gedbo af *Niels Bøjesen*, født omkring 1745 som søn af Bøje Nielsen i Skautrup, senere Høvids. Han gifter sig med Maren Pedersdatter, født o. 1745 vist nok i Moesby i Mejrup. Parret tjener først i Uhrlund, senere i Lindholt, før de overtager fæstet i Store Gedbo. De får børnene Anna i 1770, Peder i 1773, Bøje i 1779 og Jens i 1786.

Niels Bøjesen bliver den første selvejergårdmand i Store Gedbo, som han køber i 1804 for 1100 rigsdaler. En ganske pæn købesum, så Store Gedbo må være kommet godt i drift igen. Gården overtages af sønnen *Peder Nielsen*, som i 1806 gifter sig med Karen Margrethe Andersdatter fra Neder Yllebjerg i Hodsager. De får børnene Maren i 1807, Niels i 1808, Anne Marie i 1810, Anders i 1812 og Anne i 1814.

Efter hustruens død i 1816 gifter Peder Nielsen sig med Vibeke Kirstine Jensdatter fra Idom. De får børnene Karen i 1818, Kirsten i 1819, Jens Christian i 1821, Ane Kirstine i 1822 og Ane i 1824. Sønnen *Niels Pedersen* fra første ægteskab overtager gården i 1840. Han gifter sig med Ma-

Store Gedbo fik nyt stuehus i 1916. Her ses det gamle stråtækte stuehus, der som det nye lå syd i gården med udsigt over åen og engen, hvorfra billedet er taget omkring 1912. Personerne er ikke identificeret, men mon ikke det er Lauge Gjedbo, der sidder i skjortærmer og kasket?

ren Davidsdatter fra Vandborg, og de får børnene Karen i 1845, Andreas i 1846, Peder i 1848, David i 1850, Ane i 1853 og Andrea i 1856.

I 1875 overtager sønnen *Peder Nielsen* gården. Han gifter sig med Anne Laugesen, født 1856 i Aulum, og de får børnene Niels i 1879, Laurids i 1881, Marie i 1884, Kirsten Nørgaard i 1886, Lars Storgaard i 1890 og Methea Katrine i 1892. Det er sønnen *Laurids Nielsen*, kaldet Lauge Gjedbo, som overtager Store Gedbo i 1910. Han gifter sig i 1912 med Dagmar Cecilie Henriksen, født 1891 som datter af Søren Henriksen i Hedegård. De får børnene Peder i 1913, Søren i 1914, Anna i

1916, Henrik i 1917, Johannes i 1920 og Aksel i 1932, som alle er døbt Gjedbo Nielsen.

Store Gedbo har altid været en stor og veldrevet gård, men tilkørselsforholdene til gården var dårlige, indtil Lauge Gjedbo bygger en solid kørebrosbro over åen syd for gården og får vejen til Tvis by og vejen til skellet mod Aulum rettet ud og gjort farbar. Også gårdens nuværende stuehus er opført i hans tid, ligesom han fortsætter sine forældres arbejde med at opdyrke de store hedearealer til gården. Han driver gården indtil 1959; så overdrager han den til sønnen *Søren Gjedbo Nielsen*, gift med Laura Graulund fra Grønkjær i Aulum, og flytter til Tvis by.

Lille Gedbo

Lille Gedbo var oprindelig tvillinggård til Store Gedbo og lå lige syd for åen over for Store Gedbo.

Den nævnes første gang i 1633. Fæsteren hedder *Christen Poulsen*, og han er gift med Karen Gregersdatter. De får børnene Maren og Gregers.

Denne søn *Gregers Christensen* gifter sig i 1685 med Kirsten Michelsdatter fra Store Gedbo, og de får børnene Karen i 1686 og muligvis også den Christen Gregersen, der i 1707 gifter sig med Maren Christensdatter i Tvislund.

Næste fæster i Lille Gedbo hedder *Mads Christensen*. Han gifter sig i 1695 med Maren Poulsdatter, og de får børnene Christen i 1695, igen en Christen i 1696 og Poul i 1699. Efter Mads Christensens død i 1700, gifter enken sig med *Laurids Poulsen*, født 1676 som søn af Poul Lauridsen i Store Gedbo. De får sønnen Mads i 1702, men allerede i 1704 dør Laurids Poulsen, kun 28 år gammel. Om enken har giftet sig tredje gang, kan ikke fastslås. Efter 1704 optræder en *Anders* i Lille Gedbo. På samme tid er der en Anders Gedbo i Store Gedbo, men det kan ikke være samme person. Anders i Lille Gedbo, hvis kone ikke nævnes, får børnene Anders i 1704 og Mette i 1705, hvorefter han forsvinder ud af billedet. I 1707 nævnes en *Lars* i Lille Gedbo, som i 1707 bliver far til datteren Edel. En *Jens* i Lille Gedbo bliver i 1713 far til et dødfødt barn, og så hører vi ellers ikke mere til de to.

Ved midten af 1700-tallet bor *Anders Kjeldsen* i Lille Gedbo. Hans kone hedder Anne og stammer fra Vestervig sogn. De bliver gift i 1732 og får sønnen Kjeld i 1736. Næste fæster i Lille Gedbo er *Adser Andersen*, født 1736 som søn af Anders Madsen i Gertrudbæk. Han gifter sig med Anne Nielsdatter, født 1749 i Ølgryde i Nr. Felding. De får sønnen Anders Adseren i 1771. Da Adser Andersen Gedbo dør i 1795 gifter enken sig med *Søren Christensen Overgaard*, som bliver den første

selvejergårdmand i Lille Gedbo, som han køber i 1804.

Næste ejer af Lille Gedbo bliver *Anders Laursen*, født 1787 som søn af Laurids Poulsen i Smedegård. Han gifter sig i 1817 med Karen Jensdatter, født i Fabjerg som datter af Jens Pedersen Søgaard på Tviskloster. De får ingen børn, men tager en plejesøn til sig, som også hedder Anders Laursen. Han er født i 1832 som søn af Laust Christensen i Morre.

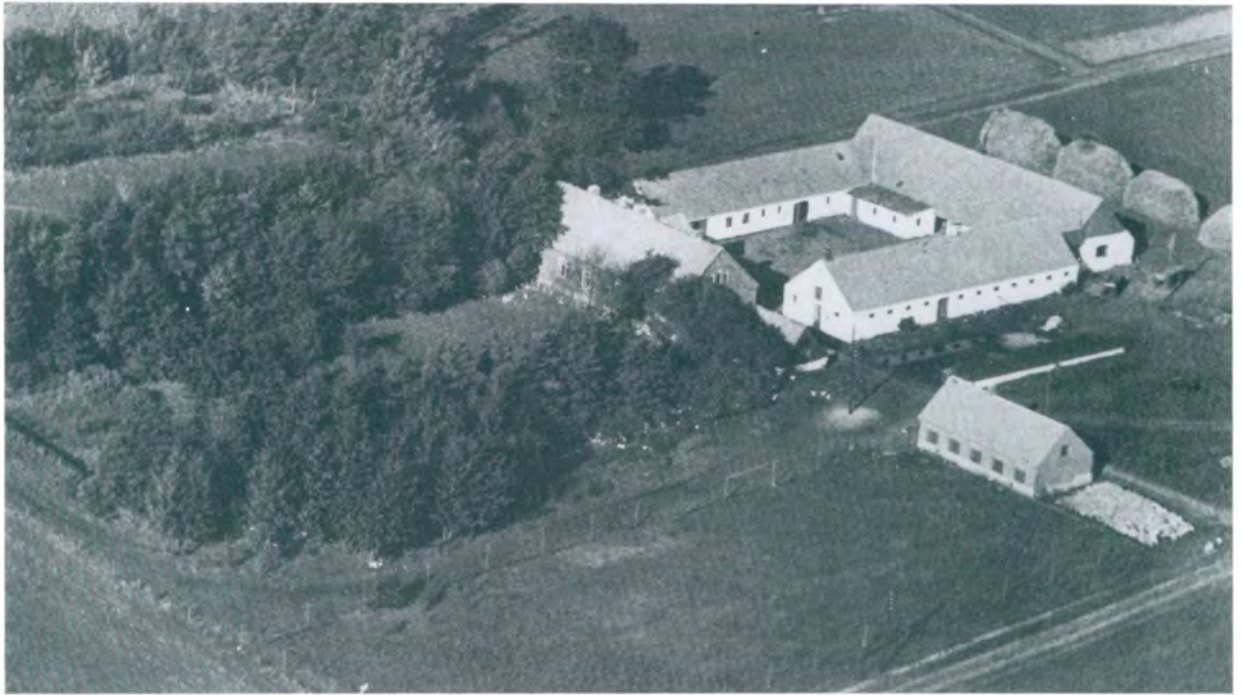
I 1844 dør Anders Laursen senior, og enken gifter sig med *Christen Jensen* fra Aulum. Også han dør efter nogle få år, og Karen Jensdatter sidder for anden gang som enke i Lille Gedbo. Plejesønnen *Anders Laursen* overtager nu gården og gifter sig med en pige, som også hedder Karen Jensdatter. Hun er født i 1828 som datter af Jens Jensen Vandborg i Hingebjerg. De får børnene Karen Andrea i 1856, Anders i 1859, Jens i 1861, Petrine i 1863, Niels Peder i 1865 og Aline Kirstine i 1868.

Af dem overtager sønnen *Anders Laursen/Lauridsen* - det er den tredje Anders Laursen i Lille Gedbo - gården i 1898, samme år som han gifter sig med Mette Marie Jensen, født 1877 i Linde, Asp, som datter af Mads Jensen Uhlund. De får børnene Karen i 1899, Anders i 1901, Else Katriene i 1902, Magda Petrine i 1904, Emma Regine i 1906, Mads Uhlund i 1908, Anna Metha i 1912, Eigil Hillebert i 1917.

I 1929 sælger Anders Laursen gården til sønnen *Anders Gjedbo Lauritsen* - den fjerde Anders Laursen i Lille Gedbo - som er gift med Helga Westh, født 1905 på Bornholm. I Lille Gedbo får de tvillingerne Marie Emilie og Anders Folmer i 1929.

I 1931 mageskifter han gården til svogeren *Henrik Christian Henriksen Frøjk* der kommer hertil fra Asp. Han er født 1899 i Asp og gift med Karen Gjedbo Lauritsen. De har børnene Else, født 1930, og Peder 1931.

I 1940 sælger han gården til *Eskild Henriksen*

Lille Gedbo er sandelig ikke lille. Den er endnu større i dag end i slutningen af 1940'erne, da dette billede blev taget. Stuehuset er fra 1914 og stald og avlsbygninger fra 1912 og 1923. I dag er gården udvidet yderligere hen mod Morrevej, som ses i forgrunden.

Frøjk, født 1912 i Linde, Asp sogn. Han gifter sig samme år med Anna Kirstine Nielsen, født 1914 i Stauning. Parret får børnene Else Kirstine i 1943, Christian Peder i 1945, Anna Meta i 1948 og i 1953 får de trillingerne Birthe, Marie og Søren.

Eskild Frøjk flytter i 1980 til Tvis by og sælger gården til sønnen *Søren Frøjk*, som er ugift.

Aalykke

På Store Gedbo jorder nord for åen helt op til skellet mod Brejnholt og Grydholt lejer *Jens Brix Christensen* i 1844 et stykke jord og opfører et fæstehus. Han er født i Ulfborg og tjener i Store Gedbo. Han gifter sig i 1849 med Karen Jensdatter, født 1820 i Haderup som datter af Jens Pedersen i Tusholt. Parret får børnene Christen i 1846 og Jens i 1850.

I begyndelsen af 1860'erne flytter familien til

Sinding for senere at flytte tilbage til sognet og bosætte sig i Toftkær. Ind i fæstehuset flytter *Troels Christensen*, født 1819 i Sinding og gift med Ane Kirstine Christensen, født 1833 i Ørre. De flytter hertil fra Sinding med børnene Karen Kirstine, Kirstine Marie og Christian samt hans svigermor Kirstine Marie Pedersen.

I 1899 køber *Niels Mikkelsen* de 30 tønder land, hvor fæstehuset ligger, og opfører det nuværende Aalykke. Aalykke er et af de sidste fæstehuse i Tvis, der overgår til selveje. Niels Mikkelsen er født 1847 i Mejrup og gift med Maren Christensen, født 1847 i Langmosehus som datter af Christen Larsen i Hedelund. Parret har boet som innsiddere i Hingebjerg hvor de i 1875 får sønnen Niels Christian Nielsen, og på Grydholt mark, inden de køber Aalykke. På Grydholt mark får de børnene Laura i 1881, Peder i 1886 og Johanne i 1890. Af plejebørn har de endvidere Jens Pe-

der Pedersen, født 1892, Niels Ingvar Pedersen i 1902 og Thorvald August Johansen i 1903.

I 1910 sælger Niels Mikkelsen ejendommen til sin plejesøn *Jens Peder Pedersen*, som driver den indtil 1917. I årene herefter oplever Aalykke en række hyppige ejerskift: *Marius Pedersen*, *Frederik Søndergaard Thomsen*, *Jens Skræddergaard*, *Daniel og Peder Eriksen*, *Johannes Nielsen*, igen til *Daniel Eriksen*, der sælger til *Niels Lars Andersen Søgaard*.

Ved tvangsauktion i 1937 bliver Aalykke købt af *Laurits Ole Lauritsen*, som flytter hertil fra Gl. Kibæk med sin familie. Han kører mælkerute for Tvis mejeri samtidig med at han driver ejendommen. I 1947 sælger han Aalykke til *Knud Leonhardt Andersen*, født 1923 i Holstebro. Han gifter sig samme år med Erna Lilly Iversen, født 1928 i Holstebro. Parret får børnene Erik i 1956, Hanne i 1960 og Ulla i 1964. Knud Andersen overtager Laurits Ole Lauritsens mælkerute og kører den i 10 år. Endvidere opretter han en minkfarm på ejendommen.

I 1964 sælger han ejendommen til *Knud Pedersen*, født 1936 i Nors og gift med Astrid Laursen, født 1942 i Staby. I 1969 sælger de ejendommen til *Mathias Madsen*, der har den i to år. I 1971 sælger han Aalykke til *Hans Frederik Moth*. Han er født 1928 på Mors og er gift med Irma Trabjerg, født 1930 i Horsens. Parret har børnene Marianne, født 1957, og Klaus, født 1959.

Skovly

Jorden til Skovly er udstykket fra Store Gedbo i 1930 til Peder Nielsens søn *Lars Storgaard Nielsen*, født 1890, gift med Ingrid Nikoline Iversen fra Idom. Da han i 1939 får stilling som vejmand i Tvis, sælger han jorden til *Morten Christensen* i Fyrly, som driver den sammen med sin egen. I 1942 sælger han parcellen til *Søren Aksel Henriksen* i Hedegård, og efter ham ejer *Jens Kjær* og *Harry Svendsen* hver en del af jorden.

I 1954 køber *Henning Laurenti Kjær* jorden, og

da han tilkøber et engareal, kommer den op på 28 hektar. Han opfører en statsejendom på stedet og kalder den Skovly. Henning Laurenti Kjær er født i 1927 som søn af Christian Marinus Christensen Kjær i Frydenlund. Han gifter sig med Edith Hansen, født 1930 som datter af Jens Peder Hansen i Vibholm. Parret får børnene Anni Lisbet i 1959, Bodil Annette i 1960 og Mogens i 1962.

Aabjerg

Christen Jensen Hingebjerg er født 1825 som søn af Jens Jensen Vandborg i Hingebjerg. Han gifter sig i 1851 med Bodil Catrine Christensdatter, der bor i Bækhus på Mejdal mark, og her får de datteren Christiane i 1853. Snart derefter fæster Christen Jensen en plet jord på Lille Gedbo mark helt oppe ved åen, og her bygger han et fæstehus.

Hustruen dør i 1855, og han gifter sig herefter med Marianne Pedersdatter, født 1839 som datter af Peder Hansen i Huldahl. De får børnene Ove Peder i 1862, Frands i 1864, Petrine Magdalene i 1866, Else i 1868, Marianne Kirstine i 1870 og Mads Christian i 1871. Samme år dør Christian Jensen, og enken flytter til Tvislund skolehus på Nørgård mark.

Det oprindelige fæstehus lå lidt længere mod øst ved åen end det nuværende Aabjerg, som er opført i 1879 af *Anders Trøstrup Andersen*, født 1849 i Timring. Han gifter sig med Jensine Kirstine Karoline Knudsen, født 1853 i Hingebjerg som datter af Karen Jensdatter. Parret bor først som indsiddere i Hingebjerg og får her børnene Karen Marie Kirstine i 1874 og Søren Lund i 1877. I Aabjerg får de Karen Andrea i 1883 og Anders Vejvad i 1890.

I 1885 køber Anders Trøstrup jorden og forøger senere ejendommens jordtilliggende ved køb af jord fra Store Gedbo og Tvislund. I 1904 mageskifter han ejendommen til *Niels Madsen*,

Ejendommen Aabjerg fotograferet i 1930, kort tid efter at Jens Julius Jensen havde købt den. Det er hans børn Frida, Thomas og Lilly Kristine, der sammen med en kusine trækker køerne ud.

som sælger til *Andreas Christensen*, der i 1906 sælger den til *Peder Christian Ejsing*. Han er født i Borbjerg i 1877 og gifter sig i 1906 med Birte Katrine Svendsen, født 1878 som datter af Johan Svendsen i Østerlund. De får børnene Hans i 1908, Johannes Marius i 1909, Hans Senius i 1912 og Nancy Marie i 1918.

I 1925 sælger han ejendommen til *Niels Dugaard*, som året efter sælger den til *Hans Peder Johannesen*, der giver den navnet Aabjerg. I 1929 sælger han den til *Jens Julius Jensen*. Aabjerg omfatter nu 56 tønder land, hvoraf de 30 endnu ligger hen som hede. Jens Julius Jensen er født i 1889 i Vildbjerg og gift med Petrine Kirstine Dalgaard, født 1882 i Hodsager. De har børnene Edith, født 1910, Minna i 1913, Erland i 1914,

Christa i 1918, Frida i 1921, Thomas i 1923 og Lilly Kristine i 1925.

Sønnen *Erland Dalgaard Jensen* overtager ejendommen i 1944. Han gifter sig med Emma Nielsen, født 1914 som datter af Marinus Nielsen i Lille Skautrup. Efter hustruens død i 1945 gifter han sig med hendes søster Nielsine Nielsen, født 1905. I ingen af ægteskaberne er der børn. I 1955 flytter Erland Dalgaard Jensen til Føniksminde og sælger Aabjerg til *Willy Johannes Rasmussen*, der videresælger den til *Hans Friis Jørgensen*. Han er født i 1933 i Ølgod og gift med Ellen Marie Pedersen, født 1936 i Ølgod. De får børnene Kurt i 1955, Else i 1957, Ole i 1960, Jens i 1964 og Karin i 1966.

I 1967 sælger han Aabjerg til *Herman Jensen*,

født 1938 i Bøvling og gift med Ruth Bro Pedersen, født 1940 i Flynder. De flytter hertil med børnene Pia, født 1960, og Jette i 1963, og får i Aabjerg sønnen Søren i 1968. I 1971 sælger han Aabjerg til søstrene *Ulla* og *Elsa Voldbjerg Sørensen*, født 1941 og 1942 i Tåstrup som døtre af Karen og Niels Voldbjerg Sørensen.

Aagård

I 1914 sælger *Lauge Gjedbo* en udstykning på 32 tønder land til *Niels Kristian Svendsen*, født 1890 som søn af Johan Svendsen i Østerlund. Han gifter sig med Anna Mathilde Frederikke Jensen, født 1893 i Vorgod. De får børnene Ejner Johan i 1914 og Svend Gunnar i 1916. I 1917 sælger han ejendommen og flytter til Tvis by. Køberen er *Marius Pedersen*, der videresælger til *Jens Peder Poulsen*, født 1891 i Vind og gift med Maren Kurup Pedersen, født 1881 i Nr. Felding. De flytter hertil fra Nr. Felding med børnene Hilda, født 1912, Thomas i 1913, Anne i 1914 og Ejnar Jørgen i 1915. I Aagård får de yderligere Signe i 1918. I 1919 flytter han til Øster Høvids og sælger Aagård til *Peder Christian Nielsen*, født i 1882 i Grove og gift med Kristiane Christensen, født 1879 i Hodsager. Parret kommer hertil fra Feldborg med børnene Gerda, født 1905, Anders i 1907, Nicolai i 1908, Karl i 1909, Bernhard i 1911, Kirstine i 1912, Birthe i 1913, tvillingerne Thomas og Signe i 1915, Harry i 1916, Christian i 1918 og Anna i 1919. I Aagård får de endvidere Aage i 1920 og Ingvard i 1922.

Peder Christian Nielsen driver ejendommen indtil 1939. Så sælger han den til *Peder Ferdinand Mortensen*, født 1902 i Sønder Halgård som søn af Niels Peder Mortensen. Han er gift med Julie Kirstine Nielsen, født 1916 i Trandum i Sevel. Parret får børnene Ingrid i 1940, Karen Margrethe i 1944 og Rigmor i 1950.

Peder Ferdinand Mortensen opdyrker de sidste 6-7 tønder land hede på ejendommen. Ved overtagelsen har gården intet særskilt stuehus

men en bolig i forlængelse af stalden. Efter en brand i 1955 opfører Peder Ferdinand Mortensen det nuværende stuehus.

I 1965 flytter han til Tvis by og sælger ejendommen til *Bent Jensen*, født 1941 som søn af LAGO Jensen i Gedebolund. Han er ungkarl. De nye avlsbygninger ved gården er opført af ham.

Damgård

Jorden er udstykket fra Lille Gedbo til *Niels Peder Laursen*, da han i 1889 gifter sig med Maren Jensen, født 1870 i Asp som datter af Mads Jensen i Uhrlund. Parret får børnene Karen i 1889, Anders i 1890, Anne Kathrine i 1892, Mads i 1895, Poul Marinus i 1897, Niels Peder i 1899 og Kristian i 1901.

I 1917 flytter han til Tvis og sælger gården til *Jens Christian Svendsen*, som flytter hertil fra Lillelund. Året forinden har han mistet sin kone og gifter sig nu med Kirsten Margrete Christensen, født 1895 som datter af Niels Peder Christensen i Sønderbak på Smedegård mark. De får børnene Augusta i 1918 og Niels Peder i 1920.

I 1923 sælger han gården til *Christian Frederik Kristiansen*, gift med Anna Elise Andersen. I Damgård får de børnene Jens i 1924 og Agnete i 1925. I 1927 sælger han gården til *Johannes Brejnholt*. Han er født 1901 i Resen og gift med Oda Madsen, født 1902 i Sahl. De får børnene Ove i 1926, Evald i 1929, Inga i 1931, Greta i 1934 og Elna i 1942. Ved overtagelsen i 1927 er 40 tønder land af jorden opdyrket, og Johannes Brejnholt opdyrker yderligere 12 tønder land hede og tilplanter 3 tønder land med nåletræer.

I 1943 mageskifter han gården til *Johan Lauridsen* i Engholm, som i 1945 sælger den til *Johannes Jacobsen*. Han sælger i 1950 til *Niels Peder Østergaard Pedersen*, som straks videresælger til *Henry Clausen*, der i 1951 sælger til *Knud Stubkjær Nielsen*, født 1910 i Falsled på Fyn og gift med Ziska Christensen, født 1910 i Nees. De har børnene

Fyrly omkring 1951.

Sonja, født 1938, Jytte i 1941, tvillingerne Ib og Ole i 1943, Tove i 1945, Lise i 1947 og får i Damgård datteren Helle i 1956.

I 1964 mageskifter han ejendommen med *Harry Sig Nielsen* i Måbjerg. Han er født i 1923 i Vemb og gift med Johanne Jensine Toft, født 1926 i Handbjerg. De har børnene Bodil Marie, født 1948, Mona Birgit i 1953, Henrik i 1963 og får i Damgård tvillingerne Bjarne og Anna-Mette i 1966.

Fyrly

Jens Bisgaard Sørensen, som ejer jorden til det, der senere bliver til Gedebolund, køber i 1931 et stykke jord op til Gedbo skole. I 1932 får *Morten Christensen* skøde på stedet, som får navnet Fyrly. Morten Christensen er født i 1897 i Aulum og gift med Marie Jensen, født 1904 i Aulum. De har børnene Svend Aage, født 1925, Anna Kirstine i 1933 og Vagn Aage i 1946.

I 1942 flytter de til Haurtoft og sælger Fyrly til *Marius Johannes Klint*, som straks videresælger til *Erik Kammergaard*. Han er født i 1909 i Skals som søn af Johannes Kammergaard i vogterhus nr. 6 og gift med Anna Kristine Hald, født 1917 som datter af Peder Christian Jensen Hald i Møl vad. De flytter til Fyrly med datteren Bodil, født 1940, og får yderligere Bruno i 1947. Erik Kam-

mergaard ejer ejendommen indtil 1950. Så flytter familien tilbage til Tvis by og sælger Fyrly til *Harry Christian Andersen*, født 1929 i Gudum og gift med Ruth Laursen, født 1932 i Nørrelund. De får datteren Hilde i 1950.

I 1965 køber *Kaj Vilnau Uhrenholt* ejendommen og indretter agerhønsfarm på stedet. Han er født i 1933 i Oue ved Hobro og gift med Henny Rydlund Sørensen, født 1936 i Århus. De får sønnerne Claus i 1968 og Peter i 1971.

Gedebolund

Jorden til denne ejendom er udstykket i 1918 fra Lille Gedbo til *Knud Christian Knudsen* i Østerlund, og er en del af denne ejendoms jorder indtil 1928, da parcellen ved Østerlunds tvangsauktion bliver skilt fra og solgt til *Jens Bisgaard Sørensen*. Han er født i 1877 som søn af Niels Sørensen i Vester Grydholt og gift med Ane Eline Katrine Jensen, født 1872 i Borbjerg. Parret får ingen børn, men har som plejebarn hans søsterdatter Elvira Christensen, født 1916 i Holstebro.

Han opfører bygningerne engang i 1930'erne, og Gedebolund er herefter en selvstændig ejendom, som i 1939 bliver solgt til *Lago Jensen*, født 1912 i Hjerm og gift med Margrethe Augusta Christensen, født 1916 i Aulum. Parret får børnene Bent i 1941, Gunhild i 1943, Eva i 1949 og Eigild i 1954.

I 1972 sælger Lago Jensen Gedebolund til *Svend Tage Albertsen*, født 1936 i Vind og gift med Hanne Elvira Madsen, født 1941 i Måbjerg. De har børnene Jan, født 1962, Dorte i 1963 og får i Gedebolund Kim i 1975.

Gedbo skole

Vinduerne i det smukt istandsatte hus ud til Gedbovej røber, at huset ikke er opført som landejendom. Huset er opført i 1914 af Tvis kommune som skole med skolestue i den ene ende og lærerbolig i den anden på en grund udstykket fra Lille Gedbo.

Den første lærer i Gedbo skole er *Hjalmar Asschenfeldt-Hansen*. Han er her kun i to år. Så efterfølges han af *Jens Hansen*, som er lærer i Gedbo skole i knap 40 år, fra 1916 til 1955. Jens Hansen er født i 1888 og 27 år, da han kommer hertil frá Grenå. Han stammer fra Horsens og gifter sig i 1924 med Sidsel Marie Katrine Jensen, født 1894 som datter af Peder Jensen i Nørre Morre. De får børnene Frode i 1928 og Herluf i 1931.

I 1955 går lærer Hansen på pension, og efter et par år med vikarer i embedet bliver *Morten Pedersen Leth* lærer i Gedbo. Han kommer hertil fra Brande og virker i Gedbo i fire år til sin pensionering i 1961. I de sidste tre år, inden Gedbo skole nedlægges i 1964, bor og underviser lærer *E. C. Sørensen* her, efter at han er fratrukket embedet som førstelærer ved Hingebjerg skole.

Andrea Mørup, gift med Aksel Gjedbo Nielsen i Øster Gedbo køber derefter skolen og indretter en produktion af børnetøj i skolebygningen. Det bliver en succes, men da Holstebro kommune afslår at give tilladelse til udvidelser, flytter hun produktionen til Aulum.

Ejendommen bliver solgt til *Villi Jensen Søndergaard*, født 1943 i Øster Løgum i Sønderjylland og gift med Kirsten Lundby Petersen, født 1938. Parret får børnene Laila i 1970 og tvillingerne Anja og Kari i 1972.

Villi Søndergaard moderniserer ejendommen og indretter den til beboelse. Han flytter i 1979 til Kabbels i Tvis by og sælger i 1980 Gedbo gamle skole til *Niels Christian Krogh*, født 1952 i Herning. Han gifter sig med Dorte Suhr, født 1956 i Vejle. Parret får i 1986 datteren Julie.

Fæstehus på Lille Gedbo mark

Da *Frederik Sørensen* i 1852 sælger Morre, flytter han til et fæstehus på Lille Gedbo mark. Her bor han med hustruen Bodil Cathrine Jensdatter, og efter hendes død gifter han sig i 1854 med *Jensine Pedersdatter*, som er enke efter Peder Christian Jensen i Sønderbak på Smedegård mark.

Gedbo gamle skole omkring 1964.

Frederik Sørensen dør i 1868, og enken flytter til et fæstehus på Grydholt mark, hvor hun dør i 1898.

Wolle Svenskers hus

Midt mellem Aalykke og Store Gedbo opføres i 1870'erne et fæstehus af tømrer *Ole Andersen*. Han er født i 1821 i Nåssum i Sverige og gift med Johanne Jensdatter fra Gæmsdal i Sverige. De kommer til Tvis i 1855 og bor først som indsidere på Tvis kloster mark. Parret har ingen børn men tager flere plejebørn til sig, blandt andet Johan Svendsen, født 1856 i Stokvadhushus som søn af Sven Månsson, som også stammer fra Sverige. Wolle Svensker og hans kone bor her endnu i 1890, men flytter herefter på fattiggården i Nr. Felding. Her dør Wolle Svensker i 1901.

Fæstehus

Endnu et fæstehus har der ligget på Store Gedbo jorder nord for åen. I 1860'erne bebos det af *Niels Nielsen*, født 1820 i Ivtofte i Sverige og gift med Elna Andersen, født 1823 i Nåssum i Sverige. Søster til Wolle Svensker mon? De flytter til Tvis med børnene Ane, født 1851 i Sverige og Anders, født 1858 i Tanderup. I Tvis får de endvidere Hilda Oliva i 1863 og Josephine Ane Kirstine i 1866. Parret bor her endnu i 1880, men også de flytter på fattiggården i Nr. Felding, hvor Niels Nielsen dør i 1890.

LANGELAND

Den del af Tvis sogn, som strækker sig langs Storåen fra Tvis kloster til skellet mod Aulum, kaldes for Langeland. Her ligger de fire 'holt'-gårde: Grydholt, Brejnholt, Lindholt og Tusholt, der alle nævnes i ejendomsbrevet fra 1547. Grydholt er den vestligste. Endelsen »-holt« betyder 'skov', så noget tyder på, at gårdene er opstået endnu da skoven dækkede det meste af Tvis. Forleddet er enten det gammeldanske ord 'griūt', som betyder sten, eller 'gryta', som betyder en lavning i terrænet.

Grydholt

I 1547 hedder fæsteren i Grydholt *Michel*, men ellers ved vi ikke noget om ham. I 1664 er velbyrdige hr. Niels Juel ejer af Grydholt, men fæsteren hedder *Jørgen Rasmussen*. Han har to døtre: Maren og Anne. De dør begge omtrent samtidig med, at faderen dør i 1678 88 år gammel. I de følgende år betegnes Grydholt som et øde-boel.

I 1680 gifter *Niels Mortensen* sig med Maren Pedersdatter fra Halgård, og de overtager fæstet i Grydholt. De får børnene Niels i 1681, Peder i 1682, Morten i 1683, Peder i 1685, Christen i 1687, Else i 1690, Christen i 1692 og igen en Christen i 1694.

Fra omkring 1697 er *Christen Pedersen* fæster i Grydholt. Hans kone nævnes ikke, men parret får børnene Peder i 1703, Christen i 1705, Christian Peder i 1707, Niels i 1711, Apelone i 1713, Else i 1717, Johanne i 1720 og Sara Magdalene i 1722.

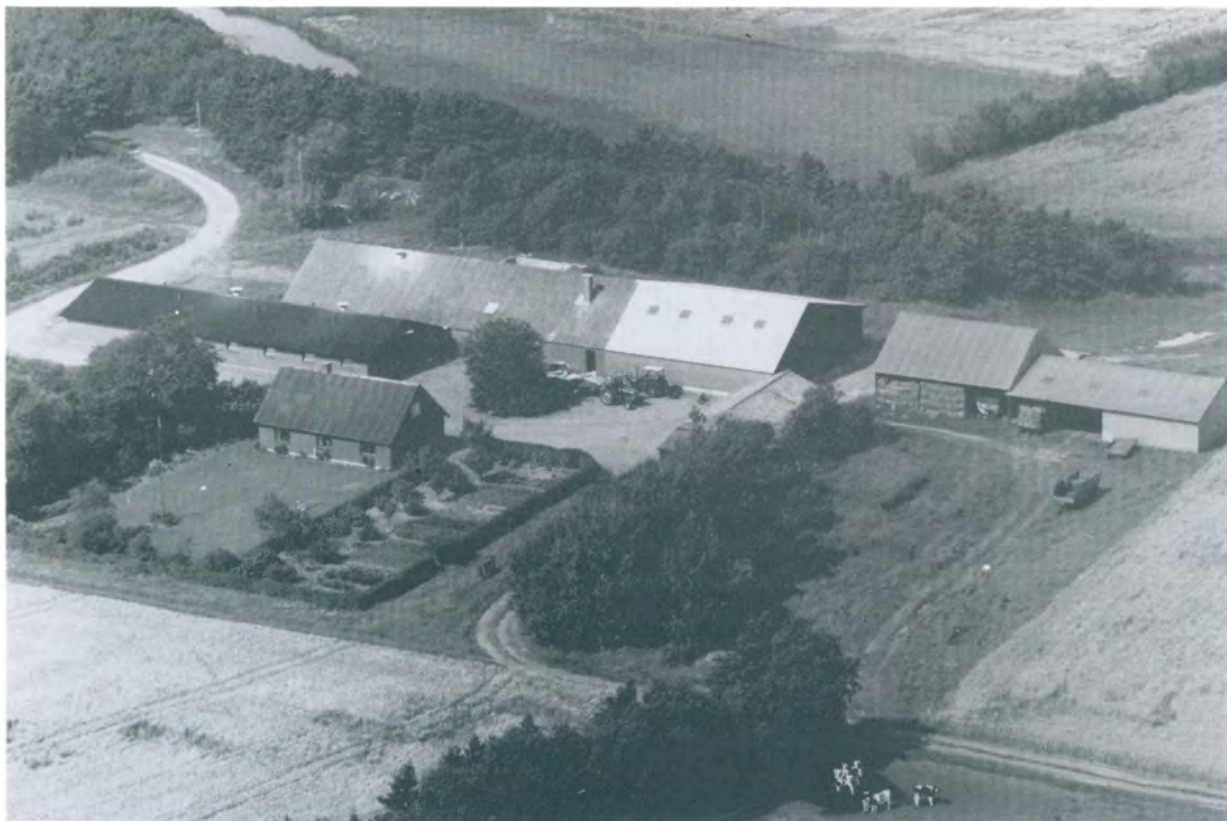
Hvor denne familje bliver af, vides ikke, men

han efterfølges af *Herman Jepsen*, født 1722 i Brejnholt som søn af Jep Hermansen. Han gifter sig med Mette Christensdatter Trabjerg, født o. 1712. Det ses ikke, at de får børn. I 1771 dør Herman Jepsen, og enken gifter sig i 1773 med *Christen Gregersen* fra Mejrurp. Han er født o. 1741, og da Mette Christensdatter dør i 1799, gifter han sig med Anne Andersdatter Skovbæk i Mejrurp, som tjener hos ham. Hun er født i 1755. Heller ikke i dette ægteskab ses det at der har været børn.

Da Christen Gregersen går på aftægt, overtages fæstet af *Christen Christensen*, som i 1804 bliver den første selvejergårdmand i Grydholt. Han er gift med Ingefred Pedersdatter, og parret kommer hertil fra Røjkær i Vind med sønnen Jens, født 1792. I Tvis får de endvidere datteren Maren i 1806. I 1823 dør Christen Christensen, og i 1826 bliver gården skødet til *Mads Nielsen* fra Lille Hessel i Borbjerg. Han har muligvis giftet sig med enken, for i 1829 skødes gården til *Jens Christensen*, som er hendes søn fra ægteskabet med Christen Christensen.

Jens Christensen har tjent udensogns, er gift med Ellen Christensdatter fra Ulfborg, og parret kommer hertil fra Vind sogn med børnene Anne Marie, født 1815 og Christen, født 1820. Jens Christensen og hans kone går på aftægt i Højberghus i 1844.

Gården overtages af sønnen *Christen Jensen*, som samme år gifter sig med Ane Pedersdatter, født 1824 som datter af Peder Nielsen Gedbo. De får børnene Jens i 1845, Peder i 1846, Søren i

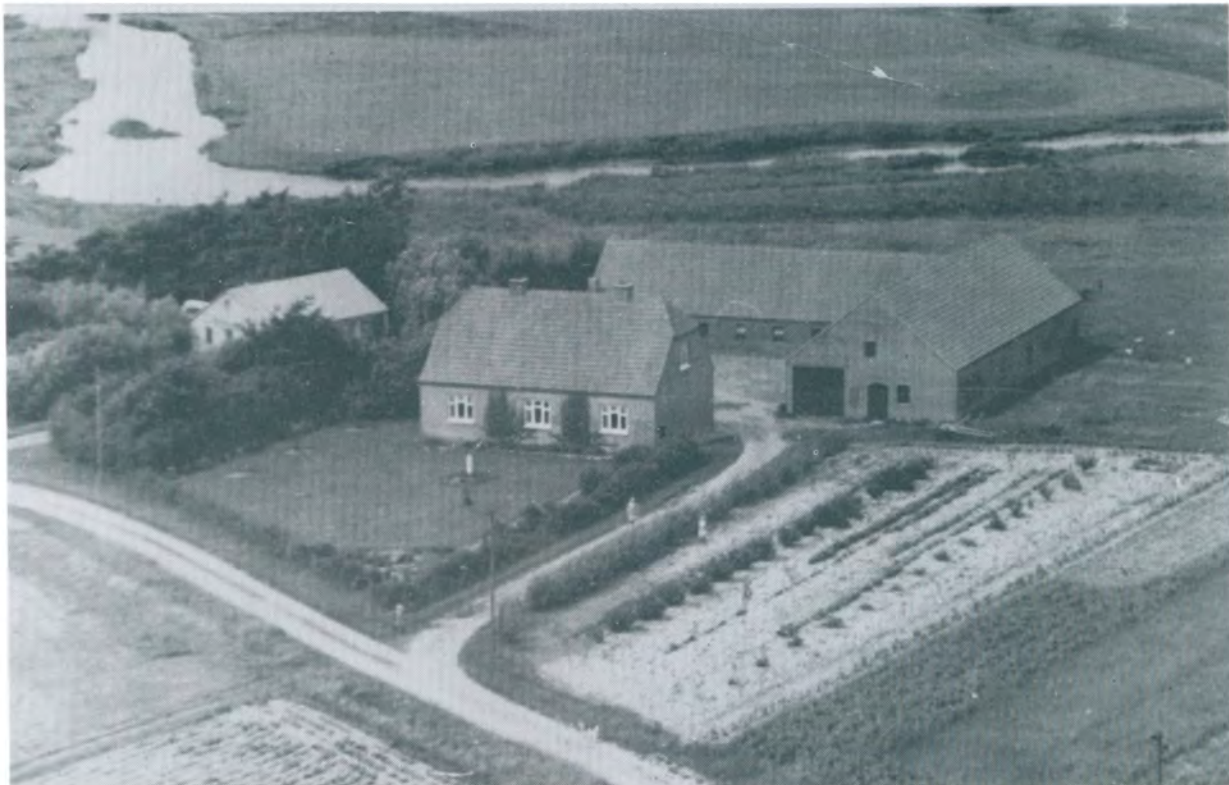
Avlsbygningerne på Gammel Grydholt var nedbrændt, da Henning Jensen købte ejendommen i 1959 og opførte de nye bygninger, som ses på dette billede fra 1981. Også stuehuset, som er bygget i begyndelsen af 1930'erne, har han ombygget og moderniseret.

1847, igen en Søren i 1848, Eline i 1850. Ane Pedersdatter dør i 1851 og Christen Jensen gifter sig med Ane Jensen fra Mejrup, med hvem han får Ane i 1856, Elenius i 1858, Elinor Louise i 1859, Jens i 1864, Laurits i 1867.

Sønnen *Peder Christensen* Grydholt fra første ægteskab, som hidtil har drevet Sønder Grydholthus, overtager Grydholt i 1884 og flytter hertil med kone og børn. Yderligere får de Ane i 1885 og Maren i 1887. Samme år dør moderen kun 35 år. Peder Christensen Grydholt er kreaturhandler og slagter, og det går han mere op i end i landbruget. Gården er en del forsømt, da den i 1891 overtages af købmand *Jeppe Schou* i

Holstebro. Peder Grydholt bebor dog stadig gården, som han generhverver i 1904. I ejendomsprotokollen får Grydholt denne anmærkning: »Alt i en skrækkelig forfalden tilstand«. I folketællingslisterne står der ud for Peder Grydholt's erhverv: »Gårdmand, slagtermester«, mens der ud for de to voksne sønner står: »Slagter, kortspiller«. - Det sidste har måske været nok så indbringende.

I 1916 bliver gården solgt til *Niels Christian Nørgaard*, og herefter følger en række hyppige ejerskift. Fra 1916 til 1931 er der ingen, der bliver på gården mere end tre år. To gange må Niels Christian Nørgaard overtage gården, formentlig for at få dækket sit tilgodehavende, senest i 1931.

Storåen slynger sig tæt ind til Mellem Grydholt, som her er fotograferet omkring 1952, da Harald Sidelmann overtog ejendommen.

I 1932 bliver Gl. Grydholt købt af *Niels Julius Knudsen*, som netop er vendt hjem efter 7 års ophold som farmer i USA. Niels Julius Knudsen er født i 1886 i Mejrup og gift med Hansine Anine Klausen, født 1892 i Nr. Felding. De kommer hertil med børnene Mette, Peder og Bruno, født 1921, 1922 og 1928. Efter ankomsten til Grydholt får de Gerda i 1933.

I 1945 sælger de gården til *Hans Christensen* og flytter til Vinding.

I 1959 bliver Gl. Grydholt købt af *Henning Jensen*, født 1933 som søn af Jens Peder Jensen i Blæsbjerg. Han gifter sig med Erna Søgaard Pedersen, født 1938 i Salling. De får børnene Karin i 1965, Kirsten i 1968 og Jonna i 1972.

Mellem Grydholt

I 1817 lejer *Willum Willumsen* en stump jord på Grydholt mark og opfører her et fæstehus, som han senere køber til ejendom. Willum Willumsen ernærer sig som murer og som daglejer. Omkring 1830 flytter han fra stedet, som overtages af *Svenning Madsen*, som kommer hertil fra Vildbjerg med sin hustru Marianne Christensdatter, som stammer fra Naur, og sønnen Georg, født 1826 i Vildbjerg. Endvidere bor hos dem hans mor Karen Christensdatter og stedfaderen Lars Nielsen, som begge nyder aftægt hos Svenning Madsen.

I 1858 overdrager Svenning Madsen huset til

Ejendommen Knudsensminde omkring 1960. Stuehuset blev i 1967 nedrevet og et nyt opført vest for, dér, hvor der på billedet står en række graner.

sønnen *Georg Svenningsen*, som gifter sig med *Karen Poulsen* fra Vinding. De får børnene *Svenning* i 1855, *Marianne* i 1859 og *Poul* i 1867. I 1890 køber *Peder Pedersen Lindballe* stedet til sin søn *Mourits Pedersen Lindballe*, født 1861 og gift i 1888 med *Karen Christensen*, født 1860 i Vinding. De får børnene *Else Marie* i 1892, *Maren* i 1895, *Petrine* i 1897 og *Peder* i 1901.

I 1921 får sønnen *Peder Lindballe Pedersen* skøde på ejendommen. Han driver den indtil 1931.

Så tilfalder den søsteren *Petrine Kristine Pedersen*, som samme år skøder den til *Viggo Frederiksen*, der i 1936 sælger til *Hans Jensen*, der i 1940 sælger til *Preben Langhorn*, der i 1948 sælger til *Valdemar Nielsen*, der i 1952 sælger til *Harald Sidelmann*.

Harald Sidelmann er født i 1921 i Råsted og gift med *Gudrun Elisabeth Kokholm*, født 1930 i Øster Hjerm. De får børnene *Peter* i 1954, *Hanna Mathilde* i 1956, *Anette Kornelia* i 1962.

Knudsensminde

Thomas Pedersen fra Over Uglkær flytter i 1830 med hustru og børn til Grydholt mark, hvor han opfører et fæstehus. I 1840 dør *Thomas Pedersen*, og enken overdrager stedet til svigersønnen *Knud Christian Laursen* fra Borbjerg, der gifter sig med datteren *Karen Thomasdatter*, født 1814 i Uglkær. De får sønnen *Laurids* i 1842, men flytter i

Der er 80 år mellem disse to billeder af Vester Grydholt. På billedet fra 1906 står Niels Sørensen og hustruen Karen sammen med børnene Anders Kristian, Marentine og Agathe foran gården, som nok kunne trænge til en kærlig hånd.

1844 til Hjørvig på Tvis kloster mark, hvor de bor til 1850. Så flytter de tilbage til huset på Grydholt mark, hvor de yderligere får børnene Thomas Christian i 1850, Marie i 1853 og Christian i 1859.

Sønnen *Thomas Christian Knudsen* overtager ejendommen i 1879. Han gifter sig med Ane Marie Nielsen fra Måbjerg, og de får otte børn: Katrine Marie i 1880, Knudsine Kirstine i 1882, Niels Kristian i 1884, Ciliane i 1885, Mette Marie Katrine i 1887, Peder Kristian i 1890, Marentine Emilie i 1894 og Marianne i 1896. Efter hustruens død i 1897 antager Thomas Knudsen en husbestyrerinde Mette Marie Jensen, født 1865. Med hende får han børnene Jens Valdemar i 1903 og Carlo Emil i 1905.

I 1908 sælger han ejendommen til *Mourits*

Christensen, der sælger den til *Peder Christensen*, der har den indtil 1912. Så flytter *Niels Christian Nielsen* ind i huset. Han kaldes Christian Mikkelsen, for han er født i 1875 som søn af Niels Mikkelsen i Aalykke. Niels Christian Nielsen er enke-mand efter Marie Petrine Andersen, med hvem han har børnene Magda, født 1900 og Aksel født 1903. Han flytter hertil fra Aulum og gifter sig i 1912 med Ane Johanne Jensine Christensen, født 1887 i Borbjerg. De får børnene Magnus i 1913, Helga i 1914, Jenny Kathrine i 1915, Niels Juhl i 1916, Jens i 1919, Volmer i 1920, Agnete i 1922, Mary i 1926, Signe i 1928.

I 1949 overtages ejendommen af sønnen *Niels Juhl Nielsen*, der driver den indtil 1955. Så sælger han den til *Aksel Damgaard*, der videresælger den

Vester Grydholt brændte i begyndelsen af 1930'erne, og nye bygninger blev opført på stedet. Af dem eksisterer kun stuehuset, som i dag er ombygget og moderniseret. Avlsbygningerne er nyopførte i Ernst Brødbæks tid.

til *Svend Aage Christensen*, født 1925 som søn af Morten Christensen i Fyrly. Han er gift med Dagny Grønne Jensen, født 1927 i Nr. Felding. Parret får børnene Hans i 1954, Lene i 1959, Tommy i 1964 og Eva i 1968.

I 1958 sælger de ejendommen til *Verner Nissen Aalbæk*, født 1935 som søn af Nis Peter Nissen Aalbæk og gift med Gerda Marie Risom, født 1938 i Hodsager. De får børnene Bente i 1959, Elna i 1961, Villy i 1964, Arne i 1965 og Knud i 1976.

Vester Grydholt

Da *Christen Gregersen* går på aftægt i 1803, bygger

han sig et hus vest for Grydholt helt op til skellet til Tvis kloster jorder. Her dør han i 1820, 90 år gammel, og enken Anne Andersdatter gifter sig med *Niels Sørensen*, født o. 1774. Hun dør i 1841. Niels Sørensens død er ikke fundet.

I 1843 bliver stedet solgt til *Mads Eriksen*, født o. 1808 i Borbjerg og gift med Ane Sørensdatter, født o. 1815 i Borbjerg. De flytter hertil med sønnen Erik Christian og får yderligere Søren i 1842, Herman i 1845, Bent Marinus i 1847, Niels i 1849, Edel Kirstine i 1850, Ane Marie i 1853, Knud Christian i 1855, Karen Marie i 1858 og Jens Martinus i 1860.

Sønnen *Bent Marinus Madsen* overtager ejendommen i begyndelsen af 1870'erne. Han er gift med Christine Lauridsdatter, og de får børnene

Mads Christian i 1873 og Laurids i 1875. I 1877 sælger han ejendommen, der nu kaldes Vester Grydholt, til *Niels Sørensen*, født 1852 i Hjerm og gift med Karen Jensen, født 1846 i Borbjerg. De kommer hertil med sønnen Søren Christian og får i Tvis yderligere 9 børn: Jens Bisgaard i 1877, Jens Kristian i 1879, Marinus i 1882, Marie Charlotte Amalie i 1884, Marentine Kirstine i 1885, Ane Nielsine i 1887, Anders Kristian i 1890, Agathe Kamilla i 1894.

I 1911 bliver ejendommen solgt til *Thomas Jensen*, der året efter mageskifter med *Anton Andersen*. Han tilkøber den jord på Tvis kloster mark, hvor Bakhus ligger, lægger jorden til sin egen og nedbryder Bakhus. I 1916 sælger han ejendommen, og herefter følger en række hyppige ejerskift: *Marius Pedersen*, *Jul. Nordestgaard*, *Chr. Jensen*, *Th. Lambertsen*, *Chr. Jessen*.

Jes Christian Jessen, der køber gården i 1923, er født i 1897 i Sem sogn i Sønderjylland og gift med Margrethe Kaltoft Bonde, født 1897 i Gram sogn. De får børnene Else i 1925, Lili i 1928, Sigrid i 1931 og Mogens i 1933. I 1961 dør Christian Jessen, og enken sælger gården til *Ernst Brødbæk*, født 1938 i Mejrup, som gifter sig med Gunhild Madsen, født 1942 i Hodsager. De får børnene Aase i 1962, Kjeld i 1964, Kim i 1967 og Kent i 1970.

Bjerrehus

I 1872 gifter *Peder Christensen* sig og bosætter sig som boelsmand i Sønder Grydholt. Han er født 1846 som søn af Christen Jensen i Grydholt og han gifter sig med Christiane Knudsen, født 1851 i Mejrup. De får børnene Ane i 1874, Jens i 1875, Karen Andrea i 1877, Jensine Christine i 1880 og Christen i 1883.

I 1884 overtager Peder Christensen Grydholt sin fars ejendom Grydholt, og i 1888 flytter *Søren*

Lund Jensen fra Hingebjerg til Sønder Grydholt. Han driver stedet til sin død i 1891, hvorefter Bjerrehus overtages af *Søren Møller Jensen*, der sælger Mølvad for at flytte til Bjerrehus. Han er ugift og lever med sin søster Henriette Jensen som husbestyrerinde. I 1903 flytter de tilbage til Mølvad. Bjerrehus bliver derefter først lejet og senere købt af *Christian Christensen*, født 1872 og gift med Else Marie Bertelsen, født 1870. De flytter hertil med børnene Mourits, Kristian, Maren, Marie og Elna og får i Bjerrehus, som ejendommen nu kaldes, desuden Jens Peder i 1904 og Søren i 1908. I 1906 bliver Christen Christensen bestyrer af ejendommen Vester Brejnholt.

I 1910 mageskifter Christian Christensen ejendommen til *Peder Christian Pedersen*, og herefter følger en række hyppige ejerskift: *Carl Ingemann Christensen*, *Peder Christensen*, *Karen Andrea Christensen*, *Marius Pedersen*, *Christian Hinnerskov*, *Christian Nørgaard*. Han her formentlig udlejet huset, for i 1914 bor en *Peder Nielsen* i Bjerrehus og i 1915 igen *Peder Christensen*.

I 1918 bliver Bjerrehus købt af *Thomas Bro Nielsen*, født 1888 i Nr. Felding som søn af Johannes Nielsen i Smedely på Blæsbjerg mark. Han er gift med Kirsten Eriksen, født 1885 som datter af Rasmus Eriksen i Damtoft. De flytter hertil med børnene Johanne, født 1910, Niels Peter i 1911, Astrid i 1913 og Aksel i 1915. I Bjerrehus får de yderligere Karl Rasmus Ægidius i 1918 og Karla Erikka i 1924.

I 1930 sælger han Bjerrehus til svogeren *Kristian Eriksen*, født 1895 som søn af Rasmus Eriksen i Damtoft. Kristian Eriksen er gift med Helvig Jørgensen fra Højslev. Der er ingen børn i ægteskabet, men hun har datteren Esther, født 1921.

I 1944 bliver Bjerrehus købt af slagtermester *Peder Østerby* i Skolegade i Holstebro, der driver den ved skiftende bestyrere. I 1951 sælger han til *Martin Mortensen*, der videresælger den til *Vølmer With Hansen*. I 1961 sælger han Bjerrehus til *Aage*

Iversen, født 1909 i Skanderborg Stilling sogn og gift med Edle Margrethe Adelstorp, født 1914 i Øster Vraa. Parret har børnene Bente født 1939, Søren i 1942 og Bodil i 1948. Aage Iversen driver ejendommen videre og anlægger i 1980'erne grantræskultur på en del af ejendommens jorder.

Højberghus

På Grydholts jorder øst for gården helt op mod skellet til Brejnholts jorder opstår der omkring 1815 et fæstehus, som eksisterer indtil kort før Første verdenskrig. Det er tømrer *Henrik Nielsen*, der i 1815 kommer her til sognet og slår sig ned på dette sted. Han er født omkring 1777 uden-sogns og gifter sig med Else Catrine Christens-datter, der er født o. 1792 uden-sogns. Med sig har de to børn, og efter ankomsten til Tvis får de desuden Niels Christian i 1816, Jens Christian i 1819, Inger Marie i 1823, Ane Kirstine i 1826. I 1832 dør moderen Else Catrine i barsels seng kun 40 år gammel, og Henrik Nielsen bor derefter som enkemand i Højberghus med Ane Margrethe Madsdatter som husholderske.

Da *Jens Christensen* i Grydholt og hans kone går på aftægt i 1844, flytter de ind i Højberghus. Jens Christensens kone Ellen Christensdatter dør i 1856, og i 1857 gifter han sig i en alder af 65 år med den 33-årige Dorthe Cathrine Eskildsdatter fra Mejrup, som har sønnen Andreas Jacobsen, 3 år. I 1877 dør Jens Christensen, og herefter bor hans sønnesøn *Søren Christian Christensen* - Søren Grydholt - en kort tid i huset. Han er født i 1848 i Grydholt som søn af Christen Jensen. Han gifter sig med Marianne Pedersen, født 1849 i Naur, og får i 1878 datteren Ane Marie. Herefter flytter de til Kragdalhus på Tvis kloster mark.

Herefter bor enken *Johanne Madsen* i Højberghus. Hun er født 1820 i Lemvig. Hun er flyttet hertil med sine to voksne børn Peter, født 1857, og Oline, født 1856. Begge er født i Ramme sogn.

I begyndelsen af 1880'erne flytter *Ole Kristian Noe* ind i Højberghus. Han er født i 1829 i Ulf-borg og gift med Ane Johanne Nielsen, født 1827 i Flynder. De har sønnen Jeppe, født 1871 i Flynder.

Den sidste beboer i Højberghus er *Niels Furbo*, som hedder Niels Kristian Magnus Jensen. Han er født i 1880 i Bjørnsholm sogn og gifter sig i 1903 med Jensine Christine Christensen født 1880 som datter af Peder Christensen Grydholt. I 1907 bygger Niels Furbo, som er tømrer, et hus i Hovedgaden 12 i Tvis og fraflytter Højberghus, som derefter nedrives.

Fæstehuse

Tvis nordre kommuneplantage er anlagt i 1933 på en del af den næsten sammenhængende hede, som endnu i 1930'erne strakte sig nord for Tvis Å. Kommunen køber 144 tønder land af Vester Brejnholt og Grydholt. Ikke for at skabe grønne områder, men for at hjælpe gårdene på fode igen efter de mange konkurser og ejerskift, som siden 1900-tallets begyndelse rammer de store gårde på Langeland, og som er nær ved at lægge dem øde. Det beløb de to gårdejere får for jorden dækker lige netop den næste terminsydelse på gårdene, har Holger Jensen i Vester Brejnholt fortalt.

På denne hede opstår allerede i midten af forrige århundrede nogle små fæstehuse, flest på den del, der hører under Grydholt. I et af husene bor *Peder Carlsen* fra Aulum, gift med Ane Johanne Pedersdatter fra Nørre Felding. I et andet bor *Christen Sørensen*, født 1817 som søn af Søren Mogens i Munkedal. Han er gift med Ane Catrine Jørgensen fra Sevel. De får børnene Ane Kirstine i 1853, Ane i 1856, og Søren i 1859. Hos dem bor endvidere Christen Sørensens far Søren Mogens på aftægt.

Senere - det vil sige i 1880'erne - bor *Niels Mikelsen* i et af husene. Han køber i 1899 Aalykke. I

et andet bor *Jens Jensen*, gift med Thilda Olivia Nielsen. De får datteren Metteline Kirstine i 1884. I et tredje hus bor *Kresten Jensen* fra Vind, der er gift med Ane Jensen fra Mejrup.

I 1893 bliver et af fæstehusene solgt til *Jens Christian Sørensen*, født 1858 i Sahl og gift med Marianne Jensen, født 1859 i Vemb. De flytter hertil fra Struer med datteren Johanne Marie, født 1890, og får yderligere Karen Marie i 1893, Severine Margrethe i 1896, Søren i 1898 og Niels i 1899. Denne lille ejendom brænder i begyndelsen af århundredet og jorden bliver derpå solgt tilbage til Grydholt.

I begyndelsen af dette århundrede bor *Jens Sørensen Holm* i et af husene. Han er født 1836 i Mejrup og enkemand efter Ane Birgitte Bertelsdatter Kamp, født 1842 i Gørding. De har tidligere boet i Løjhøj, flyttede derpå til Borbjerg og i 1886 tilbage til Tvis. I et andet af fæstehusene bor *Abraham Pedersen*, en ugift skomager, født 1827 i Sverige. Han har tjent på Lauralyst og hos Bluhme i Skovbolig, har boet i Skautrup skole, hvor han gik til hånd. Senere bor han i Spangsmosehus og bliver optaget på asylet Frydenlund i Tvislund, hvor han dør i 1916.

Sivert Jensen, kaldet Lang Sivert eller Sivert Post, bor også i et hus på Grydholt hede i begyndelsen af århundredet. I 1912 anmoder han kommunen om 100 kroner til istandsættelse af huset, men kommunen finder boligen så ringe, at man i stedet vedtager at leje en lejlighed til ham i Tvis by.

Brejnholt

Forstavelsen er 'brejne' og efterstavelsen står for 'skov'. Gården nævnes i 1547, og dens fæster er *Per Andersen*.

I 1636 nævnes en *Peder Christensen* i Brejnholt, og i 1666 hedder fæsteren *Frans Knudsen*. Også en *Christen Olufsen* har til huse i Brejnholt, hvor han dør i 1678 65 år gammel. Hans kone hedder

Karen Nielsdatter. Hun dør 80 år gammel i 1700.

Den næste fæster er *Bøje Jensen*. Han er født o. 1640 og dør i 1700 60 år gammel. Han var vist nok gift med Anne Jensdatter, som dør i 1710 66 år gammel. De får børnene Jens i 1677, Anne i 1681 og Karen Bojesdatter i 1686.

Det er sønnen *Jens Bøjesen*, der overtager fæstet. Hans kones navn nævnes ikke, og de har tilsyneladende ingen børn, men som faddere ved barnedåb hos andre familier nævnes ofte »Jens Brejnholt og hans hustru og søster«.

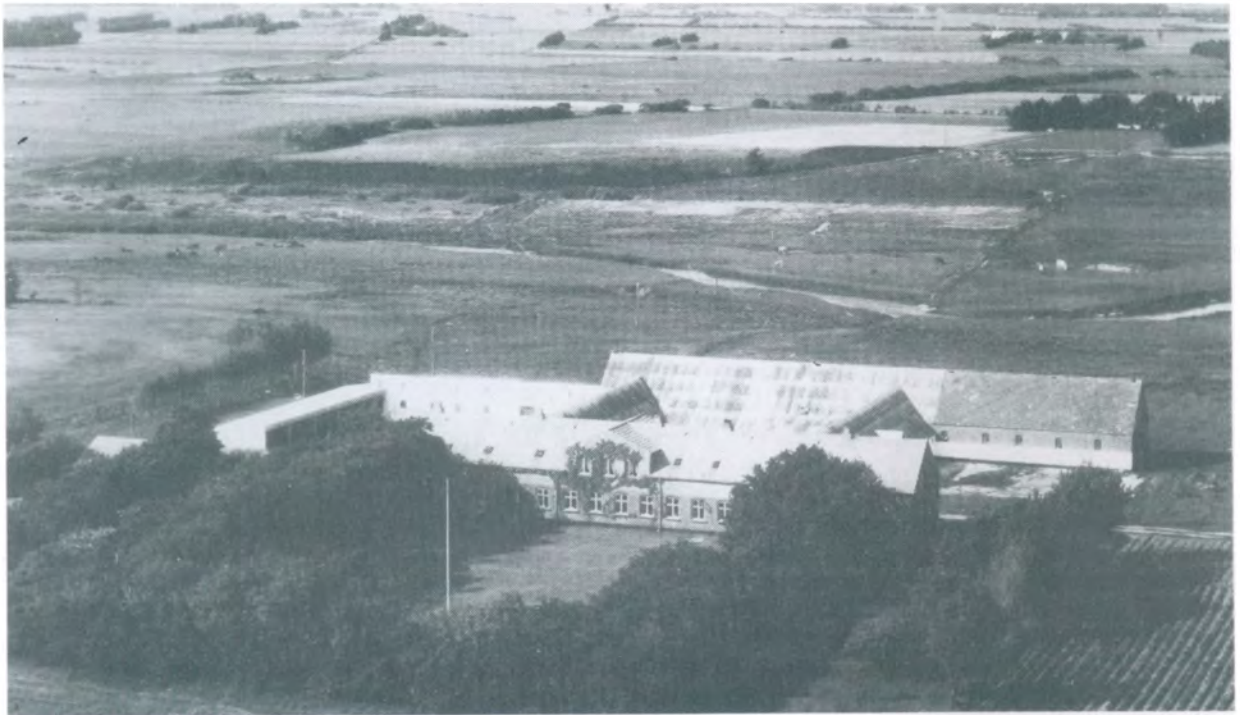
Efter Jens Bøjesens død i 1721 kommer der en fæster udefra. Det er *Jep Hermansen*, der vist nok stammer fra Råsted, og som i 1722 i Tvis kirke bliver gift med Dorete Albertsdatter. De får børnene Herman i 1722, Kirsten i 1724 samt muligvis Jeppe og Anders Jepsen.

Omkring 1730 opgiver Jep Hermansen fæstet på Brejnholt og flytter til Smedehuset på Tvis kloster mark. Ny fæster i Brejnholt er *Søren Christensen*, som i 1730 gifter sig med Mette Madsdatter, født 1709 som datter af Mads Andersen i Gertrudbæk. Søren Christensen er født uden-sogns o. 1699, muligvis en søn af Christen Larsen, der i 1720 fæster Uhlund.

Søren Christensen og Mette Madsdatter får en datter Maren i 1731, Anna i 1733, Michael i 1734, Dietrich i 1738, Mads i 1741, Dorte i 1743, Christen i 1750, Anne Cathrine i 1752.

I 1756 flytter Søren Christensen til Tvislund, mens fæstet i Brejnholt overtages af svigersønnen *Niels Christensen*, født o. 1736 som søn af Christen Pedersen i Nybo, og gift med Anne Sørensdatter. De får børnene Mette i 1756, Kirsten i 1760. Derefter flytter de til Tvislund Søndergård.

Anders Pedersen fra Tvislund flytter så til Brejnholt med sin familie. Hans kone Anne Pedersdatter dør i 1778, og i 1783 gifter Anders Pedersen Brejnholt sig med Kirsten Nielsdatter, født 1760 som datter af den tidligere fæster i Brejnholt Niels Christensen. De får børnene Anne i 1784,

Øster Brejnholt er her fotograferet fra syd omkring 1961. Den gamle Brejnholtgård, som nedbrændte omkring århundredskiftet, lå lidt nærmere Storåen på marken nordvest for gården.

Niels i 1794, Christiane i 1797, Jens i 1801, Mads i 1805.

Anders Pedersen Brejnholt dør i 1809. De sidste år af sit liv var han blind, fremgår det af kirkebogen. I alt var han gift i 57 år i to ægteskaber. Kirsten Nielsdatter dør i 1826 66 år.

Anders Brejnholt er den første ejer af Brejnholt, idet han køber gården i 1804 for 950 rigsdaler og 225 for tienden.

Det er sønnen *Jens Andersen* fra Anders Brejnholts andet ægteskab, der overtager gården. Han gifter sig med Marianne Andersdatter, født o. 1798 i Naur. De får børnene Anders i 1828, Kirsten Marie i 1831, Marie Catrine i 1833.

Sønnen *Anders Jensen* driver gården for forældrene på deres ældre dage, men først i 1864 får

han skøde på den. I 1865 gifter han sig med Johanne Pedersdatter, født 1835 i Borbjerg. De får børnene Jens i 1867, Peder i 1869, Niels Christian i 1871, Peder Christian i 1873, Marinus i 1877, Søren i 1880 og Inger Marie i 1883.

Kort før århundredskiftet brænder Brejnholt, og faderen deler herefter de 450 tønder land. Nær ved den nedbrændte gård opføres en ny gård, som får navnet Øster Brejnholt, og den skøder han til sønnen Niels Christian Andersen. Vestfor opføres en ny Brejnholt-gård, som kaldes Vester Brejnholt på den jord, som Anders Brejnholt skøder til sønnen Marinus Andersen, der efter kort tid sælger den til broderen Peder Christian Andersen. I 1905 antager Anders Jensen navnet Brejnholt for sig og sine efterkommere.

Øster Brejnholt

Gården omfatter 212 tønder land, da den genopføres omkring århundredskiftet lidt sydøst for den nedbrændte Brejnholt gård, og efter at Vester Brejnholt er udskilt som selvstændig ejendom. Sønnen *Niels Christian Andersen*, der får Øster Brejnholt, gifter sig med *Katrine Iversen*, født 1878 som datter af *Niels Iversen* i Smedegård. De får børnene *Johanne* i 1900, *Niels Aage* i 1902 og *Mette* i 1905.

I 1905 sælger *Niels Christian Andersen* Øster Brejnholt til *Jacob Pedersen Kløgborg*, født 1879 og gift med *Karen Marie Kristensen*, født 1884. De får sønnen *Peder* i 1907, men sælger gården i 1908. Øster Brejnholt får i de følgende halvtreds år en omtumlet tilværelse med utallige ejerskift, fogedudlægninger og tvangsauktioner, så det knap er til at hitte rede i:

Marinus Pedersen Klogborg får skøde på den i 1908. I 1909 tilhører den *Jeppe Nielsen Bisgaard*. I 1915 ejes den af *Frederik Frederiksen Gasseholm*, som i 1922 mageskifter den til *Knud Kristian Knudsen* i Østerlund. *Jeppe Jepsen* får fogedudlægsskøde på den i 1927. Han sælger den i 1929 til *Jens Østergaard Nielsen*, der samme år videregælder den til *Christian Ingerslev Nielsen*. I 1932 går den på tvangsauktion, og i 1937 får *Jørgen Marinus Jørgensen* fogedudlægsskøde på den. I 1941 står en fru *B. W. Ørndrup* som ejer, men både i 1941 og 1942 afholdes der tvangsauktion på gården. I 1945 får *B. Kvetny* fogedudlægsskøde på den. *Ejner Flensted Nielsen* ejer den i 1947. I 1949 bliver den solgt til *Jens Abildgaard* og *Kr. Fauruskov-Larsen*, der samme år videresælger den til *Niels Andersen*. I 1954 ejes den af *Christian Pedersen*, der samme år sælger den til *Niels Larsen*, der er ejer af Otterup geværfabrik på Fyn og som driver gården ved en datter og svigersøn.

Med *Søren Eriksen* får Øster Brejnholt i 1960 en ejer, som bringer skik på forholdene. Han er født i 1935 som søn af *Jens Eriksen* i Nørreremark. Han

er gift med *Anne Hilda Nørgaard Jensen*, født 1929 som datter af *Jens Nørgaard Jensen* i Haurids.

Vester Brejnholt

Det er 224 tønder land, som *Anders Jensen Brejnholt* efter branden udskiller til sønnen *Marinus Andersen*, der opfører Vester Brejnholt omkring år 1900. Han bor her kun kort tid og sælger gården til broderen *Peder Christian Andersen Brejnholt*, som gifter sig med *Else Gravggaard Pedersen*. De får datteren *Johanne Andersine* i 1904.

I 1906 mageskifter han Vester Brejnholt til *Christian Fog*, der sælger den til *Peder Marinus Nielsen*. Han driver ejendommen ved bestyrer *Christen Christensen*, gift med *Else Marie Bertelsen*. De flytter hertil fra Bjerrehus. I 1916 bliver Vester Brejnholt solgt til *Jens Christian Jensen* fra Nr. Felding.

Ejendommen er temmelig forsømt, da *Holger Jensen* i 1929 overtager Vester Brejnholt. Han er født 1903 i Hygum og gifter sig med *Bodil Katrine Graversen*, født 1907 i Nørlem sogn. De får sønnen *Kristian* i 1934. *Holger Jensen* er en dygtig landmand. Han opdyrker en del hede og bringer gården på fode igen. Kommunen træder hjælpende til ved at købe og beplante den del af gårdens jorder, der ligger ned mod Tvis Å. Det er i dag en del af Tvis nordre kommuneplantage.

Efter 20 år i Tvis sælger *Holger Jensen* i 1949 gården og flytter til sin fødeegn. Så følger en række hyppige ejerskift, indtil *Alfred Steffensen* i 1951 køber gården. Han er født i Thy i 1900 og gift med *Jenny Kristine Hermannsen*, født 1899 i Helligsø. De har børnene *Eigil*, *Jens Christian*, *Gerhardt*, *Meta*, *Hans Jørgen* og *Børge*. *Alfred Steffensen* dør i 1959, og sønnen *Gerhardt Steffensen*, overtager Vester Brejnholt. Han er født i 1930 i Vestervig og er gift med *Meta Kirstine Hansen*, født 1931 i Frølund. De får børnene *Lisbet* i 1959,

Vester Brejnholt er opført omkring århundredskiftet på den vestlige del af den gamle Brejnholtgårds jorder. Vejen fører direkte ned til Lindholtvej og fortsætter over den i Brejnholtvej. Billedet er fra slutningen af 1950'erne.

Birthe i 1961 og Kurt i 1962. I 1961 sælger Gerhard Steffensen Vester Brejnholt til en sagfører i Århus, *Orla Lokdam*, som i en halv snes år driver ejendommen ved bestyrer, men fra omkring 1971 er den ubeboet.

I 1981 køber *Jørgen Poulsaard Jørgensen* Vester Brejnholt og får igen skik på gården. Han er født i 1933 i Madum og gift med Aase Christensen, født 1936 i Idom. De har børnene Linda, født 1955, Martin, født 1957, Ole i 1961, Arne i 1965, Kirsten i 1969 og Johanne Margrethe i 1978.

Brejnholt skole

Brejnholt skole lå på hjørnet af Brejnholtvej og Lindholtvej. I sognerådsmødet den 22. juni 1887

beslutter man at købe $\frac{1}{2}$ tønde land af Anders Brejnholt til opførelse af en biskole til børnene i sognets nordlige del. Jorden koster 50 kroner og murerarbejdet løber op i 140 kroner. I starten er her kun en skolestue, idet skolen er en biskole under sognets hovedskole, som er flyttet fra Amalielyst op midt i sognet til Tvislund.

Det er lærer *Kjerulf Henriksen*, der besøger undervisningen her 2 dage om ugen. I 1895 bliver han på grund af sygdom fritaget for at undervise i biskolen, og undervisningen i Brejnholt biskole besørges i den følgende tid af forskellige lærere i ganske korte perioder ad gangen: lærer *Knudsen* i 1896, *Søren Christian Sørensen* i 1897, *Adolf Larsen* i 1898. Med lærer *Niels Peder Larsen*, senere Larsen Straasø, som er lærer her fra 1898 til 1906 opnår

Til Tvis sogneråd:

1. I dette nys begyndte år ærbødigst jeg mig melder med samme bøn som fra i fjor, mit fremtidshjem det gælder.
2. Min bøn ærbødigst jeg frembær' lad den få foretræde, ej noget stort jeg ønsker her, opfyld det da med glæde.
3. Tre-fire fag, ja det er alt, hvad her jeg vil forlange, det får kommunen nok betalt; der bygges mange gange
4. til andre skoler meget tit, — dog ingen jeg misunder — men mon ej her må bygges lidt, derpå jeg ofte grunder.
5. Jeg står så gerne blandt de små, det er for mig en lykke; oh, tving mig ikke til at gå, ej sandt, I vil nok bygge?
6. Thi bo her uden lejlighed i længden svært vil blive, som I og sikkert alle ser: Et hjem I da mig give.
7. I er jo alle ægtemænd og elsker hjemmets hygge, oh, giv da hvad I kan — afvend fra mig ej denne lykke!
8. I ved jo og, at valgt jeg har en livsledsagerinde, som ønsker gerne, det er klart, et fremtidshjem at finde.
9. Så lad mig ikke denne gang igen forgæves bede, da vil det blive dobbelt trang at bo på Brejnholt hede.
10. Oh, stå min lykke ej i vej, i Eders hånd den ligger, så sig nu ej fremdeles nej, men godt bud snart mig skikker.
11. Lad disse dybe klagesuk fra heden snart forstumme! Ja, Eders runde hånd opluk og sig: »Nu skal det komme«!
12. Oh, lad mig få det gode svar: »Nu er det straks på pladsen«! Min hjertens tak da straks I har. Ærbødigst: N. P. Larsen.

Tvis sogneråd fik mange bønsskrifter, men intet så elegant formuleret som dette digt, hvori lærer Niels Larsen Straasø i januar 1902 anmoder om at få bygget en lærerbolig ved Brejnholt skole. Det kunne sognerådet ikke stå for. Anmodningen blev imødekommet.

Brejnholt skole at blive en selvstændig skole med lærerbolig, men uden degnelod. Da lærer Larsen flytter i 1906, følger igen en række hyppige lærerskift: *Antonius Hyllegaard Nielsen, Niels Nielsen, Niels Peder Nielsen, Marie Lindholt, Niels E. Nielsen.* Lærer *Lars Jensen*, der er her fra 1908 til 1914, gifter sig i 1909 med Johanne Mølvad Nielsen, født 1890 som datter af Niels Mikkelsen i Aalykke. De får børnene Niels Peder i 1910 og Marie Elisabeth i 1912. I 1914 går lærer Lars Jensen af og flytter til Tvis by. Det sidste halve år inden skolen nedlægges er *Hans Sørensen* lærer i Brejnholt skole, som i 1914 bliver solgt til nedrivning for 500 kroner. Det meste af tømmeret - også dø-

re og vinduer - bliver anvendt ved opførelsen af stuehuset i Sønder Haurids i 1916.

Søren Saxens hus

Inde i Tvis nordre kommuneplantage findes resterne af Søren Saxens hus, det sidste af de gamle fæstehuse i Tvis. Jorden, det ligger på, lå oprindeligt hen som mose og hede og hørte under Vester Brejnholt, hvorfor huset oprindeligt hed Brejnholthus.

Her bor i 1860'erne en fæstehusmand *Mads Thomsen* fra Mejrup, som er gift med Johanne Benjaminsen fra Nees sogn. De får datteren Ane

I 1905 sendte Larsen Straasø dette nytårskort med billede af sig selv og hustruen Kirsten ved gymnastikredskaberne foran Brejnholt skole. Gården i baggrunden til højre er Vester Brejnholt, men hvem den unge mand i toppen af klatrestativet er, vides ikke.

Kirstine i 1868. Parret bor her endnu i 1873, men forsvinder herefter ud af billedet.

I 1898 lejer *Jens Pedersen* dette fæstehus på Brejnholt mark og flytter hertil med sin familie fra Dalhus på Tvis kloster mark. I 1914 bliver huset lejet af *Søren Saxen*, som egentlig hed *Søren Jensen*. Han bor her til omkring 1934, flytter derpå til Tvis by, hvorefter huset nedrives.

Lindholt

I 1547 hedder fæsteren i Lindholt *Mats Jenssen*, og godt 100 år efter i 1664 er der to beboere i Lindholt: *Christen Jensen* og *Christen Sørensen*,

men nu bliver det svært: Ifølge kirkebogen dør *Christen Jensen* i 1681, 85 år. Men i 1689 noterer præsten i kirkebogen, at han har begravet *Christen Jensen* i Lindholt, 90 år. Samme mand kan ikke så godt være død to gange i træk med 8 års mellemrum, så sidstnævnte må formentlig være *Christen Sørensen*. Han var nemlig gift med *Else Simonsdatter*, som året efter i 1690 gifter sig med - hold nu fast! - *Christen Jensen*. En ny *Christen Jensen* må det være. *Else Simonsdatter* dør i 1705 82 år gammel, og *Christen Jensen* gifter sig så med *Maren Mortensdatter*, hvorefter de forsvinder ud af billedet.

På samme tid optræder en *Peder Christensen* i

Lindholt. Han er født o. 1662 og dør i 1694 32 år gammel; formentlig en ugift søn af en af Christen Lindholterne. Af andre dødsfald i Lindholt oplyser kirkebogen, at i 1702 begravedes Maren Villumsdatter i Lindholt 80 år gammel, og i 1704 Mette Pedersdatter i Lindholt 85 år gammel. Hvem de er gift med, er ikke til at hitte ud af.

Jens Christensen Lindholt er muligvis ældste søn af Christen Jensen. Han er født o. 1651 og gifter sig i 1682 med Cidse Iversdatter fra Sognstrup i Felding. De får i 1683 datteren Maren. I 1687 dør Jens Christensen 36 år gammel, og Cidse Iversdatter gifter sig med Lars Lindholt. Så dør Cidse Iversdatter i 1712, og Lars Lindholt gifter sig med Margrethe Pedersdatter, med hvem han i 1714 får sønnen Niels Larsen.

Denne søn *Niels Larsen* gifter sig i 1750 med Karen Hansdatter, enke efter Niels Knudsen fra Soels. Tilsyneladende er der ikke børn i dette ægteskab. Karen Hansdatter dør som almisselem i Skautrup i 1766 68 år gammel, men hun er ikke enke. Niels Larsen, der dør i 1771, 57 år gammel, har åbenbart måttet forlade Lindholt, hvis fæster i 1764 hedder *Jeppe Jensen*.

I 1771 overtager *Knud Pedersen* fæstet på Lindholt. Han er født o. 1744 som søn af Peder Knudsen i Hingebjerg, og han gifter sig med Kirsten Madsdatter, som vist nok stammer fra Hodsager. De får børnene Peder i 1772, som dør få dage gammel, Mads i 1773, Peder i 1775, Anne i 1779, Kirstina i 1785.

Knud Pedersen køber Lindholt til ejendom i 1804 for 1200 rigsdaler. Dens hartkorn er på 7-6-0-1, en af de store og dyre gårde.

I 1808 bliver den yngste datter Kirstina Knudsdatter gift med *Niels Andersen* Holmgaard, født o. 1775, og de overtager gården, mens forældrene går på aftægt. Parret får børnene Knud i 1810, Anders i 1811, Peder i 1813, Kirsten Marie i 1815, Jens Christian i 1817, Marianne i 1820, Mads i 1822, Anne Marie i 1825, Phanuel i 1829.

I 1833 dør Niels Andersen, og sønnen *Anders*

Nielsen bestyrer derefter gården for moderen til hendes død, hvorefter han overtager den. I 1842 gifter han sig med Anne Marie Pedersdatter, født 1810 som datter af Peder Nielsen i Store Gedbo. De får børnene Niels Peder i 1844, Phanuel i 1846, Jens i 1848, Kirstine i 1850 og Carl Andreas i 1852.

I 1862 dør Anders Nielsen, og i 1876 deler enken gårdens jorder, således at sønnen Jens Andersen overtager gården, som nu kaldes Gl. Lindholt, mens sønnen Niels Peder Andersen får parcellen østfor, som bliver til Ny Lindholt.

Gl. Lindholt

Efter udstykningen kaldes ejendommen for Gl. Lindholt, og her bliver enken Anne Marie Pedersen boende til sin død i 1891. Sønnen *Jens Andersen* gifter sig med Kristine Jensen, født 1860 i Helligsø. De får børnene Anne Marie i 1885, Anders Christian i 1888.

I 1925 sælger Jens Andersen til *Anders Nielsen*, som året efter går fallit, hvorefter den overtages af *Niels Jensen*, der skøder den til *Johan Larsen*, der igen skøder den til *Chr. Bech Grundvad*. Alt sammen inden for samme år: 1926.

I 1932 er det galt igen. Gården går på tvangsauktion og købes af *Anton Bech, Ingvar Nielsen* og *Poul Chr. Poulsen*. De sælger den i 1940 til *Viggo Nielsen*, som i 1946 sælger den til *Nis Peter Nissen Aalbæk*.

Nis Peter Nissen Aalbæk er født i 1901 i Tyregod og gift med Gerda Amalie Helms, født 1902 i Gludsted. De flytter hertil fra Tyregod med børnene Eva, Martin, Verner, Erik, Bodil og Kurt Frede.

I 1962 flytter familien til Vidtskue på Halgård mark og sælger Gl. Lindholt til *Henry Nørtoft Thomsen*, født 1912, og gift med Betty Sofie Bakkesgaard Hagelskær, født 1915 i Ikast. De kommer hertil fra Ikast med børnerne Jens Christian, Carlo, Poul Erik og Lisbeth.

I 1972 skøder Henry Nørtoft Thomsen halvparten i gården til sønnen *Carlo Nørtoft Thomsen*, som bebor naboejendommen Damtoft, og i 1978, da Henry Nørtoft Thomsen er blevet enkemand, flytter sønnen til Gl. Lindholt.

I 1981 bliver ejendommen solgt til Niels Halgaard, og i 1983 køber Carlo Nørtoft Thomsen ejendommen Vibholm og flytter dertil. *Niels Halgaard*, som bor i Søndergård Tvislund, har indrettet minkfarm på ejendommen, hvis stuehus er udlejet til beboelse.

Ny Lindholt

På Lindholt mark opstår omkring 1840 et fæstehus, kaldet Lindholthus. Her bor teglbrænder *Christen Larsen*, født 1810 som søn af Lars Pedersen Uhre i fattighuset og gift med Ane Cathrine Jacobsdatter fra Ørre. De får sønnen Lars i 1844 og flytter herefter til Langmosehus ved Grønbæk.

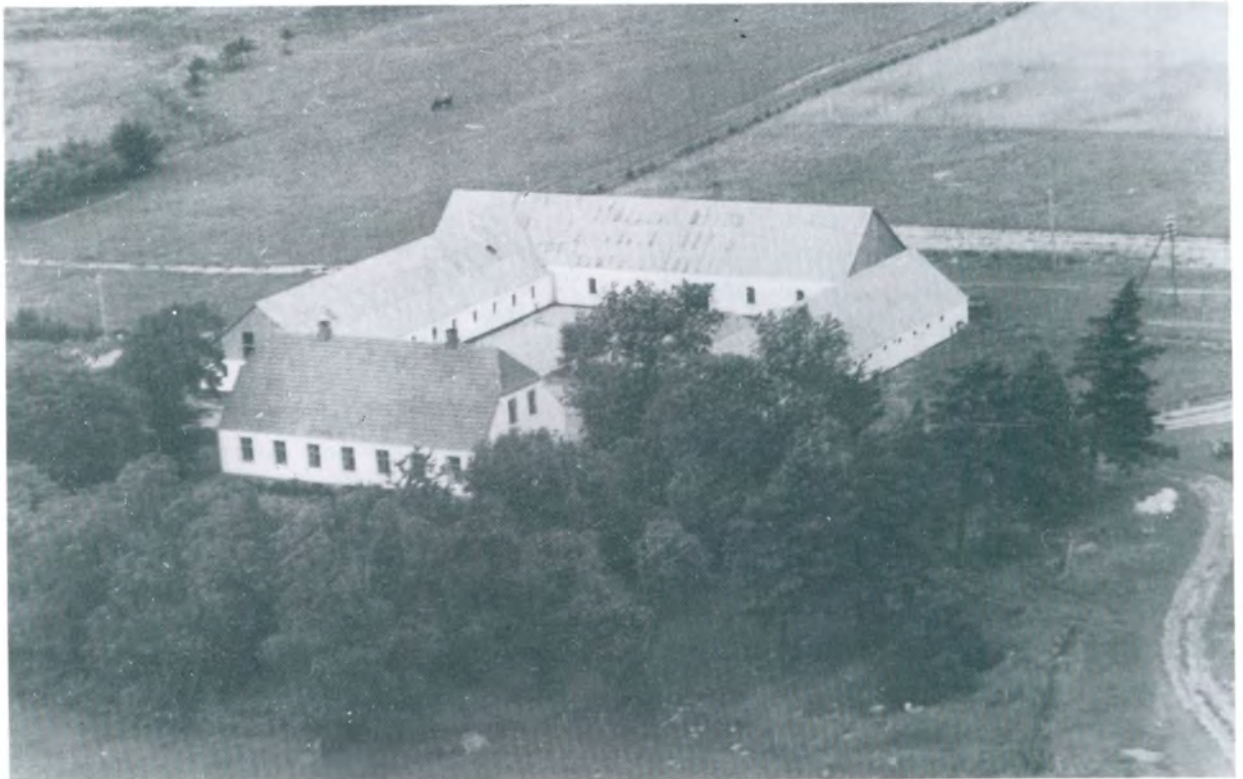
Herefter flytter tømrer *Peder Nielsen* ind i huset. Han er født 1813 som søn af Niels Andersen i Lindholt og gift med Ane Marie Larsdatter fra Gimsing. De flytter hertil med sønnen Niels Christian, født 1843 og får i fæstehuset Laurids i 1847, Phaniel i 1849, igen en Laurids i 1851 og igen en Phaniel i 1855 samt Kirstine i 1858.

Enken Anne Marie Pedersen i gården Lindholt beslutter i 1876 at dele gårdens jorder, og fæstehuset samt den jord den ligger på bliver udstykket til hendes søn *Niels Peder Richard Andersen*, som gifter sig med Kristine Nielsen. De får børnene Anders Peder i 1873, Ammund Peder i 1878 og Kristian i 1881, men må gå fra stedet, som bliver solgt til *Marinus Christensen*, gift med Mette Johanne Laustsen, der får børnene Kristian i 1882 og Mette i 1884. I 1885 sælger han ejendommen til *Niels Christian Balleby*, gift med Bertha Henriette Lund. De får datteren Karoline i 1885 men sælger samme år ejendommen til *Anton Knudsen*, der driver den ved bestyrer.

I 1892 får landpost *Peder Knudsen* skøde på ejendommen. Han er født i 1869 i Ørre og gifter sig med Ane Pedersen, født 1869 som datter af Peder Pedersen Lindballe. De får 12 børn, heraf i Ny Lindholt Karen Jensine Kirstine i 1893, Marie Petrine i 1894, tvillingerne Jens Kristian Karl og Anton Frederik i 1896, Marianne Andrea i 1899, Ingvard Peder i 1901, Anine i 1903 og Jens i 1905. Efter fraflytningen fra Ny Lindholt får de endvidere August i 1907, Martin Kristen i 1909, Katrine i 1911 og Kirstine i 1912.

Ny Lindholt bliver i 1906 købt af *Niels Andreas Jensen*, født 1878 som søn af Kjeld Jensen i Østergård på Tvis kloster mark. Han gifter sig i 1906 med Dortha Kirstine Pedersen, født 1878 i Nysogn som datter af Laurids Christian Pedersen i Neder Munkbro. De får børnene Mette Marie i 1908, Karl Kristian i 1910, tvillingerne Helene Kristine og Kjeld i 1912 og Lydia Katrine i 1916. Efter mandens død i 1917 flytter enken med børnene til Majgårdhus og Ny Lindholt bliver solgt til *Hans Christian Jacobsen*, der i 1921 sælger den til *Anton Jacobsen*. Han er født 1896 og gift med Emma Bertha Kirstine Pagh, født 1897. De får i Ny Lindholt børnene Margith i 1921 og Egon i 1924.

I 1930 skifter Ny Lindholt ejer tre gange: *Poul Kirkegaard Iversen* til *Bertel Nielsen Børentsen*, der igen sælger til *Poul Kirkegaard Iversen*, der i 1931 sælger til *Laurits Andreas Jespersen*. Ved fogedudlægsskøde tilfalder den i 1932 *Louise Pontoppidan Madsen*, og igen ved fogedudlægsskøde i 1938 tilfalder den fabrikant *C.P. Larsen*. Han har den i to år. Så går den på tvangsauktion, og i 1941 skødes den til *Alfred Hansen* fra Aulum. Han er ugift og efter hans død overtages Ny Lindholt af broderen *Theodor Hansen* i 1945. Han er født i 1915 i Aulum og gift med Gunhild Marie Offersgaard Ovesen, født 1927. De får børnene Jørgen, Egon, Tove, Inga, tvillingerne Karsten og Linda, Brian, Mette.

Den eneste af holt-gårdene, der ligger syd for vejen langs Storåen er Lindholt. Efter udstykningen af en del jord øst for gården i 1876 kaldes den for Gammel Lindholt, mens den nye gård først kaldes Øster Lindholt, siden Ny Lindholt.

I 1966 sælger Theodor Hansen ejendommen til *Aksel Gjedbo Nielsen* i Øster Gedbo. Han lægger ejendommens jorder sammen med Øster Gedbos jorder. Theodor Hansen bebor ejendommen indtil 1975, da han flytter til Holstebro. Aksel Gjedbo Nielsen sælger Ny Lindholts bygninger til *Henrik Arne Kilde Krath*, født 1948 i Ortved ved Ringsted. Han er gift med Anne Lilian Poulsen, født 1950 i København. Parret har børnene Rasmus, født 1976, og Morten i 1978. I 1983 åbner Henrik Krath Ny Lindholt Planteskole på ejendommen.

Pilgård

I 1836 flytter *Peder Pedersen* med hustru og søn-

nen Niels hertil fra Hjerm og fæster et hus på Lindholt mark. Han selv stammer fra Ryde og hans hustru Inger Nielsdatter fra Aulum, hvor også sønnen er født. De får endnu en søn Peder i 1844. Peder Pedersen forlader konen og børnene, og *Inger Nielsdatter* driver og bebor stedet indtil sin død i 1862. Herefter bor der en snedker *Christian Jensen* i fæstehuset. Han er gift med Christiane Mikkelsen, og de får i 1865 sønnen Anders.

Jorden huset ligger på hører under Gl. Lindholt, og Jens Andersen i Gl. Lindholt sælger i 1877 stedet til *Peder Pedersen Nygaard*, født 1824 i Måbjerg og gift med Ane Kirstine Pedersen, født 1834 i Vejrum. Peder Pedersen Nygaard forøger ejendommens jordtilliggende ved køb af nogle parceller fra Store Gedbo og kalder den Pilgård.

I 1909 sælger han Pilgård til *Niels Christian Hoffmann*, som har den i tre år. *Søren Christian Hansen*, der køber den i 1912, er født i 1890 i Aulum og gifter sig i 1914 i Hodsager med Karen Marie Kristine Laursen, født 1889. De får datteren Poulina Kirstine Agnete Marie i 1917.

Søren Christian Hansen sælger Pilgård i 1924 til *Marinus Jensen*, der i 1928 sælger den til *Knud Rabis Vesterager*, født 1905 i Tjørring. Han gifter sig med Kirsten Emma Pedersen, født 1908 i Gellerup. De får datteren Margrethe i 1935.

Aage Volsgaard, der køber Pilgård i 1938, er født 1909 i Sevel og gifter sig med Inger Mikkelsen, født 1915 i Aulum. De får børnene Ejner Ditlev i 1940, Niels Gunner i 1944, Ellen Marie i 1946, Arne Linde i 1951 og Meta i 1954.

I 1970 sælger Aage Volsgaard ejendommen til *Hans Erik Madsen*, født 1944 i Måbjerg og gift med Inger Bastrup Nielsen, født 1948 i Feldborg. Efter mandens død sælger hustruen i 1987 Pilgård til *Jens Christian Christensen* i Vester Skaustrup.

Øster Gedbo

I 1957 køber *Aksel Gjedbo Nielsen* 30 tønder land ved kommunevejen af Theodor Hansen i Ny Lindholt. Af sin far Lauge Gjedbo Nielsen i Store Gedbo køber han også et stykke jord, og her opfører han i 1959 ejendommen Øster Gedbo. I 1966 køber han ejendommen Ny Lindholt, hvis jord han lægger ind under Øster Gedbos jorder, således at ejendommen kommer op på 125 tønder land.

Aksel Gjedbo Nielsen er født i 1932 som søn af Lauge Gjedbo Nielsen i Store Gedbo og gift med Andrea Mørup, født 1937 i Gødstrup. De får børnene Lauge i 1962, Jens Ole i 1965 og Søren Peter i 1968.

Gardingården

I 1971 flytter familien bopælen til Aulum, og bygningerne til Øster Gedbo udlejes til *Kurt Nissen*, som indretter et gardinvæveri. I 1973 overtages lejemålet af *Sven Bang Sørensen*, som flytter sin møbelforretning fra Hovedgaden i Tvis hertil. Han kalder den for møbelgården og forhandler møbler, tæpper og gardiner. Med i forretningen er sønnen *Jørgen Bang Sørensen* og svigersønnen *Svend Aage Bay*.

I 1981 overtages forretningen af de to sidstnævnte, og fra 1983 drives forretningen under navnet Gardingården udelukkende forhandlende gardiner af *Jørgen Bang Sørensen*, født 1947, og *Else Boe Bøgsted*, født 1948. Parret har børnene Martin, født 1971, og Thomas, født 1975. I 1987 flytter parret bopælen til Klostervej i Tvis by.

Bakhus

Anders Peder Andersen, kaldet Pe' Pot, fæster i 1866 et stykke jord af Peder Knudsen i Ny Lindholt og opfører et hus. Hans kone fremstiller jyddepotter, og det var dem Pe' Pot vandrede omkring og solgte. Hans kone hed Maren Kirstine Nielsen og var født i 1846 i Hodsager, og hun har datteren Karen Marie, født 1866 i Mejrurp. Sammen får de børnene Steffen i 1867 og Niels i 1869. Efter hustruens død gifter han sig i 1873 med Ingeborg Marie Severine Jepsen, født 1853 i Holstebro. De får børnene Martinus i 1874, Andreas i 1878, Karen Kirstine i 1880, Anton i 1883, Ane i 1886, Andrea i 1889, Martine i 1892, Jeppe Kristian i 1894, Johanne i 1896 og Metthea i 1898.

Bakhus bliver i 1909 skødet til *Marianne Andersen*, gift Christensen, som helt frem til 1948 står som ejer af huset, men som næppe har boet her. Huset er lejet ud. Blandt lejerne kendes *Niels Andersen*, efter hvem huset kaldes guldsmedehuset, idet han i sin ungdom var guldsmed. Han og hans kone flyttede hertil fra Yllebjerg. Omkring

1932 flytter *Marinus Johannes Klint* ind i huset. Han er født 1911 og gift med Ane Katrine Knudsen, født 1909. De får sønnen Villy i 1933.

I 1948 bliver huset solgt til *Niels Andersen Lauridsen*, som sælger til *Aksel Frederiksen*, der i 1950 sælger til *Martha Thomsen*, som ikke bor i huset. Stedet er tomt og temmelig misrøgtet, da *Thor-kild Mortensen* i 1951 køber det. Han er født 1930 i Aulum og gift med Marie Sandgaard Andersen, født 1933 i Hodsager. De får børnene Bent i 1953, Britta i 1959 og Lene i 1961. I 1973 sælger de til *Britta og Arne Kristiansen*, der i 1976 sælger til *Anette og Kaj Steen Andersen*, som samme år videresælger det til *John Tuch*, født 1946 i Dorseth i England. Han er gift med Else Pedersen, født 1947 i Nr. Felding. De har børnene Pia, født 1966, Carsten i 1968, Ann-Louise i 1981 og Carina i 1984.

Blaakær

I 1846 fæster *Mads Andersen* fra Sevel en stump jord på Lindholt mark ikke langt fra skellet til Aulum. Han er gift med Johanne Villadsdatter fra Hjerm. De kommer hertil med sønnen Carl og får i 1847 sønnen Anders Christian. Sønnen *Carl Madsen*, født 1844 i Hjerm, overtager stedet efter forældrene, og han køber i 1886 fæstehuset og jorden til ejendom. Han gifter sig med Maren Kirstine Eriksen, født 1841 i Nysted. De får børnene Mads i 1870, Johanne i 1872 og Mads Christian i 1875. I 1877 dør Maren Kirstine Eriksen, og Carl Madsen gifter sig med Ane Marie Stefansen, født 1847 i Hodsager. De får børnene Maren Kirstine i 1878, Clemens i 1880, Niels Kristian i 1883, Kathrine Stefane i 1886 og Andrea Kirstine i 1888.

I 1909 sælger Carl Madsen ejendommen til sønnen *Niels Kristian Madsen*, der gifter sig med Ane Christensen, født 1893 i Hodsager. De får børnene Carl i 1916, Anna Margrethe i 1917, Christian Blaakær i 1919 og Anine i 1922. Niels

Kristian Madsen tilkøber noget jord fra Store Gedbo, så ejendommen kommer op på 49 tønder land.

I 1944 sælger han Blaakær til sønnen *Christian Blaakær Madsen*, som gifter sig med Olga Hansen, født 1923 i Vinderslev. De får børnene Bodil i 1945, Niels Jørgen i 1951, Anne Margrethe i 1955 og Tove i 1959.

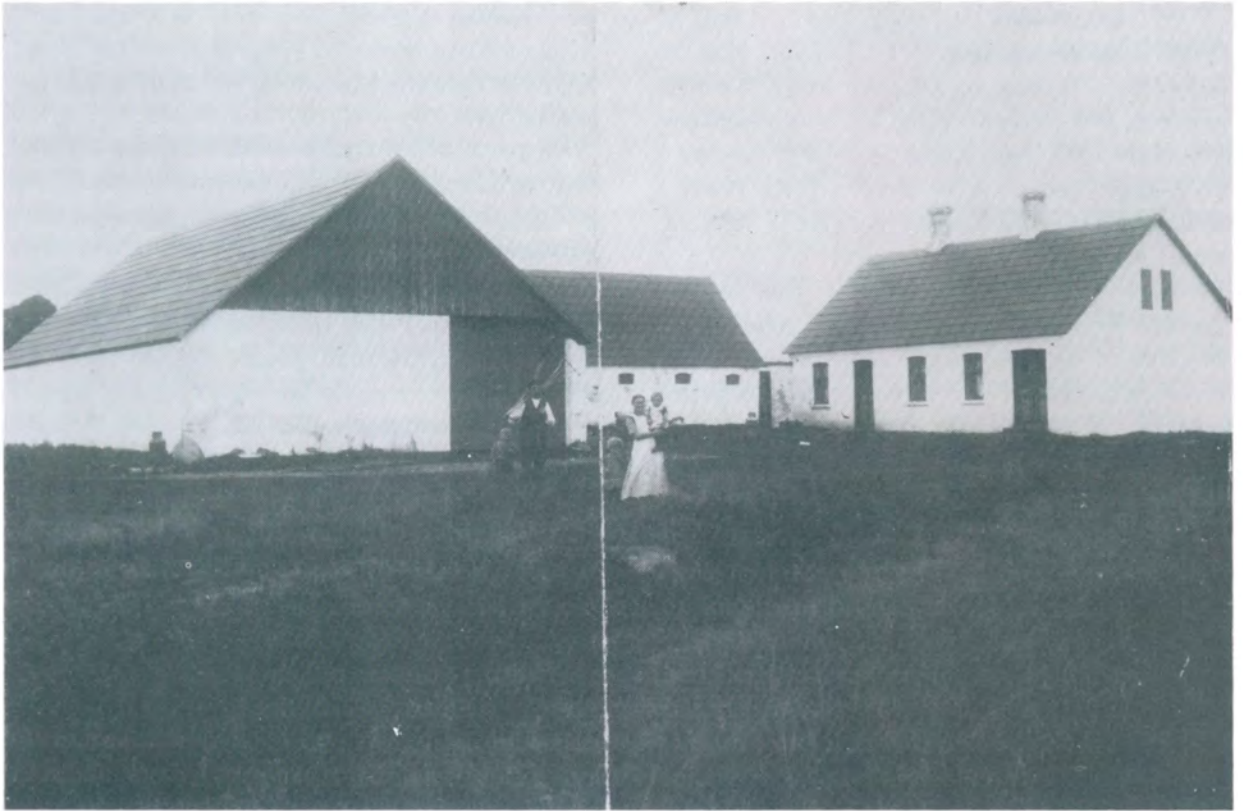
Sønnen *Niels Jørgen Madsen* overtager ejendommen i 1981 og er dermed femte generation i lige linie i Blaakær. Han gifter sig med Bente Nordborg, født 1961 i Mejrup. De får børnene Martin i 1983 og Marie i 1987.

Damtoft

Christen Mikkelsen bygger kort efter 1850 et fæstehus på Lindholt hede, og det er oprindelsen til ejendommen Damtoft. Han er født i 1818 i Vind og gift med Ane Kirstine Christensen, født 1822 som datter af Christen Nielsen i Høvids. De bor her en halv snes år; så flytter *Anders Pedersen* ind i huset. Han er født 1812 som søn af Peder Nielsen i Store Gedbo og han bor her til sin død i 1893. Han er gift med Inger Pedersen, født 1822 i Aulum.

I 1897 bliver huset solgt til *Niels Christian Nielsen*, som året efter sælger det til *Peder Christensen Grydholt*. Han udlejer det i 1900 til *Mads Peder Madsen*, født 1873 i Nr. Felding og gift med Kristina Cathrine Nielsen, født 1869 i Tvis som datter af Maren Christensen på Høvids mark. De bor her ikke ret længe, for i 1904 sælger Peder Grydholt huset til *Peder Christian Madsen*, kaldet P. Chr. Pjaltekræmmer. Han er født i 1846 og gift med Karen Katrine Jensen, født 1840, begge født udensogns.

Fra 1916 oplever huset en række hyppige ejerskift: *Jens Peder Jensen*, *Bonne Bundgaard Axelsen*, *Hellenius Madsen*, *Emil Marinus Jørgensen*, *Jesper Jespersen*, *Niels Jespersen*, *Hans Peder Pedersen*, *Alfred Jensen*.

Blaakær omkring 1921. Niels Kristian Madsen, der overtog gården i 1909, står her med sønnen Carl. Hustruen Ane har den to-årige Christian på armen og datteren Anna Margrethe ved siden.

I 1941 bliver Damtoft købt af *Niels Christian Nørgaard Jensen*, født 1912 i Nr. Felding som søn af Jens Christian Jensen i Vester Brejnholt. Han gifter sig med Ulla Dorthea Leth, født 1921. De får seks børn.

I 1973 sælger Niels Christian Nørgaard Jensen ejendommen til *Carlo Nørtoft Thomsen*, født 1945 i Ikast og gift med Elinor Kragelund, født 1945 i Fjølstervang. De kommer hertil med børnene Martin, Ulla og Marianne. I Damtoft får de desuden datteren Trine i 1974.

I 1972 bliver Carlo Nørtoft Thomsen medejer af sin fars ejendom Gl. Lindholt, hvortil familien flytter i 1978 og sælger Damtoft til *Carl Aage Sørensen*. Han er havebrugskonsulent og ansat som

stadsgartner i Holstebro kommune. Carl Aage Sørensen er født i 1934 i Snekkerup ved Slagelse og gift med Gurli Christiansen, født 1936 i Brønderslev. Parret har sønnerne Søren Peter, født 1967 og Anders Christian i 1970.

Meldtoft

Anders Risom Andersen køber i 1895 en parcel af Peder Knudsen i Ny Lindholt og opfører ejendommen Meldtoft. Han er født i 1872 i Ørre og gift med Else Johanne Jensen, født 1867 i Ryde. De får datteren Jenny Johanne i 1895. Desuden får de plejesønnen Kornelius Jensen, født 1903 i Vejrum.

I 1917 mageskifter Anders Risom Meldtoft til *Anders Andersen Stubkjær* i Ny Tusholt. Han er født i 1852 i Torning og gift med Marie Kirstine Pedersen, født 1856 i Gudum. Parret har børnene Jens, født 1883, Else Kathrine i 1885, Anders i 1887, Inger Marie i 1888, Inger i 1890, Jenny i 1893, Kristian i 1895, Ane Kirstine i 1898 og Alma i 1899.

I 1920 bliver Meldtoft solgt til *Jens Marinus Knudsen*, der i 1922 sælger den til *Marinus Jespersen*. Han er født 1896 i Gimsing og gift med Oline Laursen, født 1891 som datter af Jens Peder Laursen i Hjervad. De får børnene Inger i 1922, Anna Kristine i 1924, Svend Aage i 1925, Gerda Jensine i 1926, Verner i 1927, Richard i 1928, Edith Anine i 1930, Niels i 1931 og Erik i 1933.

I 1959 sælger han ejendommen til sønnen *Richard Jespersen*, som gifter sig med Inga Solvejg Bertelsen, født 1929 i Rødding i Salling.

I 1987 sælger han Meldtoft til *Peder Christian Hansen*, født 1956 på Sjælland. Han har bofællesskab med Karen Knarborg, født 1959 i Handbjerg. De har børnene Morten, født 1979 og Kristina, født 1986.

Tusholt

I 1547 hedder fæsteren i Tusholt *Søfrin Matsen*, og i 1664 sidder *Anne Ebbesdatter* som enke på gården ifølge sin mands fæstebrev. Fæstet overtages af *Søren Jensen*, gift med Mette Madsdatter. De får datteren Margrethe i 1677. Søren Jensen dør i 1705, 79 år gammel, og Mette Madsdatter Tusholt dør i 1708 knap 74 år gammel.

I 1694-97 optræder i kirkebøgerne en *Michel Tusholt* og 1704-1707 en *Mads Tusholt*.

I 1709 overtages fæstet af *Knud Jensen*, der samme år gifter sig med Margrete Sørensdatter, født 1677 som datter af Søren Jensen. De får børnene Jens i 1710, Mette i 1712, Margrethe i 1716. I 1720 dør Margrete Sørensen, og Knud Jensen må have giftet sig igen udensofns - muligvis med

den Kirsten Tusholt, som dør 74 år gammel i 1765 - for han bliver i 1721 far til et dødfødt barn, i 1724 til datteren Lisbeth og i 1726 til et ikke benævnt barn.

På grund af lakunen i kirkebogen kan det ikke ses, hvad der bliver af denne familie, men i 1749 er Tusholt fæstet af en *Jens Tusholt*, som har sønnen Anders Jensen, født o. 1735.

I 1754 kommer der ny fæster. Det er *Peder Pedersen*, søn af Peder Laugesen i Tvislund. Han gifter sig i 1754 med Maren Andersdatter fra Hessel. De søger og får kongelig bevilling, idet de er næstsøskendebørn. De får børnene Karen i 1754, Anders i 1756, igen en Anders i 1757, Anne i 1761, Jens i 1764, Jeppe i 1766, tvillingerne Jørgen og Anders i 1768 og igen en Anders i 1770. I 1770 flytter familien til Bakhuset på Tvis kloster mark, hvor de dør i 1798, angivelig 74 og 66 år gamle.

Næste fæster er *Poul Andersen*, født o. 1739 som søn af Anders Madsen i Gertrudbæk. Han gifter sig i 1770 med Karen Sørensdatter, født o. 1742 som datter af Søren Jensen i Munkbro. De får børnene Anders i 1771, Søren i 1774, et dødfødt barn i 1777, Anne i 1778, to dødfødte i 1781 og 1782 samt Jens i 1783.

I 1784 dør Poul Andersen, og hustruen beholder gården i henhold til mandens fæstebrev indtil sønnen *Anders Poulsen* kan overtage den. Han gifter sig med Anne Marie Nielsdatter. Omkring 1803 flytter de fra sognet, og ind i Tusholt kommer *Claus Nielsen Yllebjerg*, født 1751 som søn af Niels Christensen i Ryde. Han er gift med Anna Nielsdatter, som stammer fra Mejrup. De har børnene Niels, Jens og Jens Christian. I 1804 dør Claus Nielsen Yllebjerg, og enken besidder gården ved udskiftningen og køber den til ejendom i 1804. Hun gifter sig med *Jeppe Nielsen Rottevig* fra Aulum, og de får i 1805 sønnen Claus.

Efter dem kommer *Mads Christensen Grove* ind på ejendommen. Han er født i Grove og gift med Sophie Nielsdatter fra Hogager. De flytter hertil

fra Hogager og får i Tvis børnene Else i 1814, Kirsten i 1817 og Laurids i 1823.

I 1826 sælger han Tusholt til *Lauge Pedersen* og flytter i et hus på Tusholt mark, det senere Bakkelø. Lauge Pedersen er gift med Maren Jepsdatter, og de flytter i 1830 til Haderup og har formentlig mageskiftet med den næste ejer, *Jens Pedersen*, født 1782 og gift med Valdborg Mogensdatter, født 1794, begge i Haderup. De kommer hertil med børnene Bodil, Karen, Ane, Peder og Mogens Christian og får yderligere Vidste i 1831 og Christian i 1833.

I 1850 dør Jens Pedersen, og sønnen *Peder Jensen*, født 1826 i Grove, overtager gården. Han gifter sig med Christiane Nielsen, født 1831 i Karup. De får børnene Jens i 1852, Valdborg i 1853, Jens i 1855, Birthe i 1857, Nielsine i 1859, Hanne Cathrine i 1861, Niels i 1863, Carl Christian i 1865, Ane Marie i 1867, Anton i 1870 og Christen i 1873.

Gl. Tusholt

I 1880 køber Peder Jensen Tusholt gården Birkkjær i Hodsager og overdrager derfor Tusholt til sønnen *Jens Pedersen Tusholt*, som gifter sig med Marianne Andersen, født 1857 i Aulum. De får børnene Peder i 1881, Anders i 1883, Jens Kristian i 1885, Kristine Marie i 1892.

I 1906 udstykker han 60 tønder land til sig selv og sælger den reducerede Gl. Tusholt til sønnen *Peder Pedersen Tusholt*, gift med Kirsten Nørgaard Nielsen, født 1886 som datter af Peder Nielsen i Store Gedbo. De får i Gl. Tusholt børnene Mary Danika i 1909 og Jenny Marie i 1912.

I 1916 bliver Gl. Tusholt overtaget af *Frederik Gasseholm* og *L. Pagh*, der i 1917 sælger den til *Rasmus Christian Martinussen*, som i 1918 sælger den til *Verner Rudolf Christensen*. Han er født i 1896 og gifter sig med Charlotte Helene Pagh, født 1894. De får børnene Ruth i 1919, Gunnar Thyge i 1920, Leo i 1921 og Erik i 1923. Han sæl-

ger i 1924 Gl. Tusholt til *Frans Mikkelsen*, der sælger den til *Kjeld Obitsø Kjeldsen*, gift med Ane Kirstine Nielsen.

Peder Lysgaard Pedersen køber Gl. Tusholt i 1935. Han er født i 1906 i Timring og gift med Ane Karoline Nielsen, født 1911 i Borbjerg. De får børnene Johannes i 1941, Jens i 1943, Metha i 1944 og Edel i 1950.

I 1973 flytter Peder Lysgaard til Lundsberg og sælger Gl. Tusholt til *Jens Christian Kirketerp Jensen*, født 1925 i Holstebro og gift med Inger Jensen, født 1928 i Nykøbing Mors. Parret har sønnen John, født 1960. Jens Christian Kirketerp Jensen driver ejendommen ved bestyrer.

Ny Tusholt

Da *Jens Pedersen Tusholt* i 1906 overlader gården Tusholt til sin søn Peder Pedersen Tusholt, udstykker han 60 tønder land vest for gården, som han beholder og opfører en ejendom, som han kalder for Lindely, det senere Ny Tusholt.

Jens Tusholt dør i 1910, og enken Marianne Andersen skøder i 1916 ejendommen til *Peder Pedersen Tusholt* og *Anders Andersen Stubkjær*, som videresælger den til *Anders Risom Andersen*, som flytter hertil fra Meldtoft, som han til gengæld skøder til Anders Andersen Stubkjær; et mageskifte altså.

I 1921 sælger Anders Risom Andersen Ny Tusholt til *Jens Christian Frederik Schubert*, som driver ejendommen indtil 1927. Så overtages den af *Jens Christian Peder Jensen*. Han har den indtil 1937. Ved en tvangsauktion overtages den af *Kaj Nielsen*, som i 1941 sælger den til *Poul Poulsen*, der ejer den indtil 1955, da den overtages af *Martin Nissen Aalbæk*.

Han er født i 1931 som søn af Nis Peter Nissen Aalbæk i Gl. Lindholt og gift med Tove Madsen, født 1936 i Hodsager. De får i Ny Tusholt børnene Peter i 1957, Mary i 1958 og Jørgen i 1960.

I 1963 sælger han Ny Tusholt til *Erik Øster-*

Dette er Jens Christian Jensen Trindmoses hus i plantagen vest for Gl. Tusholt. Det er bygget ind i bakkerne omkring 1920, og her boede han med sin familie til ca. 1930. Billedet er taget engang i 1930'erne, da huset var fraflyttet.

gaard, født 1942 i Nors i Thy. Han har børnene Winnie, født 1966, Kim i 1967 og Anja i 1971. Han er gift med Bodil Kristensen, født 1946 i Esbjerg. Hun har børnene Lars, født 1966, og Mette, født 1971.

Toftkær

Der er to Tvis-boere, som har opnået at få opkaldt en vej i sognet efter sig. Den ene er Prins Buris. Den anden er Bette Sine. Hende kommer vi til.

På Tusholt mark opstår i begyndelsen af 1830'erne et fæstehus. Her bor husmand *Eskild Sørensen*, som foruden af landbruget ernærer sig

ved at strikke strømper. Han er gift med Elisabeth Nielsdatter, og også hans kone ernærer sig ved håndarbejde. Det er ældre mennesker. Elisabeth Nielsdatter er 72 år, og Eskild Sørensen er 66, da han dør i 1836.

Fæstehuset overtages derefter af *Laurids Pedersen Haurids*, født 1810 og gift med Inger Andersdatter. De får datteren Ane Margrethe i 1838.

I begyndelsen af 1840'erne flytter *Mads Andersen* ind i huset. Han er født i 1805 som søn af Anders Pedersen Brejnholt. Han er tømrer, enke-mand og flytter hertil fra Nr. Felding, hvor han i sit første ægteskab har sønnen Anders Madsen. Han gifter sig med Bodil Jensdatter fra Haderup og flytter snart efter fra sognet. Ind i fæstehuset

flytter smed *Niels Pedersen* fra Nøvling, gift med Marianne Bertelsdatter fra Fousing. De kommer hertil fra Aulum med børnene Christen og Maren. I Tvis får de desuden Kirsten Marie i 1852.

I begyndelsen af 1860'erne bor *Jacob Pedersen* i huset. Han er gift med Johanne Jensen, og de får i 1863 datteren Maren og i 1864 sønnen Jens Peder Pedersen. Hvor de flytter hen, vides ikke, men herefter bor i huset husmand *Jens Brix Christensen*, som tidligere har boet i Aalykke. Han er nu gift med Poulina Christensen, og de får i 1868 sønnen Jens Jensen, i 1872 Ane Marie og i 1875 Christen Marinus.

I 1881 bliver huset købt til ejendom fra Tusholt af *Palle Christensen*, født 1858 i Aulum, og gift med Valdborg Cathrine Pedersen, født 1853 som datter af Peder Jensen i Tusholt, af hvem de unge køber huset og jorden. Parret får børnene Elisabeth Christine i 1884, Christine Petrine i 1887 og Anton Marinus i 1892.

Datteren Christine Petrine gifter sig i 1915 med *Thorvald Martin Jacobsen* fra Ebeltoft. De får sønnerne Boas i 1916 og Aksel i 1918 og flytter derefter over skellet til en ejendom i Aulum. Sønnen *Anton Marinus Christensen* overtager ejendommen i 1928. Han gifter sig i 1934 med sin husbestyrerinde Jensine Johanne Nielsen, født 1897 i Struer. Hun er den 'Bette Sine', som har givet navn til den vej, som Toftkær ligger på. Parret får ingen børn. Efter Anton Marinus Christensens død i 1957 bliver ejendommen solgt til *Peder Lysgaard* i Gl. Tusholt, som lægger jorden ind under sin egen. I 1966 sælger han bygningerne til *Børge Kristian Andersen*. Han er født 1933 i Linde i Asp sogn og gift med Esther Elisabeth Væggemose, født 1932 i Råsted. Parret har børnene Anna Marie, født 1955, Rosa i 1958, Finn i 1960 og Egon i 1965.

Bakkely

Da *Mads Christensen Grove* i 1826 sælger Tusholt, flytter han til et fæstehus på Tusholt mark, som han driver som husmandsbrug. I 1835 dør hustruen Sophie Nielsdatter, og han gifter sig derpå med Ane Cathrine Jensdatter. Begge er 59 år.

Stedet overtages omkring 1846 af *Mogens Miltersen* fra Vindeby ved Skive og gift med Ane Kirstine Jensdatter fra Haderup. De får børnene Inger i 1847, Dorteia i 1849, Jens i 1850, Sidsel Marie i 1852, Milters i 1854 og Christen i 1856.

Efter Mogens Miltersens død i 1896 overtages stedet af deres plejebarn *Mogens Lauridsen*, født 1874 i Tusholt. Han gifter sig med Elisabeth Pedersen, født 1876 i Aulum. Han ernærer sig som tækkemand, foruden at han driver ejendommen indtil 1903. Så sælger han den til *Hans Hansen*, født 1880 i Aulum og gift med Øllegaard Sophie Jepsen, født 1879 i Vildbjerg. De får i Tvis børnene Alfred Robert i 1905, Kristine Poulina Katrine Petra i 1906, Kristian i 1907, Julin i 1909, Katrine i 1910, Magnus i 1911 og Maren i 1913. Hustruen dør i 1913, og Hans Hansen gifter sig med Dagmar Simonsen, født 1885 i Fjeldsø. De får børnene Agner i 1917, Nina i 1920 og Holger i 1923.

Sønnen *Alfred Robert Hansen* overtager ejendommen i 1931. Han gifter sig med Agnethe Marie Mathiasen, født 1911 i Hodsager. De får børnene Edith, Bent og Svend Erik.

Ejendommen bliver i 1984 købt af *Børge Steffensen* i Østerlund ved Uhlund, som i 1986 sælger den til *Orla Jensen*. Han er født 1943 i Tørring ved Lemvig og gift med Else Hansen, født 1947 i Bøvlingbjerg. De har børnene Heini, født 1972, Allan i 1974 og Ida i 1978.

EJENDOMSREGISTER

- Aldershvile, Herningvej 96 223
Amalielyst, Tingagervej 1 53, 187
Ankerhus, se Dalby 204
Asylet, se Frydenlund 153
- Bakgård, Bakgårdsvej 2 176
Bakhus (Lindholt),
Lindholtvej 6 347
Bakhus (Tvis kloster) 173
Bakkely, Gedbovej 24 353
Banestrup, Bannestrupparken 6 126
Baunhøj, Gedbovej 6 153
Birkholm, Søjborgvej 2 289
Bjerrehus, Hingebjergvej 28 336
Blomster og post,
Hovedgaden 42 96
Blaakær, Gedbovej 20 348
BM-Silofabrik, Morrevej 7 318
Brejnholt 338
Brejnholt skole 347
Brejnholthus,
se Søren Saxens hus 342
Brohuset, Munkbrovej 10 239
Burisholm, Prins Burisvej 85 192
Bækagerhus, se Jægersborg 242
Bækkehøj, Smedegårdvej 6 131
Bækkelund, Smedegårdvej 3 210
Bøgely, se Tvis gamle kro 297
Bøssemageren, Skautrupvej 30 134
- Centralen, Hovedgaden 12 92
Chokoladeforretning,
Klostervej 3 104
- Dalby, Herningvej 106 204
Dalgårdhus, se Lille Skautrup 280
Dalhus 184
Damgård, Gedbovej 10 327
Damhus, se Holmgård 279
Damtoft (Høvids),
Ll. Uhrlundvej 13 306
Damtoft (Lindholt),
Lindholtvej 4 348
Damtoft (Majgård),
Grønbækvej 1 216
- Damtoftehus, se Sønderriis 287
Dueholm, Prins Burisvej 83 190
- Edelweiss, Klostervej 9 105
Egebjerghus, se Lillelund 151
Ellegården, Halgårdvej 11 228
Elmely, Smedegårdvej 15 125
Engbæk, Smedegårdvej 32 131
Enggård, Grydholtvej 7 171
Engholm, Skautrupvej 1 132
- Fattighus 67
FDF/FPF-Nørreland,
Sønder Nybovej 240
Felletoft, Smedegårdvej 9 126
Fjald, Herningvej 89 228
Forundringshuset 216
Fredens hvile, Munkbrovej 5 244
Fredslund, Grønbækvej 2 252
Frisør, Hovedgaden 14 93
Frydenlund, Gedbovej 4 53, 153
Fuglsang, Kirkevænget 1 122
Fyrly, Gedbovej 5 328
Fæstehus på Ll. Gedbo mark 329
Fæstehus på Smedegård mark 204
Fæstehus på St. Gedbo mark 329
Fæstehuse på Grydholt mark 337
Føniksminde, Herningvej 105 138
- Gardingården, Gedbovej 18 347
Gedbo 321
Gedbo skole, Gedbovej 7 328
Gedebolund, Gedbovej 14 328
Gertrudbæk, Skautrupvej 21 134
Gjertrudbæk, se Lauralyst 75
Gl. Grydholt, se Grydholt 330
Gl. Kragbæk, se Kragbæk 262
Gl. Lindholt, Lindholtvej 2 344
Gl. Skovlund, Herningvej 88 234
Gl. Tusholt, Gedbovej 15 351
Godthåb 234
Granly, Herningvej 112 206
Grydholt, Grydholtvej 15 330
Grønbæk 253
Grønlund, Uglkærvej 1 209
- Gråkjær Staldbyg,
Skautrupvej 22A 108
Guldager, Herningvej 114 207
Guldsmedehuset,
se Bakhus (Lindholt) 347
- HAG 98
H.C. Andersen traktor,
Skautrupvej 34 138
Halgård 217
Halgård korn, Munkbrovej 4 232
Halgård købmand,
Herningvej 102 232
Halgård skole, Halgårdvej 1-3 223
Halgård smedie, Munkbrovej 3 232
Halgård tømrer,
Herningvej 100 232
Haurtoft, Skærpendalvej 4 272
Haurids, Morrevej 2 295
Hauridshus 299
Hedeager, Lynghusvej 2 275
Hedegård, Ll. Uhrlundvej 2 150
Hedegårdhus 150
Hedelund, Ll. Uhrlundvej 17 308
Hingebjerg, Hingebjergvej 24 158
Hingebjerg skole,
Hingebjergvej 7 55, 160
Hingebjergshus 159
Hjørvad, se Bakgård 176
Hjørvig, Bakgårdsvej 3 180
Holmgård, Skautrupvej 25 279
Huldahl, Tvis Møllevvej 9 182
»Huus«, se Enggård 171
Husmandssted,
Sdr. Halgård mark 229
Højager, Herningvej 119 290
Højberghus 337
Højbo, Smedegårdvej 13 126
Højgård, Munkbrovej 7 244
Højlund (Halgård),
Herningvej 104 230
Højlund (Soels), Søjborgvej 4 290
Højmark, Smedegårdvej 7 127
Højvang, Munkbrovej 6 230
Høkerforretning,
Hovedgaden 56 96

- Høvids 299
- Jægersborg, Munkbrovej 9 242
- Kabbels, Hovedgaden 25 151
- Kennel Vester Morre,
Morrevej 12 319
- Kibæk, Kidbækvej 5 246
- Kibækhus, se Stentoft 249
- Kirkehuset, Hovedgaden 3 88
- Kildevang, Skautrupvej 32 134
- Kjærhus, se Søjborg 289
- Klosterhus, Tvis Møllevej 7 184
- Knuden, Skautrupvej 13 116
- Knudsensminde,
Grydholtvej 13 333
- Kragbæk, Kragbækvej 4 262
- Kragdalhus 179
- Kuruphus, se Jægersborg 242
- Købmand, Hovedgaden 8 91
- Købmand, Hovedgaden 28 94
- Købmand, Smedegårdvej 29 105
- Langeland 330
- Langmosehus 256
- Laulund (Høvids),
Herningvej 117 305
- Laulund (Lauralyst),
Herningvej 101 136
- Lauralund, Hingebjergvej 5 123
- Lauralyst 75
- Ledvogterhuse 100
- Lerbæk, Skautrupvej 2 132
- Lergrav, Herningvej 110 208
- Lille Gedbo, Gedbovej 12 323
- Lille Grønbæk 256
- Lille Majgård, Herningvej 120 213
- Lille Morre, Ll. Uhrlundvej 15 320
- Lille Skautrup, Herningvej 130 280
- Lille Soels, Soelsvej 4 285
- Lille Uhrlund, Morrevej 5 313
- Lillelund, Gedbovej 2 151
- Lilleskov, Prins Burisvej 87 123
- Lindballe, Prins Burisvej 82 188
- Lindballehus,
se Mejdal møbler 190
- Lindely, se Ny Tusholt 351
- Lindholt 343
- Lundager (Haurids),
Herningvej 115 298
- Lundager (Soels), Søjborgvej 5 286
- Lundsbjerg, Kidbækvej 2 204
- Lykkens Prøve (Smedegård),
Herningvej 95 205
- Lykkens Prøve (Soels) 288
- Lynghus, se Lundager (Soels) 286
- Løghøj, Gedbovej 8 154
- Majgård, Herningvej 97 212
- Majgårdhus, Herningvej 122 216
- Mejdal møbler, Prins Burisvej
77 190
- Meldgård, Tvislundvej 3 146
- Meldtoft, Gedbovej 13 349
- Mellem Grydholt,
Grydholtvej 11 332 211
- Meltoft, Bakgårdsvej 7 174
- Metalskolen, Nybo Bakke 8 235
- Missionshuset, Hovedgaden 13 96
- Moesgård, Tvis Møllevej 11 183
- Morre 314
- Morreholm, Morrevej 14 316
- Morrehus 320
- Mosehuset 195
- Moselund, Skautrupvej 19 134
- Munkbro, Munkbrovej 8 241
- Munkedal, Skautrupvej 38 270
- Munkholm, Prins Burisvej 86 192
- Mølvad, Hingebjergvej 26 178
- Neder Munkbro, Munkbrovej
11 243
- Neder Skautrup, Skautrupvej
27 270
- Neder Uglkær, Uglkærvej 6 196
- Nedergård, Herningvej 113 299
- Ny Kibæk, Kidbækvej 3 248
- Ny Lindholt, Gedbovej 11 345
- Ny Skovlund 235
- Ny Spangsmose, Herningvej 111 283
- Ny Soels, Søjborgvej 3 290
- Ny Tusholt, Lindholtvej 5 351
- Nybo 233
- Nybo-lejren, Sønder Nybovej 4 240
- Nyborg, Smedegårdvej 5 209
- Nygaard, Tvislundvej 2 147
- Nyholm, Prins Burisvej 84 190
- Nørgård, Tvislundvej 4 139
- Nørlund, Smedegårdvej 1 211
- Nørre Halgård, Halgårdvej 4 217
- Nørre Morre, Morrevej 8 316
- Nørre Nybo 233
- Nørre Skautrup, Herningvej
126 267
- Nørrelund, Ll. Uhrlundvej 3 310
- Nørremark, Tvislundvej 1 161
- Nørrevang, Prins Burisvej 89 124
- Over Skautrup,
Skautruplundvej 2 268
- Over Uglkær, Uglkærvej 8 193
- Pe' Tyskers hus 159
- Pelsdyrfarmen Tvis,
Herningvej 107 138
- Peterslyst 234
- Pilgård, Gedbovej 22 346
- Rosenlund, Herningvej 116 208
- Rosenly, Tingagervej 4 187
- SAJYKA, Kirkevænget 3 101
- Sidsellund, se Løghøj 154
- Siggård, Grydholtvej 4 174
- Skadborg, Morrevej 4 311
- Skautrup 264
- Skautrup mølle, Skautrupvej 36 278
- Skautrup skole,
Skautruplundvej 1 274
- Skautruplund,
Skautruplundvej 1 274
- Skomager, Hovedgaden 16 93
- Skovbakken, Hovedgaden 56 96
- Skovbo, Bakgårdsvej 4 178
- Skovbolig, Egevænget 1 122
- Skovlund, se Godthåb 234
- Skovly, Brejnholtvej 4 325
- Skærpendal, Skærpendalvej 6 256
- Slagter, Hovedgaden 9 98
- Slagtehus, Klostervej 11 105
- Slikbutik, Hovedgaden 18 93
- Smedegård, Smedegårdvej 2 198
- Smedehuset, se Enggård 171
- Smørhullet, se Hedelund 308
- Soels 284
- Solglimt, Herningvej 121 290
- Solvang, Herningvej 108 205
- Sommerdal, Hingebjergvej 11 179
- Sommerlyst, Herningvej 90 235

- Spangsmose, Herningvej 109 282
 Spangsmosehus 282
 Sparekassen, Klostervej 2 108
 Sparretoft, Skærpendalvej 2 276
 Stenbrohus, se Øster Halgård 221
 Stentoft, Kidbækvej 7 249
 Stokvad, Grønbækvej 3 250
 Stokvadhus 252
 Store Gedbo, Gedbovej 9 321
 Store Kragbæk, se Kragbæk 262
 Store Soels, Soelsvej 2 284
 Store Uhrlund, se Uhrlund 309
 Svanholm, Skautrupvej 15 132
 Søjborg, Søjborgvej 1 289
 Sønder Halgård, Halgårdvej 2 219
 Sønder Haurids, Herningvej 132 296
 Sønder Høvids, Ll. Uhrlundvej 6 304
 Sønder Kabbels, Hovedgaden 42 96
 Sønder Majgård, Herningvej 124 214
 Sønder Morre, Morrevej 10 315
 Sønder Nybo, Sønder Nybovej 2 237
 Sønderbak, Herningvej 118 201
 Sønderbæk, Bakgårdsvej 1 179
 Sønderbækhus hus, se Hingebjergershus 159
 Sønderborg, Ll. Uhrlundvej 19 307
 Søndergård, Tvislundvej 5 142
 Sønderhus, se Munkedal 270
 Sønderhus hus 273
 Sønderlund, Ll. Uhrlundvej 1 157
 Sønderriis, Herningvej 128 281
 Søndervang, Skautrupvej 28 135
 Søren Saxens hus 342
- Tingager, Tingagervej 2 185
 Tingagerhus, se Rosenly 187
 Toftegård, Smedegårdvej 11 127
 Toftkær, Bette Sinesvej 2 352
 Toustrup, Kidbækvej 1 202
 Trikotage, Hovedgaden 20 94
 Trindvighus, se Amalielyst 187
 Tusholt 350
 Tuta Valis, Grydholtvej 1 170
 Tvis andelsmejeri 88
 Tvis auto, Klostervej 28 114
 Tvis bageri, Hovedgaden 10 92
- Tvis brugsforening, Hovedgaden 5 97
 Tvis børnehaven, Skolevænget 2 112
 Tvis damefrisører 109
 Tvis el-installatør, Hingebjergvej 22 107
 Tvis fritidshjem, Kirkevænget 1 122
 Tvis gamle kro, Ll. Uhrlundvej 21 291
 Tvis grillbar, Smedegårdvej 62 106
 Tvis hallen, Kirkevænget 6 112
 Tvis hønseri, Skautrupvej 26B 135
 Tvis kirke 84
 Tvis kloster (klosteret) 17
 Tvis kloster (godset) 34
 Tvis kloster (herregården) 39
 Tvis klostergæstgæstehus 167
 Tvis køkkener og garderobeskabe, Skautrupvej 16 108
 Tvis murermestre 107
 Tvis mølle, Tvis Møllevej 5 162
 Tvis mølles dambrug 169
 Tvis planteskole, Skautrupvej 26A 136
 Tvis plejehjem, Skolevænget 4 111
 Tvis regnskabskontor, Hingebjergvej 7 160
 Tvis skole, Skolevænget 1 110
 Tvis smedeforretning, Hovedgaden 4 101
 Tvis sognegård, Hovedgaden 2 101
 Tvis stadion, Kirkevænget 6 112
 Tvis station, Klostervej 4 99
 Tvis traktorværksted, Skautrupvej 23 280
 Tvis varmeværk, Kirkevænget 9 112
 Tvis vognmænd 106
 Tvishus, se Moesgård 183
 Tviskloster, Grydholtvej 3 170
 Tvislund 139
 Tvisminde, se Tvis mølle 162
- Uglkær 193
 Uglkær, Uglkærvej 4 195
 Uhrlund, Morrevej 6 309
- Vasehuset, se Tvis gamle kro 291
 Vejager, Herningvej 103 137
 Vejhus 185
 Vejlund, Skautrupvej 17 132
- Vestager, Herningvej 93 204
 Vester Brejnholt, Lindholtvej 1 340
 Vester Grydholt, Grydholtvej 9 335
 Vester Grønbæk, Grønbækvej 6 255
 Vester Halgård, Vester Halgårdvej 2 228
 Vester Høvids, Ll. Uhrlundvej 7 300
 Vester Morre, Morrevej 12 319
 Vester Nybo, Herningvej 94 237
 Vester Skautrup, Skautruplundvej 3 266
 Vesterager, Prins Burisvej 81 188
 Vestergård, Gedbovej 1 145
 Vesterlund, Morrevej 3 312
 Vestertoft, Lynghusvej 1 290
 Vibholm, Kragbækvej 6 258
 Vibholmhus, Grønbækvej 8 261
 Vidtskue, Herningvej 81 223
 Villemos, Herningvej 79 223
 Vinghuset 274
 Virkelyst (Nybo), Herningvej 92 236
 Virkelyst (Uglkær), Uglkærvej 2 197
 Wolle Svenskers hus 329
 Værket, Hovedgaden 34 94
- Æ Trindbak, Grønbækvej 8 261
- Øster Brejnholt, Lindholtvej 3 340
 Øster Gedbo, Gedbovej 18 347
 Øster Grønbæk, Grønbækvej 5 254
 Øster Halgård, Herningvej 91 221
 Øster Høvids, Ll. Uhrlundvej 9 302
 Øster Høvids hus 306
 Øster Høvids aftægts hus 306
 Øster Kragbæk, Kragbækvej 2 262
 Øster Majgård, Herningvej 99 212
 Øster Morre, Morrevej 7 318
 Øster Nybo, Herningvej 98 238
 Østergård (Tvis kloster), Grydholtvej 5 171
 Østergård (Tvislund), Brejnholtvej 1 146
 Østerlund (Tvislund), Gedbovej 3 149
 Østerlund (Uhrlund), Morrevej 5 311
- Aabjerg, Brejnholtvej 2 325
 Aagård, Gedbovej 16 327
 Aalykke, Brejnholtvej 3 324

KILDER OG LITTERATUR

Festdag i sognet

Grundlaget for fremstillingen er referater i Holstebro Dagblad og Holstebro Avis den 21. og 22. november 1887, Paul Nedergaard: *Dansk præste- og sognehistorie* samt mundtlige beretninger.

Prins Buris' gave

Om helligkilden: lærer Nissen Ramtens udtrykte manuskript om helligkilden i Tvis i Nationalmuseets arkiv. August Schmidt: *Danmarks helligkilder*, 1926. Kronik af samme i Ringkøbing Amts Dagblad den 15. maj 1923: *Helligkilder i Ringkøbing amt* samt Siegfred Svane: *Danske helligkilder*, 1984.

Om prins Buris: Peter Friderich Suhm: *Historie af Danmark*. Palle Larring: *Danmarks konger*, 1979. Palle Larring: *Dronninger og andre kvinder i Danmarkshistorien*, 1981. Gösta Davidsen og Møller Christensen: *Liden Kirsten og Buris*, 1971. Evald Tang Kristensen: *Jyske folkeminder*, 1876. *Danmarks gamle folkeviser*, udgivet af Svend Grundtvig 1858-1863. To artikler i Modersmålet 1899-1900 af P. Storgaard Pedersen: *Om Tvis kloster og dets stifter Prins Buris*. Artikel i Hardsyssels Årbog bind 56 - 1962 af Jul. Hvamstrøm: *Prins Buris*. Artikel i Holstebro Dagblad den 19. maj 1962 af Viggo Vandkær Thomsen: *Prinsens kloster*. Artikel i Amtsbladet den 20. marts 1963 af Esbern Jespersen: *Prins Buris' fundats fylder 800 år*. Artikel i Holstebro Dagblad den 20. marts 1963 af Esbern Jespersen: *Tvis kloster 800 år*. Holger Villadsen: *Tvis kloster*, 1968.

Munkenes kloster

Tvis klostres gavebrev er senest udgivet af Holstebro Museum i 1980. J.B. Daugaard: *Om de danske klostre i Middelalderen*, 1830. N.H. Garner: *Atlas over dan-*

ske klostre, 1968. Pontoppidan: *Danske Atlas*, Tomus V, 2. bind, 1769. Oluf Nielsen: *Gamle jyske tingsvidner*, 1882. Samme: *Hardsyssel diplomatorium*, 1893, Samme: *Privilegier for Tvis kloster*, i Danske Samlinger III, 1867-1868. *Danmarks riges breve*, udgivet af Det danske Sprog- og Litteraturselskab 1938. F. Uldall: *Danmarks middelalderlige kirkeklokker*, 1906. C. Nyrop: *Om Danmarks kirkeklokker og deres støbere*, i Kirkehistoriske Samlinger, 3. række IV. Jørgen Olrik: *Om klostres kronike*, udgivet af Historisk Samsfund Århus 1968. Artikel i Jyske Samlinger IV, 1872-1873 af A.E.M. Tang: *Om Tvis, Buur og Skjerrum kloster*. Artikel i Hardsyssels Årbog bind 9 - 1915 af P. Storgaard Pedersen: *Tvis kloster*. Villy Jensen: *Tvis kloster*, 1968. M. Larsen: *Tuta Vallis*, 1950. Edvard Ortved's skriftlige optegnelser i Ny kgl. samling 2043, I-IV i Det kongelige Biblioteks håndskriftsamling.

Kirke på øen

Foruden en række allerede nævnte værker er benyttet: Museumsinspektør Henry Petersens indberetninger til Nationalmuseet vedrørende prøvegravningerne i 1885. Korrespondence mellem lærer Kjerulf Henriksen med flere og Nationalmuseet ved Henry Petersen i forbindelse med kirkens nedrivning i 1889. Fotografier i Nationalmuseet, 2. afd. fra prøvegravningerne i 1921 samt diverse korrespondence. Artikel i Thisted Amtsavis den 5. november 1921: *Den gamle klosterdal*. Artikel i Holstebro Dagblad den 8. november 1927 af N. P. Larsen: *Fra Tvis mølle og Tvis klostres gamle ruiner*. Laurids Vestergaards håndskrevne beretning om Tvis kloster. Peter Skautrup's utrykte optegnelse over gravmæler på Tvis gamle kirkegård, dateret 8. august

1920. Artikel i Hardsyssels Årbog, bind 3 - 1909 af P. Severinsen: *Hardsyssels kirker*. Artikel i Hardsyssels Årbog, bind 56 - 1962 af Georg Hansen: *Provstevisitationer fra Ulfborg herred 1766*. Kronik i Holstebro Dagblad den 27. juni 1963 af Esbern Jespersen: *Jernkors i Tvis*. artikel i Holstebro Museums årsskrift 1978 af Torben Skov: *Tvis kloster - en foreløbig orientering om prøvegravningen i 1978*. Arbejdstegninger og notater i forbindelse med Holstebro Museums prøvegravninger i 1978. Vilh. Trap: *Danmark, Ringkøbing amt*, 1. udgave 1859. Artikel i Hardsyssels Årbog bind 54 - 1960 af Troels Dahlerup: *Hardsyssel provsti i Middelalderen*. Holger Rørdam: *Danske kirkelove*. Desuden: Indberetninger fra sognepræst Damianus Knudsen, Nr. Felding-Tvis til Ribebiskoppen 1766 og 1768 samt kirkesynsprotokollater over Tvis kirke fra 1807 til 1888 i provstearkivet.

Præst og degn

Til kapitlerne »Series pastorum« og »skole og degn« er benyttet: Wibergs præstehistorie, 1870. Paul Nedergaard: *Dansk præste- og sognehistorie*. Ejnar Poulsen: *Hardsyssel Degnehistorie*. 1931. Christian Dahl Ravnsbæk: *Tvis skole*, 1968.

Adeligt gods

Smædeverset om Oluf Munk har jeg fundet i *Uddrag af et ældre håndskrift*, en artikel af J. Kinch i Jyske Samlinger, 1. række bind 5. Desuden er benyttet: Erslev og Møllerup: *Kong Frederik den Førstes danske registranter 1523-1532*. L. Laursen: *Kronens skøder*, 1892. Jens Holmgaard: *Viborg Landstings skøde- og pantebog 1624-1657*. V. A. Secher: *Kongens rettertings domme 1605-1614*. *Danmarks Adels Årbog*. Frans Hvass: *Personer og familier af navnet Hvass*, bd. 2.

Herregården

Brandforsikringstaksation over Tvis kloster herregård 1784. Brandtaksationsprotokol over Tvis sogn 1803 ff. Artikel i Hardsyssels Årbog, bind 42 - 1948 af Esbern Jespersen: *Auktion og andagt på Tvis kloster*. Kort over Tvis kloster jorder 1816.

Fæste og hoveri

Ejendomsbrevet til Oluf Munk 1547 er aftrykt i Erslev og Møllerup: *Danske Cancelliregistranter 1535-1550*. Om sognet er desuden benyttet: Arne Vagn Nielsen: *Ringkøbing amt, geologi og landskab*, 1981. Gyldendals egnebeskrivelse: *Vestjylland*, 1978. J.C. Hald: *Ringkøbing amt*, 1833, G. Begtrup: *Beskrivelse af agerdyrknings tilstand i Danmark*, 1812. P. Storgaard Pedersen: *Ulfborg herred*, 1900. Samme: *Hardsyssel*, 1916. *Præsteindberetninger til Ole Worm*, udgivet af Frank Jørgensen i Danske Samlinger, 1970 og 1974. Johan Hvidtfeldt: *Håndbog for danske lokalhistorikere*, 1956. Artikel i Hardsyssels Årbog, bind 22 - 1928 af J. Aldal: *Hardsyssel*. Artikel i Fortid og Nutid 1919 af Gunnar Knudsen: *De danske matrikler*. Generalhoveirereglementet for Tvis kloster 1770 i Rigsarkivet. Artikel i Hardsyssels Årbog, bind 38 - 1944 af Esbern Jespersen: *Hoveri i Vestjylland*. Degn og Emsholm: *Egekrat i Ringkøbing amt*, 1983. Gullach, Skov og Pichard: *Storåen*, 1978.

Om nabosognene: J. Aldal: *Holstebros historie gennem tiderne*, 1939. L. Chr. Th. Frølund: *Holstebro*, 1871. Peder Christensen: *Idom sogn*, 1951, Esbern Jespersen: *Kirker, præster og degne i Vinding-Vind*, 1934. Samme: *Vinding sogn*, 1935. Samme: *Vind sogn*, 1938. Artikel af samme i Holstebro Dagblad den 26. september 1961: *Trug i Nr. Felding*. Artikel i Hardsyssels Årbog, bind 22 - 1928 og bind 23 - 1929 af Christian Møller: *Borbjerg sogns historie*. P. Nørskov Lauridsen: *Hjerm sogn*, bind 1,

1945. J. Søndergaard Jacobsen: *Hjerm sogn*, bind 2, 1959. N. P. Larsen: *Hodsager-minder*, 1917. Oluf Nielsen: *Hjerm og Ginding herreder*, 1895. Sammes skriftlige optegnelser vedr. Hammerum herred i Institutet for navneforskning.

Selveje

Udskrift af Ringkøbing amts landvæsenkommissions protokol fra 15. december 1803. Artikel i Hardsyssels Årbog bind 44 - 1950 af Esbern Jespersen: *Da jordfællesskabet ophørte*. Karl-Erik Frandsen: *Atlas over Danmarks administrative inddeling efter 1660*, 1984. Alfred Kaae: *Fæster og husbonde i Hammerum herred*, 1971.

Endvidere er anvendt: Fattigprotokoller Nr. Felding-Tvis 1840-1876. Forhandlingsprotokoller for Nr. Felding-Tvis sogneråd 1842-1867 og 1889-1912. Forhandlingsprotokoller for Tvis sogneråd 1912-1970. Tvis kommunes dispositionsplan, 1968. *Holstebro kommune i dag og i fremtiden*, 1981. *Holstebro kommunes kommunalplan 1985-1992*. Desuden diverse materiale fra Tvis kommunes arkiv samt artikler i Holstebro Dagblad og Amtsbladet.

Tvis by

Mejeribevægelsens historie i Holstebro kommune 1885-1983, bind 3, 1984. Protokoller fra Tvis menighedsråd, Tvis ungdomsforening, Tvis idrætsforening, Tvis Idræts- og Ungdomsforening, KFUK og K, Indre Mission, FDF/FPF.

Ejendommene

Bogens ejendomshistoriske og personalhistoriske afsnit bygger på følgende kildemateriale: Ejendomsbrevet til Oluf Munk 1547. Landgildematriklen 1664. Opmålingsmatriklen 1688. Lundens lens regnskaber 1608-1657 samt sammes regnskab for ekstraordinære

skatter 1670 ff. Generalhoveirereglementet for Tvis kloster 1770. Folketællingslisterne 1787, 1801, 1834, 1840, 1845, 1850, 1860, 1870, 1880, 1890, 1901 og 1906. Realregisteret for ejendomme i Tvis sogn fra o. 1850 til 1956. Skøde- og panteprotokoller. Tinglysningsbøger. Brandforsikringsprotokoller og brandtaksationsprotokoller fra 1803. Ejendomsvurderingsprotokoller fra 1904. Kirkebøgerne fra Tvis, som er bevaret fra 1677 med en kedelig lakune fra 1735 til 1749. Kirkebøger nyere end 1936 har jeg ikke haft adgang til. De personalhistoriske oplysninger fra efter 1936 er indhentet ved interviews og er ikke efterprøvet i kirkebøgerne.

Af trykte kilder er benyttet: Gordon Albøge: *Stednavne i Ringkøbing amt*, 1984. Bent Jørgensen: *Dansk stednavneleksikon*, 1982, *Topografisk Atlas Danmark*, 1976. Ellen Christensen-Dalgaard: *Kilder til ejendoms historie i landsarkiverne*, 1982. Peter Skautrup: *Et hardsyssel mål*, I-III, 1927 ff. To artikler i Hardsyssels Årbog bind 21 - 1927 og bind 22 - 1928 af Peter Skautrup: *Nogle højnavne i Hardsyssel*. Artikel i Hardsyssels Årbog bind 55 - 1961 af Vald. Andersen: *En trolddomssag fra Tvis 1635*. J.C.B. lá Cour: *Danske gårde*, 1906. J. J. Hansen: *Større danske landbrug*, bind VIII, 1936. Bind 1 af: *Danske Landmænd og deres indsats*, 1943, udgivet af National Bogforlag.

Monografier

H. P. Hansen: *Kloge folk i Vestjylland*, 1960. Artikel i Hardsyssels Årbog, bind 21 - 1927 af A. Ravnholt om lærer Kjerulf Henriksen: *Af en landsbylærers dagbog*. Niels Mølgaard: *Kulturbilleder fra vestjyske egne*, bd. II, 1953. Henrik Lund Pedersen: *Drengen fra Varhede bakke*, 1965. Artikel i Hardsyssels Årbog, bind 1, 2. række, 1967 af Peter Skautrup om sin far: *Æ' gammel degn*. Peter Skautrup: *Hørt og husket*, 1979. Anton Christensen: *Før rødstrømperne*, 1973.

Illustrationer

Udsnit af kortene side 155 og 245, hvortil Geodætisk Institut har ophavsret, er gengivet med instituttets tilladelse (A. 419/87). Bogens illustrationer iøvrigt er

i vidt omfang privatejede fotos, som venligt er udlånt til forfatteren. Fra Holstebro Museum er lånt billederne side 12, 21, 22, 24, 102, 163, 175. Lokalhistorisk Arkiv for Holstebro: 27, 42, 44, 45, 72, 80, 82, 84, 85, 86, 87, 89, 97,

131, 164, 165. Tvis menighedsråd: 10, 28, 29, 31, 36, 37. Finn Lillelund: 106, 110, 111, 113, 144, 151. Anni Mejdahl 32, 33, 96, 108, 123 samt omslagets billeder. Forfatteren del.: 20, 25, 40, 57, 74, 81, 140, 218, 226, 227.

Tvis er en ung by i et gammelt sogn. Den blev grundlagt for 100 år siden, da kirken blev flyttet op midt i sognet. Snart kom mejeriet og jernbanen til, og midt i 1960'erne skød de nye parcelhuskvarterer op i dette moderne lokalcenter nær Holstebro.

Lektor Jørgen Mejdahl, der i 1985 udsendte bogen om Mejdal, fortæller her om Tvis sogn og dets beboere fra Prins Buris til vore dage. Det er en spændende beretning om klosteret og herregården på øen ved Storåen. Om byen og om fæstegårdene, der blev til selveje. En moderne sognehistorie med interesse langt uden for Tvis.